ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ
1
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
1er DECEMBRE
1967
Le Numéro 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11075
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.075

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՉՈՒՆԵՆԱՅ

Վերջին եւ վճռական խօսքը կը պատկանէր Գերպ. Մակարիոսի, որ յայտարարեց թէ խաղաղութիւնը փրկուած է:

Արդարեւ վերջին օրերը Ատլանթեան կազմակերպութեան եւ Ճոնսընի պատուիրակները Անգարայէն Աթէնք կ'երթային կուգային ելք մը գտնելու համար, Կիպրոսի վերածնած տագնապին: Ի վերջոյ կարելի եղած էր Թուրքիան եւ Յունաստանը համաձայնեցնել, կը մնար որ այդ համաձայնութեան համաձայն ըլլայ Կիպրոսի նախագահը՝ Գերպ. Մակարիոս:

Մինչ այս համաձայնութիւնը, արդէն մթնոլորտը բաւական պայծառած էր, կ'ըսուէր թէ Ատլանթեան Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Պրոզիօ ապահովութիւն ստացած էր Թուրքիայէն, որ ցամաքահանում պիտի չըլլայ:

Ի վերջոյ Ճոնսընի ներկայացուցիչը՝ Վանս կ'երթար Նիկոսիա եւ ձեռք կը ձգէր Մակարիոսի համաձայնութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30ԻՆ ծնաւ նոր անկախութիւն մը՝ Հարաւի Արաբիան, որ Հարաւային Եմէնի Ժողովրդական Հանրապետութիւն անունը առաւ:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն շատ բուռն կերպով պատասխանած է դը Կոլի: «Անգլիան չէ այլ՝ կոլիստ Ֆրանսան է որ հսկայական բացառութիւն մըն է եւրոպական ընդհանուր շղթային մէջ» կ'ըսէ Ուիլսըն:

ՔԱԼԱՀԱՆ, Անգլիոյ ելմտական նախարարը իր հրաժարականը տուաւ ինչպէս կը նախատեսուէր սթերլինի արժեզրկումէն ի վեր: Նոր նախարարն է՝ Ռոյ Ճէնինքս, 47 տարեկան, որ ցարդ Առեւտուրի նախարարութեան մէջ էր: Գալով ելմտական նախկին նախարարին, կը ստանձնէ Ներքին նախարարին պաշտօնը:

ԻՍՐԱՅԷԼ եւ Հրեաները կը շարունակեն իրենց դժգոհութիւնը արտայայտել նախագահ դը Կոլի ճառին առթիւ: Պաշտօնական զեկոյցով մը, Իսրայէլի կառավարութիւնը կը յայտարարէ.— «Իսրայէլեան կառավարութիւնը խոր ցաւով ծանօթացաւ Զօր. դը Կոլի յայտարարութեանց, որոնք պատմութեան այլափոխումն են եւ ծանր նախատինք մը հրեայ ժողովուրդին եւ Իսրայէլի Պետութեան համար»: Վարչապետ Լեւի էշքոլ առանձին պիտի անդրադառնայ դը Կոլի խօսքերուն, մամուլի յաջորդ ասուլիսին առեն: Փարիզի մէջ Ֆրանսայի մեծ րաբբունապետը՝ Քափլան հետեւեալ յայտարարութիւնը հրապարակած է.— «Ցաւով ֆրանսական հրէութեան, Ֆրանսայի մեծ րաբբունապետը հարկ կը տեսնէ արտայայտել խոր յուզումը զոր կը զգայ բովանդակ հրէութիւնը ի տես Հանրապետութեան նախագահին պարզած տեսակէտներուն» կ'ըսուի յայտարարութեան մէջ, ի մէջ այլոց: Միւս կողմէ Թել Ավիվի մէջ երիտասարդները եւ ուսանողները լուռ ցոյց մը կ'ընեն բողոքելու համար Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին «հակահրէական եւ հակիսրայէլեան յայտարարութեանց դէմ»:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ յայտարարած է ամերիկեան հեռատեսիլէն, որ ամերիկեան ուժերը պէտք է արշաւեն ապազինուած շրջանը եւ հետապնդեն նահանջող թըշնամի զօրքը մինչեւ Լաոսի կամ Քամպոճի հողին վրայ: Սահման չկայ Այզընհաուըրի համար: Կողմնակից է նաեւ որ ամերիկեան օդուժը հետապնդէ թըշնամի օդանաւերը մինչեւ իսկ Համայնավար Չինաստանի հողերուն վրայ: Ըստ իրեն Խորհ. Միութիւն եւ Չինաստան զանգուածային չափով պիտի չմիջամտեն:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ հինգերորդ վեհաժողովը հաւանաբար տեղի ունենայ Ռապաթի մէջ, Դեկտեմբեր 9ին: Ինչպէս գրեցինք, Սուրիա պիտի չմասնակցի: Աթասի յայտարարած է.— «Դամասկոս կը խորհի թէ այդ համագումարը բանի մը չի ծառայեր»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան հրաժարեալ նախարարը, իր պաշտօնը պիտի շարունակէ վարել մինչեւ Յունուարի վերջ:

ՎԱՐՏԻՆՈՅԱՆԻՍ որ նախարար եղած էր Յունաստանի մէջ, Փափանտրէուի դահլիճին մէջ, կոչ մը ըրած է թագաւորին որպէսզի վերահաստատէ սահմանադրական օրինականութիւնը:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ Արտաքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի դիւանագիտական յարաբերութիւնները կը վերահաստատուին Դեկտ. 12էն սկսեալ:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ընթացքին ապրուստը շատ սղած է Ֆրանսայի մէջ:

Օրը Օրին

« ԱՅՐՈՒՈՂ ԱՅԳԵՍՏԱՆՆԵՐ »

Յունական փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ աւանդութիւն մը կը վկայէ թէ Դեմոկրիտէս, ամէն անգամ՝ երբ դուրս կ'ելլէր իր բնակարանէն, կը սկսէր ծիծաղիլ, ու կը շարունակէր ծիծաղիլ փողոցներուն մէջ, հրապարակներու վրայ, անցորդներուն երեսին, այր, կին ու երախայ,— անզուսպ ծիծաղ մը որ վերջ չունէր երբեք:

Այժմ ասացուածքի կարգ անցած է «Դեմոկրիտէսի ծիծաղը»: Ապահովաբար փիլիսոփայութեամբ մը լեցուած էր այդ ծիծաղը, զոր շատ կը գնահատէր Սենեկա, նախընտրելի համարելով ծիծաղիլ քան լալ, ի՛նչ պատկեր ալ ներկայացնէ աշխարհ, ճիշդ հակառակը Հերակլիտէսի, որ, նոյնպէս, կը սկսէր լալ՝ ամէն անգամ երբ դուրս կ'ելլէր իր բնակարանէն:

Պատմութեան ծանօթ է Դեմոկրիտէսեան ծիծաղին իմաստը: Անմիտ չէր Դեմոկրիտէս՝ եթէ կը ծիծաղէր շարունակ,— Հիպպոկրատ շատ կը սիրէր այս փիլիսոփան: Ինչ որ ծանօթ չէ, Գուրգէն Մահարիի ծիծաղին նշանակութիւնն է:

Մահարի վիպերգութիւն կ'անուանէ «Այրուող Այգեստաններ» աշխատութիւնը, զոր հրապարակ հանեց անցեալ տարի: Ինչո՞ւ վիպերգութիւն՝ որ սխալ է, եւ ոչ ծաղրերգութիւն՝ որ ճիշդ է: Ապահովաբար տէֆորմասիոն փրոֆէսիոնէլի պարագայ:

Քնարերգական իր տաղանդով, այլ մանաւանդ կախարդական այն վարպետութեամբ՝ որ ճերմակ թուղթը կը վերածէ նկարչական պաստառի կամ երաժշտական գործիքի, բառերուն այս երգիչը (հոգեվերլուծական ուսումնասիրութեան ընքանչելի առարկայ), Մահարի մին է մեր արդի գրականութեան փառքերէն:

Դժբախտ կամ բարեբախտ արկածով մը, թերեւս սատանային մէկ խաղով, կաթիլ մը երգիծանք թափուած է տաշտին մէջ՝ այն պահուն երբ իր խմորն էն շաղուէր բանաստեղծութեան մուսաները: Կաթիլը աճեր ու հասունցեր է, այնքան որ ի վերջոյ քերթողը դարձեր է վարպետ մը հեգնանքի, ծիծաղի, եւ տարօրինակ տէֆորմասիոնով մը՝ ծաղրի: Արդարեւ Մահարիի ծիծաղը ծաղր է միայն, մէկ նպատակ ունենալով,— զուարճացնել:

« Այրուող այգեստանները », այսպէս, ծաղրերգութիւն է, կատարեալ սաթիռ մը, որ կը քանդէ Վանը գրաւող հաւասարեցնող աւանդութիւնը: Վռամեան, Արամ, Իշխան եւ ընկերութիւն ոճրագործական կազմակերպութիւն: Ու պատուական բամբասանք: Ու հազար ու մէկ զուարճալիք: Ահա Վանի աշխարհը, ըստ Մահարիի:

Վանը չունէ՞ր ուրիշ բան: Թուիչքնե՛ր հոգիները հպարտութեամբ թրթռացնող, պարծա՛նք Հայութեան:

Ս. Օգոստինոս կը վկայէ թէ լատին հեղինակները պատմութիւն գրած են՝ մէկ մտահոգութիւն միայն ունենալով,— պանծացնել Հռովմայեցւոց մեծութիւնը եւ զօրութիւնը: Բայց ահա հայ գրագէտ մը, որ գիրք կը գրէ, Վանի պատմութիւն մը կուտայ, ու զուարճացնելու համար իր ընթերցողները՝ գոգաւոր կամ կորնթարդ հայելի մը կը բռնէ պատմական հայաքաղաքին դիմաց:

Ուստի չեմ զարմանար, երբ կը լսեմ թէ համօրէն ընդվզումով մը Վանեցիք եւ ոչ-Վանեցիք հետապնդեր են ծանօթ սաթիռին հեղինակը, պատժելու համար, եւ այսպէս փախուստի մատներ զայն Հայաստանէն ալ դուրս:

Ահա այս առիթով է որ ինծի տրուեցաւ «Այրուող այգեստանները» հատորը, որպէսզի կարդամ, եւ պաշտպանեմ հեղինակը, զոր շատ կը սիրեմ, յայտնելով կարծիքս:

×

Լուսանկարիչի մը գործիքէն աւելի յաջող, խոշորացոյցէ մը աւելի մանրամասնութիւն ցոյց տուող, պատկերներու հարստութեամբ (երբեմն բռնազբօսիկ), բիւրեղային խտութեամբ (տեղ – տեղ՝ ռամփլիսաժ),— ահա գործ մը, որ կը լրացնէ իրապաշտութեան պահանջները, պիտի ըսեն քննադատները:

— Բայց կեցէք:

Այս հին դպրոցին վարժապետները կամ աշակերտները կրնա՞ն բացատրել թէ ո՛ւր է գեղեցկութիւնը այն «սանդուխներուն», զորս գոմէշները կը շինեն փոշոտ ու ճերմակ ճամբաներուն վրայ, եթէ մէկը ուզէր նկարագրել՝ ռըլիէֆին պատրանքն իսկ տալով: Ես շատ եմ կարդացած տըգեղութեան փիլիսոփայութեան նուիրուած հատորներ, բայց դեռ կը պահեմ դասական ճաշակս: Սատի՛ք են անոնք, կ'ըսեմ, որ շոք կը փորձեն ստեղծել՝ ատով ծածկելու համար տաղանդին պակասը:

Մահարի տաղանդ ունի,— ի՞նչ է փնտռածը: Ամբողջ Վանի մէջ ուրիշ բան չէ գտեր եւ ելեր կը պատմէ Գաբամաճեանի սպանութիւն, Արսէն վարդապետի սպանութիւն, Արամին կնիկը անուանել մէկը, Իշխանին կնիկը անուանել միւսը: Նման փաքուլաներ հաւաքել, նիւթ ու հանգոյց պատրաստելու համար «վիպերգութեանց», վայե՞լ է միթէ տաղանդին: Միշտ կարելի է բիծեր տեսնել արեւին իսկ վրայ: Ինչե՛ր պիտի գրէին ստեղծագործական ձիրքէ զրկուածները՝ եթէ Աստուած ցոյց տուած ըլլար իր երեսը դէթ մէկ հեղ,— ապացոյց նոյն Աստուծմէն փրթած կտոր մը միամտութիւնն ունեցաւ երեւալու մարդոց ու խաչը ելաւ:

Փիւտէօ՛ռ, փիւտէօ՛ռ, քիչ մը ամօթխածութի՛ւն, սիրելիդ իմ Մահարի, այլ սառով՝ յարգա՛նք:

Շէյքսփիր իր ստեղծագործութեանց նիւթ ընտրած է Յուլիոս Կեսարը, բայց զանց առած է բաներ, զորս ես ու դուն գիտենք բայց չենք պատմեր հրապարակաւ:

Անիբալը, վաւերական այս հանճարը, Նափոլէոնի հիացման առարկայ, արդի ժամանակներու ռազմավարութեան այս վարպետը՝ Քրիստոսէ ... առաջ ծնած, մի՞թէ չունէր պզտիկութիւններ, եւ Մահարի՞ մը պակսեցաւ՝ մեզ զուարճացնելու համար նման բաներով: Դարերն ի վեր բարձրացած, ժամանակը կոխոտած այս հսկան, Կարքեդոնի այս փայլուն արեւը ոչ ոք, ոչ ոք համարձակեցաւ նսեմացնել, ի՛նչ փոյթ թէ աղջկան մը համբոյրին համար լացող բանաստեղծ մը, Փեթրարքա, ինք իրեն թոյլ է տուեր հեգնել Անիբալը՝ զայն անուանելով Անտիոքոս ու Պրուսիաս թագաւորներուն ձեռքը լզող: Բայց ո՞վ կրնայ ուրանալ թէ Անիբալ չունէր սաթիռի մը նիւթ հայթայթելու չափ պատմութիւն:

Ճիշդ է, բարբարոս մըն էր Կարքեդոնի այս քոլոսը, քալելով ոտքերը արեան մէջ մխրճած մինչեւ ծունկերը: Բայց մի՞թէ նուազ մեղադրելի են Հռովմայեցիները, «հռովմէական խաղաղութեան» ճարտարապետները, որոնք կործանեցին Կարքեդոնը եւ փլատակներուն վրայ աղ սփռեցին՝ որպէսզի երբեք եւ երբեք կենդանութիւն չտեսնուի այնտեղ: Մի՞թէ տարբեր վարուեցաւ Տիտոս՝ կործանելով Երուսաղէմը եւ հերկելով վայրը, պատճառ դառնալով Հրեաներու ցրուումին եւ քրիստոնէութեան տարածման:

Ափսո՛ս Մահարիի տաղանդին,— ուզելով քնարական շունչ դնել գործի մը մէջ, մեզի կ'ընծայէ կարմիր խնձոր մը, որու մէջ կը բնակի աղտոտ ու զզուելի որդ մը:

×

« Այրուող այգեստաններ ...»:

Մէկ այգեստան չէ, ուրեմն: Մահարի գրական պիլարտօ՞ կը խաղայ, Վանի Այգեստանին այրումով յիշեցնելու համար Երեւանի այգեստանին հրդեհը, մե՛ծ եւ աննախընթաց հրդեհը: Հետաքրքրական է այս զուգահեռը, խաղաղունդին տըրուած չեղակի հարուածը: Ագեահը Վանի մէջ, Բերիայի ձագուկները Երեւանի մէջ, «չունը չնով խեղդելու» նոյն ձեւերը՝ Վանէն ետքը Երեւանի մէջ:

Նոյն պատմութիւնն, այս անգամ, Ստալինի օրով:

Փոխեցէք անձնանունները եւ տեղանունները, եւ տեսէք թէ «Այրուող այգեստաններէն» ո՞ր այգեստանը աւելի մոխիր է չինած: Վա՞նը, Երեւա՞նը: Ես սիրտ չունիմ քրքրելու Երեւանեան այրուած այգեստանին մոխիրները:

Յուվենալ, իր Սաթիռներուն մէջ, կ'ըսէ.— «Կշռեցէք Անիբալի աճիւնները եւ ըսէք ինծի թէ ի՛նչ ծանրութիւն կը գտնէք»: Յուվենալ չի պզտիկցներ Անիբալը, կը ճանչնայ մեծութիւնը, կ'ընդունի ծանրութիւնը, բայց աւելի լաւ կ'ընէր եթէ այս հեգնական տողն իսկ չգրէր: Գէթ ընդվզում չէր պատճառեր անգլիացի մատենագրին, Ֆէրկիւսոնի, որ ցաւ կը յայտնէ Յուվենալի՝ նոյնիսկ սովորական հեգնանքի այդ տողին համար:

Աւելի եւս՝ ես իմ ցաւս կը յայտնեմ Մահարիին, որ « Այրուող այգեստաններուն » մէջ չէ խնայած այրած, մոխիր դարձած սիրտերու, Հայու սիրտերու, դիւրին ծաղրի ու ծիծաղի զոհելով Յաւիտենական Երազի մը ճամբուն վրայ կատարուած ողբերգութիւնը, իր «մեծութիւններով ու թշուառութիւններով»՝ ինչպէս դասական դարձած է ըսել ֆրանսերէնի մէջ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ

Այս տարի ծննդեան հազարամեակն է Վահրամ Պահլաւունիի, որ կը սերէր համանուն իշխանական տոհմէն : Վերոյիշեալ տոհմը , որուն նախահայրը եղած է Ապուղամր (ապրած է Ժ․ դարու առաջին կիսուն), կազմաւորուած է Անիի մէջ :

Ապուղամրի անունով տոհմը նախապէս կոչուած է Ապուղամրենց :

Այս ընտանիքին մէջ է , որ 967ին կը ծնի աւագ զաւակը՝ Վահրամ , ապագայ սպարապետը : Անոր եղբայրը եւս՝ Վասակ–Հոլում եղած է ծանօթ սպարապետ մը : Նիգ գաւառին մէջ կը գտնուէր անոր կալուածը, որու կեդրոնն էր Բջնի բերդը: Ապլղարիբ եղբայրը Անիի արքունիքին մէջ վարած է մարզպանի պաշտօն :

Պահլաւունիներու տոհմը մեծ համբաւ ունեցած է զինուորական ասպարէզին եւ տուած է քաջ ու անուանի զօրավարներ: Վասակ – Հոլում սպարապետին զաւակը՝ Գրիգոր, ԺԱ․ դարուն անուն հանած է իբրեւ զարգացած մատենագիր , հանրային գործիչ եւ զօրավար , բիւզանդական կայսրութենէն ստանալով Մագիստրոսի զինուորական բարձրագոյն աստիճանը : Բայց Պահլաւունիներու տոհմին փառքն ու պարծանքը հայրենասէր , պետական դէմք , քաջ եւ տաղանդաւոր զօրավար , սպարապետ Վահրամ Պահլաւունին է : Անոր անունը անխզելի կերպով կապուած է Ժ․ դարու վերջերուն եւ ԺԱ․ դարու առաջին կէսին Հայաստան խուժած օտարներուն դէմ հայ ժողովուրդին մղած հերոսական պայքարին պատմութեան հետ: Անվեհեր զօրավարը եղաւ այդ պայքարին անմիջական մասնակիցը եւ կազմակերպիչը : Բնութենէն օժտուած էր մեծ զինուորականի մը համար անհրաժեշտ բոլոր տուեալներով՝ ֆիզիքական ուժ , ճարպիկութիւն, հնարամտութիւն : Ճակատամարտներու մէջ միշտ յաղթող եղած է :

Գագիկ Ա․ի (990 – 1020) քաղաքականութիւնն էր Թագին շուրջ համախմբել Հայաստանի բազմաթիւ անկախ եւ իրարու թշնամի իշխանութիւնները՝ արտաքին սպառնացող վտանգին դէմ միասնական ուժով պայքարելու համար : Յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ բանակին ուժեղացման : Ռազմական ուժերու կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը կը յանձնէ արդէն ծանօթ Վահրամ Պահլաւունիի , որ կարճ ժամանակուան մէջ կը կազմէ կարգապահ եւ մարտունակ մեծ բանակ մը : Այդ բանակը, Վահրամ Պահլաւունիի հրամանատարութեամբ , մեծ չափով կ'ընդարձակէ Անիի Թագաւորութեան սահմանները եւ կը ջախջախէ ու ետ կը մղէ Հայաստանի վրայ յարձակող թշնամիները :

Տայքի Դաւիթ Կիւրոպաղատի զօրքերը Մանազկերտէն դուրս կը մղեն Արաբներուն եւ կ'ոչնչացնեն Ապահունիքի էմիրութիւնը : 998ին Ատրպատականի էմիր Ապլհաճի որդի Մամլուն , օգտուելով ասկէ, մեծ զօրքով կը մտնէ Հայաստան եւ կը հասնի Ապահունեաց գաւառը , նպատակ ունենալով գրաւել Հայաստանն ու Վրաստանը : Կը կազմուի Անի – Շիրակի, Տայքի, Վանանդի եւ Վրաց միացեալ բանակը : Հայոց զօրքի հրամանատար կը նշանակուի Վահրամ Պահլաւունի , իսկ օգնականներ՝ անոր զաւակները Սմբատ Մագիստրոս եւ Աշոտ Մարզպան: Մամլունի հարիւր հազարի հասնող բանակին բաղդատմամբ, զգալի կերպով քիչ եղած են հայ – վրացական զինուորները : Ապահունիքի Ծմբո գիւղին մօտ տեղի ունեցած արիւնահեղ ճակատամարտներուն մէջ վճռական դեր կը խաղայ հայկական բանակը : Վահրամ ի յայտ կը բերէ քաջ եւ հնարամիտ զօրավարի բացառիկ ընդունակութիւն : Իր զօրքերուն գլուխը անցած, անպարտելի եւ սրընթաց յարձակումով, Մամլունի բանակին աջ թեւին մէջ կը ստեղծէ խուճապ : Ամբարտաւան թշնամին մեծ կորուստներ տալով կը հալածուի մինչեւ Արճէշ : Զօրավարին համբաւը կը տարածուի ամբողջ Անդրկովկասի մէջ: Ժամանակակից պատմագիրը՝ Ասողիկ կը հաղորդէ , թէ Անի – Շիրակ Բագրատունեաց Թագաւորութեան ռազմական ուժին պատճառաւ , օտարները չէին համարձակիր յարձակիլ Հայաստանի վրայ : Զօրավարին քաջագործութիւններուն մասին, ինչպէս կը վկայէ Գրիգոր Մագիստրոս, տաղեր կը հիւսուէին եւ ժողովուրդը պարով ու երգով կը փառաբանէ հերոսը՝ Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ :

Այս շրջանին Բիւզանդիոն կը գրաւէ Տարօնը, Տայքը եւ Վասպուրականը : Թուլամորթ Յովհաննէս – Սմբատ Թագաւորը (1020 – 1041) Վասիլ Բ․ կայսեր կու տայ կտակ մը, ըստ որու՝ իր մահէն ետք Անի – Շիրակը պիտի դառնայ Բիւզանդիոնի սեփականութիւնը : Բագրատունեաց Թագաւորութիւնը արագ կերպով կը տկարանայ դահակալական եւ աւատական երկպառակութիւններու հետեւանքով :

Դաւադիր աւատատէրերը ամէն կերպ կ'օգնեն Բիւզանդացիներուն՝ Հայաստանի մէջ բիւզանդական իշխանութիւն հաստատելու : Երկրին եւ ժողովուրդին անկախութեան սպառնացող այդ ծանր տարիներուն Վ․ Պահլաւունի բացառիկ միջոցներու կը դիմէ Բագրատունեաց Թագաւորութիւնը կործանումէ փրկելու համար : Ան մեծ ջանք կը թափէ վերցնելու համար ներքին երկպառակութիւնները , որոնք կը սպառնան տկարացնել եւ քայքայել Բագրատունեաց Թագաւորութիւնը : Այն ժամանակ , երբ դաւաճան իշխանները (վեստ Սարգիս, Պետրոս Ա․ Գետադարձ կաթողիկոս եւ ուրիշներ) ամէն կերպով կը ձգտէին Շիրակի մէջ հաստատել Բիւզանդական տիրապետութիւն, դաւադրութիւնը վերցնելու եւ Բագրատունեաց Թագաւորութիւնը անկումէ փրկելու համար, Վահրամ Պահլաւունի իր շուրջը կը համախմբէ հայրենասէր դէմքերը, անոնց մէջ Պահլաւունիներու տան 30 իշխանները, եւ գահ կը բարձրացնէ 16ամեայ Գագիկ Բ․ :

1042 – 1044ին բիւզանդական բանակը հինգ անգամ կ'արշաւէ Հայաստան , յատկապէս Անին գրաւելու համար: Սպարապետը արագ կերպով կը կազմակերպէ հայկական բանակը, կը զինէ Շիրակի բնակչութիւնը , մասնաւորապէս Անեցիները : Առանձնապէս վտանգաւոր էր կայսրութեան երկրորդ արշաւանքը, երբ, ժամանակագիր Մատթէոս Ուռհայեցիի վկայութեամբ , հարիւր հազարի հասնող բիւզանդական բանակը ասպատակելով հայկական գաւառները , կը պաշարէ Անին : Ժողովուրդին ներկայացուցիչները կը դիմեն սպարապետին · «Մենք բոլորս ալ պատրաստ ենք մեռնելու, բայց չենք մեռնիր, մինչեւ որ չոչնչացնենք մեր թշնամին» : Այն պահուն , երբ Բիւզանդացիները կը պատրաստուէին քանդել քաղաքին պարիսպները ,Վահրամ Պահլաւունի 30·000 զինուորներու գլուխն անցած դուրս կ'ելլէ արեւմտեան կամ Ծաղկոցաձոր կոչուած Դուռէն եւ անսպասելի կերպով կը յարձակի թշնամիին վրայ : Քաղաքին պարիսպներուն տակ տեղի ունեցած արիւնահեղ ճակատամարտին մէջ Բիւզանդացիները խայտառակ փախուստի կը մատնուին : Ուռհայեցի փորձելով ցոյց տալ կոտորածին ահաւորութիւնը եւ թշնամիին մեծ կորուստները, կը գրէ , որ Անիի պարիսպներուն տակէն հոսող Ախուրեան գետը արիւնի գոյն ստացաւ :

Կայսրութիւնը չկարենալով զէնքի ուժով ոչնչացնել Բագրատունեաց Թագաւորութիւնը , հայ դաւադիր աւատատէրերու հետ խօսք մէկ ըրած, կ'աշխատի Գագիկ Բ․ նենգ ձեւով հրաւիրել Կ․ Պոլիս : Սպարապետը ըմբռնելով թէ հրաւէրը ծուղակ մըն է, կը թելադրէ թագաւորին չհեռանալ մայրաքաղաքէն: Անփորձ եւ երիտասարդ թագաւորը այսուհանդերձ կը մեկնի Կ․ Պոլիս այլեւս չվերադառնալու համար: Ծանր հետեւանք ունեցաւ թագաւորին այս անխորհուրդ քայլը :

Բիւզանդիոն գրաւեց Անին եւ ոչնչացուց Բագրատունեաց հարստութիւնը :

Վահրամ Պահլաւունի Անիի մէջ ձգած է բազմաթիւ արձանագրութիւններ : Ախուրեան գետի վերին աւազանին (այժմու Լենինականէն վեց քմ․ հիւսիս) մէջ ունեցած է իր դղեակը : Հոն ան 986 – 1029ին շինած է Մարմաշէնի հոյակապ վանքը: Իր արձանագրութիւններէն մէկուն մէջ ինքզինք կ'անուանէ «իշխանաց իշխան անթիպատ պատրիկ» :

Վահրամ Պահլաւունի իր զաւկին Գրիգորի հետ կը զոհուի Դուինի Ապուլսուար էմիրին դէմ Բիւզանդացիներու կազմակերպած արշաւանքին ժամանակ (1045), մօտ 80 տարեկան հասակին :

Վ․ ԻՍԿԱՆԵԱՆ

ՉԱՆԿ ՔԱՅ ՇԷԿԻ

ԱԶԱՏ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՏԵՍԻԼՔԸ

Տնտեսապէս զարգացած եւ ներկայիս բարօր մեծ կղզիի մը մէջ — Ֆորմոզա կամ Թայֆէ — ուր արդիական բանակ մը կը տիրապետէ, քանի մը օր առաջ իր ծննդեան 80րդ տարեդարձը տօնեց Մաօ Ցէ Թունկի ծերունազարդ հակառակորդ եւ Ազգայնական Չինաստանի նախագահ մառէշալ Չանկ Քայ Շէք: Ամբողջ ազատ աշխարհի երկիրները այս առթիւ, անխոնջ պայքարողին եւ տօնական վիճակի մէջ գտնուող կղզիին երկարակեցութեան եւ բարօրութեան մաղթանքներ ղրկեցին : Որովհետեւ ազատ երկիրներէն շատերուն համար , Չանկ Քայ Շէքի Չինաստանը — ձեւականօրէն գէթ — Երկինքի Որդիներու Թագաւորութիւնը կը շարունակէ ներկայացնել :

Միացեալ Ազգերու մէջ Ֆորմոզայի ներկայացուցիչ մը միայն — «Գեղեցիկ կղզին» ինչպէս կ'անուանեն զայն Արեւմտեանները , (Թաֆէ չինական անունն է) իրաւունք ունի խօսելու ամբողջ Չինաստանի անունով :

ՍՈՒՆ ԵԱԹ – ՍԷՆԻ ՀԵՏ

Մարդը որ Ազատ Չինաստանի գլուխը կը կենայ Սպարտացիներու կեանք կը վարէ եւ իր տեւական թիրախը կը հանդիսանայ ցամաքային Չինաստանի վերագրաւումը: Ծնած է 1887ին Չեքեանկ գաւառի Չիքուի մէջ գաւառացի ծնողքներէ: Նախապէս կը կոչուէր Չիանկ Չիունկ Չէն: Հազիւ ութ տարեկանին կորսնցուց իր հայրը եւ իր դաստիարակութեան համար այնուհետեւ միայն իր մայրն է որ հոգ տարաւ :

Քսան տարեկանին Չանկ Քայ Շէք Թոքիօ գնաց տեղւոյն զինուորական վարժարանին մէջ ուսանելու համար : Ճափոնական մայրաքաղաքին մէջ սակայն հանդիպեցաւ Տոքթ․ Սուն Եաթ Սէնի : Այս հանդիպումը ճակատագրուած էր որ բախտորոշ դեր խաղայ իր կեանքին մէջ:

Թոքիոն այն ժամանակ լեցուն էր չինացի յեղափոխականներով , որոնք զանազան կազմակերպութիւններու կ'անդամակցէին հասարակաց նպատակ ունենալով Մանչուներու Թագաւորութիւնը տապալել : Երբ 11 Հոկտ․ 1911ին Չինաստանի մէջ յեղափոխութիւնը պայթեցաւ , բոլորն ալ դէպի կռիւներու զանազան վայրերը դիմեցին : Չանկ Քայ Շէք, որ մինչ այդ Սուն Եաթ – Սէնի վստահելին էր դարձած , անոնց մէջ կը գտնուէր:

ՇԱՐՈՒՆԱԿԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐ

Երբ Տոքթ․ Սուն Եաթ – Սէն՝ Չինաստանի Հանրապետութեան հիմնադիրը 1925ին 59 տարեկանին մահացաւ , Չանկ Քայ Շէք անոր յաջորդեց եւ Քուոմին-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻՆ

Հին բարի օրերէն մէկը՝ երբ հազիւ տասը տարեկան էի եւ աշխարհը լի էր երեւակայելի ամէն տեսակ շքեղանքով եւ կեանքը դեռ երազ մը սոսկ՝ հաճոյաշատ եւ տաղտկալից, Հօրեղբօրորդիս Մուրադ, որ խելառին մէկը կը համարուէր ինձմէ զատ իրեն ծանօթ ուրիշ ամէն մարդու կողմէ, ժամն առաւօտեան չորսին մեր տունն եկաւ եւ սենեակիս պատուհանը բախելով արթնցուց զիս:

— Արա՛մ, ձայնեց ան:

Անկողնէս վեր ցատկելով պատուհանէն դուրս նայեցայ: Աչքերուս չէի կրնար հաւատալ:

Արշալոյսը դեռ ծագած չէր թէպէտ, բայց ամառ էր եւ լուսաբացը ո՛չ շատ հեռու․ ուստի բաւականաչափ լոյս էր վստահանալու համար թէ չէի երազեր:

Հօրեղբօրորդիս Մուրադ բազմած էր գեղանի սպիտակ ձիու մը վրայ: Գլուխս պատուհանէն դուրս ցցեցի եւ աչքերս շփեցի:

— Այո՛, ըսաւ ան հայերէն , տեսածդ երազ չէ, այլ՝ ձի մը: Աճապարելու ես, եթէ դուն ալ փափաքիս հեծնել:

Ինծի անծանօթ չէր թէ Մուրադ կեանքի վայելքին սիրահար մըն էր աւելի քան ուրիշ ոեւէ մէկը, որ սխալմամբ ինկած էր այս մոլորակին վրայ: Բայց եւ այնպէս անկարող էի տեսածիս հաւատալու:

Նախ եւ առաջ՝ իմ կանխագոյն յիշողութիւններս հիւսուած էին ձիերու շուրջ, իսկ առաջին տենչանքներս կեդրոնացած՝ ձի հեծնելու վրայ:

Ասիկա իրերու կացութեան զմայլելի դրուագն էր:

Երկրորդ՝ աղքատ էինք մենք:

Իսկ այս՝ իրերու կացութեան այն դրուագն էր, որ աչքերուս տեսածին հաւատալու արգելք կը հանդիսանար:

Աղքատ էինք մենք: Դրամ չունէինք: Մեր բովանդակ տոհմը չքաւոր էր: Գարօղլանեան գերդաստանի մէն մի շառաւիղը աշխարհի ամէնէն ապշեցուցիչ եւ զաւեշտալի չքաւորութեան մէջ կ'ապրէր: Ոչ ոք, ոչ իսկ մեր ընտանիքի ծերունիները կարող էին ըմբռնել թէ ուրկէ՞ կը ճարէինք մեր փորերը կուշտ պահելու համար հարկ եղած դրամը: Կարեւորագոյնն այն էր, սակայն, որ մենք համբաւաւոր էինք մեր պարկեշտութեամբը: Մենք մեր պարկեշտութեամբ համբաւաւոր եղած էինք շուրջ տասնըմէկ դարեր, նոյնիսկ այն ժամանակ՝ երբ ամենափարթամ գերդաստանը կը հանդիսանայինք երկրի մը մէջ, զոր սիրած էինք չփոթել աշխարհին հետ : Մենք նախ հպարտ էինք՝ ապա պարկեշտ․ եւ յետոյ կը հաւատայինք շիտակի եւ սխալի սկզբունքին: Մեզմէ ոչ ոք կ'ուզէր օգտուիլ ուրիշի մը նեղ դրութենէն․ իսկ գողութեան խօսքն իսկ կարելի չէր ընել:

Հետեւաբար՝ թէպէտ կը տեսնէի այդ վերին աստիճանի զմայլելի ձին, թէպէտ կ'առնէի անոր վերին աստիճանի ախորժելի հոտը, թէպէտ կը լսէի անոր վերին աստիճանի գրգռիչ շնչառութիւնը, բայց չէի կրնար հաւատալ թէ այն կարող էր որեւէ կապ ունենալ Մուրադ հօրեղբօրորդւոյս հետ, կամ ինձ հետ եւ կամ մեր ընտանիքի նիրհած թէ արթուն ոեւէ մէկ այլ անդամին հետ: Որովհետեւ գիտէի թէ Մուրադ չէր կրնար զայն գնած ըլլալ, ապա ուրեմն գողցած ըլլալու էր, իսկ ես կը մերժէի հաւատալ թէ ան երբեւիցէ կարող էր գողութիւն ընել:

Անհնար էր Գարօղլանեան ընտանիքի ոեւէ մէկ անդամին համար գող ըլլալ:

Ակնարկս նախ սեւեռեցի հօրեղբօրդւոյս եւ ապա՝ ձիուն վրայ: Երկուքին ալ դէմքը կը շողար բարեպաշտիկ անդորրութեամբ եւ խնդութեամբ մը, ինչ որ մէկ կողմէն ինծի կ'առթէր բերկրանք, միւս կողմէ՝ սարսափ:

— Մուրա՛դ, ըսի, ուրկէ՞ գողցար այս ձին :

— Պատուհանէն վար ցատկէ, եթէ կը փափաքիս ձի հեծնել, եղաւ իր կտրուկ պատասխանը:

Ճիշդ էր ուրեմն: Իսկապէս ան գողցած էր ձին: Այլեւս ներելի չէր այդ մասին տարակուսիլ: Այժմ ան եկած էր ինձ եւս հեծնելու պատեհութիւնը տալու, եթէ կը փափաքէի:

Սակայն վերջ ի վերջոյ ինձ այնպէս թուեցաւ թէ սոսկ հեծնելու նպատակով կատարուած ձիու գողութիւնն եւ որեւէ տեսակի, զոր օրինակ, դրամի գողութիւնը նոյնօրինակ բաներ չէին: Որքան իմ խելքս կը զօրէր՝ ձիու գողութիւնը գուցէ երբեք ալ գողութիւն չէր: Եթէ դուք եւս ինձ եւ Մուրադ հօրեղբօրդւոյս պէս ձիու խենթ եղած ըլլայիք, դուք եւս գողութիւն պիտի չսեպէիք կատարուածը: Պէտք չէր որ գողութիւն համարուէր այն, քանի որ ձին ծախու չէր հանուած․ իսկ ես վստահ էի թէ այդ բանը երբեք տեղի պիտի չունենար:

— Սպասէ՛ հագուիմ, ըսի:

— Շատ լաւ, բայց աճապարէ՛, պատասխանեց ան:

Հագուստներս հապճեպով վրաս նետելով պատուհանէն ցատկեցի եւ բակը բարձրացայ ձիուն քամակը՝ Մուրադ հօրեղբօրորդւոյս ետեւը:

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

(1 – Շար․)

թանկի գլուխը անցաւ : Ան, նոյնպէս, չարունակեց պատերազմը բազմաթիւ գաւառական ճորտատէրերու, աւազակախումբերու եւ անիշխանական կազմակերպութիւններու դէմ, որոնց դէմ ի զուր պայքարած էր իր նախորդը :

Բազմաթիւ զինուորական յաջողութիւններէ ետք զօրավար Չանկ Քայ Շէք 1927ի Ապրիլին յաջողեցաւ Նանքինի մէջ ազգային կառավարութիւն մը կազմել : 1928 Հոկտեմբերին, յիշեալ ազգային կառավարութեան եւ Պետական Խորհուրդի նախագահ յաջողեցաւ ինք ընտրուիլ :

Քումինթանկի ազգային կուսակցութեան կռթնած Չանկ Քայ Շէք զինուորական ուժեղ վարչակարգ մը կազմեց, որովհետեւ, իր կարծիքով, միայն այդ ձեւով անծայրածիր երկիրը պիտի կարենար պաշտպանուիլ իր թշնամիներէն, եւ մասնաւորաբար պիտի կարենար Ճափոնի կողմէ հետզհետէ աւելցող վտանգը դիմագրաւել :

Երկար եւ արիւնալի կռիւներէ ետք նոր «մարգարէին» դէմ, որ յայտնուած էր Չինաստանի մէջ համայնավարական «յայտնութիւնն» ի ձեռին, այսինքն, Մաօ Ցէ Թունկի, որ իր օտարներու կողմէ ղեկավարուող ուժերով միասին ետ մղուեցաւ դէպի հիւսիսային գաւառները, Չանք Քայ Շէքի Չինաստանը պատերազմի բռնուեցաւ Ճափոնի հետ :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

Այդ բախումը, այն ժամանակ, ի խնդիր ազգային շահին, բոլոր քաղաքական եւ ընկերային ճակատները միացուց : Ազգային եւ համայնավար զօրքերը միասնաբար կռուեցան ընդդէմ Հիրոհիթոյի ներխուժող բանակներուն :

Ազգային միութիւնը ճեղքուեցաւ սակայն անմիջապէս որ Երկրորդ Աշխարհամարտը պայթեցաւ : Սկսաւ Չանկ-Մաօ պայքարի նոր շրջան մը, որ տեւեց մինչեւ 1949:

Իր ճիգի միջազգային գետնի վրայ զարգացման եւ համայնավարները բանակցութեան մէջ մտցնելու նպատակով՝ Չանկ Քայ Շէք 1949ի Յունուարին հրաժարեցաւ նախագահութենէն : Ի զուր ճգնեցաւ սակայն հակահամայնավար զինակցութիւն մը կազմել Ասիոյ մէջ : Քորէայի նախագահ Սինկման Ռի եւ Փիլիփփեան կղզիներու նախագահ Քուիրինօ այլեւս ի վիճակի չէին օգնելու իրեն :

1949ի Հոկտեմբեր 1ին ցամաքային Չինաստանի մէջ «Ժողովրդական Հանրապետութիւն» հռչակուեցաւ : Քիչ մը աւելի ուշ՝ Չանկ Քայ Շէքի զօրքերը վերջին ճակատամարտը կորսնցուցին Մաոյի ուժերուն դէմ կռուելով : Ապա՝ կեդրոնացան Թայֆէ կղզիին մէջ, ուր հիմնեցին ազատ Չինաստանի Հանրապետութիւնը :

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՏԿՈՑՆԵՐ

Թայֆէի մէջ Չանկ Քայ Շէք չարունակաբար չորս անգամ նախագահ ընտրուեցաւ : Իր ծրագրի հիմնական թիրախը անփոփոխ մնաց՝ «Մեր հայրենակիցներու ազատագրումը», վերադարձ դէպի ցամաքային Չինաստան :

Մինչ այդ, Միացեալ Նահանգներու օգնութեան շնորհիւ մառեչալը Թայֆէն եւ նոյնպէս իր տիրապետութեան տակ գտնուող Քեմօյ Մաչու կղզիները վերածեց մարտկոցներու, որոնց վրայ պատերազմի պատրաստ 600.000 զինուոր կը գտնուի : Ներքին մարզին մէջ, նախագահի առաջին ամուսնութենէն ունեցած զաւակը, պաշտպանութեան եւ գաղտնի սպասարկութեանց նախարար՝ Չանկ Չինկ Քուօ, բացարձակ կարգապահութիւն եւ ապահովութիւն ստեղծեց :

Երբ այս վերջինը, օր մը յաջորդէ իր հօրը, երկրի ղեկը ձեռք առնելու համար, պիտի ստանձնէ կայուն եւ զօրաւոր բազուկով ղեկավարուող հանրապետութիւն մը, գործը մարդու մը՝ որ ծերութեան օրերուն անգամ չի դադրիր աչքին առջեւ ազատ Չինաստանի տեսիլքը ունենալ :

Թարգմ. ՍԷ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Ց. Դ. «ՕՐԸ»

ՏԷՍԻՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Տէսինի կոմիտէի, Նոյեմբեր 19ի կիրակի կէսօրէ ետքը տօնուեցաւ Հ. Ց. Դ. Օրը, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ : Կը մասնակցէր Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ խումբը :

Օրուան նախագահ ընկեր Կարօ Յովսէփեան, Մարսէյլէն, արտայայտուելու շնորհով օժտուած, իր բացման խօսքով լաւագոյնս կրցաւ ներկայացնել Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը իր գաղափարաբանութեամբ, քաղաքական ուղեգծով ու բեղուն գործունէութեամբ : Խորացնելով իր մտքերը, Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան ոգին նշմարեց Հայկ Նահապետի մղած ազատութեան պայքարին թէ Մեսրոպ Մաշտոցի գրերու գիւտին մէջ, որոնք կը ձգտէին դէպի քաղաքական ու մշակութային անկախութիւն : Ներկայիս եւս հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ Դաշնակցութեան գաղափարները կը յաղթանակեն : Նորագոյն սերունդները ատոնցմով կը խանդավառուին :

Երիտասարդ ընկերը իր խօսքը վերջացուց վառ յոյսեր ներշնչելով ներկաներուն :

Խոր ըմբռնումով ու զգայնութեամբ արտասանեցին Մարսէյլէն Ընկ. Վահրամ Ճարայեան՝ Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը, եւ Օր. Արսինէ Կարապետեան Յովհ. Շիրազի «Կտակը» :

Յետոյ խօսք տրուեցաւ ընկեր Հայկունի Թաշճեանի :

Ընկերը, արագ ակնարկով մը նախ պատմականը ըրաւ հայկական զարթօնքին, պարզելով անոր դրդապատճառները : Ժողովուրդ մը ճնշուած, հալածուած, անիրաւուած ու բնաջնջման ենթակայ, որ հայրենի հողին վրայ կը տառապէր, կը բարոյալքուէր ու միջոց չունէր ազատագրութեան իղձեր սնուցանելու : Սակայն Եւրոպա ուսած երիտասարդներու փաղանգ մը մարդկային բարձր գաղափարներով տոգորուած, սերմանեց զանոնք ժողովուրդին մէջ : Հիմը դրաւ Ազգային Սահմանադրութեան : Ապա յաջորդաբար ծնունդ առին հայկական կուսակցութիւնները որոնք պաշտպան կանգնեցան ժողովուրդին ու պայքար մղեցին բռնակալներու դէմ :

Եւ սակայն Դաշնակցութեան վիճակուեցաւ գերագոյն զոհողութեամբ իրականացնելու հայ ժողովուրդին դարերու տենչը : Այսօր ալ Դաշնակցութիւնը 77 տարիներու իր փառաւոր անցեալով, արտասահմանի մէջ իր միջոցներով կը հետապնդէ Հայկական Դատը, ու կը ջանայ նորահաս սերունդը փրկել ուծացումէ եւ անոր ներշնչել ազգային ոգի :

Ընկերը իր կարգին փայլուն ապագայ մը նախատեսեց հայրենիքին ու Հայութեան :

Յետոյ հանդէսը փակուած յայտարարուեցաւ :

Գ. Պ.

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կոկիկ հասարակութիւն մը ներկայ գտնուեցաւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի կազմակերպած դասախօսական երեկոյթին, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, 19 Նոյեմբերին, Ազգ. Տան սրահին մէջ :

Դասախօսն էր Փրոֆ. Վահագն Տատրեան, Մ. Նահանգներէն : Նիւթը՝ Հայկական Դատը :

Ընկեր Տիգրան Չէքեան նախ ներկայացուց դասախօսը եւ ապա շեշտեց, թէ նման դասախօսութիւններ կը նպաստեն յատկապէս երիտասարդութեան մտաւոր զարգացումին՝ հայ իրականութեան մասին :

Բանախօսը հանգամանօրէն վերլուծեց իր նիւթը եզրակացնելով, թէ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները կարեւոր դեր ունին կատարելիք Հայ Դատին ուղղութեամբ : Անհրաժեշտ գտաւ, որ հայ երիտասարդութիւնը ծրագրուած աշխատանքով մը օտար հանրային կարծիքին սեփականութիւնը դարձնէ ոչ միայն մեր արժէքները, այլեւ մեր իրաւունքներն ու պահանջները :

Կ. .Յ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ Շաբաթ գիշեր էքոլ Նորմալ տը Միւզիքի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ երիտասարդ Տիգրան Ժամկոչեանի երգահանդէսը :

Տիգրան Ժամկոչեան, քնարական-պարիթոն, հաղորդական ձայն մը ունի, որ ջերմ կապ մը կը ստեղծէ իր եւ իր ունկնդիրներուն միջեւ :

Յայտագիրը կազմուած էր եւրոպական դասական հեղինակներու գործերէն, մասնաւորաբար իտալական հեղինակներէ՝ Սթրատելլա, Վերտի եւայլն, ինչպէս նաեւ Չայքովսքի, Պորոտին, Հէնտըլ եւ Փուլենք : Տիգրան Ժամկոչեան յայտագրի այս առաջին բաժնին մէջ կրցաւ պատուաւոր յաջողութիւն մը ձեռք ձգել, մասնաւորաբար Վերտիի «Օթելլօ»ին Եակոյի արիայով :

Յայտագրին երկրորդ մասը բաղկացած էր հայ երաժիշտներու գործերէն՝ Կոմիտաս, Կանաչեան, Հ. Պէրպէրեան, ըՍպենտեարեան, Սաթեան ու Արամ Խաչատուրեան, նաեւ վերջերս մահացած Գոհարիկ Ղազարոսեանի այնքան գեղեցիկ գործէն՝ «Առեղծուած»ը : Այս վերջին գործը Տիգրան Ժամկոչեան երգեց մեծ յուզումով, խոր տպաւորութիւն ձգելով ունկնդիրներուն վրայ :

Տիգրան Ժամկոչեանի Փարիզի հայ հասարակութեան հետ առաջին շփումը տըւաւ լաւ արդիւնք մը :

Ք.

ԾԻԾԱՂ

Շողեկառքով ճամբորդող երիտասարդ մը, ազնուօրէն դիմելով իր դէմ նստած պարոնի մը՝ կը հարցնէ .

— Ներողութիւն, պարոն, արդեօք կըրնա՞ք ըսել թէ ժամը քանին է :

Պարոնը չոր կերպով կը պատասխանէ .

— Ո՛չ, չեմ կրնար ըսել :

— Բայց ...

— Բայց մայց չկայ : Չեմ կրնար ըսել, որովհետեւ, որոշ պատճառներ կան : Եթէ ըսեմ թէ ժամը քանին է, շնորհակալութիւն պիտի յայտնէք : Հետս խօսքի պիտի բռնուիք : Մինչեւ ճամբորդութեան աւարտը պիտի շատախօսենք, յետոյ միասին վար պիտի իջնենք, ըմպելարան մը պիտի մտնենք, յետոյ ձեզ ճաշի պիտի հրաւիրեմ : Հրաւէրս պիտի ընդունիք, տունս պիտի գաք, շնորհալի աղջիկս պիտի ծանօթանաք, հետը սիրաբանիլ պիտի սկսիք եւ ձեզ համակրելի գտնելով՝ ան ձեզի պիտի սիրահարի եւ տարի մը ետք՝ պիտի գաք եւ ինծմէ անոր ձեռքը պիտի խնդրէք :

— Բայց ...

— Բայց – մայց չկայ : Ժամացոյց չունեցողի մը չեմ կրնար աղջիկս տալ... :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ան թէ՛ իր եւ թէ բոլոր քաղաքին հարստութիւնը ահա աս փանաքի դրամագլխով գոյացուցած էր՝ զայն հանճարաւոր գաղափարի մը գործադրութեան գործածելով, բարեկարգութեամբ ու խելացութեամբ արդիւնաւորելով :

Կ'երեւայ թէ կոնակը մեծ տոպրակ մը եւ ձեռքը փշոտ գաւազան մը ունենալով Դեկտեմբեր ամսու մէջ իրիկուն մը երբ քաղաքը եկած էր ծածկաբար, նոյն իրիկունը մեծ հրդեհ մը ելած էր տեղական իշխանութեան տունէն : Այս մարդը կրակին մէջ նետուած եւ կեանքը վտանգի դնելով երկու մանուկ ազատած էր, որոնք ոստիկան զօրաց գնդապետին զաւակներն էին. այս դէպքին շնորհիւ եւ ոչ մէկուն միտքը ինկած էր անոր անցեալը հարցնել : Անկէ ի վեր ամէն մարդ սորված էր անոր անունը որ էր «Մատըլէն եղբայր» :

ԳԼՈՒԽ ԻԹ.

ՄԱՏԸԼԷՆ

Այս անձը գրեթէ քառասունեւհինգ տարու մարդ մըն էր. մտատանջութեամբ մը գրաւուած կ'երեւար եւ բարի անձ մըն էր : Իր վրայ ահա այսքան էր ամէնուն գիտցածը :

Այն արհեստը, զոր այնքան սքանչելապէս վերակազմած էր ան, քիչ ժամանակուան մէջ յառաջդիմութիւն ընելով Մ... առուտուրի ընդարձակ կեդրոն մը եղած էր : Ամէն տարի մեծամեծ յանձնարարութիւններ կուգային Սպանիայէն ուր սեւ ապակեղէնը շատ կը գնուէր : Այս առուտուրին մէջ Մ... Լոնտոնի եւ Պերլինի հետ կը մրցէր :

Մատըլէն եղբայրը այնքան ստակ վաստըկիլ սկսած էր, որ երկրորդ տարին կրցած էր մեծ գործարան մը շինել տալ, որու մէջ երկու ընդարձակ արուեստարան կային մին մարդերու եւ միւսը կիներու համար : Անօթի եղողը կրնար աշխատելու գալ, եւ ապահով էր թէ հոն գործ եւ հաց պիտի գտնէր :

Մատըլէն եղբայրը մարդերէն ժրութիւն, կիներէն մաքուր վարք եւ ամէնքէն ալ ուղղամտութիւն կը պահանջէր : Արուեստարանները զատել տուած էր՝ երկու սեռը իրարմէ բաժնելու համար, որպէսզի կիները եւ աղջիկները խոհեմութենէ չշեղին : Այս մասին անողոքելի էր : Միայն այս մասին ներողամտութիւն չունէր : Այսպէս խստութեամբ վարուելուն գլխաւոր պատճառ մըն ալ սա էր որ Մ... պահապան զօրք ունեցող քաղաք մը ըլլալով ապականութեան առիթները խիստ շատ կը պատահէին :

Վերջապէս իր գալուստը բարիք մը, եւ ներկայութիւնն ալ նախախնամութիւն մը եղած էր : Մատըլէնի գալուստէն առաջ երկրին մէջ ամէն բան նուազման վիճակի մէջ էր, մինչդեռ հիմա ամէն բան աշխատութեան առողջաւէտ կենդանութեամբը կ'ապրէր : Առատ շրջաբերութիւն մը ամէնուն կենդանութիւն կուտար եւ ամենուրեք կը թափանցէր : Ամէնէն պարապ գրպաններու մէջ սակաւ ինչ ստակ, ամէնէն անշուք բնակարաններուն մէջն ալ փոքր ինչ ուրախութիւն կար :

Մատըլէն եղբայրը ամէն մարդու գործ կուտար : Թէ՛ մարդերէն եւ թէ աղջիկներէն կը պահանջէր որ պարկեշտ ըլլան : Այս գործունէութեան ժամանակ, որու պատճառը եւ առանցքը ինքն էր, Մատըլէն եղբայր հարստութիւն կը դիզէր. բայց ամենեւին չէր երեւար թէ իր գըլխաւոր նպատակը հարստանալն էր, թէեւ առուտուրով զբաղած հասարակ մարդու մը այսպիսի գլխաւոր նպատակ չունենալը զարմանալի թուի : Կ'երեւար թէ աւելի ուրիշներուն հոգը կը տանէր քան թէ իրը :

Ամէն մարդ գիտէր թէ ան 1820ին վեց հարիւր հազար ֆրանքի գումար մը ունէր, զոր Լաֆիթ սեղանաւորին քով շահու դրած էր. բայց իր անձին համար այս գումարը պահելէն առաջ քաղաքին եւ աղքատներուն համար մէկ միլիոն ֆրանքէն աւելի ստակ ծախսած էր : Հիւանդանոցին հասոյթը փանաքի բան մը ըլլալով, իր ծախքով տասը անկողին հաստատած էր ամէն պիտոյքով :

Մ... քաղաքը երկու մասի կը բաժնուի, մին վերին քաղաք, եւ միւսն ալ ստորին քաղաք կ'ըսուի : Ստորին քաղաքը, ուր ինք կը բնակէր, մէկ դպրոց ունէր միայն որ անպիտան եւ խարխուլ տուն մըն էր, ուստի Մատըլէն երկու նոր դպրոց շինել տուած էր, մին արու միւսը էգ սեռին համար : Երկու վարժապետներուն իր քսակէն զատ ամսական կուտար, որ պաշտօնական ամսականին կըրկինն էր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ստեփան Միսաքեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ Նիկողոսեան, Այրի Տիկին Միսաքեան, Այրի Տիկին Պօյաճեան, Միլոն եւ Կարպիս Միսաքեան ընտանիքները եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարդուկեան, ինչպէս նաեւ Վարդուկեան, Յովհաննէսեան, Մելիքեան, Սարեան, Գալիկեան, Նալպանտեան, Համբարձումեան, Հէքիմեան, Ղուկասեան, Գարաճեան, Թոթոյեան, Սեւեան եւ Տէր-Արսէնեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, փեսային, եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր, քրոջզաւկին եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 28ին, իր բնակարանը, 115 Պուլվ. Ռուաէն (Իսի) :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Դեկտ. 1) ժամը 13·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Պ. Ղազար Ներկարարեան, Սամուէլ եւ Վազգէն Ներկարարեան, Տէր եւ Տիկին Կրէզեաք եւ զաւակը Լիդիա, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Խաչերեան եւ զաւակը Վանիկ, Տէր եւ Տիկին Պալեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղեան Ժորժ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խաչերեան (Առնուվիլ), ինչպէս նաեւ Ներկարարեան ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները (Հայաստան), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մայրիկին, մօրաքրոջ, զոքանչին եւ ազգականին՝

ԼՈՒՍԱԲԵՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մարտիրոսեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի (Նոյեմբեր 29ին), 71 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Մոնմորանսիի մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ օր (Դեկտ. 2), կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Սարսէլի եկեղեցին : Հաւաքուիլ եկեղեցին :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արաքսի Աստուածատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աստուածատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Աստուածատուրեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Հիսայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Ս. Միսաքեանի եւ ընտանիքին, Ստեփան Միսաքեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեանէ քսան ֆր., ողբացեալ Ազատուհիի (Մարսէյլէն Լու) մահուան քառասունքին առթիւ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի (3 Դեկտ.), Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Ս. Էջմիածնի միաբան եւ Ռումանիոյ-Պուլկարիոյ Թեմին Առաջնորդ ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ :

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ, նախագահութեամբ Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեանի :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Գասպարեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Անդրանիկ Ուզունեանի (Պանեէօ) :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Օր. Արմէն Քէչիչեանէ 20 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Վալանսէն Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան, իր ամուսնոյն Մկրտիչ Դաւիթեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ (1965 Նոյեմբեր 27) հետեւեալ նուէրները կ'ընէ ողբացեալին յիշատակին.— Յիսունական ֆրանք Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութեան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին, Մոնմորանսիի հանգստեան տան, Աղքատախնամին, Որբերու Օգն. Մարմնին :(Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ըստ աւանդութեան, Ս. եկեղեցւոյս անունին տօնախմբութեան առիթով, այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ մատաղօրհնէք, պիտի կատարուի ինչպէս նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսէյլի առաջին առաջնորդ հոգելոյս Գրիգորիս Եպս. Պալագեանի եւ եկեղեցւոյս բոլոր բարերարներուն : Յաւարտ պատարագի, Ուխտագնացութիւն եկեղեցականներու շիրիմին : Ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ եւ Մատաղօրհնէք ժամը 12ին :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին թէյասեղանը այս Կիրակի (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Անիէռի Թաղապետարանի թիւ 3 սրահին մէջ :

Centre Administratif et Social
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

« BIZUTHAGE 67 »

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ
Դեկտեմբեր 2ին
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
PAVILLON
DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Bd. Jourdan — Paris (14e)

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ դան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյէ Ժէնէրալ
KASPEREIT
եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ. Քաղաքապետ
GERVILLE REACHE
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES
Նուագախումբ Վարդիվանեան
Vedette des disques Malmaison
Հաճելի գեղարուեստական բաժին
Նաւասարդ խումբով
Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք
Ապահովել սեղանները 924-38-54

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳ. ՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Դեկտ. 2, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պռոնի օդակայանի
LES SOUCOUPES VOLANTES *սրահներուն մէջ :*
ի նպաստ եկեղեցւոյ նոր երգէոնի մը գնման :
ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը կը մասնակցի խմբական երգերով

Orchestre RENÉ PIERRE
avec sa chanteuse COLETTE ROBERT

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով Ընտանեկան տաք մթնոլորտ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ-խնջոյք մը : *Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16ին,* Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ *սրահին մէջ :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հրաչեայ Մխիթարեան (Յարութիւնեան) Նահապետի, ծնած Ալաշկերտի Եօնջալու գիւղը, ապրած է Հայաստան Հոկտեմբերեան շրջան Իգտալու գիւղ, եղած է Թալինի շրջան սպառկոոպի վարիչ, ուրկէ մեկնած է հայրենական պատերազմին եւ գերի ինկած Գերմանացիներու : Պատերազմէն ետք եղած է Ֆըրանսա : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել Հրաչի հօր՝ Նահապետ Մխիթարեանի, քաղաք, Երեւան, Մուրացան փողոց 113 կամ Բագրատ Աւետիսեանին՝

318 Bayard Road, Upper Darby
PA. 19082 (U. S. A.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ
Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 1) երեկոյեան ժամը 8·30ին ընկեր Յ. Քէչէճեանի տունը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Անդամատոմսերը միասին բերել :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Դեկտ. 2ին ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին : Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շըրջաբերականի ընթերցում :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պառ տը Կլօպի սրահին մէջ, 7 Պուլվար տ'Աթէն: Վարչութիւնս կը խնդրէ որ անպայման հայրենակիցները ներկայ ըլլան : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնս կը յայտարարէ որ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Նոյեմբեր 30ին, առաւօտեան ժամը 9 - 12 Ահարոնեան սրահը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան :

Կը դասաւանդէ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆ :

Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի որ իրենց զաւակները արձանագրեն :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 75 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 90 Ֆ· Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ
2
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
2 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11076
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.076

ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Մեր պատմութեան ամենատխուր եւ մռայլ օրերուն, Հայոց մշուշապատ երկնակամարին վրայ բացուեցաւ ծիրանի գօտի մը եւ քառագագաթ Արագածի վերեւ կախուեցաւ շողշողուն եւ լուսարձակ կանթեղ մը :

Հայ ժողովուրդի մշակոյթն էր, որ ծնունդ առնելով մեր հինաւուրց մեհեաններէն, տասնեհինգ դար առաջ, շնորհիւ Տարօնի գիւղացի Մեսրոպ Մաշտոցի հանճարին, հայկական տարազ զգեցաւ:

Իրերայաջորդ դարերու ընթացքին, Հայոց պատմութիւնը շատ վերիվայրումներ կրեց եւ հայ ժողովուրդը տեսաւ փառքի ու արհաւիրքի օրերը, ապրեցաւ անկումի ու վերելքի պահեր, խորասուզուեցաւ մթութեան մէջ ու յուսահատ տագնապի մատնուեցաւ, բայց եւ այնպէս պահպանեց իր մշակոյթը, իր ստեղծագործ ուժը :

Գիրերու գիւտէն ետք, հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր քաղաքական անկախութիւնը, սակայն ան կերտեց իր հոգեկան միջնաբերդը՝ անառիկ ու անմատչելի թշնամիներուն համար : Իր մշակոյթը դարձաւ փրկութեան փարոս ; հաւատքի աղբիւր եւ ազգային գոյութեան հիմնաքար:

Եւ Հայը ստեղծագործեց անդադար եւ յարատեւօրէն : Օտար գիտնականներն ու պատմաբանները, երբ կ'ուսումնասիրեն մեր անցեալը, զարմանքով կը դիտեն թէ, Հայը ինչպէս ստեղծագործած է կեանքի ամէնէն դաժան պայմաններուն տակ, երբ ան կը հեծէր վայրագ բռնակալներու ճիրաններուն մէջ, երբ իր հայրենիքը ենթարկուած էր աւերի ու ողողուած արիւնով :

Հայ ժողովուրդի գոյութեան եւ յարատեւումին գաղտնիքը իր ստեղծագործ ոգիին մէջ է թաքնուած : Երբ յափշտակած են իր հայրենիքը, Հայը ստեղծած է իր ներքին, հոգեկան հայրենիքը՝ յանձին իր լեզուի ու մշակոյթի : Թշնամին իրմէ խլած է նիւթական ամէն հարստութիւն, բայց անկարող գտնուած է տիրանալու Հայու ոգեկան գանձերուն եւ պարտութեան մատնուած է :

Մշակոյթէ զուրկ կարգ մը ցեղեր ու ժողովուրդներ, որ հուրի եւ սուրի մատնած են Հայաստան աշխարհը, այսօր անհետացած են պատմութեան հորիզոնէն : Իսկ Հայը կայ ու կը մնայ, որովհետեւ ծաղկեալ մշակոյթ ունի, որով կրցած է պահպանել իր ազգային դիմագիծը : Հայը յաճախ տուած է իր կեանքը, բայց երբեք չէ հրաժարած իր ոգեկան արժէքներէն :

Իսկ երբ Հայը կեանքի խաղաղ շրջան ապրած է, ան երեւան բերած է իր ստեղծագործական ողջ կարողութիւնները՝ մշակութային մարզին մէջ հրաշքներ գործելով : Եւ նոյնիսկ հակառակ տիրող աննպաստ պայմաններուն :

Աշխարհակալ, հսկայածաւալ ու զօրաւոր Թուրքիան, հինգ դարերու ընթացքին ի վիճակի չեղաւ ստեղծագործել այն մշակոյթը, ինչ որ հայ ժողովուրդը յաջողեցաւ վերջին հինգ տասնամեակներու ժամանակամիջոցին : Այն ալ Ապրիլեան ահաւոր Եղեռնէն ետքը··· Ըլլայ հայրենիքէն ներս, թէ Սփիւռքի մէջ: Եւ մենք հպարտ ենք մեր մշակոյթով :

Թուական քանակով եւ քաղաքական կշռով փոքր ժողովուրդ մը ենք ներկայիս, սակայն մեծ ենք մեր հին ու նոր մշակոյթով, մեր աշխարհահռչակ գիտնականներով ու գրագէտներով, մեր ոգեկան ստեղծագործ թռիչքներով: Նոյնիսկ այն Հայերը, որ իրենց տաղանդով ու գրիչով օտար մշակոյթին կը ծառայեն (օրինակի համար Սարոյեան մը), իրենց համբաւը կը պարտին իրենց հայ ժողովուրդէն ժառանգած ստեղծագործ ուժին, իրենց հայկական արիւնին :

Եւ ներկայիս, երբ հայ մշակոյթը իր ծաղկումի եւ ուռճացման շրջանը կ'ապրի, մենք պէտք է աւելի քան երբեք կառչած մնանք անոր եւ զայն կրենք մեր հոգիներուն մէջ : Որովհետեւ այսօր, երբ հայ ժողովուրդը քաղաքական դէպքերու բերումով եւ անկախ իր կամքէն ցրուած է Սփիւռքի մէջ, կոտորակուած Հայութիւնը զիրար կապող եւ մօտեցնող գլխաւոր ազդակը մշակոյթն է :

Եթէ մենք մտահոգուած ենք մեր նոր սերունդի ապագայով եւ մեր բոլոր ճիգերը կեդրոնացուցած ենք հայապահպանման նուիրական գործին շուրջ, առաւել եւս պիտի գուրգուրանք մեր մշակոյթին վրայ, պահպանենք անոր ազգային ոգին ու դիմագիծը եւ զայն սիրցնենք երիտասարդութեան :

Որպէսզի ան ինքզինք հպարտ զգայ իր հայկական ծագումով :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՄՆԱՅ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ ԼՈՒԾԵԼ

Եթէ Կիպրոսի պատերազմին առաջքը կարելի եղաւ առնել, հարցը կը մնայ ինչ որ էր, անկարելի համակեցութիւնը երկու համայնքներու :

Ատլանտեան Ուխտի քարտուղարը, որ Պրիւքսէլ վերադարձած է, յայտարարեց · — Դաշնակից կառավարութիւնները կրցան հասկացողութեան գալ եւ պատերազմի մը վտանգը հիմա հեռացած է : Վերջնական համաձայնութիւնը այլ երկիրներու համաձայնութիւնը կ'ուզէ ինչպէս նաեւ Միացեալ Ազգերու: Այդ պատճառներով, չեմ կրնար ըսել թէ երբ պիտի կնքուի համաձայնութիւնը :

Ու Թանի ներկայացուցիչն ալ Նիւ Եորք հասնելով ըսեր է լրագրողներուն ·— «Իմ առաքելութիւնս հաշտարարի մը գործն եղաւ, ձեռք ձգելու համար երկու կողմերու համաձայնութիւնը, պակսեցնելու Կիպրոսի Թրքական եւ յունական ուժերը, որ տարակարծութեան գլխաւոր նիւթն է Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ »:

Միայն Ճոնսընի պատուիրակն է որ տակաւին իր տեղը չէ վերադարձած : Ըստ կարգ մը լուրերու Մակարիոս կարգ մը առարկութիւններ ըրած է վերջնական համաձայնութեան համար : Կիպրոսի նախագահը նախ կը վախնայ որ Թուրքերը իրենց խօսքին տէր չմնան եւ երբ յոյն զօրքը քաշուի Կիպրոսէն, ցամաքահանում կատարեն, ընդունելով հանդերձ կղզիին ապազինումը :

Համաձայնութիւնը պիտի գործադրուի հետեւեալ ձեւով ·—

Ա· հանգրուան·— յունական զօրքը (12-էն 15 հազար զինուոր) պիտի քաշուի, համաձայնութեան ստորագրութենէն մինչեւ 45 օր ետք: Ղրիվաս որ պատասխանատու կը նկատուի Նոյեմբեր 15ի դէպքերուն պիտի պաշտօնազրկուի : Հատուցում պիտի վճարուի այն Թուրքերուն որ վնաս կրած են :

Բ· հանգրուան·— ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը պիտի երաշխաւորէ Կիպրոսի անկախութիւնը եւ ամբողջականութիւնը: Այլ խօսքով ցնոր տնօրինութիւն կը յետաձգուի էնոսիսը :

Գ· հանգրուան·— Թուրքեւհելլէն բարւոք յարաբերութիւնները կը վերահաստատուին :

Դ· հանգրուան·— Կիպրոսի երկու համայնքներուն պետերը կրնան խորհրդակցիլ 1960ի Ցիւրիխի համաձայնագրերու վերաքննութեան մը մասին :

Թուրքիոյ մէջ շատ զարմացած են որ Յոյները այդքան դիւրին տեղի տուած ըլլան: Ընկերվարական նկատուած Ագշամ թերթը կը գրէ ·— « Քանի մը անգամ քիչ էր մնացած որ պատերազմ ծագէր : Պատերազմէ մը կարելի է յաղթական կամ պարտեալ ելլել : Այն անձկոտ օրերուն, Տէմիրէլի կառավարութիւնը բացարձակ իրաւասութիւններ ստացած ըլլալով Ազգ· Ժողովէն, իր ուսերուն վրայ տարաւ պատասխանատուութեանց բեռը, առանց տեղի տալու հանրային կարծիքին, մանաւանդ զինեալ ուժերու, երիտասարդութեան եւ մամուլին »: Շահեկան է յիշել թէ «Ագշամն» ալ մէկն եղած էր միւս թերթերուն հետ ասպարէզ կարդալու համար եւ զէնքի կոչեր ընելու :

Հիմնականը կը մնայ սակայն : Երկու համայնքներու ատելութիւնը այնքան խոր է որ չի լուծուիր թուղթի վրայ : Տագնապը վերջացած է, բայց հարցը չէ լուծուած: Առժամապէս ամէն մարդ որոշ չափով գոհացում ստացած է :

Մակարիոսն ալ, որ այս առթիւ ազատեցաւ, իր վաղեմի թշնամիէն՝ Ղրիվաս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը կանչած է Ֆրանսայի դեսպանը պաշտօնապէս բողոքելու համար նախագահ տը Կոլի յայտարարութեանց դէմ : Էպան յոյս յայտնած է որ ֆրանքեւիսրայելեան յարաբերութիւնները կը վերստանան իրենց աւանդական բնոյթը :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ Մակեդոնիան նոր երկրաշարժի մը զոհ գնաց : Տէպար գիւղաքաղաքը (ութ հազար բնակիչ) բոլորովին քանդուած է: Ցարդ 29 մեռեալ եւ 308 վիրաւոր գտնուած է: Վերջին երկրաշարժը հիմնայատակ քանդած էր Եուկոսլաւիոյ Սկիւպ քաղաքը (1078 մեռեալ): Այդ թուականէն ի վեր մեծ երկրաշարժեր եղած են 1966ին Թուրքիա (1100 մեռեալ), 1967 Թուրքիա (125 մեռեալ), 1967 Օգոստոսին՝ Քարաքաս (400 մեռեալ) :

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ Մք· Քարթի որ ծանօթ ընդդիմադիր մըն է Ճոնսընի վիէթնամեան քաղաքականութեան, որոշած է դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ, նախագահական թեկնածու ներկայանալ Ճոնսընի դէմ :

ՓԱՐԻԶԻ լիբանանեան դեսպան նշանակուեցաւ Ֆիլիփ Թաքլա, Արտաքին նախկին նախարար : Թաքլա այս ամսուն վերջ պիտի փոխարինէ ներկայ դեսպանը՝ Ժորժ Նաքաշ :

ԿԻ ՄՈԼԷ մամուլի « հակասուլիս » մը տուաւ պատասխանելու համար տը Կոլի յանուն Ձախի դաշնակցութեան : Մոլէ շեշտեց թէ Միջին Արեւելքի տագնապին համար նախ արաբական պետութիւնները պէտք է ճանչնան Իսրայէլը :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժումները սկսած են կրկին ծաւալիլ: Ներկայիս Փարիզի աղբերը հաւաքող չկայ եւ այս կացութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ Երկուշաբթի : Դեկտ· 13ին համար ալ կրկին կը խօսուի ելեկտրականութեան եւ կազի գործադուլի մասին մինչ կ'ըսուէր թէ տեղի պիտի չունենար : Հաւանական կը նկատուի որ «Գիրքի բանուորներն» ալ միանան եւ թերթերը լոյս չտեսնեն:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Պրանտ յայտարարեց թէ պէտք է որ բանակցութիւնները սկսին Լոնտոնի հետ : Պրանտ կ'ընդունի սակայն որ փոխանցման շրջան մը անհրաժեշտ է մինչեւ որ Մեծն Բրիտանիա մանէ Հասարակաց Շուկայէն ներս :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ 13 ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ահաւասիկ այն 13 պահանջներն ու պայմանները, զորս Թուրքիա ներկայացուցած է հելլէն կառավարութեան, Կիպրոսի ծանրակշիռ տագնապին վերջ տալու համար :

1·— Թուրքիա եւ Յունաստան կ'ընդունին Կիպրոսի ինքնավարութիւնը, հողային ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը, որոնք նուիրագործուած են 16 Օգոստոս 1960ին, Նիկոսիոյ համաձայնութիւնով :

2·— Ոչ մէկ փոփոխութեան կարելի է ենթարկել 1960ի Համաձայնութիւնը, առանց Թուրքիոյ եւ Յունաստանի, եւ կղզիի երկու համայնքներուն հաւանութեան :

3·— Երկու կողմերը կ'ընդունին ետ քաշել Կիպրոսէն ոչ կիպրացի զինուորական ուժերը : Այս գործը առաւելագոյն պէտք է լրանայ երկու ամիսէն : Յունաստան պահանջած էր որ այս ժամանակամիջոցը երեք ամիս ըլլայ : Երբ որոշումը գործադրուի, Կիպրոսի մէջ 650 Թուրք, եւ 950 հելլէն զինուորներ պիտի մնան :

4·— Երկու կողմերէն նախ Յունաստան, ապա Թուրքիա պիտի ծանուցանեն որ ընդունած են այս սկզբունքները :

5·— Երբ ոչ – Կիպրացի զինուորներու մեկնումը սկսի, Թուրքիա սահմաններէն ետ պիտի քաշէ իր զինուորական ուժերը, պիտի խուսափի ահաբեկելէ եւ ետ պիտի կանչէ նաեւ Կիպրոսի մէջ կռուող իր ռազմիկները:

6·— Ղրիվաս անգամ մըն ալ Կիպրոս պիտի չերթայ :

7·— ԷՕՔԱյի կազմակերպութիւնը պիտի լուծուի ամբողջովին, ոչ մէկ խափանարարութիւն, յարձակում եւ անճիտում պէտք է փորձուի :

8·— Այն բոլոր զէնքերը եւ ռազմանիւթերը, որոնք Համաձայնութեանց տրամադրութիւններէն դուրս եւ գաղտնաբար Կիպրոս բերուած էին, դուրս պիտի հանուին, Ձեռական զէնքերուն հետ : Պիտի լուծուի նաեւ Յոյն Ազգ· Պահակներու կազմակերպութիւնը :

9·— Թուրքիա եւ Յունաստան կղզիին մէջ կրաւորական դիրք մը պիտի բռնեն, բառին իսկական իմաստով :

10·— Կղզիին մէջ պիտի աւելնայ ՄԱԿի Հաշտարար Զօրքին թիւը, եւ ՄԱԿը պիտի հսկէ եւ գործադրէ Թուրքեւհելլէն բոլոր համաձայնութիւնները :

11·— Փօղազիչիի եւ Կէչիթքալէի մէջ գործուած ոճիրներուն հաշիւը պիտի պահանջուի, մեռեալներու պարագաներուն հատուցում պիտի վճարուի եւ գոյացած աւերները պիտի վերաշինուին :

12·— Կիպրոսի Թուրքերը ազատ պիտի ըլլան կղզիին մէջ եւ կղզիէն դուրս երթեւեկելու եւ ճամբորդելու, ազատօրէն առեւտուրով զբաղելու, եւ իրենց գործած յանցանքներուն առթիւ լոկ Թրքական դատարաններուն հաշիւ տալու :

13·— Եթէ երբեք Յունաստան չգործադրէ այս պայմանները եւ Մակարիոսի իշխանութիւնը առեն առեն յարձակումներ գործէ Թուրք համայնքին դէմ, Թուրքիա առանց ոեւէ մէկուն լուր տալու զինուոր պիտի հանէ Կիպրոս եւ պիտի գրաւէ զայն, մինչեւ որ գործադրուին իր պահանջները :

ՍՈՒԼԹԱՆ ՖԱԹԻՀ

ԵՒ

ՀՐԵԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Հրեաները ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ թափանցած են ամէն խաւերու մէջ եւ կատարած առաջնակարգ դերեր: Երբեմն իսկական դիմագծով, երբեմն ծուարած եւ դաւանափոխ, կրօնափոխ, վարած են ժողովուրդներու ճակատագիրը: Սելանիկցի Հրեաներէն սերած տէօնմէներու կատարած դերը Օսմ. Կայսրութեան մէջ ամէնուն ծանօթ է:

Հրեայ բժիշկներու կալանաւորումը, բռնութեան տակ իրենց չգործած ոճիրին եւ գործելիք մահացումներուն խոստովանանքը եւ ապա ազատ արձակման լուրը կրկնակի զարմանք պատճառեց բովանդակ աշխարհի:

Օսմ. պատմութեան ներքին ծալքերը խուզարկող մը, Պապինկեր, ուսուցչապետ Միւնիխի Համալսարանին, նման պարագայ մը կը յիշէ Ֆաթիհի անձնական բժիշկը, որ իսլամացած Հրեայ մըն էր:

Տարիներու զինուորական եւ դիւանագիտական պատրաստութենէ ետք Մուհամմէտ վերջին հարուածը կուտար բիւզանդական արդէն իսկ սպառած, իր սեղմ սահմաններուն մէջ պարփակուած կայսրութեան: Նոր տարեշրջան մը կը բացուէր եւրոպական պատմութեան համար: Շլմորած Եւրոպան պառակտած ինքնիր մէջ, անկարող զէնքով արգիլելու Թուրքին յառաջացումը դէպի Եւրոպայի կեդրոնը, ինքնապաշտպանութեան վրայ կը մտածէր: Ֆաթիհ տիտղոսին արժանացած երիտասարդ աշխարհակալը կը կտրէր Վենետեան, Ճենովական առեւտուրի, ուրեմն ապրելու ուղին: Ամբողջ հաստատուած ծովային եւ ցամաքային ուղիներու խաչաձեւումին վրայ, Թուրքը կը սպառնար քրիստոնեայ պետութեանց եւ բնականօրէն պիտի ջանար տիրանալ Բիւզանդական Կայսրութեան ռազմական սահմաններուն:

Տասնեւութ տարեկան էր՝ երբ հօրը մահուամբ գահին տիրացաւ եւ առաջին գործն եղաւ սպաննել տալ ամէն անոնք, որո՛նք գահին կրնային նախանձիլ, գիտնալով որ ինքնակալներու պալատները դաւերու բոյն են, ուր ոճիրները անխուսափելի են:

Կամքի, կորովի, տիրելու անյագ ախորժակ ունեցող աշխարհակալին հրամանին տակ կը գտնուէր կարգապահ, կրօնական մոլեռանդութեամբ միացած հզօր բանակ մը, որուն հետ չափուելու կարող բանակ գոյութիւն չունէր Եւրոպայի մէջ: Թուրքին հարուածներուն տակ սարսափահար ամբոխներ հող ու տուն լքած հեռացած էին Անատոլուէն: «Ո՞վ պիտի ըլլայ բաւական գիտուն նկարագրելու համար Թուրքերու քաջութիւնը, ռազմական ձիրքերը, կորովամտութիւնը: Անոնք կը սարսափեցնէին Ֆրանկները, իրենց սլաքներու սպառնալիքով, ինչպէս որ սարսափեցուցին Արաբները, Հայերը, Յոյները»:

Թուրք տիրապետութիւնը Պալքաններու մէջ, արշաւանքը դէպի Հունգար դաշտագետինը եւ Ադրիական, պիտի վտանգէր վենետեան հանրապետութեան կալուածները: Եւրոպայի մէջ ամէնէն մտահոգը պիտի ըլլար Վենետիկի Տասնից Խորհուրդը: Պիոս Բ. Պապին (1458 – 1464) նոր խաչակրութիւն մը կազմակերպելու կոչը լսող չեղաւ: Փոքրիկ հանրապետութեանց առօրեայ շահերը իրարու կը բախէին, Վենետիկի մրցակից պետութիւններ զինակից մը կը տեսնէին անհաւատ տիրապետողին մէջ, քաղաքական անմիջական շահերը կը գերակշռէին քրիստոնէական միութիւնը, կարճատես քաղաքագէտներու համար անտեսանելի կը մնար հեռաւոր վտանգը: Զէնքով կարելի չէր Վոսփորի ափերէն հեռացնել աշխարհակալը, ուստի դիմելու էր դիւանագիտութեան եւ խորագիտութեան: Վենետիկի կառավարութեան ներկայացուցան երկու տասնեակ ծրագիրներ Ֆաթիհը սպաննելու համար: Սուր եւ թոյն պիտի կարենային վերջ տալ յաղթականին կեանքին եւ փրկել քրիստոնէութեան ոխերիմ թշնամիէն վենետիկեան հանրապետութիւնն ու Եւրոպան: Ծրագիրները մնացին թուղթի վրայ, քանի որ ապրեցաւ Ֆաթիհը եւ իրականացուց քաղաքական ծրագրին մեծ մասը:

Միւնիխի ուսուցիչը Վենետիկեան դիւաններէն դուրս բերած է կարեւոր թուղթ մը, Ֆաթիհի անձնական բժիշկ, Կայեթացի Յակոբոսի մէկ առաջարկը: Յակոբոս իտալացի Հրեայ մըն էր եւ կը վայելէր Սուլթանին վստահութիւնը:

Թուրք ինքնակալը բժիշկի մը հսկողութեան պէտք ունէր: Շուայտ կեանքը, տեւական մտահոգութիւնը, ջղային սպառումը, կը մաշեցնէին իր տկար կազմուածքը: Յակոբոս այնքան սիրելի էր որ յաջողած էր իր կրօնակիցները տուրքերէ զերծ պահել տալ, բարձրանալ նախարարութեան աստիճանին, բնականաբար իսլամանալէ ետք:

Այս բժիշկը 1466էն սկսեալ յարաբերութեան կը մտնէր Վենետիկի կառավարութեան հետ: Տասնեակ տարիներ խաղաղութեան մէջ էին Հանրապետութիւնն ու Օսմանցին: Երբ թշնամութիւններն ըսկսան 1466ին, Հանրապետութիւնը բժիշկին կը դիմէր խաղաղութեան միջնորդ ըլլալու համար:

Բժիշկ Յակոբոս Ֆիրենցի բնակող մէկու մը միջոցով Վենետիկի կառավարութեան կ'առաջարկէր վերջ տալ Ֆաթիհի կեանքին, Մարտէն Մայիս ամիսներու միջեւ, պայմանով որ հանրապետական կառավարութիւնը իրեն վճարէր տասը հազար տուքաթ տարեկան, 25 հազար տուքաթի հատուցում կալուածներու կորըստեան համար՝ երբ Թուրքիայէն հեռանար, եւ Հրեաները մասնաւոր տուրքերէ զերծ պահելու հրամանագիր մը: Տասնից Խորհուրդը կ'ընդունէր առաջարկը եւ Տոժը կը ստորագրէր մուրհակները:

Բացայայտ է հրեայ բժիշկին նենգամտութիւնը: Ֆաթիհ չթունաւորուեցաւ, շարունակեց աշխարհակալութիւնը, բժիշկը վայելեց իր վստահութիւնը: Օսմ. կառավարութիւնը իրեն շնորհեց մասնաւոր արտօնութիւններ: Ուսումնասիրող ուսուցիչը կը յայտնէ թէ անկարելի էր որ բանակցութիւնը ծածուկ մնար Օսմ. կառավարութենէն: Ուրեմն բժիշկը միանգամայն իրազեկ կը պահէր Ֆաթիհը դաւադրութենէն եւ Վենետիկեան դիտաւորութենէն: Պատմութեան խորհուրդներէն մէկը կը մնայ Յակոբոսի ընթացքը: Ի՞նչ պիտի փոխուէր պատմութեան ընթացքէն, եթէ կտրէր յաղթականին կեանքի թելը: Յաջորդները պիտի շարունակէին աշխարհակալութիւնը, պիտի կազմուէր Օսմ. Կայսրութիւնը, որովհետեւ կարգապահ կը մնար բանակը,— տկարացած էր Եւրոպան:

Վենետիկի դեսպան Տրեվիզանօ 1554ին կը գրէր իր կառավարութեան. «Թուրքերը մեր զինուորներուն երեք թերութիւններէն զերծ են, գինի չեն գործածեր, չեն խաղար եւ շուայտ չեն: Թուրք զինուորը կանոնաւոր կերպով կը լուացուի, կ'աղօթէ, աւելի բարեպաշտ է քան քրիստոնեայ զինուորը»: Իր կարգին Ֆոլիէթա կը գրէր. «Կրօնքին պաշտօնն է պետութիւններն ու ժողովուրդները պարտականութեան ճամբուն մէջ պահել եւ օրէնքներու հանդէպ յարգանք պարտադրել: Այս տեսակէտով կարեւորութիւն չունի թէ կրօնքը ճշմարի՞տ է կամ ոչ, կը բաւէ որ իր ամբողջութեանը մէջ պահուի եւ յարգուի»:

Դեսպանը Մոնթէսքիոյէն առաջ կը յայտնէր Պոլսոյ միջազգային կարեւորութիւնը, յայտնելով թէ պետութիւնները երբեք պիտի չհամաձայնին մէկուն տիրապետութեան տակ ձգելու Նեղուցները, դիւանագիտական հարցումը պիտի ըլլայ միշտ թէ «որո՞ւն պիտի պատկանի Պոլիսը» եւ եւրոպական ոեւէ պետութիւն որ տիրանայ ռազմական եւ առեւտրական ուղիներուն, ան գերակշիռ դիրք մը պիտի գրաւէ միջազգային յարաբերութեանց մէջ:

Հրեայ բժիշկը խորհած ըլլալու է գործին հետեւանքներուն մասին եւ գործադրած չէ առաջարկը: Վենետիկեան կառավարութիւնն սպասելով Հրեային խոստումին իրագործման տարբեր միջոց չէ փնտռած վերջ տալու ինքնակալին կեանքին: Այնուհետեւ աշխատած է Օսմանին բարեկամութիւնը փնտռել եւ սակայն չէ կրցած փրկել հանրապետութեան կալուածներուն գոհարը՝ Կիպրոսը: 1570ին, դար մը ետք, Սուլթանը հրամայեց գրաւել կղզին, որուն արտադրած գինին հմայք պատճառած էր: Կղզին պաշտպանութեան հերոս Վենետիկցի Պրակատինօ ողջ ողջ մորթազերծ եղաւ չարաչար տանջանքներէ ետք: Քսան հազար հոգի կոտորուեցան, երկու հազար երիտասարդներ գերի տարուեցան, ութ օր կողոպուտ եւ կոտորած: Բազմաթիւ կիներ ինքնասպան եղան իրենց զաւակները սպաննելէ ետք: Կոտորած եւ կողոպուտ այնուհետեւ պիտի շարունակուէին Օսմ. պատմութեան մէջ իբրեւ աւանդութիւն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ե.

— Այս մէկն ալ մերն է: Տէրը գաղթելէ ետք, ես ստանձնեցի այս այգին: Երկար ատեն չկրցանք նայիլ ու ամէն ինչ չորցաւ մէջը: Հիմա որ գործէ քաշուած եմ, ամառը քիչ – քիչ կ'աշխատիմ: Հոս բանջարեղէն կը ցանենք մեզի համար: Քանի մը պտղատու ծառեր տնկեցինք այս տարի, նայինք ՊԻՏԻ ԶԳԵ՞Ն ՈՐ ՄԵԾՆԱՆ:

— Այս տունն ալ Հայերու կառուցածն է անպայման, սակայն ինչո՞ւ չէք նորոգած ...

— Այս տունին տարիքը իմ տարիքէս մեծ է: Լաւ կը յիշեմ, Հայերու ատեն գեղեցիկ տուն մըն էր, սակայն 60 տարի է նայող չկայ, տախտակները հինցան: Աստիճաններէն ելլելն իսկ դժուար է, կը վախցուի: Բայց չենք կրնար չինել, նորոգութիւն ընել, քանի որ ...

Կանգ կ'առնէ. պատճառ մը, լուրջ պատճառ մը պէտք է ըլլայ, որ աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր գործածած տունը, ուր ամրան երեք ամիսները կ'անցընէ իր զաւակներով, քաղաքի տաքէն փախչելու համար, չուզեր նորոգել: Գոնէ սա ելարանի աստիճանները ամրացնէր՝ հաւանական վտանգի մը առաջքը առնելու ահմար:

Կը սպասեմ, որ շարունակէ իր խօսքը: Աչքերը կը գննեմ:

— ... Երբ Հայերը հոս էին, այս քաղաքին մէջ գողութիւն ըսուած բանը չէինք գիտեր: Նայէ, բարեկամս (տոսթում), ես կ'ամչնամ ըսելու այսպիսի խօսք մը օտարին, սակայն նոյնն է: Դուն արդէն շատ լաւ ճանչցած ես մեր վիճակը ...

Կը զգամ, թէ խոստովանելիք մը ունի, սակայն այդ բանը Թուրքի արժանապատուութեան վիրաւորանք մը ըլլալուն՝ լեզուն առաջ չերթար: Գուցէ կը փնտռէ ձեւ մը, բացատրութիւն մը, Հայու մը առջեւ աւելի պատուաբեր ձեւով դուրս գալու համար: Ի վերջոյ.

— ... Ի՞նչպէս նորոգութիւն ընեմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻՆ

Այդ տարին մենք կը բնակէինք քաղաքին ծայրամասը՝ Ուոլնըտ փողոցին վըրայ: Մեր տան ետեւ կը տարածուէր բաց դաշտը, այգիներ, մրգաստաններ, ջրառուներ եւ դաշտուղիներ: Երեք րոպէ չանցած արդէն Օլիվ փողոցին վրայ էինք եւ ձին սկսած էր համաչափ ընթանալ: Օդը թարմ էր եւ շնչելը հաճելի: Հրաշալի էր զգալ ձիուն վազքը: Մուրադ՝ որ մեր ընտանիքի ամէնէն խենթուկ անդամներէն մէկն էր նկատուած, սկսաւ երգել, ըսել կ'ուզեմ, գոռալ:

Ամէն ընտանիք իր մէջ կ'ունենայ խենթ երակ մը եւ հօրեղբօրդիս Մուրադ նըկատուած էր բնական շառաւիղը մեր տոհմի այդ խենթ երակին: Իրմէ առաջ կուգար Խոսրով հօրեղբայրս, վիթխարի մարդ մը՝ սեւ մազերով ծածկուած հուժկու գլխով եւ պեխերով՝ որ ամենահաստն էին Սան Վոկին հովտին մէջ: Մարդ մը՝ խառնուածքով այնքան վայրագ, այնքան դիւրաբորբոք եւ անզուսպ՝ որ հանդիպողը կը պապանձեցնէր միմիայն վըրան գոռալով — վնաս չունի, ականջ մի՛ կախեր:

Այդքան միայն, ոչ աւելի, ոչ պակաս: Եւ հոգ չէր թէ ո՛վ ինչի՛ մասին կը խօսէր: Անգամ մը իր սեփական որդին Արաք ութ պլոք վազելով կ'երթայ սափրիչի մը խանութը, ուր իր հայրը պեխերը կոկել կուտար, ուր իր հայրը պեխերը կոկել կուտար, յայտնելու համար որ իրենց տունը հըրդեհ էր ինկած: Մեր Խոսրովն է կը շըտկուի իր աթոռին մէջ ու կը գոռայ.— Վնաս չունի, ականջ մի՛ տար: Սափրիչը կը միջամտէ, — Բայց տղան կ'ըսէ մէ տունը հրդեհ է ինկած: Խոսրով կը գոռայ նորէն, — Հերի՛ք է, վնաս չունի ըսի, չէ՞:

Հօրեղբօրորդիս Մուրադ ահա այս մարդուն շառաւիղը կը նկատուէր, թէպէտեւ Մուրադին հայրը Զօհրապն էր, որ բացի գործնական մէկն ըլլալէ ուրիշ արժանիք չունէր: Ահա թէ ի՛նչ էր իրերու վիճակը մեր տոհմին մէջ: Մէկը կարող է իր որդւոյն մաին հայրն ըլլալ, բայց այդ դեռ չի նշանակեր թէ ան նաեւ հայրն է անոր հոգւոյն: Մեր տոհմի հոգեկան զանազան յատկութեանց բաշխումը սկիզբէն ի վեր եղած էր քմահաճ եւ խոտորնակ:

Ձին հեծանք թէ չէ՝ հօրեղբօրորդիս սկսաւ երգել: Կարծես թէ կը գտնուէինք մեր պապենական երկիրը, որ մեր դրացիներէն դէթ ոմանց կարծիքով, մեզի յարմար միակ վայրն էր: Ձիուն թոյլ տուինք որ ուզածին չափ վազէր:

Ի վերջոյ հօրեղբօրորդիս Մուրադ խօսք առաւ կրկին.

— Վա՛ր իջիր, ես կ'ուզեմ մինա՛կս հեծնել:

— Թոյլ պիտի տա՞ս որ յետոյ ես ալ մինակս հեծնեմ:

— Ատիկա ձիո՛ւն գիտնալիք բանն է, վա՛ր իջիր:

— Ձին վստահաբար թոյլ կուտայ որ ես ալ հեծնեմ, շարունակեցի:

— Այդ կը տեսնենք, պատասխանեց ան: Մի՛ մոռնար որ ես իմ սեփական վարուելակերպս ունիմ ձիերու հետ:

— Քու ձիերու հետ ունեցած վարուելակերպդ ե՛ս ալ ունիմ, պնդեցի:

— Վա՛ր իջիր: Գէթ քու ապահովութեանդ սիրոյն յուսանք որ այդ այդպէս է, աւելցուց Մուրադ:

— Շա՛տ լաւ, բայց մի՛ մոռնար որ ինծի ալ թոյլ պիտի տաս մինակս հեծնել, պնդեցի ես:

Ես վար իջայ, իսկ հօրեղբօրորդիս ձին կրունկներովը խթանելով հրամայեց անոր.— Վազէ՛: Ձին վեր ցցուեցաւ իր ետեւի սրունքներուն վրայ, խրխնջաց եւ անձնատուր եղաւ խօլական սրարշաւի մը:

Ասկէ առաջ երբեք ասկէ աւելի ակնահաճոյ տեսարանի մը առջեւ գտնուած չէի: Մուրադ ձին սրընթաց քշեց չոր խոտերով լեցուն դաշտի մը մէջէն դէպի ջրառու մը, ձիով ցատկեց առուին վրայէն եւ հինգ րոպէ ետք վերադարձաւ վրան գլուխը թրջած:

Արեւը վեր կը բարձրանար:

— Այժմ հեծնելու կարգը իմս է, վերսկսայ ես:

Մուրադ ձիէն վար ցատկելով հրամայեց ինծ.

— Հեծի՛ր:

Նետուեցայ ձիուն քամակը եւ պահ մը ամէնասարսափելի վախը զգացի: Ձին անշարժ կեցած էր:

— Ինչի՞ կը սպասես, կողերը խթանէ՛, պատուիրեց Մուրադ: Զայն իր տիրոջը վերադարձնելու ենք դեռ մարդ անկողնէն չելած:

Խթանեցի ձիուն կողերը: Ան կրկին վեր ցցուեցաւ, խրխնջաց ու սկսաւ սուրալ: Ինչ ընելիքս չէի գիտեր: Փոխանակ դաշտի մէջէն դէպի ջրառուն արշաւելու, ձին ճամբայ ինկաւ դէպի Տիգրան Հալէպեանի այգին, եւ երբ հոն հասանք, սկսաւ ցատկել որթատունկերու վրայէն: Ան արդէն եօթը որթատունկերու վրայէն ցատկած էր՝ երբ ես վար ինկայ: Հակառակ ատոր ձին շարունակեց իր վազքը:

Մուրադ ճամբան ի վար վազելով կը պոռար.

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

(2 – Շար.)

եթէ այս տունը մինչեւ հիմա կանգուն մնացած է, նախ այդ պահակը, որ տեսար, ամէն ամիս տասը ոսկի կ՚առնէ ինծմէ եւ ամառն ալ գրեթէ միշտ մեր տունն է, իբրեւ պահակ՝ մեր տան շուրջը կը դառնայ, կ՚ուտէ, կը խմէ ու կը պառկի: Դրան վրայ կղպանք մը իսկ չենք կրնար դնել, կը կոտրեն ու քաղաք կ՚իջեցնեն ծախելու :

Ցուցիչ է պարագան, սակայն ոչ անբնական՝ Թուրքերու եւ Թուրքիոյ համար: Թուրք կառավարութիւնը իր քրիստոնեայ հպատակները նիւթապէս թէ ֆիզիքապէս փճացնելու համար, «հաւատարիմ» իսլամ տարրը չէթէութեան, ապականութեան եւ ոճրագործութեան վարժեցուցած էր, ամէն կերպ քաջալերելով զանոնք : Դարերու սովորութեան, ժառանգականութեան արդիւնք՝ այսօր այդ մարդիկը, Հայու ապրանք չգտնելով, իրարու ինչքը սկսած են կողոպտել :

Ատանա Թուրքիոյ չորրորդ քաղաքը կը նկատուի բնակչութեան թիւով, իսկ կը կարծեմ, թէ երրորդն է առեւտրական տեսակէտով : Մինչդեռ այդ քաղաքի անմիջական արուարձանները քանդուած ՆԱԽԿԻՆ ԱՅԳԻՆԵՐՆ ԵՆ ... Անմարդաբնակ եւ անմշակ :

... Հոս ջրհորն է : Հին ճախարակ մը կախուած՝ վրան ,որպէսզի չուանով ջուր քաշեն խմելու, գործածելու թէ պարտէզը ջրելու, սակայն ջուրը բաւարար չէ ... փորձած են ջրհորը քիչ մը խորացնել ... վերէն փլած է ... Վարպետ աշխատողներ ալ չկան, որ այդ ջրհորին մէջէն պեթոնէ պատ մը շինեն եւ կամ, ի հարկին, տախտակէ յենարաններով ամրացընեն պատերը :

Կը ձգեմ մարդը եւ «այգի»ին մէջ շըրջան մը կ՚ընեմ ... Ուրիշ «այգի» մը կը մտնեմ ... Ապա ուրիշ մը ... Ամէն կողմ լքուած հողեր ...

Դարեր ու դարեր Հայու քրտինքով ծաղկած եւ հռչակաւոր դարձած « Ատանայի այգիները» ... օր մըն ալ Հայու արիւնով կարմրելէ ետք , աւերակ , խոպան դաշտ են դարձած ... Հոս քանի մը ծերացած, լքուած ձիթենիներ , ճիւղերուն վրայ չորցած ձիթապտուղ ... Անդին շարք մը հսկայ չոճի ... Ահա ջրհոր մըն ալ, ուրկէ, էր երբեմն, հայ աղջիկներ ջուր կը քաշէին : Ամէն կողմ չորցած խոտ : Ամէն կողմ փուշ: Ամէն ինչ կործանած : Ամէն տեղ հետքը Թուրքին :

Կէսօր է արդէն : Արեւը սկսաւ այրել: Կը մօտենամ առաջնորդիս : Ետ կը դառնանք :

Կ՚առաջարկեմ, որ գիս պանդոկ հասցընէ : Կը մերժէ :

Հակառակ մէկ ամսուան անօթութեան, հակառակ Ատանա գտնուած միջոցիս ամէն գիշեր իրենց հետը ըլլալուս, ոչ ջուր եմ խմած եւ ոչ ալ որեւէ բան բերանս առած՝ իրենց տունը: Նկատի առած էին արդէն այդ եւ կողմնակիօրէն ալ հասկցուցած, թէ վշտացած էին ընթացքէս :

— Հանըմը քեզի համար Ատանայի իչլի քէօֆթէ պատրաստած է : Պատուիրեց, որ անպայման հետս տանիմ քեզ: Հակառակ պարագային, գիս ալ պիտի չընդունի ...

Տուն հասնելուս, մեր ամէնօրեայ խումբը գտայ : Բոլորն ալ հրաւիրուած էին հետս ճաշելու : Զիս տեսնելով, քահ-քահ խնդուք մը բռնեցին . բոլորն ալ շուրջս հաւաքուեցան ու ... սկսան .

— Տեսա՞ր վերջապէս Ատանայի այգիները ... Այգիները Ատանայի ... Ատանայի այգիները ... Այգիները ... Այգիները ... Ատանայի ... տեսա՞ր ... տեսա՞ր ...

Անոնք վրաս կը խնդային, քանի որ ահագին զոհողութիւն յանձն առնել յամառած էի՝ Ատանայի այգիները տեսնելու , երբ կրնայի ժամանակս աւելի հաճոյքի վայրերու մէջ անցընել , առանց սակայն ըմբռնելու , գիտակցելու, թէ այդ ծաղրանքը, վիրաւորանքը՝ Թուրք ազգին եւ ընդհանրապէս Թրքութեան կ՚ուղղուէին :

« Շատ ցաւ զգացի ... Կարծես շատ սիրելի բարեկամի մը յուղարկաւորութենէն կը վերադառնամ այս վայրկեանին: Անծայրածիր գերեզմաննոց մըն էր ... Ամէն կողմ մեռել ...» :

— Սիրելիս, մենք քեզի ըսինք, թէ «Ատանայի այգիներէն բան չմնաց »: Դուն մեր խօսքին չուզեցիր հաւատալ :

— Ես ձեր խօսքին հաւատացած էի , սակայն իրականութիւնը աչքերովս տեսած պիտի չըլլայի , ԱՅԼ ԼՍԱԾ : Օր մը եթէ ըսեմ, թէ Ատանայի կից այգիները մինչեւ 10 – 12 քիլոմեթր խորութեամբ ամբողջ խոպան դաշտի վերածուած են , մարդ պիտի չհաւատայ ինծի: Ես իսկ պիտի չկրնայի նման խոպան, լքուած , աւերակ տեղ մը երեւակայել, սակայն ՏԵՍԱՅ : Այդ բոլորին պատկերը մտքիս մէջն է : Ու կ՚ուզեմ պնդել, թէ աւերակ է Անատոլուն , քանի որ աւերակ է Ատանան ու այդ բանը հաստատած եմ ԻՄ ԱՉՔԵՐՈՎՍ :

— Տղաս, — մէջ մտաւ պառաւ կին մը, — այս երկրին ՊԵՐԵՔԵԹԸ Հայերն էին: Հայերը կը շինէին, Հայերը կը շէնցնէին: Երբ Հայերը ասկէ գացին, այս երկրին պերեքեթն ալ գնաց: ՆՈՅՆԻՍԿ ՀՈՂԸ ՍԿՍԱՒ ԱՐԴԻՒՆՔ ՉՏԱԼ: ՆՈՅՆԻՍԿ ԾԱՌԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՔԻՉ ՊՏՈՒՂ ՏԱԼ : Որթատունկ մը , որ հարիւր քիլօ խաղող կուտար, սկսաւ յիսուն տալ, 25 տալ ու ի վերջոյ չորցաւ , գնաց : ՀԱՅԵՐԸ ՊԵՐԵՔԵԹԼԻ ԱԶԳ ՄԸՆ ԵՆ ... Աստուած մեր ճակտին այսպէս է գրած : Աչքերը կուրնան մեզ այս վիճակին հասցնողներուն : Ես այս գիտեմ ...» :

Այդ օրէն ի վեր, Ատանայի այգիներուն առասպելը մեռած, շատ սիրելի բարեկամի մը յիշատակին պէս է մտքիս մէջ :

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Շար·)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ՄԱՌԵՇԱԼ ԼԸՔԼԷՐԻ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը, եթէ ոչ բացառիկը եղած է մառեշալ Ֆիլիփ Լըքլէր, որ բախտորոշ դեր կատարեց յատկապէս Ֆրանսայի եւ մասնաւորապէս Փարիզի ազատագրութեան կռիւներուն մէջ :

Ֆիլիփ տը Հոթքլոք կը սերէր զինուորական ընտանիքէ : Փոքր տարիքէն արդէն գրաւիչ կը գտնէ զինուորական ասպարէզը եւ կը մտնէ Սէն-Սիրի սպայից վարժարանը : 1922ին, հազիւ 20 տարեկան, առաջինը կ՚ըլլայ իր դասարանին մէջ: Սոմի 1940ի ճակատամարտին վիրաւոր գերի կ՚իյնայ Գերմանացիներու ձեռքը : Յետագային, սակայն , կը յաջողի փախչիլ եւ միանալ տը Կոլի Լոնտոնի մէջ : Զինուորական հրամանատար կը նշանակուի Ֆրանսական Հասարակածային Ափրիկէի եւ կը գրաւէ Ֆէզզան : 38 տարեկանին արդէն զօրագունդի զօրավարի աստիճան ունի : Իր հրամանատարութեան տակ գտնուող զօրագունդը Չատի ափերէն կը հասնի մինչեւ Տրիպոլիս եւ կը մասնակցի շրջանի եւ Թունուզի կըռիւներուն : 1944ին կը մասնակցի Նորմանտիի ցամաքահանումին : Իր երկրորդ զրահապատ գունդը առաջինն է, որ Փարիզ կը մտնէ : Ապա կը գրաւէ Սավերնի բարձունքը , կ՚ազատագրէ Սթրազպուրկը եւ կը յաջողի հասնիլ մինչեւ Հիթլերի ապաստանարանը՝ Պերչըսկատէն :

1946 Սեպտեմբեր 2ին, յանուն Ֆրանսայի, «Միսուրի» մարտանաւին վրայ կ՚ընդունի Ճափոնի անձնատուութիւնը :

Հուսկ ուրեմն կը նշանակուի Հնդկաչինի արշաւագունդի հրամանատար :

Այս մեծ զինուորականին մահը կ՚ըլլայ անակնկալ եւ ողբերգական : Արդարեւ, 1947 Նոյեմբեր 27ին, պարզ շրջագայութեան մը ընթացքին, Ալժերիոյ մէջ, Լըքլէրի օդանաւը անակնկալ կերպով կը խորտակուի :

Մեծ զինուորականը 45 տարեկան էր :

Անակնկալ ու ողբերգական, ինչպէս նաեւ մինչեւ այսօր հարցական մնացած մահուան մանրամասնութիւններու մասին հետեւեալը կը պատմուի .

— Այդ առաւօտ (Նոյեմբեր 27, 1947) երկու օդաչուներ կ՚ուսումնասիրեն օդին պայմանները : Օռանի մէջ օդը կիսաթափանց է : Հարաւը՝ աւազամրրիկը կը շարունակուի հարիւրաւոր քիլոմեթրներու վրայ :

Օդաչուներէն մէկը կը հրաժարի. լաւ կը ճանչնայ Սահարան: Երկրորդը՝ տեղակալ Տըլիւք կ՚որոշէ մեկնիլ :

Երկու օդանաւեր պատրաստ կը սպասեն օդակայանին մէջ : Մէկը անապատին յարմար օդանաւ մըն է, միւսը , որ զօրավարին անձնական օդանաւն է, անյարմար է նման վայրերու համար :

Ամէն ոք գիտէր , թէ երկրորդ օդանաւով կարելի չէ դէմ դնել աւազամրրիկին, այսուհանդերձ, ով կը համարձակէր խօսիլ Զօրավարին եւ բացատրել մեկնումի անյարմարութիւնը :

Լըքլէր միշտ մահուան հետ խաղացած էր :

Օդանաւը ճամբայ կ՚ելլէ, շուտով կը հասնի Աթլասի բարձունքներուն, Այն Սեֆրայի շրջանը :

Աւազամրրիկը կը շարունակուի : Օդաչուն կը փորձէ հաղորդակցութեան մէջ մտնել Քոլոմպ-Պէշարի կայանին հետ, բայց ի զուր, մրրիկն ու աւազը խլացուցած են ձայնասփիւռի գործիքները : Տըլիւք կը փորձէ վայրէջք կատարել ... 500 մեթր, ապա գետնէն 200 մեթր, թերեւս աւելի նուազ, այստեղ ամէն ինչ խորհրդաւոր է , կարելի է միայն ենթադրութիւններ կատարել : Յամենայն դէպս մէկ ժամ ետք, սահարեան պահակախումբ մը կը գտնէ օդանաւին խորտակուած բեկորները եւ 12 բզկտուած դիակներ :

1947 Նոյեմբեր 28ն է :

Ամէն ինչ ըսուած է զօրավարին մահուան մասին : Նոյնիսկ յայտնուեցաւ այն միտքը , թէ կանխամտածուած սպանութիւն մըն էր: Քաղաքական հաշուեյարդար մը, չէ որ զօրավարին կը վերագրուի օր մը ըսած ըլլալ, թէ «Հնդկաչին պիտի ընթանայ իր ժողովուրդին աւելի ամբողջական ազատութեան ճամբով »:

Ասկէ հետեւցնել թէ ոճի՞ր մըն է ...

Առեղծուածը , եթէ կայ նման բան մը , կը մնայ արկածին վերջին վայրկեաններուն մասին : Կարելի չէ հարցումներ չունենալ, որոնց, անշուշտ , հնարաւոր է պատասխանել «ճակատագիր » է : Հաւանաբար աւելի դիւրին է այս ձեւով վերջակէտ մը դնել հարցումներուն ետին : Արդարեւ, ո՞վ պիտի ճշդէ , թէ ինչո՞ւ Թոյլ տրուեցաւ զօրավարին գործածել իր անձնական օդանաւը, փոխանակ իր տրամադրութեան ներքեւ գտնուող այն միւսը, որ աւելի յարմար էր նման պարագաներուն, թէ, վերջապէս , ինչո՞ւ Տըլիւք պատասխանատուութիւնը ստանձնեց թռիչքը կատարելու, երբ առաջին օդաչուն, աւելի փորձառու եւ ծանօթ միջավայրին, յայտարարած էր, թէ կարելի չէ այս տեսակ օդով թռիչք կատարել :

Ինչո՞ւ ...

1952 Յունիս 26ին, Լըքլէր, մեռած բայց ընդմիշտ պատմութեան անցած «մեծ զինուորականը», կը ստանայ Ֆրանսայի մառեշալ պատուաբեր աստիճանը:

Թ · Ա · Թ ·

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Մարդ մը անոր այս առատաձեռնութեան վրայ զարմանալու համար, Մատըլէն օր մը ըսաւ անոր. «Տէրութեան առաջին պաշտօնեաներն են դայեակը եւ վարժապետը» :

Իր ծախքովը ապաստանարան մըն ալ հաստատած էր պզտիկ մանկանց համար: Այս տեսակ հաստատութիւն մը այդ ժամանակները դեռ Ֆրանսայի մէջ անծանօթ բան մըն էր . նաեւ օգնութեան սընտուկ մը հաստատած էր ծեր եւ հիւանդոտ գործաւորներու համար : Իր գործարանը կեդրոն մըն էր, ուստի անոր բոլորտիքը շուտ մը նոր թաղ մը կազմուած էր ուր բազմաթիւ չքաւոր ընտանիք կար եւ ուր ձրի դեղարան մը հաստատած էր: Առջի ժամանակները բարեմիտ անձինք երբ անոր գործի ձեռնարկելը տեսան, ըսին թէ հարստանալ ուզող սմսեղուկ մարդ մըն է ան: Երբ տեսան թէ իրեն հարստութիւնը դիզելէ առաջ քաղաքը ճոխացուց, միեւնոյն բարեմիտ անձերն ըսին թէ փառասէր մըն է ան: Այս կարծիքը հաւանական կ՚երեւար, մանաւանդ որ այդ մարդը կրօնասէր մըն էր եւ կրօնական պարտաւորութիւններն ալ փոքր ի շատէ կը կատարէր. այդ ժամանակները շատ գովելի բան մըն էր այս: Ամէն կիրակի կանոնաւորապէս եկեղեցի կ՚երթար ցած ձայնով մատուցուած պատարագին ներկայ գտնուելու համար: Այս կրօնասիրութիւնը շուտ սկսաւ մտմտուք պատճառել տեղական երեսփոխանին որ ամենուրեք իրեն հակառակորդ մը նշմարել կը կարծէր:

Այս երեսփոխանը որ կայսրութեան օրէնսդիր ժողովին անդամներէն մին էր՝ կրօնական կարծիքներու մասին համամիտ էր Օրաթուարի միաբաններէն մէկուն հետ, որ Օթրանթի դուքս Ֆուշէ կ՚անուանուէր եւ որու արարած ու բարեկամ եղած էր ան: Առանձնութեան մէջ Աստուծոյ վրայ կը խնդար: Բայց երբ տեսաւ որ հարուստ գործարանատէր Մատլէն ժամը եօթնին պատարագ մտիկ ընելու կ՚երթար, կարծեց թէ կրնար իր տեղ երեսփոխան ընտրուիլ ան, եւ որոշեց գերազանցել զայն. ճիզուիթ խոստովանահայր մը ունեցաւ, առտու եւ թէ՛ իրիկուն եկեղեցի երթալ սկսաւ հանդիսաւոր պատարագ լսելու եւ երեկոյեան ժամերգութեան ներկայ գտնուելու համար :

Այդ ժամանակները ամէն փառասէր առանց արդելք եւ խոչընդոտ նայելու ուղղակի դէպի նպատակը կ՚արշաւէր: Երեսփոխանին այս երկիւղին թէ՛ աղքատները եւ թէ Աստուած օգուտ մը տեսան, վասնզի պատուարժան երեսփոխանն ալ հիւանդանոցին մէջ երկու անկողին հաստատեց, որով աւելցած անկողիններուն թիւը տասներկու եղաւ: Բայց 1819ին առաւօտ մը քաղաքին մէջ լուր ելաւ թէ պարոն կառավարչին յանձնարարութեան շնորհիւ, եւ քաղաքին մատուցած ծառայութեանցը համար, Մատըլէն թագաւորին հրամանաւ Մ...ի քաղաքապետ պիտի անուանուի: Որոնք որ այս նորեկը «փառասէր մը» համարած էին՝ ուրախութեամբ առիթ գտան աղաղակելու ինչպէս որ ամէն մարդ կը փափաքի այսպիսի առիթի մը.— Միթէ չէի՞նք ըսեր թէ փառասէր մըն է ան: Ամբողջ քաղաքին մէջ իրարանցում մը տիրեց: Լուրը իրաւ էր: Քանի մը օրէն ետք «Մոնիթէօռ»ը Մատըլէնին քաղաքապետ անուանուիլը հրատարակեց: Հետեւեալ օրը ան մերժեց քաղաքապետութեան պաշտօնը :

Միեւնոյն տարին, այսինքն 1819ին, Մատըլէնի հնարած նոր գործողութեան արդիւնքը ճարտարութեան արուեստանոցը դրուելով, դատաւորաց մասնաժողովին տեղեկագրին համեմատ թագաւորը Լեժիոնի ասպետ անուանեց հնարողը: Պզտիկ քաղաքը նոր իրարանցում ունեցաւ: — Է՛, հիմա հասկցուեցաւ որ խաչ մը կ՚ուզէ եղեր, ըսին: Մատըլէն խաչն ալ մերժեց :

Անտարակոյս հանգոյց մըն էր այս մարդը: Բարեմիտները իրենց ձայնը քաշեցին ըսելով. «Վերջապէս բախտախնդիր մըն է ան»: Ինչպէս տեսանք, քաղաքը կը պարտաւորէր անոր, իսկ աղքատները ամէն բան անոր կը պարտաւորէին. այնքան օգտակար էր այս մարդը որ վերջապէս հարկ էր պատուել զայն, նաեւ այնքան հեզահամբոյր եղած էր որ վերջապէս հարկ եղած էր սիրել :

Մասնաւորապէս իր բանուորներէն կը պաշտուէր, եւ մելամաղձային ծանրութեամբ մը կ՚ընդունէր անոնց սիրոյ այս եռանդալի հաւատիքը: Երբ հարուստ ըլլալը հաստատուեցաւ, «ականաւոր անձերը» բարեւեցին զինքը, եւ քաղաքացիք ալ սկսան Պարոն Մատըլէն անուանել:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

Այրի Տիկին Մելինէ Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Զաթալեան եւ զաւակը, Օր. Միրէյ Մինէլեան, Պ. Վահրամ Մինէլեան, Պ. Ցարութիւն Մինէլեան, Տիկին Անժէլ Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մինէլեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Միհրան Մինէլեան, Օր. Ալիս Մինէլեան, Տիկին Մինէլեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տիկին Ազնիւ Սէթեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Դարբինեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Էքպէրեան, Մեծատուրեան, Տէր-Ազարեան, Պապերեան ընտանիքները (Շաւիլ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զարմիկին, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿԱԶ ՄԻՆԷԼԵԱՆԻ
(Բճիկ Իզմիրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 29ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Դեկտ. 2) ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

MINELIAN — 12 bis, Rue de Trucy
FONTENAY-SOUS-BOIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Փառանձեմ Վարժապետեան եւ զաւակները, սրտի պարտք կը համարին հրապարակաւ յայտնելու իրենց խորին շնորհակալութիւնները՝ ողբացեալ

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

անակնալ մահուան առթիւ իրենց վիշտին մասնակցողներուն : Մասնաւորաբար Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Լիոնի եւ Տէսինի եկեղեցիներու կրօնական դասուն, Հայ կազմակերպութեանց, ընտանիքներուն եւ անհատներուն, որոնք մխիթարական խօսքերով, հեռագիրներով եւ այլ միջոցներով բաժնեցին իրենց կսկիծը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մելիքեան 100 փրանք կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»ին, փոխան ծաղկեպսակի Ստեփան Միսաքեանի մահուան առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան կը նուիրեն յիսուն փրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին Վ. Բամուքճեանի մահուան առթիւ :

Այրի Տիկին Ժ. Վ. Մեսրոպեան կը նուիրէ 200 փրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, իր ողբացեալ ամուսինին մահուան տարելիցին առթիւ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն .— Պ. Հայկ Արամ Սանոյեան իր եղբօր, ողբացեալ Վահրամ Սանոյեանի մահուան քառասունքին առիթով 100 Փր : Տիկին Սրբուհի Մեստճեան Նոր Տարւոյ առիթով յիսուն փրանք :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հինգշաբթի իրիկուն (Դեկտ. 7) ժամը 20·30ին Րիւ տ'Իւլմի սինեմաթէքը կը ներկայացուի Բէգնազարոֆի

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԸ
(1943)

Դերակատարներ՝ Ներսիսեան, Մալեան, Աւետիսեան, Զարաբեան եւն. :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի (3 Դեկտ.), Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Ս. Էջմիածնի միաբան եւ Ռումանիոյ-Պուլկարիոյ Թեմին Առաջնորդ ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ :

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ, նախագահութեամբ Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեանի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զարուհի Քէլէշեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն

ԿԱՐՊԻՍ ՔԷԼԷՇԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ըստ աւանդութեան, Ս. եկեղեցւոյս անունին տօնախմբութեան առիթով, այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ մատաղօրհնէք, պիտի կատարուի ինչպէս նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսէյլի առաջին առաջնորդ հոգելոյս Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի եւ եկեղեցւոյս բոլոր բարերարներուն : Յաւարտ պատարագի, Ուխտագնացութիւն եկեղեցականներու շիրիմին : Ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ եւ Մատաղօրհնէք ժամը 12ին :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին Թէյասեղանը այս Կիրակի (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Անիէռի Թաղապետարանի Թիւ 3 սրահին մէջ :

Centre Administratif et Social
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրբտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ :

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 - 24 - 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — քուշէթ — Բ. կարգ

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34 :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյէ Ժէնէրալ
KASPEREIT
եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ. Քաղաքապետ
GERVILLE REACHE

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Նուագախումբ Վարդիվանեան
Vedette des disques Malmaison

Հաճելի գեղարուեստական բաժին
Նաւասարդ խումբով

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 փրանք
Ապահովել սեղանները 924-38-54

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Դեկտ. 2, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոռնի օդակայանի
LES SOUCOUPES VOLANTES սրահներուն մէջ :
Ի նպաստ եկեղեցւոյ նոր երգէոնի մը գնման :
ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը կը մասնակցի խմբական երգերով

Orchestre RENÉ PIERRE
avec sa chanteuse COLETTE ROBERT

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով
Ընտանեկան տաք մթնոլորտ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած ճաշ-խնջոյքը որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի :

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԴԵՐԱՍԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ
Կը նախագահէ ԳԱՌԶՈՒ
Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ: ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
շարժանկարի համաշխարհային վըտէթ

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ
Դաշնակ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ-ԼԱՇԱՍԱՆԵԸ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով, գեղարուեստական տնօրէն՝ Ժերար Պօյաճեան, պարուսոյցներ՝ Էտի Ծօլօլեան եւ Ալէք Մելքոնեան :

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»էն, կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ ծերունի վանականի դերերը :

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմանեան
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ
Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրնեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Տիկին Մարի Սահակեան (ծնեալ Սաթրճեան) անգարացի, կը փնտռէ իր քոյրը Արուսեակ Սինանեան, տղուն անունը Եդուարդ, որոնք Փարիզ կը բնակէին 70 Րիւ Ռէպէվալ (19րդ), քսան տարի է լուր ստացած չէ, իր վերջին նամակին պատասխան չէ ստացած : Կը կարծուի Մոնթարժի գացած ըլլան, իրմէ տեղեկութիւն ունեցողներէն մասնաւորապէս կը խնդրուի անգարացի հայրենակիցներէն բարի ըլլալ գրել այս հասցէին՝

Knél Gochgarian
34, Avenue Louvois — 92 - CHAVILLE

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ :

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :
Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :
Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :
17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ
Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ
3
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
3 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11077 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.077

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԱԼԵԼ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՀԵՏ

Ամէն անգամ որ երիտասարդական ձեռնարկ մը տեղի կ'ունենայ, նոյն հարցումը կու գայ մեր միտքը .—

Այս տղաքը ի՛նչ յառաջդիմութիւն կը կատարեն մէկ տարիէն միւսը :

Տարակոյս չկայ թէ յառաջդիմութիւնը միշտ զգալի է պարահանդէսներու մէջ : Մանաւանդ եթէ յաջողած ըլլան առաջնակարգ, արդիական նուագախումբ մը ճարել :

Իսկ մի՞ւս ճակատներուն վրայ, — հանդէսի մը բացումը կատարել, ճառ խօսիլ :

Եւ կամ, դասախօսութիւն մը պատրաստել : Երիտասարդական լսարաններ կազմել : Ընթերցումներ կատարել եւն. :

Անշուշտ արդար չէ իրենց ուժերէն վեր բաներ պահանջել :

Կ'ուզէինք իմանալ թէ կրցե՞ր են բան մը աւելցնել իրենց ստացածին վրայ :

Աւելի ճիշդ, արդիւնաւոր կը դառնա՞յ ինչ որ կը ցանուի, տարիներէ ի վեր :

Բազմազան կազմակերպութիւններ իրենց կարելին կը փորձեն ամէն տեղ, դպրոցին պակասը լրացնելու համար :

Մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տրամադրած է իր բոլոր պիտանի ուժերը, որպէսզի հերթափոխներ եւ ժառանգորդներ հասնին :

Չի բաւեր տարիներով դաս առնել, լսել, հետեւիլ : Անհրաժեշտ է նաեւ ասպարէզ «նետուիլ» :

Հանրային կեանքն ալ ծով մըն է ուր լողալու պէտք է վարժուիլ կանուխէն :

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, աջ-ձախ կ'իյնայինք, բանախօսներ կամ դասախօսներ ճարելու համար, որեւէ ձեռնարկի առթիւ :

Ողբացեալ ընկեր Յ. Շահրիկեան, որ միշտ սիրայօժար կ'ընդունէր ամէն երիտասարդական հրաւէր, անգամ մը դիտել տուաւ .

— Իսկ դո՞ւք, ե՞րբ պիտի վարժուիք խօսիլ: Մենք կ'երթանք եւ առտու մը բացը կը մնաք :

Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր թէ առտու մը պիտի երթան ոչ թէ հատ-հատ, այլ խմբովին : Քանի մը սերունդ միասին :

Տարեց թէ երիտասարդ ...

Ինչ որ մնացած էր այդ օրերէն ի վեր (1915), նօսրացաւ, հալեցաւ օտարութեան մէջ, ցիրուցան եւ ուժասպառ :

Կը բաւէ հարեւանցի ակնարկ մը նետել, տեսնելու համար թէ ի՛նչ աւերներ գործած է անխուսափելի տերեւաթափը, տարիներու ընթացքին, Ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ :

Անշուշտ նոր ծիլեր հասած են եւ հասունցած, դպրոցով կամ ինքնաշխատութեամբ :

Սակայն, բաղդատեցէք եղածը՝ ամենօրեայ պահանջին հետ, եւ պիտի տեսնէք որ ձեր առջեւ կը պարզուի տխուր հեռանկար մը :

Բաւական չէ գոհացնել անմիջականը : Անհրաժեշտ է մտածել նաեւ վաղուան համար :

Միւս կողմէ, տարրական պայման է որ եկողը առաւելութիւն մը ներկայացնէ գացողին վրայ :

Ամէն սերունդ ճամբայ պիտի բանայ իր սեփական բերքով :

Այլապէս, մեր կեանքը պիտի թաւալի տժգոյն միօրինակութեամբ, եւ ի զուր պիտի փորձենք ճամբայ կտրել անցեալ յիշատակներով :

Ժամանակին հետ քալել՝ չի նշանակեր թաւալգլոր ոստումներ կատարել . այլ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, կէս ճամբուն չմնալու համար :

Ինչ որ կարելի է օգտագործել այսօր, վաղը ճրագով պիտի փնտռուի :

1954

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԷՇՔՈԼ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ
ՏԸ ԿՈԼԻ

Իսրայէլի վարչապետը խօսք առած է Երուսաղէմի մէջ եւ առաջին առթիւ պատասխանած նախագահ տը Կոլի .— «Շատ կը ցաւինք խօսքերուն համար զորս արտասանեց նախագահը երկրի մը, որ աշխարհի տուած է ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան գաղափարականները : Տխրած ենք Պատմութեան այս այլափոխումէն եւ ծանրակշիռ նախատինքէն Հրեայ Պետութեան ժողովուրդին » :

Էշքոլ յիշած է մանաւանդ որ տը Կոլ տարբեր դիրք բռնած էր նախապէս : Իսրայէլի վարչապետը շեշտած է թէ Հրեայ ժողովուրդը անբաղձալի չէ Պաղեստինի մէջ. «մեր ժողովուրդին արմատները այս հողին մէջ նոյնքան խոր են որքան Մարդկութեան պատմութեան : Դարերու ընթացքին, Իսրայէլ իր ցրուումին մէջ, տիրապետող ժողովուրդ մը չէ եղած : Տիրապետութեան եւ նոյնիսկ ուրիշ ազգերէ ճնշումի առարկայ եղած է : Հոս, այս հողին վրայ, վերջապէս գտաւ իր դառն ճակատագրին հակակշիռը եւ ստեղծագործ աշխատանքի մը կարելիութիւնը իր հարազատ հողին վրայ : Թէ ի՞նչ կը նշանակէ աքսորը եւ իր ծննդավայրը վերադառնալու տենչը, չի կրնար խորթ ըլլալ Պետութեան ղեկավարի մը, որ ճաշակած է անոր դառն համը » :

Էշքոլ կը պատասխանէ նաեւ Երուսաղէմի միջազգայնացման մասին .— « Այս քաղաքը այլեւս երբեք բաժնուած պիտի չըլլայ : Փողոցները երբեք պիտի չարատաւորուին անմեղ արիւնով դրացի երկրի մը նետած ռումբերուն » :

Իր ճառին վերջին մասին մէջ, Իսրայէլի վարչապետը հինգ կէտերէ բաղկացած խաղաղութեան կոչ մը ըրած է .— Ա) Խաղաղութիւնը Իսրայէլի եւ իր դրացիներուն միջեւ մշտական պէտք է ըլլայ : Բ) Ուղղակի բանակցութիւններով պէտք է կարգադրուի :

Գ) Իսրայելեան նաւերու ազատ անցքը, Սուէզէն եւ Թիրանի ծոցէն, այդ խաղաղութեան մէկ պայմանն է :

Դ) Ապահով եւ ճանչցուած սահմաններու հաստատումը Իսրայէլի եւ իր դրացիներուն միջեւ կարելի է միայն հաշտութեան դաշինքներով :

Ե) Միջին Արեւելքի խաղաղութեան հաստատումը եւ տեղական գործակցութիւնը որ պիտի յաջորդէ թոյլ պիտի տան որ գաղթականներու հարցը լուծուի թէ տեղական թէ միջազգային չափով :

× Ֆրանսայի Սիոնական դաշնակցութիւնը շատ բուռն բողոք մը բարձրացուցած է տը Կոլի ճառին առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ համար նոր բարդութիւններ կը ծագին, վերջին պահուն : Ամերիկացի բանագնացը Նիկոսիա վերադարձած է : Կ'ըսուի թէ Մակարիոս դժուարութիւններ կը հանէ : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կիպրացի նախագահը խօսած է Վանսի հետ (Ճոնսընի պատուիրակը) Կիպրոսի ապազինման եւ կիպրական Ազգ. պահակախումբի քանակի նուազումին մասին, պնդելով որ այս երկու հարցերը կապուին Թուրք եւ յոյն զօրքերու մեկնումին : Միւս կողմէ Յունաստանի մէջ կացութիւնը խախուտ կը թուի եւ զանազան լուրեր կը շրջին փոխ-վարչապետ եւ Պաշտպանութեան նախարար Զօր. Սփանտիտաքիսի հրաժարման մասին :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Ներքին նախարար Փաթակոս յայտարարած է թէ կը ցաւի որ Քարամանլիս այս պահը ընտրած ըլլայ իր քննադատութիւնները արտայայտելու համար: «Իր կամաւոր աքսորը, երկար ժամանակ պատճառ է գուցէ որ ներուի իրեն դէպքերու անտեղեակ ըլլալը»:

ԱՏԵՆԻ մէջ կազմուեցաւ նորանկախ Հարաւային Եմէնի Հանրապետութեան առաջին կառավարութիւնը :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատերազմի իրենց միջամտութենէն ի վեր Ամերիկացիք 15058 մեռեալ եւ 94 հազար 469 վիրաւոր ունեցած են :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ վեհաժողովը տեղի պիտի ունենայ շատ հաւանաբար Ռապաթ, ինչպէս կ'ուզէր Հասան Բ. : Ասիկա մեծ յաջողութիւն մը կը նկատուի Մարոքի թագաւորին համար, որ դիւանագիտական բեմէն եւ արաբական հարցերէն քիչ մը դուրս մնացած էր Պեն Պարքայի (965) խնդրէն ի վեր : Կ'ըսուի թէ Վեհաժողովը պիտի գումարուի Դեկտ. 12ին :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Պոդգորնի Հելսինքի հասած է :

ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ Շուկայի հինգ երկիրները (պակաս՝ Ֆրանսա) կ'ուզեն հինգերու ժողով մը գումարել, առանց Ֆրանսայի, Դեկտեմբեր 18ի «Վեցերու» Արտաքին նախարարներու ժողովէն առաջ, խօսելու համար Անգլիոյ մասին: Հոսանք մը ծագած է Ֆրանսայի ընկերներուն մօտ, առանց Ֆրանսայի գործեր կարգադրելու, մանաւանդ տը Կոլի վերջին վէթոյէն *ի վեր : Հինգերու ժողովը հաւանաբար տեղի ունենայ Դեկտեմբեր 12ին, Պրիւսէլի մէջ :*

Օրը Օրին

ՄԱՀԱԶԴ

Ժամանակ մը Սփիւռքի մեր թերթերուն չորրորդ էջը լեցուած կ'ըլլար հանդէսներու, խնջոյքներու, կրօնական տօներու յայտարարութիւններով : Երիտասարդ էր Սփիւռքը ու կը պարէր, կ'երգէր, երկինք անունով ճանչցուած առաստաղը վեր-վեր կը նետէր :

Գնաց գարուն, եկաւ աշուն ...

Դեղնած են ծառերը, կը թափին տերեւները, գունաթափ են հայ գաղթականները, կ'երերտկան տարագիրները, — ծերացած է Սփիւռքը :

Եւ ժամանակէ մը ի վեր Սփիւռքի մեր թերթերուն չորրորդ էջը կը լեցուի մահուան ազդերով : Հայոց պատմութի՛ւնն է որ կը գրուի, էր երբեմն պատկերազարդ, այժմ ... մահերգով :

Հին գաղութի մը հետեւելով՝ մահաթերթ կը դառնան արեւմուտքի մեր թերթերը,— ամէն օր մահ մը, ամէն օր երկու մահ, ամէն օր երեք մահ :

Տխուր այս իրողութեանց ու խորհրդածութեանց շարքին մէջ՝ ուշադրութիւնս կը գրաւէ մահազդ մը :

Պոլսոյ թրքական թերթերուն մէջ եւս բազմացած է մահազդը,— Հայերն են որ մահազդ կը հրատարակեն.— *Ճենազէ մերասիմը* տեղի պիտի ունենայ «Ս. Յարութիւն էրմէնի քիլիսէսինտէ», եւ ուրեմն « մէրհումը սէվէնլէրին թէշրիֆլէրի րիճա օլունուր»: կամ «Պալըքլը էրմէնի մէզարլըղընտա այինի րուհանի հափըլանաք, աքրապա վէ տոսթլարըն թէշրիֆլէրինի րիճա օլունուր» :

Բաբելոնի պարիսպներուն տակ չմեռած ժողովուրդին մահն է որ ահա կը յայտարարուի թրքական թերթերու մէջ եւ «սէվէնլէրի» կը հրաւիրուին «ճենազէ մէրասիմինէ» կամ « մէվլիտէ » :

Անշուշտ Հայոց եկեղեցի կամ գերեզմանատուն հրաւիրուողները ... Թուրքեր չեն : Հայկական Մնացորդացն է հրաւիրուողը, որու հոգւոյն մէջ, սրտին մէջ, բերնին մէջ նախ հայերէն մեր լեզուն է մեռեր՝ փոխ առնելու համար *լէպլէպիճի*ներու լեզուն, — ի՛նչ հեգնութիւն: Ոսկին կորսնցուցեր ենք, *Թէնէքէ* կը գործածենք :

Ցաւն այդ չէ միայն :

Թուրքը չէ որ պիտի գայ հայկական եկեղեցի: Մեզ հետաքրքրող պարագան այն է որ Հայը մոռեր է հայերէնը եւ հայ թերթը, եւ իր մեռելին յուղարկաւորութեան կամ հոգեհանգստեան համար աւելորդ կը համարի դիմել հայ թերթի մը խմբագրատունը, առանց խորհելու որ եթէ մոռցողը մոռցեր է հայերէնը՝ չի գիտեր թէ կան որ չեն մոռցած :

Երգ մը կայ,— ափսո՛ս, ես ալ սկսեր եմ բան մոռնալ : Ալիշա՛նն է, կարծեմ, որ կ'ըսէ ·

Իմանան ազգեր
Թէ Հայք չեն անցեր :

Կան որ կը տոկան: Սառնաշունչ քամիներուն դէմ՝ կառչած կը մնան Հայկեան ծառին : Ու կ'երգեն ·

Հայը դեռ չէ մեռեր ...

Առտուան ցօղի մը չափ փոքր, Հայութիւնը կը փայլի արեւին դէմ՝ ժողովուրդներու անդաստանին մէջ, մեծերու արքայական պալատներուն դիմաց : Լեզուներու պատմութիւն կ'ուսումնասիրէք եւ ահա, յանկարծ, ուսումնասիրողը դէմ յանդիման կու գայ Մեծաքանչին լեզուաբանական վկայութեան : Ճարտարապետութիւն կ'ուսումնասիրէք եւ ահա, յանկարծ, ուսումնասիրողը դէմ յանդիման կու գայ շինարարական սքանչելի ոճի մը յարութեան: Երաժշտութիւն կ'ուսումնասիրէք եւ ահա, յանկարծ, ուսումնասիրողը դէմ յանդիման կու գայ ինքնատպութեան հրաշքի մը :

Առտուան ցօղի մը չափ փոքր, Հայութիւնը իր մէջ կը ցոլացնէ երկնքի անհունութիւնը :

Մոռնա՞լ այս մեծութիւնը եւ իր մեռելը թաղելու համար փո՛խ առնել լեզու մը, որով հայհոյեր են մեզի : Ա՛խ, այս պահուս ձեռքիս տակ չունիմ նշանաւոր վաւերաթուղթը .—

Ժամանակին, Թուրքերը արտօնութիւն տալու համար Հայու մը թաղման, իմամի մը փէթվան կուտային, որու մէջ կը գրուէր ամէնէն անարգական լեզուով, մեռելին *ճէսէտ*ին հոյհոյելով, եւ շան նման հողին կը յանձնուէր Հայը :

Հիմա «քաղաքակրթուեր» է «Լը փըթի շափըրոն ռուժը», եղունգները կտրեր, ժանիքները տաշեր, արեւմուտքցի դարձեր է Թուրքը եւ արեւմտեան ձեւով մահազդ կ'ընդունի կը հրատարակէ իր թերթերուն մէջ :

Քաղաքակրթուեր է թէ չէ քաղաքակրթուեր, իմ գիտնալիք բանս չէ .— թող Արեւմո՛ւտքն հետաքրքրուի այդ մասին :

Իմ ցաւս այն է որ Հայը, որ շատ բա՛ն է մոռցեր, իր լեզուով մահազդ տալն ալ մոռցեր է :

Արդեօք «Աշխարհի ամենայն» եւ միւս մեռելական ողբերն ու աղօթքնե՞րն ալ թուրքերէնով կը կատարեն մայրենիքը մոռցող հոգիով որբերը :

ԱՐԱՉ

ՔԻՉ ՄԸ ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ...ԹՌՉՆԱԲԱՆԱԿԱՆ

(ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Շատեր կը շփոթեն կկուն, թռչունի անուն, այլանուն թռչուններու հետ : Եւ խորհիլ որ ամէն մանկութեան բարեկամ մըն է կկուն, — գարուն կը բերէր ժամու մը չափ խնկալէտ՝ ծաթրինի եւ անանուխի բոյրով լեցուած մեր անտառներուն այս երգիչը, երբ մրցումի կ'ելլէր ճպուռներուն հետ :

— Կու – կու , կու – կու…

— Ժի – ժի – ժի – ժի – ժի…

Մենք, դեռ մանուկ, արեւին տաք փոշին մեր վրայ, արտերուն մէջ կանգնած, կը նախընտրէինք ականջ տալ կկուին, որուն կը հարցնէինք .

— Կկուկ աղբար, քանի՞ տարեկան եմ .

Կը հաւատայինք թէ այնքան անգամ « կուկու» կ'ըսէր, որքան տարիք ունէինք, (Ֆրանսայի մէջ աղջիկները կը հարցնեն թէ քանի՛ տարի պիտի սպասեն դեռ … հարս երթալու համար) :

Զարմանալի՛, այսքան ծանօթ թռչուն մը փայտփոր կ'անուանէ Գայեանի բառարանը, իսկ Սուքիասեանի բառարանը՝ բուբու, այսինքն յոպոպ :

Նախ, կկու կը նշանակէ «ոսկր փոքրիկ ի ստորին եւ յետին կողման կոնքոյ մարդկեղէն մարմնոյ », Ֆրանսերէն՝ քոքսիս (տես Ն. Բիւզանդացի) : Ողնայարին ստորին ծայրը գտնուած այդ ոսկրիկը կկու կոչուած է, որովհետեւ նմանցուած է կկու թռչունին կտուցին : Ամպրուազ Փառէ «պոչիկ» կ'անուանէ այս կկուն :

Սուքիասեան չունի կկու բառին այս նշանակութիւնը, իսկ սխալ է հոմանիշ տալ բուբու :

Բուբուն յոպոպն է, — լատիներէն ուպուպա, Նորմանտացիներուն բարբառով՝ պուպու, (նոյն ձեւով՝ Վոժ, Իզէր, Սավուա, Տօֆինէ նահանգներուն մէջ) : Պուազաք կը գրէ թէ յունարէն էպոփս (սեռական հոլով՝ էպոպոս, հմմտ. ուպուպա կամ պուպու) կոչուած է այս թռչունը՝ հետեւողութեամբ իր ձայնին, — արդարեւ, Արիստոփան այս ձայներով կը խօսեցնէ յոպոպը իր Թռչուններ կատակերգութեան մէջ :

Ուրեմն, յոպոպ ու բուբու նոյն բառերն են, նմանաձայնութեամբ կազմըւած՝ ինչպէս ամէն լեզուի մէջ, արմատական իմաստ չունին, (Աստուածաշունչին մէջ միայն կը տարբերի բնագրային բառը, տուխիփաթ (Ղեւտ. ԺԱ. 19), զոր Եօթանասնից թարգմանութիւնը կուտայ էպոփս ձեւով, Վուլգատան՝ ուպուպա ձեւով, բայց Շափիրօ կ'ըսէ թէ վիճելի է եբրայերէնին ստուգաբանութիւնը, ըստ Թալմուտի՝ վայրի աքաղաղ) :

Այս թռչունը փետուրներու սանտրաձեւ փունջ մը ունի գլխուն վրայ, — ասկէ ծնունդ առած է հայկական աւանդավէպ մը, զոր Արտաշէս Յարութիւնեան կուտայ քերթուածով մը .—

Չքնաղ առտու մը գարնան
Ցօղոտ, կիսալոյս ,
Աղուոր աղջիկ մ'աննման ,
Հարսնցու մը կոյս ,
Լոգարանին մէջ մինակ,
Անփոյթ պչրանքով ,
Կը լուացուի ու ճերմակ
Շուշան մ'է տեսքով :
Մազերն բափիւռ ոսկեզօծ
Կը սանտրէ . . .

Եւ ահա այդ պահուն՝ լոգարանին կիսաբաց դռնէն ներս կը նայի եղբայրը : Քոյրը մերկ …

Օ՛հ, ի՛նչ ամօթ, Աստուած իմ ,
Փրկէ, փրկէ զինք :
« — Թռչուն մ'ըլլամ ու թռչիմ
Երկինքէ երկինք » :

Եւ աղուոր աղջիկը թռչուն կը դառնայ, թեւ կ'առնէ կը թռչի .

Մոռցած սանտրը դեռ գլխին՝
Մազերուն վերեւ :
Յոպոպ թռչունն է այսօր
Սիրուն աղջիկն այն ,
Բրուկն ալ սանտրը անոր ,
Ըստ աւանդութեան :

Հայերը տուած են նաեւ «Երուսաղէմի խորոզիկ» անունը, իսկ Պրըթոնները՝ «ամառուան աքլոր» :

Աղտոտ եւ գարշահոտ թռչուն մըն է յոպոպը : Կ'ըսեն թէ բոյն կը շինէ մարդկային քակորով : Ֆրանսացիները սրամիտ բառախաղ մը կազմած են թռչունին անունով ու գարշահոտութեան վկայութեամբ :

Արու յոպոպը կը կանչէ .

— Բու, բու, բու …

Էգ յոպոպը կ'ըսէ .

— Ֆի քի փիւ, փիւ …

Արդ, բաւական չէ բու – բու կանչելը, (ըստ Թրքաց՝ հու – հու , ասկէ՝ հուտ – հուտ գուշու), որ Սուքիասեան յոպոպը շփոթէ կկուին հետ, որ կը կանչէ կու – կու :

Պատճառ չկայ նաեւ, որ Գայեան կըկուն շփոթէ փայտփորին հետ :

Դիտելի է, դարձեալ, որ շատեր փայտփորը կը շփոթեն անծեղին հետ, թերեւս անոր համար որ փայտփորը Ֆրանսերէն կը կոչուի փիք եւ անծեղը՝ փի, — առաջին բառին ծայրը կայ սէ տառը կէն կամ քէ հնչումով, երկրորդ բառին ծայրը՝ ը տառը անձայն, բայց սէ եւ ը տառաձեւերը շփոթութիւն կը ստեղծեն յաճախ : Լատիներէն առաջինը կը կոչուի փի – քուս, երկրորդը՝ փիքա :

Սուքիասեան փայտփորին հոմանիշ կուտայ ծառծեծուկ, ծառծակուկ, ծառկոտոտ, ձիական թռչուն, ալաչակչակ եւ ուրիշներ : Ֆրանսացիները կ'անուանեն փէռսպուա, ատաղձագործ, փայտփորին մէկ տեսակը՝ փիվէռ (կանանչ փայտփորիկ), որու ձայնին հետեւողութեամբ՝ գիւղացիները կ'ըսեն թէ անձրեւ կը կանչէ փլիւ – փլիւյի, փլիւ – փլօ երգով : Այս պատճառաւ կոչուած է նաեւ «ջաղացպաններուն փաստաբանը» : Իրականին մէջ, իր ցան է որ կուլայ կանանչ փայտփորիկը՝ ըստ աւանդութեան :

Հէքեաթասացները կը պատմեն թէ աշխարհաստեղծութեան առաջին օրերուն՝ Աստուած գործի կանչեց երկնքի բոլոր թռչունները եւ հրամայեց ծով փորել, որպէսզի լեցնէ ջուրով : Ամէն թռչուն սկսաւ կտցահարել ցամաքը, փոս փորել կտուցով, — կանանչ փայտփորիկն էր միայն որ ծոյլ – ծոյլ նստաւ ու դիտեց : Ծովերը փորուեցան, ջուրով լեցուեցան : Աշխատաւորները վարձատրելու ժամանակ, Աստուած ըսաւ փայտփորիկին .

— Դուն հող չփորեցիր : Այսուհետեւ փայտ պիտի փորես, ծառ պիտի ծակես : Դուն չմասնակցեցար ծովերը ջուրով լեցնելու աշխատանքին : Այսուհետեւ ջուր խմելու համար՝ դուն պիտի բանաս կտուցդ անձրեւին եւ ամպերն ի վար ինկած կաթիլներով միայն պիտի յագեցնես ծարաւդ :

Ահա թէ ինչո՛ւ, այդ օրէն ի վեր, փայտփորիկը կը պոռայ .— Փլիւ–փլիւյի, փլիւ – փլէօ … եւ անձրեւին կը կանչէ, անձրեւ կ'աղերսէ :

Զարմանալի՛, սանսկրիտ լեզուով՝ չալաքա կը կոչուի թռչուն մը, որ ծարաւը յագեցնելու համար՝ կը սպասէ անձրեւին, կտուցը բացած ու վեր տնկած, որպէսզի ցօղ թափեն, շաղ տան ամպերը եւ թրջեն կոկորդը : Հնդիկ բանաստեղծները չալաքան կը նկարագրեն ծարաւահիւծ տառապանքներու մէջ, վշտահար ճիչեր արձակելով՝ աչքերը ամպերուն ուղղած :

Այս թռչունին մասին ասացուածքներ եւ հէքեաթներ կը գտնէք Էօժէն Ռոլանի Ֆօն փոփիւլէրի մէջ (Բ. եւ Թ. հատոր), դիցաբանական աւանդութիւններ՝ Անճելօ տէ Կուպեռնաթիսի Կենդանաբանական դիցաբանութեան մէջ (Բ. հատոր) :

Հիմա անցնինք կկու թռչունին :

Հնչաբանական առաւել կամ նուազ տարբերութեամբ՝ կկու, կուկու, կուկուկ կը կոչուի այս թռչունը զանազան լեզուներու կամ գաւառական բարբառներու մէջ : Միայն Նիսի շրջանն է որ կուտայ «սիկալիէ» անունը, այն բացատրութեամբ թէ կկուն մրցորդն է ճպուռին, որու «սղոց – երգին» դէմ «ձայն կը բռնէ», երբ առաջինը կու – կու, երկրորդը ժի – ժի ձայներով կը լեցնեն ամառնացող դաշտերը :

Արդարեւ, կկուն ամրան ազդարարն է : Պրըթոն մանուկները կ'երգեն .

Կկու, կկու, բեր, բեր,
Տաք ու պայծառ օրեր :

Վոժի մէջ կկուն կուգայ աւելի կանուխ, այնպէս որ անսովոր չէ ձիւն տեսնել՝ կկուին ձայնը լսելէ ետք, — այդ ձիւնը կը կոչուի «կկուի ձիւն» :

Շատ դժուար է կկուն տեսնել : Կը լըսէք ձայնը, կը մօտենաք՝ բամպակի վրայ կոխելով, չվախցնելու եւ չփախցնելու համար : Յանկարծ կը լսէք իր ձայնը ձեր ետեւէն, հեռուէն : Կարծես պահուըտուք կը խաղայ, կը խաբէ ձեզ, կը ծաղրէ ձեզ : Ու մանուկները եւս, երբ «պահուըտուք» կը խաղան, «կուկուկ – պիպիկ» կը կոչեն անկիւնէ անկիւն յիշեցնելով կկուին խաղը կամ երգը :

Նշանաւոր է կկուն իր «ընտանեկան բարքերով» : Երբեք բոյն չի շիներ, կ'ածէ օտար թռչուններու բոյներուն մէջ՝ ձագերուն հոգն ալ թողլով օտարին :

Այսպէս, պահուըտուք խաղալով, օտար բոյնի մէջ հաւկիթ ածելով, կը ծաղրէ, կը խաբէ ու կը զուարճանայ կկուն՝ կ'ըսեն մարդիկ, որոնք լաւ ուսումնասիրած են այս թռչունը : Եւ հետեւողութեամբ՝ քոքիւ կը կոչեն այն այրերը, որոնց բոյնին մէջ հաւկիթ է ածած ուրիշ մը : Արդարեւ, սպաներէն լեզուով ծաղրել կը նշանակէ քուքար բառը, ասկէ՝ քոքիւ, որ շատ չի տարբերիր կկու բառաձեւէն :

Դեռ աւելին, — կովացնծուկ կոչուած բոյսը, որ կը բացուի՝ երբ կը լսուի կըկուին ձայնը, «կկուի ծաղիկ» եւս կոչուած, դեղին ծաղիկներ ունենալուն համար՝ դեղին գոյնը քոքիւներու գոյն կը համարուի :

Կկու թռչունը այնքան հպարտ է, որ միայն իր անունով կը խօսի : Գաւառական բառարան մը, ասկէ մեկնելով, կըկուի կը նմանցնէ ով որ եսով կը խօսի եւ ինքն իր գովքը կ'ընէ :

Եւ այժմ անծեղը :

Կաչաղակ եւս կոչուած է այս թռչունը, լատիներէն փիքա, Ֆրանսերէն փի(ը), զանազան բարբառներով՝ կացցա, ակացիա, արեկացա եւ այլ բազմաթիւ անուններ : Էօժէն Ռոլան այդ անուններուն, աւանդութեանց, ասացուածքներուն նուիրած է 31 էջ Թ. հատորին մէջ, 11 էջ Բ. հատորին մէջ : Իր կարգին՝ Անճելօ տէ Կուպեռնաթիս այս «գող թռչունին» բարքերուն նուիրած է դիցաբանական բացատրութիւններ, (ընդհանրապէս կը գողնայ ինչ որ փայլուն է, ճերմակ է, ինչպէս ագռաւը որ չորթան – գող եւս կոչուած է) : Երկա՛ր պատմութիւն, այլապէս հետաքրքրական : Կը բացատրէ նոյնպէս կացցա անունը, իբրեւ առակ դարձած՝ անծեղին շատախօսութեան վըկայութիւն, — արդարեւ, կ'ըսէ, իտալերէն կացցա կամ կազեթ անունը կը տըրուի կաչաղակին, ինչպէս թերթերուն, որոնք լուր կը տարածեն, գաղտնիք կը հրապարակեն : Աճառեան սակայն կաչաղակ բառը կը կապէ պահլաւ «քաչալակ» բառին : Կը յիշեցնէ սանսկրիտ « չալա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻՆ

— Քու մասիդ չէ որ մտահոգուած եմ ; կարեւորը այդ ձին բռնելն է : Դուն այս կողմը գնա, ես ալ սա կողմը կ'երթամ : Եթէ իրեն հանդիպելու ըլլաս՝ հետը քաղցրութեամբ վարուէ . ես շուտով կը հասնիմ :

Ես իմ ճամբաս շարունակեցի դարվար՝ մինչ հօրեղբօրորդիս դաշտին մէջէն կը յառաջանար դէպի ջրառուն : Կէս ժամ անցաւ մինչեւ որ Մուրադ ձին գտաւ եւ ետ բերաւ զայն :

— Շուտ, վրան նետուէ, արդէն ամէն մարդ արթնցած է, հրամայեց ան :

— Ի՞նչ պիտի ընենք այժմ, հարցուցի ես :

— Կամ անմիջապէս վերադարձնելու ենք զայն եւ կամ պահելու ենք մինչեւ վաղը առաւօտ, պատասխանեց Մուրադ :

Սակայն մտահոգ մէկու մը երեւոյթը չունէր հօրեղբօրորդիս եւ ես վստահ կը զգայի թէ ան ձին պիտի պահէր գէթ ժամանակ մը եւս :

— Ո՞ւր պիտի պահենք զայն, հարց տուի :

— Ես տեղ մը գիտեմ, եղաւ իր պատասխանը :

— Որքա՞ն առաջ գողցար զայն, կրկին հարց տուի ես :

Յանկարծ միտքս ինկաւ որ Մուրադ ժամանակէ մը ի վեր առաւօտները կանուխ այսօրինակ պտոյտներ կ'ընէր : Այս առաւօտ եկած էր զիս ալ հետն առնելու՝ լաւ գիտնալով թէ ինչքան մեծ փափաք ունէի ձի հեծնելու :

— Ինչեւիցէ, երբէ՞ն ի վեր ձիով պըտոյտներ կ'ընես առաւօտները :

— Ասիկա առաջին առաւօտն է :

— Հաւատա՞մ խօսքիդ :

— Ի հարկէ ոչ, բայց եթէ բռնուելու ըլլանք այդպէս խօսելու ես, խորհուրդ տուաւ հօրեղբօրորդիս : Չեմ ուզեր որ երկուքս ալ ստախօս դուրս գանք : Որքան որ դուն գիտես՝ մենք ձիով պտոյտ կատարած ենք միայն այս առաւօտ :

— Շատ լաւ, համաձայնեցայ ես :

Ան կամացուկ մը ձին առաջնորդեց լքուած այգիի մը գոմը, որ ժամանակին Ֆէթվաճեան անունով այգեպանի մը պարծանքն էր եղած : Գոմին մէջ դեռ կը մնար բաւական վարսակ եւ չոր առւոյտ :

Սկսանք քալել դէպի տուն :

— Դիւրին բան չէ ձիերուն ուզածը ըլլալ տալ, սկսաւ պարծենալ Մուրադ : Ան նախ ջանաց փախուստ տալ, բայց, ինչպէս արդէն ըսի քեզի, ես իմ յատուկ վարուելակերպս ունիմ ձիերու հետ : Ես իմ ամէն ուզածս կրնամ ընել տալ անոնց : Անոնք զիս լաւ կը հասկնան :

— Ի՞նչպէս կ'ընես, հարցուցի :

— Իմ եւ անոնց միջեւ յատուկ հասկացողութիւն մը գոյութիւն ունի, կըրկնեց Մուրադ :

— Այո, բայց ի՞նչ տեսակ հասկացողութիւն :

— Պարզ եւ պարկեշտ հասկացողութիւն մը :

— Երանի թէ ես ալ կարող ըլլայի նըման հասկացողութիւն մը մշակել ձիերու հետ :

— Դուն դեռ երախայ մըն ես : Երբ տասնեւերեք տարեկան ըլլաս՝ դուն ալ կերպը կը սորվիս, եղաւ հօրեղբօրորդւոյս պատասխանը :

Տուն գացի եւ ախորժակով ճաշ մը ըրի :

Նոյն կէսօրէն ետք հօրեղբայրս Խոսրով մեր տունը եկաւ գաւաթ մը սուրճ խմելու եւ սիկարէթ մը ծխելու : Ան բազմեցաւ հիւրանոցը եւ սկսաւ ըմպել իր սուրճը, ծխել եւ վերյիշել մեր հինաւուրց հայրենիքը : Քիչ ետք ներս մտաւ ուրիշ այցելու մը, Ճան Բայրօ անունով այգեպան մը, Ասորի մը, որ առանձնութենէ մղուած հայերէն էր սորված : Մայրս մենաւոր այցելուին սուրճ եւ ծըխախոտ հրամցուց, եւ ան եւս սիկարէթ մ փաթթելով սկսաւ իր սուրճն ըմպել եւ սիկարէթը ծխել, բայց ի վերջոյ տըխուր հառաչ մը արձակելով խօսք բացաւ .

— Անցեալ ամսու մէջ գողցուած սպիտակ ձիս դեռ գտնուած չէ : Խելքիս չի պառկիր կոր :

Հօրեղբայրս Խոսրով չափազանց գրգըռուած՝ սկսաւ պոռալ .

— Վնաս չունի, ի՞նչ արժէք ունի ձիու մը կորուստը : Մենք բոլորս մի՞թէ կորսնցուցած չենք մեր հայրենի երկիրը : Ի՞նչ իմաստ ունի այսպէս լալ ու ողբալ կորսուած ձիու մը վրայ :

— Շատ դիւրին բան է քեզ պէս քաղքըցիներու համար այդպէս մեծ մեծ ջարդել, պատասխանեց Ճան Բայրօ : Հապա ի՞նչ պիտի ըլլայ կառքս : Առանց ձիու կառքն ի՞նչ բանի կուգայ :

— Ականջ մի տար, գոռալով կրկնեց Խոսրով հօրեղբայրս իր սովորական յանկերգը :

— Հոս գալու համար ստիպուած եղայ տասը մղոն տեղ քալել, գանգատեցաւ Ճան Բայրօ :

— Սրունքներդ դեռ կը գործեն, չէ՞, պոռաց հօրեղբայրս :

— Ձախ սրունքս տկար է, աւելցուց այգեպանը :

— Առանկ պարապ բաներու ականջ մի տար, պէ, շարունակեց գոռալ հօրեղբայրս :

— Այդ ձին վրաս վաթսուն տոլար նստաւ, շարունակեց այգեպանը :

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

(3 – Շար.)

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

Մոնթէսքիէօ 18րդ դարու Ֆրանսայի ականաւոր պատմաբան փիլիսոփայ մըն է: Գրած է կարգ մը իմաստասիրական արժէքաւոր գիրքեր, որոնցմէ Օրէնքներու Ոգին իր գլուխ-գործոցը կը կազմէ: Այս ընդարձակ երկասիրութիւնը խորաթափանց ու նոյն ատեն դժուարըմբռնելի գործ մըն է: Գրական քննադատ մը ըսած է այս մեծածաւալ գրքի մասին. «Շատ աւելի հիացողներ ունի քան ընթերցողներ»:

Այս արտայայտութիւնը իսկապէս կը պատշաճի մեր Եղիշէ Չարենցին: Ամէն մարդ հիացող է Եղիշէ Չարենցին, բայց քանի՞ հոգի արդեօք կը կարդայ ու կ'ուզէ հասկնալ Եղիշէ Չարենցը: Շատեր Չարենցը կը ճանչնան ու կը հիանան իր վրայ սոսկ իր «Ես իմ անուշ Հայաստանի» քերթուածով: Այդ հիացողներուն Չարենցի մասին գրական ամբողջ հասկացողութիւնը այդ քերթուածէն անդին չանցնիր: Չարենցի մասին կը սկսին խօսիլ այդ քերթուածով ու կը վերջացնեն այդ քերթուածով: Անոնք այդ բանաստեղծութեան աւելի հրապարակային արտասանութիւնը լսած են, քան թէ իրենք փորձած՝ որոնել անոր առաւելութիւնները և թերութիւնները: Որովհետեւ, հակառակ երեւոյթին, այս 16 տողնոց ոտանաւորը ունի նաեւ իր տկար գիծերը: Չորս տուննոց գլուխ-գործոց ոտանաւոր մը անթերի ըլլալու է խորքով ու ձեւով: Արդ «Ես իմ անուշ»ին միեւնոյն տողին մէջ կը կարդանք հնամեայ, հազարամեայ, ողբանուագ, լացակումած (երկու նոյնիմաստ բառեր, հետեւաբար կրկնութիւններ), ու դարձեալ՝ արնավառ, արնանման կրկնութիւն մը եւս սեղմ ոտանաւորի մը մէջ: Այս բառերն ու կրկնութիւնները կը տկարացնեն քերթուածին ձեւական արժէքը:

Յամենայնդէպս այս քերթուածին մէջ՝ գրուած 1921ին, առաջին անգամ ըլլալով Չարենց գործածած է Նայիրեան բառը: Այդ թուականէն ի վեր քանիցս իր բանաստեղծութիւններուն մէջ, Չարենց գործածած է Նաիրի, Նաիրցի, Նայիրեան բառերը: Չարենց ուղղակի ստեղծիչն ու ընդհանրացնողն է այս «Նայիրեան» բառին: Եւ արդէն իր հիացողներուն կարեւոր մէկ մասը սիրահարած ըլլալու է այս բառին, որովհետեւ ոչ միայն ժողովրդականացուցած են զայն, այլ եւ սեփականացուցած: Ոմանք զայն որդեգրած են որպէս անուն (արական), ուրիշներ որպէս մականուն, մէկ ուրիշ խումբ իրենց թերթը կամ երգչախումբը մկրտած են այդ անունով: Վերջերս իմացայ որ աղջիկներ ալ կան այդ անունը կրող: Ուրեմն Չարենցակերտ այս բառը, կարգ մը ֆրանսական բառերու նման, տեղին համեմատ թէ արական է եւ թէ իգական է եւ ամէն վրան ինկող զայն կը գործածէ ուզածին պէս: Ալ դադրած է Չարենցի սեփականութիւնը ըլլալէ:

Վերիվարոյ այս նախաբանէն ետք՝ տեսնենք հիմա թէ ո՞րն է Չարենցի բերած նորութիւնը: Ամէն իսկական բանաստեղծ ունեցած է իր ուրոյն դիմագիծը: 17րդ դարուն ժամանակակից եւ մրցակից՝ երկու դասական ողբերգուները՝ Քոռնէյլ եւ Ռասին ունեցած են զիրենք բնորոշող առանձին յատկանիշ: 19րդ դարու ռոմանթիկ բանաստեղծներ՝ Լամարթին, Հիւկօ, Միւսէ, Վինեի իւրաքանչիւրը տարբեր դրոշմ դրած է իր ստեղծագործութիւններուն վրայ: Թումանեան, Իսահակեան, Տէրեան, Սիամանթօ, Զօհրապ, Վարուժան, Ահարոնեան, Րաֆֆի, Ալիշան, Խրիմեան եւ այլք այնպիսի իւրայատուկ չեչտ մը ունին իրենց խօսքին մէջ, որ մենք կրնանք դիւրաւ զանազանել այն չեչտը, եթէ նոյնիսկ անոնց անունը չերեւի իրենց գրաւոր խօսքին տակ:

Իսկ ո՞րն է Չարենցի նոր գիծը: Չարենցի 1922 թուականէն ետք գրած բանաստեղծութիւններուն մէջ պէտք է փնտռել անոր նորագիւտ ձեւերը: 1920–22էն առաջ գրուած իր բանաստեղծութիւնները, նոյնիսկ «Տանթէական Առասպել»ը կամ «Ամբոխները խելագարուած»ը (վերնագիրներուն չէ խօսքս) սովորական ոտանաւորներու մօտ բաներ մըն են: Չարենցի ինքնատպութիւնը կը սկսի առաւելաբար 1922 թուականէն ետք: Իր արտայայտուելու ձեւին մէջ կը հանդիպիս յանկարծ տողի մը, ասացուածքի մը, բառի մը, որ բոլորովին ինքնատիպ դըրոշմ կը կրէ: Մանկութեան մէկ ընկերոջ մասին խօսած պահուն, պատանեկան յիշատակ մը արծարծած միջոցին, մէկէն կը գրէ.—

Նիրհում է Ղարսը՝ խաղաղ
իրիկնամուտին:

Ժողովրդական սամունքով այս Ղարսը շատ աւելի կը խօսի ընթերցողի սրտին, հոգիին ու երեւակայութեան քան աշխարհագրական Կարսը: Տարբերութիւնը միայն մէկ գիր է, բայց ընթերցողին վըրայ ձգած ազդեցութիւնը բոլորովին՝ տպաւորիչ:

Մէկ ուրիշ տեղ, ինքնակենսագրական ոտանաւորի մը մէջ գրէ.—

«Ես ծնուել եմ Մակու քաղաքում,
Արեւի տակ ոսկեղէն, հասուն,
Շոգ շնչի տակ Օրմուզդի թեւի
1897 թուին:
Թափել է արեւն Իրանի
Իմ հոգում Շիրազի վարդեր:
Բայց տխուր Նաիրեան քամին
Իմ սրտում թախիծ է բարդել»:

Արձա՞կ է այս թէ ոտանաւոր:— Միաժամանակ երկուքն ալ, ու որքան պարզ այնքան ալ նորահնար ձեւով գրուած, իր ծննդեան թուականը՝ առանձին ժայռի վրայ փորագրելու ձեւով:

Ամերիկայի մասին գրած պահուն, հայերէն սովորական բառերու պէս կը գործածէ՝ միլիարտէր, ջէնտլմէն, միստըր, բանկ, ռեստէրան, տէնտի բառերը: Թուրք Ալիի մասին երբ կը գրէ, կը գործածէ՝ արքատաշ, փուխարա, լիրա, բէյուկ, վար (կայ)բ եոկ, չոկ բառերը: Իսկ Ֆրանսայի մասին գրած պահուն՝ կուպէ, կրան աֆէրիստ, օր (արդ), կը մանժէ, պունճ առ պունճ (կէտ առ կէտ) բառերը:

Արագ կարդալու չէ դար Չարենցը: Նոյն է պարագան Ֆրանսայի գերազանցապէս ինքնատիպ բանաստեղծ առակագիր Լաֆոնթէնի: Երբեմն ամբողջ գաղափար մը, նոյնիսկ գաղափարներու շարք մը տրուած է միակ բառով մը: Եւ ընթերցողը պարտաւոր է ըմբռնելու բանաստեղծին ըսել ուզածը, ապա թէ ոչ՝ ձեռքէն վար դնելու է գիրքը, կարող չէ հասկնալու: Ուշադիր պէտք է ըլլայ հասկնալու համար, թէ բառ մը՝ իրօք սա բառին կամ տողին, թէ նա բառին կամ տողին կը պատկանի, ապա թէ ոչ՝ բանաստեղծին ըսել ուզածին բոլորովին հակառակը կը հասկնայ:

Ինչ որ բոլորովին նորութիւն է Չարենցի բանաստեղծութիւններուն մէջ, յանգի եւ բառերու երաժշտական հնչումի մը ըմբռնումն է: Իր Առ փոէթիֆ ոտանաւորին մէջ, գրուած 1929ին, Չարենց կը գրէ.—

«Դու նկատե՞լ ես, որ շատ անգամ
Մի հնչիւն, մի յանգ, մի մելոտի,
Անգամ մի առոգանս, անգամ մի յանգ
Երգդ փոխում է յանկարծ անկամ
կարօտի:
Կան դաւաճան շեշտեր, կան ռիթմեր,
կան բառեր»:

Հետեւելով իր այս քերթողական արուեստին, յանդուգն քայլեր առած է մանաւանդ յանգերու կալուածին մէջ: Յանգ կազմած է հետեւեալ բառերով.—

ժանիք – բաժանի, քամին – հիմի,
ժլատ – շռայլ, մահու – պահուն,
Մայրաքաղաք-միապաղաղ, խորք-բորք,
Հարսնցու – ցուրտ, ներքոյ – ձեռքով,
Առաջ – յառած, դողդոջ – անյողդողդ,
Սանձարձակ – դարձայ, երգ – երթ
եւայլն:

Դժուարութեան տեսակէտով, յանգակերտութեան այս ձեւը նոյնքան դժուար է, որքան ընդունուած ձեւը:

Բանաստեղծութեան մէջ յանգը լսողութիւնը փայփայելու եւ զուարթացնելու համար եղած է: Մինչեւ Չարենց, այս է ամէնուն գիտցածը եւ դաւանածը: Չարենցի նորութիւնը հոն է որ յանգը բանաստեղծութեան մէջ միայն լսողութեան համար պէտք չէ կիրարկուի, այլ նաեւ տեսողութեան: Ընթերցողին որքան ականջը, նոյնքան աչքը պէտք է խայտան ու բերկրին՝ ի լուր եւ ի տես բանաստեղծութեան մը բառերուն ու տողերուն:

Բանաստեղծը միայն երաժիշտ չէ, նըկարիչ ալ է: Ընթերցողի հոգիին խօսելու է. որքան լսողութեան, նոյնքան տեսողութեան միջոցաւ: Այս բանը հետապնդած է Չարենց:

Բոլորովին անթերի բանաստեղծ չէ Չարենցը: Կը գոհանամ միայն մատնանշելով, որ իր լեզուն յղկուած ու բիւրեղացած լեզու մը չէ, ինչպէս, օրինակ Իսահակեանինը: Վերը արդէն անցողակի յիշեցի «Ես իմ անուշ»ի մէջ, գրեթէ նոյն տողերուն վրայ՝ արնավառ, արնանման, հնամեայ, հազարամեայ կրկնուած ու միօրինակութիւն յառաջ բերող բառերը:

Չարենց՝ տեղ մը յանկարծ ուզածին պէս կը գրէ.—

« Սրտերում արեւտենչ ու վառ »

Մեր ամէնուն ալ պարզ գիտցածը այն է որ, երբ արեւ բառը ուրիշի մը կը միացնենք ածական մը կազմելու համար, ա շաղկապը պարտաւոր ենք գործածել,— արեւածագ, արեւազալ, արեւահար, «արեւահամ բառն» (Չարենց), արեւափայլ, արեւադէմ, եւայլն: Եթէ մեր ալ խելքին փչէ, կրնանք ըսել ուրեմն չարենցեան ձեւով՝ արեւփայլ, արեւծագ, արեւզալ, արեւդէմ եւ ... « արեւտենչ »:

Չարենցն է դարձեալ, որ կը գրէ՝ հըսկավիթխարի ու քիչ մը անդին վիթխարահսկայ, ածականները: Այս բառերուն ո՞րն է մեր լեզուին ոգիին համաձայն կազմուածը: Անտարակոյս եւ ոչ մէկը: Որովհետեւ, եթէ երբեք կարելի է այդ բառերը այդ ձեւով կազմել ու գրել, ապա ուրեմն կրնանք շինել ու գրել՝ սպիտականերմակ կամ ներմակասպիտակ, ուժովահուժկու կամ հուժկուաուժով, գոցափակ կամ փակագոց, եւայլն:

Այս քանի մը մատնանշումներէն ետք՝ որպէս եզրակացութիւն, անգամ մըն ալ կը յայտնեմ, որ հետաքրքրական ու գիւտարար բանաստեղծ է Չարենցը: Հայ բանաստեղծութեան նոր շունչ ու աւիւն տուած է:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՃԱՌԵԱՆ

քա» Թռչնանունը: Մեր հին մատենագիրները կաչաղակ բառը կը կապեն ... կանչ եւ աղաղակ բառերուն բարդութեան:

Սեւ ու ճերմակ փետուրներով զարդարուած այս թռչունին անուամբ կը կոչուին նաեւ բլուրները՝ երբ ձիւնհալքը կը սկսի եւ տեղ-տեղ ցամաքը կը տեսնուի, տեղ-տեղ՝ ձիւնը: Ժողովուրդը կը հաւատայ նաեւ թէ զոյգ անծեղ տեսնելը բախտաւորութեան նշան է, մէկ անծեղ տեսնելը՝ դժբախտութեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Բանուորները եւ մանուկները առաջուան պէս Մատըլէն եղբայր անուանեցին. երբ այսպէս կ'անուանուէր, սովորականէն աւելի կը ժպտէր: Քանի կը բարձրանար, հրաւէրներ կը տեղային իր վրայ: «Ականաւոր անձերու ընկերութիւնը» կը պահանջէր զայն: Մ...ի երեւելի մարդերու պզտիկ այլ շքեղ սրահները հիմա բաց էին Մատըլէնի համար, վասնզի միլիոնատէր մըն էր, մինչդեռ յայտնի է թէ առջի ատենները գոց պիտի ըլլային, վասնզի արհեստաւոր մըն էր: Զինքը վաստկելու համար հազարումէկ ողոքելի կերպեր բանեցուցին, բայց ինք չուզեց տեսնուիլ անոնց հետ: Այս անգամ ալ բարեմիտները չկրցան զսպուիլ, եւ ըսին.

— Տգէտ եւ անկիրթ մարդ մըն է: Յայտնի չէ թէ ո՛վ եւ ի՛նչ է: Ընկերութեանց մէջ մտնել ելլելը անոր գործը չէ: Կարդալ գիտնալն անգամ ապացուցուած չէ»

Երբ ստակ վաստկիլը տեսան, ըսին — վաճառական մըն է: Երբ տեսան թէ իր ստակը ամէնուն համար կը ծախսէ, ըսին՝ փառասէր մըն է: Երբ տեսան թէ ամէն պատիւ ու աւագութիւն կը մերժէր, ըսին՝ բախտախնդիր մըն է: Երբ տեսան թէ կը մերժէ նաեւ ականաւոր մարդերու ընկերութիւնը, ըսին՝ աւանա՛կ մըն է:

Բայց 1820ին, այսինքն քաղաքը գալէն հինգ տարի ետք անոր Մ...ի համար ըրած բարիքները այնքան մեծ եւ շատ էին, բոլոր երկրին բնակիչներուն փափաքը այնքան միահամուռ եւ համաձայն էին որ թագաւորը նորէն քաղաքապետ անուանեց զայն: Նորէն մերժեց, բայց կառավարիչը հակառակեցաւ անոր մերժումին. բոլոր ականաւոր մարդիկ եկան աղաչեցին որ ընդունի այդ պաշտօնը. ժողովուրդը փողոցը խմբուելով կ'աղերսէր. վերջապէս այնքան սաստկեցին զինքը որ ա՛լ հաւանեցաւ ընդունելու:

Հասարակ պառաւ կին մը իր դրան շեմին վրայէն սրտնեղութեամբ յետագայ գրեթէ բարկացոտ յանդիմանութիւնը ուղղեց անոր. «Բարի քաղաքապետ մը օգտակար բան մըն է. միթէ մարդ կըրցած բարութիւնը ընելէ կը նահանջէ՞»: Դիտող եղաւ թէ քաղաքապետութեան յանձնառու ըլլալուն առաջին պատճառը գրեթէ պառաւին յանդիմանութիւնն էր:

Մատըլէնի բարձրացման երրորդ եղանակը այսօր եղաւ ահա: Մատըլէն եղբայրը Պր. Մատըլէն եղած էր, յետոյ Պ. Մատըլէն Պ. քաղաքապետ եղաւ:

ԳԼՈՒԽ Լ.

ԼԱՖԻԹԻՆ ՔՈՎ ԴՐՈՒԱԾ ԴՐԱՄՆԵՐ

Այլ սակայն Պարոն Մատըլէն իր առաջուան պարզութիւնը պահած էր: Մազերը ալեւոր, նայուածքը ծանր, դէմքը բանուորի մը դէմքին պէս արեւահար եւ կերպարանքն ալ փիլիսոփայի մը կերպարանքին պէս խոհուն էր: Սովորաբար լայնեզր գլխարկ կը դնէր եւ հաստ չուխայէ թիկնոց մը կը հագնէր զոր մինչեւ կզակը կը կոճկէր: Քաղաքապետութեան պաշտօնի պարտաւորութիւնները կը կատարէր, բայց ուրիշ բանի չխառնուելով առանձնօրէն կ'ապրէր: Քիչ մարդու հետ կը խօսէր:

Քաղաքավարական ձեւերու ենթարկուելէ կը զգուշանար, անտարբեր ձեւով մը կը բարեւէր, շուտ մը եւ գաղտնապէս կը փախչէր, չխօսակցելու համար կը ժպտէր եւ ժպտելու համար բան մը կու տար: Լաւ արջ մըն է ան, կ'ըսէին կիները: Իր զբօսանքն էր դաշտերու մէջ պըտըտիլ:

Միշտ մինակ կ'ընթրէր՝ առջեւը բաց գիրք մը ունենալով զոր կը կարդար: Պզտիկ եւ լաւ գրատուն մը ունէր: Գիրքերը կը սիրէր. գիրքերը անտարբեր եւ ապահով բարեկամներ են: Քանի որ կը հարստանար եւ հետեւաբար աւելի պարապ ժամանակ կ'ունենար, կարծես թէ փրկուէտ առիթ մը կը համարէր իր պարապ ժամերը միտքը մշակելու յատկացնելու: Մ... եկած ըլլալէն ի վեր ամէն մարդ կը դիտէր թէ տարուէ տարի աւելի քաղաքավար, աւելի մաքուր եւ աւելի անուշ կերպով խօսիլ կը սորվէր ան:

Պտըտելու գացած ժամանակ հետը կամովին հրացան մը կը տանէր, բայց քիչ անգամ կը գործածէր: Երբ պատահաբար գործածել հարկ ըլլար, հրացանը անանկ ճշդութեամբ կը նետէր որ տեսնողին վախ կու տար: Ամենեւին անվնաս կենդանի մը չէր մեռցներ: Ամենեւին պզտիկ թռչունի մը վրայ հրացան չէր պարպեր:

Թէեւ ա՛լ երիտասարդ չէր, կը պատմուէր սակայն թէ ահագին ուժ մը ունէր: Պէտք ունեցողին կ'օգնէր ուժովը, ձի մը վեր կը վերցնէր, տիղմին մէջ խրող անիւը կը հրէր կը հանէր, եւ փախչող ցուլը եղջիւրներէն բռնելով կը կեցնէր: Դուրս ելած ժամանակ միշտ քսակը ստակ կը լեցնէր, եւ պարպելով ետ կը դառնար: Երբ գիւղէ մը կ'անցնէր, կիսամերկ մանուկները զուարթօրէն ետեւէն կը վազէին եւ ճանճիկներու երամի մը պէս կը շրջապատէին զայն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ․ Ֆրանսայի Հայոց Ազգ․ Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ․— Յակոբ Խլոյեանի մահուան քառասունքին առիթով՝ Անդրանիկ Խլոյեանէ յիսուն ֆրանք, Կարապետ Ճանիկեանէ տասը ։ Տիկին Ալաչեանի մահուան առիթով՝ Թէրզիպաշեանէ քսան, Տիկին Նիկողոսեանի մահուան առիթով՝ Մ․ Սուքիասեանէ երեսուն, Տիկին Անթառամեանի մահուան առիթով՝ Մ․ Ծառուկեանէ տասը, Փոքրիկն Նուրեանի տարելիցին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Նուրեանէ 80, Աննիկ Տէրտէրեանի քառասունքին առիթով՝ Արմենակ Տէրտէրեանէ տասը, Զարաձանքի Հայր․ Միութենէն տասը, Կիրակոս Ղազարեանի տարելիցին առիթով՝ Ղազարեան ընտանիքէն յիսուն, Այրի Տիկ․ Հ․ Գաշըրդճեանէ եւ զաւակներէն տասը, Տիկին Գալիփի Սարգիսեանի մահուան (Վալանս) առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Նշան Քէհեանեանէ քսան ֆրանք ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հինգշաբթի իրիկուն (Դեկտ․ 7) ժամը 20·30ին Րիւ տ'Իւլմի սինեմաթէքը կը ներկայացուի Բէգնազարոֆի

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԸ
(1943)

Դերակատարներ՝ Նէրսիսեան, Մալեան, Աւետիսեան, Զարաբեան եւն․ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս․ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ․ Կիրակի առաւօտ ։

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէսը 10 Դեկտ․ Կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ, Րիւ Սթալինկրատ։

Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները ։

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ․ Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին ։

×

Ս․ Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին ։

×

Մարսէյլի Հ․ Բ․ Ը․ Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սիլանտիթի չքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ․ 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Տիկին Մարի Սահակեան (ծնեալ Սաթըճեան) անդարձի, կը փնտռէ իր քոյրը Արուսեակ Սինանեան, ամուսնին անունը Եղուարդ, որոնք Փարիզ կը բնակէին 70 Րիւ Ռէպէվալ (19րդ), քսան տարի է լուր ստացած չէ, իր վերջին նամակին պատասխան չէ ստացած ։ Կը կարծուի Մօնթարժի ըլլան, իրմէ տեղեկութիւն ունեցողներէն մասնաւորապէս կը խնդրուի անդարձի հայրենակիցներէն բարի ըլլալ գրել այս հասցէին՝

Knél Gochgarian
34, Avenue Louvois — 92 - CHAVILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

—Պուլվար Օտոյի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ․ Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ․—

Հանգուցեալ Շուշան Ալաչեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած նուէրներ․ — Պ․ Պ․ Զաքարեան եւ Թէրզիպաշեան 20ական ֆրանք, Տիկին Աւէտեան, Կարապետեան, Միքայէլեան, Տիկին Միքայէլեան, տասնական, Թէրզիպաշեան Ալքատախնամին քսան, Մաղմանեանի թաղման առթիւ, Տիկին Աւետիսեան տասը, Էլիզ Նիկողոսեանի թաղման առթիւ Պ․ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկ․ Խոզիկեան, Մերկեր Սուքիասեան 20ական, Հանգ․ Անթառամի մահուան առթիւ, Պ․ Աճարոնեան 70, Պ․ Պ․ Մանէգեան, Գասպարեան եւ Տէր եւ Տիկին Մանուկեան քսանական, Պ․ Թեւիկեան 10, Սարգիս Գազանճեանի թաղման առթիւ, Պ․ Պ․ Յակոբեան եւ Ճիհանեան 10ական, Մսրեան հինգ ֆրանք ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ․ Կապ․ Խաչի Շրջ․ վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ ։

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր․ Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի չքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր ։

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ․ Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ․ 48–85–60, Պ․ Արսլան հեռ․ 62–60–03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ․ Եավէրին, հեռ․ 20–26–74 ։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ ։

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 - 24 - 34

Գին 400 ֆրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — Բուշէթ — Բ․ կարգ

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644–24–34 ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս․ ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ․ 1967

Պուլվար Օտոյի եւ շրջակայից Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ․ Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս․ Յակոբի տօնը ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ․ ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին ։

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները ։

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ դան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները ։

ԾԱԽՈՒ Է

Լը Վալէի կայարանին կից (Սէն – Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր)։

Դիմել «Յառաջ»ին ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (9 Դեկտ․) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ Արեւմտ․ Եւրոպայի Կեդր․ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Անտոք» եւ «Վարուժան» խումբի ընկերները Կիրակի, (10 Դեկտեմբեր) կէս օրէ ետք ժամը 15ին, Սէնթ Էթիէնի ծանօթ վայրը ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր․ Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ ։

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ ։

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ ։

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով ։

Parking assuré

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ **ԳԱՌԶՈՒ**

Կիրակի, Դեկտ․ 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ․ Պ․ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ ։ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
շարժանկարի համաշխարհային վըտէթ

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ
Դաշնակ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ․ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱՇԱՍԱՆԵԸ, Պ․ ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱԽԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով, գեղարուեստական տնօրէն՝ Ժերար Պօյաճեան, պարուսոյցներ՝ Էտի Ծօլօլեան եւ Աոլէթ Մելքոնեան ։

ԱՐՏ․ ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»էն, կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ Ծերունի վանականի դերերը ։

Խօսնակ՝ Օր․ Իրմա Պասմաճեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ
Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ․ Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (տառանձին հատորներ)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն
ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de Lydia A. Dournovo, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
5 DECEMBRE
1967
Le Numéro 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11078
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.078

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ԱՆԳԱՐԱ ԵՒ ԱԹԷՆՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ

Կիրակի օր Ու Թան խաղաղութեան նոր կոչ ըրաւ Անգարայի եւ Աթէնքի, փրկելու համար Կիպրոսի կացութիւնը : Արդարեւ մինչ Թուրքիա եւ Յունաստան համաձայնած էին, վերջին պահուն կը պարզուէր թէ Գերպ. Մակարիոս, դժուարութիւններ հանած է եւ տեղի չի տար :

Մակարիոս վարկաբեկիչ կը նկատէ իր Ազգ. պահակազօրքին (12 հազար) ապազինումը եւ այն անձը չէ որ «ամէն» ըսէ երբ համաձայնութիւն կը կնքուի իր գլխուն վրայէն : Մակարիոս «Բիւզանդական» կը նկատուի ոմանց համար, մինչ ուրիշներ չեն վարանիր Ռասփութին անունը տալու :

Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնագրերը Մակարիոսի գործին չեն գար : Ըստ անոնց կղզիին մէջ միշտ պէտք է մնան 950 յոյն եւ 650 թուրք զինուոր :

Մակարիոս օտար որեւէ զօրքի մեկնումը կը պահանջէ : Ըստ իրեն Թուրք փոքրամասնութիւնը (քսան առ հարիւր) միւս փոքրամասնութիւններուն նման (Հայ, Մարոնի) պէտք է հնազանդի մեծամասնութեան քուէարկած օրէնքներուն : Այդ փոքրամասնութիւնները տնտեսական եւ մշակութային իրաւունքներ ունին, բայց Պետութեան գործերուն չեն խառնուիր :

Միւս կէտը, ինչպէս վերը յիշեցինք, Ազգ. պահակազօրքին հարցն է : Մակարիոսի համար անիկա պետական առանձնաշնորհ մըն է որու պէտք չէ դպչիլ : Արդէն Կիպրոսի կրօնաւոր – նախագահը իրեն հետ ունի բոլոր յոյն Կիպրացիները, որոնց համար Յունաստանի գնդապետ ղեկավարները դաւաճաններ եւ ծախուածներ են :

Վերջին յոյս մը կայ սակայն : Ճոնսընի ներկայացուցիչը Վանս, որ Ուրբաթէն ի վեր Նիկոսիա էր, Մակարիոս համոզելու համար, Երկուշաբթի օր Ուաշինկթըն վերադարձած է, ինչ որ կարծել կուտայ թէ յաջողած է խօսք հասկցնել Կիպրոսի նախագահին :

Ու Թան, իր նոր կոչին մէջ, որուն դրական պատասխան տուած են Անգարա եւ Աթէնք, կ'ուզէ որ ամէնէն առաջ կողմերը հարկ եղած միջոցներն առնեն վերջ դնելու համար բոլոր սպառնալիքներուն երեք երկիրներուն դէմ : Ու Թան կը թելադրէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը անհրաժեշտ որոշումները տայ ամրապնդելու համար Կիպրոսի ՄԱԿի ուժերը, գլխաւորաբար հակակշռելու համար կղզիին ապազինումը, միեւնոյն ատեն երաշխաւորելով կիպրացի բնակչութեան ապահովութիւնը :

Ու Թան իր միջնորդութիւնն ալ կ'առաջարկէ բոլոր առկախ հարցերը կարգադրելու համար :

Ամէն պարագայի մէջ, Ճոնսընի բանագնացին վերադարձը լաւ նշան կը նկատուի :

12 օրուան մէջ բանագնացները 16 ճամբորդութիւն ըրած են եւ 43 հազար 773 քիլոմեթր կտրած : Մրցանիշը կոտրած է Ճոնսընի բանագնացը՝ Վանս :

× Բոլորը համակարծիք են ընդունելու համար թէ եթէ համաձայնութիւն չըլլայ, յանցաւորը Յունաստանը կարելի քիա համաձայն է Աթէնքի հետ, բայց չէ նկատել որ ամէն զիջում ըրաւ : Թուրմերժեց Մակարիոսի հակառաջարկները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՓԻ մէջ աննախընթաց գործողութիւն մը կատարուած է եւ հարաւային Ափրիկէի Կուլթ Շուռ հիւանդանոցին վիրաբուժական խմբակը սկսած է մեծ-մեծ խօսիլ ինչ որ չի համապատասխաներ նման ծանրակշիռ հարցի մը : Արդարեւ կառքի արկածէ մեռած 24 տարեկան կնոջ մը սիրտը զետեղած են 55 տարեկան այր մարդու մը, որուն սիրտը հիւանդ էր : Արդէն յաջողութեան եւ յաղթանակի մասին կը խօսուի մինչ առնուազն 14 օր պէտք է վստահ ըլլալու համար թէ գործողութիւնը յաջողած է : Այս առթիւ կը յայտարարուի Փարիզի եւ այլ վայրերու բժշկական շրջանակներուն մէջ թէ կատարուածը թեքնիք գետնի վրայ անկարելի բան մը չէ եւ ցարդ պարծենալու հարկ չկայ : Փարիզի մէջ, Փրոֆ. Լընէկըր յայտարարած է՝ այդ գործողութիւնը բարոյական ծանրակշիռ հարց մը կը դնէ : Հաւանական չէ արդարեւ որ ստացող մարմինը հանդուրժէ օտար սիրտ մը : Փրոֆ. Լընէկրի համար բարձրօրէն փորձառական այս վիրաբուժութիւնը ձախողութեան սահմանուած է եւ այդ իսկ պատճառով բարոյական հարց մը կը դնէ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ուղեղի արիւնահոսութեան մը զոհ գացած է կարդինալ Ֆրէնսիս Սփելման : Ողբացեալ հոգեւորականը 78 տարեկան էր, եւ երէցը ամերիկացի ութ կարդինալներուն : Պետը կը նկատուէր Միացեալ Նահանգներու կաթողիկէ Եկեղեցւոյ : Նիւ Եորքի Արքեպիսկոպոս էր 1939էն ի վեր : Զաւակն էր իրլանտացի գաղթական նպարավաճառի մը եւ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է Վատիկանի վրայ : Կարդինալի աստիճան ստացած էր 1946 Փետրուարին : Անցեալ տարի Վիէթնամի մէջ, արտասանած խօսքերը, Ծնունդի առթիւ, ամերիկացի զինուորներուն շատ քննադատուեցան եւ վայել չգտնուեցան հոգեւորականի մը համար : Արդարեւ կարդինալ Սփելման յաղթանակի կոչեր կ'ընէր, ռազմաշունչ ճառ մը խօսելով : Կարդինալին վախճանը մեծ յուզում պատճառած է Վատիկանի մէջ :

ԼԻՈՆԻ մէջ անկախ Հանրապետականներու պարագլուխը՝ Ժիսքառ տ'Էսթէն յայտարարած է թէ Հասարակաց Շուկայի վեցերը պէտք է հաշուեկշիռ ընեն այն փոփոխութեանց զորս Անգլիա պէտք է իրագործէ եւ ժամադրուին անոր հետ : Հասկնալի է, կ'ըսէ Ժիսքառ, որ Մեծն Բրիտանիա հաւանի այդ փոփոխութիւնները ընել այն պարագային միայն երբ վստահ ըլլայ որ անդամ ընդունի Հասարակաց Շուկային : Կարգ մը խանդավառ «ժիսքառտիէններ» չէին կրցած չբաղդատել Լիլը (կոլիստ) եւ Լիոնի հաւաքոյթները եւ կ'եզրակացնէին՝ Լիլը անցեալն է, Լիոն՝ ապագան :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ երկինքին մէջ, Կիրակի օր 10 Տուպոլեւ 16 խորհրդային օդանաւեր ցուցադրութիւն մը ըրած են մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով Արաբներուն մօտ : Միւս կողմէ կը թուի թէ Դամասկոս սկսած է քիչ մը չափաւոր դառնալ եւ Մոսկուա կրցած է խօսք հասկցնել : Արդարեւ Մոսկուայէն վերադարձին վարչապետ Զուայէն յայտարարած է թէ իր երկիրը յանձն կ'առնէ գործակցիլ Եգիպտոսի հետ, «աշխարհահակալութեան դէմ պայքարին մէջ» : Դեռ ութ օր առաջ Դամասկոս կ'ամբաստանէր Գահիրէն իր չափաւորութեան համար :

ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ մէջ խօսք առնելով Մօրիս Ալբամ, Ամերիքըն Ճիուիշ Քըմիթիի նախագահը յայտարարած է որ Զօր. տը Կոլ իր վերջին մամուլի ասուլիսին ընթացքին «քաղաքական նպատակներով սինիք եւ հաշուուած հակահրէութեան շահագործումին » ենթարկած է ինքզինքը : Աւելցուցած է որ «տխրութեամբ լսած է Պետութեան նախագահը որ «զոհը պատասխանատու կը դարձնէ ճնշողին ոճիրներուն » :

ԱՆԳԼԻՈՅ ուղեվարները գործադուլ ըսկսան :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս հրաւիրած է նախագահ տը Կոլ, Իրաք այցելելու : Այս ճամբորդութիւնը կրնայ տասը օր տեւել :

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Միխայլով ծոմ կը պահէ բողոքելու համար բանտին մէջ գործադրուած արարքներուն դէմ : Թէեւ քաղաք. բանտարկեալ, չի վայելեր քաղաքական բանտարկեալի վարչակարգը :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վեց օրուան պատերազմի յաղթականը՝ Զօր. Ռապին, հաւանաբար Ուաշինկթընի դեսպան նշանակուի : Արդէն փոխարինուած է բանակին գլուխը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Քուվ Տը Միւրվիլ յայտարարած է ճափոնական հեռատեսիլէն «բնական է որ Չինաստան հիւլէական զէնք ուզէ ունենալ» :

ՓԱՐԻԶԻ լուսաւորութիւնները որոնք գործն են «Եւրոպա 1» ձայնասփիւռի կայանին եւ առեւտրականներուն (մանաւանդ Շան զ'Էլիզէէն Քոնքորտ) բաւական քննադատութեանց եւ բողոքի դուռ բացած են :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԾԻՍԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Ա.

Վստահ չենք թէ վերեւի բանաձեւումը նիւթին՝ կուտայ այն գաղափարը որ մեր մտքին մէջ է : Կը տարակուսինք, ուստի ջանանք պարզաբանել այն խորհուրդները ոմանք, որոնք, մանաւանդ երբ Հոկտեմբեր ամսուն կը մօտենանք, կը խուժեն մեր մտքին մէջ :

Հոկտեմբեր ամիսը պաշտօնապէս նուիրականացուց Երջանկայիշատակ Գարեգին Կաթողիկոս, երբ դեռ Ամերիկահայ թեմին Առաջնորդն էր, իբրեւ «Հայ Մշակոյթի Ամիս» : Օրհնեալ ըլլայ յիշատակը մեր սիրեցեալ Սրբազան Հօր՝ որ ի շարս նման շատ ուրիշ ազգօգուտ ձեռնարկներու եւ գործերու՝ նաեւ գտեց, նուիրագործեց Հոկտեմբեր ամիսը որպէս ամիս մը՝ երբ Եկեղեցին եւ ժողովուրդը կը հրաւիրուի տարուէ տարի որոշ յայտագրով անդրադառնալու ազգաշէն, իմացական, գեղարուեստական, եւ հոգեւոր ժառանգութեան զոր կը սահմանենք կամ կ'որակենք իբրեւ «Հայ Մշակոյթ» :

Փառք Աստուծոյ, այս մէկ ընդհանրական տնօրինութեան եւ հրաւէրին շուրջ վէճ ու բաժանում գոյութիւն չունի : Հայ Մշակոյթը անբաժանելի միութիւն մըն է որ պողպատի բնոյթ ունի, չի կրնար բզկտուիլ եւ կտորուանքներու վերածուիլ քուրջի մը պէս : Քաղաքական տեսութիւններ կամ վարդապետութիւններ, եկեղեցական կառուցուածքներ, կուսակցական կազմակերպութիւններ կրնան կտորակուիլ եւ բաժանումներ յառաջ բերել, ինչպէս որ դժբախտաբար յառաջ բերած են, ազգին կեանքին մէջ, բայց մշակոյթի ժառանգութեան միութիւնը անվթար եւ անեղծ մնացած է մինչեւ այսօր, եւ տարակոյս չունինք, պիտի մնայ մինչեւ վերջը : «Մարգարէական» չէ մեր այս հաւաստումը, հապա իրականութիւն մը միայն, իր մերկութեամբ, թէ ինչ որ «մշակոյթ» կը կոչենք, ազգային ընդհանրական եւ անբաժանելի սեփականութիւն է : Լեզուն եւ գիրն ու գրականութիւնը մէկտեղ պիտի պահենք, կամ մէկտեղ կորսնցնենք — հաւաքաբար, եւ երբեք՝ հատուածաբար : Միայն հայ ազգային մշակոյթի նաւուն վրայ մէկտեղ կը գտնուինք նոյն փառաբանութեան երգովը թէ Հայ ծներ ենք եւ 2500 տարիէ ի վեր կ'ապրինք իբրեւ Հայ, եւ հայերէն կը խօսինք, կը կարդա՛նք ու կը գրենք : Շիտակ կը խօսի՞նք : Հապա ի՞նչպէս խօսինք, քանի որ ատանկ կը հաւատանք, եւ այդպէս են իրողութիւնները աննախապաշար ամէն Հայ աչքի առջեւ : Հայ Մշակոյթը «միակտուր» է : Կուսակցական խտրութեամբ խօսիլ հայ մշակոյթին վրայ՝ աններելի մեղանչում է Հայութեան ամէնէն նուիրական ժառանգութեան դէմ : Հայ գրագէտը, հայ արուեստագէտը, հայ բանաստեղծը, հայ գիտնականը ազգային ընդհանրական սեփականութիւն է, եթէ իր արժանեացը չափովը մեծ՝ մեծ ամէնուն համար, աննկատ առնելով այն ծոցը եւ տունը, ուր ան ծնած ու մեծցած է : Զատել, առնել բանաստեղծը, կամ նըկարիչը, կամ երգիչը, եւ զայն նոյնացընել հատուածի մը հետ ամբարշտութիւն է բացէ ի բաց :

Համբերութիւն, քիչ մը աւելի խօսք ունինք :

Երջանկայիշատակ Գարեգին Կաթողիկոսի մտքին մէջ ուրիշ ի՞նչ խորհուրդ կար, երբ հաստատեց Հայ Մշակոյթի Ամիսը : Մեր ենթադրութիւնը այն է թէ իրեն նման հեռատես եւ խորատես անձնաւորութիւն մը կը հալածուէր վախովը թէ զի մի գուցէ Սփիւռքը ըլլայ հայ մշակոյթին անփառունակ դամբարանը, ուստի մղուելով այդ հալածիչ վախէն՝ հաստատեց զէթ որոշ ատեն մը, տարուան ընթացքին, որպէսզի «զօռով զաբով», իրարու յաջորդող հայ սերունդներու կոկորդն ի վար թխմէ հայ մշակոյթին մէկ ճաշակը : Ան իր դիրքին հեղինակութեան կռթնելով մունետիկ կանչել տուաւ պատուիրելով որ չմոռնան Հայ մշակոյթը : Կամ, աւելի պարզ եւ մեկին բացատրութեամբ, ըսաւ — «Զաւակներս, Հայորդիք, տարին տասնեւմէկ ամիս արդէն մոռցած էք, կամ մոռնալու վտանգին տակ էք, հայ լեզուն, հայ գրականութիւնը, ուստի ջանք մը ըրէք գոնէ մէկ ամիս յիշել, անդրադառնալ ձեր ժառանգութեան հարստութեան, Եթէ հայերէն չէք խօսիր կամ կարդար, գոնէ սանկ հանդիսաւոր առիթով մը հայերէն լսեցէք եւ գաղափար մը ունեցէք թէ այդ լեզուն գործածող սերունդներ ձեզմէ առաջ ինչ խորհեր են, ինչ ըսեր են, թէ ինչ արդարացումով մեր լեզուն որակեր են «ոսկեղինիկ» եւ «հիասքանչ» գերադրական ածականներով : Կամ — ըսել ուզեց — տարին եթէ տասնեւմէկ ամիս հպարտ էք այն լեզուովը եւ գրականութիւնովը, կամ մէկ համադրական բառով, այն «մշակոյթովը» երկրին՝ որուն մէջ կ'ապրինք — Հոս Ամերիկայի մէջ, անդին՝ Ֆրանսայի մէջ, կամ՝ Արճենթինայի, կամ՝ Լիբանանի, կամ՝ Քանատայի մէջ — մէկ ամիս ալ սանկ քիչ մը հպարտացէք, ուռեցէք հայ ազգային մշակոյթովը : Եւ տարակոյս չունինք թէ մեր սիրելի Սրբազան Հօր փափաքը իրականացաւ :

Բայց կը ստիպուինք հարցնել թէ թափուած բոլոր ջանքերը, Հայուն մէջ հայկական գիտակցութիւնը ողջ պահելու համար» ի՞նչ արդիւնք տուած են : Եթէ եզրակացնենք թէ յաջողած ենք Հայը իր կեանքին միայն մէկ տասներկուերորդ մասին մէջ «Հայ» ընել, բայց տասնեւմէկ մասին մէջ, մշակութային առումով օտար թողուլ — ի՞նչ կ'ըսէք — իրատեսութեա՞մբ խօսած կ'ըլլանք թէ յոռետեսութեամբ : Ատոր վճիռը կը թողունք մեր լուրջ ու խոհուն ընթերցողներուն :

Ա. Ա. Պ.

«Հայաստանի Կոչնակ »
(Սեպտեմբեր 1967)
(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

«Կեդրոնականը եղած է արեւմտահայոց կրթական մեծագոյն հաստատութիւնը, ինչպէս Գէորգեան ճեմարանը եւ Ներսիսեան դպրոցը եղած են արեւելահայոց համար»: Այսպէս կը գնահատէ Պոլսոյ Ազգային Կեդրոնական վարժարանին դերը Արշակ Չօպանեան :

Այս գնահատանքը ճիշդ է: Կեդրոնականը հանդիսացաւ ազգային խնկական տուն մը՝ հոգեկան եւ նիւթական իմաստով միաժամանակ, ոչ միայն Պոլսոյ, այլ նաեւ ամբողջ Արեւմտահայաստանի համար :

Ոսկեղջիւրի եւ Վոսփորի միջեւ, Պոլսոյ եւրոպական թաղամասին, ֆրանսական եւ իտալական քոլէճներու եւ լիսէներու միջավայրին, Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին շրջաբակին մէջ գտնուող հինգ յարկանի շէնքն է, որ մինչեւ այսօր, ութսուն տարիներէ ի վեր, կը հանդիսանայ Պոլսոյ հայ կրթական եւ մշակութային կեանքին կեդրոնը՝ Ազգային Կեդրոնական վարժարանը, որուն ազգանուէր գործունէութեան նկատմամբ երախտիքի ջերմ զգացումներով տոգորուած են բազմահարիւր շրջանաւարտներ:

Վարժարանի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասատու Վարդան Կոմիկեան «Հանդէս Մշակոյթի» պարբերականին էջերուն մէջ գրած է հետեւեալը. « Կեդրոնականը արդէն մեր աւանդութեան մաս կը կազմէ այլեւս : Ան մեր իմացական կեանքին Էջմիածինն է՝ օծուած ու սրբացած նոյն այն ներշնչումով, որ Մաշտոցի միտքը յղիացուց այբ ու բենով »:

1882ին, Ներսէս պատրիարք Վարժապետեան մատնանշեց ազգային Կեդրոնական վարժարան հիմնելու անհրաժեշտութիւնը : Սակայն բախտը չունեցաւ տեսնելու իր ծրագիրին իրագործումը : Անոր գործակիցները 1886 Սեպտեմբեր 1ին կարողացան նոր վարժարանին դուները բանալ երիտասարդութեան առջեւ :

Խնամակալութեան ուսումնական ծրագրին մէջ գրուած է. «Ազգային Կեդրոնական վարժարանը պէտք է լինի այնպիսի հաստատութիւն մը, որ իր եզական դիրքով, ուղղութեամբ ու հայ ուսանողին համար բացառիկ առաւելութիւններով՝ տայ այն արդիւնքները, զորս անկարելի է յուսալ օտար կրթարանաց մէջ»:

Հաստատութեան առաջին տնօրէնը եղած է Մինաս Չերազ, որուն գործակիցները եղան բանաստեղծ Թովմաս Թէրզեան, մանկավարժ Ռեթէոս Պէրպէրեան, երգիծաբան Յակոբ Պարոնեան, դրագէտ Եղիա Տէմիրճիպաշեան եւ ուրիշներ :

Վարժարանը յետագային լայն գիծերով օգտագործեց այն փորձառութիւնը, զոր ձեռք ձգուած է Էջմիածնի Գէորգեան եւ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին մէջ :

Պոլսոյ մէջ կային անուն վայելող քանի մը դպրոցներ, ինչպէս՝ Կալաթասարայի պետական լիսէն, ամերիկեան Ռոպերտ քոլէճը, «Հոմսքուլ» աղջկանց երկրորդական վարժարանը, Սկիւտարի հայ ճեմարանը եւ ուրիշներ : Սակայն Կեդրոնականը հիմնովին կը տարբերէր միւսներէն յատկապէս այն պատճառով, որ շնորհիւ Ղալաթիայի եկեղեցիին եկամուտներուն, աշակերտներուն մեծ տոկոսը ձրի ուսում կը ստանար : Նոյնիսկ հանրակացարան եւ սնունդ կը տրուէր գաւառացի ուսանողներուն : Որով տաղանդաւոր շատ պատանիներ հնարաւորութիւն ունեցան զարգացնելու իրենց ընդունակութիւնները :

Կեդրոնական աւարտողները իրենց դպրոցական վկայականին հետ իրաւունք ունէին ստանալու նաեւ ուսումնական խորհուրդին ուսուցչական վկայականը՝ հայկական դպրոցներու մէջ ուսուցչական պաշտօն վարելու արտօնութեամբ :

Վարժարանին հիմնադիրները երբ մշակած են ուսումնական ծրագիրը՝ աչքի առջեւ ունեցած են Փարիզի ֆրանսական վարժարանին օրինակը, որ այդ ատենուան ամէնէն կարեւոր բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններէն մէկն էր :

Մինաս Չերազին յաջորդեց անուանի մտաւորական եւ ուսուցչապետ Յարութիւն Մոստիչեան, որու ժամանակ կրթարանը արձանագրեց վերելքի բացառիկ շրջան մը: Ի դէպ, ան Լոնտոնի Օքսֆորտ համալսարանէն վկայուած գիտութեան դոկտոր էր: Վարժարանին ուսուցչական կազմը յետագային ամբողջացուեցաւ նոր եւ ձեռնհաս դասախօսներով՝ Գարեգին Սրուանձտեանց, գրագէտ Մելքոն Կիւրճեան, արեւելագէտ Ստեփան Կուրտիկեան եւ ուրիշներ : Դասաւանդելու կը հրաւիրուէին նոյնպէս եւրոպացի այն դասախօսները, որոնք կը պաշտօնավարէին Պոլսոյ պետական կրթական բարձրագոյն հաստատութիւննուն մէջ :

Այս շրջանին է, որ վարժարանը աւարտեցին Հրաչեայ Աճառեան, Արշակ Չօպանեան, Սուրէն Պարթեւեան, Միքայէլ Շամտանճեան, Վահան Թէքէեան, Օննիկ Չիֆթէսարաֆ, Արշակ Ալպօյաճեան, Երուանդ Մանուէլեան եւ ուրիշներ, որոնք դարձան անուանի գրողներ, մանկավարժներ, բժիշկներ, ճարտարապետներ, գիտնականներ, պետական պաշտօնեաներ եւ ազգային գործիչներ :

Կեդրոնականին ուսման ծրագրին մէջ գիտական եւ գրական, պատմական եւ լեզուագրական նիւթերուն առընթեր, աւանդուած են նաեւ հոգեբանութիւն, տրամաբանութիւն, բարոյագիտութիւն, իմաստասիրութիւն, քաղաքատնտեսութիւն, իրաւագիտութիւն եւ մանկավարժութիւն:

Կեդրոնականը ընդհանրապէս եղած է այն կեդրոնական օճախը, ուր հաւաքուած է արեւմտահայ մտաւորականութեան ընտրանին, ինչպէս պատմավիպագիր Ծերենց, բանաստեղծ Եղիշէ Եպս. Դուրեան, գրականագէտ եւ աշխարհաբար լեզուի ջատագով Հրանտ Ասատուր, գրողներ Լեւոն Շանթ, Յակոբ Օշական, Տիրան Չրաքեան, Կոստան Զարեան եւ բազմաթիւ ուրիշ դէմքեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր կնիքը դրոշմած է դպրոցին վրայ, որուն յարկին տակ իրենց ներշնչումը գտած են Մեծարենց, Սիամանթօ, Թէքէեան, Չօպանեան, Աճառեան, Գ. Բարսեղեան, Երուխան, Զ. Սիւրմէլեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ : Կեդրոնականցիները միշտ փայլուն յաջողութիւններ արձանագրեցին : Օրինակ գիտնական Երուանդ Մանուէլեան մեծապէս գնահատուեցաւ ֆրանսացի գիտնականներու կողմէ :

Կեդրոնականի տնօրէնի պատասխանատու պաշտօնը վարած են կարգ մը հեղինակաւոր գիտնական – մանկավարժներ, ինչքէս Ժընեւի համալսարանէն «Դոկտոր Գիտութեանց» վկայականով վկայուած Փրոֆ. Մարտիրոս Նալբանդեան, Հիւպշմանի աշակերտ, գերմանական համալսարանի շրջանաւարտ, Փրոֆ. Աստուածատուր Խաչատուրեան, որ յետագային Երեւանի մէջ հրատարակեց պատմական եւ լեզուաբանական աշխատութիւններ, Փարիզի համալսարանէն իբրեւ ճարտարապետ վկայուած Գեղամ Գավաֆեան: Կարճ ժամանակուան համար տնօրէնութեան պաշտօնը վարեց նաեւ Վահան Թէքէեան: Այժմ Կեդրոնականի տնօրէնն է Հրանդ Տէր – Անդրէասեան, որ պետական համալսարանի հայագիտական ամպիոնի վարիչն է եւ կարգ մը հայագիտական աշխատութիւններու հեղինակ :

Պարզ է, որ Կեդրոնական վարժարանը իր գոյութեան 80 տարիներու ընթացքին չկարողացաւ գործել միեւնոյն բեղնաւորութեամբ : Քաղաքական վերիվայրումները մեծապէս անդրադարձան անոր աշխատանքին վրայ, բայց միշտ ալ յաջողեցաւ սերունդէ սերունդ փոխանցել իր նուիրական աւանդութիւնները :

Յ. Ճ. Սիրունի Կեդրոնականի 80ամեակին առթիւ կը գրէ.— «Կեդրոնականը արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը : Ամբողջ ութ տասնամեակ ան սերունդ պարգեւեց ազգին : Եթէ բոլոր այդ շրջաններու մէջ ան հաւասարապէս բախտաւոր չեղաւ իր տուած բերքով, այնուամենայնիւ իր տուածը արդէն լիուլի բաւ է, որպէսզի հայ ժողովուրդը յիշէ անոր արդասիքը » :

Կեդրոնականի շուրջ հաւաքուած են նախկին աշակերտները եւ կազմած «Կեդրոնական Սանուց Միութիւն»ը, որ կանոնաւոր կերպով կը կազմակերպէ հանդէսներ, երաժշտական երեկոներ, դասախօսութիւններ, գրական ասուլիսներ, ցուցահանդէսներ, պարահանդէս, թատերական ներկայացում :

Կեդրոնականցիներու նախաձեռնութեան շնորհիւ էր, որ Պոլսոյ Հայութիւնը անցեալին հնարաւորութիւն ունեցաւ վայելելու Կոմիտասի երաժշտական բեղուն գործունէութիւնը :

Կեդրոնականը այսօր եւս կրթական կարեւոր օճախ մըն է Սփիւռքի մէջ: Անիկա Ղալաթիայի կրթական լիսէն է, որ չորս տասը տարի երկսեռ հաստատութիւն մը ըլլալէ ետք վերադարձաւ իր նախկին ձեւին՝ տղաքներու ուսումնարան: Այժմ սահմանափակ են անոր կարելիութիւնները, քանի որ պէտք է տուրք տայ նաեւ պետական ծրագրով նախատեսուած դասաւանդութիւններուն :

ԳՐ. ՍԻՍՈՒԱՆ

ՄԱՔԼԷՐԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

« Հազուադէպ է, որ օտար մը ուրիշ ազգի մը համար ըրած ըլլայ այն, ինչ որ Մաքլէր ուզեց եւ կարողացաւ իրագործել ... իր մշակոյթով յոյժ փառաւոր հայ ժողովուրդին համար» , — գրած է ռումանացի Ն. Եորկա ֆրանսացի ականաւոր հայագէտին մասին: 1905 – 1938ին Արեւելեան կենդանի լեզուներու բարձրագոյն դպրոցին մէջ դասաւանդած է հայոց լեզու, պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն : Այդ տարիներուն ան պատրաստած է հայագէտներ : 1920ին, Մէյէի հետ, Մաքլէր Փարիզի մէջ հիմնեց «Հայագիտական ընկերութիւն»ը եւ «Հայագիտական Հանդէսը», որոնք գործեցին մինչեւ 1939 :

Հայոց լեզուի եւ գրականութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ կատարելու նպատակով, 1909 Յուլիս–Հոկտեմբեր ամիսներուն կ'այցելէ Վիէննա, Հայաստան, ապա՝ Թիֆլիս եւ Կ. Պոլիս : Այդ ուղեւորութիւնները ան նկարագրած է 1911ին Փարիզի մէջ լոյս տեսած «Զեկոյց Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստան կատարած գիտական ճամբորդութեան մասին » գրքոյկին մէջ:

Մաքլէր ճամբորդութիւնը սկսած է Վիէննայի հայկական փոքրաթիւ գաղութը եւ Մխիթարեաններուն այցելելով : Այնուհետեւ, կ'երթայ Հայաստան, Էջմիածին, Յուլիսին: Հոն կ'ուսումնասիրէ հայերէն աւետարանի հին ձեռագիրները եւ կ'ընէ կարեւոր ճշդումներ :

Մաքլէր նկարագրած է հայերէն վեց ձեռագիր, ֆրանսերէնի թարգմանելով անոնց յիշատակարանները, իսկ Էջմիածնի թիւ 229 ձեռագիր աւետարանը, որ Մէյէի վկայութեամբ՝ հայերէն աւետարանի ձեռագիրներէն լաւագոյնն է :

Կոմիտասի ընկերակցութեամբ կ'այցելէ Գայանէ, Հռիփսիմէ, Շողակաթ տաճարները, ինչպէս նաեւ Օշական, Մուղնի, Կարպի, Գեղարդ եւ ուրիշ գիւղերու հին եկեղեցիները, կ'ուսումնասիրէ եւ կը նկարէ զանոնք :

Իր «Զեկոյց »ին մէջ առանձին եւ բն-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻՆ

— Ես թքեր եմ այդ դրամին վրայ, պոռթկաց Խօսրով հօրեղբայրս: Ապա ոտքի ցատկելով տունէն դուրս ճեմեց՝ ետեւէն ամուր փակելով դուռը:

Մայրս միջամտելով բացատրեց.

— Ազնիւ սիրտ մը ունի ան: Խեղճը այնպէս հայրենակարօտ է եւ այնպիսի խոշոր կամք մը ունի որ:

Այգեպանը մեկնեցաւ և ես հօրեղբօրորդիս Մուրադենց տունը փութացի:

Մուրադ նստած էր ղեղձենիի մը տակ եւ կը ջանար զարմանել թռչելու անզօր կարմրալանջի մը վիրաւոր թեւը: Ան զրոյցի մէջ էր թռչունին հետ:

— Ի՞նչ է պատահեր, հարց տուաւ ինծ Մուրադ:

— Այգեպան Ճան Բայրոյին հանդիպեցայ, մեզ այցելութեան էր եկած, հաղորդեցի ես: Ամիս մըն է անցեր ձին բերելէդ ասդին: Կ'ուզեմ որ խօսք տաս ինծի թէ զայն պիտի չվերադարձնես մինչեւ որ ես ալ հեծնել սորվիմ:

— Տարի մը կ'առնէ մինչեւ քու սորվիլդ, գիտել տուաւ Մուրադ:

— Այն ատեն տարի մը պահելու ենք զայն, թելադրեցի ես:

— Ի՞նչ, վրաս գոռաց Մուրադ, Գարօղլանեան գերդաստանի անդամի մը գողութիւն գործելու թելադրա՞նք կ'ընես: Ձին իր պատկան տիրոջ վերադարձուելու է:

— Ե՞րբ, հարցուցի ես շուարած:

— Ամէնէն ուշը վեց ամիսէն, եղաւ իր պատասխանը:

Մուրադ թռչունը օդին մէջ նետեց: Խեղճ անասունը թռչելու մեծ ճիգ ի գործ կը դնէր: Երկու անգամ քիչ մնաց վար պիտի իյնար, բայց վերջապէս թռաւ գնաց՝ բարձրէն եւ շիտակ:

Ամբողջ երկու շաբաթ Մուրադ եւ ես առաւօտուն կանուխ դուրս կը բերէինք ձին իրեն թաքստոց ծառայող լքուած այգիի գոմէն եւ վրան կը հեծնէինք: Երբ մինակս հեծնելու կարգը իմս ըլլար՝ ան որթատունկերու եւ ցած ծառերու վրայէն ցատկելով գիս վար կը ձգէր եւ փախուստ կուտար: Այսուհանդերձ ես դեռ յոյս կտրած չէի, ժամանակի ընթացքին Մուրադին չափ լաւ ձի հեծնել պիտի սորվէի:

Առաւօտ մը երբ Ֆէթվաճեանի լքուած այգին կ'երթայինք՝ քաղաքի ճամբուն վրայ մեր դիմացը ելաւ այգեպան Ճան Բայրօն:

— Բարի լոյս, Ճան Բայրօ, ըսաւ Մուրադ այգեպանին:

— Աստուծոյ բարին, իմ բարեկամներուս տղաքը, պատասխան տուաւ ան: Ի՞նչ է ձեր ձիուն անունը:

— Իմ սիրտս, ըսաւ Մուրադ հայերէն:

— Սիրո'ւն ձիու՝ սիրո'ւն անուն, եղաւ Ճան Բայրոյի նկատողութիւնը: Կ'երդնում որ ասիկա քանի մը շաբաթ առաջ ինծմէ գողցուած ձին է: Թոյլ կուտա՞ք որ բերանը քննեմ:

— Անշուշտ, աճապարեց պատասխանել Մուրադ:

Այգեպանը ձիուն բերանը քննեց:

Ակռայ առ ակռայ նոյնինքն է, եզրակացուց ան: Պիտի չվարանէի երդում առնել թէ ասիկա իմ ձիս է, եթէ ճանչցած չըլլայի ձեր ծնողքը: Ծանօթ է ինծ ձեր ծնողաց պարկեշտութեան համբաւը: Բայց եւ այնպէս ձին իմ ձիուս զոյգն է: Կասկածամիտ մէկն աւելի պիտի հաւատար իր աչքերուն քան իր սրտին: Բարի ճանապարհ, իմ դեռատի բարեկամներս:

— Մնաս բարով, Ճան Բայրօ, պատասխան տուաւ հօրեղբօրորդիս Մուրադ:

Յաջորդ առաւօտ կանուխ Ճան Բայրոյին այգին տարինք եւ ձին գոմը կապեցինք: Շուները մեր բոլորտիքը կը դառնային անաղմուկ:

—Շուներուն նայէ, փսփսացի Մուրադին: Կը կարծէի թէ պիտի հաջէին:

— Կը հաջէին եթէ եկողը ուրիշ մէկը ըլլար, յոխորտաց Մուրադ: Սակայն ես անոնց հետ վարուելու կերպը գիտեմ:

Հօրեղբօրորդիս գրկախառնուեցաւ ձիուն հետ: Իր քիթը սեղմելով անոր քթին՝ շոյեց զայն: Ապա մեկնեցանք:

Նոյն կէսօրէն ետք Ճան Բայրօ, իր կառքով մեր տունը եկաւ եւ ցոյց տուաւ իր գողցուած բայց ետքէն վերադարձուած ձին:

— Մէջէն չեմ կրնար ելլել, կը կրկնէր ան: Փառք Տիրոջ, ձիս թէ որեւէ ժամանակէ աւելի լաւ վիճակի մէջ է եւ թէ ալ աւելի մեղմաբարոյ:

Հօրեղբայրս Խօսրով, որ այս պահուն հիւրանոցը կը գտնուէր, զայրացած սկսաւ պոռալ.

— Ձայնդ կտրէ, մարդ Աստուծոյ, ձայնդ կտրէ. տանիկ պարապ բաներու ականջ մի տար:

ՈՒԻԼԵՐՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Շուրջ երկու երեք շաբաթէ ի վեր նոր ազդ մը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ»ի վերջին էջին մէջ: Աղաճանեան Կարտինալին քահանայութեան յիսնամեակին առթիւ : Ֆրանսայի Հայութիւնը բազմաթիւ անգամներ լսեց այս անունը : Մեծանուն հայ հոգեւորական մը, բարձր զարգացումի եւ միջազգային համբաւ վայլող անձ մը: Նա ամէնուրեք անվախ ճակատաբաց վեհութեամբ կը յայտարարէ թէ ինքը հայ է, նահատակ ազգի մը զաւակը: Որ երկինքի տակ ալ ըլլայ, երկրագունդի որ մասին վրան ալ ըլայ, իր պաշտօնի բերումով, իր կշիռ ունեցող ներկայութեամբ, այնտեղ հայ անունը կը տարածէ :

Արդ, այս պատուական Հայրապետը քանիցս այցելեց Ֆրանսայի հայ գաղութները, մանաւանդ Փարիզի հայ հասարակութիւնը, ներկայ եղաւ անոր պատարագներուն, լսեց անոր ձայնը եւ հոգեշահ խօսքը, շատեր ալ հետը մօտէն փոխանակութիւններ ունեցան, Օրհնութեան արժանացան : Բոլորս ալ հպարտ էինք այդ օրերուն, Հայու անունը ներդաշնակ կը հնչէր լրագիրներու սիւնակներէն :

Այս տարի Դեկտեմբեր 24էն սկսեալ նա կը բոլորէ իր յիսնամեայ յոբելեանը քահանայութեան : Յիսուն տարիներէ ի վեր նա պատարագ կը մատուցանէ թէ հայ ժողովուրդի եւ թէ բոլոր մարդոց համար :

Այս առթիւ կ'արժէ որ մենք ալ խումբ մը Հայերս իր մօտը երթանք թէ փոխարինելու իր այցելութիւնները թէ ալ ճոխացնելու Հռոմի հայ փոքր գաղութին թիւը, ուրախացնելով ծերունազարդ, բազմավաստակ, հայ եզակի Հայրապետի մը հայակարօտ սիրտը :

Այդ հանդիսաւոր օրերուն բազմահազար օտար երախտաւոր մեծ եւ պարզ ազնիւ անձեր պիտի շրջապատեն զինքը հազար մաղթանքներով ... Սակայն նա շատ աւելի երջանիկ պիտի զգայ ինքզինքը երբ առանձին պիտի ընդունի հայ գաղութը եւ հայ Ուխտաւորները : Քանի որ նա մեզ այնքան ուրախութիւն պատճառեց, ջանանք կրկնապատկել իր հոգեւոր մխիթարութիւնը մեր ներկայութեամբ : Ասոր համար ծրագրած ենք այս ճամբորդութիւնը դէպի Հռոմ սահմանափակ տեղեր ապահովելով բարի եւ ազնիւ ընդգացումով լի անձերու համար: Որով փութով արձանագրուեցէք տրուած հասցէին : Իսկ ուրիշներ եթէ այս այցին իմաստը կը հասկնան եւ միջոցնին կը ներէ թող առանձին ճամբորդեն նոյն թուականին : Թող շարժին ուրեմն յատկապէս այն անձերը որ լաւագոյնս կրնան ներկայացնել հայ ժողովուրդը օտարներու առջեւ, ըլլայ աշխարհական ըլլայ հոգեւորական կարգերէ, մարդիկ որ միշտ առաջին գիծի վրայ կը գտնուին թէ հայկական ազգային երեւոյթներուն մէջ եւ թէ երբ Աղաճանեան Կարդինալ մեր մէջ գտնուած է :

Յոյս ունիմ որ շատեր պիտի պատասխանեն այս երախտագիտութեան եւ գնահատանքի հրաւէրին խոնարհ վարդապետի մը կողմէ :

Լ. Վ.

դարձակ տեղ է յատկացուցած Զուարթնոցին, տալով անոր կառուցման, աւերման, պեղումներուն եւ ճարտարապետ Թ. Թորամանեանի վերստեղծած յատակագիծին վերաբերեալ տեղեկութիւններ :

Սեպտեմբերին Մաքլէր էջմիածնէն կ'անցնի Թիֆլիս : Կ'այցելէ ծերունազարդ Գ. Սունդուկեանի, գրի կ'առնէ անոր կենսագրութիւնը, Փարիզեան յուշերը, տեղեկութիւններ, «Սէր եւ ազատութիւն» թատերախաղին մասին, որուն եկամուտը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուէր Ատանայի որբերուն : Յետագային, «Հայ Թատրոնը» զեկուցումին մէջ, Մաքլէր աւելի մանրամասն կերպով վերլուծած է Գ. Սունդուկեանի եւ հայ միւս թատերագիրներու գործերը :

Հոկտեմբերի կիսուն կ'երթայ Պոլիս : Մաքլէրի տեղեկութիւնները Պոլսոյ Հայութեան մասին աւելի հանգամանալից են: Յաւով կը խօսի տեղւոյն Հայութեան կրած անողոք հալածանքներուն մասին : Ծանօթութիւններ կուտայ քաղաքի վարչութեան եւ առեւտրական ասպարէզի մէջ Հայերու գրաւած դիրքին, հայ մամուլին, հայկական ընկերութիւններուն, թատրոնին մասին :

Պոլսոյ հայկական թատրոնի մասին երբ կը խօսի, մեծ գովեստով կը յիշատակէ Աբելեան – Արմենեան թատերախումբին ճաշակաւոր խաղացանկին արդիական վիճակը, ինչպէս նաեւ մայրաքաղաքին եւ գաւառներուն մէջ տրուած ներկայացումներուն բարձր մակարդակը :

Օրթաքէօյի Անտոնեան Հայրերու վանքին մէջ Մաքլէր ուսումնասիրած է «Թարգմանչաց» հռչակաւոր աւետարանը, որ ըստ աւանդութեան՝ անմիջական կերպով ընդօրինակուած է աւետարանի մեր առաջին Թարգմանիչներուն ձեռագիրներէն :

Վիէննա – Հայաստան – Թիֆլիս – Պոլիս ճամբորդութեան շնորհիւ Մաքլէր մօտէն ուսումնասիրեց Հայերը՝ իրենց հայրենիքին մէջ, տեսաւ հայկական դարաւոր մշակոյթին վիմակերտ եւ ձեռագիր հրաշալի կոթողները : Եւ, որ ամէնէն կարեւորն էր այն ժամանակ, իր ուղեւորութեան զեկուցագիրով ծանօթացուց Եւրոպացիներուն հայկական արժէքները :

Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոյեմբեր 16ին մեռած է Փրոֆ. Անուշաւան Վարդանեան : Ողբացեալը, որ եղած է դերուսոյց եւ դերասան, 1930ին հիմնած է Երեւանի Թատերական ուսումնարանը, իսկ 1944ին՝ Երեւանի Թատերական Հիմնարկութիւնը :

×

Հայաստանի նախարարներու խորհուրդի նախագահը Բ. Մուրադեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Վազգէն Ա.ի հետ:

×

Լինք գիւղին մօտ, Սեւանի լիճին ջուրերէն ցամքած քառասուն հեկտար տարածութեան վրայ կառուցուած են հինգ ձկնարաններ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի 325 մեթր երկարութիւն, 75 – 90 մեթր լայնութիւն եւ երկու մեթր խորութիւն: Հոս պիտի բազմացուին ձուկեր :

×

«Երեւանեան ծով»ը իրականութիւն դարձաւ : Այժմ Հրազդանի ջուրերը բախելով բարձր արուեստական պատնէշի մը, կը հոսին խոր կիրճի մը մէջ, գոյացնելով վաթսուն հեկտար մակերեսով լիճը :

Զբօսանքի գեղեցիկ վայր մը պիտի դառնայ շատ շուտով :

×

Հայաստանի մէջ մեռած է վաստակաւոր բժիշկ մը՝ Վ. Աղէկեան, որ երկար տարիներ կարեւոր աշխատանք կատարած է հանքային ջուրերու ուսումնասիրութեան մարզին մէջ :

Ողբացեալը ծնած էր Մուշ, 1887ին:

×

Վերջապէս ելեկտրականացուեցաւ Երեւան – Լենինական երկաթուղին : Այժմ աշխատանքները պիտի սկսին Մասիս – Նորաշէնի գիծին վրայ :

×

Վ. Համբարձումեան ստացաւ Լիէժի համալսարանի Դոկտորի պատուոյ աստիճանը :

×

Խաչիկ Դաշտենց լոյս ընծայեց նոր հատոր մը՝ «Ըղձեալ այգաբացի երգիչը» խորագրուած: Հատորը նուիրուած է Զարենցի ծննդեան 70ամեակին :

×

Արփիկ Ղազարեան, 9 տարեկան, Երեւանի մէջ նուագեց իր յօրինած մէկ գործը: Ապագայ խոստացող պատանի մըն է:

ՆՈՐ ՔԱՂԱՔ ՄԸ՝

ԹԱՅՄԶՄԻՏ

ԹԱՅՄԶ ԳԵՏԻ ԵԶԵՐՔԻՆ

Լոնտոնի մերձակայքը պիտի կառուցուի նոր քաղաք մը, որուն վաթսուն հազար բնակիչները, Անգլիոյ մայրաքաղաքի արուարձաններու բնակիչներէն ամէնէն առանձնաշնորհեալները պիտի ըլլան: Անոնք ոչ միայն զուտ օդ եւ դալարագեղ վայրեր պիտի ունենան, այլ նաեւ նաւարկութեան հաճոյքներ :

Նոր քաղաքը պիտի կոչուի Թայմըզմիտ: Պիտի կառուցուի Թայմզ գետի եզերքը, 540 հեքթար տարածութեամբ հսկայ ծառաստանի մը մէջ : Ճարտարապետները, առանց որեւէ խնայողութեան, պիտի շահագործեն գետեզրի բոլոր կարելիութիւնները :

Արդարեւ, պիտի ստեղծուի լայն նաւահանգիստ մը նաւարկելու համար : Զբօսաշրջիկութեան փոքր նաւահանգիստ մը՝ իր պանդոկներով, սրճարաններով, վաճառատուններով եւայլն: Պիտի ստեղծուին նաեւ արուեստական լիճեր եւ ջրանցքներ :

Նորակառոյց քաղաքը պիտի ունենայ հազիւ 17 հազար բնակարան : Իւրաքանչիւր թաղամաս պիտի ունենայ իր վարժարանները, վաճառատուները, դարմանատուները եւ մատենադարանները :

Առեւտրական դիւրամատչելի կեդրոն մը կը նախատեսուի, ուր կարելի պիտի ըլլայ երթալ նաւով, օթօպիւսով կամ քալելով : Այս կեդրոնին մէջ պիտի արգիլուի ինքնաշարժներու շրջագայութիւնը :

Վաճառատուներէ եւ տեղական գրասենեակներէ զատ, պիտի ստեղծուին նաեւ այլ գործատեղիներ: Քաղաքին մէկ եօթներորդը պիտի սահմանուի ճարտարարուեստական կառուցումներու : Հաղորդակցութեան արդիական միջոցներ պիտի ստեղուին արտաքին քաղաքներու հետ :

Թայմըզմիտ ննջարան – քաղաք մը պիտի չըլլայ: Իր բնակիչներուն մեծ մասը պիտի շարունակէ իր աշխատանքը քաղաքէն դուրս, Լոնտոնի, Կրինուիչի կամ Պէյքսլի մէջ :

Թայմըզմիտ քաղաքի ծրագիրները պատրաստուած են եւ արդէն ձեռնարկուած է նախապատրաստական շինութիւններու : Հաւանաբար, կառուցումը իրագործուի տասը տարիներու ընթացքին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Կը կարծուէր թէ ժամանակաւ երկրագործութեամբ ապրող մարդ մըն էր ան, վասնզի ամէն տեսակ օգտակար գաղտնիքներ գիտէր եւ գիւղացիներուն կը հաղորդէր: Ցորենին ցեցը ջնջել կը սորվեցնէր որ ջուրի մէջ հասարակ աղ լուծել եւ այդ ջուրը շտեմարանին մէջ սրսկել, նաեւ ձեղունին ճեղքերը անով ողողել, ուտիճներն ալ հալածելուն կերպը կը սորվեցնէր որ էր «օրվիօ» բուսած ծաղկալի տունկը թէ՛ պատերուն եւ յարկերուն վրայ, թէ արօտներուն եւ տուներուն մէջ ամենուրեք կախել: Դաշտի մը մէջէն արջնդեղը, վիկը, «լիւգէթ, կավըրոլ» եւ աղուխաղի բուսած տունկերը, եւ ցորենը ուտող ուրիշ ամէն անպիտան բոյսերը արմատովին խլելու կերպերը գիտէր: Ճագարանոց մը մուկերուն յարձակումներէն ազատ կը պահէր հոտովը: Բարբարիայի պզտիկ խոզի մը զոր կը դնէր ճագարանոցին մէջ:

Շատ բարի գործեր կ'ընէր՝ չար գործեր ընողի մը պէս պահուելով: Իրիկունը գաղտնապէս տուները կը մտնէր, ծածուկ կերպով սանդուխներէն վեր կ'ելլէր: Այս կամ այն խեղճ մարդը երբ տնակը կը մտնէր, կը տեսնէր որ բացակայութեանը ժամանակ իր դուռը բացուած էր, երբեմն ալ խորտակուած: Խեղճ մարդը կը պոռար. «չարագործ մը եկած ըլլալու է»: Բայց ներս մտնելով նախ եւ առաջ կարասիի մը վրայ մոռցուած ոսկի մը կը նշմարէր: Եկող «չարագործը» Մատըլէն եղբայրն էր:

Հեզաբարոյ եւ տրտում էր ան: Ժողովուրդը կ'ըսէր.— Ահա հարուստ մարդ մը որ հպարտ չերեւար. ահա երջանիկ մարդ մը որ գոհ չերեւար:

Ոմանք կը պնդէին թէ ծածկամիտ մարդ մըն է ան, կը հաստատէին թէ ոչ ոք կը մտնէր երբեք անոր սենեակը որ ճիշդ ճգնաւորի մը մենարանին կը նմանէր եւ որ աւազի թեւաւոր ժամացոյցներով, խաչաձեւ խոտուցներով եւ մեռելի գլուխներով զարդարուած եւ շուկուած էր:

Այնքան շատ խօսուեցաւ այդ նիւթի վըրայ որ, օր մը Մ...ի գեղեցիկ եւ նորատի կիներէն քանի մը չարաճճիներ անոր տունը եկան եւ ըսին.— Պ. քաղաքապետ, հաճեցէք ձեր սենեակը մեզի ցուցնելու. կ'ըսուի թէ այր մըն է ան: Ժպտեցաւ Մատըլէն, եւ անմիջապէս այդ այրը մըտցուց զանոնք: Մեծապէս պատժուեցաւ իրենց հետաքրքրութիւնը. վասնզի պարզապէս աքաժու բաւական տգեղ կարասիներով զարդարուած էր ան, եւ պատերն տասներկու սու արժէք ունեցող թուղթերով ծածկուած էին: Հին ձեւով շինուած երկու աշտանակ միայն տեսան, որոնք բուխերիկին վրան էին, եւ որոնք արծաթեայ կ'երեւային, վասնզի «դրոշմուած» էին: Պզտիկ քաղաքներու մէջ իմաստալից գիտողութիւն մըն է այս:

Այլ սակայն դարձեալ կ'ըսուէր թէ ոչ ոք այդ սենեակը կը մտնէր եւ թէ անապատական խորշ մըն է, երազելու տեղ մըն է, ծակ մըն է, գերեզման մըն է այս:

Ոմանք փսփսալով կ'ըսէին նաեւ թէ Լաֆիթին քով «անբաւ» գումարներ դըրած էր՝ ուզած ժամանակ անմիջապէս իրեն յանձնուելու մասնաւոր պայմանով, հետեւաբար կը շարայարէին անոնք, Պ. Մատըլէն կրնար առաւօտ մը Լաֆիթին ներկայանալ, ընկալագիր մը ստորագրել եւ երկու րոպէի մէջ իր երկու կամ երեք միլիոնն առնել եւ տանիլ: Իրապէս այս «երկու կամ երեք միլիոնը», ինչպէս որ ըսինք արդէն, վեց հարիւր երեսուն կամ քառասուն հազար ֆրանք էր:

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ՄԱՏԸԼԷՆ ԿԸ ՍԳԱՒՈՐԻ

1821ի սկիզբները օրագիրներ Պ. Միրիէլի մեռնիլը ծանուցին, որ «Գերապատիւ Պիէնվընիւ» մականունով Տ...ի եպիսկոպոսն էր, եւ ութսուն երկու տարեկան հասակին մէջ վախճանած էր սուրբի անուն մը թողլով:

Բայց պարագայ մը կար զոր օրագիրները մոռցեր էին յիշել: Տ...ի եպիսկոպոսը մեռած առեն արդէն քանի մը տարիէ ի վեր կոյր էր, եւ գոհ էր կոյր ըլլալուն, վասնզի քոյրն իր քովն էր:

Իր մահուան լուրը նաեւ Մ...ի տեղական լրագրին մէջ հրատարակուեցաւ: Հետեւեալ օրը Պ. Մատըլէն սեւ հագուեցաւ եւ փեղոյրին վրայ սեւ շղարշ մը դրաւ:

Քաղաքին մէջ այս սգաւորութիւնը դիտուեցաւ եւ շաղակրատութեանց տեղի տուաւ: Այս սգաւորութիւնը Պ. Մատըլէնի ազնուականութեան նկատմամբ նշոյլ մը համարուեցաւ: Իբր հետեւութիւն կարծուեցաւ թէ պատկառելի եպիսկոպոսին հետ խնամութիւն մը ունէր ան:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Երեսփ. Ժողովի ատենապետ ողբ.

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին հոգեհանգիստը պիտի կատարուի՝ այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ։

– Կը պատարագէ եւ քարոզէ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ի գիտութիւն բոլոր անոնց որ կը յարգեն իր յիշատակը։

◆ ◆ ◆

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պահճէճեան 50 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Տիկին Գարայեանի մահուան քառասունքին առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

◆ ◆ ◆

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ տարեկան, աւանդական հացկերոյթը, որ տեղի պիտի ունենար 11 Նոյեմբերին, յետաձգուեցաւ առ ի յարգանս ողբ. Գրիգոր Պաղտասարեանի, տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Դեկտ. 17ին, կէսօրէ ետք, ժամը 13ին, տեղւոյն Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Կոչունքին նպատակն է՝ տարին անգամ մը ի մի հաւաքել՝ համայնքին զանազան տարրերն ու ազգայինները եւ եղբայրական, ջերմիկ կապ, մթնոլորտ ըստեղծել՝ մեր հանրային կեանքին եւ եկեղեցւոյն շուրջ։

Հայկ. ճաշացուցակը ճոխ է. —

Ապահովեցէք կոչունքի տոմսակները որ հրապարակ հանուած են եւ կը վաճառուին՝ Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն մօտ։

◆ ◆ ◆

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հինգշաբթի իրիկուն (Դեկտ. 7) ժամը 20.30ին Րիւ տ'Իւլմի սինեմաթէքը կը ներկայացնէ Բէգնազարոֆի

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԸ

(1943)

Դերակատարներ՝ Նէրսիսեան, Մալեան, Աւետիսեան, Զարաբեան եւն.։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9.30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11.30ին։

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սըրտաբուխ նուէրները։

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Տիկին Մարի Սահակեան (ծնեալ Սաթրճեան) անդարձի, կը փնտռէ իր քոյրը Արուսեակ Սինանեան, ամուսնոյն անունը Եդուարդ, որոնք Փարիզ կը բնակէին 70 Րիւ Ռէպէվալ (19րդ), քսան տարի է լուր առած չէ, իր վերջին նամակին պատասխան չէ ստացած։ Կը կարծուի Մօնթարժի գացած ըլլան, իրմէ տեղեկութիւն ունեցողներէն մասնաւորապէս կը խնդրուի անդարձի հայրենակիցներէն բարի ըլլալ գրել այս հասցէին՝

Knél Gochgarian
34, Avenue Louvois — 92 - CHAVILLE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարդապ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները Ս. եկեղեցիին պայծառութեան համար Նիւ Եորքէն Պ. Յարութիւն Պոլըրնէն 200 ֆր. եւ Պ. Հայկ - Արամ Սանոյեանէն հարիւր ֆրանք, նորոգ հանգուցեալ Պ. Վահրամ Սանոյեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ։

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ։

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ։

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով։

Parking assuré

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ։

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Ամասիացի Յովհաննէս Ճամչեան մինչեւ 1940 Թ. կ'ապրէր Մարսէյլ, 9րդ Քամփը, արհեստով հացագործ։

×

Հայաստանէն Աբրահամ փաշայի Ղամբարեանցը կը փնտռէ եղբայրը, Կամարաեան, ծնած 1920ին, Դիլիջանի շրջանի Զարենց (Կայբիշեւ) գիւղը, կորսուած է 1941 – 45 Թ. պատերազմին։

×

Վարդանեան Ներսէսի կը փնտռէ Վարդանեան Պօղոս, հօր անունն է Նազար Ներսէսի։

×

Փափազեան Աբրահամ կամ Մալխասեանց Աբրահամ, հօր անունն է Նազար, մօրը Դալար, քոյրերը Սօֆի, Բերսաբէ եւ Նուարդ (Խնուսի Զարաքուփրի գիւղէն) գաղթած են Պոլսէն, Միքայէլեան, Փափազեան Խաչիկ Մանուկի որդիները Արմենակ, Արսէն, Աղասի եւ Արուսեակ։ Հօր անունը Մանուկ, մօրը Զարուհի։ Փնտռողներն են Ղազարի աղջիկը Շուշիկը եւ Ոսկանի աղջիկը Վարդանուշը։ Դիմել.—

M. CHAKARIAN Bakour
11, Traverse des Partisans
13 - MARSEILLE (13e)

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ։

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 – 24 – 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — քուշէթ — *Բ. կարգ*

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644–24–34։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Լէ Վալէի կայարանին կից (Սէն – Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր)։

Դիմել «Յառաջ»ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (9 Դեկտ.) ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ —

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Անտոք» եւ «Վարուժան» խումբի ընկերները Կիրակի, (10 Դեկտեմբեր) կէս օրէ ետք ժամը 15ին, Սէնթ Էթիէն, Ընկ. Մանուկեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ **ԳԱՌԶՈՒ**

Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ. ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
շարժանկարի համաշխարհային վըտէթ

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ

Դաշնակ՝ **ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ**

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱՇԱՄԱՆԵԸ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով, գեղարուեստական տնօրէն՝ Ժերար Պօյաճեան, *պարուսոյցներ՝* Էտի Ծոլօլեան *եւ* Առլէթ Մելքոնեան։

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի *«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»*էն, *կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ Ծերունի վանականի դերերը։*

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ

Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (*առանձին հատորներ*)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն

ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

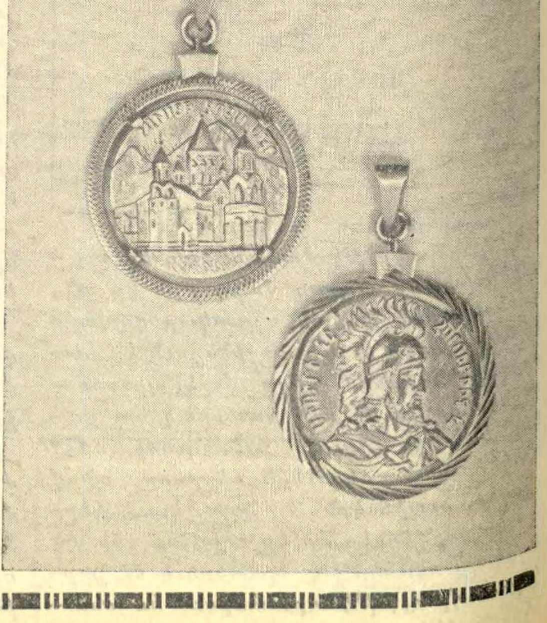

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
6 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11079
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.079

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կիպրոսի նախագահը ի վերջոյ դրական բայց պայմանաւոր պատասխան մը տըւած է Ու Թանի ներկայացուցիչին :

Մակարիոս համաձայն է Ու Թանի հետ որ «կղզիին մէջ միայն անկախութեան դաշինքին արտօնած զօրքը ձգել (950 յոյն զինուոր եւ 650 թուրք) առաջին քայլ մըն է միայն դէպի վերջնական եւ ամբողջական պարպումը ոչ-կիպրական բոլոր զինեալ ուժերուն»: Ինչ կը վերաբերի ՄԱԿի ուժերուն, Մակարիոս կը խորհի թէ Ապահովութեան Խորհուրդը պէտք է ուսումնասիրէ անոնց իրաւասութեանց ընդլայնումը մը, նկատի առնելով հանդերձ Կիպրոսի գերիշխանութիւնը :

Մակարիոս համաձայնած է նաեւ որ ապագային իր պահակազօրքը պայմանաւոր փոխարինուի ՄԱԿի ուժերով : Եւ վերաջպէս Ապահովութեան Խորհուրդը պէտք է երաշխաւորէ Կիպրոսի խաղաղութիւնը զինուորական որեւէ յարձակման դէմ :

X Յոյն կիպրական երկու թերթերը՝ Փաթրիս եւ Մախէ, որոնց վաճառումը արտօնուած էր Աթէնքի մէջ, արգիլուեցան զինուորական կառավարութեան կողմէ: Այս թերթերը անցեալ շաբթու, ամբաստանած են Աթէնքի կառավարութիւնը, որ անձնատուր եղած է թրքական պահանջներուն առջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը ազգայնացուցած է մամուլը : 16 թերթեր զոհ են այս որոշումին : Հինգ թերթեր մէկը՝ անգլերէն, կը փոխարինեն հին թերթերը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, գալ շաբթու պիտի դատուի Ալեքսանտր Կինզպուրկ «հակախորհրդային քարոզչութեան» ամբաստանութեամբ : Կինզպուրկ, 30 տարեկան ձերբակալուած է Յունուար 23էն ի վեր : Իրեն դէմ եղած գլխաւոր ամբաստանութիւնն այն է թէ Արեւմուտքի մէջ, գիրք մը հրատարակած է՝ Սպիտակ գիրք Սինիավսկի – Դանիէլ խնդրին շուրջ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ « Նիուզուիք » պարբերականին համաձայն Հանօյ խաղաղութեան մանրամասն նոր ծրագիր մը պատրաստած է : Ըստ այս նոր ծրագրին, զոր թերթը կրցած է ձեռք ձգել, Հանօյ նախապայման չի դներ ռմբակոծութիւններու դադրեցումը եւ «չէզոք» կառավարութիւն մը կը նախատեսէ հարաւային-Վիէթնամի համար :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը կարճ այցելութիւն մը պիտի կատարէ Գահիրէ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ երբայեցի Գրողներու Միութիւնը հեռագիր մը ղրկած է Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարար՝ Մալրոյի, բողոքելով նախագահ տը Կոլի յայտարարութեանց դէմ :

ՄԱՏՐԻՏԻ Համալսարանը կրնայ փակ մնալ մինչեւ Յունուար : Ուսանողական ցոյցերը շարունակուած են Ֆրանքոյի դէմ :

ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ եօթը տարեկան տղայ մը առեւանգուած է դպրոցէն ելած ատեն: Քսան հազար ֆրանք կ'ուզուի ծնողքէն տղան վերադարձնելու համար, բայց ոստիկանութիւնը լոյս չունի :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հարիւր հազար թոն ցորեն պիտի հայթայթէ Արաբ Մ. Հանրապետութեան ըստ Գահրէի մէջ ստորագրուած համաձայնագրի մը :

ԶԱԽԱՐՈՖ, ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

ԵՒ ... ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳՈՀ ՉԵՆ

Ճումհուրիյէթի մէջ Իլհան Սելչուք կը գրէ ·

« Զախարոֆ Մուղլացի Յոյն մըն էր, Կիւլպէնկեան Էրզրումցի Հայ մը : Ամբողջ գիրք մը կարելի է գրել անոնց մասին : Մեր անկախութեան պատերազմին տնտեսական մասը իբր պատմութիւն գրուած չէ տակաւին : Որքան ատեն աշխարհի քաղաքականութեան չենք նայիր տնտեսական ակնոցով, միշտ անգէտ պիտի մնանք եւ խաղալիկ պիտի դառնանք մեծ պետութիւններուն ձեռքը : Այժմ Կիպրոսի դատը «կը կապենք» Ծոնսընի փաստաբանին՝ Սայրըս Վէնսի ձեռքով, եւ կը կորսնցնենք պատմութեան մեծագոյն առիթը : Թուրքիա հարիւր տարիէ ի վեր, ոչ մէկ ատեն այսքան տկար եւ անպաշտպան վիճակի մէջ բռնած էր Յունաստանը: Կրնար ամբողջովին ինքնիշխան շարժիլ եւ հարթել Կիպրոսի կնճիռը: Եւ սակայն դուրսէն միջամտեցին, եւ պատրաստեցին համաձայնութիւն մը, որ կը համապատասխանէ անգլեւամերիկեան շահերուն : Վաղը դառնօրէն պիտի հաստատենք, թէ Յունաստանի կողմէ տըրուած զիջողութիւնները բան մը չեն արժեր :

Պէտք է մօտաւոր անցեալին վրայ ակնարկ մը նետել, ըմբռնելու համար թէ անգլեւամերիկեան շահերու տեսակէտով՝ ի՞նչ կը նշանակեն Միջին Արեւելք, Կիպրոս, Անատոլու կամ Արաբիա : Այդ էջերը դեղնած չեն տակաւին, եւ հոն կը հանդիպինք Վէնիզելոսի, Լոյտ Ճորճի, Լորտ Քըրզընի նման ծանօթ դէմքերու, որոնց ետին, վարագոյրին ետեւ, բոլորովին տարբեր բեմադրիչներ կան, զորս լաւ չէք ճանչնար :

Այս տեսակէտով պէտք է լաւ ճանչնալ Գալուստ Կիւլպէնկեան եւ Զախարոֆը :

Կիւլպէնկեան 1869ին Էրզրում ծնաւ, խելացի մարդ մըն էր, որ նախ Անգլիա գնաց եւ հոն բարի վարուց վկայագիր մը ստացաւ, յետոյ գնաց Պաքու, ուր աշխատեցաւ ռուս քարիւղի գործատիրոջ մը հաշւոյն : Կիւլպէնկեան աղէկ հասկցած էր թէ «քարիւղ» ըսուածը ինչ թանկագին նիւթ մըն էր : Այդ օրերուն անգլեւամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնները կ'ուզէին տիրանալ Միջին Արեւելքի : Անոնք գտան իրենց «մարդը», նոյնինքն Կիւլպէնկեանը, որ Թուրքերէնէ զատ չորս լեզու կը խօսէր, եւ կը ճանչնար Անատոլուն: Երեսուն տարեկանին անգլեահպատակ եղաւ, եւ սկսաւ ճիրիտ խաղալ Օսմ. Կայսրութեան սահմաններուն մէջ :

Գերմանները հակազդել ուզեցին Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու այս « քարիւղային » գործունէութեան, եւ հիմնեցին Թիւրքիշ Փէթրոլէումը, Իրաքի եւ Մուսուլի մէջ աշխատանքները ողեւորուեցան, շինեցին Պաղտատի երկաթուղին, իբր հակազդակ Սուէզի Ջրանցքին: Եւ սակայն, Կիւլպէնկեան եւ Անգլիական Գաղտնի Սպասարկութիւնը խափանարարութեան սկսան, եւ երբ Ապտիւլհամիտ ինկաւ, տեսան որ Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը գէշ է, Անգլիացիք անմիջապէս փոխատուութիւն ըրին, եւ ի փոխարէն ծախու առին Թիւրքիշ Փէթրոլէումի մէջ Թուրքիոյ ունեցած բաժինները եւ ճակատեցան Գերմաններու դէմ : Այս մարիֆէնը յաջողցնող մարդը ուրիշ մէկը չէր, բայց եթէ Էրզրումցի Կիւլպէնկեանը :

Սեւրի դաշնագրով, Օսմ. պետութիւնը բաժան բաժան եղաւ, եւ «մեծ պետութիւնները» սակարկութեան մտան Թուրքիոյ հանքերուն եւ քարիւղին վրայ : Անգլիա ղեկավարը կը հանդիսանար այս շարժումին, եւ Կիւլպէնկեանի կատարած դերը մեծ էր, իբր վարձատրութիւն իր մատուցած ծառայութիւններուն՝ հարիւրին հինգ շահաբաժին պիտի ստանար: Ասկէ կուգայ «Պ. Հարիւրին հինգ» մակդիրը :

Մինչ այդ, Անատոլուն ընդվզեցաւ եւ Կազի Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթիւրք ցցուեցան ամէնուն դէմ, Կիւլպէնկեան եւ Զախարոֆ դրամատիրութեան պահանջները գործադրեցին, Զախարոֆ զէնքի թագաւոր էր եւ Կիւլպէնկեանի հետ միասին Յունաստանը բարեզարդեցին, բայց Ռուսիա Մուսթաֆա Քեմալի կողքին կանգնած էր: Եւ երբ Թուրքիա յաղթեց եւ հաշտութեան ժողովը գումարուեցաւ, Լօզանի մէջ Լորտ Քըրզըն ամէնէն աւելի պնդեց դատական առանձնաշնորհներու վրայ, եւ վերջ ի վերջոյ սակարկութիւնը յաջողեցաւ եւ Անգլիացիք տիրացան Մուսուլի քարիւղներուն : Զախարոֆ եւ Կիւլպէնկեան իրենց մուրատին հասած էին :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԾԻՍԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր մտածումներուն ճիշդ այս կէտին կը պարզուի մեր վերնագրին իմաստը : Ըսել տեսնեմ, թէ «Հայ Մշակոյթի Ամիսը» ծիսակատարութի՞ւն մըն է լոկ, յաւէտ մեքենական, արուեստական, մակերեսային, թէ հոգեկան, ազգասիրական, վերանուիրման, վերանորոգման սրբազան առիթ մը: Այս խուզարկիչ հարցումին պարկեշտ եւ անկաշառ պատասխան մը տալու ենք : Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր պատասխանը :

Մեր այս կրկնուած ծէսը, հանդէսներու, ճառախօսութեանց, ծափահարութեանց, հոգի՞ ունի իր մէջ, թէ սոսկ վրադիր «չապիկ» մըն է կամ «ծնծղայ» մը, որուն ձայնը ականջին թմբուկէն անդին չի հասնիր : Թերեւս կը սխալինք եթէ կասկած յայտնենք թէ զմեզ մեր հանդէսներուն եւ պաշտամունքներուն առաջնորդող շարժառիթը յաճախ ընկերային է քան ազգասիրական կամ աստուածասիրական: Եկեղեցի կը յաճախենք ոչ թէ Աստուծոյ հետ հաղորդակցելու համար, հապա իրարու հետ հաղորդակցելու համար, (որ ինքնին արհամարհելի շարժառիթ մը չէ): Բայց «պատարագը», իր խորունկ իմաստով, միջո՞ց մըն է հոգեւոր կապ մը հաստատելու Աստուծոյ հետ : Պատարագը ծէս չէ, հապա «խորհուրդ» է, բայց եկեղեցի յաճախողներէն արդեօք քանի՞ հատին համար ...:

Ազգասիրաբար « Հայ Մշակոյթի Ամսուան» առթիւ հանդէսներու ներկայ եղողներէն շատեր տակաւին «հեթանոս » են հայ գիրին եւ գրականութեան հանդէպ : Ներկաներէն ով գիտէ քանի՞ հոգի հայ թերթի մը բաժանորդ է, կամ իրենց տուներուն մէջ դարակ մը ունին լեցուած հայերէն գրքերով : Ըսէք քանի՞ հոգի, համրանքի անողոք փորձով: Մոռցէք պահ մը «նոր սերունդը», որ հայերէն չի կըրնար կարդալ, բայց խորհեցէք անոնց մասին, որոնք հայերէն կը խօսին ու կը կարդան: Հայ մշակոյթին մասին լսել կամ խօսիլ նշանակութիւն չունի՝ եթէ խօսողը եւ լսողը արդեամբ ապացոյց չի կրնար տալ թէ կը սիրէ իր լեզուն եւ այդ լեզուով գրուած թերթերու եւ գրքերու կը հետեւի : Մենք անձամբ կը ճանչնանք անհատներ, որոնք հայ մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման ջատագով են, բայց չեն ամչնար նաեւ խոստովանելու անորակելի մեծամտութեամբ մը, թէ ոչ մէկ հայերէն գիրք կամ թերթ կը կարդան : Չե՞ս ըսեր ասանկներուն ·— «Այս ինչ պահք եւ այս ինչ քախցու» (թուրշի)... :

Երբեմն կը խորհինք մեր առանձնութեան վայրկեաններուն թէ Վարդան իր արիութեան եւ մարտիրոսութեան ոգիով դեռ ողջ է: Գրական Աւարայրի մը մէջ յուսահատօրէն այլ յամառօրէն կը պայքարին մեր մշակոյթը պահպանելու համար, հազար զոհողութիւններով, ինչպէս Վարդան պայքարեցաւ ազգին հոգին մահէ փրկելու համար : Միայն Սփիւռքի մէջ՝ կը հաւաստուի թէ հարիւրի մօտ հայերէն թերթեր կը հրատարակուին : Ասիկա կը նշանակէ հարիւր ճակատի վրայ հերոսական ողորում զոնէ հարիւր (եւ աւելի ալ) խմբագիրներու : Եթէ սըրբութիւնը տեսակ մը անձնազոհութիւն է մեծ գաղափարի մը կամ դատի մը համար, ուրեմն այդ «սուրբերն» են, այսօր, ողջ ողջ զոհուող մեր խմբագիրները, ուր որ են, ամէնքն ալ առանց բացառութեան: Մենք անոնցմէ աւելի անձնազոհ, Հայերու հանդիպած չենք : Մեր ազգին ծառայողներու առաջին կարգին վրայ են այդ մարդիկը : Ազգին իսկական ծառայողները մի փնտռէք անոնց մէջ՝ որոնք հանդիստ ամսականներով տեղաւորուած են հեղինակութեան աթոռներու վրայ : Եթէ կարգը գայ՝ անոնցը ամէնէն ետքը պէտք է գայ ...

Մեր սիրելի եւ մեծարժէք բարեկամներէն ոմանք գիրքեր հրատարակեցին եւ իրենց նեղկուկ տուներուն բեռը աւելցուցին : Անոնցմէ մէկը մտերմաբար եւ սրտի ցաւով ըսաւ ·— «150 հատ նուէր ղրկեցի հոս հոն, միայն 15 հատ ծախեցի հազար օրինակէն»: Եւ այս խոստովանութիւնը կը կրկնուի ուր որ գիրք մը հրապարակ կ'ելլէ Սփիւռքի մէջ :

Հաշտուի՞նք այս ճակատագրականութեան հետ : Հապա ի՞նչ ընենք: Սխա՞լ ենք երբ կը խօսինք սանկ վշտով եւ վհատութեամբ Հայ Մշակոյթին «Ծիսականացման» մասին: Ինչպէս սկսանք՝ այնպէս ալ կը վերջացնենք մեր խօսքը ·— Հայ Մշակոյթի մեր գիտակցութիւնը Սփիւռքի մէջ 12էն մէկն է, հազիւ, իսկ մեր մայրենի երկրին մէջ՝ 12էն 12: Ազգ մը միայն իր բնիկ հողին վրայ կրնայ պահել իր ֆիզիքական եւ իմացական կեանքը եւ մշակոյթը : Այդ անողորմ իրականութեան երեսն ի վեր է որ կը նայինք մենք ներկայիս .... :

Ա. Ա. Պ.

«Հայաստանի Կոչնակ»
(Սեպտեմբեր 1967)

ՍՈՖԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Ֆրէզնոյի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ազգային ծանօթ բարերարուհի՝ Այրի Տիկին Սոֆիա Յակոբեան :

Ողբացեալը, ութսունը անց, ազնուասիրտ Հայուհի մըն էր, գիտակից կին մը, որ Ամերիկայէն մինչեւ Յունաստան ու Միջին – Արեւելք տուած է միշտ ու առատաձեռն կերպով հայ դպրոցին :

« Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան » անունով երկու վարժարաններ հիմնած է Ֆիքսի (Աթէնք) եւ Պուրճ – Համուտի մէջ (Պէյրութ) ու տեւական կերպով ապահոված անոնց եկամուտը եւ հասած բոլոր կարիքներուն :

Հազուագիւտ են Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի նման անձեր, որոնք այսքան խորապէս ըմբռնած ըլլան հայ կրթական գործին, հայ դպրոցին կենսական անհրաժեշտութիւնը արտասահմանի մէջ :

Յարգանք իր յիշատակին :

ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՄԱՆՈՎԸ

Ա.

Նիքոլա Երկրորդ միապետականներու համար նահատակ մըն է, սուրբ մը գրեթէ, յեղափոխականներու համար արիւնարբու բռնակալ մը, արբեցող, հըւայտ եւ տկարամիտ: Տարադիր Ռուս մը, որ տարիներէ ի վեր ռուսերէն աղբիւրներ գործածելով մենագրութիւններ կը հրատարակէ ֆրանսերէն, Կրինվալտ, բարդ նկարագիր մը կը գտնէ վերջին ցարին մէջ եւ նոյնիսկ քաւութեան նոխազ մը կը տեսնէ, յեղափոխութեան զոհերուն մէջ:

Երախայ էր, երբ մեծ հայրը կը սպաննուէր, կը տեսնէր ռումբէն կորատուած մարմինը, մեռելական արարողութեան ամբողջ ընթացքին կ'արտասուէր բոլորովին տժգունած: Մանկական օրերու տխուր և ուժեղ տպաւորութիւնը պիտի մընար իր եերւակայութեան մէջ եւ խոր ատելութիւն պիտի ունենար յեղափոխականներու հանդէպ: Չէր կրնար ըմբռնել չարժումին պատճառը, Հայրը, Աղեքսանդր Երրորդ, 28 Ապրիլ 1881ի հրամանագրով կը յայտնէր, թէ պիտի շարունակէր կառավարել երկիրը միապետական իշխանութեամբ եւ պիտի վարէր կայսրութեան ճակատագիրը միայն Աստուծոյ առջեւ պատասխանատու մնալով:

Աղեքսանդր կը ճամբէր Լորիս Մելիքովըն ու ազատական գործակիցները, նոյնիսկ իր հօրեղբայրը, ներքին նախարարութիւնը կը յանձնէր Տիմիթրի Թոլսթոյի: Համալսարան, դպրոցներ եւ մամուլ հսկողութեան տակ էին: Վարչութիւնը կը սկսէր ռուսացման ռուսերէնի պարտաւորութեամբ եւ նոյնիսկ ռուս եկեղեցիին միացնելու աշխատանքով: Խառն ամուսնութիւնները կ'արգիլուէին, հալածանքի կ'ենթարկուէին հրեաները, որոնց արգիլուած էր հող գնել, ըմպելի ծախել:

Երկար բանակցութիւններէ ետք ցարը բախտաւորութիւնը կ'ունենար 1891ին զինակցութիւն կնքելու Ֆրանսայի հետ, որուն իբրեւ արդիւնք Ռուսիա կը կնքէր նաեւ նպաստաւոր պայմաններով փոխառութիւններ՝ ելեւմուտքը կանոնաւորելու եւ երկաթուղիներ շինելու համար:

Զանգուածը կը մնայ աղէտ եւ թշուառ, վարչութիւնը բռնակալ եւ խաթարուած: Ուսանողներ կը փորձէին նոր շարժում մը կատարել: 13 Մարտ 1887ին ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէր 16 ուսանողներ, որոնցմէ եօթը մահուան կը դատապարտուէին:

Դատապարտուածներուն մէջ էր Ալեքսանդր Ուլիանով ուսանողը: Քանի մը տարի ետք, 1893ին, մայրաքաղաք կը հասնէր Վլատիմիր Ուլիանով երիտասարդը արձանագրուելու համար մարքսիսթ կուսակցութեան, պայքարելու համար բռնակալութեան դէմ, եղբօրը մահուան վրէժը լուծելու համար:

Այս երիտասարդը պիտի հասնէր իր նըպատակին եւ պիտի դառնար աշխարհահռչակ հիմնադիրը Խորհ. Միութեան՝ Լենին անունով:

Ինքնակալ հօր մը խնամքին տակ, ուժեղ անհատականութենէ զուրկ Նիքոլան պատրաստուած չէր վեհապետական պարտականութեանց: Երբեք մասնակցած չէր պետական գործերու, որովհետեւ հայրը մեծ գաղափար մը չունէր իր զաւկին մասին, նախարարի մը կ'ըսէր. «Նիքոլա տղայ մըն է, տղայական տրամաբանութիւն ունի»: Երբ գահ կը բարձրանար, կը խոստովանէր. «Պետական գործերէ բան չեմ հասկնար, երբեք չուզեցի ցար ըլլալ եւ կայսրութիւն մը կառավարել հարիւր միլիոն հպատակներով»:

Նահանգներէն գահակալութիւնը շնորհաւորելու եկող պատուիրակներուն կը յայտարարէ. «Գիտեմ որ վերջերս ձեր հաւաքոյթներուն մէջ անմիտ երազներ ունեցած էք ներքին վարչութեան մէջ ներկայացուցիչներ ունենալու: Թող ամէնը գիտնան, թէ բոլոր ուժերով պիտի աշխատիմ ազգային բարեկեցութեան համար, բայց պիտի պահեմ միապետութեան սկզբունքները, անմոռանալի հօրս անխախտ հաստատամտութեամբ: Վիլհելմ կայսրը կը շնորհաւորէ Նիքոլայի արտայայտութիւնը. «Զմայլելի ճառը ուղղակի հասաւ իր նպատակին, ամենուրեք մեծ տպաւորութիւն ձգեց, միապետութեան սկզբունքը արտայայտուելու է իր ամբողջ ուժով»:

«Անմիտ երազները» կը փարատին, խրամատ մը կը բացուի ազատականներու եւ ցարին միջեւ, յուսախաբ կ'ըլլան պատուիրակները: Նիքոլա հաւատացած էր որ իշխանութեան կոչուած էր աստուածային իրաւունքով եւ հօրը նման միայն Աստուծոյ առջեւ պատասխանատու էր:

Ցարին արտայայտութիւնը Հանրապետական Ֆրանսայի մամուլը կ'արձանագրէ միայն: Վարչութեանց տարբերութիւնները, տրամագծօրէն հակառակ, ազդեցութիւն չունին բարեկամութեան վրայ: Ֆրանսա պէտք ունի Ռուսիոյ, որ իր կարգին պէտք ունի ֆրանսական դրամագլուխին: Արտաքին քաղաքականութիւնը վարելու կը կոչէ իշխան Լոպանով, դեսպան՝ Պոլիս, Լոնտոն, Վիէննա, ջերմ կուսակից Ֆրանսական զինակցութեան, որպէս «աւելի կորովի, փայլուն, եւ գործօն ռուս քաղաքականութեան մը իտէալ գործիք»: Լոպանովի առաջին գործն եղաւ, 1895ի աշունը, Փարիզ երթալ ցարին այցելութիւնը պատրաստելու եւ զինակցութիւնն ամրացնելու համար: Հոն պիտի գտնէր իր բարեկամ պաշտօնակիցը, պատմաբան նախարար Հանոթոն: Վերադարձին Վիէննայի ճամբուն վրայ կը մահանար 30 Օգոստ. 1896ին, զրկուելով փառաշուք ընդունելութենէ մը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Քանի մը շաբաթ է Պէյրութ կը գտնուի, ֆրանսագիր տաղանդաւոր բանաստեղծ՝ Ռուբէն Մելիք, որ կարգ մը շահեկան դասախօսութիւններ ալ տուած է Լիբանանեան *Սենաքլի* եւ ճեմարանի «Վասպուրական» սրահը: Այս առթիւ Այգի աշխատակից՝ Շահանդուխտ հետեւեալ զրոյցը ունեցած է բանաստեղծին հետ:

«Պրիսթոլ» պանդոկին մէջ կը գտնուի Ռուբէն Մելիք: Բարեբախտաբար կ'ընդունի մեր առաջարկը՝ սիրով — Տեսակցութիւն մը, «Այգ»ին համար:

«Պրիսթոլ»ի լուսաւոր ու ճոխ սրահին մէջ նստած ենք: Անջրպետ մը չկայ մեր միջեւ: Օտար երկինքներէն եկած անծանօթը չէ ան: Մտերիմ մըն է կարծես, վաղուց բաժնուած, ու յանկարծ, անակընկալ մէկ զուգադիպութեամբ՝ հանդիպած: Անմիջական, սրտբաց, պարզ, ոչ-ծածկամիտ, անբարդոյթ, լաւատես: Այս է Ռուբէն Մելիքէն իմ ստացած առաջին տպաւորութիւնը: Հարցումներ կ'ուղղեմ, կը պատասխանէ անկեղծութեամբ, առանց վերապահութեան: Բառերը, հայերէն բառերը, գեղեցիկ են իր բերնին մէջ: Անոյշ արեւելահայերէն մը, անաղարտ մնացած ֆրանսական գըրականութեան օճախին մէջն իսկ ... հարազատ հնչիւններով: Իր մայրենի լեզուն է ան: Անով խօսած է իր հօր, մօր, քրոջ հետ: Ու ինք հպարտ է, որ գիտէ այդ լեզուն: Իր գրականութիւնը հայերէնով չարտայայտեր, այլ՝ ֆրանսերէնով, բայց խորքը՝ հայկական է: Հայկական է շունչը, զգացումը, ապրումը:

Հ.— Ե՞րբ եւ ո՞ւր ծնած էք Պ. Ռուբէն:

Պ.— 1921 Թուին, Փարիզ:

— Ովքե՞ր են եղած ձեր ծնողքը:

— Հայրս՝ Մելիք Մինասեանց, պարսկահայ է, Թաւրիզեցի. մայրս՝ Երանեակ Սաղաթէլեանց՝ Կովկասէն, Թիֆլիսեցի: Մօրս մայրը դերասանուհի Փառանձեմն է, որ խաղացած է Սիրանոյշի հետ: Հայրս Ֆրանսա հաստատուած է 1880ական թուականներուն: Մայրս՝ աւելի ուշ:

— Ի՞նչպէս անցած է ձեր մանկութիւնը:

— Շատ լաւ մանկութիւն ունեցած եմ, ուրախ: Հայրս՝ բաւական ունեւոր: Իրաւ որ մանկութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի մարդու կեանքին զարգացման մէջ: Մեր ընտանիքը կը գտնուէր լաւ պայմաններու մէջ: Մայրս եղած է ուսուցչուհի մը: Երգը սիրող կին մըն էր, միշտ զուարթ: Կը յիշեմ իր երգերէն «Նապաստակ»ը եւ «Ծիծեռնակ»ը: Ինք կ'երգէր, իսկ ես հազիւ չորս-հինգ տարեկան, դերասանական բաժինը կը բեմադրէի, կ'ըլլայի նապաստակ, կ'ոստոստէի: Յետոյ կը թռչտէի, կը դառնայի ծիծեռնակ, որ «իր բոյնը կը շինէ, ամէն մէկ շիւղ կպցնելուն, իր հին բոյնը կը յիշէ»: Մայրս ողջ է դեռ, ութսուն տարեկան, երկու տարի առաջ կրցաւ օդանաւ նստիլ եւ այցելել Հայաստան:

— Իսկ դո՞ւք, Հայաստան այցելա՞ծ էք:

— Ոչ: Տակաւին հնարաւորութիւն չեմ ունեցած: Կը փափաքիմ տեսնել Հայրենիքս: Արարատը տեսնել պզտիկ բան չէ:

— Կապ ունի՞ք Հայաստանի մտաւորական շրջանակներու հետ:

— Բնաւ: Բայց կը զգամ թէ Հայրենիքը մեր գոյութեան իմաստն է: Վերջապէս ՄԵ՛ՐՆ է:

— Ի՞նչ պայմաններու տակ կը գրէք ձեր բանաստեղծութիւնները:

— Պէտք է խոստովանիմ, որ ես ալ քիչ մը ծոյլ եմ: Դժուար է գրելը, սարսափելի, պատի՛ժ, պատի՛ժ ...:

— Գրական մրցանակներ ունիք սակայն ...

— Այո: Քանի մը հատ: 1948ին «Ապոլլինէր» մրցանակ: 1961ին՝ «Արթօ» մըրցանակ, իսկ 1967ին՝ Ֆրանսական Գրական Ակադեմիայի բանաստեղծութեան մրցանակ:

— Գո՞հ էք ձեր ներկայի շրջանակէն:

— Բարեկամութիւն շատ քիչ կայ: Ունիմ բանաստեղծ բարեկամներ: Ժամանակ չունինք զիրար տեսնելու: Հազիւ հեռաձայնով կը խօսինք. մէկ խօսքով՝ մտերիմ կեանք չկայ:

— Ամուսնացա՞ծ էք:

— Այո, 1944 թուին: Ունիմ երկու աղջիկ. մեծը՝ Սեդա, 21 տարեկան, համալսարանը պիտի աւարտէ, իսկ փոքրը՝ Նաթալի, 12 տարեկան:

— Ի՞նչ է ձեր տպաւորութիւնը Լիբանանէն:

— Այցելեցի Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը. շատ ազդուեցայ մեր նահատակներու աճիւն-ոսկորներէն. սարսափելի է. խիստ յուզիչ. անմոռանալի զգացումներ ...

— Ի՛նչ է ձեր կարծիքը հայ ժողովուրդի ապագայի մասին. պիտի կորսուի՞նք:

— Ոչ երբեք: Եթէ անցեալի այդ դէ[illegible] պայմաններում չենք կորսուել, ասկէ ետք՝ բնաւ: Եթէ ժողովուրդները ապրեն, Հայն ալ կ'ապրէ ... Աթոմական դարու մէջ ենք: Պէտք է աշխարհ ապրի որ մենք էլ ապրենք ... Մենք գիտենք թէ ի՞նչ է նշանակում ոչնչանալը մարդկութեան, վախը՝ անոր: Որչափ որ կըրնանք սերտացնենք մշակութային կապերը, խորունկ կերպով, ոչ մակերեսային ձեւով: Շատ բան կ'ազատենք:

— Միայն բանաստեղծութի՞ւն գրած էք:

— Այո, քանի որ աւելի լաւ կը զգամ ինքզինքս բանաստեղծութեան մէջ:

— Հայ բանաստեղծներէն որո՞նց գործերը կարդացած էք:

— Հայերէն դէշ կը կարդամ: Այդ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՆՊԻՏԱՆ ՊԶՏԻԿ ԿԱՐԱՊԸ

Գիւղակի մը մօտ ագարակի մը բակը կ'ապրէին երկու բադեր, մէկը էգ:

Անդին գիւղակի բացատանին մէջ կար աւազան մը, յատկացուած սիգաճեմ սպիտակ կարապներու:

Բադերը կը գանէին եւ կ'ատէին կարապները, առարկելով որ անոնք անգոյն ճերմակ են, երկար վիզ ունին, եւ չեն գար իրենց ճահիճը՝ օգտուելու, եւ կը սնանին վայելչագեղ աղջիկներու տուած հացի փշրանքով:

Օր մըն ալ տիկին բադը հաւկիթներուն վրայ թուխս նստաւ, բայց երկար առանձնութենէ ձանձրացած՝ միտքը անհաճոյ խորհրդածութիւններով պաշարուեցաւ: Մտածեց. — Ի՛նչ գաղտնի կեանք վերապահուած էր արդեօք ապագայ ձագուկներուս: Անկասկած մեզի պէս թշուառ պիտի ըլլան անոնք ալ: Ծունկերէն պիտի հալածուին, պիտի արգելափակուին դարշահոտ հաւնոցին մէջ: Կամ ոտքերէն տապկուած եւ գլխիվայր հեռո՛ւն դէպի բաց շուկայ պիտի տարուին: Թերեւս օր մը ագարակապետը՝ անոնց վիզը ոլորելով փառաւորապէս պիտի խորովէ:

Շատ ցաւալի է, զոնէ այս զաւակներէս մին ազատելու է վերահաս պատուհասէն, բայց ի՞նչպէս: Շաբաթ մը թխսելէ ետք, կուսթը գաղափար մը յղացաւ: Իր հաւկիթներէն մին լայն-տափակ կտուցին մէջ առած՝ գիշերուան խաւարէն օգտուելով ուղղուեցաւ դէպի գիւղակը, ուր մայր կարապ մը կը պատրաստուէր ձագ հանելու եւ նենգամտօրէն այդ ձուն զետեղեց կարապին թխսալքին մէջ: Փոխարէնը կարապի յումը պակսեցնելով՝ վերադարձին, հարիւր քայլ անդին, փճացուց մասնաւոր հաճոյքով:

Երբ կարապին հաւկիթները կեանք առին, լոյս-աշխարհ եկան հինգ մինուշ կարապներ եւ պզտիկ արարած մը տարօրինակ, որուն համար շատ տխրեցաւ մայր կարապը եւ անպատեհ ձախողութիւն մը համարեցաւ զայն, մանաւանդ երբ յետագային զանազան գոյներով պճնուեցաւ, հաստակով ճղճիմ, օրօր-տատան քալուածքով, կափ-կափ ճիչերն ալ աւելի: Այս բոլոր թերութիւնները վերագրեց իր անբախտութեան, եւ վայրկեան մը մըտքէն չանցաւ որ խարդախութեան մը զոհ եղած է: Եւ եղրակացուց.

— Այս ձագուկը փորձանք մըն է երկինքէն ուղարկուած, ուրեմն հարկ է որ միւսներէն աւելի սիրեմ: Այս տգեղ վիճակով իմ բոլորանուէր գուրգուրանքիս պէտք ունի ան: Անուանենք զայն Տիրատուր, որպէսզի բնաւ չմոռնանք թէ Տէրը տուաւ ինչպէս միւսները:

Վեց շաբաթ բաւարար եղաւ որպէսզի Տիրատուր ցոյց տայ իր նկարագիրը, ներդաշնակ յար եւ նման իր մարմնական թերութիւններուն: Չար, վրէժխնդիր, ստախօս, անհնազանդ, դիւրագրգիռ: Ոչինչ բանի մը համար վշտացող եւ երկար ատեն ոխակալ, կը խօսի սինլքորի մը նման, ուտելու ձեւը ագահ, պատասխանը անհանդուրժելի եւ նիւթ ու կացով արհամարհելի:

Երբեմն կ'անհետանար մինչեւ իրիկուն, խոր մտահոգութեան մատնելով ընտանիքը: Երկար փնտռտուքներէ ետք՝ զինքը կը գտնէին բոլորովին ապականած տեղեր, ուր կը կռուէր մեծ զոհունակութեամբ, խողանոցի տիղմերուն կամ թրքեփոսերուն մէջ:

Այս վիճակը կը սարսափեցնէր մայր կարապը, ինք որ իսկական մաքրութիւնը կը մարմնաւորէր:

Այս համբերատար մայրը ոչ մէկ ատեն կը նեղուէր կամ կը բարկանար, յուսալով որ փափուկ վերաբերումով պիտի կարենայ ներկայանալի կարապի մը վերածել իր այս տարօրինակ պատուհաս պըզտիկը:

Մինչդեռ Տիրատուրը երբ պայծառ լճի հայելիին մէջ կը դիտէր իր կերպարանքը, կը կարծէր թէ աւելի գեղադաս եւ շահեկան է քան իր եղբայրները:

Այսպէսով իր թերութիւններուն վրայ աւելցնելով նոր ախտ մը, հպարտութիւնը, ան սկսաւ երեւակայել թէ ինք արծիւի մը զաւակն է, աւազակներէ յափըշտակուած եւ լքուած մեծահարուստ կարապներու մօտ:

Տասնեւհինգ օր իր մօր դէմ յոխորտալ այպանելի վարմունքով անոր փափուկ սիրտը տաղեց ցաւագինօրէն:

— Սիրելիս, կ'ըսէր մայրը աղերսելով, քիչ մը ժպտէ՛ քեզ ուժգնօրէն սիրող մայրիկիդ, ի՛նչ կ'ըլլայ:

= Հանգիստ ձգէ զիս, հեռացիր ցնդած պառաւ, կը պատասխանէր Տիրատուր, ես կ'արհամարհեմ կարապները, անկարելի է որ ես ձեզնէ ըլլամ:

Անոր պատճառաւ կեանքը բաւական տխուր էր, բայց եւ այնպէս իր եղբայրները կը սիրէին Տիրատուրը, եւ կը ներէին անոր լեզուագարութիւններուն, որովհետեւ կը տեսնէին որ ան նուաղ [illegible] է եւ իրենց չափ ուժեղ չէ: Անոնք կը հնազանդէին իրենց մօր խրատին, ներողամիտ կ'ըլլային, բայց կը տառապէին՝ լռելեայն՝ երբ Տիրատուր քարսիրտ վերաբերում ցոյց կուտար իրենց հանդէպ:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(1 – Շար.)

պատճառաւ կարդացած եմ Թարգմանական բանաստեղծութիւնը : Նարեկը՝ օրինակ, Լիւք Անտրէ Մարսէլի եւ Հայր Սահակ Քէչիշեանի Թարգմանութիւնները : Նարեկացին զարմանք է ինծ համար :

— Ի՞նչ է ձեր կեցուածքը արդի բանաստեղծութեան հանդէպ :

— Չեմ կարող դէմ կենալ անոնց : Հետաքրքրութեամբ կը կարդամ. բայց հոգեկան բաւարարութիւն չեմ ստանար զանոնք կարդալով : Պէտք է սա յստակ ըլլայ.— Դասականէն, անցեալէն կտրուելու չէ : Վերջապէս, մենք անցեալէն կուգանք : Ամէն շարժում հետաքրքրական է: Պայքար պէտք է լինի : Պէտք է յառաջ ընթանալ :

— Ընկերային կեանքը կը սիրէ՞ք :

— Այո: Առանց ընկերային կեանքի կարելի չէ ապրիլ : Չեմ սիրեր քաշուած մնալ : Այո, ժամանակ պէտք է տալ կեդրոնացումի համար, բայց պէտք չէ անգիտանալ ընկերային կեանքը : Պէտք է մարդիկ տեսնեն, որ բանաստեղծները մօտ են կեանքին եւ նոյնիսկ մինչեւ մահ են գացած, ինչպէս՝ Դանիէլ Վարուժան, Սիամանթօ...

— Ի՞նչ է ձեր բանաստեղծութեան թեման :

— Սէր, հայրենաբաղձութիւն, կարօտ, հաւատք : Յոռետես չեմ : Կ՚ատեմ ինչ որ տխուր բան կայ կեանքին մէջ, բայց լալկան չեմ : Մահուան մասին կը մտածեմ, բայց ճակատագրականութիւնը կ՚ընդունիմ : Պէտք է հաւատք տալ, այդ հաւատքը կրօնական ըլլայ՝ թէ աշխարհիկ: Պէտք է հաւատք լինի մարդուն մէջ, իսկ բանաստեղծը ներշնչէ այդ հաւատքը :

×

Ահա Հայ մը եւս, զտարիւն. հեռուներու մէջ ապրած, բայց ծուծով ու ոսկորով, հոգիով ու սրտով Հայ մը : Իր այս կեցուածքով Ռուբէն Մելիք փաստեց, թէ օտար լեզուով իսկ կարելի չէ կորչիլ, եթէ արմատը զօրաւոր է, եթէ Հայութեան, ազգային գիտակցութիւնը խոր է հայ – մարդուն մէջ :

Մենք կ՚ողջունենք Ֆրանսագիր այս բանաստեղծին մէջ, հայաշունչ բանաստեղծը, որ կը կոչուի Ռուբէն Մելիք :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՕՏԱՐ ՍՊԱՅԻՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹԸ

Ֆրանսական բանակի ոչ – Ֆրանսացի Նախկին պատերազմիկ Սպայից Միութեան քսանամեակի հանդիսութիւնները, այս տարի, սկսած էին, Էթուալի Անծանօթ Զինուորին բոցի արծարծման արարողութեամբ, եւ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած, Սէնթ – Ժըընըվիէվ – Տիւ–Պուայի գերեզմանին այցելութեամբ, եւ վերջ գտած ճաշով մը, որ տեղի ունեցաւ, Հինգշաբթի (30 Նոյեմբեր) գիշերը, Սէրքլը Նասիոնալ տէ գ՚Արմէ :

Ներկայ էին բազմաթիւ բարձրաստիճան հիւրեր :

Միութեան Նախագահ՝ Պ. Եղիազարեան Նորքեցի, ներկայացուց հիւրերը մի առ մի ծափահարութեանց մէջ եւ շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց որ բարեհաճած էին պատուել միութեան սոյն ձեռնարկը :

Ներկայ էին, ի մէջ այլոց Զօր. Քէօնիկ, Տիկին Մօնքլար, Զօր. Ֆիլիփփօ, իշխան եւ իշխանուհի Նափոլէոն, պատերազմական նախարար Պ. Մէսմէրի ներկայացուցիչ՝ Ժեներալ Սէնթ – Հիլլիյէ, գնդ. Մէլլիյէ, Զօր. Քէօնիկի տեղեկալը, Տէր եւ Տիկին Քլիմիս յունական բանակի նախկին սպայ, Տէր եւ Տիկին Մարքէ – Թէսքէն՝ Օտար Լեգէոնի նախագահը, Տը Քէկուրան՝ 14 – 18ի կամաւորներու նախագահը՝ գնդ. Ռուաժ՝ նախկին պատերազմիկներու ընկերացութեան նախագահը՝ գնդ. Տօրօ, Փարիզի զինուորական հրամանատարը, վերջապէս նախկին նախարար՝ Թրիպուլէ եւ ուրիշներ :

Օրուան Նախագահ ընտրուեցաւ ներկաներու կողմէ Զօր. Քէօնիկ :

Սպայից Միութեան Նախագահը, Պ. Եղիազարեան, կրկին խօսք առնելով արտայայտուեցաւ հետեւեալ կերպով.—

« Քսան տարիներ առաջ, ընկերոջս՝ միութեան ընդհ. քարտուղար, Պ. Առաքելեանի հետ կազմեցինք այս ընկերակցութիւնը, եւ մինչեւ այսօր մեր սիրելի զօրավար Քէօնիկը մեծ բարեկամ մը եղաւ մեզի, եւ միշտ քաջալեր հանդիսացաւ :

« Այսօր, մեր 20րդ տարեդարձին, խորապէս ազդուած եմ, կրկին անգամ տեսնելով զինքը մեր մէջ, որ եկած է իր բարձր հովանաւորութեամբ պատուելու մեր սոյն հաւաքոյթը, Միութեան կողմէ խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ իրեն, ինչպէս նաեւ միւս հիւրերուն »:

Կեցցէ՛ Ֆրանսան գոչելով վերջացուց իր խօսքերը :

Զօր. Քէօնիկ չափազանց ազդուած պատասխանեց.—

« Ինծի համար հաճոյալի է մասնակցիլ այս ճաշին, որովհետեւ լաւագոյն յիշատակներ ունիմ նախկին օտար սպաներէն : Պատիւ ունիմ նաեւ պատերազմական նախարարին շնորհաւորութիւնները բերել ձեր 20ամեակին առթիւ»:

« Մառեշալ Ժուէն, իրեն պարտականութիւն կը նկատէր ներկայ գտնուիլ ձեր հաւաքոյթներուն, զայն կը փոխարինեմ այս գիշեր եւ սրտանց կը շնորհաւորեմ ձեր քսանամեակը » :

« Ֆրանսական բանակին նախկին սպաներ, ձեզ ճանչցայ ձեր խենթութիւններով եւ քաջութիւններով, ձեզմէ շատերը ինկան պատուոյ դաշտին վրայ Ֆրանսական եռագոյնին տակ, հաւատարմօրէն ծառայեցիք հայրենիքին, յանուն Ֆրանսայի իմ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ ձեզի »:

Եւ աւելցուց, ըսելով թէ ուրախ եմ տեսնելով այս սրահին մէջ Ֆիկառօի, Ռուսական Լա Բանսէ Ռիւսի, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի ներկայացուցիչները, շնորհակալութիւն իրենց, կը յուսամ մէկ երկու տող կը գրեն իրենց թերթերուն մէջ այս ուրախ առթիւ :

Պ. Առաքելեան նախկին ռուս բանակի եւ ապա Անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան բանակի սպայ, մեզի յիշեցուց, միութեան կարգ մը մահացած եւ ողջ մնացած անդամներու անունները ինչպէս՝ Բագրատիոն Միրզոյեան, Տօքթ. Մելիք, Լիէօթընան Խնուս, Անանօֆ, Եսայեան, Ագիբբէկով :

Տրամադրութիւն ստեղծելու համար Օր. Լօրա Լէնպէր, մեներգեց մի քանի կտորներ նուագի ընկերակցութեամբ :

Կատարուեցաւ վիճակախաղ մը եւ ներկաները շահեցան զանազան նուէրներ :

Ճաշը վերջ գտաւ կէս գիշերին խանդավառ մթնոլորտի մէջ :

Պ- ՊԱՐԹԵՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Երեւանի համալսարանը լոյս ընծայած է Հրաչեայ Աճառեանի «Կեանքիս յուշերիս» գիրքը : Յուշերը գրի առած են լեզուաբանին աղջիկը եւ ուրիշներ : Գիրքը խմբագրած է Փրոֆ. Էդ. Աղայեան :

Լեզուաբանին յուշերը արժէքաւոր տեղեկութիւններ կը պարունակեն հայ եւ օտար գիտնականներու հետ ունեցած անոր հանդիպումներուն, ինչպէս նաեւ անոր աշխատութիւններուն մասին :

Գիրքը բաղկացած է երեք մասէ՝ «Մանկութիւն եւ ուսում», «Հայաստանի մէջ», «Պարսկաստանի մէջ»: Իբրեւ յաւելուած կցուած են հեղինակին համառօտ ինքնակենսագրութիւնը, «Գիտութեան մատուցած ծառայութիւններս» յօդուածը եւ տպագրուած աշխատութիւններու ցանկը :

Ուշագրաւ տեղեկութիւններ կան իր յուշերուն մէջ : Արժանացած է գիտական հինգ մրցանակներու, որոնցմէ առաջինը 1904ին Լազարեան ճեմարանէն« Հայոց գրեր » աշխատութեան համար :

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Երեւանի մէջ հրատարակուած է Յովհաննէս Այվազովսկիի նուիրուած հաւաքածոյ մը, ուր ներկայացուած են 258 վաւերագիրներ, գտնուած զանազան դիւանաթուղթերու մէջ :

Վաւերագիրներէն քանը հայերէն են՝ գրուած կամ ծովանկարիչին եւ կամ զանազաններու կողմէ : Այս վաւերագիրները, որոնք նոր գտնուած են, լոյս կը սփռեն հայազգի արուեստագէտին կեանքին զանազան փուլերուն վրայ :

Հատորը կը պարունակէ նաեւ լուսանկարներ :

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Երեւանի համալսարանին մէջ հանդիպում մը տեղի ունեցած է բանաստեղծուհի Ալիսիա Կիրակոսեանի հետ :

Արժանթինի ծնած երիտասարդ բանաստեղծուհին, որ ծանօթ անուն մը դարձաւ շնորհիւ իր գրած սպաներէն լեզուով բանաստեղծութիւններուն, յայտնելէ ետք իր ուրախութիւնը հայրենիք գտնուելու մասին, ներկայացուցած է իր ծրագիրները եւ ըմբռնումները չափածոյ արուեստին մասին :

Խօսած է բանաստեղծ Վահագն Դաւթեան, որ յայտարարած է, թէ իրեն վիճակուած էր բանաստեղծուհիին գործերուն թարգմանական աշխատանքը, զոր կատարած է :

« Հայաստան » հրատարակչականը ի մօտոյ լոյս պիտի ընծայէ Ալիսիա Կիրակոսեանի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն՝ Հայերէն լեզուով :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոյեմբեր 28 – 29ին Երեւանի մէջ գումարուեցաւ Հայաստանի երգահաններու միութեան վարչութեան յոբելենական ժողովը, որու առիթով լսուեցան հայ երգահաններու նոր գործեր :

×

Սիսիանի մէջ գտնուեցաւ դիատոմիտի մեծ հանք մը, որուն պաշարը աւելի քան մէկ միլիոն թոն է : Ցարդ Ջրաձորինը, որ ունի երեք հարիւր թոն պաշար, կը նկատուէր Հայաստանի ամենամեծը :

×

Երգահան Իկոր Ստրավինսկիի ծննդեան 85ամեակին առթիւ Երեւանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով նուագուեցաւ անոր « Յաւերժահարսին համբոյրը» եւ «Զինուորին պատմութիւնը »:

Խմբավարը եղաւ Ռ. Վարդանեան :

×

Լենինական եւս ունեցաւ իր մանկական երկաթուղին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Տ...ի եպիսկոպոսին սուգը կը պահէ ըսին վերին դասու մարդերը. այս պատուորութեան պատճառաւ Պ. Մատըլէն աւելի բարձր դիրք մը ստացաւ, եւ Մ..ի ազնուականներուն դասին մէջ յանկարծ եւ անմիջապէս համարում մը ստացաւ: Քաղաքին ազնուականաց մանրագիտական արուարձանը կարծելով թէ եպիսկոպոսին ազգականն է, մտածեց մաքրանոցէն հանել Պ. Մատըլէնը :

Այս իր յառաջանալը նշմարեց տեսնելով որ պառաւ կիները աւելի յարգանօք կը վարուէին հետը եւ երիտասարդուհիներն ալ աւելի կը ժպտէին: Երեկոյ մը այս պզտիկ ազնուականներէն հասակաւոր կին մը իր հնութեան պատճառաւ ամէնէն աւելի հետաքրքիր ըլլալու իրաւունքն ունենալ կարծելով համարձակեցաւ հարցնել.— Պ. քաղաքապետ, կարծեմ թէ Տ...ի հանգուցեալ եպիսկոպոսին եղբօրորդին էք, — Ո՛չ, տիկին, պատասխանեց:

— Բայց ինչո՞ւ ուրեմն իր սուգը կը պահէք, հարցուց պառաւ հետաքրքիրը:

— Վասնզի երիտասարդութեանս ժամանակ անոր ընտանիքին քով սպասաւոր էի, կրկնեց Պ. Մատըլէն:

Ուրիշ բան մըն ալ կը դիտուէր. ամէն անգամ որ ճամբորդութիւն ընող եւ մաքրելու համար ծխան փնտռող երիտասարդ Սավուացի մը կ՚անցնէր քաղաքէն, պարոն քաղաքապետը կանչել կուտար զայն, անունը կը հարցնէր եւ ստակ կուտար անոր: Պզտիկ Սավուացիներն իրարու հետ այս մասին կը խօսակցէին, եւ Մ...էն ալ այսպիսի Սավուացիներ շատ կ՚անցնէին:

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ՀՈՐԻԶՈՆԻՆ ՎՐԱՅ ԱՆՈՐՈՇ ՓԱՅԼԱԿՆԵՐ

Կամաց կամաց եւ ժամանակ անցնելով ամէն հակառակութիւններ դադրեցան: Ի սկզբան Պ. Մատըլէն բամբասանաց եւ զրպարտութեանց ենթարկուեցաւ. ամէն բարձրացողի համար այսպիսի ենթադրութիւն մը կարծես օրէնք մը եղած է, ետքէն այս բամբասանքն ու զրպարտութիւնները չարակամութեան եւ այս ալ չարախօսութեան փոխուեցան. յետոյ անոնց ամէնն ալ դադրեցաւ. ամէնէն ալ անթերի, միահամուռ եւ սրտագին կերպով յարգուեցաւ ան եւ 1821ի միջոցները եղաւ ատեն մը ուր «Պ. քաղաքապետ» խօսքը Մ...ի մէջ արտասանուեցաւ միեւնոյն եղանակով որով 1815ին Տ...ի մէջ կ՚արտասանուէր «Գերապատիւ եպիսկոպոս» խօսքը: Շատ մարդեր տասը մղոն հեռաւորութիւն ունեցող տեղերէ քաղաքը կուգային Պ. Մատըլէնին խորհուրդ հարցնելու համար:

Վէճերը կը կարգադրէր, դատերը կ՚արգիլէր, թշնամիները կը հաշտեցնէր: Իւրաքանչիւր ոք իր իրաւունքին դատաւոր կը կարգէր զայն: Կարծես թէ բնական օրէնքի մատեանն էր ան, անոր հոգին: Վեց կամ եօթը տարուան մէջ համաճարակ պատկառանք մը հետզհետէ ամէնուն վրայ տարածուելով, բոլոր երկրին բնակիչները գրաւած կ՚երեւար:

Քաղաքին եւ շրջականներու մէջ այս համաճարակ պատկառանքէն մարդ մը միայն գրաւուեցաւ, որ Պ. Մատըլէնի բրած ամէն բարեաց հակառակ անդրդուելի մնաց, եւ կ՚երեւայ թէ անուղելի եւ անխռով բնազդումէ մղուելով արթուն եւ անհանգիստ կը կենար:

Իրօք կան մարդիկ որոնք կարծես թէ ճիշդ անասնային բնազդ մը ունին, որ ամէն բնազդի պէս զուտ եւ անթերի է եւ որ հարկաւորապէս բնաւորութիւն մը միւս բնաւորութենէ կը զատէ. չի վարանիր, չի խռովիր, չի լռեր եւ բնաւ իր գիտցածէն չի շեղիր, մութին մէջ կը տեսնէ. անսխալելի եւ խրոխտ է. մտաքին ամէն խրատները եւ բանաւորութեան ամէն եզրակացութիւնները կը մերժէ յամառութեամբ, եւ որ ճակատագիրները ինչ կերպով ուզեն թող նախասահմանուած ըլլան. մարդ — կատուին էութիւնը մարդ — շունին, եւ մարդ — առիւծին էութիւնն ալ մարդ աղուէսին կ՚իմացնէ գաղտնապէս :

Շատ անգամ երբ Պ. Մատըլէն փողոցէն կ՚անցնէր հանդարտօրէն, գորովանօք եւ ամէնուն օրհնութիւնը վայելելով, երկաթագոյն թիկնոց մը հագնող, ձեռքը հաստ գաւազան մը առած, տափաձեւ գլխարկ մը դրած բարձրահասակ մարդ մը յանկարծ ետին կը դառնար, Պ. Մատըլէնի ետեւէն կը նայէր մինչեւ անոր աներեւութանալը, թեւերը կուրծքին վրայ կը դնէր խաչաձեւ, կամաց կամաց գլուխը կ՚օրօրէր, եւ վերի շրթունքը վարի շրթունքին հետ մինչեւ քիթը կը բարձրացնէր, նշանական տեսակ մը շարժում մըն էր այս որ կրնայ յետագայ միտքով թարգմանուիլ. «Բայց ո՞վ կրնայ ըլլալ այս մարդը: Անտարակոյս տեղ մը տեսած եմ զինքը: Բայց ո՛վ կ՚ուզէ ըլլայ, իրմէ բնաւ պիտի չխաբուիմ միամտօրէն»:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մալվինէ Խաչալեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Դեկտ. 10) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քրոջ եւ ազգականին

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն տարաբախտ երաժիշտին յիշատակը յարգողներուն :

×

Գոհարիկ Ղազարոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ քառաձայն պատարագ կը մատուցուի :

×

Պ. Ղազարոս Զաքչաքեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մինթանճեան եւ զաւակները՝ Շաքէ եւ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Թաթիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծմօր եւ քրոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԶԱՔՉԱՔԵԱՆԻ

(Ծնեալ Թաթիկեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ տարեկան, աւանդական հացկերոյթը, Կիրակի, Դեկտ. 17ին, կէսօրէ ետք, ժամը 13ին, տեղւոյն Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կոչունքին նպատակն է՝ տարին անգամ մը ի մի հաւաքել՝ համայնքին զանազան տարրերն ու ազգայինները եւ եղբայրական, ջերմիկ կապ, մթնոլորտ ստեղծել՝ մեր հանրային կեանքին եւ եկեղեցւոյն շուրջ :

Հայկ. ճաշացուցակը ճոխ է. —

Ապահովեցէք Կոչունքի տոմսակները որ հրապարակ հանուած են եւ կը վաճառուին՝ Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն մօտ :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ դան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Հայ Արիներու տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարեդարձը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Պիւթիէ յիսուն ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Կ. Քէլէշեանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Այվազեան եւ Տիկին Պըղտիկեան իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր Թադէոս Այվազեան մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ տասնական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ :

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Ամասիացի Յովհաննէս Ճամչեան մինչեւ 1940 թ. կ'ապրէր Մարսէյլ, 9րդ Քամփը, արհեստով հացագործ :

×

Հայաստանէն Աբրահամ փաշայի Ղամբարեանցը կը փնտռէ եղբայրը, Կամարաեան, ծնած 1920ին, Դիլիջանի շրջանի Զարենց (Կայթիչեւ) գիւղը, կորսուած է 1941 – 45 թ. պատերազմին :

×

Վարդանեան Ներսէսի կը փնտռէ Վարդանեան Պօղոս, հօր անունն է Նազար Ներսէսի :

×

Փափազեան Աբրահամ կամ Մալխայեանց Աբրահամ, հօր անունն է Նազար, մօրը Դալար, քոյրերը Սոֆի, Բերսաբէ եւ Նուարդ (Խնուսի Զարաքոմփրի գիւղէն) գաղթած են Պոլսէն, Միքայէլեան, Փափազեան Խաչչի Մանուկի որդիները Արմենակ, Արսէն, Աղաւնի եւ Արուսեակ : Հօր անունը Մանուկ, մօրը Զարուհի : Փնտռողներն են Ղազարի աղջիկը Շուշիկը եւ Ոսկանի աղջիկը Վարդանուշը : Դիմել.—

M. CHAKARIAN Bakour
11, Traverse des Partisans
13 - MARSEILLE (13e)

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ :

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 - 24 - 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — Fուշէթ — Բ. կարգ

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34 :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հինգշաբթի իրիկուն (Դեկտ. 7) ժամը 20·30ին Րիւ տ'Իւլմի սինեմաթէքը կը ներկայացուի Բէգնազարոֆի

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԸ

(1943)

Դերակատարներ՝ Ներսիսեան, Մալեան, Աւետիսեան, Զարաբեան են. :

ԿՈՉ

ՎԻԷՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ծանօթ յայտարարութեան թուականը կը լրանայ Դեկտ. 15ին : Կրկին կը խնդրուի բոլոր մեր հայրենակիցներէն, անմիջապէս արձանագրուելն, Ազգ. Միութեան վարչութեան անդամներուն մօտ :

Մեր կանոնագիրի, ծրագրի տրամադրութեան համաձայն, որպէսզի թէ ընտրելու, թէ ընտրուելու իրաւունք ունենան : Ի դիմաց Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան :

(ԿՆԻՔ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱՒԻԼ.— Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ոգբ. Հայկազ Մինէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Էքպէրեան ընտանիքէն հարիւր ֆրանք, Մեծատուրեան ընտանիքէն յիսուն, Պապէրեան ընտանիքէն յիսուն ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (9 Դեկտ.) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Անտոք» եւ «Վարուժան» խումբի ընկերները Կիրակի, (10 Դեկտեմբեր) կէս օրէ ետք ժամը 15ին, Սէնթ Էթիէն, Ընկ. Մանուկեանի բնակարանը : Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԾՊՏԵԱԼ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

BAL MASQUÉ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ - Քաշանի Մուրատ խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ, Դեկտ. 9, ժամը 20էն սկսեալ :

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ 17 Րիւ Պլէօ

Buffet **Ambiance** **Attractions**

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ **ԳԱՌՋՈՒ**

Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝

Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ : ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն շարժանկարի համաշխարհային վրուէք

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ

Դաշնակ՝ **ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ**

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱՇԱՍԱՆԸ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով, գեղարուեստական տնօրէն՝ Ժերար Պօյաճեան, պարուսոյցներ՝ Էտի Ծօլօեան եւ Առլէթ Մելքոնեան :

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»էն, կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ Ծերունի վանականի դերերը :

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ

Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝

35, Rue de Trévise

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (առանձին հատորներ)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն

ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
7
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
7 DECEMBRE
1967

Le Numéro 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11080
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.080

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԺՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՇԱՐԺԸ

Այս թերթին հրատարակութենէն ի վեր կ'ազդարարենք .—

Դիմանալու պայքար է: «Կը յաղթէ ան որ իր թշնամիէն տասնեւհինգ վայրկեան աւելի կը դիմանայ»:

Արդ, կը զօրանա՞յ թէ կը տկարանայ դիմադրական ջիղը:

Կրցա՞նք նոր եւ աւելի գործօն ուժեր մէջտեղ հանել, պարպուած դիրքերը լեցնելու համար:

Ունի՞նք պահեստի շարքերը ամէն ճակատի վրայ:

Ամէն գաղութ կրնայ գտնել այս հարցումներուն պատասխանը, ակնարկ մը նետելով իր բոլորտիքը:

Տարագիր բազմութիւնները կը բաժնուին երեք տարբեր թեւերու, հանրային գործունէութեան տեսակէտով:

Առաջինը՝ շարժուն, գործօն տարրն է, որ կը տքնի տարիներէ ի վեր, եղածը պահելու կամ ինքնապաշտպանութեան նոր օղակներ հաստատելու համար:

Երկրորդը՝ այսպէս կոչուած «անշարժ» դրամագլուխն է, որ միշտ հեռու կը մնայ կրակի գիծէն, աջակցելով հանդերձ ամէն հանրօգուտ ձեռնարկի:

Իսկ երրորդը «գալիքն» է — նոր սերունդ, որ աւելի շատ կը հեռանայ քան թէ կը մօտենայ բուն գանգուածին: Տեսակ մը կեդրոնախոյս հոսանք:

Ուրեմն երեք տարբեր հասարակութիւններ, ամէն տեղ:

Իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ, երեքը իրար կը լրացնեն զանազան ձեւերով:

Մէկը առջեւէն կը քալէ: Միւսը՝ երկու կողերէն: Երրորդն ալ՝ ետեւէն:

Յաճախ իրար կը խառնուին, հակասական ոստումներ կատարելով, ետ–առաջ:

Երբեմն ալ անշարժութեան կը դատապարտեն հանրային գործունէութեան անիւները:

Այս է որ անմիաբանութիւն կը կոչենք, տեղի – անտեղի:

Բուն վտանգը տեսակէտներու տարբերութիւնը չէ, այլ մեկուսացումը: Այս կամ այն պատրուակով:

Որքան ալ իմաստուն գաղափարներ ունենանք, անօգուտ է, եթէ ասպարէզ չէք նետուիր, զանոնք արժեցնելու համար:

Տարակոյս չկայ որ վերադնահատման եւ վերանորոգման կը կարօտի մեր հանրային կեանքը: Ամէն տեսակէտով:

Մանաւանդ որ, նետուած ենք ցամաքէ ցամաք: Ենթակայ՝ այլազան հոսանքներու:

Արդ, ոչ միայն վերանորոգումը, այլեւ պարզ վերադնահատումը աշխատանք, լուրջ ուսումնասիրութիւն կը պահանջէ:

Չի բաւեր վէրքերը, թերիները մատնանշել եւ անկիւն մը քաշուիլ:

Անհրաժեշտ է պարտականութիւններ ստանձնել, եւ ի հարկին դիրքեր գրաւել: Գոնէ թարմութիւն, կորով ներշնչել:

Երբ արժանաւորը, վերանորոգիչը կը խուսափի կամ կը վրիպի, անարժանին ջաղացքն է որ կը բանի:

Ինքնապաշտպանութեան տարրական պահանջն է շարունակ նորոգել ցանցերը եւ նորեր ստեղծել:

Ցորչափ անշարժ դրամագլուխը իր տեղը կը մնայ, շարժունը հետզհետէ պիտի նօսրանայ, ինքն իր մէջ տապկուելով:

Եւ եթէ միջոցներ չմտածէք երիտասարդութեան մայրերէն բռնելու եւ դիմադրական ճակատին կապելու համար, դժուար չէ նախատեսել վախճանը:

Երբ վերանորոգման փորձեր կը կատարուին ամէն տեղ, մեծ թէ փոքր ժողովուրդներու մէջ, մե՞նք ենք որ բացառութիւն պիտի կազմենք:

Չափազանց երկար տեւեց եղածը մաշեցնելու վարժութիւնը:

1954

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԷՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ու Թանի դժուարութիւնները չեն վերջացած Կիպրոսի առընչութեամբ: Ընդհ. քարտուղարը այն երկիրներու (որոնք զինուոր կը հայթայթեն ՄԱԿի) ներկայացուցիչները հրաւիրած է քննելու համար ներկայ կացութիւնը: Մասնակցող երկիրներն են՝ Աւստրալիա, Աւստրիա, Քանատա, Ֆինլանտա, Մեծն Բրիտանիա, Իրլանտա եւ Շուէտ: Պարզ է որ միջազգային ուժի մը ներկայութիւնը կրնայ հեռացնել որոշ չափով կղզիին բնակիչներուն մտահոգութիւնները, բայց անոր ամրապնդումի հարցն ալ կը բախի Մակարիոսի գերիշխանութեան պահանջին: Կայ նաեւ երկու բրիտանական կայաններու պարագան: Արդարեւ կարելի չէ մտածել թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի համաձայնի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ երաշխաւորել միջազգային ուժերով ամբողջականութիւնը կղզիի մը, ուր արեւմտեան զինուորական խարիսխ կայ: Այնպիսի պահու մը մանաւանդ երբ այդ կայանները աւելի կարեւորութիւն ըստացած են, տրուած ըլլալով որ միակ հաստատութիւններն են հիւլէական արեւմտեան Պետութեան մը պատկանող արեւելեան Միջերկրականի մէջ, ուր արաբ-իսրայելեան տագնապէն ի վեր, զօրացած է Մոսկուայի ներկայութիւնը:

×

Յունաստանի նախկին վարչապետ՝ Քարամանլիս կրկին սկսած է ելոյթներ ունենալ գնդապետներու վարչակարգին դէմ: Քարամանլիս յայտարարած է ի մէջ այլոց .— «Կատաղի հակազդեցութիւնները զորս ստեղծեցին իմ յայտարարութիւններս կը հաստատեն թէ Աթէնքի վարիչները միտք չունի՛ն ժողովրդավարութիւնը վերահաստատելու երկրին մէջ: Երբ երկիրը տագնապալի պահեր կ'ապրի, միութեան եւ բարեկամներու օժանդակութեան պէտք ունի ու նաեւ միջազգային կարծիքին: Այդ կառավարութիւնը երկիրը միջազգային կղզիացման տարաւ: Գաղտնիք չէ ոչ ոքի համար միջազգային շրջանակներու մէջ թէ Թուրքերը օգտուելով մեր տկարութիւններէն վտանգաւոր անզիջողութիւն մը ցոյց տուին»: Քարամանլիս կը յուսայ որ այս վարչակարգը պիտի փոխուի եւ ինք ալ հաւանական յաջորդ մը կը նկատէ ինքզինք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՊՐԱՒԴԱ» կը գրէ թէ ներկայ կացութիւնը կը պահանջէ բոլոր հակաշխարհակալներուն շարքային միութիւնը: «Անոնք որ տարակարծութիւն կը ստեղծեն յեղափոխական շարքերուն մէջ այսքան ծանրակշիռ պահու մը, խոչընդոտներ կը դնեն դէպի յաղթանակ տանող ճամբուն վրայ: 18 կուսակցութեանց կոչին պատասխանելով, համայնավարները կ'անդրադառնան որ առաջարկուած ձեւերն ու մեթոտները բոլոր կուսակցութեանց խորհրդակցական ժողով մը ապահովելու համար կը համապատասխանեն բոլոր կուսակցութեանց շահերուն եւ համայնավար շարժումին իսկ նկարագրին», կը շեշտէ կուսակցական պաշտօնաթերթը:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ միշտ գլուխ կը բռնէ Մոսկուայի եւ ներկայիս կը վարանի վերանորոգելու համար երկկողմանի բարեկամական դաշինքը ուր արեւմտեան Գերմանիան «վրէժխնդիր եւ յարձակող պետութիւն» որակուած է: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Պուքրէշ կ'ուզէ ջնջել տալ այն յօդուածը որ փոխադարձ օգնութիւն կը պարտադրէ գերմանական յարձակման մը պարագային:

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպանը՝ Պոհլըն, Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսքի կցորդ նշանակուեցաւ:

ԳՐԱԿԱՆ «Էնթէռալիէ» մրցանակը որ ընդհանրապէս պէտք է լրագրողի մը վերապահուի, տրուեցաւ Տիկին Իվոն Պապիի «Այո՛, Յոյսը» հատորին համար:

ՍԻՐՔ Տ'ԻՎԷՐԻ մէջ, մեծ հանրահաւաքով մը կազմակերպած են Հրեաները ի պատասխան նախագահ տը Կոլի մամուլի ասուլիսին: Փարիզի պատերուն վրայ ալ, հսկայ հանրագրեր կան «Զօրավա՛ր չենք հասկնար» խորագրով:

ԱՊՊԱ ԷՊԱՆ կը կրկնէ թէ իսրայելեան զօրքը չի քաշուիր գրաւած հողերէն ցորչափ ուղղակի համաձայնութիւն չըլլայ Արաբներուն հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՄԵԾ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ՄԱԿԱՐԻՈՍ

Անգարա եւ Աթէնք կը յայտարարէին Շաբաթ օր, թէ համաձայնութեան եկած են Կիպրոսի շուրջ: Նոյն օրը սակայն, Նիկոսիոյ մէջ, Մակարիոս կ'ըսէր. «Համաձայնութի՞ւն, ի՞նչ համաձայնութիւն»:

Այս խօսքերը կը բաւեն բնորոշելու համար կրօնաւոր – նախագահը, որ կը վարէ Կիպրոսի ճակատագիրը եւ չի սիրեր որ իր գլխուն վրայէն գործեր տեսնուին:

Ո՞վ է Մակարիոս: Ոմանց համար յամառ մը, որ նախ Յոյն է, ապա կրօնաւոր: Ուրիշներու համար՝ վարպետ դիւանագէտ մը, որ ուզածը գիտէ:

Բարձրահասակ, ձիւնոտ մօրուքով, խելացի նայուածքով, Մակարիոս ոմանց կրնայ մտածել տալ թէ նման նայուածք մը պէտք է ունենար Մազառէն, որ իրեն պէս կրկնակ էր՝ քահանայ եւ քաղաքագէտ:

Ամէն առաւօտ ժամը ութին, սեւ Քատիլաք մը, զոր կը վարէ իր եղբայրը, զինք կը տանի հարուստ Արքեպիսկոպոսարանէն նախագահի իր համեստ պալատը: Ամբողջ օրը կը վարէ պետական գործերը, ու ուշ գիշերին կը վերադառնայ եպիսկոպոսարան:

13 տարեկան էր, 1926ին, երբ թողուց իր հովիւ հօրը՝ հօտը, կիպրական Անօ Փանայա գիւղին մէջ դպրեվանք մտնելու համար: Միխայէլ Մուսքոս (իր բուն անունն է) վանական կ'ուզէր ըլլալ ու շարական երգել: Բայց միջակ աշակերտը դարձաւ փայլուն տարր մը, Կիպրոսի յոյն – օրթոտոքս եկեղեցւոյ համար, որ զինքը Աթէնքի համալսարանը ղրկեց իրաւաբանութիւն ուսանելու համար:

Գաղտնի գործակալ հելլենական կառավարութեան՝ գերմանական գրաւման ատեն, Միխայէլ Մուսքոս քահանայ ձեռնադրուած է միայն 1946ին Մակարիոս անունով եւ նոյն տարին կը մեկնի Պոսթըն Ընկերաբանութեան ուսում ստանալու համար: 1948ին կը սկսի իր վերելքը: Կը վերադառնայ Կիպրոս եւ կը սկսի քաղաքականութեամբ զբաղիլ, Ազգ. շարժում մը կազմակերպելով՝ Էնոսիս (կցում Յունաստանի):

Ձայներու 96 առ հարիւրով, կ'ընտրուի արքեպիսկոպոս եւ Կիպրոսի յոյն – օրթոտոքս եկեղեցւոյ պետ: 37 տարեկան է եւ ժողովրդապետի (Էթնարք) անունը կ'առնէ: Այս տիտղոսը կը կրէին օսմանեան գրաւման ատեն օրթոտոքս համայնքներու կրօնական պետերը, որոնք բնական պաշտպաններն էին մահմետական իշխանութեանց մօտ:

Եւ մինչ կը ծագին հակաբրիտանական առաջին խռովութիւնները, զորս կը ղեկավարէր Գրիվասի ազգային Էօքա կազմակերպութիւնը, Անգլիացիները կը ստիպուին Մակարիոսը ընդունիլ իբրեւ քաղաքական լիազօր խօսակից մը:

Քարոզչական շրջապտոյտներէ ետք, ի նպաստ Էնոսիսի, 1956ին Գերպ. Մակարիոս կը ձերբակալուի Անգլիացիներուն կողմէ: Կ'աքսորուի տասնեւերեք ամիս:

1957ին Աթէնք կը վերադառնայ՝ յաղթական մուտք մը գործելով:

Բարձի թող կ'ընէ Էնոսիսը, ինչ որ թոյլ կուտայ Թուրքիոյ, որ պայքարի մէջ մտնէ, Կիպրոսի անկախութեան համար: 1959 – 60ին Մակարիոս կը յաջողի թօթափել անգլիական լուծը եւ կը դառնայ ազատ երկրի մը նախագահ:

Բայց կապուած կը զգայ Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնագրերով, որ կը տնօրինէին հինգ հարիւր հազար Յոյներու եւ հարիւր հազար Թուրքերու համակեցութիւնը: 1964ին կ'ըսէր թէ այդ համաձայնագրերը ապօրինի են, վասնզի՝ պարտադրուած անկախութենէն առաջ:

Միայն յամառութեամբ կարելի չէ բացատրել իր դիրքը: Մնաց որ այդ ընթացքը նեղը կը դնէ Աթէնքի գնդապետները, որոնց բարեկամ չէ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՋԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Նոյեմբեր 28ին, Հոկտեմբերեանի շրջանի սովխոզներէն մէկուն մէջ, որ կը կրէ եղերաբախտ Խանջեանի անունը, հանդիսաւոր կերպով բացումը կատարուած է Աղասի Խանջեանի արձանին:

Արձանի բացումին ներկայ գտնուած եւ խօսած են պետական, կուսակցական դէմքեր՝ Ա. Քոչինեան, Գ. Տէր – Ղազարեանց, Ռ. Խաչատրեան եւ ուրիշներ:

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Երեւանի մէջ բացումը կատարուեցաւ նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի Տուն – Թանգարանին:

Խօսեցան մշակոյթի նախարարը՝ Բաղդասարեան, Հայաստանի նկարիչներու Միութեան նախագահը՝ Մ. Աբեղեան, նոր թանգարանին վարիչը՝ Շ. Խաչատրեան:

Հայկական վարդագոյն տուֆէ կառուցուած շէնքին մէջ այցելուն ամէնէն առաջ կը տեսնէ նկարիչին դիմանկարը եւ կը կարդայ հայերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն լեզուներով գրուած անոր խօսքերը՝ «Հողը մի կենդանի էակ է, նա ունի իր հոգին, եւ առանց հարազատ հողի, իր հայրենիքի հետ սերտ կապի՝ հնարաւոր չէ գտնել իրեն, իր հոգին»:

Նկարները ցուցադրուած են երկրորդ յարկին մէջ: Ամէնէն հինը կը կրէ 1898 թուականը:

150 գեղանկարչական եւ կրաֆիք աշխատանքներ եւ անոնց հետ նաեւ նկարազարդումներ ցուցադրուած են այս յարկին մէջ:

Թանգարանին երեք յարկաբաժիններուն մէջ ցուցադրուած են նաեւ նկարիչին սեփականութիւնը եղող նկարները:

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Զ.

ԱՆԱՍԱԿ ԹՈՒՐՔԸ

Օր մը Թուրք խօսակիցի մը պատմեցի պատահար մը :

Մերսին քաղաքը պտըտած միջոցիս՝ աշխատանքի վրայ եղող երկաթագործ մը տեսայ : Հայրս երկաթագործ եղած է նոյն քաղաքի, նոյն շրջանին մէջ : Հին յիշատակներու շղթայով մը մէջս արթնցաւ նաեւ՝ իմ ալ երկաթ ծեծելու օրերս, երբ յոգնաբեկ եւ քրտնաթաթախ, երկաթ կը ծեծէի, սա դէմս աշխատող պատանիին նման :

— Ղահրըմանըըզ թիւրք տըր,— *գոչեց տղան, ինծի դառնալով ,երբ երկաթը ծեծելու գործը դադրեցաւ :*

— Երկաթագործի աշկերտն էր այդ խօսքը ընողը ,— ուզեց հաստատել խօսակիցս : — Նայէ , բարեկամս , ժամանակին ես ալ կրկնած եմ նման խօսքեր : Այդ խօսքը կը գործածեն բանուորներ, ծանր գործերու մէջ աշխատողներ, զինուորներ եւ ուսուցիչներ՝ իրենց աշակերտներով :

— Այժմ չէ՞ս ընդունիր, թէ Թուրք ազգը հերոս է :

Խնդաց :

—Դուն Հայ մըն ես : Գիտեմ ինչո՞ւ կ՚ընես այդ հարցումը : Հոգ չէ : Ես քեզի իրաւունք կուտամ : Էականը հարցումը չէ , այլ այն պատճառներն են, որ առիթ կուտան քեզի՝ այդ հարցումը Թուրքի մը ուղղելու, երբ, վստահ եմ, այդ հարցումիդ պատասխանը ունիս արդէն, որուն համար , իբրեւ Թուրք, ես կ՚ամըչնամ : Մեր ազգին մեծագոյն դժբախտութիւնը կուգայ սերունդ պատրաստելու համար տարուած դաստիարակչական մեծ սխալներէն : Այս սխալը կար երէկ, կայ այսօր··· Վա՞ղը··· Մեր վաղը Աստուած միայն գիտէ :

Լռեց··· Ապա, խոստովանութիւն մը ընելու երեւոյթով՝

— Ես յաճախ մտածած եմ Թուրք եւ Հայ հայրենակիցներու տարբերութեանց մասին : Մեր միջեւ գտած եմ կարեւոր տարբերութիւն մը, դպրոցներու տարբերութիւնն է այդ : Հայերու մօտ տարբեր դաստիարակութիւն կը տրուի մանուկին : Այդ դաստիարակութեան կը պարտին Հայերը իրենց յաջողութիւնները ··· այդ դաստիարակութեան կը պարտիմ, այսօր, իմ դիրքս : *Դուն չես գիտեր, որ ես իմ կրթութիւնս առած եմ Հայերու մօտ ··· Ընդհանուր Պատերազմէն ետք, Հայ որբեր կը հաւաքէին ··· Ես 12 տարեկան էի··· Հայրս պատերազմին մեռած էր ··· Զիս ալ հաւաքեցին Հայ տղոց հետ ու Արմաշ տարին : Մայրս համաձայն էր հետերնին երթալուս, սակայն երբ այդ որբերը Ամերիկա պիտի ղրկէին , մայրս չուզեց ղրկել զիս ··· Սակայն որբանոցէն ելլելէս ետքն ալ ,* Հայերու կարգադրութեամբ, մեքենագիտութիւն սորվեցայ : *Մի զարմանար, խօսածս բացարձակ ճշմարտութիւն է եւ ասոր համար երախտապարտ եմ Հայերուն : Կը ցաւիմ սակայն մէկ բանի, որ մեր Թուրքերը չեն ուզեր սորվիլ այս : Ես շատ խօսած եմ ժամանակին իմ Թուրք հայրենակիցներուս ··· Պարապ բան է···*

Կրնայի՞ կասկածիլ սա մարդուն խոստովանութիւններուն : Եւ ի՞նչ պէտք ունէր ստելու, պատահմամբ ծանօթացած Հայու մը առջեւ՝ երախտագիտական զգացումներու մասին խօսելու եւ ինքզինք պարտական զգալու Հայերու, գովաբանելով Հայու ոգին, մտածելակերպը ···

Ո՞վ կրնայ ուրանալ Հայու ոգին, որ դարերէ ի վեր, սերունդէ սերունդ կ՚աւանդուի, մեր տուներէն ներս թէ դպրոցներու մէջ : Ի՞նչ փոյթ թէ ինչպիսի պայմաններու մէջ գտնուինք : Այդ ոգին՝ մշտանորոգ, միշտ աննուաճ ու միշտ անյողդողդ՝ կ՚անցնի բազմադարեան պատմութեան մէջէն, իբրեւ կամք, իբրեւ բացառիկ իրականութիւն :

Հայու ոգին միակ ջահն է, որ պատմութեան մթութեանց մէջէն հասած է մինչեւ 20րդ դար : Ու այսօր, ան կը բոցավառի նոր բորբոքումներով , ներկայ դարուս նուաճումներուն հետ քայլ բռնելու ձգտումներով : *Այսօր՝ դարձեալ— ինչպէս երէկ էր — Հայը մարդկութեան իր բաժինը կը բերէ իր ջահովը, լուսաւորելով իր անմիջական շրջանակը ու կը ստեղծագործէ՝ ապագային համար ···*

Թուրքը՞ ···

×

Պտըտեցէք Թուրքիոյ մէջ գործող գըլխաւոր աշխատանոցները , պիտի հաստատէք, թէ կարեւոր դիրքերը ոչ-Թուրքերու վստահուած են, Հայ մըն է այդ պատասխանատուն, Հրեայ մը, Իտալացի մը, Յոյն մը, Եւրոպացի մը կամ Ամերիկացի մը :

Այս իրականութիւնը Թող չընդունի պաշտօնական Անգարան, սակայն բովանդակ Թրքութիւնը կը խոստովանի համեստօրէն :

Աթաթիւրքի՝ «էրանի' ես թուրք եմ կարենալ ըսողին» *ու ասոր նման ծիծաղաշարժ սնափառութիւններ արհամարհանքի ենթակայ են Անատոլուի մէկ ծայրէն միւսը :*

Այսօր, Թուրք ժողովուրդը կը զգայ իր վիճակը, գիտէ նաեւ, թէ օտարներն ալ լաւատեղեակ են իր ոչնչութեան :

Ինծի հասկցնելու համար այս կէտը , Ատանայի մէջ, օր մը պնդեցին մեր խօսակիցներէն մէկուն, որ պատմէ երկու գերման մեքենագէտներու դէպքը : Այդ մէկը քաղաքին մէջ հռչակ հանած է մեքենագէտի իր տաղանդով :

Օր մը, իր գործատեղին կը ներկայանան երկու գերման մեքենագէտներ : Մարդուն աշխատանքին ի տես՝ մեքենագէտներէն մէկը կը ջանայ իր ընկերը համոզել, թէ Թուրքիոյ մէջ ալ վարպետ արհեստաւորներ կարելի է գտնել· սակայն միւսը յստակ գաղափար մը կազմած ըլլալով Թուրքի անկարողութեանը մասին, կը պնդէ , թէ ենթական չի կրնար ի ծնէ *Թուրք ըլլալ :*

Առաջին Գերմանացին իր գիտցած թըրքերէնով կը հարցնէ մարդուն անունը, կրօ՞նքը, ազգութիւնը :

Ցամառող Գերմանացին՝ «հարցուր հօրը մասին», *կը պնդէ բարեկամին :*

— Հայրս պաղտատցի արաբ էր, սակայն ես Ատանա ծնած եւ հոս ալ մնացած եմ, — կը բացատրէ Թրքացած արաբը , որ գերմաներէն հասկնալով՝ հետեւած է անոնց խօսակցութեան, առանց զգացնելու :

— Ես գիտէի, որ Թուրք մը արհեստաւոր չի կրնար ըլլալ : Այս մարդը իր արաբ ծնողքին կը պարտի իր կարողութիւնը ,— կ՚եզրակացնէ յաղթական՝ Թուրքին անկարողութեան համոզուած Գերմանացին :

Այս յայտնութիւնը ինծի համար ալ անակնկալ մըն էր, ոչ թէ իբրեւ դրուագ, այլ անոր համար, որ այդ մարդուն հետ քանի քանի անգամներ խօսակցութիւն ունեցած էի, սակայն զինք թիւրք օղլու թիւրք *կը կարծէի :*

Դարձեալ, Ատանա, պետական կարեւոր պաշտօնեայ մը խօսք կարեց , երբ Լիբանանի ներկայ բարգաւաճ վիճակին մասին կը խօսէի :

— Ի՞նչ է Լիբանանը : Օսմանեան կայսրութեան շրջանին ամենայետին, մոռցուած , անարժէք մէկ գաւառն էր : Երբ Հայերը Անատոլուն ձգելով հոն գացին, մեր երկիրը խորտակուեցաւ , Լիբանանը փայլեցաւ :

— Ասիկա անակնկալ մըն է ինծի համար, — ըսի : — Ամէն պարագայի մէջ, ինչպէս որ կը նկատեմ, ցոյց չէք տար այն տարիքը , որ հաստատէր այդ հին օրերու մասին ձեր ծանօթութիւնը :

— Այո, ես ծնած չէի, երբ Հայերը հեռացան այս երկրէն : Սակայն մենք լաւ գիտենք ··· Մենք ամէն բան գիտենք ··· Երբ Հայերը հոս էին, մօտ չորս հազար խանութներէն երեք հազարը Հայերու կը պատկանէին : Բոլոր արհեստները Հայերու ձեռքն էին :Առեւտուրը, երկրագործութիւնը, բժիշկ, դեղագործ ··· Ամէն տեղ Հայ էր : Հայերու մեկնումէն ետք, տարիներով քաղաքը անկազմակերպ վիճակի մէջ մնաց :

— Ներողութիւն իմ առարկութեանս համար, սակայն ինծի այնպէս կը թուէր, թէ դուք այդ խօսքը ուզեցիք ընել՝ ինծի հաճոյք պատճառելու համար :

— Չէ, բարեկամս, չէ : Ես պէտք չունիմ ձեզի հաճոյք պատճառելու : Ինչ որ ըսի՝ լսած եմ ծնողքէս ու բոլոր հայրենակիցներէս : Ե՛ս ալ համոզուած եմ այդ մասին : *Ինչ որ կը տեսնէք այժմ Ատանայի մէջ, բոլորն ալ դուրսէն հաւաքուած են : Կառավարութիւնը մեծ աշխատանք տարած է՝ Ատանան այս վիճակին հասցնելու համար :*

Ես Թուրքիա չգացած՝ գիտէի այս մասին, սակայն ոչ այս մերկութեամբ : Թուրքի մը բերնէն նման խոստովանութիւններ չէի ակնկալեր :

Տակաւին մինչեւ հիմա, բովանդակ Թուրքիոյ մէջ, կարելի չէ վարպետ մաքուր արհեստաւոր մը գտնել :

Առեւտո՞ւրը :

— « Եահո'ւ, *Լիբանանցին , Սուրիացին, Յոյնը, Իտալացին, Գերմանացին հոս կուգան , մեր ապրանքները կը գնեն, կը ծախեն ուրիշ երկիրներ , մինչ մեր վաճառականները ի վիճակի չեն ընելու այդ գործը : Օտարը կը շահի մեր ապրանքին վրայէն, մինչ մեր վաճառականները չեն գիտեր իրենց ապրանքը արժեցնել » :*

Առեւտրականներ են բոլորն ալ· նստած կը խօսակցինք : Դժգոհ են կացութենէն, սակայն չեն գիտեր չարժառիթը :

Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը կը կաղայ : Ներդաշնակուած չէ նաեւ ներքին առեւտուրը :

Լսեցիք անշուշտ, հինգ հարիւր թոն ձէթի մէջ մեքենայի հանքային իւղ խառնելով՝ Իտալիոյ ծախած էին :

Թուրքը ոչ միայն անընդունակ է գործի, այլ նաեւ անպարկեշտ է առեւտուրի մէջ :

Շատ մը հաստատութիւններ իրենց ներկայացուցիչը կը ղրկեն Թուրքիա՝ տեղւոյն վրայ ապրանք գնելով նաւուն վրայ բեռցնելու : Թուրքին ձեռքէն գնուած ապրանքը եթէ զեղծուած իսկ չէ, աւրուած է եւ կամ որեւէ ձեւով անհամելք մը կրնայ ունենալ :

Լաւագոյն պայմաններու մէջ ալ՝ ապրանքին որակը խնդրոյ առարկայ կ՚ըլլայ :

Ինծի շատ մը առայութիւններ ըրած Թուրքի մը կ՚ուզէի իմ երախտագիտական զգացումներս յայտնել՝ Լիբանանէն նուէր մը տանելով : Կը մտածէի՝ տիկնոջը համար անուշահոտութիւն կամ նման նուէր մը պիտի ուզէր ունենալ ···

Երեսի սրբիչ եւ բամպակ գուլպաներ *ուզեց :*

Անակնկալի եկայ :

— Կը հասկնամ զարմանքիդ պատճառը, — ըսաւ : — Կինս պուրսացի է ու հիմա հոն է, իր ծնողքին մօտ՝ օդափոխութեան : Ինչ որ դուք չէք գիտեր՝ Թուրքիոյ խաւլուները *լաւ ծծուն չեն : Մարմինդ լաւ չեն չորցներ : Ներկն ալ իբարու կուտան ու քանի մը ամիսէն սրբիչը աղտոտ բան մը կ՚ըլլայ :*

Ասիկա լաւագոյն ապացոյցը չէ՞՝ հաստատելու համար թրքական ապրանքին որակը, նոյնինքն Թուրքի մը բերնով :

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Շար·)

ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՄԱՆՈՎԸ

Բ.

Նիքոլա հանդիսաւոր մուտք կը կատարէր 5 Հոկտեմբեր 1896ին Փարիզ, որուն բնակիչները , համոզուած հանրապետականներ, խելայեղօրէն կը ծափահարեն ռուս ինքնակալը : Նահանգներէն մայրաքաղաք փութացեր էին 930·000 հոգի : Յաջորդ օրերը ամենուրեք խանդավառ ընդունելութիւն բոլոր այցերու ատեն , ցարական Թափօրի անցքին : Ազատական օրաթերթ մը կը հրաւիրէր Ֆրանսացիները ցարին անդրանիկ աղջկան անունը տալ ֆրանսացի նորածին աղջիկներուն :

Ֆրանսացիները լայնօրէն կը բանան նաեւ իրենց քսակը Ռուսիոյ տնտեսական զարգացման համար : 1880ին օտար դըրամագլուխը կը հասնէր հարիւր միլիոն ռուբլիի, 1890ին երկու հարիւր միլիոնի , 1900ին շուրջ մէկ միլիառ Ֆրանք կը նըպաստէր ռուս ճարտարարուեստին մէջ , երկաթուղիներու շինութեան համար , մասնաւորաբար սիպերիական գիծի շինութեան համար :

Կը զարգանայ ճարտարարուեստը, կը շահագործուին Կովկասի եւ Ուկրանիոյ հանքերը, շաքարի գործարաններ կը հիմնուին, բայց միեւնոյն ատեն բանուորական դասակարգ մը կը կազմուի, որ յեղափոխականներու քարոզչութեամբ պիտի աճեցնէ դժգոհներու թիւը , ինքնակալութեան դէմ պայքարողներու թիւը : Ներքին միջավայրին մէջ Ռուսերը հանրապետութիւն կամ սահմանադրական միապետութիւն կը պահանջեն, հանրապետականներ դուրսէն ինքնակալութիւնը կը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՆՊԻՏԱՆ ՊԶՏԻԿ ԿԱՐԱՊԸ

Տիրատուրը արծուագլի ըլլալու իր սնոտաբանութիւնը լքեց երկու ամիս ետքը՝ երբ օր մը դարձեալ լճի հայելիին մէջ ինքզինք դիտեց, այս անգամ այնքան տգեղ գտաւ իր երեւոյթը, որքան գեղեցիկ գտած էր նախապէս :

Այս նոր հաստատումը բան մը չփոխեց իր բնաւորութենէն, ընդհակառակն ա՛լ աւելի չարանալու մղեց :

Եւ որովհետեւ հետզհետէ աւելի կ՚ուժովնար, այլեւս չէր հայհոյեր, այլ կը կտցահարէր աջ ու ձախ իրեն մօտեցողը, հասնողին փետուրները փետտելով : Նոյնիսկ համարձակեցաւ մայրը հարուածել :

Խեղճ մայրը այլեւս այնքան զգացուեցաւ, որ անկողին ինկաւ եւ քառասունեւ ութ ժամէն ուղեղատապի զոհ գնաց :

Հինգ որբուկ կարապները արտասուքի հեղեղով օծեցին իրենց մօր մարմինը :

Մայր մը քաղցր ու սիրելի, անբիծ, սպիտակ : Ջերմագին եւ ապահով թեւերով մեծ տեսիլքը, յաւէտ պաշտելի մայրիկը :

Միայն Տիրատուր ոչ մէկ վիշտի արտայայտութիւն ունէր, ընդհակառակն կարծես իր մօր մահը հաճոյք կը պատճառէր իրեն :

Երբ գերեզմանին յանձնուեցաւ մօր մարմինը, հետեւեալ ելոյթով ներկայացաւ անառակը իր որբ եղբայրներուն·

— Խե՛ղճ ցաւագարներ, ինծի զզուանք կը պատճառէք ձեր լաց ու կոծով, իսկ ես բնաւ մտադիր չեմ հոս բորբոսիլ եւ մնացած կեանքս անցընել ողբալով : Շուտով կը հեռանամ ձենէ, արդէն միշտ ալ ինքզինքս օտար կը զգայի ձեր մէջ : Կը յուսամ բոլորդ ալ կը սատկիք, դուք որ անդադար կ՚արհամարհէիք զիս երբ դեռ պզտիկ էի :

Պատանի կարապները արդէն անմխիթար, այս խօսքերէն ալ նոր հարուած մը ստացան, բայց խորհեցան·

— Բաւականաչափ չսիրեցինք եւ ահա պատժուեցանք : Մայրիկը մեռաւ, — աղբարիկն ալ մեկնեցաւ, Աստուած տայ որ վերադառնայ օր մը, որովհետեւ առանց անոր՝ կրկնակի դժբախտ պիտի ըլլանք մենք :

Տիրատուր մեկնեցաւ թռաւ մինչեւ ծանօթ ագարակը, այն տեղը ուր արդէն քանի մը երկչոտ պտոյտներ կատարած էր գաղտնաբար : Եւ ահա ան բաւական ծանր կերպով ինկաւ ճիշդ այն ճահիճին մէջ, ուր կը գտնուէին իր իրական հայրն ու մայրը, բազմացած՝ ընտանիքով, իրենց սովորական աղտեղութիւններով զբաղած :

— Աս ուրկէ՞ բուսաւ, ըսին բադիկները, չե՛նք ուզեր : Հեռո՛ւ մենէ, եկար մեր բաժինը ուտելու, արդէն եղածը մեզի չի բաւեր :

Եւ անոնք յարձակեցան վրան եւ իբր նախերգանք լաւ մը ծեծեցին :

Տիրատուր, որ խորքին մէջ վախկոտ էր, չհամարձակեցաւ ինքզինք պաշտպանել եւ քանի մը տասնեակ փետուրներ կորսնցուց : Դեռ քանի մը պատիժներ ալ ստացաւ : Հետզհետէ բադերը այս թըշուառականը ծեծելով յոգնեցան ու ձանձրացան ծաղր ու ծանակ ընելով :

Լռելեայն եւ ինքնաբերաբար արտօնուելով՝ շաբաթ մը ետք հաւնոցին մաս կազմեց նորեկը : Մայրը որ իրապէս իր հոգատար մեծցնողը չէր, ոչ մէկ համակրանք զգաց, ոչ ալ դոյզն ցաւակցութիւն :

Երբեմն Տիրատուր կը զղջար կարապներէն հեռանալուն համար, յիշելով որ անոնք պզտիկ արքայ մը կը համարէին զինք : Բայց ոչ մէկ գնով պիտի վերադառնար անոնց քով :

Որովհետեւ կարապներու էութիւնը տանելի չէ անշուշտ՝ երբ բադ մըն ենք մենք :

ԽՈՍՐՈՎ ՎԾՏՈՒՆԻ

(2 եւ վերջ)

զօրացնէն :

Նիքոլայի միջազգային առաջին գործն է Լա Հէյի Խաղաղութեան Համաժողովը : Ֆրանսա եւ Գերմանիա դժկամակութեամբ կը մասնակցին, մասնակի յաջողութիւն կը գտնէ եւ միջազգային Ատեան մը միայն կը հիմնուի : Նիքոլա ձախողութիւն մը կը նկատէ ձեռնարկը , կը ձամբէ տնտեսագէտ նախարարը, իրեն կը վերապահէ միջազգային գործերու եւ ներքին քաղաքականութեան ղեկավարութիւնը, կը մերժէ Ուիթ նախարարին տարրական բարենորոգումները, չէր կրնար ըմբռնել որ ընկերութիւնը կը փոխուէր, քաղքենի դասակարգը կը հարստանար , ազնուականութիւնը կը վայեւէր, գիւղացիութիւնը կ'աղքատանար , մինչդեռ ղեկավարութիւնը, հլու գործիքը բռնապետութեան՝ կը մնար նախնական շրջանակներով : Կը շարժին ուսանողներ, բանուորներ, գիւղացիներ , Նիքոլա կը մնայ անդրդուելի պահանջներու առջեւ, դրանիկներ, զօրավարներ կը յանձնարարեն աւելի խստութիւն :

Ուսանող մը կ'արտաքսուի Դորպատի Համալսարանէն , կրթական նախարար Բոկոլեպով կը սպաննուի , ուսանողներ կարմիր դրօշներով ցոյց կը կատարեն Մայր Տաճարին առջեւ, ոստիկանութիւնը կը կրակէ, կը ձերբակալէ, գրողներու միութիւնը կը բողոքէ ոստիկանական բրտութեան դէմ : Տարի մը ետք, 1902 Ապրիլ 2ին, ուրիշ ուսանող մը, արտաքսուած Քիեւի Համալսարանէն, կը սպաննէ ուրիշ նախարար մը :

Կարմիր սարսափը գլուխ կը վերցնէ , « կայսրութեան նաւը կը մտնէ խռոված ջուրերու մէջ, փրկութիւնը կախում ունի նաւապետին կարողութենէն » : Եւ նաւապետին հորիզոնը սահմանափակ է, զուրկ է համադրելու կարողութենէն : « Անկարող է համակարգելու բազմազան ծանօթութիւններ եւ թանձրացեալ եզրակացութիւններ հանել, որովհետեւ արդէն կանխակալ, արմատացած գաղափարներ ունի » :

Բարձր պաշտօնները վերապահուած են ծովային եւ ցամաքային հրամանատարութեանց մէջ իշխանական դասակարգին : Մեծ դուքս Վլատիմիր մայրաքաղաքի զինուորական հրամանատարն է , մեծ դուքս Նիքոլա, հեծելազօրքի ընդհանուր հրամանատար է, ամբողջ կայսրութիւնը իշխող ընտանիքին ագարակն է: Ընտանիքը տկարացած է, պաշտօններու ձեռնհասութենէն զուրկ՝ բարոյական պատրաստութիւն ալ չունի միլիոններու ղեկավարութեան համար : Ոմանք ունին աշխատելու կարողութիւն , սակայն իրենց դիրքերուն շնորհիւ օրէնքներէ վեր կը դասեն ինքզինքնին, իրենց փարթամութեան վրայ կ'աւելցնեն ճոխութիւն օրինաւոր եւ ապօրինի միջոցներով : Կը գողնան ստորադասները, իրենք ալ կը յափշտակեն գողօնները: Ընտանեկան կեանքը խաթարուած է, մեծ դուքսերէն ոմանք կ'ամուսնանան ամուսնալուծուած իշխանուհիներու հետ : Պալատին մէջ երեք հարիւր ազնուականներ կը ծառայեն զանազան աստիճաններով եւ երեք հարիւր պատուոյ օրիորդներ համազգեստաւոր՝ կը սպասարկեն կայսրուհիին պալատին մէջ :

Պալատը կը ծախսէր, կը զուարճանար, մեծ ու փոքր պաշտօնեաներ ժողովուրդը կը խորովէին, մինչդեռ յեղափոխական գաղափարները կը մտնէին համեստ խաւերու մէջ , ընկերութիւնը, տնտեսական ազդակներու շնորհիւ, հետզհետէ կը փոխուէր , միջնադարեան վարչութիւնը կը մնար անփոփոխ: « Հանճարի տէր քանի մը հոգի միայն յաջողած են ուղղակի ազդել իրենց ժամանակի դէպքերուն վրայ : Ազգերու պատմութիւնը կախում ունի տնտեսական եւ ընկերային կառուցուածքներու հոլովոյթէն եւ զանոնք ոգեւորող գաղափարներու հոսանքներէն : Եթէ Նիքոլա երկրորդ մը, Լուդովիկոս ԺԶ. մը աւելի կորովի , աւելի կորովամիտ, աւելի ընդունակ ըմբռնելու իրենց ժամանակի ձգտումներ , պիտի կարենային յապաղեցնել ապագայ յեղաշրջումները, որովհետեւ յեղափոխութիւնները չեն բացատրուիր մարդու մը վրիպումներով , անոնք արդիւնքն են երկար հոլովոյթի մը, պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ ժամանակակիցներուն վրայ »:

Սահմանադրականներ եւ Ազատականներ կը միացնեն իրենց ջանքերը , սահմանադրական վարչութեան մը գաղափարը տարածելու համար : Երկու պատուիրակներ, իշխան Զախովսքոյ եւ Նիքոլա Լւով , կը մեկնին արտասահման , կը գտնեն չափաւոր մարքսիստ Ստրուվէ, կը խոստանան հարիւր հազար րուբլիի նըպաստ մը՝ թերթ մը հրատարակելու համար : Առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ Շթութկարտի մէջ 1902 Յունիս 18ին «Ազատագրում» անունով : Թերթը գաղտնաբար կը թափանցէ Ռուսիա եւ կը գտնէ մեծ յաջողութիւն , Հերցէնի «Հնչակ»ին նման :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի թէյասեղանը տեղի ունեցաւ 3 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, Անիէռի քաղաքապետարանի հանդիսասրահին մէջ :

Խաչուհիները ջանք չէին խնայած, եւ կատարեցին սպասարկութիւնը ամբողջ երեկոյթի ընթացքին :

Օրուան թամադա նշանակուեցաւ ընկ. Պ. Զպուքճեան, որ հանդէսը բացաւ շնորհաւորելով , Անիէռի մասնաճիւղը, որ Պատմ. ժողովէն ետք առաջինը կ'ըլլար նման հաւաքոյթի մը կազմակերպման :

Երկու խօսքով բացատրեց թէ ո՞ւր է գաղտնիքը Կապ. Խաչի քոյր կազմակերպութեան, կենսունակութեան ու յարատեւման , եւ թելադրեց որպէսզի բոլոր Խաչուհիները ծառայեն միայն ու միայն կազմակերպութեան շահերուն եւ ազնիւ նպատակներուն, առանց անձնական շահեր փնտռելու որպէսզի յաւիտեան ապրի այս մարդասիրական ու հայասիրական կազմակերպութիւնը :

Ապա խօսքը տուաւ Շրջ. Վարչութեան Նախագահուհի Օր. Աստղիկ Առաքելեանի, որ իր կարգին շնորհաւորեց Անիէռի մասնաճիւղը , եւ իմաստալից ու հակիրճ խօսքերով գովքը հիւսեց 40 տարիներ առաջ ընկեր Ջամալեանի կողմէ հիմնուած այս կազմակերպութեան, որուն առաջին անդամներէն եղած է եւ ինքը:

Նկարագրեց այն օրերու դժուարին պայմանները, որոնց մէջ աշխատած են Տիկիններ Շանթ, Տօքթ. Տէր – Դաւթեան, Տ. Միսաքեան, Հ. Խոնդկարեան եւ շատ ուրիշներ : Հրաւիրեց ներկաները լծուիլ լուրջ աշխատանքի, մանաւանդ որ 1968ին պիտի տօնուի Կապ. Խաչի քառասնամեակը :

Պատրաստուած էր գեղարուեստական ճոխ բաժին մը: Երիտասարդ երիտասարդուհիներու երգչախումբ մը, մէջ ընդմէջ տուաւ մեզի խմբերգներու փունջ մը դաշնակի ընկերակցութեամբ , որու անդամները , իսկապէս գնահատութեան արժանի էին :

Տոհմիկ տարազով եւ շնորհալի կերպով պարեց Օր. Ա. Պագրճեան, նուագի ընկերակցութեամբ, մի քանի հայկական պարեր :

Երիտասարդ Պալանցեան կիթառով մեներգեց մի քանի հայկ. երգեր :

Թամադան կարգով հրաւիրեց հետեւեալները մի առ մի, իրենց շնորքը ցոյց տալու :

Նախ՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեան, որ իր անոյշ ձայնով հմայեց ներկաները իր « Սիրուն գարուն » մեներգով :

Մեներգեցին նաեւ Տիկին Հռիփսիմէ Կղերունի, ընկ. Յարէթ Յարութիւնեան, Պ. Ս. Երանեան, զուգերգ՝ Տէր եւ Տիկ. Զպուքճեան, Թամադան ալ մեներգեց բացերը լեցնելու համար :

Զգացումով արտասանեց ընկեր Զ. Ղարիպեան՝ Ահարոնեանէն : Նորութիւն մը եղաւ Տիկին Շէրոյեանի ըրած արգախօս արտասանութիւնը : Պ. Օննիկ Սանճագեան պատմեց անէքթօտներ՝ Հայաստանի բարքերէն :

Պ. Տէր – Գրիգորեան, երկու խօսքով դրուատիկը ըրաւ Կապ. Խաչի գործունէութեան :

Կապոյտ Խաչուհիները իրենց պատրաստած առատ անուշեղէններով եւ թէյով պատուասիրեցին ներկաները :

Ընկեր Ա. Աւետիսեան մեծ բաժին մը ունէր հաւաքոյթի կազմակերպման եւ յաջողութեան մէջ :

Շատ հաճելի եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, վերջ գտաւ այս հաճելի հաւաքոյթը, Թամադայի շնորհակալութեան խօսքերով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Նոյեմբեր 26ին , Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Ռիւ Ժէլ սրահը տեղ գրաւած էին ընկերներ եւ համակիրներ իրենց ընտանիքներով : Անոնք եկած էին յարգելու հայ ժողովուրդէն ծնունդ առած կուսակցութեան 77ամեակը :

Դաշնակցութիւնը այլեւս հայ ժողովուրդին արդար իրաւունքներուն պաշտպանութեան խորհրդանիշն է նկատուած:

« Մշակ բանուոր»ը երգուեցաւ ժողովուրդին կողմէ յոտնկայս : Ընկեր Սանճեանի կարճ բացման խօսքէն ետք եղան երգեր եւ արտասանութիւններ , գեղարուեստական բաժինին մասնակցեցան .— Օր. Հիլտա Սապունճեան , ընկեր Յովհաննէս Սապունճեան , Օր. Սեդա Սիսլեան եւ ընկեր Ռուբէն Սապունճեան (արտասանութիւն) ընկեր Սարգիս Տէր-Յարութիւնեան (երգ):

Գալով բանախօսութեան, ընկեր Միրզէ, մանրամասն կերպով պարզեց Դաշնակցութեան տարած աշխատանքները հայկական ինքնապաշտպանութեան գործին : Կազմակերպած յեղափոխական խումբերուն յանդուգն խոյանքները հայ ժողովուրդին դարաւոր թշնամիներուն դէմ, եւ ստեղծումը Հայաստանի Ազատ եւ Անկախ Հանրապետութեան , իսկ հայրենիքէն դուրս Դաշնակցութեան գըլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է, Հայապահպանման դժուարին գործը :

Պերլինէն, ընկեր Վան – Փուշ մեր մէջ ըլլալով քանի մը խօսք ըսաւ, ոգեւորութիւն ստեղծելով : Եւ հանդէսին պաշտօնական մասը փակուեցաւ տեղ տալու համար խնջոյքին :

Ուրեմն, Կրընոպլի մեր երիտասարդութեան կողքին, Սուրիայէն քաղաքս եւ Լիոն հաստատուած Դաշնակցական երիտասարդները ծառուն ունենալով նման հաւաքոյթներու եւ հայկական մթնոլորտի մը այդպիսի խանդավառութիւն ըստեղծեցին որ այլեւս պէտք չունեցանք երգողներու եւ պարողներու անուանացանկ ունենալու : Երգերը եւ պարերը անդադար իրարու յաջորդեցին մինչեւ ուշ գիշեր : Եթէ պայմանները ներէին մինչեւ առաւօտ պիտի շարունակուէր նոյն խանդավառութեամբ : Երբ ականատես եղանք այս խրախճանքին մէկ բան մը նկատեցինք , հայ երիտասարդութիւնը ուր որ ալ ըլլայ եւ ինչ պայմաններու տակ ալ գտնուի, եթէ ունենայ Դաշնակցութեան նման առաջնորդող ուժ մը, պատրաստ է ամէն զոհաբերութեան իր ցեղին գոյութիւնը պահպանելու : Գալով Կրընոպլի պարագային : Մեր պատանի տարիքէն ի վեր, մեր ղեկավարները մեզ դաստիարակած են, ընկերվարական ըսկըզբունքներու հիման վրայ , ըլլալ պարկեշտ, անկողմնակալ , անկաշառ համբերատար եւ զօրաւոր կամք ունեցող կուսակցականներ : ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այս անձը, որ գրեթէ սպառնական ծանրութիւն մը ունէր, այն անձերու կարգէն էր, որոնք արագօրէն նշմարուելով դիտողին մտատանջութիւն կուտան: Անունն էր Ժավէր, եւ ոստիկանութեան պաշտօնեայ մը:

Մ...ի ոստիկանի դժուարին այլ օգտակար պաշտօնը կը վարէր: Մատըլէնի սկզբնաւորութիւնները տեսած չէր: Ժավէր Պ. Շապույէի պաշտպանութեան շնորհիւ առած էր իր պաշտօնը. Պ. Շապույէ այն ժամանակ Փարիզի ոստիկանութեան պաշտօնեայ եւ տէրութեան պաշտօնեայ Անկլէս կոմսին քարտուղարն էր: Երբ Ժավէր Մ... եկած էր, մեծ գործարանատէրին հարստութիւնը արդէն կազմուած , եւ Մատըլէն եղբայրը Պ. Մատըլէն եղած էր :

Ոստիկանութեան պաշտօնեաներէն ոմանք մասնաւոր կերպարանք մը ունին որ իշխանութեան երեւոյթի մը հետ խառնուած նուաստութիւն մը ունի: Ժավէր այս կերպարանքն ունէր, բայց ոչ նուաստութիւնը:

Եթէ հոգիները տեսանելի ըլլային, մեր համոզումը ունեցող մարդիկ տարօրինակ բան մը պիտի նշմարէին որոշակի. պիտի նշմարէին որ մարդկային ազգին անհատներէն անձնիւր անասնային աշխարհի ազգերէն մէկուն հետ համեմատութիւն ունի. եւ դիւրութեամբ պիտի տեսնէին սա ճշմարտութիւնը, զոր մտածելու սովորողները հազիւ հազ ընդնշմարած են, թէ ոստրէէն սկսելով մինչեւ արծիւին, խոզէն մինչեւ վագրին, վերջապէս ամէն անասուններուն սեփական յատկութիւնները մարդն ալ ունի, եւ թէ մարդ մը այդ յատկութեանց մին ունի: Երբեմն ալ մէկ քանին միատեղ կ'ունենայ:

Անասունները ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ մեր առաքինութեանց եւ մոլութեանց պատկերները որոնք մեր աչքերուն առջեւ կը թափառին իբր մեր հոգիներու տեսանելի ուրուականները: Աստուած կը ցուցնէ մեզ զանոնք որպէսզի մտածենք:

Բայց որովհետեւ անասունները միայն ստուերներ են, Աստուած դաստիարակուելու կարողութիւն չէ տուած անոնց. դաստիարակուիլ բառը հոս իր կատարեալ նշանակութեամբը առնելու է. եւ ի՞նչ հարկ կար դաստիարակելի ստեղծել զանոնք. բայց ընդհակառակն մեր հոգիները իրողութիւններ ըլլալով եւ իրենց յատուկ վախճան մը ունենալով, Աստուած իմացականութիւն այսինքն հնարաւոր դաստիարակութիւնը տուաւ անոնց: Ընկերային դաստիարակութիւնը եթէ լաւ կերպով տրուի, միշտ կրնայ ոեւէ հոգիի մը պարունակած օգտակարութիւնը արտաբերել:

Բայց հարկ է գիտնալ թէ այս խնդիրը երկնային աներեւոյթ կեանքի նկատմամբ կը քննենք. եւ չենք կանխագատեր մարդէ տարբերող էակներուն նախկին կամ ապագայ անձնականութեան ծանրակշիռ խնդիրը: Տեսանելի եսը մտածողին ամենեւին չի ներեր որ անտեսանելի եսը ուրանայ: Այս վերապահումէն ետք կ'անցնինք:

Հիմա եթէ ընթերցողը պահ մը մեզի հետ հաւանի թէ իւրաքանչիւր ոք տիեզերքի մէջ գտնուած կենդանիներուն տեսակներէն մէկուն յատկութիւնը կ'ունենայ, դիւրութեամբ պիտի կրնանք ըսել թէ ի՛նչ էր ոստիկանութեան տեսուչ Ժավէրը:

Աստիւրեան գիւղացիները համոզուած են թէ ամէն էգ գայլի նորածին պզտիկներուն հետ շուն մըն ալ կը ծնի, զոր մայրը կը մեռցնէ, որպէսզի մեծնալով չգիշատէ իր միւս ձագերը:

Մարդկային դէմք մը տուր գայլէ մը ծնող այս շունին, եւ ահա Ժավէրին ի՛նչ ըլլալը կ'իմանաս:

Ժավէր բանտի մը մէջ ծնած էր Թուղթ Թափող գնչու կնիկէ մը որուն էրիկը թիարան նետուած էր: Ժավէր երբ տարիքը առաւ, մտածեց թէ մարդկային ընկերութենէն դուրս կը գտնուի եւ ա՛լ անոր ծոցը վերադառնալու յոյսը կտրեց: Դիտեց որ երկու դաս անձինք մարդկային ընկերութենէն դուրս կը ձգուին առանց ներուելու. մին է ընկերութիւնը հալածողներուն դասը, միւսն ալ պաշտպանողներուն դասը: Ժավէր ստիպուած էր այս դասերու մին կամ միւսը ընտրել. միանգամայն իր սրտին մէջ անաչառութեան, կանոնասիրութեան, ուղղամտութեան չգիտեմ ինչ տեսակ զգացում մը կար, որ անմեկնելի ատելութեամբ մը խառնուած էր, ատելութիւն այն գնչուներու ցեղին դէմ, որմէ ինք յառաջ եկած էր: Ուստի ոստիկանութեան պաշտօն առաւ վրան: Կամաց կամաց յառաջացաւ յաջողութեամբ: Քառասնամեայ հասակը մտած էր երբ տեսչութեան պաշտօնը ընդունեցաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գարակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարակէօզեան եւ զաւակները, Պ. Սաքալեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչին եւ մեծ մօր՝

ՏԻՐՈՒՇ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 5ին, 94 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի (Դեկտ. 7), ժամը 15.30ին։

Հաւաքուիլ բնակարանը՝ 46 Րիւ Ռապըլէ, Իսի, *ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը։*

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարլինէ Խապալեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Դեկտ. 10) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քրոջ եւ ազգականին

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն տարաբախտ երաժիշտին յիշատակը յարգողներուն։

×

Գոհարիկ Ղազարոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ քառաձայն պատարագ կը մատուցուի։

×

Տէր եւ Տիկին Վրէժ Թագւորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՐԱՔՍԻ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ (Դեկտ. 10)։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Սէֆէրեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՈՍԿԻԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ոսկի Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Յարութիւնեան, Տիկին Ալիս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Պէկիրճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց զաւկին, քրոջ եւ քենիին՝

Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ-ՍԵՒԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Այս Կիրակի (10 Դեկտ.) Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

◆

ԽՆՋՈՅՔ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 14էն 20 Քաֆէ-Ռեսթօրան Տըլօր, 16 Ավրնիւ Սէն-Ժերմէն, Օլնէ սու Պուա։

Հաղ. միջոց.— Ժօրէսէն առնել Սեւփա *քարերը դէպի Սեւրան գացող եւ իջնել Փէնկուէն։ (Քառ կայ ամէն կէս ժամը, ժամուն եւ կէսին)։*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեանս Կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Ղազար Ներկարարեանին, Սամուէլ, Վազգէն Ներկարարեանի, նոյնպէս Խաչերեան, Պալեան, Բարսեղեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն, ԼՈՒՍԱԲԵՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ։

◆

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Ֆլօրիտայի Ատլանթիկ համալսարանի դասախօս Փրոֆ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ կը խօսի։ Նիւթ ունենալով՝ Հայ Դատի ներկայ հանգամանքը։

Այս Երկուշաբթի (Դեկտ. 11) ժամը 8.45ին Օթէլ Մոտերնի, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք։ *Նախագահութեամբ Փրոֆ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ։*

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը մանաւանդ երիտասարդները։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9.30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11.30ին։

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները։

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ դան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները։

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ։

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Օրակարգ տեղւոյն վրայ։ Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին։ Նախագահը զեկուցում պիտի տայ Միացեալ Նահանգներու Համախարբ. մասնաճիւղերու եւ գործադիր կեդրոն վարչութեան մասին։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ։

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 - 24 - 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — Քուշէթ — *Բ. կարգ*
Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ԿՈՉ
ՎԻԷՆՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ծանօթ յայտարարութեան թուականը կը լրանայ Դեկտ. 15ին։ Կրկին կը խնդրուի բոլոր մեր հայրենակիցներէն, անմիջապէս արձանագրուելին, Ազգ. Միութեան վարչութեան անդամներուն մօտ։

Մեր կանոնագիրի, ծրագրի տրամադրութեան համաձայն, որպէսզի թէ ընտրելու, թէ ընտրուելու իրաւունք ունենան։ Ի դիմաց Վիէննի Հայ Ազգ. Միութեան։

(ԿՆԻՔ)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տնական գործերով զբաղող միջին տարիքի հայ կին մը։ Դիմել Կարօ Երանեանի, 29 Րիւ Պուէժուռ, Սարսէլ։

Լաւ վճարում։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (9 Դեկտ.) ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Անդոք» եւ «Վարուժան» խումբի ընկերները Կիրակի, (10 Դեկտեմբեր) կէս օրէ ետք ժամը 15ին, Սէնթ Էթիէն, Ընկ. Մանուկեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին ընկեր Արամ Աւետիսեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԾՊՏԵԱԼ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
BAL MASQUÉ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ - Քաշանի *Մուրատ* խումբին կողմէ։

Այս Շաբաթ, Դեկտ. 9, ժամը 20էն սկսեալ։
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ 17 Րիւ Պլէօ

Buffet **Ambiance** **Attractions**

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ **ԳԱՌԶՈՒ**

Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ։ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
շարժանկարի համաշխարհային վըտէթ

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ

Դաշնակ՝ **ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ**

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱՇԱՍԱՆԵԸ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱԻԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով, գեղարուեստական տնօրէն՝ Ժերար Պօյաճեան, *պարուսոյցներ՝* Էտի Ծօլօլեան *եւ* Ալէք Մելքոնեան։

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «*ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ*»էն, *կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ Ծերունի վանականի դերերը։*

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմանեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ

Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Ճոխ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (*առանձին հատորներ*)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն

ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ
8
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
8 DECEMBRE
1967

Le Numéro 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11081 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — № 11.081

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Քանի մը օրէ, Փարիզի մէջ, գումարուած է Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան համագումարը : «Ա. Ե. Մ.»ը, համախմբումն է «Վեցերուն», առաւել Մեծն Բրիտանիա : Չորեքշաբթի օր երկու միջադէպեր «պատմական» բնոյթ պիտի տային օրուան նիստին :

Երբ տը Կրայլի (Ժողովրդավար Միութիւն, Ֆրանսա) տեղեկագիրը կը կարդացուէր «Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան երկիրներու քաղաքական պատասխանատուութիւնները Եւրոպայէն դուրս» նիւթին շուրջ, Պելժիոյ ներկայացուցիչը՝ տը լա Վալէ – Փուսէն միջամտած է շատ բուռն կերպով, չընդունելով Ֆրանսական տեսակէտը ըստ որուն Եւրոպա անկարող է եւրոպական քաղաքականութիւն մը վարել եւ դեր մը խաղալ աշխարհի մէջ : Միացեալ Նահանգներու պոչին կապուած է միշտ :

Պելժիոյ պատուիրակը շեշտած է անմիջապէս թէ փաստը որ եւրոպական քաղաքականութիւն կայ այն է որ նոյն օրը Եւրոպայի երեք մեծ կուսակցութիւններ հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը պատրաստած են, զոր կոչած են՝ «Փարիզի Յայտարարութիւնը» : Հոն կ՚ըսուի հետեւեալը.— «Մենք, ստորագրեալներս, նախագահ դեմոկրատ – քրիստոնեայ, ընկերվարական եւ ազատական խումբերուն, ներկայացուած արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան Ժողովին, հանդիսաւորապէս կը յայտարարենք թէ ընդդէմ կրկնուած ճիգերուն Ա. Ե. Մ.եան մէկ անդամին իր միակողմանի որոշումները պարտադրելու համար ինչ կը վերաբերի Հաւաքականութեան ընդլայնումին, միւս հինգերը միացեալ ճակատ կազմած են ի նպաստ անմիջական բանակցութիւններու Մեծն Բրիտանիոյ հետ, համաձայն Եւրոպայի ժողովուրդներու ճնշիչ մեծամասնութեան փափաքին» : Այս է յայտարարութեան գլխաւոր մասը, որմէ ետք, Պելժիոյ ներկայացուցիչը կոչ մը ըրած է Ֆրանսայի ժողովուրդին, որպէսզի դուրս ելլէ կղզիացումէն ու հետեւեալը երեւակայած է ու պատմած .— «Անդենական հասած, Զօր. տը Կոլ Տիրոջ հրեշտակին կը հանդիպի որ կ՚ըսէ իրեն .— «Տէրը ամէնէն մեծ պարգեւները շնորհեց ձեզի՝ քաջութիւն, գրելու եւ խօսելու տաղանդ, նոյնիսկ ձայնասփիւռին, իմացականութիւն : Այդ բոլոր այն յոյսով որ Եւրոպայի Պետական առաջին դէմքը կը դառնաք ու անոր բանբերը Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան առջեւ : Նախընտրեցիք Լուտովիկոս ԺԴ.ի վերջին մեծ նախարարն ըլլալ» :

Այս խօսքերը, որոնք ծափահարութիւններու արժանացած են, վրդոված են Պ. տը Կրայլը, որ իր պաղարիւնն ալ կորսնցուցած է եւ զեկուցաբերի իր պաշտօնէն հրաժարելով, ձգած է նիստը եւ հեռացած, հակառակ նիստին նախագահ՝ Քոնֆալոնիէրիի մէկ փորձին : Բազմաթիւ խօսողները ելած են եւ իրենց ցաւը յայտնած են նման միջադէպի մը համար :

Ի վերջոյ ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկած է բանաձեւ մը, որ հրապարակ կը դնէ կրկին Եւրոպայի քաղաքական միութիւնը իրագործելու գաղափարը :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՍԿԻՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Սթերլինկի արժեզրկումէն եւ տը Կոլի մամուլի ասուլիսէն ի վեր, օրուան հրատապ հարցն է՝ ոսկին : Այս մասին երկար յօդուած մը հրատարակած է Էքսփրէս : Ստորեւ գլխաւոր մասերը :

«Առասպելական մետաղը» կ՚անուանէր բանաստեղծ Ժոզէ Մարիա տը Հերէտիա : Եւ որպէսզի կարելի ըլլար գտնել զայն, ծովագնացներու սերունդներ մոռցան խոհուն իմաստութիւնը, որով պէտք է առաջնորդուէին :

Տը Կոլ իր վերջին մամլոյ ասուլիսին մէջ ոսկին անուանեց «անսասան, անաչառ եւ տիեզերական» : Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը հինգ վայրկեան միայն խօսեցաւ ոսկիի մասին, սակայն այսքանը բաւական էր, որ աշխարհի չորս ծագերուն հազարաւորներ՝ դրամատէրեր, կեդրոնական դրամատուներու կառավարիչներ, ելմտական նախարարներ կամ վարչապետներ ուշի ուշով հետեւէին ըսուածներուն :

Արդարեւ, ժամանակէ մը ի վեր, տընտեսական աշխարհը տենդագին վիճակ ստացած էր : Ստեղծուած կացութիւնը, ամերիկեան ուեսթըրն ժապաւէններու նմանողութեամբ կարելի է անուանել «ոսկիի ջերմ»ը : Երեք մեծ շուկաներու՝ Լոնտոնի, Ցիւրիխի եւ Փարիզի մէջ, ուր այսպէս կոչուած «դեղին մետաղը» հասարակ ապրանքի մը նման դրամի կը փոխակերպուի, մեծ «խուժում» մը կ՚արձանագրուի : Մէկ շաբթուան մէջ, աւելի քան երեք հարիւր թոն ոսկի գնուեցաւ Լոնտոնի, մեծ քանակութեամբ ալ Ցիւրիխի եւ Փարիզի մէջ : Ձոյլ կամ հնչուն ոսկիները հացի նման ծախուեցան : «Հաց» մը, որուն քիլօն 5600 Փրանք է :

Ո՞ւրկէ կուգան այս ձոյլ ոսկիները : Երեք քառորդով Լոնտոնէն՝ հասարակ ծրարներու նման առաքուած՝ օդանաւով :

Ինչո՞ւ ոսկին Անգլիայէն կուգայ : Որովհետեւ Անգլիա այս ճիւղին մէջ դարձած է դրամատէրերու դրամատէրը : Անգլիական անհատական հինգ մեծ դրամատուներ, հսկողութեանը ներքեւ Անգլիոյ Դրամատան, շուկայ կը հանեն Հարաւային Ափրիկէի ոսկին : Ի դէպ, այս վերջինը «դեղին մետաղի» աշխարհի ամենամեծ արտադրիչն է :

Ինչո՞ւ այս տագնապը այսպէս կոչուած «միջազգային դրամական դրութեան» մէջ : Ո՞վ է, որ կը խանգարէ մեքենան : Անգլիացիներուն համար տարակոյս չկայ. տը Կոլն է, այս «չար ոգին», որ չգոհանալով սթերլինկի հասցուցած վնասէն, այժմ կ՚ուզէ յարձակիլ Ֆորթ Նոքսի, այսինքն Միացեալ Նահանգներու հսկայ դրամարկղին վրայ : «Սընտէյ Թելէկրաֆ» կը պնդէ . «վճռական, մտածուած եւ բիրտ ճիգ մը կայ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ արժեզրկելու տոլարը» : Զուիցերիոյ մէջ նուազ բուռն են բայց նոյնքան վճռական, «Ֆրանսա ոսկիի ծածուկ յարձակումի ձեռնարկած է Ամերիկայի դէմ» կը հաստատէ «Պերներ Թակպլաթ» :

Վերէն՝ Զօր. տը Կոլ կը վանէ այս ամբաստանութիւնները, «Ֆրանսա ոչ մէկ դեր ունի ստեղծուած փոթորիկին մէջ» : Եւ արդէն, կ՚աւելցնեն Էլիզէի մէջ Ֆրանսա դժուարութիւն պիտի ունենար այսօր տոլարը ոսկիի վերածելու գործին մէջ, քանի որ երկար ժամանակէ ի վեր արդէն իսկ կատարած է այդ գործողութիւնը եւ իր տրամադրութեան ներքեւ շատ քիչ տոլար կը մնայ : Թերեւս ճիշդ է, բայց ոչ ոք կը հաւատայ :

Արդարեւ, պատասխանատու ըլլայ կամ ոչ, ճակատամարտ մըն է զոր կը մղէ տը Կոլ : Այս պարագան ինքն ալ չի ծածկեր : Միացեալ Նահանգներու ելմտական նախարարը՝ Հէնրի Ֆաուլըր ցոյց կուտայ հետապնդուած նպատակը երբ կ՚ըսէ . «սթերլինկի արժեզրկումէն ետք, այսուհետեւ տոլարին կարգը եկած է» : Այս նպատակը հետապնդողը կը կոչուի տը Կոլ : Իր զէնքն է ոսկին : Պատերազմի դաշտը՝ դրամական միջազգային եղանակը : Հետապնդած նպատակը՝ վերջ տալ ամերիկեան դրամին առանձնաշնորհեալ վիճակին : Հաւանական արդիւնքը՝ տընտեսական համաշխարհային տագնապ մը :

Առաջին հայեացքով տարօրինակ կը թուի այն պարագան, որ ոսկին, այս «բարբարոս նշխարը», ինչպէս կը կոչէր մեծ տնտեսագէտ Ճոն Քէյնս, կամ Լենինի բնորոշումով՝ « միայն արժանի՝ զարդարելու բանուորներու արտաքնոցները», կրնայ, 20րդ դարու մէջ, սպառնալ տընտեսական բարգաւաճումի մը, որ հաստատուած է ելեկտրոնիկի, հիւլէական ուժի կամ անջրպետի վրայ : Եթէ մեկտեղուի ԺԳ. դարէն ցայսօր արտահանուած աշխարհի բոլոր ոսկին, հազիւ թէ լեցնէր Փարիզի Օփերային բեմը : Այս փոքր զանգուածին՝ 66 հազար թոն ոսկիին կողքին, աշխարհի ամէնէն ուժեղ եւ հարուստ երկիրը՝ Ամերիկան, ինքզինք վտանգուած կը զգայ : Ինչո՞ւ : Հասկնալու համար ասիկա, անհրաժեշտ է քննել նախ մարդուն տնտեսական գործառնութեան ամէնէն նախնական ձեւը՝ փոխանակութիւնը, այսինքն՝ վաճառականութիւնը : Վաճառականութիւնը նախ խմբակներու միջեւ, վաճառականութիւնը ապա Պետութեան մը սահմաններէն ներս եւ հուսկ ուրեմն, ճարտարարուեստի զարգացումով, վաճառականութիւնը պետութիւններու միջեւ, այսինքն միջազգային վաճառականութիւնը :

Կարգաւորելու համար այս հազարաւոր գործառնութիւնները, մատուցումի եւ պահանջի գործողութիւնները աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, պէտք է ունենալ վճարումի միջոց մը : Երկրի մը սահմաններէն ներս ոչ մէկ դժուարութիւն կայ : Բոլոր Ֆրանսացիները Փրանքով կը վճարեն : Կրնային նաեւ տինարով կատարել վճարումները, եթէ այդպէս որոշուէր : Բայց երբ հարցը կուգայ երկրէ – երկիր կատարուելիք վճարումներուն, խնդիրը կը դժուարանայ :

Անգլիացի կամ Ֆրանսացի ճարտարարուեստագէտ մը չի կրնար առանց խորհելու ընդունիլ օրինակ Ինտոնեզիոյ կամ Ուրուկէի մէջ գործածութեան դրուած դրամները պարզ անոր համար որ այս երկիրներուն կը ծախէ իր ապրանքը : Ինչո՞ւ, որովհետեւ չի գիտեր տարադրամին օրուան արժէքը : Փաստօրէն չի կրնար ուսումնասիրել աշխարհի դրամներուն կայունութեան պարագան եւ հետեւիլ անոնց յեղաշրջումին՝ օրը օրին : Ասկէ կուգայ այն միտքը, տրամաբանական անշուշտ, գտնելու միջազգային փոխանակութեան միջոց մը, «նախատիպար մը :

1922ին նախ մտածեցին ոսկիի մասին : Բայց այս միջոցը անյարմար էր իր ծանրութեան համար, ինչպէս նաեւ՝ խարդախուելու հաւանականութեան պատճառով : Որով, շատ բնական կերպով, Ճափոնցի մը որ գերման մեծաքանակ վաճառականի մը հետ կը բանակցէր, ընդունեցաւ իր ստացած ապրանքին փոխարժէքը կատարել սթերլինկով, որովհետեւ, անցեալ դարուն, միակ դրամն էր, որ կ՚երաշխաւորէր միջազգային առեւտուրին երկու պայմանները .— կայուն էր տասնեակ տարիներէ ի վեր եւ կարելի էր ճարել ամէն տեղ, քանի որ Անգլիա՝ ծովերու եւ գաղութներու տէր, դրամատուներու ցանց մը հաստատած էր աշխարհի մէջ : Դրամին «նախատիպարը» ձեւով մը աշխարհի ամէնէն ուժեղ պետութեան դրամն էր :

Անգլիա միեւնոյն ատեն պարտաւոր էր հսկել, որպէսզի իր դրամը մնայ միշտ կայուն : Պարտաւոր էր, ինչպէս պարզ վաճառական մը, ուշադիր գտնուիլ, որ իր մուտքն ու ելքը հաւասարակշռուին : Հաւասարակշռութեան խախտումը կը խախտէր նաեւ վստահութիւնը սթերլինկի հանդէպ :

Դժբախտութիւնը եկաւ 1922ին, երբ գործածութեան այս եղանակը փորձուեցաւ պաշտօնականացնել համաձայնագրով մը : Մինչ այդ տեղի ունեցաւ յեղաշրջող երեւոյթ մը : 1917ին ամերիկեան զինուորներ եկան Եւրոպա եւ Մ. Նահանգները մէկ օրէն միւսը դարձան համաշխարհային մեծ ուժ մը : Տոլարը սթերլինկի հետեւած եւ, իր կարգին, ինքզինք պարտադրած էր իբրեւ միջազգային մեծ դրամ մը : Ուրեմն անհրաժեշտ էր ստեղծել կողք կողքի երկու մեծ դրամներու պահեստ մը՝ սթերլինկի եւ տոլարի : Այս վերջինը, ժամանակի ընթացքին, սթերլինկի բաղդատմամբ աւելի եւս յառաջդիմեց :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ նախագահը՝ Զօր. Կեսթիտօ մեռած է առջի գիշեր, սրտի տագնապէ մը : 66 տարեկան էր եւ իշխանութեան գլուխն անցած էր անցեալ Մարտէն ի վեր :

ԻՐԱՔԷՆ զինուորական պատուիրակութիւն մը զոր կը ղեկավարէ սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Հիւսէյն Սապրի, Փարիզ հասած է, կարգ մը զինուորական հաստատութիւններ այցելելու համար : Այս առթիւ մինչ պաշտօնական շրջանակներ կ՚ըսեն թէ պարզ «քաղաքավարական» այցելութիւն մըն է, շատ կը կրկնուի այլ աղբիւրներու կողմէ թէ Ֆրանսա զէնք եւ օդանաւ (միրաժ) պիտի ծախէ Իրաքի : Որոշ աղմուկ կը հանէ այս հարցը այնպիսի պահու մը երբ Ֆրանսա ամպարկօն չէ վերցուցած Իսրայէլի տրամադրուելիք զէնքերուն համար :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութեան բանբերը յայտարարած է թէ Եգիպտոս զինուորական ոչ մէկ կայան կը տրամադրէ Խորհ. Միութեան կամ ուրիշ պետութիւններու :

ՀՐԷԱԿԱՆ զանազան կազմակերպութիւններ կը շարունակեն բողոքել նախագահ տը Կոլի մամուլի ասուլիսին ընթացքին, արտասանած խօսքերուն դէմ, Իսրայէլի եւ Հրեաներու մասին : Ալպէր – Այնշթայն ակումբը «կ՚ողբայ պատմական իրականութեան անճիշդ վերլուծումը», Ֆրանսայի Հրեայ – Քրիստոնեայ բարեկամութիւնը կը վախնայ որ «գործածուած կարգ մը արտայայտութիւններ կերտան հակահրէականութեան» : Միւս կողմէ Սիրք տ'Իվէրը ծայրէ ծայր լեցուած էր առջի գիշեր եւ նախագահ տը Կոլի խօսքերուն դէմ կազմակերպուած այս հանրաժողովին, խօսք առած են բազմաթիւ անձնաւորութիւններ : «Հակահրէութիւնը գործով չի սկսիր այլ՝ խօսքով» ըսած է բանախօս մը, ինչ որ պատկերն է երեկոյթի ընթացքին եղած բոլոր ելոյթներուն :

ՔԱՓԻ մէջ սրտի պատուաստի ենթարկուած հիւանդը կ՚ապրէր տակաւին Հինգշաբթի, թէեւ վտանգաւոր շրջանի մէջ է մինչեւ տասը օր :

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեռելոցի օրն էր (2 Նոյեմբեր) որ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին մէջ կը կատարուէր յուղարկաւորութիւնը Գոհարիկ Ղազարոսեանի, մահացած (29 Հոկտեմբեր) յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Ո՞վ էր, սակայն, այս արուեստագիտուհին, որուն ձգած պակասը անկարելի պիտի ըլլայ լեցնել :

Ծնած Պոլիս, Գոհարիկ Ղազարոսեան իր երաժշտական ուսումը կատարած է Ֆրանսա, շատ երիտասարդ տարիքին ընդունուելով Փարիզի Երաժշտանոցը : Ունեցած է իբր ուսուցիչ ֆրանսական դպրոցին ամէնէն մեծ վարպետները՝ Լազար Լէվի, Փօլ Ֆօշէ, Փօլ Տիւքա, Ռօժէ Տիւքաս :

Պոլիս վերադարձէն ետք Գոհարիկ Ղազարոսեան սկսած է սարքել նուագահանդէսներ եւ նուիրուիլ գլխաւորաբար երաժշտական հեղինակութեան : Կը յիշեմ իր առաջին գործերէն ոմանք, որոնք կուգային համեստ կերպով մաս կազմել իր յայտագրերուն, համբաւաւոր հեղինակներու գործերուն կարգին : Ինչպէս գրեթէ բոլոր հեղինակներուն, Գոհարիկ Ղազարոսեանի այս առաջին արտադրութիւններուն մէջ կը յայտնուէր իր դպրոցին, այսինքն 20րդ դարու Ֆրանսական երաժշտութեան խոր ազդեցութիւնը : Անկարելի է սակայն ուրանալ հայկական թէմերուն միացած իր անհատական ոճը, որ կը սկսէր արդէն իսկ երեւան գալ :

Գ. Ղազարոսեան միշտ պահեց կապերը իր նախկին մեծ վարպետներուն հետ, ու յետոյ ներկայ երաժիշտ կամ հեղինակներուն հետ, ինչ որ առաջին պայմաններէն է արուեստագէտի մը յառաջդիմութեան : Հետեւելով դարուս յեղաշրջումներուն՝ միշտ կատարելագործեց իր գիտութիւնը : Այս հոսանքը կարելի է նշմարել իր գործերուն մէջ, որոնք սակայն միշտ պահած են ազգային ու անհատական իր ոճը :

Հակառակ բոլոր իր զբաղումներուն, այս անխոնջ արուեստագիտուհին տարիներու ընթացքին անընդհատ այցելեց շատ երկիրներ, Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգներ, Զուիցերիա, Գերմանիա, Լիբանան, Եգիպտոս, եւայլն, սարքելով անհամար նուագահանդէսներ, որոնց կարգին ներկայացուց «Պիէն Թամփէրէ» յայտագրերը :

Հեղինակութիւնները բազմաթիւ են : Ատոնց մէջ կը գտնենք դաշնաւորումներ քանի մը անտիպ հայ ժողովրդական երգերու՝ հաւաքուած Կոմիտաս վարդապետի կողմէ, որուն հանդէպ անսահման էր իր հիացումը :

1940ին Տիրան հրատարակչականի կողմէ հրապարակ ելած են իր երեսուն մեղեդիները ու Մայիս 1967ին Շուտէնսի կողմէ տպուած են իր 24 դաշնակի էթիւտները : Գործերուն մեծ մասը դեռ դժբախտաբար ձեռագիր վիճակի մէջ կը մնայ : Գոնէ ներկայիս կարելի չէ ատոնց թիւը ճշդել : Իր գրադարանին մէջ ամփոփուած հեղինակութիւններէն զատ բազմաթիւ գործեր կը գտնուին անհատներու մօտ հետեւեալ պատճառաւ :

Գոհարիկ Ղազարոսեան երաժիշտ վարպետներու կամ վարպետներու իր յարգանքը կամ համակրութիւնը կը յայտնէր նուիրելով հեղինակութիւն մը : Շատ անգամ ունկնդրութիւնէ մը ետք նոյն ձեւով կը քաջալերէր նոյնիսկ երիտասարդ երաժիշտներ : Այս գործերն են մանաւանդ, որոնք շատ դժուար պիտի ըլլայ հաւաքել ու հրատարակել :

Իր կորուստը մեծ է, որովհետեւ իսկապէս կանխահաս էր : Ան մահացաւ իր արտադրութեան ամէնէն ճոխ շրջանին : Վերջին գրութիւններէն փրէլիւտները ընդհատուած են 11 թիւին՝ երբ կ'ուզէր ամբողջացնել եւ հասցնել 24ի : Այս եղանակին իր բազմաթիւ ծրագիրներուն մաս կը կազմէին նաեւ Լեհաստան ու Աւստրալիա այցելութիւնները՝ նուագահանդէսներ սարքելու համար, մանաւանդ Վիէննայի մէջ, ուր պիտի նուագէր իր դաշնակի առաջին concerto-ն, զոր մի քանի տարի առաջ նուագած էր Փարիզ, « Շուլթօ » նուագախումբին հետ :

Գոհարիկ Ղազարոսեանի կորուստը մեծ է ազգին, երաժշտական աշխարհին, իրեններուն ու բոլոր իր ծանօթներուն համար : Սակայն մխիթարուինք ըսելով թէ նոյնքան մեծ է իր յիշատակը : Իր գործերը միշտ պիտի մնան ու անոնց շնորհիւ պիտի անմահանայ Գոհարիկ Ղազարոսեանի անունը, որ արդէն իսկ երաժշտական Լառուսին մէջ անցած է : Անուն մը որ կրնանք ըսել թէ բացառութիւններու մաս կը կազմէ : Իսկապէս երաժշտական հեղինակներու, նոյնիսկ միջազգային ցանկին մէջ եթէ ոչ անկարելի գոնէ շատ դժուար է յիշել կին երգահան մը :

Մենք սակայն անվարան պիտի կարենանք ըսել թէ Գոհարիկ Ղազարոսեանը ունինք, Գոհարիկ Ղազարոսեանը որ պատիւ կը բերէ ոչ միայն իր ասպարէզին ու ազգին, այլ եւ իր սեռին :

ՆԱՀԱՊԷՏ ԱԼԱԼԷՄՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՄԱՆՈՎԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ամսաթերթը քաղաքական ծրագիր մը կը պարզէ՝ փոփոխութեան ենթարկել ինքնակալութիւնը, ոչ թէ տապալել ցարականութիւնը : Ռուս զանգուածին առօրեայ պէտքերէն բխած ընկերային մեծ խնդիրները կը մնան երկրորդական, կարեւորը ժողովրդային ներկայացուցչութեամբ սահմանադրական միապետութեան մը ստեղծումն է :

Կը հաւատային, թէ վարչութեան փոփոխութիւնը պիտի լուծէր ընկերային հարցերը, որոնք հետզհետէ կը բարդուէին երկրին տնտեսական յառաջդիմութեան պատճառով : 1900ին բանուորներու թիւը կը հասնէր երեք միլիոնի : Օրական աշխատանքը կը տեւէր 15 – 18 ժամ, օրավարձքերը շատ համեստ էին : Բանուորներու բնակարանները, քարիւղով լուսաւորուած, զօրանոցներ էին, նոյն սենեակին մէջ ընտանիքներ թմբլուած էին : Գիւղացիութիւնը կ'աճէր, հողաբաժինը բաւարար չէր ընտանիքին պէտքերուն գոհացում տալու համար, տուրքերը յաւելում կը կրէին, ցորենի եւ գետնախնձորի արտադրութիւնը կը նուազէր, երիտասարդներ կը լքէին գաւառը՝ քաղաքներ կը գաղթէին, օրապահիկ մը ճարելու համար :

Այդ դժնդակ պայմաններու տակ գիւղացիներ կը շարժին, բանուորներ գործադուլի կը դիմեն, յեղափոխական գաղափարներ կը ծաւալին :

Մուքտէնի եւ Ցուշիմայի պարտութիւնները ցարին կը պարտադրեն խորհրդարանի մը գումարումը : Ազատականներ կը պնդեն պատասխանատու կառավարութեան մը կազմութիւնը, ցարը կը յամառի իրեն վերապահել նախարարներու ընտրութիւնը : Նախորդներէն ժառանգած է միապետութիւնը, Նիքոլա իշխանութիւնը կ'ուզէ փոխանցել զաւակին :

Պատահեցաւ մեծ պատերազմը, որուն կը սպասուէր, բայց պատրաստ չէր : Առաջին յաղթանակը կը բարձրացնէր բանակին բարոյականը, պարտութիւնը պատճառ կ'ըլլար Մեծ Դուքս Նիքոլայի հեռացումին ընդհանուր հրամանատարութենէն : Նիքոլա կը փափաքի ստանձնել այդ պաշտօնը, հակառակ Տումայի նախագահ Ռոզիանքոյի աղաչանքին. «Ձեր սրբազան անձը ժողովրդային դատաստանին ձգելով, ձեր ձեռքը ձեզի դէմ կը դնէք եւ Ռուսիան կը տանիք իր կորուստին» : Ցարը կը մնայ խուլ :

Պիզմարք բարեկամներուն խորհուրդ կուտար ռուս արժեթուղթեր չպահել, կը հաւատար թէ Ռուսիա երկարատեւ պատերազմի մը չի կրնար տոկալ : Նեղուցներու փակումը արգիլեց ֆրանքեւ-ռուս գործակցութիւնը, մէկը պէտք ունէր ռուս զինուորին, միւսը զինակցին ռազմամթերքին : Ռուս ժողովուրդը, բանակ եւ նաւատորմ, յոգնեցաւ, յեղափոխութիւնը պայթեցաւ : Ռուս յեղափոխականներ երախտագէտ մնացին նեղուցներու պահակին եւ աշխատեցան դարձեալ պահակ դնել, հարաւային Ռուսիոյ «դրան բանալիները» յանձնել տիրօջը :

Նիքոլա կը ստիպուի հրաժարիլ, յեղափոխականներ իր գլուխը կը պահանջեն : Քերենսքի կը մերժէ. « Չեմ ուզեր ռուս յեղափոխութեան Մարան ըլլալ » : Անգլիոյ Թագաւորը կը խնդրէ որ ցարական ընտանիքը փոխադրեն Անգլիա : Լոյտ Ճորճ կը տեղեկագրէ Թագաւորին, թէ ցարին գալուստը կրնայ խռովութեան պատճառել գործաւորական դասակարգին մէջ : Անգլիոյ դեսպան Սըր Ճորճ Պիւքանըն կը հաղորդէ տխուր մերժումը արտաքին նախարար Թերեսչէնկոյի՝ խորապէս ընկճուած, արցունքոտ աչքերով :

Ցարական ընտանիքին ճակատագիրը վճռուած էր : Քերենսկի անձամբ կը ճամբէր զայն հեռաւոր Սիպերիան, ուր պիտի գործադրուէր մահավճիռը :

Էքաթերինպուրկի մէկ անկիւնը համեստ բնակարանի մը մէջ արգելափակուել ետք, 1918 Յուլիս 6ին մոլեռանդ յեղափոխականներ գիշեր ատեն կ'առաջնորդեն ցարական ընտանիքը վարի յարկը, կը կրակեն ցարին, ցարուհիին, հինգ զաւակներուն, բժիշկին եւ երեք ծառաներուն վրայ, կը տանին դիակները քաղաքէն դուրս, կը կտրատեն, կ'այրեն եւ կը թողուն ,կը հեռանան : Երբ յաջորդ օր «Սպիտակներ»ը կը հասնին քաղաք, մոխիրներու դէզ մը կը գտնեն :

Այսպէս վերջ գտաւ Ռոմանով հարստութիւնը, այսպէս Լենին եղբօրը մահուան վրէժը լուծած եղաւ :

Եւ սակայն երեք ոճրագործները հրէական ծագումով Ռուսեր էին եւ ոմանք գրեցին, թէ հրէական հալածանքներու վրէժառութիւն մըն էր, գործադրողները կատարած էին «միջազգային հրէութեան» կամքը :

Կրինվալտ կ'եզրակացնէ .

« Հարստութեան պետ, Նիքոլա քաւութեան նոխազն էր, քաւութեան զոհ մը : Ռուսիոյ մէջ իր օրով եւ իր նախորդներուն տակ բաւական երջանիկ անձեր կ'ապրէին : Բայց իր անձէն վրէժ կը լուծէին ժողովրդական զանգուածներու դարերէ ի վեր կրած տառապանքներուն համար, ոստիկանական բռնութիւններ, դատարանական անարդարութիւններ, աւատապետներու հարստահարութիւններ, սիպերիական աքսորներ, արիւնալի պատերազմներ եւ սերունդներէ ի վեր թափուած արցունքներ : Իր թշնամիներուն տեսակէտով Նիքոլա մեռնելու էր իրեններուն հետ, որպէսզի Ռուսիան ապրի » :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՍ ՄԵԾ ՄԱՆՉ ԵՂԱԾ ԵՄ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Աշխատաւորներու ընտանիքէ մը, երախայութենէն ճանչնալով արհեստաւորի մօտ աշխատող աշկերտին թշուառութիւնը եւ շահագործումը, Նիքուցը Թնասէ ըմբռնեց մարդկային արժանապատուութիւնը եւ ազատագրութեան յաջորդող տարիներուն գրելու կարելիութիւնը :

1954ին քննադատութիւնը նշեց պատմողի տաղանդը, զոր կը յայտնաբերէր «Ես մեծ մանչ եղած եմ» պատմուածքը : Յետագայ տարիներուն, Նիքուցը Թնասէի գրութիւնը բաժնուեցաւ հրապարակախօսութեան — *ռըփորթաժներ*, *ֆօյլեթօններ* — եւ քանի մը հատոր պատմուածքներու (օրինակ, «Դատարկաշրջիկները» 1957), ինչպէս նաեւ երախաներու համար շատ մը գրքերու միջեւ :

ԿԱ՞Յ ԻՆԾԻ ՊԷՍ ՈՒՐԻՇ ՄԷԿԸ· ԵՍ ԱՇԿԵՐՏ ԵՄ

Քեռի Ալպըրթրոյին ծանօթ մը ունէր աշխատանք բաշխող գրասենեակին մէջ : Ան, գիս միասին տանելով խօսեցաւ ճերմակ վրանոց հագած անձի մը հետ : Քեռի Ալպըրթրոյին զայն կ'անուանէր «պարոն ինժիներ Նիքոլաու» : Ինժինէրները խելացի մարդիկ են. շատ ուսմունք առած անձեր. ունեցած են առատ դրամով ծնողներ, որոնք դպրոց ղրկած են զիրենք : Վըրպեթէն եւս, եւ անոր կինը, տան մէջ խօսակցած ատեն կ'ըսէին, թէ իրենց տղան եւս ինժիներ պիտի ըլլայ : «Դիւանագէտը» եւս փափաք ունի ինժիներ դառնալու : Անոր ծնողքը բաւական դրամ չունի հոգալու համար անոր պէտքերը եւ ան դրամ կը ճարէ թերթ ծախելով : Շատ անգամներ լսած եմ քեռի Ալպըրթրոյի խօսքերը, երբ ան ինժիներ Նիքոլայի մասին կը պատմէր իր կնոջ Աուրիքա մօրաքրոջն : Անոր ծնողքն ալ դրամ չէ ունեցած : Հաւանաբար ան ալ թերթ ծախած է կամ բեռնակրութիւն ըրած է կայարանին մէջ :

Ինժիներ Նիքոլաուն փոքրակազմ գրեթէ ճերմկցած մազերով անձ մըն է, թէեւ ծեր չէ : Կ'ըսեն թէ մազերը կը ճերմկին, եթէ շատ հոգեր ունենաս : Ես չեմ հաւատար : Հօրս մազերը սեւ–սեւ են :

Այսպէս ուրեմն, քեռի Ալպըրթրոյին գիս տարաւ ինժիներ Նիքոլաուին :

— Ահա՛, պարոն ինժիներ, այս է այն տղան, որու մասին խօսեցայ ձեզի :

Ինժինէրը ելաւ աթոռին վրայէն եւ եկաւ քովս :

— Կ'ուզե՞ս արհեստ սորվիլ, ըսաւ ան :

— Կ'ուզեմ, պարոն ինժիներ :

— Կը սիրե՞ս արհեստը :

— Կը սիրեմ, քանի որ ոսկի ապարանջան է :

Ինժինէրը եւ քեռի Ալպըրթրոյին իրարու նայեցան ծիծաղելով :

— Տասնեւչորս տարին լրացուցա՞ծ է :

— Լրացուցած է :

— Մեր բաժնին մեքենագիտութեան ճիւղին թող տան, միջամտեց քեռի Ալպըրթրոյին. լաւ մեքենագէտ մը ընեմ զինքը :

— Թող ընդունման ձեւակերպութիւնները ընեն :

Քեռի Ալպըրթրոյին գիս տարաւ գրասենեակ մը : Շատ բարձր սեղանի մը վրայ տեղաւորուած էին ամէն տեսակ թուղթեր, որոնց մէջ իր քիթը մխրճած էր մարդ մը :

— Տղէք այս տղուն ընդունման թուղթերը, ըսաւ քեռի Ալպըրթրոյին. ես խօսած եմ ինժինէրին հետ :

— Անունը ի՞նչ է, հարցուց մարդը :

— Թրաեան Անտրոնիէ :

Զիս յանձնեց դարպասին մօտ կեցած մարդու մը եւ յանձնարարեց որ զիս տանի մեքենագիտական 18րդ բաժանմունքը :

Հասանք մեքենագիտութեան սրահը : Ընդարձակ, շատ ընդարձակ սրահ մը : Այնտեղ տեսայ նաեւ հանրակառքի կցուող վակոններ, որոնք կը շինուէին այստեղ, բոլորովին նոր : Սրահին պատերուն տակ սեղաններ, որոնց վրայ հաստատուած են ձեռնամամուլներ : Մեքենագէտը այնտեղ կը սեղմէ երկաթը եւ անոր կուտայ ուզած ձեւը : Սրահին մէջ այնքան աղմուկ կայ որ մարդիկ ստիպուած են պոռալով խօսիլ իրարու հետ : Աշխատաւորները երկաթին կը զարնեն ահագին մուրճերով եւ անոր կուտան իրենց ուզած ձեւը, զայն տաքցնելէ ետք :

Աշկերտներ կան այստեղ ալ : Ոմանք երկաթներ բռնած են ունելիներով, ուրիշներ՝ պառկած կ'աշխատին հանրակառքի վակոններուն տակ :

Կանգ առինք կապոյտ վրանոց հագած մարդու մը առջեւ :

— Պարոն վարպետ, աշկերտ մը բերի ձեզի. բոլոր ձեւակերպութիւնները կատարուած են :

Պարոն վարպետը կը նայի ինծի : Այնտեղ կուգայ նաեւ քեռի Ալպըրթրոյին :

— Ես խօսեցայ պարոն ինժինէրին հետ, կ'ըսէ ան, իմ ջոկատիս մէջ տուէք զայն :

Վարպետը կ'ընդդիմախօսէ քեռի Ալպըրթրոյին.

— Դուն գործիդ նայէ. ես գիտեմ ընելիքս. պէտք չունիմ հոգատարի :

Քեռի Ալպըրթրոյին կ'երթայ «գործին նայելու» :

(1 – Շար.)

ՆԻՔՈՒՑԸ ԹՆԱՍԷ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՇԱՀԵԿԱՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Աւելի քան չորս հարիւր մեծադիր եւ երկսիւնակ էջերու մէջ լայն գիծերով եւ, մանաւանդ, հնագիտական փաստացի տուեալներով հարուստ եւ այլապէս շահեկան հատոր մըն է Ս. Սարդարեանի «Նախնադարեան Հասարակութիւնը Հայաստանում» աշխատութիւնը, որ լոյս տեսաւ վերջերս Երեւանի մէջ, «Միտք» հրատարակչականի կողմէ :

Հեղինակին հիմնական առաջադրութիւնը եղած է լուսաբանել հայկական լեռնաշխարհի ցարդ անծանօթ, այլ սակայն շատ կարեւոր նախնադարեան – համայնական դարաշրջանի պատմութիւնը :

Նախնադարեան ժամանակաշրջանի պատմութիւնը կամ աւելի ճիշդ է ըսել՝ պատկերը ուրուագծելու համար, Ս. Սարդարեան տասնամեակներ շարունակ գովելի բծախնդրութեամբ քննած եւ ուսումնասիրած է հնագիտական վայրերէ յայտնաբերուած նիւթական մշակոյթի տուեալները, պատմութեան այդ հնագոյն ժամանակաշրջանին մասին ցարդ գոյութիւն ունեցող ուսումնասիրութիւններն ու հետազօտութիւնները եւայլն, որոնց հիման վրայ, այժմ, ահա, կարելի դարձած է ժամանակագրական եւ պատմական իմաստով բաւականին յըստակ պատկերացում մը կազմել նախնադարեան – համայնական դարաշրջանի մասին ընդհանրապէս, եւ այդ ժամանակաշրջանին մէջ թաւալող միջին քարեդարեան (մեզոլիթ) եւ նոր քարեդարեան (նէոլիթ) փուլերու մասին մասնաւորապէս :

Հեղինակը իր աշխատասիրութիւնը բաժնած է հիմնական երեք բաժիններու՝ Հին, Միջին եւ Նոր քարի, ինչպէս նաեւ Պղինձի դարաշրջանները Հայաստանի մէջ :

Ս. Սարդարեան յատուկ ենթաբաժիններու մէջ հանգամանօրէն կը վերլուծէ Հայաստանի բնապատմական պայմանները, բուսական եւ կենդանական աշխարհը՝ մարդկային պատմութեան հնագոյն դարաշրջանին մէջ, ապա ցոյց կուտայ նախնադարեան մարդուն ծագումն ու տնտեսական զարգացումը, ինչպէս նաեւ հնադարեան հասարակութեան կազմաւորումը :

Հեղինակը այս բոլորը կը ներկայացնէ հնագիտական աղբիւրներու հիման վրայ :

Շահեկան են նաեւ այն գլուխները, ուր կը խօսուի տուեալ ժամանակաշրջաններու մշակութային կապերու, արուեստներու եւ կենցաղի մասին :

Ս. Սարդարեանի աշխատասիրութեամբ կը հաստատուի այն իրողութիւնը, թէ հայկական լեռնաշխարհը մարդու եւ առաջին հասարակութեան կազմութեան օճախներէն մէկը եղած է աշխարհի մէջ :

Նաեւ այն իրողութիւնը թէ՝ հոն, հայկական լեռնաշխարհի մէջ մարդկային կեանքը յառաջդիմած է միշտ աստիճանական հոլովոյթով մը :

Հատորը, որ կը պարունակէ նոյնպէս յաջող գծանկարներ, լուսանկարներ եւ երկու հնագիտական քարտէս, ունի յաւելուածական բաժին մը՝ յատկացուած ռուսերէն եւ անգլերէն խտացեալ եզրակացութիւններու, աղիւսակներու, մատենագիտական աղբիւրներու, տեղանուններու եւ, բուսական ու կենդանական անուանացանկերու :

Տպագրութիւնը խնամուած է, իսկ հատորն ալ ճաշակաւոր է :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ
ԻԲՐԵՒ ՀԵՂԻՆԱԿ

ԽՄԲ.— 1966 Փետրուար 5ին, տարաբախտ Գոհարիկ Ղազարոսեան, Փարիզի մէջ կը նուագէր դաշնակի իր 24 էթիւտները : Իր մահուան քառասունքին ի յիշատակ, կը հրատարակենք մեր աշխատակից՝ Արմենակ Փափազեանի յօդուածը, ուր հանգամանօրէն կը վերլուծէր անոր գործը :

Փետրուար 5ի իր նուագահանդէսով Գ. Ղազարոսեան անգամ մը եւս հաստատեց իր վերելքը՝ դաշնակահարէն դէպի հեղինակը :

Դաշնակի 24 էթիւտներ, գրուած նոյն թիւով տարբեր թոներու վրայ, տուին իր տաղանդին նոր փաստերը :

Էթիւտը՝ իր նախնական նպատակին մէջ՝ մատներու թեքնիքին, անոնց հաւասարութիւնը, անկախութիւնը եւ արագաշարժութիւնը զարգացնող մարզանքի միջոց մըն է, զուրկ՝ իրաւ երաժշտութենէ : Շոփէն, Լիցթ, Տըպիւսի անոր կուտան գմայլելի կատարելութիւն մը : Մանաւանդ Շոփէն իր 24 էթիւտներէն իւրաքանչիւրին համար իբր նիւթ կ'առնէ մասնաւոր դժուարութիւն մը, օրինակ՝ եռեակներու, վեցեակներու, կիսաձայներու յաջորդութիւն մը : Ազատութեան այս կաշկանդումը կարծես աւելի կը հրահրէ իր հանճարը՝ տալու համար գոհարներ՝ իր լաւագոյն գործերու կարգին :

Գոհարիկ Ղազարոսեան աւելի ազատօրէն կ'ընդլայնէ իր էթիւտները : Անոնցմէ շատերը նուագածութեան մասնաւոր թէքնիքի մը պատկերը ըլլալէ աւելի՝ ընդհանուր դժուարութիւններու, արագութեան, ռիթմի կամ թուշէի հակադրութիւններ կը պահանջեն : Այսպէս, այլազանութիւնը աւելի շեշտուած է իւրաքանչիւր կտորի մէջ քան մէկ կտորէն միւսը :

Կարեւորը անշուշտ երաժշտական մտածումն է, որ իմաստ եւ արտայայտութիւն պիտի տայ ընտրուած ձեւին : Այս տեսակէտէն հեղինակը հաւատարիմ է թօնալիթէին : Հիմնական նոթը միշտ կը կազմէ ձգողութեան կեդրոնը, առանց սակայն ըլլալու անզիջող բռնապետ մը : Մեկնակէտէն մինչեւ վերադարձը, մոտիւլասիոնները արագ եւ անսպասելի անցքերով կը յաջորդեն իրարու : Երբեմն փոլիթօնալ մասեր ալ կ'երեւան : Գրութիւնը փոխն ի փոխ հորիզոնական է կամ ուղղաձիգ : Այս վերջինին գեղեցիկ մէկ օրինակն է «Հայր Մեր»ը, որուն դաշնաւորումը կրկնապէս կը յուզէ իր նրբութեամբ :

Ընդհանուր առմամբ երաժշտական մըտածումը կը խորշի հասարակէն, բայց նաեւ բռնազբօսիկ զարտուղութիւններէն : Անոր արդիականութիւնը բանաւոր սահմաններ ունի : Իսկ զգայական խորքը կ'ընդգրկէ լայն գետին մը՝ քնքոյշ, մեղմ նրբերանգներէն մինչեւ ուժեղ արտայայտութիւնները : Երբեմն Շոփէնի կամ Լիցթի յիշատակը կը գունաւորէ որոշ մաս մը : Երբեմն ալ մեր ժողովրդական երգերէն, պարերգներէն, եկեղեցական մեղեդիներէն բեկորներ կուգան խառնուիլ երաժշտական կտաւին՝ ենթարկուելով կարեւոր ընդլայնումներու :

Այսպէս կը ծնի ճոխութեան, հարըստութեան տպաւորութիւն մը, որ սակայն կը վնասէ ոճի կատարեալ միութեան : Այս պարագան նշմարելի է մանաւանդ այն կտորներուն մէջ, ուր կը գործածուին յայտնի հայ երգեր, հոն ուր ընդհակառակն մաս մը ունկնդիրներ թերեւս պիտի զգան սիրելի ծանօթի մը հանդիպելու հաճոյքը ··· :

Իրապէս դժուար հարց է հայ շունչի մը արժանաւոր մուտքը արդի երաժշտութենէն ներս : Էթիւտներու հեղինակը կը պրպտումներով կը յառաջանայ արդէն այդ ուղղութեամբ : Ի՞նչպէս տարազել այս նպատակին իտէալ իրագործումը : Տարրալուծել մեր պարերուն եւ երգերուն ձայնաշարի, ռիթմի, մեղեդիական շարժման, յուզական խորքին էական յատկանիշերը, թափանցել անոնց ենթահողէն ներս, յետոյ զանոնք ստեղծող ոգիին հետ բարձրանալ մինչեւ ձայներու արդի աշխարհը, կերտելու համար նոր իրականութիւններ՝ սերտօրէն շաղախուած ինքնուրոյն թէքնիքի մը եւ ոճի մը հետ :

Ամէն պարագայի մէջ Ղազարոսեանի այս մեծ աշխատութիւնը կարեւոր նըպաստ մը կը բերէ հայ հեղինակներու դաշնակային երաժշտութեան :

ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր հօրեղբօրորդին, Տոքթ. Գեղամ Այվազեան, որ կը գործէր Սինսինաթիի մէջ, վերջերս քաշուած իր քոյրերուն մօտ, Փրովիտենս (Միացեալ Նահանգներ) :

×

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Նոյեմբեր 26ին հայ համայնքին տրամադրուած Ամենայն Սրբոց եկեղեցին, առաջին անգամ ըլլալով կը լսէր հայկական պատարագը : Շուրջ վեց հարիւր հայ հաւատացեալներ ներկայ եղած են պատարագին : Ներկայ գտնուած են նաեւ օտար բարձրաստիճան հոգեւորականներ՝ Քենթըրպըրիի Արք.ի ներկայացուցիչը Կանոնիկոս Սեթըրթհուէյթ, Ուիլըղտընի Եպս.ը, որուն թեմին եւ իշխանութեան ներքեւ կը գտնուի եկեղեցին, Պապական Նուիրակի ներկայացուցիչը՝ Գերպ. Քարսըն, Ուեստմինստըրի Լորտ Մէյըրը եւն.: Կրօնական արարողութենէն ետք կարդացուած է Վազգէն Կաթողիկոսի շնորհաւորութեան եւ օրհնութեան հեռագիրը ղրկուած յատկապէս այս առիթով :

×

ՔԷՕԼՆԻ գերմանական հեռատեսիլը, Նոյեմբեր 26ին ներկայացուցած է Անթիլիասի մէջ կատարուած կրօնական արարողութիւն մը, որուն ընթացքին քարոզած է Խորէն Կաթողիկոս : Այս առթիւ խօսնակը պատմականը ըրած է Հայաստանեայց եկեղեցիին, թուած է անոր հոգեւոր կեդրոնները եւայլն : Յիշած է նաեւ, թէ 1915ին Թուրքերը մէկուկէս միլիոն հայ կոտորած են, իսկ մնացորդածը ցրուած է ի սփիւռս աշխարհի :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

— * —

Ռուանէն Պ. Եդուարդ Մինասեան, «Մանսիօն թռէ պիէն»ով լրացուցած է Փարիզի Գեղարուեստից վարժարանը եւ ստացած պետական ճարտարապետի տիտղոս :

×

Այս առթիւ, Լիոնէն իր մեծ մայրիկը, կը նուիրէ քսան Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Երիտասարդութեան ժամանակ Հարաւային Թիարանին մէջ բանտարկուած թիապարտներուն պահնորդութիւն ըրած էր :

Աւելի հեռու երթալէ առաջ բացատրենք թէ ի՛նչ է այն մարդկային դէմք ըսուածը զոր քիչ մը առաջ Ժավէրին կուտայինք : Ժավէրին մարդկային դէմքն էր տափակ քիթ մը երկու խորունկ ռունգերով. այտերուն վրայէն երկու ահագին կիսամօրուս կը տարածուէին դէպի այն ռունգերը : Առջի անգամ մարդ անհանգստութիւն մը կը զգար երբ կը տեսնէր այս երկու անտառը եւ երկու խոռոչները :

Ժավէր քիչ անգամ եւ սոսկալի կերպով կը խնդար, նրբաձեւ շուրթերը կը բաժնուէին եւ կը ցուցնէին անոր ոչ միայն ակռաները, այլ նաեւ լինդերը եւ իր քթին բոլորտիքը կարճ, տափարակ եւ վայրենական ծալ մը կը կազմուէր ճիշդ վայրենի գազանի մը կնճիթին վրայ կազմուած ծալի մը պէս : Ժավէր երբ ծանր կենար, ամեհի շունի մը կը նմանէր. երբ խնդար վագրի մը կը նմանէր : Մանաւանդ թէ գանկը փոքր, ծնօտը մեծ էր. մազերը ճակատը կը ծածկէին եւ յօնքերուն վրայ կ'իյնային, երկու աչքերուն մէջ կեդրոնական մշտակայ պըռստում մը կը նշմարուէր բարկալի աստղի մը պէս. նայուածքը մթին, բերանը ճմլուած եւ ահարկու էր. կերպարանքն ալ գազանաբարոյ հրամանակալի մը կերպարանքին կը նմանէր :

Այս մարդը երկու զգացումէ կը բաղկանար, որոնք խիստ պարզ եւ յարաբերաբար խիստ բարի էին եւ զոր սակայն չափազանցելով կը վատթարանար. այս զգացումներուն մին էր – իշխանութիւնը յարգել. միւսն էր ապստամբութիւնը ատել. եւ Ժավէր գողութիւնը, մարդասպանութիւնը, ամէն ոճիրները ապստամբութեան ձեւեր կը համարէր : Գրեթէ կոյր եւ խորին հաւատարմութեամբ մը կը յարգէր, ով որ տէրութեան կողմէն պաշտօն կը վարէր, առաջին պաշտօնեայէն սկսելով մինչեւ դաշտապահը : Իսկ ով որ անգամ մը չարութեան օրինաւոր սահմանը կ'անցնէր անոր արհամարհութեան, ատելութեան եւ պժգումին կ'ենթարկուէր բոլորովին : Ժավէր բացարձակ էր, եւ բացառութիւն չէր ընդունէր :

Մէկ կողմէն կ'ըսէր.— Պաշտօնաւորը չի կրնար սխալիլ. դատաւորը բնաւ յանցանք չունի : Միւս կողմէն ալ կ'ըսէր.— Անդարմանելի կերպով կորսուած են ասոնք : Բարիք չեն կրնար ընել բնաւ : Բոլորովին հակամէտ այն ծայրայեղ միտքերու հետ որոնք կը կարծեն թէ մարդկային օրէնքը չգիտեմ ի՛նչ կարողութիւն ունի հրէշներ կազմելու, կամ լաւ եւս է ըսել անոնց հրէշութիւնը հաստատելու : Ժավէր ստոյիկեան, ծանրակաց, անաչառ, տխուր, մտախոհ եւ մոլեռանդներու պէս խոնարհ եւ հպարտ էր : Նայուածքը դայլիկոն էր : Անզգայ էր ան եւ կը ծակէր : Իր բոլոր կեանքը սա երկու բառով կ'ամփոփուէր.— Հսկել եւ պահպանել. աշխարհի ամէնէն դերբուկ ասպարէզին մէջ անուղիղ գիծ մը հաստատած էր որմէ չէր շեղեր. իր օգտակարութիւնը ինք ալ գիտէր. իր պաշտօնը իր կրօնքն էր եւ ինչպէս եկեղեցական մը իր պաշտօնը կը վարէ, նոյնպէս ան ալ լրտես ոստիկանի պաշտօնը կը վարէր : Վա՛յ անոր որ իր ձեռքը կ'իյնար :

Ժավէր իր հայրն անգամ կը ձերբակալէր՝ եթէ Թիարանէն փախչէր, ան իր մայրն անգամ կը մատնէր՝ եթէ աքսորէն փախած ըլլար ան. եւ այսպէս վարուելով պիտի զգար այն ներքին գոհունակութիւնը, զոր առաքինի մարդ մը կը զգայ : Հարկ է նաեւ ըսել թէ զրկումներով, առանձնութեամբ եւ անձնուրացութեամբ կ'ապրէր ան՝ առանց երբեք զբօսանք վայելելու : Պարտաւորութիւնը անողոքաբար կը կատարէր, ոստիկանութեան ի՛նչ ըլլալը Սպարտացիներուն Սպարտայի ի՛նչ ըլլալը հասկնալուն պէս կը հասկնար. անգութ պահնորդ մը, անընտել պարկեշտ մը, անողոք լրտես մը : Վիտոք ու միանգամայն Պրիթիւս մըն էր ան :

Իր բոլոր անձէն կը հասկցուէր թէ Ժավէր լրտեսող եւ պահուող մարդ մըն էր : Ժօզէֆ տը Մէսթրի միսթիքական դըպրոցը, որ այդ ժամանակ բարձր տիեղերաբանութեամբ կը համեմէր ծայրայեղ ըսուած անդրլեռնական լրագիրները, անշուշտ պիտի չզեղչէր ըսելու թէ Ժավէր խորհրդանիշ մըն էր : Չէր տեսնուեր Ժավէրին ճակատը որ գլխարկին տակ կ'աներեւութանար. չէին տեսնուեր աչքերը որոնք յօնքերուն ներքեւ կը պահուէին. չէր տեսնուեր կզակը որ իր փողկապին մէջ կ'երկննար. չէին տեսնուեր ձեռքերը որոնք իր թեզանիքներուն մէջ կը մտնէին. չէր տեսնուեր նաեւ իր գաւազանը զոր թիկնոցին տակ կը պահէր : Բայց երբ առիթը պատահէր, դարանէ մը ելլելու պէս յանկարծ բոլոր այս մթութենէ անկիւնաւոր եւ ուղիղ ճակատ մը, աղետաւոր նայուածք մը, սպառնալի կզակ մը, ահագին ձեռքեր եւ սոսկալի գաւազան մը կ'ելլէին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գառնիկ Մոմճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Մալվինէ Խապալեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Դեկտ. 10) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քրոջ եւ ազգականին

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն տարաբախտ երաժիշտին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Վրէժ Թագւորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՐԱՔՍԻ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ (Դեկտ. 10) :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Սէֆէրեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՈՍԿԻԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան :

Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը 273·358:50
Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղրճեան, Փանոս Մխաքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200·00

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Զարիկեան, իրենց մօր Տիկին Էլիզ Ուշագլեանի մահուան քառասունքին առթիւ հարիւր, Տիկին Սրբուհի Իսկէնտէրեան երեսուն, Տիկին Անտօնեան երեսուն, Տիկին Սրբուհի Մարտիրոսեան, Սարգիս Ֆինէրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան, Տիկին Աչճեան, Երուանդ Աչճեանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ 15 :

Ընդհ. գումար 273·748·50 :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշացին՝ անձը լուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փափքելի շատ լայն հնարաւորութիւն :

ԽՆՋՈՅՔ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 14էն 20 Քաֆէ – Ռեսթօրան Տըլօր, 16 Ավրնիւ Սէն – Ժերմէն, Օլնէ սու Պուա :

Հաղ. միջոց — Ժօրէսէն առնել Սթե – փա քառերը դէպի Սեւրան գացող եւ իջնել Փէնկուէն : (Քառ կայ ամէն կէս ժամը, ժամուն եւ կէսին) :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Ֆլօրիտայի Ատլանթիկ համալսարանի դասախօս Փրօֆ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ կը խօսի : Նիւթ ունենալով՝ Հայ Դատի ներկայ հանգամանքը :

Այս Երկուշաբթի (Դեկտ. 11) ժամը 8·45ին Օթէլ Մոտերնի, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք : Նախագահութեամբ Փրօֆ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը մանաւանդ երիտասարդները :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրբտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ԿՈՉ
ՎԻԷՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ծանօթ յայտարարութեան թուականը կը լրանայ Դեկտ. 15ին : Կրկին կը խնդրուի բոլոր մեր հայրենակիցներէն, անմիջապէս արձանագրուիլ, Ազգ. Միութեան վարչութեան անդամներուն մօտ :

Մեր կանոնագիրի, ծրագրի տրամադրութեան համաձայն, որպէսզի թէ ընտրելու, թէ ընտրուելու իրաւունք ունենան : Ի դիմաց Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան : (ԿՆԻՔ)

ՇԱՀԱԳՐԳՌՈՒՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կ'իմանանք թէ Կիրակի, Դեկտեմբեր 17ին, ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, խորհրդակցական հանդիպում մը պիտի ունենան Ազգ. Տան բաժնետէրերը :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ :

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 – 24 – 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — Քուշէթ — Բ. կարգ

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ :

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74 :

ԾԱԽՈՒ Է

Սէնթ – Էթիէնի մէջ ծախու է կօշիկի վաճառատուն մը յարկաբաժինով, քաղաքին կեդրոնը, 25 տարի է կը բանի : Լաւ յաճախորդ եւ Շիֆր տ'աֆէռ : Սթոքով կամ առանց սթոքի : Զեղչեալ գին հանգստեան կոչուելու պատճառաւ : Դիմել՝

ANASTAS ADAMIDÈS
16, Rue José Frappa — 42 ST. ETIENNE

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (9 Դեկտ.) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Անտոք» եւ «Վարուժան» խումբի ընկերները Կիրակի, (10 Դեկտեմբեր) կէս օրէ ետք ժամը 15ին, Սէնթ Էթիէն, Ընկ. Մանուկեանի բնակարանը : Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին ընկեր Արամ Աւետիսեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին: Նախագահը զեկուցում պիտի տայ Միացեալ Նահանգներու Համախարբ. մասնաճիւղերու եւ գործադիր կեդրոն վարչութեան մասին :

ԾՊՏԵԱԼ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
BAL MASQUÉ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի Մուրատ խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ, Դեկտ. 9, ժամը 20էն սկսեալ :
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ 17 Րիւ Պլէօ

Buffet **Ambiance** **Attractions**

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԴԵՐԱՍԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ **ԳԱՌԶՈՒ**

Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ : ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԿԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
շարժանկարի համաշխարհային վրոէթ

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ
Դաշնակ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱՇԱՄԱՆԸ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱԽԱՍԱՐԳ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով, գեղարուեստական տնօրէն՝ Ժերար Պօյաճեան, պարուսոյցներ՝ Էտի Ճօլօեան եւ Ալլէթ Մելքոնեան :

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»էն, կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ ծերունի վանականի դերերը :

Ջութակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ
Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար · 75 Ֆ ·
Արտասահման՝ Տար · 90 Ֆ ·
Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ ·
Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ
9
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
9 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11082
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.082

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Իրաքեան զինուորական պատուիրակութեան Փարիզ այցելութեան առթիւ, կ'ըսուի թէ Ֆրանսա կրնայ վերցնել զէնքի ամպարկօն զոր դրած է Միջին Արեւելքի պատերազմի սկիզբը :

Բանակներու նախարարութեան շրջանակներուն մէջ, կ'ըսեն թէ «փափաքելի» է որ Ֆրանսա զէնք ծախէ Իրաքի : Այն կարծիքը կայ թէ Ֆրանսա երբեք չէ ուզած փակուիլ Իսրայէլի հետ «մենաշնորհեալ» զինակցութեան մը մէջ : Կ'ուզէ աւանդական շահեր պաշտպանել Միջին Արեւելքի մէջ եւ վերագրաւել իր տեղը այդ շրջանին մէջ : Ֆրանսայի միակ առաքելութիւնը Իսրայէլ պաշտպանել չէ, արդէն ուրիշներ կան այդ պաշտօնը առնող եւ կրնայ զէնք ծախել արաբական երկիրներու, որոնց հետ կ'ուզէ լաւ յարաբերութիւններ պահել տնտեսական (ծծումբ եւ քարիւղ) ու նաեւ մշակութային գետնի վրայ :

Նախընտրելի ալ կը նկատուի որ իրաքեան բանակը ֆրանսական միրաժ ունենայ քան խորհրդային Միկ : Ի վերջոյ ամպարկօն յաւիտենական չէ : Յստակ չէ թէ բանակներու նախարարութեան այս կարծիքը կը բաժնէ ֆրանս. կառավարութիւնը, որուն դիրքը ծանօթ չէ եւ այս հարցին առընչութեամբ, մէկ նախարարութիւնը միւսին կը դրկէ տեղեկութիւն ստանալու համար :

× Սուրիոյ վարչապետը Փարիզ կը հասնի Կիրակի, պաշտօնական այցելութեան :

× Թել Ավիվի մէջ երկու հարիւր ուսանողներ ցոյց մը ըրած են ֆրանսական դեսպանատան առջեւ, «անկցի' տը Կոլ, կեցցէ' Ֆրանսա» պոռալով եւ Մարսէյէզ երգելով : Իսրայէլի Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը անդրադառնալով ֆրանսական կառավարութեան Իրաքի զէնք ծախելու հաւանականութեան, ըսած է «ոչ մէկ բան մեզ կը զարմացնէ» :

× Օրլիէն անցնելով Իսրայէլի յաղթական ու պաշտօնանկ զօրավարը՝ Ռապին յայտարարած է «եթէ Ֆրանսա օդանաւ ծախէ Իրաքի, շատ յուսախաբ կ'ըլլանք : Մեր յուսախաբութիւնը ալ աւելի մեծ կ'ըլլայ եթէ պատերազմէն առաջ մեր ապսպրած միրաժները մեզի չյանձնուին» :

× Եմէնի կացութիւնը մտահոգիչ է, Սանաա պաշարուած է միապետականներուն կողմէ : Կատաղի կռիւներու հետեւանքով արդէն իսկ 300 մեռեալ կայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ, բաւական կարեւոր անցուդարձ կայ պետական շրջանակներու մէջ, Չեաչեսքուի տեղեկագրին քննադատութիւններէն ետք : Չեաչեսքու կ'ուզէ նաեւ ամրապնդել իր իշխանութիւնը եւ ըլլալ միաժամանակ կուսակցութեան պետ եւ պետութեան ղեկավար :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Քարամանլիսի յայտարարութիւններէն ետք, կառավարութեան բանբերը յայտարարած է լրագրողներուն թէ Քարամանլիս անպատասխանատու մըն է :

ՄՈՍԿՈՒԱ ջնջած է Արտասահմանի հետ մշակութային կապերու Խորհրդային Պետութեան Կոմիտէն, որուն կը նախագահէր Ռոմանովսկի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ շատ կը խօսուի ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակ՝ Կոլտպերկի հրաժարման մասին :

ԿԻՊՐՈՍԷՆ սկսած են մեկնիլ յոյն զինուորները :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ ներկայ եղած է Կարտինալ Սփելմանի յուղարկաւորութեան : Մեծ գաղտնապահութեամբ կատարուած էր նախագահին ճամբորդութիւնը Ուաշինկթընէն Նիւ Եորք :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ արեւմտեան Եւրոպայի Միութիւնը (Հասարակաց Շուկայի եօթը երկիրներ առաւել Մեծն Բրիտանիա) փակելէ առաջ իր նիստը, հրաւիրած է վեց երկիրներու կառավարութիւնները որ բանակցութեան սկսին Լոնտոնի հետ : Այս բանաձեւը քուէարկուած է 7ի դէմ 43 ձայնով : Դէմ քուէարկողներն են վեց ֆրանսացի կոլիստներ եւ մէկ Իտալացի : Այս վերջինը դէմ քուէարկած է պարզապէս անոր համար, որ վրդովուեր է տը Կոլի քաղաքականութեան դէմ եղած քննադատութիւններէն : Բոլորը կը շեշտեն Անգլիոյ անդամակցութեան առաւելութիւնները, յիշելով թէ ֆրանսական առարկութիւնները անարժէք են : Հոլանտայի Արտաքին նախարարը՝ Լընս ջերմօրէն պաշտպանած է անգլիական դատը : Նախարարը շեշտած է թէ ֆրանսական վէթոյի պարագային, Եւրոպայի խորհրդարանները չեն կրնար շարունակել անցեալին պէս : «Կը խորհիմ թէ սխալ է կարծել թէ հարցերը սովորականին պէս կը շարունակուին եթէ վնաս բերուի մեր գործակցութեան հիման իսկ» ըսած է Հոլանտացին :

ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ, առեւանգուած Էմմանուէլի ծնողքը մինչեւ Ուրբաթ ցերեկ կը շարունակէր ապրիլ անձկութեան մէջ : Հայրը կրցած էր ոստիկանութենէն ալ ապահովութիւն ստանալ որ պիտի չխառնուի այլեւս որեւէ բանի որպէսզի չվտանգուի երախան : Կոչ մըն ալ ըրած է Ներքին նախարարը :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 13ի գործադուլները, որոնք սակայն մասնակի բնոյթ ունին պիտի խանգարեն շատ մը բաներ : Բոլոր սենտիքաները թէեւ համաձայն չեն, բայց հաւանական է որ կազի եւ ելեկտրականութեան գործադուլը ըլլայ ինչպէս նաեւ «գիրքի բանուորներուն» (մամուլ) :

ԹՈՒՐՔԸ՝ ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԹՈՒՐՔԸ

Ագշամ *կը հրատարակէ Թուրք զինուորի մը նամակը, որ ուղղուած է իր մօր : Զինուորը ղրկուած է հարաւային ճակատը, Թաշուճու, Կիպրոսի ցամաքահանման մասնակցելու համար : Իր նամակին մէջը Թուրք զինուորը հետեւեալը կ'ըսէ իր մօր .—*

« Կազմուպատրաստ ենք, ամէն ինչ լմնցաւ, մեր արեան քննութիւնը կատարուեցաւ, ամէն վայրկեան մեծ յաղթանակի մը յուզման մէջ ենք : 21 տարեկանի երիտասարդական խանդը մեզ վրէժխնդրութեամբ կը լեցնէ, ընդդէմ գահիճ Յոյներուն : Առնուազն տասը Յոյն պէտք է մեռցնեմ եւ այնպէս պէտք է նահատակուիմ, հակառակ պարագային գիտցիր թէ աչքերս բաց պիտի երթամ : *Գոնիա եղած ատենս հասկցայ թէ պատերազմի կ'երթանք : Թերեւս անգամ մըն ալ չենք տեսներ զիրար : Վայրկեան մը իսկ մեր ձեռքէն չենք թողուր զէնքը : Կատարելապէս սպառազինուած ենք, հրամանի կը սպասենք : Մեր մօրուքները մեծցան, ածիլուելու իսկ ժամանակ չկայ, խակապէս ռազմիկի մը երեւոյթը ունինք, կը պատրաստուինք կղզի ելլել : Իրիկունները կը տեսնենք Կիպրոսի լոյսերը, երդում ըրած ենք* գահիճ Յոյնե*րուն չափը ճանչցնելու համար » :*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԻՒՍ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԱՑ...

Եթէ այս յոբելեանը կատարուէր Յաւիտենական Քաղաքին մէջ, Հռոմ անունով ծանօթ, հանդիսականները պիտի մտնէին ծառի ճիւղերով ու տերեւներով ծածկըւած տանիքի մը տակ, — այն օրերուն՝ երբ Արտաւազդ թատերախաղ կը գրէր Հայաստանի մէջ :

Կանանչ ոստերով ու տերեւներով ծածկուած այդ տանիքին տակ սովորութիւն չէր աթոռներ դնել, հանդիսականները միշտ կանգնած կը մնային ոտքի վրայ :

Նման տանիքի մը տակ էր որ կը ներկայացուէր նոխազերգութիւն մը, *Թրաժետի*, (այսպէս կոչուած, որովհետեւ նոխազ մը մրցանակ կը տրուէր խաղերգութեան հեղինակին կամ գլխաւոր խաղարկուին՝ պայմանաւ որ արժանանար հանդիսականներուն գնահատութեան ու ծափահարութեան, կամ որովհետեւ նման առթիւ՝ նոխազ մը կը զոհէին ի փառս Բագոսի, հայցելով պաշտպանել այգիները, որոնց մեծ վնաս կը պատճառէր նոխազը),

կամ կատակերգութիւն մը, *քոմետի* (ըստ արմատական ստուգաբանութեան՝ գիւղի երգ), որու մէջ կը յորդէր հեգնանքը, կը թնդար ծիծաղը, — ընդհանրապէս ժողովրդական ներշնչում :

Թատերաբեմին վրայ, որ կը կոչուէր *պուլպիտում*, պիտի երեւէր օրուան յոբելեարը, այն օրերու բառով՝ խաղարկուն, *լուդիոնէս*, հագած բարձր կրունկներով կօշիկներ, *կոթուռնոս*, արուեստագէտի նափորտ, *պալլա*, երեսը ներկած գինիի մրուրով, (ոմանք այս բանին կը կապեն թրաժետին, գէթ բարդութեան առաջին բառը) :

Մեծարելու համար արուեստագէտը, յետ խաղարկութեան՝ կ'ընծայէին մեծարանքի պսակը, (սկիզբները կ'ըլլար դափնիի տերեւներէ կազմուած յետագային ոսկեջրած պղնձեայ տերեւներէ, Կրասոսի օրով՝ ոսկեղէն եւ արծաթեղէն տերեւներէ, որ կը կոչուէր *կորոլլարիում*) :

Անտոնինոս կայսրը սահման մը դրաւ մրցանակին արժէքին, — հինգէն մինչեւ տասը ոսկեդրամ, բայց ոչ աւելի :

×

Չեմ գիտեր, ինչպէս պիտի երեւի յոբելեարը, ի՞նչպէս զգեստաւորուած, նափորտո՞վ, երկարակրունկ կօշիկներո՞վ, գինիի մրո՞ւր քսած իր երեսին :

Թերեւս գլխուն՝ իր հօրը արախչին, ու ձեռքին՝ հօրը աշուղի քեամանչէն, — որքան գիտեմ՝ աշուղ մըն էր այն որ ծնունդ տուաւ իրեն : Ժողովրդային երգիչ մը, որ լացաւ ցեղին ցաւերը, ծփաց Հայկազանց երազներով եւ հեգնեց տառապանքը :

Թերեւս ի ձեռին՝ բանաստեղծ իր եղբօր քնարը եւ առաջին մագաղաթը, ԿԱՅԾԿԼՏՈՒՔ, — այսպէս կը կոչուէր այն փոքրիկ տետրակը, զոր օժտուած պատանին, Յովհաննէս Գմբէթեան, կը ներկայացնէ Հայոց քերթողութեան տաճարին՝ 1910ին, եւ ափսո՜ս, պիտի նախատակուէր առաջ քան իր ամբողջական ծաղկումը :

Այս վկայութիւնները կը հաստատեն թէ արուեստագէտ ընտանիքի մը տաշտն է որ կուտայ Արտաշէս Գմբէթեան մը, Հայոց բառ ու բանին ձայն տուող, կենդանութիւն տուող, կախարդանք տուող արուեստագէտ մը, որ կուզայ հաստատել թէ ցեղ մը, որ Արտաւազդներ տուած է՝ ժամանակներու մթութեան մէջ, մօտ երկու հազար տարի առաջ, թատերական գրականութիւն մշակած, կուտայ նաեւ Արտաշէսներ, որ հայրենազրկուած, տարագրուած, կորեկի պէս ցան ու ցրիւ դարձած եւ Սփիւռք կոչուած տխուր իրականութեան մը մէջ հայկական թատրոնի մը ներկայութիւնը կ'ապահովեն :

Կ'ուզէի գիտնալ, այս պահուս, թէ այն ո՞ր մեծ ժողովուրդն է որ կարողացած է թատրոն պահել իր երկրէն դուրս, օտարութեան մէջ, առանց հայրենիքին նըպաստին :

Չեմ զարմանար, եթէ Արտաշէս զգայախաբութիւնն ունենայ յանկարծ, այս գիշեր, եւ ձեզի նկարագրէ, աչքով տեսնողի պէս, տողանցք մը, պաշտելի ու զովելի անուններու թափօր մը, — Ադամեաններու, Փափազեաններու, Շահխաթունիներու, հրաշք կոչելի Սիրանուշներու եւ արեւաշող նման տաղանդներու երբեք անմահութեան պողոտաներու վրայ, ըսելու համար թէ մեր օրերու մթութեան մէջ ուզած է ընթանալ ջահն ի ձեռին, այդ անմահներուն աւանդն ի ձեռին :

Թերեւս յիշէ յաւերժանուն Ադամեանի ցաւը, վեց տողով տրուած ·

Նկարչին մօտ գէթ յիշատակն ի կտաւ,
Փիդիասին ի կճի,
Կ'անհետանայ քեզ հետ հանճարն ի
դիմակ,
Կ'ուտէ հողոյն սեւ ճճի :
Պատմութիւնն նա գուցէ զքեզ օր մը յիշէ
Ապագայում, թէ հաճի :

Դարմանուած է այդ ցաւը, այսօր : Նկարչին նման, արձանագործին նման, քերթողին նման, որոնք նիւթական վկայութիւններ կը թողուն իրենց տաղանդին մասին, նոր օրերու դերասանը եւս շարժանկարն ունի, որ յաւերժութեան կը տանի ձայնը, դիմագծային արտայայտութիւնը ամենայն կենդանութեամբ :

Ուրիշ է արդի արուեստագէտին ցաւը :

Ամէն արուեստագէտ, որ մեծարանքի կ'արժանանայ Սփիւռքի մէջ, տեղական մեծարանք մը միայն կը վայելէ : Մեր գաղութները կտրուած են իրարմէ, եւ մէկ գաղութին արուեստագէտը անծանօթ կը մնայ միւս գաղութին մէջ : Այսպէս, անիմաստ բառ է դարձած յոբելեանը, որովհետեւ ամէն յոբելենական հանդիսութիւն տեղական հանդիսութիւն է միայն, եւ ոչ երբեք համահայկական :

*Յառաջ*ի դպրոցը ուրիշ պատճառներ եւս ունի՝ երբ իրեն չի խօսիր յոբելեան բառը : Բայց եւ այնպէս բարեկամ մշակութային բոլոր ծաղկումներուն ու կենդանութեան, չի խնայեր իր խօսքը՝ ամէն մեծարանքի առթիւ, տեղական ըլլայ թէ համահայկական, վասնզի կը հաւատայ թէ հայ մշակոյթն է միայն որ գոյութեան, հպարտութեան եւ յաւիտենական ցնծութեանց իրաւունք կուտայ մեզի :

Տնտեսական կեանքի, առեւտրական ասպարէզի, ընկերային դիրքերու եւ բոլոր ճակատներու վրայ ամէն Հայ կը նպաստաւորուի հայ մշակոյթին ընծայած պատիւով, եւ ոչ երբեք իր ճարպիկութեամբ, — թող այս մէկը լա՛ւ գիտնայ ամէ՛ն Հայ :

Հայու *փիլոթիմ*ն է որ կը շարժէ, կը բարձրացնէ յաջողութեանց նժարը : Եւ այդ *փիլոթիմ*ը շինողն է հայ արուեստը կամ իր արուեստագէտը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Էջմիածնէն կը հաղորդեն թէ, Նոյեմբեր 30ին, Երեւանի մէջ, աղեթափութեան (էռնի) *գործողութեան ենթարկուած է Վազգէն կաթողիկոսը :*

Գործողութիւնը լաւ անցած է եւ կաթողիկոսը ապաքինման շրջանը սկսած է բոլորել :

Արագ եւ կատարեալ ապաքինում կը մաղթենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին :

ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՄԵԾ ԾԱՌԱՅ ՄԸ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Հայկական արտասահմանը սկսած է մահուան չսպասել, յարգելու համար իր մշակոյթին ծառաները: Լաւ բան է անշուշտ անդրադառնալ ու գիտակցիլ թէ թաղումները յապաղած ժամադրութիւններ են, երբեմն խղճահարութեան պահեր միայն, գովքը հիւսելու համար հայ մտաւորականին ու արուեստագէտին : Յոբելեանը սակայն սիրելի բառ մը չէ «Յառաջ»ի համար, աժանցած է յաճախ, ու եթէ մենք պիտի նախընտրէինք «մեծարանք» կոչել՝ ինչ որ կը կազմակերպուի Արտաշէս Գմբէթեանի համար, խորքին մէջ, դուցէ, շատ բան պիտի չըփոխէր :

Արտաշէս Գմբէթեան մեծ դերասան մըն է : Դերասան մը, որ իր յիսուն երկար տարիներու թատերական ասպարէզին մէջ, ամէն օր ուզած է բան մը աւելի սորվիլ, բան մը աւելի տալու համար հանդիսականին :

Կը պատմէր օր մը, մեզի, իր երիտասարդութեան մէկ դրուագը, որ յատկանշական է բնորոշելու համար իր նկարագիրը, իբրեւ դերասան : Պատանի, մաս կազմելով երիտասարդ սիրողներու խումբի մը, օր մը կը համարձակին խաղալ նոյնիսկ Օթելլօն : Ներկայացման ներկայ է նաեւ իր հայրը, որ լուռ կը հետեւի խաղին : Յաջորդ առաւօտ, երիտասարդ Արտաշէս կը հարցնէ իր հօրը.— «Ի՞նչպէս գտար մեր Օթելլօն»: Իբրեւ պատասխան կը ստանայ փառաւոր ապտակ մը:

Մեր կարծիքով շատ մեծ դեր կատարած է այս ապտակը Գմբէթի կեանքին մէջ: Կարճ կարծիք մը, որ ուրիշ բան չէր՝ եթէ ոչ դաս մը, որմէ գիտցած է օգտըւիլ այն ատենուան երիտասարդ դերասանը :

Ապերախտ է բեմի դերասանին արուեստը : Միակը, դուցէ, որ կ'անցնի առանց հետք ձգելու : Չունի ոչ երաժիշտին, ոչ նկարիչին, ոչ իսկ շարժանկարի դերասանին առաւելութիւնը, որ կրնայ մնայուն դարձնել իր տաղանդը սալի մը վրայ, պաստառի մը վրայ կամ նկարի մը մէջ : Ժամի մը ապրումը, անմահ պահ մը, որ կը մեռնի քիչ ետք :

Ալ աւելի ապերախտ է հայ բեմը, մանաւանդ արտասահմանի մէջ : Արդարեւ ոչ մէկ հայ դերասան կրցաւ ապրիլ ըՍփիւռքի մէջ իր արհեստով, ոչ ոք մտածեց մնայուն թատերախումբ մը պահել Ֆրանսայի մէջ : Մնաց որ թատերական գրականութիւնն ալ ճոխ չէ մեր մէջ եւ ներկայացումները շատ յաճախ կրկնութիւններ են : Ֆրանսայի մէջ Գրիգոր Վահանն է, որ յաջող թատերգութիւններ գրեց, երբեմն Վօտըվիլի բնոյթ ունեցող եւ առիթ տուաւ որ Փարիզի հայ դերասանները շարք մը ներկայացումներ տան : Չենք կարծեր սխալած ըլլալ, ըսելով թէ Փարիզի մէջ ներկայացում չէ տրուած առանց Գմբէթեանի մասնակցութեան եւ կարելի ալ չէր, վասնզի ինք եղած է ցայսօր գլխաւոր հիմը Փարիզի հայ թատրոնին :

Արտաշէս Գմբէթեան ներկայութիւն մը ունի բեմին վրայ, ինչ որ մեծագոյն արժանիքն է դերասանի մը : Կրնայ տափակ ճշմարտութիւն մը նկատուիլ՝ եթէ ըսենք թէ կրնար Կապէն մը ըլլալ, դուցէ նոյնիսկ Ռեմիւ մը, եթէ հայ ծնած չըլլար, ու վայելէր Պետութիւն ունեցող երկրի մը առաւելութիւնները : Երբ քանի մը տարի առաջ կը դարձնէր Ֆրանսական ժապաւէն մը (Հօրաս 62), ցոյց տուաւ առաջին անգամէն իսկ թէ դերասանի ի՛նչ խմոր ունի եւ ինչ կարելիութիւններ : Առաջին ֆիլմն էր ու ոչ ոք կրնար մտածել թէ սկսնակ մըն է այդ ասպարէզին մէջ: Դժբախտաբար այդ առիթը շատ ուշ տրուեցաւ իրեն, այլապէս տարակոյս չկայ թէ կրնար այսօր ծանօթ դերասան մը ըլլալ :

«Ներկայութեան» կողքին, Ա. Գմբէթեան ունի նաեւ «ձայնը»:

Այդ ձայնին ինք կուտայ յստակ ու լեցուն առոգանութիւն մը, որ կենդանութիւն կուտայ մեր գրաբարին, ու հաղորդական կը դարձնէ աշխարհաբարին գեղեցկութիւնը :

Շատ բան կախում ունի դերասանէն : Այս կէտը նկատելի է մանաւանդ ֆրանսական բեմին վրայ, ուր շատ յաճախ թատերգութիւններ յաջողութիւն կ'արձանագրեն միայն ու միայն դերակատարին շնորհիւ : Շատ անգամ արդէն հեղինակները դերասանէն կը ներշնչուին գործ մը գրելու համար, ինչպէս է Ռուսէնի քանի մը գործերը գրուած միայն՝ Էլվիր Փոփէսքոյի համար: Արդարեւ ի՞նչ կը մնայ Լոքոմոթիվէն՝ եթէ չըլլայ Փոփէսքօն: Այդ դերասաններէն է Գմբէթեան, որ կրնայ հեղինակ ներշնչել, եթէ անշուշտ հեղինակ ըլլայ : Բայց ո՞վ կը մտածէ, թատերգութիւններ գրել, որոնք լաւագոյն պարագային մէկ կամ երկու ներկայացման պիտի արժանանան, ըՍփիւռքի մէջ :

Դերասան Գմբէթեան ուրիշ ծառայութիւն մըն ալ բերաւ հայ թատրոնին, ներկայացնելով «Թատերական հին դէմքերը», այս սիւնակներուն մէջ: Վերապրեցաւ ամէն մէկ հայ դերասան եւ լաւ կ'ըլլայ անշուշտ որ այդ «դէմքերը» հաւաքուին օր մը հատորի մը մէջ, վասնզի օրաթերթը, մէկ օրուան կեանք ունի միայն :

Այս ցիրուցան խորհրդակցութիւնները բաւարար չեն անշուշտ պատկերացնելու համար, վաստակաւոր դերասանի մը յիսնամեայ գործունէութիւնը : Առիկա կը թողունք աւելի ձեռնհասներու, որոնք կրնան պատմել իր թատերական կեանքը Պոլիսէն մինչեւ Փարիզ :

Մեր խօսքը թող պարզապէս գնահատանքի խօսք մը ըլլայ հանդէպ մէկուն՝ որ եղած է խղճամիտ ու գիտակից իր արուեստին մէջ, ծառայած է հայ բեմին լաւագոյնս ու այսօր կ'արժանանայ ժողովրդային համակրանքի :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱԼԵՆ...

ԽՄԲ.— Սրտի պատուաստը, այսինքն մահամերձի մը սիրտը առնել եւ այլ անձի մը սրտին տեղը դնել վիրաբուժական այնպիսի գործողութիւն մըն է, ինչպէս տուինք լուրը, որ ափ ի բերան կը թողու շատեր : Ահա նման գործողութեանց մասին կը խօսի *Հայ - Բոյժ*-ի նոր թիւին այս մէկ յօդուածը :

Պահ մը ենթադրենք թէ, մօտիկ ապագային, սովորական գործողութիւն մը դարձած է մարդկային որեւէ գործարանին պատուաստումը անհատէ անհատ, առանց ձախողելու: Նաեւ հարթուած ըլլան իրաւական ու բարոյական հարցերը, որոնք կապ ունին նման գործողութեանց հետ : Ու կամաւորներ, կամ մահապարտներ տրամադրեն իրենց մէկ գործարանը առ ի պատուաստում :

Եւ վիրաբոյժները ազատօրէն կը կտրեն մէկու մը սրունքը, կը հանեն մէկու մը երիկամը, ուրիշի մը լեարդը՝ պատուաստելու համար այլ անհատի մը վրայ, որ պէտք ունի այդ գործարաններուն՝ դարմանելու նպատակով ախտաբանական աւեր մը: Ճիշդ ինչպէս խանգարուած մեքենայի մը պտուտակը, շարժակը կամ այլ մէկ մասը կը փոխեք՝ նորը դնելով տեղը :

Նկատի առէք որ ինչքան ալ նուրբ, բարդ ու դժուարին է նման գործողութիւն մը մարդու վրայ, իրողութիւն է որ այդ ուղղութեամբ կ'ընթանայ արդի վիրաբուժութիւնը եւ արդէն հասած է որոշ կատարելութեան, որոշ նուաճումներու, որոշ յաջողութիւններու՝ այդ մարզին մէջ, այնքան որ, այսօր, կարելիութիւն ըստեղծուած է ամենափոքր երակներն անգամ իրար փակցնելու : Այժմ երեւակայեցէք այսպիսի գործողութեանց հետեւանքներուն մասին : Ծանր արկածներու ամսուան ընթացքին, օրինակ՝ Օգոստոսի մէջ, ծանր արկածեալներէն ոմանք պիտի փրկուին շնորհիւ պատուաստումին: Գլուխը ջախջախուած մէկու մը գըլուխը պիտի փոխարինուի ուրիշի մը գըլուխով, (մի մոռնաք որ այս գործողութիւնը յաջողած է շուներու վրայ): Եւ գլխահատութեան (կիյեոթին) ենթականերուն դժբախտ վախճանը օգտագործման նիւթ պիտի դառնայ : Գլուխը օգտագործելէ ետք՝ մարմնոյն մնացեալ անդամներն ալ պիտի օգտագործուին : Ձեռքը կորսնցնողին նոր ձեռք պիտի տրուի, սրունքը կորսնցնողին (օրինակ՝ տաբէրիթի հետեւանքով անդամատեալին) նոր սրունք պիտի տրուի : Հիւանդ լեարդը պիտի փոխարինուի առողջ լեարդով: Վերջապէս պատուաստում պիտի կատարուի երիկամներու : Դեռ աւելին՝ ամորձիքներու, անշուշտ երբ պատուաստընկալը ... միլիոններ վճարէ այդ թանկագին գանձը ստանալու, կամ անգաւակ կին մը՝ արգասաբեր արտ մը տէրող :

Հրա՛շք, երեւակայութի՛ւն, երա՛զ պիտի կոչէք : Բայց հազար տարի առաջ՝ հէքեա՛թ, երա՛զ պիտի չկոչէի՞ք, եթէ ձեզի ըսէին թէ տունի մը ծանրութեամբ ապրանք կամ մարդ պիտի փոխադրուի օդին մէջէն՝ թռչունի պէս ճեղքելով օդը :

Պիտի գայ օրը՝ երբ վիրաբուժութեան այս հրաշքները պիտի դառնան սովորական գործողութիւններ, շնորհիւ պատուաստումին, որու մասին մտածեր են մարդիկ, եւ, մի՛ զարմանաք, առաջին մտածողներուն մէջ ... հայ գիտնականներ եւս, (հայ գիտնականներու սկզբնական փորձերուն մասին՝ առանձին յօդուածով մը, յառաջիկային) :

Այսպէս, գործարան հայթայթողները (տոնէօր) իրենց գործարաններով պիտի ապրին ուրիշի մը մարմինին վրայ՝ առանց ... գերեզման երթալու : Իսկ այն որ, անշուշտ վճարելով, կը ժառանգէ գլուխ մը, ձեռք կամ սրունք, կամ վերջապէս այլ գործարան մը, ինչպիսի կեանք մը պիտի ապրի, ահա այս է հարցը, որ պիտի զբաղեցնէ մեզ :

Պարագան հետաքրքրական է :

Մարդու մը ինքնութիւնը, էութիւնը կամ ոգեկան ներկայութիւնը գլխու պարունակութիւն մը չէ միայն : Այլ տարածուած է ամբողջ մարմնոյն մէջ, մարմնոյն բոլոր մասերուն մէջ : Այսպէս հին վէճ մը կը նորոգուի վերստին : Հոգին, գործածելով այս հին բառը իբրեւ բացատրութիւնը զգացական ու խոհական արտայայտութեանց, ձիրքերու եւ ցանկութիւններու, վերասլաց ընդունակութիւններու, կեդրոնացա՞ծ է միթէ մարմնոյն մէջ՝ տեղ մը: Հին կախարդները ընդերքին մէջ կը դնէին հոգին, ընդհանրապէս լեարդին մէջ, հին փիլիսոփաները՝ սրտին մէջ, ժամանակակից գիտնականները՝ ուղեղին մէջ, եւ կան որ կը դնեն ուղեղին այս կամ այն անկեան մէջ: Երկար է ... «հոգեկան աշխարհագրութեան» այդ պատմութիւնը, — անցնինք :

Կարեւոր է ճշդել սա կէտը եւս թէ անհատին ընդունակութիւնը վերջին կայա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՍ ՄԵԾ ՄԱՆՉ ԵՂԱԾ ԵՄ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

— Ռումանացի՞ ես, ծօ՛, հարցուց վարպետը :

— Ռումանացի :

— Անո՞ւնդ :

— Թրաեան Անտրոնէ :

— Հայրդ ի՞նչ է :

— Բանտարկեալ :

— Բանտարկեա՛լ, կրկնեց վարպետը զարմացած :

— Այո, աշխատեցաւ վաճառատան մը մէջ, ամսաթոշակը չվճարեցին եւ ինք անձամբ զանձեց զայն :

— Ուրեմն՝ գող... Կորսուէ՛ գնա Ալպըրթրոյին :

Սկսայ աշխատիլ քեռի Ալպըրթրոյին քով: Աքցանով կը բռնեմ երկաթ մը. դիմադրելով ալ կը բռնեմ : Գործիքները ձեռքը կուտամ... Վարպետը կը կենայ մեր քով: Կ'ուզէ տեսնել, թէ ճարպիկ ձեռքեր ունի՞մ: Ամէն կողմս պատռեցաւ մեքենայի իւղով, թէ՛ ձեռքերս, եւ թէ զգեստներս : Կիրակի օր ի՞նչ հագուստով դուրս պիտի ելլեմ : Բայց ինծ ի՛նչ պէտք է նոր հագուստ : Բաւական է որ աշկերտ եմ: Այո, աշկերտ եմ եւ այլեւս դադրած ես ստահակ մը ըլլալէ :

Այսօր, շատ գործ չկատարեցի: Երբ ձգեցի աշխատանքս, վարպետը քովս եկաւ.

— Էյ, լակոտ, կը սիրե՞ս այս արհեստը :

— Կը սիրեմ, պարոն վարպետ :

— Քիչ մը աղտոտ արհեստ է :

— Այո, քիչ մը:

— Տաք ջուր բերեմ, որ լուացուիս :

Վարպետը դոյլ մը առաւ եւ հեռացաւ գնաց: Վերադարձաւ լեցուն դոյլով :

— Լուացուեցէք, պարոն աշկերտ :

Կը ծաղրէր զիս: Նայուածքս խոնարհեցուցի: Չէի գիտեր, թէ ինչ ըսեմ. կարելիութիւն չունէի գետնին տակը մտնելու: Ի՛նչ լաւ բան կ'ըլլար, եթէ աշկերտները ծնէին առանց ականջի: Բայց տեսէք որ Աստուած ականջ տուած է անոնց ալ: Գէշ բան:

Վարպետը բռնեց ականջէս, հայհոյութիւն մը մօրս հասցէին, եւ ճիշդ այն վայրկեանին, երբ ուժգնօրէն կ'ոլորէր ականջս, մեզի մօտեցաւ քեռի Ալպըրթրոյին:

— Պատանին ի՞նչպէս կրնար գիտնալ, թէ պարտաւոր էր ջուր բերել քեզի:

— Դուն ի՛նչ կը միջամտես. ուէ մէկը քեզի խնդրե՞ց, որ անոր պաշտպան կանգնիս:

Բայց վարպետը ձեռքէն չձգեց ականջս:

— Ծաղրի առարկայ կ'ընես մարդիկը, ըսաւ քեռին:

Այս խօսքին վրայ վարպետը ձգեց ականջս :

— Առիկա մարդ չէ, աշկերտ է. աշկերտը պէտք է սորվի :

— Կարելի է լաւութեամբ ալ սորվեցնել :

Երկուքը իրարու նայեցան ատելութեամբ: Վարպետը գնաց ձեռքերը լուալու, ինչպէս կը գրուի կրօնքի գիրքերուն մէջ՝ Պիղատոսի նման: Մնացի քեռի Ալպըրթրոյին հետ : Գործիքները կարգի դրինք եւ մեկնեցանք մենք ալ:

Երեկոները, մեր թաղի մարդիկը դարպասներուն առջեւ կ'ելլեն, կը նստին խրամներու երկայնքին կամ փոքր աթոռներու վրայ. քուրջի կտորներ կը վառեն մժեղները վանելու համար, որոնք փախուստ կուտան այդ հոտէն: Մարդիկը կը նստին դարպասներու առջեւ եւ կը կարգադրեն երկրի գործերը, կը պատմեն պէտք եղածը եւ պէտք չեղածը: Մէկը կ'ըսէ, թէ պէտք է խարոյկի վրայ նետել այսինչը կամ այնինչը, ուրիշ մը կ'ըսէ թէ աւելի լաւ է ջրհեղեղ մը, որպէսզի խեղդուին բոլոր մարդիկը, քանի որ շատ գէշցան, եւ այն մարդը, զոր Աստուած պիտի ընտրէ տապան շինելու համար, այս անգամ պէտք չէ իրեն հետ առնէ զաւակները, ոչ ալ պոյերները, ոչ, կ'ըսէ ուրիշ մը, պէտք է մեծ կրակ մը, բայց պէտք է զայն վառենք մենք, թըշուառներս: Վառենք կրակը, մեծ փոս մը շինենք եւ շարունակ հրահրենք կրակը, որպէսզի չմարի: «Եւ ուրտե՞ղ պէտք է վառել այս կրակը», կը հարցնէ կին մը: «Այնտեղ, ուր պէտք է», կ'ըսէ կրակի մարդը:

Ես անոնց առջեւէն կ'անցնիմ եւ «բարի իրիկուն» կ'ըսեմ: Անոնք երկար կը նային ինծի: Այնքան աղտոտած են քիթս, դէմքիս բոլոր մասերը, որ կարծես չեն իսկ ճանչնար զիս: Միայն աչքերս կը փայլին առաջուան նման:

— Առիկա Թրաեանն է, կ'ըսէ բեռնակիր քեռի Նիքուլայէն:

— Այո, ես եմ, քեռի Նիքուլայէ:

— Ի՞նչ է քու այս վիճակդ:

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ըլլայ. աշկերտ եմ կը պատասխանեմ :

— Համբերութիւն պէտք է ունենալ, կ'ըսէ քեռի Նիքուլայէ զիս շոյելով: Այսպէս կը սորվին արհեստը: Դեռ շատ ժամանակ ունիս մինչեւ որ վարպետ ելլես, բայց անկէ ետք, եթէ Աստուած ուզէ, աղքատի քսակի չափ դրամ կ'ունենաս: Ես կը յիշեմ այսօրուան պէս: Երբ իբրեւ աշկերտ մտայ, նախ եւ առաջ լաւ ծեծ մը կերայ եւ յետոյ ձեռքս դրի գործիքներու վրայ: Դուն ալ ճաշակեցի՞ր քիչ մը վիզդ վրայ:

ՆԻՔՈՒՅԸ ԹՆԱՍԷ

(2 – Շար.)

րան մը (թէոմինուս) չէ, այլ ժառանգականութիւն կոչուած ուժի մը կամ կարողութեան մը շնորհը, որ բարդ ծագում մը ունի, մարմնոյն բոլոր բջիջներուն մասնակցութիւնը՝ այդ ծագման մէջ : Հետեւաբար ձեռք մը, ոտք մը, ստամոքս մը, լեարդ մը իր բաժինն ունի թէոմինուսին կազմութեան մէջ, առաւել եւս՝ սեռային գործարանները, որոնք կը համարուին գլխաւոր պորտակալը մէկ անհատէն միւսը : Եւ դեռ ո՞վ կրնայ ուրանալ դեղձերուն կամ համակրական ջիղին դերը :

Երբ հարցը կը ներկայանայ այսպէս, մարդ կը տարուի մտածել .—

Դժբախտ արկածի մը հետեւանքով՝ նըկարիչ մը կորսնցուցած է իր ձեռքերը, որոնց մկանները, տարիներու վարժութեամբ, նպաստած են արուեստագէտին փառքը շինելու : Ոճրագործի մը ձեռքերը պատուաստելով արկածեալին վրայ, նըկարիչը պիտի կրնա՞յ շարունակել նոյն արուեստագործութիւնը : Կամ արժէքաւոր եկեղեցական մը, արկածի մը հետեւանքով՝ կորսնցնելէ ետք իր օրհնաձիր ձեռքերը, երբ կը ստանայ ոճրագործի մը ձեռքերը իբրեւ պատուաստ, հոգեպէ՞ս միայն պիտի ցնցուէր թէ պիտի չհպատակէին ձեռքերը օրհնութիւն բաշխելու :

Յիմար տեսութիւն կամ խորհրդածութիւն, պիտի ըսէք : Բայց հարց մըն է որ կը զբաղեցնէ գիտութեան մարդոց միտքը : Մասնաւորաբար այն թէ պատուաստուած գործարանները իրենց բնութեամբ փոփոխութեան պիտի չենթարկե՞ն «նորեկը» : Պատուաստի գիտութիւնը շատ հին է, կը հասնի մինչեւ Նաբաթեան հողագործութիւնը, որ կախարդական ձեւ եւս տուած է «տունկերու արուեստական ամուսնութեան», սալորենիէն նուռ ստանալու հաւատքով :

Վիճելի չէ անշուշտ այն պարագան, երբ ակար, վատոյժ սիրտ մը կը փոխարինուի առողջ սիրտով մը, որ ենթակային կուտայ գործունէութեան աշխուժութիւն, բարձրացնելով նոյնիսկ տրամադրութիւնը : Հարցը փիէս տէքաշէներու, գիտական բառով՝ պատրոյններու (կռէֆ) հոգեբնախօսական ներգործութիւնը ընդունելի՞ է թէ ոչ ,— հարկ է պարզել դեռ :

Վերաբուժութեան առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ պատրոյսի վերածուած մարդկային մարմինի մէկ մասը ապրեցնել պատրոյսի ենթակայ այլ անհատի մը մարմնոյն վրայ : Այսպէս անհատէ մը բաժնուած մաս մը պիտի շարունակէ կեանքը ուրիշ անհատի մը վրայ իբրեւ մէկ մարմին : Այբ անհատին պատկանող գեղձերուն շնորհիւ Բեն անհատը զաւակ պիտի կարենայ ունենալ : Աւելի հրաշալի գործողութեամբ մը՝ արկածով մը մահուան դատապարտուած մարդու մը ողջ գլուխը պատրոյս ստացած, ուրեմն գլուխը կորսնցուցած ուրիշ մէկը պիտի կըրնայ շարունակել իր կեանքը, բայց իբբեւ ո՛ր մէկը պիտի ապրի, ա՞յն որ գըլուխը տուաւ գլուխը կորսնցնողին, թէ հակադարձաբար : Պատրոյսը ստացողը ի՞ր մանկութիւնը պիտի պատմէ, ի՞ր երեսով պիտի ներկայանայ, ի՞ր նկարագրով պիտի գործէ թէ գլխուն տէրոջ :

Պարզ խօսքով, Այբին գլուխը Բենին գլխուն վրայ՝ Բենը ո՞վ կ'ըլլայ, Ա՞յբ թէ Բեն : Նոր գլո՞ւխ մը տրուած կ'ըլլայ Բենին, թէ նոր մարմին մը ստացած կ'ըլլայ Այբը :

Ուրիշ հարց մը .—

Անհատի մը մարմնոյն օգտագործելի մասերը պատուաստելէ ետք՝ ստացողին փոխարինուած անդամները պիտի ամփոփուին շիրիմի մը տակ : Արդ շիրիմաքարին վրայ՝ յիշատակութեան պարագային, որո՞ւ անունով պիտի արձանագրուի, օրինակ, Թաղուած գլուխը : Ապրողը որ գլուխ ունի՝ իր գլուխը չէ, իր գլուխը «մեռեալ է» : Մեռածին ու Թաղուածին գլուխը սակայն ողջ է եւ կ'ապրի :

Ո՞վ է մեռեալը, ո՞վ է ողջը :

Քաղաքակրթութիւնը այնքան արագ կը յառաջդիմէ՝ զարգացնելով միաժամանակ արկածները, հետզհետէ աւելցնելով զոհերու թիւը, մինչ գիտութիւնը կ'աշխատի դարմանել գործուած աւերները, փոխ առնելով մարդը ողջ պահելու ամէն միջոց, որ պիտի գայ օրը՝ երբ անհատը պիտի դառնայ կարկտուած մարդ մը, ասկէ – անկէ փոխ առնուած անդամներով, մասերով, եւ երբեք ամբողջական եւ սեփական անդամներով : Յիշեցէք արուեստական ակռայ գործածողները եւ մի զարմանաք՝ երբ վաղը մարդիկ քալեն մեռած մարդու մը ոտքերով, ապրին մեռած մարդու մը սիրտով, մեռած մարդու մը գլուխով : Սխալ խօսք չէ ըսել թէ մեռելները պիտի քալեն :

Մարդկութեան երազը լուսին հասնիլ չէ, այլ անմահութիւն : Կարելի՞ է հասնիլ : Ո՞վ գիտէ :

MEDICUS

ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ԴՊՐՈՑ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

Մէկուկէս տարուան երկարատեւ արձակուրդէ մը ետք որու ընթացքին չինական դպրոցները եւ համալսարանները փակ մնացին կամ կը փճացուէին Կարմիր Պահակներու հակամարտ խմբակցութիւններու կողմէ, Փեքինի «Ժողովրդական Օրաթերթը»՝ որ Համայնավար Չինաստանի կառավարութեան պաշտօնական օրկանն է, կը շարունակէ կոչեր ուղղել երիտասարդներուն, որ իրենց դասերուն վերադառնան : Նշենք՝ թէ դէպի դպրոցական դրասեղանները վերադարձի առաջին հրամանը տրուեցաւ ութ ամիս առաջ ... :

Չին աշակերտները իրենց երկարաձգուած արձակուրդին սկսան 1966ի կէսերուն, երբ հաղորդուեցաւ՝ թէ «վեցամսեայ» մը համար դպրոցները պիտի փակուին, «կրթական դրութեան արմատական վերաքննութեան համար» :

Շեշտուած էր այն ատեն թէ ի զօրու եղող «վնասակար» դրութեամբ, ուսանողները կ'ընտրուէին եւ դասարան կը փոխէին միմիայն «իրենց ուշիմութեան եւ դպրոցական դասերու մէջ յաջողութեան հիման վրայ», որու հետեւանքը կ'ըլլար այն, որ շարունակ «քաղքենի մտաւորականները» կը տիրապետէին : Ապագային, դպրոցներու եւ համալսարաններու համար թեկնածուները պէտք է ընտրուէին իրենց «դասակարգային ծագումին» եւ «յեղափոխական գիտակցութեան » հիման վըրայ : Նախընտրութիւն պիտի տրուէր գիւղացիներու, բանուորներու, զինուորներու եւ պրոլետարներու զաւակներուն : Դպրոցական ծրագիրը եւս պէտք է փոխուէր, որովհետեւ որոշ դպրոցներ կը շարունակէին դասաւանդութեան ժամերու հինգ առ հարիւրը միայն Մաօ Ցէ Թունկի գործերուն յատկացնել :

×

Աշակերտները եւ ուսանողները իբրեւ աշկերտ մողեր արձակուելով ամբողջ երկրին մէջ, Չինաստանի մէջ երկրորդ համայնավարական յեղափոխութեան մը յառաջամարտիկները դարձան :

14 ամսուան խելայեղ գործունէութեան ընթացքին, Կարմիր Պահակները, իբրեւ անցագիր ունենալով Մաօյի փոքրիկ կարմիր գրքոյկը, երկար ճամբորդութիւններ կը կատարէին ամբողջ Չինաստանի մէջ եւ կամ կառաշարով ձրի կը ճամբորդէին յեղափոխական նախանձախնդրութեամբ լեցուն :

Փեթրուարին կառավարութիւնը բոլոր այս ճամբորդութիւնները արգիլեց եւ տեղեկացուց՝ թէ դպրոցները պիտի վերաբացուէին : Ուսանողները սակայն հըրահանգ ստացան որ «վտարեն» դրամատիրական դպրոցական իշխանութիւնը եւ զայն փոխարինեն «յեղափոխական դպրոցական խորհուրդներով » :

Կարմիր Պահակները, սակայն, որ կը շարունակէին փողոցները սլքտալ, կառավարական հրահանգները բնաւ նկատի չառին : Անոնք՝ որոնք իրենց դասարանները վերադարձան, իրենց ժամանակին մեծ մասը կ'անցընէին յեղափոխական երգեր երգելով եւ Մաօյի մտքերը արտասանելով, որովհետեւ, «քաղքենիական» նըկատուածները փոխարինելու համար դասագիրքեր գոյութիւն չունէին :

Մինչ այդ, այն դպրոցները, որոնք Կարմիր Պահակներու կողմէ իբրեւ ննջարաններ գործածուած էին, աւերակ վիճակի մը մէջ կը գտնուէին : Անոնցմէ ոմանք կրկին փակուեցան նորոգութեան համար :

Յուլիսին, առաջին բարձր կրթական հաստատութիւնը յապաղումով բացաւ իր դուռները եւ անոր հետեւեցան ուրիշ բարձր կրթական հաստատութիւններ : Համաձայնութիւն գոյացաւ սակայն, որ մինչեւ Սեպտեմբերի սկիզբները՝ ուսանողները հին դասակարգերու քննադատութեամբ եւ «քաղաքական պայքարներ» մղելով զբաղին :

Սեպտեմբեր 20ին, Փեքինի մէջ երեք դպրոցներէն երկուքը միայն բաց էին, իսկ Շանկհայի մէջ գործող կրթական հաստատութիւններու համեմատութիւնը ալ աւելի փոքր էր : Եւ 23 Հոկտեմբերին, Մամուլը նոր արշաւ մը սկսաւ «դասերու անմիջական վերսկսման համար » :

×

Կացութիւնը կնճռոտեցաւ ջղայնոտութեանը պատճառով այն ուսուցիչներուն, որոնք ժամանակ մը առաջ, իրենց խելացնոր աշակերտներուն կողմէ իբրեւ աջակողմեան ամբաստանուած եւ յաճախ անոնց կողմէ պարտադրուած էին որ միջանցքները եւ նոյնիսկ ճեմիշները մաքրեն : Ասոնցմէ ոմանք շատ ահաբեկուած են կարենալ նոյն դասարաններուն մէջ դասաւանդելու համար : Ուրիշներ անխօս կը դիտեն աշակերտներու խումբերը, որոնք կը ծեծկուին : Աշակերտները կը պնդեն՝ թէ նոր ուսուցիչներու կարիք կայ, որովհետեւ, հին «ընդդիմադիրներու» վերադարձը պիտի նշանակէր՝ թէ « Մեծ Մշակութային Յեղափոխութիւնը» ի զուր տեղի ունեցաւ : Մամուլը, ընդհակառակն, ներկայիս կը պնդէ՝ թէ « մեր կրթական մշակներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը լաւ է » :

Յամենայն դէպս, կացութիւնը ինչ որ ալ ըլլայ, Չինաստան կորսնցուց աւելի քան մէկ դպրոցական տարեշրջան, որու ընթացքին մէկ միլիոն ուսանողները համալսարանական դասընթացքներու պէտք է հետեւած ըլլային, եւ չորս միլիոն աշակերտներն միջնակարգ կրթութեան դասերու :

Ամէնէն գէշը այն է սակայն, որ այսուհետեւ միջնակարգ կրթութեան շաբաթական 54 դասապահներէն միայն 12ը ուրիշ նիւթերու յատկացուած պիտի ըլլան, իսկ միւսները Մաօյի գործերուն եւ « յեղափոխական քննադատութեան » : Հետեւաբար ,նոյնիսկ եթէ աշակերտութիւնը կարգի գայ , ըստ էութեան զարգացում պիտի չստանայ :

Թարգմ․ Սէ

ՏՍԱՑԱՆՔ

«ՉՈՅԳ ՄԸ ԿԱՐՄԻՐ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐ » , գրեց Շահան Շահնուր : Հրատարակութիւն Շիրակ ամսագրի, Պէյրութ 1967 : Ստանալու համար դիմել՝ «Շիրակ» ամսագիր, Պուաթ – Փոսթալ 4079, Պէյրութ (Լիբանան) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ժավէր պարապ ժամերը, որոնք քիչ էին, ընթերցումով կ'անցընէր, թէեւ գիրքերը կ'ատէր· ըսել է թէ բոլորովին անուս չէր· խօսելու ատեն սեթեւեթով կը խօսէր եւ ասկէց ալ կը հասկցուէր անուս ըլլալը :

Ինչպէս ըսինք, ամէնեւին մոլութիւն չունէր : Երբ ինքն իրմէ գոհ ըլլար, քաշ մը քթախոտ կը վայելէր : Ասով միայն մարդկութեան կը յարէր : Դիւրին է երեւակայել թէ Ժավէրէն կը վախնային բոլոր այն անձերը, զոր արդարութեան պաշտօնէին տարեկան վիճակագրութիւնը « Թափառական անձինք » վերնագրին ներքեւ կը նշանակէ : Այս տեսակ մարդիկ Ժավէրին անունը լսելով իսկոյն լեղապատառ կը ցրուէին· անոր դէմքը տեսնելու ատեն քար կը կտրէին :

Ահա այսպիսի անձ մըն էր այս սոսկալի մարդը : Ժավէր միշտ Պ․ Մատըլէնի վրայ նայող աչք մըն էր, կրնար ըսուիլ թէ կասկածով եւ կարծիքով լի աչք մըն էր : Պ․ Մատըլէն վերջապէս դիտած էր այս նայուածքը, բայց կարծես թէ աննշան բան մը համարեց զայն : Եւ ոչ իսկ հարցում մը ըրաւ Ժավէրին· ոչ կը փնտըռէր զայն եւ ոչ ալ կը զգուշանար անոնցմէ, ուշադրութիւն չընել ձեւացնելով այս տաղտուկ եւ գրեթէ ծանրակշիռ նայուածքին համբերութեամբ կը տանէր : Ինչպէս ամէն մարդու, նոյնպէս Ժավէրի հետ ընտանեբար եւ մարդասիրաբար կը վարուէր :

Ժավէրին բերնէն փախած քանի մը խօսքերը լուր մը կը գուշակէր թէ ան եղբայր Մատըլէնի ուրիշ տեղ մը ձգած բոլոր նախնական հետքերը գաղտնաբար փնտռած էր այն հետաքրքրութեամբ որ ցեղի յարակից յատկութիւն մըն է որ հաւասար կամքով ու միանգամայն բնազդումով կը բաղկանայ : Կարծես գիտէր, եւ երբեմն թաքուն խօսքերով ալ կ'ըսէր թէ մարդ մը քաղաքի մը մէջ աներեւութացած ընտանիքի մը նկատմամբ քանի մը տեղեկութիւններ ստացած էր :

Անգամ մըն ալ իրովի խօսելու ատեն ըսաւ·

— Կարծեմ թէ վերջապէս ճանչցայ ո՛վ ըլլալը : Յետոյ երեք օր մտածումով անցուց առանց խօսք մը հանելու բերնէն : Կ'երեւայ թէ սրբուած էր այն հետքը զոր նշմարած ըլլալ կը կարծէր :

Կան բառեր որոնց նշանակութիւնը կըրնայ խիստ բացարձակ ըլլալ· այս տեսակ նշանակութեանց բացարձակութիւնն ալ ամոքած կ'ըլլանք միանգամայն, ըսելով թէ մարդկային արարածը իրապէս անսխալ բան մը չի կրնար ունենալ· եւ բընազդի բուն յատկութիւնն ալ շփոթիլ, յայտնուիլ եւ շեղիլ է : Եթէ այսպէս չըլլար բնազդը, իմացականութենէ գերագոյն կ'ըլլար, եւ անասունը մարդու ունեցած լոյսէն լաւագոյն լոյս մը ունեցած կ'ըլլար :

Յայտնի է թէ Ժավէր փոքր ինչ շփոթած էր Պ․Մատըլէնի բնական մարդասիրութիւնը եւ հանդարտութիւնը տեսնելով, բայց օր մը իր տարօրինակ ընթացքը Պ․ Մատըլէնի վրայ կարծես տպաւորութիւն ըրաւ յետագայ առիթով :

ԳԼՈՒԽ ԼԳ․

ԵՂԲԱՅՐ ՖՕՇԼԸՎԱՆ

Պարոն Մատըլէն առտու մը երբ կ'անցնէր պզտիկ փողոցէ մը ուր քարայատակ չունէր, աղմուկ մը լսեց եւ քիչ մը անդին բազմութիւն մը տեսնելով դէպի հոն ուղղուեցաւ : Տեսաւ որ եղբայր Ֆօշլըվան անունով ծեր մարդ մը իր սայլին տակ մնացած էր· եւ սայլին ձին ինկած էր :

Այս Ֆօշլըվանը Պ․ Մատըլէնի այդ ժամանակ դեռ ունեցած սակաւաթիւ թըշնամիներէն մին էր : Պ․ Մատըլէն Մ··· քաղաքը եկած ատեն Ֆօշլըվան որ վաղեմի նոտար եւ գրեթէ գրագէտ գիւղացի մըն էր, առուտուր մը կ'ընէր : Այս առուտուրը սկսած էր աղէկ չըանիլ :

Ֆօշլըվան տեսած էր որ այդ պարզ բանուորը կը հարստանար, մինչդեռ ինք որ վարպետ էր, կ'աղքատանար : Այս պատճառաւ սաստիկ նախանձ մը զգացած էր, եւ Պ․ Մատըլէնի գէշութիւն ընելու համար ինչ որ կրցած էր ընել, ըրած էր : Ետքը սնանկանալով, եւ ծերութեանը մէջ սայլէ եւ ձիէ մը զատ բան մը չունենալով, մանաւանդ թէ ընտանիք զաւակ ալ չունենալով սայլորդութիւն ընել սկսած էր ապրելու համար :

Ձին, երկու ազդրերը կոտրուած ըլլալուն համար չէր կրնար ելլել : Ծերունին երկու անիւներուն տակ մնացած էր : Այնպիսի ձախող կերպով ինկած էր որ ամբողջ սայլը կուրծքին վրայ կը ծանրանար : Սայլը բաւական ծանր կերպով բեռնաւորուած էր : Եղբայր Ֆօշլըվան ողորմագին ձայնով կը հնչէր : Զինքը ազատելու փորձ մը եղած էր, այլ ի զուր : Անկարգ ջանադրութիւն մը, ձախողադէպ օգնութիւն մը, սխալ շարժում կրնար մեռցնել : Կառքը տակէն վերցուելով միայն կարելի էր ազատել զինքը· ուրիշ կերպով անհնարին էր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գառնիկ Մոմճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Մալվինէ Խսապալեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Դեկտ. 10) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քրոջ եւ ազգականին

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն տարբախտ երաժիշտին յիշատակը յարգողներուն :

×

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Երեսփ. Ժողովի ատենապետ Ողբ.

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին հոգեհանգիստը պիտի կատարուի՝ այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ:

– Կը պատարագէ եւ քարոզէ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ի գիտութիւն բոլոր անոնց որ կը յարգեն իր յիշատակը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ստեփան Միսաքեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 *Յունուար ժամը* 20*ին*, Շարօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: *Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը զեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ԿՈՉ
ՎԻԷՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ծանօթ յայտարարութեան թուականը կը լրանայ Դեկտ. 15ին : Կրկին կը խնդրուի բոլոր մեր հայրենակիցներէն, անմիջապէս արձանագրուելին, Ազգ. Միութեան վարչութեան անդամներուն մօտ :

Մեր կանոնագիրի, ծրագրի տրամադրութեան համաձայն, որպէսզի թէ ընտրելու, թէ ընտրուելու իրաւունք ունենան : Ի դիմաց Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան : (ԿՆԻՔ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Ֆլօրիտայի Ատլանթիկ համալսարանի դասախօս Փրոֆ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ կը խօսի : Նիւթ ունենալով՝ Հայ Դատի ներկայ հանգամանքը :

Այս Երկուշաբթի (Դեկտ. 11) ժամը 8·45*ին* Օթէլ Մոտերնի, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք : *Նախագահութեամբ Փրոֆ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ :*

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը մանաւանդ երիտասարդները :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹԻ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ Հայ Ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրբտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ :

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրաժօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս ·Խաչ եկեղեցւոյ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ :

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 - 24 - 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 *Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով* — Քուշէթ — *Բ. կարգ*

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34 :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ տարեկան, աւանդական հացկերոյթը, Կիրակի, Դեկտ. 17ին, կէսօրէ ետք, ժամը 13ին, տեղւոյն Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կոչունքին նպատակն է՝ տարին անգամ մը ի մի հաւաքել՝ համայնքին զանազան տարրերն ու ազգայինները եւ եղբայրական, ջերմիկ կապ, մթնոլորտ ըստեղծել՝ մեր հանրային կեանքին եւ եկեղեցւոյն շուրջ :

Հայկ. ճաշացուցակը ճոխ է . —

Ապահովեցէք Կոչունքի տոմսակները որ հրապարակ հանուած են եւ կը վաճառուին՝ Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն մօտ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր .Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի *շքեղ սրահներուն մէջ,*

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար
եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, *Պ. Արսլան հեռ.* 62-60-03 *եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ.* 20-26-74 :

ԽՆՋՈՅՔ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 14էն 20 Քաֆէ – Ռեսթօրան Տըլօր, 16 Ավընիւ Սէն – Ժերմէն, Օլնէ սու Պուա:

Հաղ. միջոց.— Ժօրէսէն առնել Սթեփա *քառերը դէպի Սեւրան գացող եւ իջնել Փէնկուէն : (Քառ կայ ամէն կէս ժամը, ժամուն եւ կէսին) :*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (9 Դեկտ.) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Անտոք» եւ «Վարուժան» խումբի ընկերները Կիրակի, (10 Դեկտեմբեր) կէս օրէ ետք ժամը 15ին, Սէնթ Էթիէն, Ընկ. Մանուկեանի բնակարանը : Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին: Նախագահը զեկուցում պիտի տայ Միացեալ Նահանգներու Համախարբ. մասնաճիւղերու եւ գործադիր կեդրոն վարչութեան մասին :

ՇԱՀԱԳՐԳՌՈՒՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կ'իմանանք թէ Կիրակի, Դեկտեմբեր 17ին, ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *խորհրդակցական հանդիպում մը պիտի ունենան Ազգ. Տան բաժնետէրերը :*

ԾՊՏԵԱԼ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
BAL MASQUÉ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի *Մուրատ* խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ, Դեկտ. 9, ժամը 20էն սկսեալ :

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ 17 Րիւ Պլէօ

Buffet **Ambiance** **Attractions**

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ **ԳԱՌԶՈՒ**

Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ: ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
շարժանկարի համաշխարհային վըտէթ

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ

Դաշնակ՝ **ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ**

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱՇԱՍԱՆԸԼ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով, գեղարուեստական տնօրէն՝ Ժերար Պօյաճեան, *պարուսոյցներ՝* Էտի Ծօլօլեան եւ Ալլէթ Մելքոնեան :

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի *«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»*էն, *կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ Ծերունի վանականի դերերը :*

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ

Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ
10
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
10 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11083
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.083

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՍԿԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս դրութիւնը կը շարունակէ գործել, եթէ տոլարը շարունակէ «արդասաբերիլ» երկրին մէջ : Ուրիշ խօսքով, երկիր մը բաց կ'ունենայ, երբ իր ստացած դրամէն աւելի գումար դուրս կը հանէ երկրէն: Արդ, Մ. Նահանգները շատ աւելի կ'արտածեն, քան կը ներածեն, որով իրենց հաշուեկշիռը յաւելեալ գումար ունի: Սակայն Ամերիկացիք օր ըստ օրէ ա՛լ աւելի պատասխանատուութիւններ կը ստանձնեն միջազգային կեանքին մէջ : Տեղ մը նիւթապէս զօրավիգ կը կանգնին տկար կառավարութիւններու՝ յեղափոխութեան մը առաջքն առնելու համար : Վիէթնամի մէջ կը շարունակեն պատերազմը, որ օրէ օր աւելի մեծ ծախքերու դուռ կը բանայ: Եւրոպայի մէջ կը պահեն զինուորական ուժ : Ուրիշ վայրերու մէջ իրենք կը ստանձնեն թերաճ երկիրներու տնտեսական կացութիւնը փրկելու պարտականութիւնը :

Միւս կողմէ $ Ամերիկացիք յարաճուն կերպով դրամագլուխներ կը տրամադրեն Ասիոյ եւ Եւրոպայի մէջ՝ նոր ճարտարարուեստներ ունենալու համար :

Այս բոլորը կը նշանակէ՝ երկրէն տոլար դուրս հանել, այսինքն ելմտական հաշուեկշիռին մէջ բաց ունենալ :

1950էն ի վեր, Ամերիկա դրամ կորսնցուց՝ 16ի վրայ 12 տարի: Բացը՝ տարեկան 1 – 3 միլիառ տոլար է : Ուրիշ որեւէ երկիր, որ կը գտնուի նման կացութեան մը մէջ, պէտք է խնայողութիւն կատարէ, սահմանափակէ օտար երկիրներու մէջ կատարած իր ծախքերը: Սակայն Մ. Նահանգները օգտուելով տոլարին վիճակուած առանձնաշնորհեալ դիրքէն, կրնան դարմանել բացը : Արդարեւ, քանի որ տոլարը պահեստի գլխաւոր դրամն է, որուն կը կառչին միւս դրամները, Մ. Նահանգները կրնան նոր տոլարներ հրապարակ հանել, ինչպէս Միջին դարուն երբ ոսկի կը փորձէին պատրաստել՝ ապարդիւն կերպով :

Ահա այս է, որ չուզեր ընդունիլ տը Կոլ: Տոլարները, կը յայտարարէր ան մամուլի ասուլիսի մը մէջ (4 Փետր. 1965) «ձեռքէ կը հանեն կարգ մը երկիրներու այս կամ այն հաստատութիւններ» : Նոյն միտքը յայտնեց վերջին ասուլիսի ընթացքին : Տը Կոլ տոլարի փոխարէն կը փորձէ հաստատել ոսկին: Լուծում մը, որ տարիներէ ի վեր ապարդիւն կերպով կը նախատեսէ ֆրանսացի ակադեմական Ժաք Ռիւէֆ, 70 տարեկան, հիմնադիրը Նոր Ֆրանքին: Հարկ եղաւ, որ տը Կոլ մը գար զինք մտիկ ընելու :

Այս տեսակէտը յաղթանակել տալու մտադրութեամբ էր, որ Յունուար 1965-ին, տը Կոլ պահանջեց Ուաշինկթընէն ոսկի վերածել Պանք տը Ֆրանսի մէջ դիզուած պահեստի տոլարներուն մէկ կարեւոր մասը : Իր իրաւունքն էր : Սակայն ոչ երբեւ արեւմտեան ղեկավար մը, որ զօրավիգ պիտի կանգնի «ազատ» միւս պետութիւններուն, կ'ըսեն Ամերիկացիք: «Տը Կոլ կը սղոցէ այն ճիւղը, որուն վրայ ինք եւս նստած է » :

Ոսկի՞ վերադառնալ: Հասկնալի է, որ Ամերիկացիները այս գաղափարին մէջ կը տեսնեն ծեր մարդու մը յիմարութիւնը: Ֆորթ Նոքսի մէջ դիզին մնացողը հալած է տարիներու ընթացքին :

Հարաւային Ափրիկէի եւ Քանատայի հանքերը աւելի շատ ոսկի հայթայթած են ճարտարարուեստագէտներուն եւ Ֆրանսացիներուն խնայողութեանց, քան թէ կեդրոնական դրամատուններուն: Այս վերջինները նոյնիսկ ստիպուած են ոսկի հայթայթել 18 ամիսներէ ի վեր ճարտարարուեստի մարդոց եւ դրամ դիզողներուն :

Ամերիկա ներկայիս հազիւ իր տրամադրութեան տակ ունի 13 միլիառ տոլարի արժողութեամբ ոսկի, ինչ որ նուազագոյնն է 1935էն ի վեր: Այս գումարէն 11 միլիառը արդէն ոչ մէկ պարագայի մէջ կրնայ դուրս հանուիլ իրենց պահեստէն : Օրէնք մը արդարեւ կը պարտադրէ, որ Մ. Նահանգներու մէջ շրջանառութեան դրուած տոլարներուն 20 առ հարիւրը ապահովուած ըլլայ ոսկիով :

Կը մնայ ուրեմն տրամադրելի երկու միլիառ տոլար ոսկի, մինչ անդին հրապարակի վրայ է երեսուն միլիառ տոլարի թղթադրամ՝ ցրուած աշխարհի բոլոր անկիւնները : Պաշտօնապէս ոեւէ անձ, ո՛ւր որ ալ գտնուի ան եւ ի՛նչ քաղաքացիութիւն ալ ունենայ, իրաւունք ունի Ուաշինկթըն երթալու եւ պահանջելու, որ իր տոլարներուն փոխարէն իրեն յանձնուի նոյն համարժէքը ունեցող ոսկի: Ասկէ կը ծագի ոսկիի փոխանակութեան տիպար եղանակը: Տեսականօրէն եթէ բոլոր տոլար ունեցողները այս միտքը ունենան, տոլարը յօդս կը ցնդի : Արդարեւ, ոչ ոք շահ ունի նման քայլ մը առնելու : Դրամատուները շատ լաւ գիտեն, որ իրենց հաւասարակշռութիւնը կապուած է տոլարի հետ: Այս է պատճառը, որ վերջին շաբաթներուն ոսկի փնտռողները անհատներ էին եւ ոչ թէ դրամատուներ :

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԶԷՆՔ ՉԻ ՏԱՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

Ֆրանսական իրաւասու շրջանակները կը յայտարարեն թէ միրաժ օդանաւ պիտի չտրուի ոչ Իսրայէլի, ոչ ալ արաբական որեւէ երկրի ցնոր տնօրինութիւն :

Այս բացատրութիւնը կը վերաբերի անշուշտ տիրող ներկայ վիճակին, որ բոլորովին խաղաղ կարելի չէ նկատել : Ֆրանսա ցարդ յանձնած է Իսրայէլի եւ կը շարունակէ յանձնել զինուորական մթերքը բացի միրաժ օդանաւերէն: Յիմար բան է ըսել թէ Իսրայէլի վերապահուած միրաժները Իրաք պիտի ղրկուին : Եթէ Ֆրանսա այդ շրջանի ուրիշ երկիրներէ ապսպրանք կը ստանայ, պատճառ չկայ որ չընդունի, բայց յանձնումի համար ժամանակ պէտք է, անկէ զատ ալ Ֆրանսա պատերազմական օդանաւ չի յանձներ պատերազմիկ երկիրներու :

×

Արաբական երկիրները կը շարունակեն տը Կոլի գովքը հիւսել եւ 14 արաբական թերթեր, կը շեշտեն Իրաքի ֆրանսական զէնք տրուելու պարագային կարեւորութիւնը : «Ալ Նահար» լիբանանեան թերթը «Արաբներու թիւ մէկ բարեկամը՝ տը Կոլ» խորագրելէ ետք, կը գրէ.— «Ֆրանսայի Արաբներուն տուած օժանդակութեան փոխարէն, Արաբները Ֆրանսայի կուտան իրենց ունեցածը՝ քարիւղ, շուկայ, ազդեցութեան շրջաններ եւ գործակցութեան անկեղծ փափաք : Անիկա չի բաւեր, հարկ է որ Արաբները կոլիստ քաղաքականութիւն վարեն վասնզի Զօր. տը Կոլ արաբական օժանդակութեան պէտք ունի իր քաղաքականութեան յաջողութիւնը ապահովելու համար ընդդէմ Իսրայէլի եւ Ամերիկացիներուն նախատեսելի հակազդեցութեանց » :

Իր կարգին իրաքեան « Ալ Սաուրա» օրաթերթը ջերմօրէն կ'ողջունէ Ֆրանսայի ըրածը՝ վերցնել ամպարկօն արաբական երկիրներու նկատմամբ եւ զայն պահել Իսրայէլի նկատմամբ :

Այս խիստ կարեւոր որոշումը տրուած է հակառակ ամերիկացի աշխարհակալներուն՝ դուրսը եւ սիոնական գործակալներուն՝ ներսը » :

Դամասկոսի ձայնասփիւռն ալ Ֆրանսա կը ներկայացնէ իբրեւ օրինակ «յառաջդիմական ազատ երկիրներու կարգին որոնք հասկցած են սիոնական Պետութեան յարձակողական բնոյթը » : Իսրայէլեան մամուլէ ալ շատ յոռետես է ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի Իսրայէլի զէնք տալու պարագային :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱ կը քննադատէ Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը որ կը վերահաստատէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները այն երկիրներուն հետ որոնց հետ խզած էր :

ՆԱԽԱԳԱՀ տը Կոլ երկու անգամ կըրնայ պիտի երթայ ձմեռնային Ողիմպիականներուն առթիւ: Նախ բացումը պիտի կատարէ Փետրուար 6ին, ապա ներկայ ըլլայ հսկայ սլալոմին, հինգ օր ետք:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը Լոնտոն կը գտնուի, ուր վարչապետ Ուիլսընի հետ, պիտի խօսի Հասարակաց Շուկայի մասին :

ՄՈՍԿՈՒԱ ազդարարութեան գիր մը յանձնած է արեւմտեան Գերմանիոյ, որուն պատճառն է «արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ քաղաքական վտանգաւոր զարգացում մը » :

ՌՈՒՄԱՆԻԱ կը շարունակէ իր «փոքրիկ յեղափոխութիւնը » որ կը յառաջանայ երկու ճիւղերով՝ տնտեսութեան բարեփոխում եւ կուսակցութեան քարտերու վերանորոգում :

ՔԱՖԻ մէջ, 23 տարեկան մեռած աղջկան մը սիրտը ընդունող մարդը կը շարունակէ ապրիլ, յոյս եւ լաւատեսութիւն ներշնչելով, թէեւ վտանգաւոր շրջանը չէ անցած :

Օրը Օրին

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Հիւանդութեանս անկողնին մէջ էր որ իմացայ իր մահը: Այս ամրան վերջերը, տեսեր էի զինք յաղթապանծ սօսիներուն տակ, իր բնակարանին ընկեր, դարաւանդին վրայ, որ կը խոնարհի այգիներն ի վար, մինչ դիմացը կը բարձրանայ նոյն հողը՝ կազմելով Վալպարէյի կոնակը : Տեսարանը շատ ծանօթ է ինծի եւ մտերիմ,— յաճախ նստեր եմ քնութեան այդ հարստութեան դէմ, թզենիներուն կեռասիներուն, կաղինի թուփերուն ու խաղողի տունկերուն մօտ՝ արեւաշող ցերեկով, ու գիշերը հանդիպակաց բարձունքներուն վրայ ծլած լոյսի ելակներուն հանդիսատես :

Լսեր էի, որ նոր վերադարձեր էր հիւանդանոցէն, եւ այցի գացինք Տոքթ. Օ. Փափազեանին հետ: Ձայնին մէջ մեղմութիւն մը, որ յատուկ էր իր նկարագրին, աչքերուն մէջ, մելամաղձոտութիւն մը՝ ինչպէս միշտ, վկայութիւնը կը կազմէին իր բարութեան, բայց ոչ այս դաժան վախճանին :

Սօսի մըն էր, սօսիներուն ընկեր, որ սօսափեր էր նոյն ներդաշնակութեամբ, կամշոտ հողմերուն անտարբեր, վայրագ փոթորիկներուն դէմ հեզնոտ :

Երբեք, երբեք չմտածեցի թէ այսքան շուտ կ'իյնայ լուռ եւ յաղթապանծ այս սօսին :

×

Տարիներ առաջ, Շ.ին երկար բացակայութեան օրերուն, մաքուր թուղթի վըրայ, յստակ եւ աղուոր գիրով մը, անսայթաք եւ արդար հայերէնով մը Այընթապի հերոսամարտին նըւիրուած գրութիւն մը կը ստանայի Մարսէյլէն : Ստորագրուած անունը ծանօթ չէր ինծի : Երբ վերադարձաւ մեծ Շ.ն, կ'աւետէի իրեն թէ պատրաստուած աշխատակից մը աւելցած է *Յառաջ*ի ընտանիքին մէջ.

— Դու միայն կաս յԵրուսաղէմ, ըսաւ:
Եւ իմ զարմանքիս պատասխանեց զարմանքով մը, որ չեմ ճանչնար մեր ընկերը աւելի կանուխ: Ես որ կը պարծենայի թէ իմ «բերդաքաղաքս » է Մարսէյլը :

Առիթը չուշացաւ եւ ճանչցայ մեր ընկերը մօտէն : Փրոֆ. Արմենակ Պէրպէրեան, դասախօս Պոլսոյ անասնաբուժական համալսարանին, իր կարգին, կը պարծենար թէ իր լաւագոյն աշակերտներէն մէկն էր ընկեր Գրիգոր Պաղտասարեանը:

Ուրեմն որակեալ մասնագէտ մը, որ նետուած էր առեւտրական ասպարէզ՝ իբրեւ հետեւանք մեր տնաւեր կեանքին, հետեւելով մեր բուռներ ժողովուրդին քայլերուն, քամելով տարագրութեան դառնութիւնը : Ժամանակ մը ընկ. Խ. Թէքեանի հետ ընկերովի, յետոյ առանձին, կերպասի վաճառականութիւնն էր ընտրեր՝ լքելով իր մասնագիտութիւնը եւ գիտական ասպարէզը, իր ժողովուրդին նման՝ որ ստիպուեցաւ հեռանալ իր հողէն, թողուլ բնաշխարհը, հրաժարիլ պատմութեան դաշտը հերկելու կարելիութիւններէն՝ ըստ բնատուր շնորհաց :

×

Եղբայր մըն էր ինծի, այնքան սիրելի:
Կսկծում իր մահը կ'արթնցնէ ցաւ մը, որ հետզհետէ կը խոյանայ, կը տարածուի, կը սաստկանայ, անյուսութիւն կը պատճառէ: Ընտրեալները կ'երթան, ընտիր դէմքեր կ'անհետանան, առաջնորդները կը նօսրանան, հօտը կը մնայ անհովիւ:

Անհաւատն անգամ կը յուսահատի պահ մը, կը փնտռէ գերագոյն ուժ մը, ամէն բանի պատասխանատու մը, հարցնելու համար ի խորոց սրտից.

— Մինչեւ ե՞րբ, Տէր, մինչեւ ո՞ւր այս գահավէժը: Դէպի վերջնական անէութի՞ւն : Ա՞յնքան անարժան էր այս ժողովուրդը, որու թոյլ չտրուեցաւ արեւ ծծել ու ծաղկիլ : Ապառաժ տուիր իրեն՝ իբրեւ բնաշխարհ, եւ ապառաժները վերածեց պալատներու, անապատը՝ ծաղկաստանի, ջրվէժները՝ լոյսի, լեռները տաճարի :

×

Անունդ, Գրիգոր (= արթուն), թող մշտարթուն պահէ մեզ :
Յիշատակդ, սիրելի ընկ. Պաղտասարեան, թող ուժ դառնայ՝ զօրացնելու համար մեզ, որպէսզի տոկանք, որպէսզի տոկայ այս ժողովուրդը ընդդէմ երեւելի եւ աներեւոյթ ատուածութեանց թշնամութեանց :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Վերջին երկու տարուան ընթացքին (1966 – 1967) շատ աստղեր թափեցան մեր երկինքէն: Այս մաշած բացատրութիւնը գործածեցինք, ըսելու համար, թէ հայ գրականութեան յուռթի անդաստանը սգաւոր այրիի երեւոյթ մը ստացաւ:

Մեր խօսքը միայն Սփիւռքին չի վերաբերիր, կը վերաբերի նաեւ Հայրենի երկրին: Մուրվալեան, Թափալցեան, Զօրեան եւ բազում ուրիշներ, հիմա արդէն դարձած եղած են յիշատակ մը, քաղցր ու անմոռանալի յիշատակ մը անշուշտ:

Քաղցր, անմոռանալի յիշատակներու այս լուսապսակին մէջ իր ուրոյն տեղը ունի — առաջիններուն մէջ առաջիններէն — Փերչէնճ գիւղի Համբարձումը, որ ետքէն դարձաւ համայն հայ ժողովուրդին սիրելի Համաստեղը: Իր յիսնամեայ գործունէութիւնը տօնակատարուելու վրայ էր Պոսթընէն մինչեւ քաղաքամայր Երեւան, երբ ճակատագիրը, այս «անծանօթ աւազակը», անցեալ տարի Նոյեմբերին՝ գնաց գտաւ զինք Լոս Անճելըսի մէջ, բեմին վրայ, ուր բարձրացած էր իր վերջին խօսքը ուղղելու մեզի, ներկաներուն եւ բացականերուն, մօտիկներուն եւ հեռուներուն:

Մեզի կը թուի, թէ այս հայ գիւղացին (ոչ թէ գիւղացի հայը, այլ հայ գիւղացին) հիմա գացած միացած է Երանոս աղբօր, որ երկնքի արքայութեան մէջ իսկ իր գիւղը կը փնտռէր եւ անոր կարօտովը կ'այրէր կը մրկէր:

Հիմա արդէն զիրար գտած ըլլալու են, ինք եւ իր գիւղացիները, — Տափան Մարգարը, Թորիկ Օվանը, Մարուպը, Փիլիկ աղբարը, Կար Ամուն, Եղսիկը, Մնուշը, Պալիկ հօրքուրը եւ միւսները, որոնք, Երանոսին պէս, իրենց գիւղը կը փնտռեն դեռ երկնքի եօթներորդ պարունակին մէջ:

Փերչէնճ գիւղացի Համբարձումը կրցաւ կորսուած–մեռած աշխարհ մը վերածել կենդանի ու ապրող աշխարհի մը: կորսուածը հոս՝ վարը մնաց, կենդանին ու ապրողը հոն՝ վերն է հիմա:

Զենք կարծեր, որ Համբարձումը դժգոհ եղած ըլլայ միւսներուն հետ իր հանդիպումին համար: Դժգոհը մենք ենք, որ ոչ գիւղ ունինք այլեւս, ոչ գիւղացի: Ոչ Երանոս աղբար ունինք, ոչ փեսայ Օվան: Այլ ունինք հեգդ քաղքեցիներ, կէս հայ, կէս օտար երկրածիններ, որոնք փնտռել կուտան մեզի համբարձած Երանոսները:

Երբ դեռ ողջ էր, Համաստեղ հոգիով կ'ապրէր իր գիւղին մէջ եւ իր գիւղացիներուն հետ: Հիմա անոնց հետ եւ անոնց մէջ կ'ապրի նաեւ իր հոգեղէն անօթով, որ դարձած ըլլալու է Նարեկացիի «ճրագարան»ը:

Սակայն ինչ որ ձգեց մեզի, իբրեւ «անուշ հրիտակ», յաւիտեանս յաւիտենից պիտի բաւէ իր անունը քանդակուած պահելու հայ դպրութեան բազմաստեղ մատեանին մէջ:

Ասիկա իր իրաւունքն է եւ մեր պարտականութիւնը:

Երուխան մեռաւ գնաց, բայց իր ձկնորսներն ու ջրհանկիրները կ'ապրին ու պիտի ապրին միշտ:

Գրիգոր Զօհրապ շիրիմ մը չունեցաւ այս աշխարհին մէջ, սակայն հայկական Պոլիսը կ'ապրի ու պիտի ապրի իր քառասուն այսքան նորավէպերուն մէջ:

Յակոբ Օշականը չկայ այլեւս, բայց կան ու պիտի ըլլան իր խոնարհները:

Տարի մըն է ահաւասիկ, Համաստեղ ինք ալ գնաց միացաւ Երուխանին, Զօհրապին, Օշականին, բայց մեզի թողուց գործ մը, որ իրմէ ետք ապրելու բոլոր տարրերը ունի իր մէջ: «Գիւղը» եւ «Անձրեւ»ը հրաշալի յարութիւնն են, փարաւոնեան բուրգերը յիշեցնող բան մը, որ ժամանակի աւերումներուն կը դիմանայ դարերով:

Համաստեղ աւելի շատ մարդեր տուած է, քան դէպքեր: Աւելի շատ գիւղացի տուած է, քան գիւղ: Գիւղը հող է, երկիր է, բնութիւն է, լաւագոյն պարագային՝ հայրենիք է: Մարդն է բուն աշխարհը, տեսակ մը մանրանկարը տիեզերքի: Այս մանրանկարը կայ, ներկայ է իր գործին մէջ:

Ո՞ւր, ի՞նչ բանի մէջ պէտք է փնտռել արուեստը, պարզութեա՞ն մէջ թէ զարդանկարի:

Այս հարցումին Համաստեղ կը պատասխանէ.— Պարզութեան մէջ: Ըսել պէ՞տք է թէ պարզութիւնը կը բխի իր խառնուածքէն եւ ոչ թէ իր կամեցողութենէն:

Տարօրինակ չէ, որ ըսուած է, թէ պարզութեան մէջ է վսեմութիւնը, ինչպէս վսեմութեան մէջ է պարզութիւնը: Այս երկուքը իրարմով կանգուն են եւ պարզապէս զիրար կը լրացնեն.— Վսեմութիւնը փնտռել պարզութեան մէջ եւ պարզութիւնը՝ վսեմութեան մէջ:

Սակայն, անշուշտ, աւելի դժուար է վսեմութեան հասնիլ պարզութեամբ, քան վերամբարձիկ ծաղկազարդումներով:

Համաստեղ կը լրացնէ առաջին պայմանը եւ յայտնապէս դէմ է երկրորդ պայմանին:

Իրական նորարար մըն է մեր Համբարձումը: Եւ աւելորդ չէ ըսել, թէ նորարարութիւնը կը փնտռէ կը գտնէ ոչ թէ իրմէ դուրս, այլ նոյն ինքն իր մէջ:

Իր պատկերները, նոյնիսկ բառերը նոր են, պսպղուն են, ուշագրաւ են: Այսպէս, օրինակ, չըսեր ճակատը կնճռոտ է, այլ կ'ըսէ. « Ճակատը կը նմանի հերկուած արտի »:

Չըսեր ջուրի հոսանք, այլ կ'ըսէ.— Ջուրը կը հոսէր գոմէշի մը մէջքին հաստատութեամբ:

Եւայլն, եւայլն:

Համաստեղ նաեւ իրական ու ճշմարիտ բանաստեղծ մըն է իր զգայնութեամբ եւ արուեստի ընկալումով: «Աստղկան սայլը», օրինակ, բանաստեղծի չեշտ խառնուածքը կը հաստատէ իր մէջ:

Ըսենք վերջացնենք այլեւս.— Համաստեղ իր կեանքով ու գործով հայ ժողովուրդին յաղթանակն է (ոգեկան յաղթանակը անշուշտ):

Հայ ժողովուրդը, Համաստեղի անձին ու գործին մէջ, կրնայ տօնել իր յաղթանակը, որ եօթանասուն տարուան պատմութիւն մը չէ, այլ պատմութիւնն է եօթանասուն անգամ եօթը դարու մեր պայծառ անցեալին:

Իր գրականութիւնն ալ արդէն պայծառ երկինք մըն է, առանց մշուշի, առանց մառախուղի, մանաւանդ առանց մթութեան:

Պայծա՛ռ մնայ իր յիշատակը:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՆԵԶՐԱԿԱՆ ԾՈՎՈՎ

Ա.

Ճշմարտութի՞ւն է արդեօք, որ Քրիստափոր Կոլոմպոսի հետ Ամերիկա է նաւարկել հայ Մարտիրոս Երզնկացին... Այս հարցին է պատասխանում ակնարկը:

×

Համաշխարհային պատմութեան մէջ չի արձանագրուել որեւէ արտասովոր դէպք, որ կատարուած լինի 1489 թուականի Հոկտեմբեր 29ին: Եւ, ի հարկէ, ոչ մի տեղեկութիւն չկայ, թէ ինչպէս է եղել այդ օրուայ լուսաբացը Հայոց երկրում:

Իսկ ինձ, ահա, հանգիստ չի տալիս հէնց այդ օրուայ ամէն մի պահին տեղեկանալու ցանկութիւնը: Թէեւ ես իմ հոգսերն ունեմ, իմ լուսաբացները եւ օրերը, այնքանը, որ տեսել եմ, եւ այնքանը, որ դեռ վիճակուած է տեսնելու:

Բայց միեւնոյն է, ինչ էլ ասեմ կամ չասեմ, այդ շատ հեռաւոր օրուայ լուսաբացը գալիս եւ հազար ու մի ձեւով կանգնում է իմ դէմ:

Անցած – գնացած այգաբաց, այն էլ Երզնկայի մօտիկ Նորգեղուկ չէնում: Կամ այդտեղ, ինչ որ բարձրում՝ լերան վրայ, որտեղ իր հպարտ մենութեան մէջ կանգնած է եղել մի սուրբ Կիրակոսի անապատ:

Հին վանք լերան բարձրում, ներքեւում Եփրատը: Հին մենաստան, չուրջը տասնեակ անգամ բզկտուած ու կարկատած բանձրիկ մի պարիսպ, եւ նիզափակ ծանր դարպաս, բարդիների եւ չինարիների ոսկուն կատարներ՝ մխուած բացուող երկնքի սառը խորութեան մէջ, եւ վանքի մամռապատ, տեղ – տեղ խոստակալած դմբէթներ:

Լուսաբաց է եղել, երկնքում՝ աստղի պակասութիւն, երկրի վրայ՝ մեգ: Ցետոյ վանքի դարպասից դուրս է եկել ամն Մարտիրոս եպիսկոպոս Երզնկացի եւ ոտքով գնացել է հեռու հեռաւոր, վեց տարի տեւող ճամբորդութեան: Գնացել է, եւ ոտք դրած երկրները եղել են Իտալիան, Գերմանիան, Զուիցերիան, Ֆլանդրիան, Փա Տէ Քալէի շրջակայքը, Ֆրանսան, Փորթուգալը, Սպանիան... Անցել է սրանց մեծ ու փոքր քաղաքներով, գիւղերով, յետոյ նաւարկել է Անեզրական-համատարած ծովով չգիտեմ ուր, եւ նորից դարձել է Երզնկա ու Նորգեղուկ չէն:

Այսքանը իմանալը, սակայն, չի ցրում իմ անհանգստութիւնը:

Ու միշտ, երբ թղթերիս միջից դուրս են գալիս այն մի քանի էջը, որ Հայոց մի մատեանից եմ արտագրել, զգում եմ՝ նրանք մղում են ինձ պատասխան գտնելու, թէ Կիրակոսի անապատում ի՞նչպէս է բացուել առաւօտը այդ վաղուց անցած թուականի Հոկտեմբերի 29ին, Մարտիրոս Երզնկացու ճանապարհ ընկնելու օրը: Ապա ստիպում են իմանալու, թէ ի՞նչ քաղաքներ է տեսել այս տարօրինակ ճամբորդը, որտեղից որտեղ է գնացել... Իսկ մի քանի տարի հետիոտն դեգերելուց յետոյ ի՞նչ է կատարուել սպանական երկրի հարաւը ողողող Անեզրական համատարած ծովի ինձ անծանօթ ափերին:

Չգիտեմ ինչ անեմ: Գուցէ թողնե՞մ գործերս, հոգսերս, ինձ վիճակուած առաւօտների եւ օրերի սղութիւնը մոռանամ եւ, ինչ լինելու է, թող լինի, միայն թէ ազատուեմ այս հետապնդող անհանգստութիւնից: Իսկ այդ, նշանակում է՝ սեղանիս դնեմ Հայոց մատեանից արտագրած մի քանի թուղթը, կարդամ նորից ու ծայրէծայր եւ բանալիներ գտնեմ փակ դռները բանալու: Թերեւս այդպէս անեմ:

Այդ դէպքում, նախ պիտի բարձրանամ տեղից, գնամ ու հասնեմ Երզնկայի մօտերքը՝ Նորգեղուկ չէն, առաջանամ դէպ ի Կիրակոսի անապատ կոչուածը այն միեւնոյն մոռացուած լուսաբացի ժամին...

Ես այլեւս միջոց չունեմ ետ դառնալու, ու պիտի չարունակեմ գնալ Մարտիրոսի հետքով՝ ամէն քայլ քննելով այն մի քանի թերթ թուղթը, որտեղ, վերեւից, գրուած է նրա ձեռքով:

Այս է պատմութիւնը Ֆրանկների երկրի, որ տեսել է Երզնկացի Մարտիրոս եպիսկոպոսը:«Եւ գրեցի քաղաքների մասին, որ տեսայ իմ աչքերով եւ դրանց տրպխութիւնը, որ այսպէս է»:

Յետոյ ասած տեղեկանքը:

« Ես՝ Մարտիրոս, միայն անունով եպիսկոպոս Երզնկացի, սուրբ Կիրակոս անապատից, Նորգեղուկ չէնից»:

Մարտիրոսը յայտնում է ապա, թէ անվերջ փափաքում էր տեսնել «գլխաւոր» առաքեալների գերեզմանները, այսինքն գնալ Հռոմ, միաժամանակ տեսնել սուրբ Յակոբի գերեզմանը, նրանը, որ հովանաւորն է Սպանացիների, այսինքն՝ հասնել հիւսիս – արեւմտեան Սպանիա, Գալիսիա նահանգ, Սանթ – Եաղօ կամ Կոմպոստել քաղաք: Եւ, որ, վերջապէս, « ժամը հասաւ ինձ, անարժանիս, արժանանալու նրանց ձեռքով »: Շարունակութիւնը ճանապարհ ընկնելու եւ ճամբորդելու համառօտ պատմութիւնն է գրուած այսպէս:

«Թուին 1498, Հոկտեմբերի 29, ելայ իմ վանիցն եւ եկեալ մեզմարար՝ հասի Իստամպոլ (Կ. Պոլիս), եւ Աստուծոյ յաջողութեամբ գտեալ նաւ մի, մտի անդ՝ Վրթանէս սարկաւագով »: (Այս Վրթա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՍ ՄԵԾ ՄԱՆՉ ԵՂԱԾ ԵՄ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

— Ճաշակեցի, քեռի Նիքոլայէ:

— Արհեստը ա՛յսպէս կը սորվին. ի՞նչ ըսես Թրաեան. ծեծը դրախտէն եկած է:

— Քեռի Նիքոլայէ, արդեօք ինչո՞ւ համար աւելի լաւ բան մը չէ ելած դրախտէն:

— Մարդիկ դրախտէն հանեցին միայն այն բանը, որու պէտք չունէր «Բարձեալը»: Երկինքի մարդիկը ըսին. «Եկէք մարդոց համար ալ բան տանք, որպէսզի անոնք ալ բան մը ունենան դրախտէն»: Ի՞նչ կրնային տալ մեզի, այն բանը որմէ զզուած էին իրենք:

— Աշկերտները բախտաւոր են, ըսի, աւելի մեծ բաժին կը ստանան այդ նուէրէն. այնպէս չէ՞, քեռի Նիքոլայէ:

— Թող, Թրաեան, գնա ոստիկանատան հրամանատարին, Բիզոյուին մօտ եւ պիտի տեսնես, թէ ան ինչպէս կը բաշխէ դրախտէն ելած այս նուէրը:

×

Քիչ մնաց որ գիս գործարանէն դուրս վռնտեն: Վարպետը յաջորդ օրն իսկ գնաց տնօրէնութեան եւ հետաքրքրուեցաւ, թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ բանտարկեալի մը, գողի մը տղան ընդունուած է գործարանին մէջ, ուր ամէն տեսակ առարկաներ կան եւ կրնան գողցուիլ, ըսեր է վարպետ Ալպուն: Ան աւելցուցեր է նաեւ, որ կատուէ ելած ձագը մուկ կ'ուտէ, այսինքն եթէ հայրս գող է, կը գողնամ ես ալ:

Բայց բարեբախտաբար պաշտպան ունէի Ալպըսթրոյուն եւ ինժիներ Նիքոլայուն: Եթէ անոնք չըլլային, յաջորդ օրն իսկ դուրս կը վռնտէին գիս: Եւ այսպէս, մնացի տեղս: Բայց հիմա քեռի Ալպըսթրոյուին քով չեմ աշխատիր այլեւս: Քանի մը շաբաթէ ի վեր մտած եմ աշկերտութեան եւ ինչե՛ր չսորվեցայ այս շաբաթներու ընթացքին: Սորվեցայ երգել, սուլել, խողի ճարպ տապկել երկաթագործարանի հնոցին մէջ:

Քեռի Կէորկէ Իսփասը աշխատանոցի ամէնէն պէչ մարդն է: Բոլոր աշկերտները կը սարսափին անկէ. անոր առջեւ պէտք է չիփ–չիտակ կայնիլ: Այնպիսի բերան մը ունի որ... կը պոռայ ամբողջ օրը, առանց գիտնալու, թէ ինչո՛ւ համար կը պոռայ: Բոլորը կ'ըսեն, թէ խենթին մէկն է: Աշկերտները կը զգուշանան ըսելէ այս բանը: Բաւական է որ ընեն այսպիսի անխոհեմութիւն եթէ կ'ուզեն որ Իսփասը փոշիի վերածէ բոլորը:

Առաջին օրը, երբ գացի անոր մօտ, ան հարցուց ինծի.

— Ծօ՛, երգել գիտե՞ս:

— Չեմ գիտեր:

— Իսկ սուլե՞լ:

— Սուլել գիտեմ:

— Բան մը սուլէ տեսնեմ:

— Գիտեմ՝ մատներով սուլել, շուներու համար, որպէսզի փախուստ տան շնահաւաքներու առջեւէն:

— Ծօ՛, պէտք է որ երգ սուլել սորվիս. իսկ քոյր ունի՞ս:

— Չունիմ:

— Ինչո՞ւ չունիս, ծօ՛, մորդ... Երգել չես գիտեր, սուլել չես գիտեր, քոյր չունիս, ուրեմն ի՞նչպէս պիտի կրնաս արհեստ սորվիլ:

Մենք կը սարքենք հանրակառքերու դռները. վա՛յ մեր ըրած գործին. գրեթէ ոչինչ կ'ընենք: Զանոնք կը յարմարեցնենք իրենց տեղերը եւ կը տեղաւորենք երկաթներ, որոնց վրայ կը շարժի դուռը. ուրիշ ոչինչ:

Վարպետը շատ կը սիրէ քեռի Իսփասը: Ան վարպետին մարդն է: Երբեք չլսեցի, որ վարպետը յանդիմանէ Իսփասը, մինչ միւս աշխատաւորներուն կը պոռայ կատղած մարդու մը պէս, ինչպէս կը պոռայ նաեւ Իսփասը: Եթէ կարենար, պիտի ուզէր ուտել զանոնք. պիտի ուզէր ուտել նաեւ քեռի Ալպըսթրոյուն: Ան տեղեկացեր էր, թէ ես կը բնակիմ անոր տունը: Անգամ մը ինծի հարցուց.

— Ծօ Թրաեան, ձեր տունը ո՞վ կուգայ:

— Ամէն ամսի առաջին օրը քահանան կուգայ խաչով եւ օրհնուած ջուրով:

— Աւանա՛կ, կ'ուզես խաբել զիս:

— Կ'երդնում, քեռի՛ Իսփաս, ան կուգայ եւ օրհնուած ջուր կը սրսկէ պատերուն:

ՆԻՔՈՒՅԸ ԹՆԱՍԷ

(3 – Շար.)

ՀԱՅԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԸ

(ԸՆԿ. Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Քառասուն օր առաջ սեւ հողին կը յանձնէինք ընկ. Գ. Պաղտասարեանի մարմինը :

Թօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին լեցուած էր բազմութեամբ մը, որ եկած էր իր վերջին յարգանքն ընծայել : Դասին մէջտեղը անշունչ կը հանգչէր այն որ մխիթարութիւնն էր մեր գաղութին, — բարի եւ ամէնուն բարի կամեցող, տուող բայց առնել չգիտցող, ազգանուէր եւ հայրենասէր մեր երէց ընկերը, Հայը եւ Դաշնակցականը : Բայց նախ Հայ, յետոյ Դաշնակցական : Այս բնորոշումը կ'ընեմ, որովհետեւ մէկն էր որ գիտէր յարգել տարբեր տեսակէտի, տարբեր ուղիներու անհատը, կը բաւէր որ Հայ ըլլար ան :

Կը դիտեմ շուրջս, կը նայիմ դագաղին ու խորհրդածութեանց մէջ կը թաղուիմ :

Պատանեկութեանս օրերուն՝ երբ դեռ նոր կը կազմուէր գաղութը, այստեղ Մարսիլիոյ մէջ, մեր այս երէց ընկերն էր որ կը քաջալերէր պատանիներուս խակ աշխատանքները, ուղղութիւն կուտար մեզի, յոյս, հաւատք եւ ոգեւորութիւն :

Կը դիտեմ շուրջս, ու կը զգամ պարապութիւնը : Մեկնած են երէցները, կը մեկնին վերջին տոկացողները, հրապարակը թողլով անոնց որ պէտք ունին հիներու խանդավառութեան, փորձառութեան, պայքարի կորովին, որով գերագանցօրէն կ'իշխէին մեր վրայ :

Երանելի՛ օրեր, — վհատիլ չէին գիտեր, յոգնիլ չէին գիտեր, ընկրկիլ չէին գիտեր անոնք : Ժողով, խորհրդակցութիւն, գոհաբերութիւն, դպրոց երթալ մըն էր կարծես իրենց մօտ ըլլալ, լսել զիրենք, մտիկ ընել իրենց թելադրանքներուն : Այսպէս աշխատեցանք իրենց շուրջը, քալեցինք իրենց կողքին, մեր ներքին կրակը վառեցինք իրենց կրակով, դարձանք իրենց ուղեկիցները :

Ես դէպքերու բերումով պահ մը հեռացայ Մարսիլիոյ մեր ազգային պայքարի դաշտէն, անցայ դիմացի ափը, Միջերկրականի հարաւային եզերքը, Հիւս. Ափրիկէ, Մարսիլիոյ դիմաց, բայց միշտ ունկնդիր Մարսիլիոյ հայ գաղութին ձայներուն :

Վերադարձիս, մեր երէց ընկերներէն առաջին անձը որ կը գտնէր՝ Գ. Պաղտասարեանն է : Կը գտնեմ զինք՝ միշտ առողջ, միշտ գործունեայ, միշտ պատնէշին վրայ : Ծայր աստիճան համեստ, շատ խօսող չէր, կը նախընտրէր մտիկ ընել : Որեւէ դիտողութիւն չեշտակի եւ խոցող ձեւերով ընելէ կը զգուշանար :

Շատեր, որ չեն ճանչցած զինք, այն տպաւորութիւնն ունէին թէ աններող է, մատչելի չէ, պահանջկոտ է, մինչդեռ ընդհակառակն բարեհամբոյր եւ հաշտ էր բնաւորութեամբ : Չէր սիրեր ճոռոմաբանութիւնը, գործնական լուծում միայն կը փնտռէր խորհրդակցութեանց ընթացքին, շինարար աշխատանքներու հետամուտ : Ամէն բանէ վեր՝ ազգային շահը :

Երկու բառ բաւական է բնորոշելու համար զինք, — Հայը եւ Դաշնակցականը :

Երբեք ցուցամոլութիւն ցոյց չտուաւ, ընդհակառակն խորշեցաւ փաղաքշանքներէ : Մեր գաղութին սիւներէն մին էր, այդպէս ալ մնաց : Վերջին տարիներուն կը զգայինք մելամաղձոտութիւն մը իր դէմքին վրայ : Մեկնած էին տարեկիցները, գործակիցները : Պակսած չէին սակայն պառակտիչները, համերաշխ գործակցութեան թշնամիները, ազգային կրակարանէն չպանակ հանողները ... հայրենասիրութեան ունելիով :

Դառնութիւն կար իր դէմքին վրայ, որովհետեւ պատրաստուած մտաւորական մըն էր, զարգացած, համալսարան տեսած անհատականութիւն մըն էր, որ կը տեսնէր մեր գաղութին դաշտը տակն ու վրայ ընող խլուրդներուն թաքուն խաղերը :

Ի՞նչ կրնանք ըսել, սիրելի ընկեր Գ. Պաղտասարեան, ի՞նչ կրնանք ըսել բնութեան օրէնքներուն, անհանդուրժելի եւ դաժան : Աւելի անհանդուրժելի եւ դաժան է մտածել, որ երէցներուն մեկնումէն ետք կրտսերները աւելի տխուր իրականութեան մը առջեւ կը գտնուին :

Թող քու յիշատակդ լուսաւորէ մեզ :

ՊՕՂՈՍ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

նէս սարկաւագը պատահական ընկերակից է միայն) :

« 1490, Յուլիս 11. Իստամպուլոյ ելաք եւ մտաք ի նաւ մի Ֆրանկի, Հոկտեմբերի 1, ելաք ի Վենեժ, որ կոչի Վենետիկ, քաղաք մեծ եւ փառաւոր, եւ ինքն ի մէջ ծովուն է շինած, եօթանասունչորս հազար տուն է. եւ խիստ հարուստ եւ փառաւոր քաղաք է : Եւ մեծ եկեղեցի մի կայ ի մէջ քաղաքին, որ տասը հազար մարդ կու մտնէ մէջն, եւ խիստ զարդարած է ոսկով, սուրբ Մարկոս աւետարանչին եկեղեցին է, եւ երկու երգեհոն կայ մէջն, եւ երկու թեւաւոր առիւծ է շինած ի մէջն : Եւ այլ շատ եկեղեցիք կայ ի քաղաքն եւ շատ վանորայք կայ ի բոլոր քաղաքին. ամէն ի մէջ ծովուն է շինած : Եւ մեծ մոյտան (հրապարակ) մի կայ առջեւ եկեղեցոյ սուրբ Մարկոսի, եւ ի դրանն շատ ի վեր՝ չորս դեղին պղնձէ ձի, շինած եւ կանգնեցուցած մեծ մեծ եւ մէկ մէկ ոտվին վեր են կալեր : Եւ հարաւ կողմը, ի ծովուն՝ տիհն՝ հայց ծախողներն են » :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի մէջ գումարուած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան հաշուետու ժողովը, որու ընթացքին քննութեան առնուած է գրականութեան այժմու վիճակը Հայաստանի մէջ :

Այս առթիւ խօսք առած են Վ. Նորենց, Ա. Գրաշի, Հ. Սիրաս, Արաքս, Է. Թոփչեան եւ Ս. Վարդանեան :

Կը ներկայացնենք արտայայտուած հիմնական մտքերը :

— Պատկառելի թիւ կը կազմեն գրագէտներուն նոր ստեղծագործութիւնները : Լոյս տեսած են շահեկան հատորներ : Դժբախտաբար քննադատները անտեսած են այդ գործերուն մեծ մասը : Համեմատաբար քիչ գործեր լոյս տեսած են բանաստեղութեան ճիւղին մէջ :

Նշանակալի յաջողութիւններ կան թատերագրութեան մարզին մէջ : Սակայն թատերական խումբերը, յատկապէս Գ. Սունդուկեան թատրոնը քիչ ուշադրութիւն կը դարձնեն նոր թատերգութիւններուն վրայ :

Մանկական գրականութիւնը միշտ տեղ քայլ կ'ընէ, իսկ թարգմանական աշխատութիւնները մեծ համեմատութիւն ստացած են. այսուհանդերձ, թարգմանուած բազմահատոր եւ հաստափոր գիրքեր կը շարունակեն մնալ գրապահեստներու մէջ :

Գրական հանդէսները լրջօրէն չեն զբաղիր լոյս տեսնող նիւթերու ընտրութեան հարցով : « Սովետ. Գրականութիւն » ամսագիրը եւ « Գրական Թերթը» յաճախ իրենց սուղ էջերը կը տրամադրեն անհարկի եւ անարժէք վէճերու :

Անհրաժեշտ է վերստին հրատարակել միջազգային արժէք ներկայացնող դասական գործերը, ինչպէս նաեւ քաջալերել երիտասարդ գրիչները :

ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Լոյս տեսաւ « Երեւանի Համալսարան » տեղեկատու պարբերականին անդրանիկ թիւը :

Նկարազարդ այս հանդէսը պիտի լուսաբանէ Հայաստանի ուսումնական հաստատութիւններու, ուսանողներու, համալսարանական աշխատանքներու առօրեան : Հանդէսին նպատակներէն է նաեւ տեղեկութիւններ հաղորդել այլ երկիրներու համալսարանական կեանքին, հայ գիտնականներու կատարած այցելութիւններուն եւ յարակից գործերուն մասին :

Առաջին համարին մէջ ակադեմական Մ. Ներսիսեան «Մեր համալսարանը » խորագրին տակ պատմականը կ'ընէ Երեւանի Համալսարանին : Մենագրութիւններ կան Մ. Աբեղեանի, զանազան բարձրագոյն ուսումնարաններու մասին :

Պարբերականին այս թիւը ունի հետեւեալ բաժինները եւս՝ «Ուսանողական առօրեայ», « Լրատու », «Ուսանողական եւ գիտական կեանք » :

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Մինչեւ վերջերս Հայաստանի պետական համալսարանը յարմարութիւններէ զուրկ հին շէնքի մը մէջ հաստատուած էր :

Այժմ, վերջապէս, շինուած է նոր շէնքը կամ աւելի ճիշդ՝ շէնքերու շարքը, որ կը գրաւէ ութ հեկտար տարածութիւն :

Կեդրոնական շէնքը ունի աշխատասենեակներ, հազար տեղնոց մեծ դահլիճ, մէկուկէս միլիոն գիրք պարունակող գրադարան, ընթերցասրահ մը հինգ հարիւր հոգիի համար :

Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԻ ՏՈՒՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Նոյեմբեր 25ին բացումը կատարուեցաւ երգահան Ալեքսանդր Սպենդիարեանի Տուն – Թանգարանին :

1924ին երգահանը վերջնապէս հաստատուեցաւ Հայաստան : Մեռաւ անժամանակ կերպով 1928ին : « Ալմաստ»ի օփերայէն ետք ծրագրած էր յօրինել «Սեւանեան» համանուագը :

ԳՈՒՍԱՆՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Գուսանական արուեստի երեք ականաւոր ներկայացուցիչներ՝ Հաւասի, Աշոտ եւ Շահէն արժանացան ժողովրդական արուեստագէտի կոչումին :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 14ին, ժամը 20.15ին ձայնապատկերասփիւռի օտիթօրիումի մէջ (116 Ավընիւ տիւ Փրեզիտան Քենըտի) Սենեակի Նուագախումբը ղեկավարութեամբ Լազլօ Կաթիի իր յայտագրին մէջ ունի՝ Վիվալտիի քոնչերթօն եւ Շոսթաքովիչի դաշնակի, փողի քոնչերթօն, մասնակցութեամբ դաշնակահար՝ Սեդրակի (Եաւրուեան) :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ժավէր, վտանգը տեղի ունեցած պահուն հասած ըլլալով, մարդ մը ղրկած էր որ երթայ բառնալի մը գտնէ եւ բերէ :

Երբ Պ. Մատըլէն եկաւ, ամէնքը յարգանքով մէկ կողմ քաշուեցան ճամբայ տալու համար :

— Օգնութեա՛ն հասէք, կը պոռար ծեր Ֆօշըլվան : Բարի զաւակ մը չկա՞յ ծեր մը ազատելու համար :

Պ. Մատըլէն դէպի բազմութիւնը դառնալով, բառնալի մը կա՞յ, հարցուց :

— Մարդ ղրկուեցաւ որ երթայ գտնէ եւ բերէ, պատասխանեց գիւղացի մը :

— Որքա՞ն ատենուան մէջ կրնայ գալ բառնալին :

— Ամէնէն մօտակայ տեղը Ֆլաշօն է ուր պայտառ մը կայ. մարդը հոն ղըրկուեցաւ, բայց եւ այնպէս քառորդ ժամ մը սպասել պէտք է :

— Քառո՛րդ մը, գոչեց Մատըլէն :

Օր մը առաջ անձրեւ եկած եւ գետինը թրջուած ըլլալուն համար, սայլը հետզհետէ գետնին մէջ կը խրէր եւ հետզհետէ ա՛լ աւելի կը ճնշէր ծեր սայլորդին կուրծքը : Յայտնապէս կը տեսնուէր որ եթէ այսպէս հինգ վայրկեան եւս անցնելու ըլլար, ծերին երկու կողն ալ պիտի խորտակուէր :

— Անկարելի է քառորդ մը սպասել, ըսաւ Մատըլէն գիւղացիներուն որոնք կը նայէին :

— Հարկը կը պահանջէ սպասել :

— Բայց այն ատեն ալ օգուտ պիտի չընէ : Միթէ չէ՞ք տեսներ սայլին խրիլը :

— Նայեցէք ի՛նչ կ'ըսեմ կրկնեց Մատըլէն, կառքին տակ տակաւին տեղ կայ, ուր կրնայ մարդ մը սպրդիլ եւ կռնակովը վեր վերցնել կառքը : Սրտոտ եւ կթոտ մէկը կա՞յ ձեր մէջ : Հարիւր Ֆրանք կուտամ յանձնառու եղողին :

Բազմութեան մէջէն եւ ոչ մէկը տեղէն շարժեցաւ :

— Տա՛սը ոսկի, ըսաւ Մատըլէն :

Ներկայ գտնուող մարդիկ ամչնալով իրենց առջեւը կը նայէին :

Ասոնցմէ մին մրմռալով ըսաւ.

— Ահագին ուժ ունենալու է սայլը վերցնելու համար : Մանաւանդ թէ տակը մնալու եւ ճնշուելու վտանգն ալ պէտք է յանձն առնել :

— Օ՛ն, քաջալերութի՛ւն, քսան ոսկի, ըսաւ Մատըլէն : Միեւնոյն լռութիւնը շարունակեց :

— Տրամադրութիւն ունին, բայց.. ըսաւ ձայն մը... :

Մատըլէն ետեւը դառնալով տեսաւ որ Ժավէրն էր խօսողը : Եկած ատեն նշմարած չէր զայն :

— Ուժ չունին, շարայարեց Ժավէր : Հսկայազօր մարդ մը ըլլալու է այսպիսի կառք մը կռնակի վրայ վերցնել կարենալու համար :

Յետոյ ուղղակի Պ. Մատըլէնին նայելով եւ արտասանած խօսքերուն ամէն մէկը շեշտելով, շարայարեց.

— Պ. Մատըլէն, այդ ուղածդ ընելու կարողութիւն ունեցող միայն մէկ մարդ ճանչցած եմ մինչեւ հիմա :

Մատըլէն սարսուռ մը զգաց :

Ժավէր անտարբեր ձեւով մը, այլ նայուածքը առանց հեռացնելու Մատըլէնի վրայէն, կրկնեց.

— Այդ ճանչցած մարդս թիապարտ եղեռնագործ մըն էր :

— Ա՛հ, ըսաւ Մատըլէն :

— Թուլոնի թիարանը բանտարկուած :

Մատըլէն դեղնեցաւ :

Բայց սայլը կամաց կամաց եւ շարունակ կը խրէր : Եղբայր Ֆօշըլվան կը հռնչար եւ կ'ոռնար :

— Հոգիս բերանս կուգայ : Կողերս կըտոր կտոր եղան, բառնալի մը չկա՞յ, բան մը չկա՞յ, ա՛հ :

Մատըլէն չորս կողմը նայեցաւ :

— Վերջապէս չկա՞յ մէկը որ քսան ոսկի վաստկիլ եւ սա խեղճ ծերը ազատել ուզէ :

Ներկայ գտնուողներուն եւ ոչ մին տեղէն շարժեցաւ : Ժավէր կրկնեց.

— Մինչեւ հիմա միայն մէկ մարդ ճանչցած եմ որ կրնար բառնալիի մը գործը ինք կատարել. դատապարտեալ եղեռնագործ մըն էր ան :

— Ա՛հ, ալ կը ճզմուիմ, աղաղակեց ծերունին :

Մատըլէն գլուխը վերցուց : Ժավէրին բազէի մը պէս միշտ իրեն նայիլը տեսաւ, նայեցաւ նաեւ գիւղացիներուն որոնք անշարժ կը կենային, եւ տրտմօրէն ժպտեցաւ : Յետոյ առանց բան մը ըսելու, ծունկի վրայ ծռեցաւ եւ այնքան արագօրէն կառքին տակը մտաւ որ բազմութիւնը եւ ոչ իսկ աղաղակ մը հանելու ժամանակ ունեցաւ :

Սոսկալի վայրկեան մը անցաւ երբ ամէն հանդիսականները կը համբերէին եւ կը լռէին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Դաւուդեան, զաւակներն ու Թոռները, եղբայրը՝ Յովսէփ Օհաննեան եւ քոյրը՝ Փառանձէմ Տաթմանեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ մեծ հօրաքրոջ

ԱՆՈՅՇ ԷԼԷՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Օհանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 5ին, Մոսկուա :

Այս տխուր առթիւ Դաւուդեան ընտանիքը հետեւեալ նուէրները կ'ընէ .—

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին՝ 200 ֆրանք, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին հարիւր, Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցին հարիւր : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Օր. Այտա Զահրէճեան, Տէր եւ Տիկին Արման Զահրէճեան եւ զաւակները՝ Շաքէ եւ Վահէ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԶԱՀՐԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 7ին, 82 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտ (Դեկտ. 12) ժամը 8·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանդանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

◆

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ տարեկան, աւանդական հացկերոյթը, Կիրակի, Դեկտ. 17ին, կէսօրէ ետք, ժամը 13ին, տեղւոյն Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կոչունքին նպատակն է՝ տարին անգամ մը ի մի հաւաքել՝ համայնքին զանազան տարրերն ու ազգայինները եւ եղբայրական, ջերմիկ կապ, մթնոլորտ ստեղծել՝ մեր հանրային կեանքին եւ եկեղեցւոյն շուրջ :

Հայկ. ճաշացուցակը ճոխ է .—

Ապահովեցէք Կոչունքի տոմսակները որ հրապարակ հանուած են եւ կը վաճառուին՝ Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն մօտ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Դաւուդեան յիսուն Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին Պարոյր Քիրփիթեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օսմոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սըրտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ :

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպօնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30-ին Արեւելք – Արեւմուտք Մշակութային Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ Վիքթոր Կարառն կը խօսի, նիւթ ունենալով՝ Հայաստան եւ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը :

Սերքըլ Ռեփիւպլիքէն, 20 Ավընիւ տը լ'Օփերա :

◆

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 15 Դեկտ. Ուրբաթ ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ – խնջոյք մը :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամարի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ :

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Կը նախագահէ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՌՈՊԷՌ
Սոզի տը Շառլօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Ռոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հոփիթալ Պերոն ժամը 18ին :

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հաղ. միջոց նաեւ Մերի տ'Իսիէն 290 թիւ օթօպիւսը :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (առանձին հատորներ)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն
ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
12 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11084
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.084

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱ՜Յ ՔԵԶ ՔԱՂԱՔ

ՈՐ ԶՈՀԴ ՄԱՆՈՒԿ ՄԸՆ Է

Անմեղ մանուկի մը դիակը կուգայ խռովել հոգիները : Սարսափելի է ոճիրը, մանաւանդ երբ զոհն է եօթը տարեկան մանչուկ մը, մանաւանդ երբ ոճրագործն է 15 տարեկան պատանի մը :

Հարցը այն չէ թէ ի՞նչ պատիժ պիտի ստանայ այդ տղեկը, որ նախ ոճրագործ մը եղաւ երբ դեռ ժամանակ ունէր աւելի դժուար բան մը ըլլալու համար, պարզապէս՝ մարդ ըլլալու համար :

Ու դրականութիւն պիտի ընէ ամէն ոք : Դատաւոր, փաստաբան, ու յիմարաբոյժ պիտի խուզարկեն յանցաւորին մանկութիւնը, մօրը անցեալը, ապահարզանի մը հետեւանքները, փնտռելու համար բացատրութիւններ ու մինչեւ իսկ արդարացումներ :

Դարը դարձած է ապաբարոյ : Հերոսներու անունները Ռոպինսըն, Տէյվիտ Քոփըրֆիլտ կամ Այվընհօ չեն այլեւս, եղած են միայն՝ Ճէյմս Պոնտ : Ու ընկերութիւնը յաջողած է, իբրեւ մեծագոյն ոճրագործ, սպաննել մանկութիւնը, ապա նաեւ պատանեկութիւնը, կեանքի ամէնէն պայծառ օրերն ու ժամերը :

Երբ մամուլէն մինչեւ հեռատեսիլ ու շարժանկար ոճիրներն են որ սիւնակ ու պաստառ կը գրաւեն : Երբ ամէնէն հասարակ ոճրագործը կը հերոսանայ գրաւելով թերթերու առաջին էջերը, երբ լրագրողներն իսկ փաստաբան դարձած Դոստոյեւսքի եւ Քաֆքա կը յիշեն աղտոտ մարդասպանութիւն մը նկարագրելու համար, զարմանալի չէ անշուշտ որ լոյսի քաղաքը օրէ օր դառնայ ոճիրի քաղաք մը :

Մամուլ մը որուն անունն է « Ա՛սան-սասին», կեր տալու համար կենդանացած ամբոխներու եւ «Թուղթ ծախելու » համար, սիւնակներ կը լեցնէ զարշելի մանրամասնութիւններով ամենօրեայ ըսպանութիւններու ու կը դրդէ տկար ու խանգարուած ուղեղներ :

Այս պարագային պատճառ դարձած է նոյնիսկ որ ոճրագործը 2էն 6 միլիոնի բարձրացնէ (եւ ստանայ) փրկագինը, քանի որ թերթերը «չնչին» գումար գտած էին առաջին պահանջը :

Ու ոճիրներու բուն պատասխանատուները հարկ է փնտռել որոշ մամուլի մը մէջ ու նաեւ հեռատեսիլի աշխատակիցներու, որոնք չեն վարանիր ապաբարոյ երիտասարդներ ներկայացնել հանրութեան, իբրեւ հետաքրքրական «պարագաներ», ու դժբախտ մանկութիւններու մէջ փնտռել մեղմացումներ յանցանաց : Ու պատիժները կը նուազին շնորհիւ վարպետ փաստաբաններու, որ Ֆրօյտ սերտած են :

Կասկած չկայ թէ ոճիրները, մանաւանդ անմեղ մանուկներու վրայ հրէշ ծնողքներու կողմէ գործուած, եթէ գտնէին արժանի պատիժներ, ու եթէ թերթերը վերջին էջի մը անկիւնը, չորս տողով տային նման զզուելի լուրեր, շատ բան կը փոխուէր :

Սարսափելի է ըլլալ Էմմանուէլի մայրը, բայց ահաւոր է ըլլալ Ֆրանսուայի մայրը :

Կը մնայ եօթնամեայ մանուկի մը դիակը ու պատանի ոճրագործ մը, որ այլեւս մարդ չի կրնար ըլլալ : Շատ ուշ է Քիփլինկ կարդալու համար, երբ այնքան վնաս բերած է Ֆրօյտը :

Վա՛յ քեզ քաղաք, որ զոհդ մանուկ մըն է :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ

Գահիրէի մէջ հաւաքուած էին արաբական երկիրներու Արտաքին նախարարները : Կը մասնակցէր նաեւ Սուրիա, հակառակ անոր որ նախապէս դիրք ճըշդած էր նման հաւաքոյթի մը դէմ : Բացակայ էր միայն Ալժերիա :

Այս ժողովը պատճառ դարձաւ որ աւելի կարծրանայ Արաբներու դիրքը Իսրայէլի դէմ : Արաբական աշխարհի ղեկը կրկին կը ստանձնէ Գահիրէ, մինչ մեծ պարտեալն էր Խարթումի ժողովին, որ «Ֆայսալի ժողովը» կը նկատուի ցայսօր : Յունուարին, հաւանաբար 17ին, երբ արաբ մեծերը Ռապաթ հաւաքուին, Նասըր պիտի վերագրաւէ պարագլուխի իր տեղը : Արդարեւ Նասըրի դիրքը բարելաւուած է ներկայիս : Քաղաքականօրէն ամէն ոք մոռցած է իր հրաժարումն ու «կայծակ» վերադարձը : Տնտեսապէս թէեւ լաւ չէ բայց նախատեսուած անկումը տեղի չունեցաւ, զինուորական գետնի վրայ, բանակը վերակազմուած է եւ կը կարծուի թէ առած դասը օգուտ կ'ունենայ :

Դիւանագիտական գետնի վրայ, ամէն մարդ կը կրկնէ «Ալ Ահրամ»ի խմբագրապետ՝ Հէյքալի խօսքերը : Նասըրի մտերիմին համար Արաբներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ ամբողջական հասկացողութիւն կայ «թէեւ, կ'աւելցնէ Հէյքալ, ճիգ պէտք է թափենք ձեռք ձգելու համար այդ հասկացողութիւնը » : Ֆրանսայի հետ «կէս-հասկացողութիւն» է, վասնզի Հէյքալ վստահ չէ որ բոլոր Ֆըրանսացիները հետեւին Զօր. տը Կոլի քաղաքականութեան այդ մարզին մէջ : Մեծըն Բրիտանիոյ հետ, «հասկացողութեան քառորդ ժամն է», կը մնայ Ամերիկան :

Արաբ պատուիրակ մը կը բացատրէ «Ֆիկարոյի» թղթակիցին.— « Իսրայէլ մատ մը իսկ չի շարժեր եւ Հրեաները գըրաւողներ են : Այլ խօսքով, մարդիկ որ ստիպուած են պատժական միջոցներ ձեռք առնել, ի վերջոյ զզուելի պիտի դառնան : Յաղթական էին եւ կրնային շատ ուզել : Այդ դերը ոսկի կ'արժէ : Բայց եթէ չըշարժինք ներխուժողներ կը դառնան, փտած դեր է : Գուցէ ֆրանսական քաղաքականութեան յեղաշրջումն է որ պատճառ եղաւ մեր այս ըմբռնումին : Աւելցնենք թէ Իսրայէլի պէս չշարժինք, կացութիւնը պիտի յաւերժանայ մեծերուն հաշւոյն չի գար : Այն ատեն թերեւս օր մը Միացեալ Նահանգները 1/8 հասկացողութիւն ցոյց տան Արաբներուն : Գիտէք Գահիրէի ընկերվարութիւնը այդքան սարսափելի չէ, կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Նասըր ամերիկեան գիրքեր, ամերիկեան ֆիլմեր, ամերիկեան սիկառէթներ կը նախընտրէ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ եօթնամի մանչուկի առեւանգումին պարագաները պարզուեցան : 15 տարեկան դրացի մըն է որ անցեալ Երկուշաբթի առեւանգած է Էմմանուէլը եւ կէս ժամ ետք արդէն իսկ սպաննած ու մարմինը թաղած մերձաւոր անտառը : Նոյն ատեն երկու միլիոն կը պահանջէր ծնողքէն ու Ուրբաթ օր (ոստիկանութեան դադարի օրը) կը ստանար փրկագինը, զոր բարձրացուցած էր վեց միլիոնի, տեսնելով թէ թերթերը քիչ կը գտնեն ուզածը... : Կիրակի առաւօտ է որ երկար հարցաքննութենէ մը ետք, Ֆըրանսուա Մ. (անչափահաս տղոց անունը չի տրուիր) կը խոստովանէր հրէշային ոճիրը : Կը պարզուի թէ մինակ ըրած է ամէն բան, դրամ ունենալու համար ... :

ՓԱՐԻԶ ժամանեց Սուրիոյ վարչապետը՝ Զուայէն, որ տեսնուելէ ետք նախարարապետ Փոմփիտուի հետ, Ուրբաթ օր պիտի ընդունուի նախագահ տը Կոլի կողմէ :

ԳԻՐՔԻ Բանուորներու Դաշնակցութեան գործադուլի հետեւանքով (Դեկտ. 13 Չորեքշաբթի), Դեկտեմբեր 14 թուականով թերթ լոյս չի տեսներ : Այլ խօսքով առաւօտեան օրաթերթերը լոյս չեն տեսներ Հինգշաբթի առտու, իսկ երեկոյեան օրաթերթերը (երեկոյեան օրաթեր կը նկատուին այն թերթերը որոնք լոյս կը տեսնեն առաւօտեան 11էն ետք) ինչպէս «Յառաջ» լոյս չեն տեսներ Չորեքշաբթի օր, Հինգշաբթիի թուականով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ քաղաքական-գրական նոր դատավարութիւն մը տեղի կ'ունենայ : Չորս երիտասարդներ ամբաստանուած են որովհետեւ մասնակցած են հերձուածային մտաւորական Սմոկ շարժումին, որ սկզբնատառերն են ռուսերէն հետեւեալ բառերուն՝ խօսք, մտածում, ձեւ եւ խորք :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՅԱՒԵՐԺԱՑՆՈՂ ԿՈԹՈՂԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին, ուրկէ կ'երեւայ Երեւանի գեղեցիկ համայնապատկերը, վեր խոյացած է հոյակապ յուշարձան մը : Համակառոյցին մէջ կը մտնէ երեսուն մեթր տրամագիծ ունեցող շրջանաձեւ դամբարանը՝ դէպի կեդրոնը խոնարհած 12 մեծ երկաթաքարէ սիւներով : Դամբարանին մէջ պիտի վառի յաւերժական հուրը՝ ի յիշատակ Եղեռնի զոհերուն :

Դամբարանը կոթողային կառոյցին մէկ մասն է : Անկէ քիչ մը հեռու վեր խոյացած է քառասուն մեթր բարձրութիւն ունեցող կոթողը, որ կը խորհրդանշէ հայ ժողովուրդին կենսունակութիւնը :

Յուշարձանը պատրաստած են ճարտարապետներ Ա. Թարխանեան եւ Ս. Քալաշեան, իսկ քանդակները՝ Հ. Խաչատրեան :

Նոյեմբեր 29, ժամը 15ին, ամպիոն կը բարձրանան Ա. Քոչինեան, Ն Յարութիւնեան, Գ. Տէր-Ղազարեանց, Ռ. Խաչատրեան եւ ուրիշ պետական պաշտօնական անձնաւորութիւններ, բացումը կատարելու համար Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը յաւերժացնելու կոչուած այս յուշարձանին :

Ա. Քոչինեան պատմականը ընելէ ետք Մեծ Եղեռնին, որուն զոհ գացին մէկ եւ կէս միլիոն Հայեր, դիտել կուտայ, թէ « 52 տարի առաջ կրած ծանր կորուստները չկարողացան եւ չէին կարող կոտրել մեր ժողովուրդին հաւատքը ապագային հանդէպ, անոր կենսասէր ոգին, կենսախինդ բնաւորութիւնը : Լացն ու կսկիծը, որոնք այնքան ժամանակ մաշած են մեր ժողովուրդին սիրտը, թունաւորած անոր կեանքն ու երջանկութիւնը, խորթ են այլեւս անոր :

Այժմ խինդը, ուրախութիւնը, երջանկութիւնն են մեր ժողովուրդին կեանքը բնութագրող յատկանիշները » :

Խօսք առած է նաեւ Վիկտոր Համբարձումեան եւ չեշտած ի մէջ այլոց.—

«Այսօր բացուող կոթողը միեւնոյն ժամանակ խորհրդանշում է հայ ժողովրդի վերածնունդը եւ նրա բազմաթիւ յաղթանակները : Ազատուելով պատմական մեծ արհաւիրքների վտանգից, Հայաստանի ժողովուրդը այսօր ապացուցում է իր գոյութեան խոր իմաստը, քրտնաջան աշխատանքով շարունակելով կառուցել մեր չքնաղ Հանրապետութիւնը » :

ՆՇՄԱՐ

ԽՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

> « Il est toujours facile d'être long, mais être court prend du temps »
>
> ALAIN

Կարճ գրելու կամ երկար գրելու, քիչ խօսելու կամ շատ խօսելու հակումները միշտ բերուած են սեղանի վրայ եւ այդ երկու ոճերն ալ ունեցած են իրենց թունդ ներկայացուցիչները :

Մարդոց ու ժողովուրդներու որակական արժէքը յստակ ընծայող ուրիշ բազում երեւոյթներու կարգին՝ փորձաքարի դերեր կարելի է վստահիլ նոյնպէս կարճ խօսքին ու երկար խօսքին :

Շատախօսութիւնը ընդհանրապէս փոքր ժողովուրդներու տկարութիւնն է եւ փոքր ժողովուրդներու քիչ մշակուած մարդոց վաստակը : Մեծերը կը խորշին անկէ : Մեծերուն մէջ մենք ըստ բաւականին կը ճանչնանք Ֆրանսացիները եւ Ֆրանսացիները խտութեան ախոյեաններ են : Քիչ բառերով շատ բան կ'ըսեն գըրողները, քիչին մէջ գրուած շատը շուտ կը հասկնան ընթերցողները : Յիշեցէք Պորտոյի համալսարանին դասախօս Րոպէր Էսքարփիթը, յիշեցէք «Լը Մոնտի » սեղմ սիւնակներուն մէջ օրը օրին ստորագրած իր 10 – 15 տողնոց գրութիւնները, որոնց անձկութեամբ կը սպասեն ու կը հետեւին բազմահազար ընթերցողներ :

Անշուշտ, դիւրութեամբ չեն արտասանուիր, գրուի՛ր խիտ նախադասութիւնները : «Երկար ըլլալը միշտ դիւրին է, կարճ ըլլալը, սակայն, ժամանակ կը կարօտի»,— կ'ըսէր մեր դարու փիլիսոփաներէն Ալէն՝ իր աշակերտներուն :

Խտութեան հարցին վերաբերող համակող խօսք մը ունի նաեւ աւստրիացի դիւանագէտ Մեթերնիխը : Իր գրած նամակներէն մէկուն երկարութենէն ահաբեկ՝ դիւանագէտը, յետ գրութեամբ մը կը յիշեցնէր իր բարեկամին . «Նամակս երկար եղաւ . ներողամիտ եղիր ատոր համար, որովհետեւ ժամանակ չունէի» :

Թէ Ալէն եւ թէ Մեթերնիխ նոյն բանը կ'ըսեն, կ'ընդգծեն խտութեան արժէքը, խօսքին ուժականութիւն տուող յատկանիշը, որ կը ստացուի երկար ժամանակով, երկար երկունքով, զտելով, բիւրեղացնելով, լեցուած թուղթը ու թուղթին հետ ինքզինքդ պատռելով :

Մեծ բանաստեղծները, մեծ հրապարակագիրները, մեծ բեմբասացները իրենց մեծութեան մէկ տոկոսը կը պարտին այդ երկուքին, ձեռք բերուած խտութեան, խտութեան արժանիքին :

Ալէնի դասը եւ Մեթերնիխի դասը անարձագանգ պէտք չէ մնան մեր մէջ :

Խօսքի առատութիւնը խելքի առատութեան նշան չէ, կ'ըսեն, ու անպայման ճիշդ կ'ըսեն : Խելքը խտութեան տարազին մէջ միայն կրնայ տեղ հանել :

• XX

« Ազդակ »

ՇԱՔԱՐԱԽՏԸ

Բարեկամ մը, շատերուն ծանօթ, երկու–երեք շաբաթէ ի վեր հիւանդանոցն է: Մէկ ոտքին երկու մատերը սկսած էին փտիլ: Մէկը՝ բոլորովին սեւցած էր, միւսը արդէն կապուտցած: Բժիշկները ստիպուեցան երկուքն ալ կտրել:

Ասով հանդերձ, բախտաւոր է բարեկամս, որովհետեւ կրնար ոտքը, սրունքը եւ աւելին կորսնցնել: Բայց կրնար նաեւ կանխել մատերուն փտախտը (կանկրէն), եթէ անհոգ չգտնուէր իր հիւանդութեան հանդէպ: Հոգ չըրաւ, որովհետեւ փտախտին պատճառ եղող շաքարախտը, ուրիշ կարգ մը ծանր հիւանդութիւններու նման (խլիրդ, թոքախտ, փրանկախտ, ալքոլամոլութիւն, եւայլն) ցաւառիթ հիւանդութիւն մը չէ եւ յայտնուելէ առաջ երկար ատեն լուռ ու մունջ կը քայքայէ մարմինը:

Նպատակ չունիմ շաքարախտին ախտաբանութիւնը մանրամասնօրէն պարզելու: Այլ կ'ուզեմ քանի մը ծանօթութիւններ տալ շաքարախտաւորներուն, որոնց թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ, եւ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրել այդ երեւութապէս անվնաս հիւանդութեան աւերներուն վրայ: Աւերներ զորս ենթական կրնայ կանխել եւ սննդական մասնակի զոհողութիւններով հաշտ ապրիլ իր հիւանդութեան հետ:

Շաքարը կենսական վառելանիւթ մըն է, որ մեր մարմնին գործունէութեան համար անհրաժեշտ զօրութեան կարեւոր մասը կը հայթայթէ: Բոլոր ուտելիքները քիչ–շատ շաքար կամ շաքարանիւթ կը պարունակեն, առաւելագոյն չափով՝ բուն շաքարը, անուշեղէնները, ալիւրեղէնները, ընդեղէնները եւ պտուղները, իսկ նուազագոյն չափով մսեղէնները, ձկնեղէնները, կանաչեղէնները:

Սննդեղէններուն հետ մարսողական գործարաններուն մէջ մտնելէ յետոյ, շաքարանիւթը, քիմիական զանազան փոփոխութիւններ կը կրէ եւ կ'ամբարուի գլխաւորաբար լեարդին եւ մկաններուն մէջ, որոնք պահանջին համեմատ կը հայթայթեն անհրաժեշտ քանակութիւնը:

Ստամոքսին եւ լեարդին ներքեւ գտնըւող բաւական խոշոր գեղձ մը, պանկրէաս մարսողական կարգ մը հիւթերու հետ, կ'արտադրէ նաեւ էնսիւլին կոչուած հիւթը կամ ծորանը, որ կը կանոնաւորէ շաքարին սպառումը եւ արիւնին մէջ անոր համեմատութիւնը:

Այդ համեմատութիւնը հազարին մէկ է, այսինքն մէկ լիտր արիւնին մէջ միջին հաշուով մէկ կրամ (0,90 – 1,10) շաքար կայ: Այդ բնականոն չափը ճաշերէն յետոյ կը բարձրանայ, ճաշերէն դուրս կը նուազի: Ամէն պարագայի մարմնին մէջ կը մնայ եւ արիւնէն մէզին չանցնիր: Հետեւաբար բնականոն պայմաններու մէջ մէզը շաքար չի պարունակեր: Երբեմն միայն կարելի է հաստատել անոր անցողակի ներկայութիւնը, որ ախտաբանական չէ:

Եթէ մնայուն կերպով շաքար գտնուի մէզին մէջ, կը նշանակէ թէ արիւնին մէջ շաքարին համեմատութիւնը սովորականէն վեր է — 1,5էն մինչեւ 3 կրամ եւ աւելի — եւ թէ ենթական շաքարախտաւոր է: Այսինքն մարմինը, բնախօսական որոշ պատճառներով, ի վիճակի չէ փըրացնելու եւ օգտագործելու ներմուծուած շաքարանիւթին ամբողջ քանակութիւնը, որուն մէկ մասը արիւնին մէջէն կ'անցնի:

Հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ հեղուկ արիւնին տեղ, օշարակի պէս մածուցիկ, կպչուն եւ քիչ–շատ թանձր արիւն մը շրջան կ'ընէ մարմնին ամէն կողմը եւ ոռոգելով բոլոր հիւսկէններն ու բջիջները, հետզհետէ կը խաթարէ անոնց գործունէութիւնը:

Հասկնալի են ուրեմն այն բոլոր եւ այլազան ախտանիշերն ու բարդութիւնները որոնք կը սպառնան շաքարախտաւորին եթէ անհոգ մնայ եւ չդարմանուի:

Երկար ատեն շաքարախտաւորը կրնայ ոչինչ զգալ եւ անգիտանալ իր հիւանդութիւնը: Երբեմն մէզի պատահական քննութիւն մըն է, որ երեւան կը հանէ շաքարին գոյութիւնը: Ուրիշ անգամներ ենթական անբացատրելի յոգնութիւն մը կը զգայ, կը նիհարնայ հակառակ յաճախակի շատակերութեան, եւ կամ չափազանց կը գիրնայ, քերուըտուք կ'ունենայ եւայլն: Այս ախտանիշերուն առթիւ եղած քննութիւն մը կը հաստատէ շաքարախտը:

Եթէ անհրաժեշտ դարմանումը չըլլայ, ժամանակ մը յետոյ, երբ շաքարին համեմատութիւնը զգալիօրէն բարձրանայ, ենթական սաստիկ ծարաւ մը կը զգայ, անյագօրէն շատ կը խմէ երեքէն մինչեւ 12 – 15 լիտր, եւ նոյնքան ալ կը միզէ: Մարմինն է որ ճիգ կ'ընէ շաքարին աւելորդը դուրս հանելու եւ արեան շաքարային հաւասարակշռութիւնը վերահաստատելու համար:

Հետզհետէ ուրիշ բարդութիւններ կըրնան երեւան գալ: Մորթը կը բորբոքի, մանաւանդ ծննդական գործարաններուն շուրջը, այս ու այն կողմ պալարներ կը կազմուին, որովհետեւ մանրէներն ալ շաքար կը սիրեն, վէրքեր կը բացուին, որոնք ինքնաբերաբար չեն գոցուիր եւ կրնան ամիսներ տեւել: Լինտերու բորբոքումին հետեւանքով բերանը կը նեխի եւ առողջ ակռաներ կը շարժին ու կը թափին: Ջղային եւ մկանային ցաւեր անպակաս են: Սեռային անկարողութիւնը յաճախադէպ է: Ցնցղատապը եւ թոքախտը՝ նմանապէս:

Բայց ամէնէն աւելի կը վնասուին շըրջերակները: Օշարակային կպչուն արիւնը կը գրգռէ անոնց ներքին թաղանթը, հետզհետէ նուրբ խաւեր կը բարդէ անոր վըրայ, կը կարծրացնէ երակները եւ յաճախ պատճառ կ'ըլլայ պնդերակութեան (արթերիոսքլէռօզ): Կարգ մը երակներ կըրնան բորբոքիլ (արթէռիթ), անոնց ներքին անցքը հետզհետէ կը նեղնայ եւ ի վերջոյ կը խցուին: Արիւնէ աստիճանաբար զրկուած մասերը կը թմրին, կը ցաւին կամ կ'անզգայանան եւ կրնան փըտիլ: Ոտքերու երակներուն խցումով՝ փտախտը, սրտերակային խցումով՝ այժըմ շատ ծանօթ՝ էնֆարքթիւսը, աչքի կեդրոնական երակի խցումով՝ տեսողութեան խանգարումը եւ կուրացումը, ուղեղի այս կամ այն երակին խցումով կաթուածը, յաճախ շաքարախտի հետեւանք են:

Կարգ մը պարագաներու մէջ արիւնը կրնայ «թթուիլ» (ասիտոզ), որու հետեւանքով ենթական թմբրութեան (քոմա) մէջ կ'իյնայ եւ եթէ անմիջական դարմանում չըլլայ, կրնայ զոհ երթալ հիւանդութեան մը, որուն դարմանումը գլխաւորաբար իրմէ կախում ունի:

Անշուշտ ամէն շաքարախտաւոր այս բոլոր բարդութիւններուն ենթակայ չէ, բայց սպառնալիքը միշտ գոյութիւն ունի, մանաւանդ գէրերուն եւ մասնաւորաբար երիտասարդ շաքարախտաւորներուն համար, որոնք յաճախ շաքարախտաւոր ծնողքներէ ժառանգած են այդ հիւանդութեան հակամէտ կազմ մը:

Կը խորհիմ թէ չարժեր տգիտաբար կամ անհոգութեամբ զոհ երթալ շաքարախտին, որ թէեւ հիմնովին բուժելի չէ, բայց կրնայ հանդիստ ձգել ենթակաները, որոնք բժշկական հսկողութեամբ յանձնարարուած սննդական տանելի սեղմումներով, կրնան բնականոն կեանք մը վարել:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԵԶՐԱԿԱՆ ԾՈՎՈՎ

Բ.

Մարտիրոսը չի յոգնել քանինը օր առաւօտից մինչեւ երեկոյ Վենետիկում դեգերելով: Բայց, հաւանաբար, ամէն անգամ օրամտին ոտքերը նրան տարել են «հարաւ կողմն, ի ծովուն դիմն», որտեղ հաց ծախողներն են: Այսպէս է եղել հաստատ: Եւ վենետիկեան օտար հացը ախորժակով ուտելուց յետոյ, մտազբաղ՝ մնացածը փշուր–փշուր մանրելով կոշտացած, հողագործ–վանականի ահագին ափերի մէջ, զարմանքով մտաբերել է վանական հացը, վանական պանիրն ու քրեղանով սառը, մածունը, որ նրան անխռով քուն էր բերում մինչեւ լուսաստղի ելնելը:

Մարտիրոսը Վենետիկ է հասել Հոկտեմբեր մէկին, եւ դա 1490 թուականին:

Նոյն տարուայ ճակատագրական Հոկտեմբերի 29ին նա բարձրացել է նաւ, տասներեք օր նաւարկելուց յետոյ հասել «Անդոնիա եւ անտից երեսուն օրն հասաք մեծ Հռոմ»: Դեկտեմբեր 10ին:

Պատմելով նաեւ Հռոմում տեսածը, Մարտիրոսը հիացքն է յայտնում Հրեշտակապետաց դղեակի մասին, Հռոմի Ռիօ Դի Բորգ» թաղամասում, «Փոքրիկ քաղաք հետ Հռոմայ քաղաքին, գետն երկուսին մէջ՝ քաղաքովն կու անցնի»: Եւ տեղեկացնում է, թէ՝ «երեք անգամ ի Պապին մօտ տարան գլս եւ խիստ սէր եւ շալաւաթ (զանգատ) արաւ ինձ, թուղթ երեր (այսինքն՝ թուղթ տուեց), ամէն զարմանային, ամէն օր կու տանէր հետ ինձի զուրուցէր»:

Իննոկենտիոս Ութերորդ Ջենովացի Պապը հայերէն չգիտէր: Մարտիրոսը գիտէր իտալերէն եւ աւելի շատ՝ լատիներէն: Նրանք այդ լեզուներով պիտի զրուցէին:

Եօթը ամիս մնալով Հռոմում, գրպանում Պապի շատ զօրաւոր թուղթը եւ ականջում նրա զանգատը, որ կաթոլիկ չեն Հայերը, Մարտիրոսն այլեւս չի շտապում հասնելու «Սպանական» աշխարհ, որտեղ սուրբ Յակոբի գերեզմանն է իր իմացածով: Նա գիտի, Հռոմի Պապի «թուղթը» շատ փակ դռներ կը բացի իր առջեւ:

Եւ ձգում–քաշում է նոր երկրներ տեսնելու համարձակ ցանկութիւնը: Մարտիրոսը կանգնում է թիկունքը Սպանիային դարձրած: Նա ձգում է վանական կապայի վրայից կապած պարանէ գօտին, ձեռքն է առնում գաւազանը ... Այսպէս է լինում, որ նա ելնում է Հռոմից մի հետիոտն եւ դժուար ուղեւորութեան, քայլում է մենակ եւ սակաւ միայն պատահական ուղեկից գտնելով:

« Թուին 1491, Յունիս 9, ելաք ի Հռոմայ եւ բազում աւուրք՝ քառասունվեց օրն հասաք աշխարհն Դուդիշք ազգին (իտալերէն՝ Գերմանացիներ), որ են ալամանք» (ֆրանսերէն ալման՝ գերմանացի):

Մարտիրոսի ճանապարհին պատահում են այն ժամանակուայ Գերմանիայի քաղաքներ՝ Կոստանցա, ապա մտնում է Զըւիցերիա՝ Բազել քաղաք, վերստին Գերմանիա՝ Ֆրանքֆուրտ, Սթրազպուրկ, Քոլոն, Աախէն ... Ամէն տեղ կանգ է առնում, մնում տասը օր, մի ամիս կամ աւելի: Նա քայլում է մեծ մասամբ գետափերով, ինչպէս ասում է ինքը՝ «Ռէյն (Հռենոս) գետովն գնացեալ», եւ այդ ժամանակ միտքն է գալիս լայնահոսն Եփրատը, գետ Ջրաշատ, արագահոս, մայրենի ...

Բայց հիմա այս Ալամանների «Ռէյն» գետն է հոսում կողքով, ափերին քաղաքներ, եւ քաղաքներ, որ թէեւ Հռենոսից հեռու են ընկած, սակայն Մարտիրոսը ամէն քաղաքում էլ միամիտ հիացք է ապրում. « շատ հիանալի բան տեսաք »:

« Լուսամտերն ամէնն դունս ի դունից ճամբով զարդարած: Եւ զանգակատուն (զանգակաբուրգ – զանգակատուն) քան ի բերդ մի, մեծ եւ ահեղ զանգակ մի կախած, որ քանութ հոգի կու քաշեն »:

Սա տեսել է Քոլոնիայում:

Հոկտեմբեր 25ին Մարտիրոսը թողել է Քոլոնիան, ապա՝ Աախէնը եւս. «Ելաք գնացաք բազում աւուր, բազում քաղաքաւ, հասաւ մեծն Եունվէս», որ Ֆրանսական Տու նահանգի Պըղանսոն քաղաքըն է:

Մարտիրոսը կարող էր հարաւանալ, մտնել Ֆրանսա, միայն թէ գետափերով երկարող ճանապարհները թեքւում են այլ ուղղութեամբ: Եւ Մարտիրոսը մի ոտք է դնում Ֆլանտրիա, որտեղ, իր խոստովանութեամբ՝ շատ է դժուարանում, «լեզու չի գիտեաք զրուցելու: Եւ խիստ դժուարութեամբ ելաք անտից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՍ ՄԵԾ ՄԱՆՉ ԵՂԱԾ ԵՄ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

— Իսկ ուրիշ մարդ չի՞ գար:

— Կուգայ նաեւ հարկահաւաքը, դրամ առնելու համար:

— Ալպըթրոյուն ի՞նչ տեսակ գիրքեր կը կարդայ:

Այս Իսփասը կ'ուզէ ամէն բան գիտնալ. լաւ, թող գիտնայ:

— Կը կարդայ մայր Աստուածածնի վերափոխման եւ հրաշագործ սուրբ Յակոբ Վըրդալուի գիրքերը:

Մեր աշխատանոցին մէջ խօսք կայ, որ զինքը վարպետի օգնական պիտի անուանեն: Տնօրէնութիւնը կ'ըսէ, թէ «կարող» մարդ է: Այն ատեն, վա՛յ մեր գլխին: Հիմա, որ այսքան կը պոռայ, որքա՛ն աւելի պիտի պոռայ, եթէ վարպետի օգնական կարգեն զայն...:

Բայց ես աւելի ոխ ունիմ վարպետ Ալպուին դէմ, քանի որ անոր պատճառով ստիպուած եմ կուլ տալ Իսփասի ելոյթները:

Աշխատաւորները, երբ իրենց միջեւ կը խօսին, այս վարպետը «պահապան» կ'անուանեն: Ամբողջ օրը ան աշխատանոցին մէջ կը շրջագայի ձեռքերը ետեւը: Երբ կը տեսնէ չաշխատող մարդ մը, կը սկսի ոռնալ: Ան պէտք է ոռնայ այսպէս, քանի որ այս պաշտօնին համար դրամ կը ստանայ, պարապ տե՞ղը ամսաթոշակ առնէ: Շուներն իսկ պարապ տեղը ուտելիք չեն ստանար. անոնք ալ կը հաջեն: Կան շուներ, որ լուսնին ալ կը հաջեն: Այսպէս են շուները. այսպէս է նաեւ մեր վարպետը: Երբ շունը շատ հաջէ, կրնաս ծեծել զայն, բայց մեր վարպետը՝ ո՛չ: Կարելի՞ բան է. անմիջապէս բանտ կ'երթաս: Վարպետը տնօրէնութեան մարդն է:

Կանգնած եմ հանրակառքի վակոնին մօտ եւ մտածումս կ'երթայ շուներուն:

— Ի՞նչ բանի մասին կը մտածես, Թրաեան:

— Շուներուն մասին, քեռի Ալպըթրոյու:

— Իսփասը ո՞ւր է:

— Ի՞նչ գիտնամ, թերեւս տնօրէնութեան գրասենեակը գացած է:

— Որպէսզի տեղեկագրէ, կ'ըսէ քեռի Ալպըթրոյուն. իսկ դուն, ի՞նչ տեսակ շուներու մասին կը մտածէիր, քանի որ տեսակ–տեսակ շուներ կան:

— Այն շուներուն մասին, որոնք շուներէն աւելի դէշ են. անոնց մասին, որոնք կ'ոռնան գայլերու նման:

Քեռի Ալպըթրոյուն նայեցաւ ինծի եւ ուսիս զարկաւ ըսելով.

— Մենք ցակկալ պիտի դնենք անոնց, Թրաեան:

Վարպետը կը շրջագայէր սրահին մէջ եւ կը նայէր մեզի. եւ ես քեռի Ալպըթրոյուին ըսի. «վեց»: Այս բառը կը նշանակէ, թէ մէկը կուգայ եւ պէտք է զգուշանալ: Քեռի Ալպըթրոյուն գլանիկ մը վառեց եւ ցոյց տուաւ վակոնին դուռը:

— Թրաեան, տե՛ս, ծուռ դրուած է:

Նայեցայ դրան եւ ուղղեցի զայն: Վըրանոցով շունը մօտեցաւ մեզի:

— Ի՞նչ կ'ընէք ծօ այստեղ, խօսակցութեա՞ն բռնուած էք:

Քեռի Ալպըթրոյուն լուռ կը մնայ, կը ծխէ գլանիկը, որու ծուխը գուլայ–գուլայ կ'երթայ միւսի աչքին:

— Ի՞նչ կեցեր ես, Ալպըթրոյու:

— Ցոյց տուի, թէ ինչպէս պէտք է տեղը դնէ դուռը:

— Իսփասը ո՞ւր է, հարցուց ինծի վարպետը:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեցի:

Քեռի Ալպըթրոյուն մեկնեցաւ: Վարպետը բռնեց ականջէս եւ ըսաւ, թէ ինչո՞ւ համար չեմ գիտեր, քանի որ աշկերտ մը պէտք է որ գիտնայ:

Վարպետ Ալպուն մեկնեցաւ եւ եկաւ Իսփասը:

— Ինչո՞ւ համար քաշեց ականջդ, ծօ՛:

— Այն պատճառով, որ չէի գիտեր, թէ ո՛ւր գացած էք:

— Ինչո՞ւ համար չէիր գիտեր:

— Քեռի Իսփաս, ինծի չէիք ըսած թէ ո՛ւր էք:

Ապտակ մըն ալ ան զարկաւ երեսիս: Ինչո՞ւ չզարնէ ան ալ: Իրաւունք չունի՞: Չէ՞ որ ես աշկերտ եմ եղած ծեծ ուտելու համար...:

ՆԻՔՈՒՑԸ ԹՆԱՍԷ

Թարգմ. Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

բազում աւուրք հասաք աշխարհն ընկլուզայ» :

Ոչ, ի հարկ է , սխալւում է Մարտիրոսը, այն ժամանակ Անգլիացի տիրոյթում գտնուող Փասէ Քալէ նեղուցի շըրջակայքը շփոթելով Անգլիայի հետ : Թէեւ ճիշդ է ասել, թէ «գնոցս լեզուն այլ չի գիտացայ » : Նրա իմացած լեզուներն իմացող չկար, եւ Հայեր էլ չկային ... Մի խօսքով՝ Մարտիրոսի ասած «Ընկլուզայ » աշխարհում «ձկնակերք էին. զինչ մեծ եւ ահեղ ձկունք կայ՝ այն ծովին է, որ է Համատարած ծով, եւ ծովն եզր չունի » : Այսքանը :

Իսկ ժամանակն անցնում է, գլորւում : Ոտքով ճանապարհներ կտրելը , եւ ճանապարհները , որ Մարտիրոսին տանում են մէկ հիւսիս, մէկ արեւմուտք ու արեւելք , բազմաթիւ ամիսներ են մաշում : Չէր մտածել , թէ այսքան արագ կ'անցնի եւս մի տարի , մինչեւ կարողանայ գրին յանձնել , որ գնալով գնալով «դարձեալ արեւմուտս կոյս եւ եկեալ հասաք բազում աւուր՝ աշխարհն Փրանգոզաց, ի քաղաքն Սանտոնիք», որ է Սէն Տընի, Փարիզից հիւսիս :

Ֆրանսա՛ ... Այստեղից ճանապարհները Մարտիրոսին կարող են տանել այգեստաններով շրջապատուած քաղաքների ու գիւղերի միջով, ինչ որ բանով նըման Երզնկայի ու այն տեղերին, ուր մնացել են հեռւում եւ թւում են անիրական, ինչպէս այն առաջին օրուայ վաղ առաւօտեան , դեռեւս տանը, այդ վանական տան առջեւ խմբուած վանական եղբայրները :

Բայց Մարտիրոսին դեռ չի կանչում հայրենի հողը : Հիմա քաղաք է իր դէմ , թող լինի Սէն – Տընի, որտեղ «եպիսկոպոսաց եւ թագաւորաց եւ թագուհեաց գերեզմանատուն է , գեղեցիկ եւ փառաւոր քաղաք ... Ուր գերեզմանքն է, եւ եկեղեցոյն ձախ դիհն չորս կող է դրած ձկան, ամէն կող հինգ գերկ է երկանքն, եւ երեք թիզ չափեցի գլանքն : Ու ասացին, թէ այս ծովս կայ վիթխարի ձուկն» :

Սէն Տընի քաղաքում մի օր դադարելուց յետոյ, Մարտիրոսի գրառումներում յայտնւում է հանդիսաւոր մի տող ․

« Հասաք ի մեծահամբաւ քաղաքն ի Փարէզ, Դեկտեմբերի 19, եւ մտեալ ի քաղաքն կէսօր... եւ քաղաքն խիստ մեծ եւ զարմանալի, եւ երկու գետ կու մտնէ ի մէջն եւ կէսն ի դուրս չի ելնուր : Եւ քաղաքին մեծութիւն եւ գաղութիւնն ո՞վ կարէ պատմել : Եւ կեցայ ի Փարէզ տասներեք օր եւ անտից մէկ ընկեր մի այլ եղաւ մինչեւ Ստամբոլ քաղաք (երեւի Էթամպ) եւ մնացի միայն զաւուրս տասը եւ հասեալ ի դուռն Ուռան քաղաք (Օրլեան) բազում աշխատութեամբ, եւ գտի ֆրանկ սարկաւագ մի, ընկեր եղաւ մինչեւ Կասթիլար քաղաք (Շաթելրօն) , եւ անտից ի մեծ Փոթեր քաղաք (Փուաթիէ) ... Այլ ընկեր չգտայ, մնացի միայն...» :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ» ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ...

Ա․

« Պէլկէլէրլէ Թիւրք Թարիհի Տէրկիսի»ի յաջորդական թիւերուն մէջ Միրհաթ Սէրթօղլու կը շարունակէ իր «Հայկական Հարցը Թուրքիոյ մէջ» խորագրով յօդուածաշարքը (սկիզբը տես Յառաջ , Նոյ․ 11, 14, 15) եւ կը գրէ․ —

Քննիչ Մարմինը Մուշ գնաց եւ ձեռնարկեց հարկ եղած քննութիւններուն : Անգլիա, որ արդէն ի յառաջագունէ տրամադրուած էր ժխտական նկատումներով, աննպաստ տեղեկագիր մը տուաւ : Ռուսիա եւ Ֆրանսա ալ, այդ պարագային ստիպուեցան անգլիական տեսակէտին յարիլ եւ երեւութապէս աննպաստ տեղեկագրեր պատրաստեցին : Այսպէսով, մեծ անիրաւութիւն մը գործուած եղաւ Թուրքիոյ դէմ : Եւ սակայն , Ֆրանսայի արտաքին նախարար Կապրիէլ Հանօթօ յետագային իր հրատարակած յօդուածաշարքով խնդրին խորքին մէջ մտաւ եւ գըրեց , թէ այդ բոլորը օտար միջամտութեանց եւ յեղափոխական կոմիտէներու պատճառ եղած կարգադրութեանց հետեւանքներն են եւ ըստ իր կարծիքին՝ երբեք ալ գոյութիւն չունի «Հայկական Հարց » կոչուած խնդիր մը եւ արուեստականօրէն ստեղծուած են իրականութեան մէջ՝ Պերլինի եւ Այ Սթէֆանոյսի դաշինքները : Անկէ ետքը մասնաւորաբար Անգլիոյ դէչ եւ ժխտական դիրքաւորումը պատճառ դարձած էր կացութեան վատթարացման եւ գործերուն այս վիճակին հասնելուն :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Ապտիւլ Համիտի կողմէ պարգեւատրուած էր մասնաւոր շքանշանով, որ բացառիկ պատիւ մըն էր, եւ սակայն, Լորտ Սալըզպըրի խիստ պատասխան մը տուած էր Կապրիէլ Հանօթոյի՝ իր կատարած վերագրումներուն եւ արտայայտած գաղափարներուն համար : Հակառակ ասոր, 11 Մայիս 1895ին Արեւմտեան երկիրները միատեղ յուշագիր մը յանձնեցին Բարձր․ Դրան : Այս յուշագրով, անոնք կը պահանջէին որ Պերլինի դաշնագրով յառաջիկային համար նախատեսուած բարենորոգումները կատարուէին , այդ շրջաններուն համար հինգական տարի պաշտօնավարութեան շրջաններով կուսակալներ նշանակուէին, այս կուսակալներու նշանակման խնդրին մէջ արեւմտեան երկիրներու կարծիքները առնուէին , նահանգային խորհուրդներ պէտք է կազմուէին՝ բնակչութեան իւրաքանչիւր հատուածէն ներկայացուցիչներ առնելով, ժանտարմայի կազմակերպութիւն հիմնուէր այդ շրջաններուն մէջ, դատական ու ելմտական գործերը կանոնաւորուէին, վաչկատուն ցեղախումբերու գործունէութիւնն ու տեղափոխութիւնները հսկակշռի տակ առնուէին :

Անգլիացիները , այս բարենորոգումները կարենալ ձեռք ձգելու նպատակաւ՝ իրենց մարտանաւերը ճամբայ հանած էին դէպի Տարտանէլ : Հակառակ ասոր Օսմ․ կայսրութիւնը 3 Յունիս 1895ին խստիւ մերժեց այս առաջարկները, որո՛նք ամէն տեսակէտով խոտոր կը համեմատէին երկրին անկախութեան հետ :

Եպարքոս Ճէվատ փաշա, երբ Հայկական Հարցը հրատապ վիճակ մը ստացաւ, Սուլթանին առաջարկեց իսկոյն ձեռնարկել պահանջուած բարեկարգութեանց եւ առիթ չտալ որ արտաքին միջամտութիւններ կատարուին այդ պատրուակին ներքեւ : Եպարքոսին մտածումները իրականութեան մէջ ճիշդ էին եւ տրամաբանական : Եւ սակայն, երբ իր այս տեսակէտին որդեգրման համար պահանջեց իսկոյն արտակարգ մարմին մը կազմել Ըըլտըզի պալատին մէջ եւ թելադրեց որ Սուլթանն ալ առանց առարկութեան վաւերացնէ այս մարմնոյն կողմէ տրուելիք որոշումները , Ապտիւլ Համիտ պաշտօնանկ ըրաւ զինքը : 1895 Յունիսին, այդ արարքին մէջ տեսնելով ոտնձգութիւն մը իր կայսերական հեղինակութեան դէմ , թէեւ կ'ըսուի թէ այս ապաշտօնանկութիւնը առաւելաբար արդիւնք էր Հայկական Հարցին մէջ Սուլթանին անփոփոխ տեսակէտներուն: Ճէվատ փաշայի գաղափարները կրնային ժխտել Ապտիւլ Համիտի այս հարցին նկատմամբ ունեցած կարգ մը կարծիքներն ու տրամադրութիւնները եւ զինքը դնել կատարուած իրողութիւններու առջեւ, ինչ որ երբեք հաճոյ չէր Վեհապետին համար : Այս պատճառաւ ալ պաշտօնանկ եղաւ Ճէվատ փաշան, իսկ յետագային պատահած դէպքերը եկան հաստատել, թէ որքան ճիշդ էին այս խնդրին նկատմամբ Ապտիւլ Համիտի ունեցած նախատեսութիւնները:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ՀԱՅԿ․ ԴԷՊՔԵՐ

11 Յունիս 1895ին, Սայիտ փաշա Եպարքոս կարգուեցաւ, իսկ արեւմտեան երկիրներու տուած յուշագրին մերժումը պատճառ դարձաւ, որ յետագային «Հայկական դէպք» անունով ծանօթ խնդիրները պատահին Պոլսոյ մէջ :

(Շար․)

ՕՏԱՐ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԺԷ․ դարու Թուրք պատմաբան Էվլիյա Չելեբի բազմաթիւ ճամբորդութիւններ կատարած է Եւրոպայի եւ Արեւելքի քանի մը երկիրներու մէջ , այցելած է գրեթէ բոլոր կարեւոր քաղաքները եւ գիւղերը, ամէն տեղ դիտած եւ ուսումնասիրած է ճարտարապետական կառոյցները, պատմական յուշարձանները, ժողովուրդին կեանքն ու կենցաղը : Ուղեւորութիւններուն ընթացքին դրի առած է իր տեսածն ու լսածը , ժողովրդական աւանդութիւնները : Այս բոլորին արդիւնքը հանդիսացած է տասը հատորներէ բաղկացած «Ուղեգրութիւնը», որ կարեւոր աղբիւր է Արեւմուտքի եւ Արեւելքի ժողովուրդներուն միջնադարեան ընկերային – տնտեսական կեանքին, մշակոյթին եւ կենցաղին ուսումնասիրութեան համար :

Անցեալ դարու կէսերուն, երբ տակաւին չկար Չելեբիի երկերուն թուրքերէն հրատարակութիւնը, Հայագէտ Յ․ Քիւրտեան անգլերէն հրատարակութենէն հայերէնի թարգմանած է աշխատութեան Հայաստանին վերաբերող նիւթերուն մէկ մասը : Իսկ անգլերէնը հաւանաբար թարգմանուած էր հեղինակին Լոնտոնի մէջ ի պահ դրուած ձեռագիրներէն : Ուղեգրութիւնը Թուրքիոյ մէջ մինչեւ այսօր մայրենի լեզուով լիակատար հրատարակութեան չէ արժանացած :

Ցելեբի քանի մը անգամ տարբեր ուղղութիւններով ճամբորդած է Անատոլու, Հայաստան եւ Անդրկովկաս, եղած է հայաշատ գրեթէ բոլոր վայրերուն մէջ :

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան ողբացեալ պատմաբան Ա․ Սաֆրաստեանի թարգմանութեամբ , յառաջաբանով եւ ծանօթագրութիւններով վերջերս լոյս ընծայեց «Թրքական աղբիւրները Հայաստանի, Հայերու եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների մասին» աշխատութեան երրորդ գիրքը, որ քաղուածաբար կազմուած է Էվ․ Չելեբիի « Ուղեգրութիւն»էն :

Առանց անտեսելու Չելեբիի «Ուղեգրութեան » պատմական, ազգագրական արժէքը, յառաջաբանին հեղինակը իրաւացի կերպով կը նշէ անոր թերութիւնները՝ գրուած է կրօնական մոլեռանդ ոգիով : Չելեբի օրինական կը համարի մահմեդական բանակին կողոպուտները եւ աւարառութիւնները : Ուղեգրութենէն կը հասկցուի, որ երբեմն ինք եւս մասնակցած է այդ արշաւանքներուն : Անատոլիի եւ Հայաստանի ժողովուրդներուն մշակոյթը, կենցաղը եւ սովորութիւնները նկարագրած ժամանակ, գիտումնաւոր կերպով կ'անտեսէ ոչ – մահմետականները : Վանի, Էրզրումի, Տիգրանակերտի եւ ուրիշ հայաբնակ քաղաքներու մասին երբ կը խօսի կամ բնաւ յիշատակութիւն չըներ Հայերու մասին, կամ ալ շատ աղքատ տեղեկութիւններ կուտայ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Տեսան որ Մատըլէն այդ ահագին բեռին ներքեւ գրեթէ փորին վրայ երկու անգամ աշխատեցաւ արմուկները ծունկերուն մօտեցնելու, այլ ի զուր: — Եղբայր Մատըլէն ելէ՛ք, դուրս ելէ՛ք, աղաղակեցին ամէն կողմէ: Նոյնիսկ ծեր Ֆօշըլըվանն անգամ ըսաւ․

— Պ․ Մատըլէն, ելէ՛ք, հեռացէ՛ք: Ալ պէտք է որ մեռնիմ․ թողէ՛ք զիս: Հիմա ուր որ է, դուք պիտի ճզմուիք:

Մատըլէն պատասխան չտուաւ:

Անիւները հետզհետէ խրեր էին եւ ա'լ գրեթէ անկարելի էր որ Մատըլէն սայլին տակէն ելլէր:

Յանկարծ, ահագին մարմինը դղրդէլ սկսաւ, սայլը կամաց կամաց վեր կ'ելլէր, անիւները կիսով դուրս կ'ելլէին ակօսէն: Ձայն մը լսուեցաւ, որ խեղդուողի մը ձայնին պէս կը գոչէր․— Վազեցէ՛ք, օգնութեան հասէք: Ձայնը հանողը Մատըլէնն էր որ յետին ջանք մըն ալ ըրած էր:

Ամէնքն ալ վազեցին հասան: Մէկուն անձնուիրութիւնը ամէնուն ալ ոյժ եւ քաջութիւն տուած էր: Քսան թեւեր սայլը բռնելով վերցուցին, եւ եղբայր Ֆօշըլըվան ազատեցաւ:

Մատըլէն ելաւ կանգնեցաւ: Դէմքը գունատ էր, թէեւ ամէն կողմէ քրտինք կը թափէր: Զգեստները պատռուած եւ տիղմով շաղախուած էին: Ամէնքն ալ կուլային. ծերունին անոր ծունկերը կը համբուրէր եւ բարերար Աստուած կ'անուանէր զայն: Իսկ Մատըլէնի դէմքին վրայ չգիտեմ ի՛նչ երանաւէտ եւ երկնային վշտի մը պատկերը կը նշմարուէր, եւ հանդարտօրէն Ժավէրին կը նայէր որ իր նայուածքը չէր հեռացներ անոր վրայէն:

ԳԼՈՒԽ ԼԴ․

ՖՕՇԼԸՎԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ

Ֆօշըլըվանի ծունկին ոսկորը փրթած էր իյնալովը: Պ․ Մատըլէն զայն հիւանդանոց ղրկեց զոր ինք իր բանուորներուն համար նոյնիսկ իր գործարանին մէջ հաստատած էր, եւ ուր երկու գթութեան քոյրեր հիւանդները կը խնամէին: Հետեւեալ օրը առաւօտուն, ծերունին իր գիշերուան սեղանին վրայ հազար ֆրանքնոց դրամատոմս գտաւ, նաեւ թուղթի մը վրայ սա խօսքը զոր Մատըլէն իր ձեռքովը գրած էր․ «Սայլդ եւ ձիդ կը գնեմ»: Սայլը խորտակուած եւ ձին մեռած էր սակայն: Ֆօշըլըվան բուժուեցաւ, բայց ծունկը հաշմուած մնաց, եւ ա'լ չկրցաւ շարժել: Պ․ Մատըլէն եւ գթութեան քոյրերուն եւ ժողովրդապետին յանձնարարութիւններովը Փարիզի Սէնթ–Անթուան թաղին մէջ կուսարանի մը պարտիզպանը ընել տուաւ ծերունին:

Ժամանակէ մը ետք Պ․ Մատըլէն քաղաքապետ անուանուեցաւ: Ժավէր երբ առաջին անգամ Պ․ Մատըլէնի ժապաւէն տրուիլը տեսաւ, որով ան քաղաքին վրայ ամէն տեսակ իշխանութիւն կ'ունենար, սարսուռ մը զգաց նման այն շունին որ հոտոտելով իր տիրոջ հագուստին ներքեւ գայլ մը ըլլալը կը զգայ: Այդ օրէն սկսեալ ա'լ կրցածին չափ զգուշացաւ անոր տեսնուելէ: Երբ իր պաշտօնին պէտքերուն համար անոր դիմելը անհրաժեշտ կը թուէր եւ երբ կը ստիպուէր հարկաւորապէս պարոն քաղաքապետին հետ տեսնուելու, խորին յարգանօք կը խօսէր հետը:

Մ... քաղաքին այս հանրական բարեբաստութիւնը զոր Մատըլէն տուած էր, մեր արդէն նշանակած տեսանելի նշաններէն զատ ուրիշ թաքուն նշան մըն ալ ունէր, որ թէեւ տեսանելի չէր, բայց ոչ նուազ չօշափելի էր: Այս նշանը երբեք չի վրիպիր եւ ոչ մէկուն ուշադրութենէն: Երբ ժողովուրդը կը տառապի, երբ գործը կը պակսի, երբ առեւտուրը կ'ոչնչանայ, հարկատուն նեղութեան պատճառաւ տուրք տալ չուզեր, վճարումին պայմանաժամը կուգայ, կ'անցնի, եւ տէրութիւնը բռնադատելու եւ տուրքը հաւաքելու համար շատ ծախք կ'ընէ: Ընդհակառակն երբ առատօրէն գործ ըլլայ, երբ քաղաքը բարեբաստ եւ հարուստ է , տուրքը դիւրութեամբ կը վճարուի եւ տէրութիւնն ալ հաւաքելու համար քիչ ծախք կ'ընէ: Կրնայ ըսուիլ թէ ընդհանուրին թշուառութիւնը եւ հարստութիւնը անվրիպելի ջերմաչափ մը ունին, որ է տուրքերու հաւաքման ծախքը: Եօթը տարուան մէջ Մ...ի նահանգին տուրքերու հաւաքման ծախքը չորսէն մէկի իջած էր, եւ այս պատճառաւ Պ․ Տը Վիլէլ, որ այդ ատեն գանձային պաշտօնեայ էր՝ ստէպ այս նահանգը կը յիշէր միւս նահանգներուն նկատմամբ խօսելու ատեն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան (Ժան – Արթին) եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Սահակ Յարութիւնեան , Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Պէյլէրեան եւ զաւակները, Օր. Ալիս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ենովքեան եւ զաւակները , Նուպար եւ Ստեփան Տէր-Մինասեան ընտանիքները եւ զաւակները , Քէօսէեան, Ժամկոչեան, Կիրակոսեան , Տուրկութեան , Մանկեան, Խաչատուրեան, Աչճիպաշեան , Ղազարեան , Օննեան, Քափլանեան, Ազնեան ընտանիքները եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, թոռնիկին, եղբօրզաւկին, քրոջզաւկին, սանուկին, ազգականին՝

ՓՈՔՐԻԿՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

վաղաժամ մահը 3 տարեկան հասակին , յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի Դեկտեմբեր 5ին, Սէն Ժէրոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

Այս տխուր առթիւ ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Տէր եւ Տիկին Բենիամին Ծակոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Արամ Աֆարեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանգուցեալ իրենց մօր եւ մեծ մօր

ՏԻԿԻՆ ԱՆԹԱՌԱՄ ԾԱԿՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Առ ի գիտութիւն հանգուցեալի յիշատակը յարգողներուն :

◆

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 10րդ տարելիցը կը տօնուի 17 Դեկտեմբեր Կիրակի առաւօտ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութեան կը մասնակցին Մայր եկեղեցւոյ դպիրները :

Յաւարտ պատարագի , մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներուն ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ :

Սկիզբ ժամերութեան 8·30, պատարագ 10·15 :

◆

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ իր անդամներուն եւ մերաղն ժողովուրդին թէ Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով, այս Կիրակի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պատարագի աւարտին պիտի ընդունի հաւատացեալներու շնորհաւորութիւնները անուան տօնին առիթով :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8,Պատարագ 10, Քարոզ 11·15, Հոգեհանգիստ 11·45:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ , ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Մարի Քէօյլեանի մահուան առթիւ : Ատամնաբոյժ Դաւիթեան 30 փրանք , Ձէրչեան ընտանիք, Օննիկ Քէօլեան, Յ. Թուլումճեան, Յ. Նէվշէհիրլեան եւ Յ. Մէլտոնեան քսանական , Մ. Գասպարեան, Հարութեան Արթին, Մ Թոքաթլեան, Կ. Դաւիթեան եւ Յ. Պէրպէրեան տասնական , Մ. Նէվշէհիրլեան եւ Գ. Աւետեան հինգական Փր. Թաղիս եկեղեցւոյ : Մ. Գասպարեան եւ Բ. Բրուտեան տասնական դպրոցին: Ճ. Բրուտեան տասը Թաղիս աղքատներուն: Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն եւ խորին շնորհակալութիւններ նուիրատուներուն :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին , Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր , պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

◆

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շարօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան փրանք : Հանդանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

◆

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ տարեկան , աւանդական հացկերոյթը , Կիրակի , Դեկտ. 17ին , կէսօրէ ետք, ժամը 13ին, տեղւոյն Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կոչունքին նպատակն է՝ տարին անգամ մը ի մի հաւաքել՝ համայնքին զանազան տարրերն ու ազգայինները եւ եղբայրական, ջերմիկ կապ, մթնոլորտ ստեղծել՝ մեր հանրային կեանքին եւ եկեղեցւոյն շուրջ :

Հայկ. ճաշացուցակը ճոխ է. —

Ապահովեցէք կոչունքի տոմսակները որ հրապարակ հանուած են եւ կը վաճառուին՝ Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն մօտ :

◆

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ռաֆիկ Սահակի Վարդապետեան, ծնած 1909ին Ախալքալաք գաւառի Խանչալի գիւղը: Հայրը՝ Տէր Սահակ (քահանայ), մայրը՝ Նազելի Մարտիրոսի Վարդապետեան քոյրերը Հայկանդուխտ , Սահականոյշ, եղբայրները՝ Նուպար եւ Արշաւիր, կինը՝ Լուսիկ, աղջիկները՝ Աստղիկ ,Լիոբա Լիտա : Փնտռողն է իր եղբօր Նուպար Սահակի Վարդապետեանի աղջիկը՝ Սահականոյշ Նուպարի Վարդապետեան: Ինք բանակ մեկնած է 1941ին, լուր առնուած է թէ Փարիզ է եւ կ'աշխատի իբրեւ թարգման :

Ընտանիքին հասցէն է Կոչարեան փողոց 8 չէնք, մուտք թիւ 1 , բնակարան 2, Երեւան , Հայաստան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Դպրոցասէրի նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, Դեկտ. 16, ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տան սրահը :

17, Rue Bleue, Métro Cadet

Matinée Dansante

DU COMITÉ DES ANCIENNES
ELEVES DU TEBROTZASSERE

Samedi 16 Décembre à partir de 17 h.

*C'EST UNE SOIRÉE
POUR LES JEUNES
VENEZ NOMBREUX*

ATTRACTIONS BUFFET

Entrée 5 Fr.

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ :

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ — Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 15 Դեկտ. Ուրբաթ ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ներկայանալ անդամատետրով :

◆

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկեր – ընկերուհիները այս Ուրբաթ , ժամը 20·30ին , 27 Պուլվ. Քառնօ, Մարշան տը Քուլէօրի քով: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան , Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ – խնջոյք մը :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ :

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Կը նախագահէ Բժ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՐՈՊԷՌ

Սոզի տը Շառլօ

Մասնաւոր օթօքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթօքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Րոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հոփիթալ Պերսի՝ ժամը 18ին :

Ճաշագին 10 փրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն 290 թիւ օթօպիւսը :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (առանձին հատորներ)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն , իտալերէն

ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 75 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 90 Ֆ· Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
13 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11085
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.085

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆ ՄԻՇՏ Կ'ԱՊՐԻ ԻՐ ԵՐԳՈՎ

Վենետիկեան Մշուշը, զոր երգեց բանաստեղծը, կ'իջնէ կարօտի Կղզիին վրայ, ուր թաղուած է Գուրգէն Ալէմշահ :

Տարեդարձներ ծննդեան, տարեդարձներ մահուան, կուգան յանկարծ յիշատակներ արթնցնելու : Եթէ ապրէր՝ իր վաթսունամեակը պիտի տօնէր, բայց այսօր իր վաղաժամ մահուան քսանամեակն է արդէն :

Խատուտիկ Պարտիզակէն մինչեւ Վարժարանը Հայկական, մերձաւոր վանականներու շունչին տակ, ապա երաժշտութեան Միլանօն, Գուրգէն Ալէմշահ հայ գիրին հետ սիրեց Հայ Երգը, ապա կատարելագործեց իր երաժշտական ուսումը Իտալացի վարպետներու հետ, ու հասաւ Փարիզ, աղբիւր՝ ներշնչումներու :

Ծառը, հասուն, կուտար իր աղուոր պտուղները, ինքնատիպ երգերէ մինչեւ Աւարայրի փառաւոր համանուագը, երբ պաղ առաւօտը ամերիկեան Դեկտեմբերին՝ եկաւ հարուածել ոչ միայն տարաբախտ Գուրգէնը, այլեւ հայ Երգը, մանաւանդ Ի՛ր Երգը :

1947 Դեկտեմբեր 14, Տիթրոյթ : Մահը երգեց իր երգը, անողոք ու դաժան : Քիչ ետք սակայն մարմինը պիտի փոխադրուէր Կղզիին մէջ Հայկական, ուր այսօր վենետիկեան մշուշը, վանական մենաստանին մէջ, կ'իջնէ շիրիմներուն վրայ :

Այս մէկը օտար հողին չէ յանձնուած : Հողը Հայոց Կղզիին, տաքուկ ու մտերիմ, կը գրկէ սիրեցեալ զաւակը հայ երաժշտութեան :

Ու կը մնայ աւանդական մխիթարութիւնը մնացորդացին : Անմահ է ան որուն գործը տեւական է, որուն կեանքը եղած է ստեղծագործութիւն ու նուիրում, որ աւելորդ օրեր եւ ժամեր չէ ապրած, կորսնցնելու համար դիակներու թափօրին մէջ :

Գնահատուած երաժիշտ, սիրուած էր մարդը : Ջերմ ու ընկերական, հարուստ սրտով, պարզ ու մտերիմ : Սիրուած էր խմբավարը, բծախնդիր բայց հաղորդական :

« Եթէ արուեստը Հայրենիք չունի, նոյնը չէ արուեստագէտին համար, եւ հայ արուեստագէտին համար՝ Արարատի շուքէն անդին Հայրենիք չկայ · հայ երաժիշտին համար՝ հայրենի երգէն դուրս ներշնչում չկայ :»

Ալէմշահն է որ կը խօսի, որուն Երգը հասած է այսօր, Արարատի շուքին, գտած է իր հայրենիքը, որ միայն կրնայ յաւերժացնել Հայ Երգը :

Հայ երգը, որ կայ այսօր, որ կ'ապրի այսօր շնորհիւ մեծ Կոմիտասին՝ աղբիւր բոլոր հայ երգահաններուն : Ինչպէս եւ Ալէմշահին, որ կ'ըսէր.— «Ես իմ երաժշտութեանս հայեցի մասը Վարդապետին կը պարտիմ, անոր գործերուն ընթերցումով է որ հայ երաժշտութեան յայտնութիւնն ունեցայ » :

×

Վենետիկի դպրոցէն Վենետիկի գերեզմանատունը, Մխիթարեան կենդանի շունչով սկսած, Մխիթարեան լռած մեծերուն միացած, ու մէջտեղը՝ կեանք մը ու գործ մը :

Մշուշը իջած է կղզիին վրայ, շիրիմները կը ծածկուին, լռութեան մէջ, հեռուէն, շատ հեռուէն կուգայ Գուրգէն Ալէմշահի ձայնը՝

«Էլ աշխարհ չեմ գալու հօ նոր,
Իր տուածն եմ տալիս իրեն » :

Վասնզի ան միշտ կ'ապրի իր Երգով :

«ՅԱՌԱՋ»

ԻՆԷՕՆԻՒԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նիւ Տէյ թերթին թղթակիցը, Ֆլորա Լեւիս, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգարայի «գայլին» հետ, Իսմէթ Ինէօնիւ, որ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ Թուրքիոյ օրուան քաղաքական մտահոգութեանց մասին .—

Հ.— Թուրքիոյ կէս դարու պատմութիւնը ապրեցանք իր բոլոր դրուագներով : Կ'ուզէինք գիտնալ թէ Կիպրոսի տագնապը ի՞նչպիսի ազդեցութիւն ունեցաւ ձեր երկրին վերականգնումին վրայ :

Պ.— Բնականաբար վնասակար եղաւ :

Հ.— Ո՞րն է ձեր վերականգնումին գլխաւոր ազդակը :

Պ.— Քաղաքական անդորրութիւն :

Հ.— Ո՞րն է այդ անդորրութեան մեծագոյն արգելքը :

Պ.— Կիպրոսի դէպքը :

Հ.— Կարելի պիտի ըլլա՞յ համաձայնութեան մը յանգիլ :

Պ.— Կը թուի թէ հաշտարար հասկացողութիւն մը գոյացած է, բայց կը վախնամ որ առժամեայ ըլլայ :

Հ.— Չէ՞ք խորհիր թէ այս տագնապը վերջինն է այլեւս :

Պ.— Մակարիոսին պէտք է հարցնել : Ամէնէն աւելի Ամերիկա եւ Ռուսիա լաւատեղեակ են այդ բանին : Մակարիոսի ճարտարութիւնը հոն է որ այս երկու պետութիւններուն նկատումները կ'օգտագործէ իր նկատումներուն եւ շահերուն համաձայն : Մեր դժուարութիւնն ալ հոս է արդէն :

Հ.— Չէ՞ք խորհիր թէ Մակարիոս իշխանութեան գլուխ մնալով հանդերձ, կարգադրութեան եղանակ մը կարելի է գտնել :

Պ.— Անկարելի է, Մակարիոս վստահելի մէկը չէ, կարելի չէ ապաւինիլ եւ վստահիլ իրեն :

Հ.— Ի՞նչ կը խորհիք Թուրքիա – Ռուսիա եւ Թուրքիա – Ամերիկա յարաբերութեանց մասին :

Պ.— Երկար ատենէ ի վեր բարեկամ ենք Ամերիկայի : Միջոց մը թշնամացանք Ռուսիոյ հետ, բայց այժմ բարւոքած ենք մեր յարաբերութիւնները : Ալ պիտի չկրնան մեզի ի վնաս օգտագործել Ռուսիոյ թշնամութիւնը :

Հ.— Կարճատեւ բնակութիւն մը ունեցայ Թուրքիոյ մէջ եւ տեսայ որ Ամերիկա յաճախակի կը քննադատուի : Արդար կը գտնէ՞ք այս խծբծանքը :

Պ.— Քննադատութեան տեղի տուող բազմաթիւ դրդապատճառներ կան : Բայց մինչեւ վերջերս այս վէճերը դուրս չէին արձագանգած : Հիմա երեւան ելան եւ առօրեայ քաղաքականութեան նիւթ կը հայթայթեն, եւ մենք դեր մը չունինք այս երեւոյթին մէջ :

Հ.— Եթէ Կիպրոսի վէճը հարթուի, Ամերիկայի ուղղուած այդ քննադատութիւններն ալ վերջ կը գտնե՞ն :

Պ.— Եթէ Կիպրոսի վէճը արմատապէս կարգադրուի, այդ քննադատութիւններն ալ առաւելագոյն չափով կը վերնան : Ճոնսընի պատգամաւորը, Վէնս եկաւ, չկրցայ տեսակցիլ իրեն հետ : Արժանահաւատ աղբիւրներէ լաւագոյն տեղեկութիւններ ստացայ իր մասին : Աղէկ աշխատեցաւ, շատ տքնեցաւ վէճը հաշտարար միջոցներով հարթելու համար, եւ նկատողութեան արժանի արդիւնք մը ապահովեց : Միայն թէ Սայրըս Վէնս երբ կը պատրաստուէր Ամերիկա մեկնիլ, Մակարիոսի մէկ ընթացքին հետեւանքով ստիպուեցաւ ետ դառնալ : Չենք գիտեր թէ պատճառները ինչ էին, բայց սա գիտենք որ ամէն անգամ որ Ամերիկայէն պատգամաւոր մը կուգայ Կիպրոսի վէճը հարթելու համար, նոյն բանը կը պատահի միշտ, Պէլէն մինչեւ Սայրըս Վէնս : Ես փորձառաբար գիտեմ Մակարիոսի այս ռազմավարութիւնները, ոչ մէկուն կարեւորութիւն կուտայ, եւ միջնադարեան մտայնութիւնով բոլորը խաբէ կ'ընէ : Կատարուած իրողութիւններ երեւան կը հանէ : Այս անգամ ալ միեւնոյն խաղը կրկնեց, ինչպէս չորս անգամ խաղացած էր դայն Պէլի :

Հ.— Նկատելով որ Թուրքիա բարեկամ է Ամերիկայի, ի՞նչ աստիճան կրնան զարգանալ Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները :

Պ.— ՆԱԹՕի հաւաքականութեան մէջ 15 պետութիւններ կան : Ատենօք, Թուրքիա ամէնէն ոխերիմ թշնամին էր Ռուսիոյ : Ներքնապէս, այսպիսի քաղաքականութիւն մը անհրաժեշտ նկատուեցաւ : Իսկ արտաքին աշխարհին մէջ, այս պարագան դոհունակութիւն պատճառեց մեր դաշնակիցներուն : Ժամանակի ընթացքին ըմբռնեցինք թէ սխալ ըրեր ենք : Նախ ՆԱԹՕի անդամները բարեկամութիւն հաստատեցին Ռուսիոյ հետ : Զրոյց կը շրջի թէ Ամերիկա կը ջանայ դաշինք կնքել Ռուսիոյ հետ : Երբ այս է կացութիւնը, մենք ալ պարտաւոր ենք բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ մշակել Ռուսիոյ հետ : Այսպէս որոշեցինք եւ Ռուսերն ալ փոխադարձեցին մեր այս տրամադրութեան : Մեր միւս բարեկամներն ալ գոհ մնացին մեր այս որոշումէն, հաշուի առնելով նաեւ Ամերիկան : Ռուսիա մեր ամենամեծ բարեկամն է, մեր Ազգ· Պայքարի օրերուն մեզի օժանդակեց, յետագային դաշինք կնքեցինք Ռուսիոյ հետ : Ամբողջ աշխարհ խաղաղութեամբ ապրիլ կ'ուզէ, հետեւաբար Թուրքիոյ այս ընթացքը արդարանալի է ամէն տեսակէտով :

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Հ.— Ի՞նչ կը խորհիք Թուրք եւ Հելլէն տեւական հաշտութեան մասին :

Պ.— Աչքի առջեւ ունիմ անցեալ շրջաններու յարաբերութիւնները : Նախ ոխերիմ թշնամիներ էինք իրարու, յետոյ հաշտուեցանք եւ միջոց մը եղանք իրարու վստահող երկու բարեկամ պետութիւններ : Եղան ատեններ, ուր Հելլէնները մեզի խորհուրդ կը հարցնէին, իրենց ներքին տարակարծութիւնները եւ կուսակցական պառակտումները հարթելու համար : Երբեմն մեր միջամտութիւնն անգամ խնդրեցին : Անգամ մը անձնապէս միջամտեցի, եւ հակամարտ կողմերը լսեցի առանձին առանձին : Բոլորն ալ գաղտնաբար մէկզմէկ մրոտեցին եւ զիրար ամբաստանեցին, իբր անվստահելի : Արդիւնքը այն եղաւ որ երկու կողմերն ալ մահացու կռիւ մը մղեցին իրարու դէմ, մինչեւ որ արքայական վարչաձեւը հաստատուեցաւ : Յունաստանի «նոր քաղաքագէտները » հետզհետէ պղտորեցին Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը, որ Կիպրոսի վէճէն ետք անելի մը յանգեցաւ :

Հ.— Մեծ եւ պատմական փորձառութիւն մը ունիք, ի՞նչ կը խորհիք Թուրքիոյ ապագայի մասին :

Պ.— Մեծապէս յուսալից եմ : Կը հաւատամ թէ մեր ապագան աւելի լաւ պիտի ըլլայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ՏԵՂԻ ՉԵՆ ՏԱՐ

Ինչպէս գրած էինք արաբական վեհաժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ին, Ռապաթ : Արաբները բաւական կարծրացուցած են իրենց դիրքը թէեւ ներանցքներուն մէջ կ'ըսուի թէ Նասր տրամադիր է նոր զիջումներ ընելու Ուաշինկթընի «հասկացողութիւնը» ձեռք ձգելու համար :

Ըստ Գահիրէի ձայնասփիւռին, ժողովին օրակարգը պիտի ըլլայ.— Ա) Միջազգային կացութիւնը : Բ) Արաբական աշխարհի կացութիւնը : Գ) Արաբական լիկայի ամրապնդումը :

× Ամերիկեան Թայմ պարբերականին համաձայն մառեշալ Ամէռ քաղաքական կտակ մը ձգած է որ շատ ծանրակշիռ է Նասրի համար : Հոն Ամէռ կ'ըսէ թէ ապարդիւն կերպով խնդրած է «Կամալ եղբօրմէն որ ձգէ որ ապացուցանէ իր անմեղութիւնը զինուորական ատեանի մը առջեւ» : Ապա երկար ամբաստանագիր մը կայ եգիպտական քաղաքականութեան դէմ, որ պատերազմի առաջնորդեց Իսրայէլի դէմ :

«Հիմա որ շատ ուշ է, կ'ըսէ Ամէռ, կը հասկնամ որ նախագահը (իմա՝ Նասր) բոլորովին լքած է Եգիպտոսը եւ հոդ է մեր ձախողութեան պատճառը : Պէտք է մեր ժողովուրդով զբաղէինք փոխանակ ուրիշներու յեղափոխութեանց խառնուելու եւ հազարաւոր միլիոն ոսկի ծախսելու : Մենք մեր ձեռքով քանդեցինք մեր տնտեսութիւնը եւ մեր ճակատագիրն ու պատմութիւնը Սատանային ձեռքը դրինք » :

Աւելի հեռու, ըստ «Թայմի», մառեշալը կ'ըսէ.— «Եթէ քաղաքական այս կտակը հապճեպով գրուած է, պատճառն այն է որ մտահոգ եմ ինծի վերապահուած ապագայէն : Վստահութիւնս կորսնցուցի իմ բարեկամ եւ եղբայր՝ Նասրէն : Զանազան սպառնալիքներ ստացայ երբ հրապարակային դատավարութիւն պահանջեցի սպառնալիքներ՝ ընդմիշտ լռեցնելու համար » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ թերթերու կարգին Նուվէլ Օպսերվաթէօր, անդրադառնալով նախագահ տը Կոլի Հրեաներու դէմ ըրած յայտարարութեանց, Ժան Դանիէլի ստորագրութեան տակ կը գրէ.— « Տը Կոլ հակահրեայ է՞ : Ոչ, ոչ մասնաւորապէս : Եթէ խորհի թէ ատիկա կրնայ ծառայել օր մը այն գաղափարին, զոր ինք ունի իր մասին եւ Ֆրանսայի մասին, օր մը հակարաբ կ'ըլլայ կամ հակահայ, կամ հակա–որեւէ բան : Այս է ազգայնականութիւնը » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մտաւորականներու դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ իրենց ի նպաստ դիմումէ մը ետք :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրած էինք երէկուան թիւով « Փարիզեան Գիրքի Միջընկերակցական կոմիտէն » ենթարկուելով «Գիրքի Դաշնակցութեան » հրահանգին, որոշած է մասնակցիլ Չորեքշաբթի (Դեկտեմբեր 13)ի շարժումին, ընդհ· գործադուլ կատարելով :

Իբրեւ հետեւանք ոչ մէկ թերթ լոյս կը տեսնէ Հինգշաբթի Դեկտ· 14 թուականով :

« Յառաջ » ինչպէս բոլոր օրաթերթերը վաղը լոյս չի տեսներ, մեր յաջորդ թիւը՝ Դեկտեմբեր 15, Ուրբաթ :

×

A NOS LECTEURS

En raison de la grève du Syndicat du Livre et comme l'ensemble de ses confrères,

« HARATCH »

ne paraîtra pas demain (journal daté du 14 Décembre).

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՄԵԿՆԵՑԱՆ ԱՆԴԱՐՁ...

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Մեր դասարանին մէջ ամէնէն փայլունն էր Եդուարդը: Այդպէս ալ մնաց կեանքի մէջ, — բազմաշնորհ ու բազմեբախտ:

Բազմանդամ ընտանիքի մը կրտսերը, կորսնցուց ամէն ինչ, — տուն, տեղ, ծնողք, ընտանիք: Չկորսնցուց միայն մտքի պայծառութիւնը: Օժտուած էր իմացական բարձր տուրքերով եւ ներքին առողջ կլիմայով, որ մինչեւ վերջ կանգուն պահեց զինք, նոյնիսկ երբ իր հոգիին պահարանը սառած էր գրեթէ, ինչպէս պիտի ըսէր Շէյքսպիր:

Մինակ մարդ մըն էր, եւ ըստ այն ասացուածքին, թէ մինակ մարդը զօրաւոր մարդ մըն է, իմ հանգուցեալ ընկերս ալ զօրաւոր մնաց իր... անզօրութեան օրերուն իսկ: Ինչո՞ւ նախընտրեց մենաւոր անցորդի թափառիկ ու աներդիք կեանքը եւ չուզեց իրմէ անդին երկարաձգել իր տոհմը, որուն միակ շառաւիղն էր ու միակ ժառանգորդը: Չեմ կարծեր, որ վանականի խառնուածքն էր զինք հոսուն կեանքէն հեռու մղողը: Կրնար եպիսկոպոս, նոյն իսկ պատրիարք ըլլալ, եթէ վանքին մէջ փնտռէր ինչ որ չգտաւ, ինչ որ չուզեց գտնել աշխարհիկ կեանքի մէջ: Ունէր բոլոր շնորհքները Աստուծոյ ծառայելու եւ Քրիստոսի Աւետարանը քարոզելու բանիւ ու գործով:

Մանուկները կը սիրէր, առանց հայր ըլլալու, ինչպէս կը սիրէր վանքն ու եկեղեցին, առանց վանական ըլլալու: Ազգին ծառայելու բազմազան ձեւերէն ընտրեց վարժապետութիւնը, որուն կոչումը ունէր ի բնէ եւ որուն համար պատրաստուած էր երկար տարիներ, Նոր Դպրոցէն մինչեւ համալսարան: «Մէկ զաւկի տեղ, զոր չընծայեց ինծ Աստուած, հազա՛ր — հազար զաւակներ ունեցայ», — կրնար ըսել ինքն ալ բանաստեղծին պէս, որուն անունը թերեւս չէր իսկ գիտեր:

Ես յաճախ կը մտածէի իր մասին, իրմէ հեռու: Լման յիսուն տարի հեռու մնացինք իրարմէ: Զիրար չէինք տեսներ աչքով, կը տեսնէինք հոգիով: Յաճախ կ'աշխատակցէր մեր թերթին, ու փնտռուած անուն մըն էր գրական հրապարակի վրայ:

Օր մըն ալ գրեց ինծի. «Ա՛յ տղայ. ինչո՞ւ չես մտածեր գրականութեան պատմութիւն մը գրելու մասին մեր բազմահազար աշակերտներուն համար»: Պատասխանեցի իրեն, որ այդ գործին վարպետը ինքն էր, մինչ աշակերտ մը միայն կրնայի ըլլալ ես:

×

Ու պատահեցաւ վերջապէս, որ տեսնենք զիրար, այն օրէն ասդին, երբ բաժնուեցանք իրարմէ: Ինք Զուիցերիա գընաց ուսանելու, ես անապատները քշուեցայ՝ հոն իմ գիտցածս ալ մոռնալու:

Երկուքս ալ աւերակի վերածուած էինք, բայց ինքն էր մեծագոյն աւերակը: «Մահը վրան էր, բայց դեռ մեռած չէր», ինչպէս կ'ըսէր Դիոմեդէս, ցոյց տալով անկեալ վեհափառութեան՝ Մարկոս Անտոնիոսի գրեթէ անշունչ մարմինը:

Նոյն տխուր ու դժնէ զգայութիւնը ունեցայ ես ալ, երբ վերջին անգամ տեսայ զինք Պէյրութի մէջ, 1962ի ամառը: Կոյր էր ու կաթուածահար: Ձեռքը ծունկին զարկաւ, ու փակ աչքերէն արցունքի տաք կաթիլներ հոսեցան այտերն ի վար: Յիշողութեան վերադարձում մը ունեցաւ անշուշտ, հոգեկան աչքերով տեսաւ յիսուն տարի առաջուան կայտառ պատանին, որ ինքն էր, մինչ ես կը դիտէի յիսուն տարի ետք դեռ առկայծող կանթեղը, որ կը պլպլար, բայց չէր մարեր:

— Ասա՞նկ պիտի ըլլայինք..., — կրցաւ ըսել միայն՝ զիս ալ իրեն հետ յիսուն տարի ետ տանելով կեանքի աստիճանացոյցին վրայ:

Իր արցունքին ջերմութիւնը դեռ կը զգամ դողացող մատներուս ու սրտիս վրայ:

×

Աւա՜ղ, երբեմնի շքեղ ապարանքէն փլատակ մը մնացած էր հիմա, որուն կը նայէի ակնապիշ եւ կը յամառէի փըլփըլած ապարանքին տակ տեսնել յիսուն տարի առաջուան Եդուարդը, չէ՛ն, ուրախ, սրամիտ, խոհուն, առոյգ, աշխոյժ, իմաստուն եւ դեռ ինչ որ կը մնայ բառարաններուն մէջ՝ այս բառերը հեռուէն կամ մօտէն յիշեցնող:

Երանի՜ տեսած չըլլայի զինք եւ չունենայի տրտում առիթը ապարանքը բաղդատելու փլատակներուն հետ:

Եւ հիմա ուրիշ բան չեմ կրնար ըսել իր մասին: Այսքանն ալ կրցայ գրել՝ ձեռքս սրտիս վրայ դրած, յուզումէն այլայլած, գրեթէ հեւասպառ:

Բ. Թ.

ԹՈՒՐՔԵՐԸ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ» ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ...

Բ.

30 *Սեպտեմբեր* 1895, *Երկուշաբթի: Հարիւրաւոր Հայեր ցոյց մը կազմակերպեցին եւ Պապը Ալիի վրայ քալեցին՝ երեք երկիրներու կողմէ յառաջ քշուած բարենորոգութեանց կատարումը պահանջելով Արեւելեան նահանգներու մէջ: Կառավարութիւնը երբ տեղեկացաւ այս ցոյցին կազմակերպումին, ուզեց ցրուել ցուցարարները՝ ոստիկանական ուժերու միջամտութեամբ: Բայց որովհետեւ Հայերը կ'ուզէին ըմբոստութեան մը ձեւը տալ իրենց չղթայազերծած այս շարժման եւ բախումներու ընթացքին Թուրք սպայ մըն ալ նահատակուեցաւ, խնդիրը բոլորովին մեծցաւ եւ ծաւալեցաւ:*

Եպարքոսը ստիպուեցաւ զինուորական ուժերուն օգնութեան դիմել, կացութեան կարենալ տէր դառնալու համար: Եւ սակայն, Ապտիւլ Համիտ չէր ուզեր որ բանակը խառնուի այս գործին եւ կը փափաքէր խնդիրը կարգադրել ոստիկանական ուժերուն միջոցաւ: Իզմիրլեան Պատրիարքի գրգռութիւններով, Հայերը կ'ուզէին յեղափոխութիւն մը յառաջացընել մայրաքաղաքին մէջ: Վերջապէս կարելի եղաւ զիրենք ցրուել, բայց նորէն խմբակներու ձեւով կը յարձակէին անոնք աջ ու ձախ եւ վնասներ կը պատճառէին:

Այս կացութիւնը շարունակուեցաւ այս ձեւով, մինչեւ 9 *Հոկտեմբեր: Ապա, շարժումը զսպուեցաւ ամբողջութեամբ եւ կիրքէն աչքերը կուրցած յեղափոխականներուն, օտար միջամտութիւն ապահովելու նպատակաւ, տգէտ ժողովուրդին մօտ ստեղծած ըմբոստութիւնն ալ ապարդիւն մնաց եւ այսպէսով վերջ գտաւ: Նման դէպքեր պատահած էին նաեւ Տրապիզոնի մէջ, Հոկտեմբերի 7ին, ինչպէս յայտնի կ'ըլլար մայրաքաղաք հասնող լուրերէն:*

Եպարքոս Սայիտ Փաշա, այս դէպքերէն ետքը պաշտօնանկ եղաւ, այն ամբաստանութեամբ, թէ պէտք եղած ձեւով միջոցներ ձեռք չէր առած: Իսկ իր տեղը եպարքոս կարգուեցաւ Քեամիլ Փաշա, որ Անգլիոյ մարդն էր, իսկ Անգլիա ջերմ համակիր մըն էր Հայկական Հարցին եւ Թունդ պաշտպան:

Անգլիական կառավարութիւնը գոհացընելու համար Քեամիլ Փաշա եպարքոս կարգուեցաւ 1 *Հոկտեմբեր* 1895*ին, բայց շատ կարճ ժամանակամիջոց մը միայն կարողացաւ մնալ իր այս նոր պաշտօնին վրայ: Շուտով պաշտօնանկ եղաւ ինքն ալ իր կարգին, Սուլթանին ներկայացուած օրէնքի նախագծի մը պատճառաւ:*

Քեամիլ Փաշա, իր ներկայացուցած նախագծով կը շեշտէր, թէ պետութեան գործերը Պալատի ձեռքին մէջ կեդրոնացած ըլլալով՝ Բարձր. Դուռը կորսնցուցած էր իր իշխանութիւնն ու զուրկ էր այս պատճառաւ անհրաժեշտ հեղինակութենէն: Այս կացութեան հետեւանքով ալ, ժողովուրդն ու օտարները հայկական խնդիրներէն եւ ընդհանրապէս բոլոր գործերէն Սուլթանը պատասխանատու կը համարէին: Մինչդեռ, ըստ նոյն օրինագծին, Պալատը պէտք է որ անպատասխանատու ըլլայ նման խնդիրներու մէջ, իրենց իրաւասութեանց սահմաններուն մէջ պատասխանատուութիւններ պէտք է տրուէին եպարքոսներուն: Ասկէ զատ, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար եպարքոսներուն թողուլ ընտրութիւնը դահլիճի միւս անդամներուն՝ նախարարներուն, Նախարարաց Խորհուրդին մէջ քննուած խնդիրներն ու առնուած որոշումները պէտք չէ աւելի սպասեն եւ շուտով փոխանցուելու են գործադիր իշխանութեանց, իսկ Պալատին կողմէ տրուելիք որոշումներէն պէտք է նախապէս տեղեակ պահուին եպարքոսն ու կառավարութեան անդամները:

Եթէ այս բոլոր առաջարկները ընդունուէին եւ օրինականանային, Ապտիւլ Համիտ այդ պարագային կը զրկուէր բազմաթիւ իրաւունքներէ եւ կարելիութիւններէ, նախաձեռնութիւնը կը կորսնցնէր նաեւ այսպէսով ի մէջ այլոց «Հայկական Հարց»ին առընչութեամբ: Ատենին, Ճէվատ փաշան ալ նման առաջարկ մը ներկայացուցած էր Պալատին եւ Սուլթանը այդ պատճառաւ էր որ պաշտօնանկ ըրած էր զինքն ալ:

Քեամիլ Փաշայի պաշտօնանկութեան օրերն իսկ, այսինքն՝ 7 *Նոյեմբեր* 1895*ին, Սուլթանին մտերիմներէն եւ գրեթէ Բարձ. Դրան մօտ Պալատին լրտեսը համարուած Ներքին նախարար Հալիլ Րըֆաթ փաշան եպարքոս կը կարգուէր եւ անկէ ետքն ալ դէպքերը կը ստանային նոր դարձուածք:*

Ահաւասիկ, «Պանքայի դէպքը» անունով ծանօթ՝ Պոլսոյ մէջ երկրորդ հայկական միջադէպը կը պատահէր այս անձին եպարքոսութեան օրով, երբ ան տասնըմէկ ամսուան եպարքոս էր, այսինքն՝ 26 *Օգոստոս* 1896 *Թուականին: Կարգ մը տարրեր, որոնք գրգռուած էին հայ յեղափոխականներուն կողմէ, Մըկըրտիչ Իզմիրլեան Պատրիարքին տեղ Բարթողիմէոս անուն վարդապետի մը նշանակումին պատրուակին ներքեւ, այդ օրը զանազան գործերու պատճառաբանութեամբ մէկիկ – մէկիկ մտեր էին Օսմանեան Դրամատան շէնքէն ներս եւ յանկարծ զէնքի փարելով՝ սկսած էին կրակել աջ ու ձախ:*

Այդ մարդիկը, ներկայ պաշտօնեաներուն մէկ մասը կալանաւորեցին եւ յայտարարեցին, որ եթէ «Հայկական պահանջները» չընդունուէին ու չգործադրուէին, դրամատան շէնքը օդը պիտի հանէին:

Կառավարութիւնը, սակայն որ առաջին Հայկական դէպքին տուած փորձառութենէն աչալուրջ կը հսկէր, ոստիկան ու զօրք կը պահէր տեւաբար կարեւոր հաստատութիւններու մօտ: Այս պատճառաւ ալ, դէպքը շուտով խափանուեցաւ եւ նախաձեռնարկները ձերբակալուեցան:

Այդ միջոցին, խումբ մը մարդիկ ալ ռումբերով յարձակած էին Բարձր. Դըրան (Պապը Ալի) վրայ եւ նոյնիսկ փորձած էին ատրճանակով սպաննել եպարքոս Հալիլ Րըֆաթ փաշան: Եւ սակայն, անոնք ալ շուտով ցրուեցան, կատարուած շուտափոյթ եւ ազդու միջամտութեան պատճառաւ:

Այսուհանդերձ, կարելի չէր բոլորովին չչմեցնել յեղափոխականները, որոնք հանդարտիլ չէին գիտեր: Այսպէս, անոնք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԵՐՋԱԿԷՏ ԵՒ ՍԿՍԻՆՔ ԾԱՅՐԷՆ

(Ռումանական արդի գրականութիւն)

Առաւօտեան ժամը 10ն էր, եւ անկասկած՝ հինգշաբթի օր մը, քանի որ երբ կարծեր էի, թէ քանոնով մը գծած էի «Տ» հաշուի ցուցակները, հիմա ճշգրիտ կերպով կը վերյիշեմ, թէ գծեր էի «Ռատիոյի յայտագրով», զոր գներ էի գրասենեակ երթալու ճամբուն վրայ եւ պատառ ըրեր զայն: Այս թղթապատառով գրասեղանիս զարկի, երբ տեսայ, թէ բան մը չի հասկնար ըսածէս եւ նոյնիսկ կը յանդգնի խենթ յորջորջել զիս:

Երբ զիս «խենթ» յորջորջեց, քիչ մնաց որ թիկնաթոռը անոր գլխուն նետեմ, բայց չեմ գիտեր, թէ ինչ բան կասեցուց զիս: Այդ օրերուն, ջիղերու կծիկ մը դարձած էի եւ ոչինչ պատճառով մը արիւնս գլուխս կը խուժէր:

Օֆ, Աստուած իմ, պատմութիւնս գէշ սկսայ: Միշտ աճապարանք մը ունիմ հասնելու այնտեղ, ուր անցուդարձերը աւելի հետաքրքրական են եւ, — ոչ թէ կ'անցնիմ մանրամասնութիւններու վրայէն, ասիկա մեղք մը չէ, քանի որ մարդիկ համբերութիւն չունին մտիկ ընելու ամէն տեսակ ոչնչութիւններ, — այլ պատմութիւնս կը սկսիմ կէտէ մը, ուրկէ ոչինչ կը հասկցուի եւ կ'ուզեմ ամէն ինչ քիչ բառերով եւ կը շփոթիմ աւելի շատ, քան եթէ սկսած ըլլայի Ադամ-Եւայէն:

Վերջակէտ, եւ վերսկսինք ծայրէն, օրինակ:

Ինչպէս ըսի, առաւօտեան ժամը 10ն էր, հինգշաբթի օր, հազար շարժառիթ ունէի լաւ տրամադրութեան մէջ ըլլալու համար, բայց ենթադրենք, թէ այդքան շարժառիթ գոյութիւն ունէր, երբ, 19 տարեկանիդ աւելի լաւ կը շահիս եւ, ըստ ԻՒՆԷՍՔՕյի վիճակագրութեան, երկրագունդին վրայ կ'ապրին աւելի քան մէկուկէս միլիար կիներ, որոնցմէ եթէ դեղչենք պառաւներն ու փոքր աղջիկները, կը մնայ մօտաւորապէս մէկ միլիար հասուն աղջիկ, չես կրնար գէշ տրամադրութեան մէջ ըլլալ: Այսպէս ուրեմն տասնեւինը տարեկան էի, ունէի աղջիկներու ճշմարիտ հաւաքածոյ մը, աղջիկներ, որոնք խենթ կ'ըլլային ինծի համար, քանի որ զուարթ երիտասարդ էի, առաջնակարգ պարող եւ միայն ամառնային հագուստ՝ ունէի երեք հատ, եւ աւելին ըլլալով՝ սորված էի ֆրանսերէն եւ սպաներէն լեզուները, որոնց վրայ կ'աւելնային այն իրողութիւնները որ կ'ածիլուէի ամէն օր եւ կը վարուէի քաղաքակիրթ մարդու մը պէս. աղջիկներուն համար ծաղիկ՝ ծաղիկ, քոլոնիա՝ քոլոնիա, սինեմա՝ սինեմա, չէի յօրանջեր երբ անոնք զիս կը ձանձրացնէին, կամ, եթէ յօրանջէի իսկ ձեռքովս կը ծածկէի բերանս, աննշմարելիօրէն, չէի հայհոյեր, անոնցմէ ոչ մէկը երբեւիցէ լսեց նոյնիսկ «կորսուէ՛» գնա խօսքը: Այդ տարիներուն սակայն, բացի այդ հիմնական շարժառիթներէն, այսպէս ըսած՝ ունէի նաեւ բաւական շօշափելի ուրիշ շարժառիթներ ալ: Կ'աշխատէի ՉԵՔի մէկ մեծ մասնաճիւղին մէջ, դուրս կը հանէի ֆիշեր եւ հեռախօսով կը հաստատէի այդ ֆիշերուն վրայ արձանագրուած մնացորդ գումարները եւ նոյնիսկ, երկու օր առաջ պաշտօնս բարձրացած էր, կարգուած էի տասը աղջիկներու պետ. ճիշդ տասը. ոչ աւելի, ոչ պակաս: Այս՝ ձեռք կայ մէկ: Երկրորդ՝ մէկ շաբաթ է վեր փոխադրըուած էի նոր բնակարանս. ունէի իմ սեփական սենեակս 16 քառ. մեթրի վրայ, մառան, լոգարան, պատին մէջ պահարան, կեդրոնական ջեռուցում: Գնած էի նոր նստարան մը, ըմպելիներու դարակ, կանաչ թիկնաթոռ մը եւ սենեակիս պատերը զարդարած էի մարզիկներու նկարներով զորս կտրած էի հանդէսներու էջերէն: Պիտի կրնայի աւելցնել նաեւ թէ երեքշաբթի օր Իլոնան ինծի նուիրած էր փողկապ մը, զոր գնած էր ինքնահաւան գրողի մը համար, բայց տուած էր ինծի՝ պարզապէս այն պատճառով, որ պարկեշտօրէն վարուած էի իրեն հետ եւ ըսած՝ թէ քանի փարայի արժէք ունի սկսնակը եւ թէ կիրակի օր իմ նախասիրած խումբս յաղթած էր հակառակորդի մրցադաշտին վրայ, եւայլն, եւայլն:

Ի՞նչ երկարեմ: Գրասենեակի բոլոր աղջիկները եռեւէս կը դառնային. կ'երդնում որ ոչ մէկ չափազանցութիւն կայ ըսածիս մէջ. ես չեմ սիրեր պարծենալ յաջողութիւններովս, մանաւանդ, երբ քանի մը տարի անցած է այդ օրերէն, քանի որ այժմ 1966ն է, մինչեւ այդ պատմածներս տեղի ունեցած են 1962ին: Պատուոյս վրայ կ'երդնում, որ այս է ճըշմարտութիւնը:

Բոլորը շուրջս կը դառնային, տունէն սանտուիչներ *կը բերէին, զիրենք սինեմա կը տանէի կարգով ու անոնցմէ իւրաքանչիւրը ունէր ծոցատետր մը, ուր կ'արձանագրէր թէ ո՛ր օրը պիտի գայ իր կարգը, որպէսզի սխալ մը տեղի չունենայ:*

Վիորիքան ինծի առաջարկեց նոյնիսկ չապիկներս լուալ, ինչ որ, բնականաբար, մերժեցի:

Ես անոնց բարեկամն էի եւ շատ լաւ կը կատարէի իմ այս դերս, փառահեղութիւն ունէի անոնց վրայ եւ բոլորը կը սիրէի ինչպէս քոյրեր:

ՕՔԹԱՎ ՓԱՆՔՈՒ-ԵԱՇ

Թարգմ. Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(1 – Շար.)

«ՋՀԱՑ ՄԵՐ ՀԱՆԱՊԱԶՈՐԴ»

Հաշիւ եղած է որ ամէն տարի, ամբողջ աշխարհի վրայ երկու հարիւր միլիոն հաց կ'արտադրուի: Այսինքն՝ ներկայիս աշխարհի վրայ ապրող ամէն մէկ մարդ, միջին հաշուով՝ տարեկան 61 հաց կը սպառէ:

Կասկած չկայ ուրեմն՝ թէ հացը մարդուն համար կը շարունակէ սնունդի հիմնական տեսակ հանդիսանալ: Ճշմարտութիւն է, թէ հարուստ երկիրներու մէջ, ուրիշ ուտեստեղէններու հետ համեմատելով՝ աւելի քիչ հաց կը սպառի: Սակայն նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ուր աշխարհի բոլոր երկիրներէն կեանքի ամենաբարձր մակարդակը գոյութիւն ունի, տարեկան քառասուն միլիոն հաց կ'արտադրուի:

Հացը մարդուն իբրեւ հիմնական սնունդ կը գործածուի տասը հազար տարիներէ ի վեր: Տարօրինակը այն է՝ որ շատ քիչ փոփոխութիւններ մտցուեցան անոր պատրաստութեան եղանակին մէջ այս երկար ժամանակաշրջանի ընթացքին: Ներկայիս մեր կերած հացը, շատ չի տարբերիր այն հացէն՝ որ նախապատմական շրջանին կ'ուտէին մեր նախնիքները:

Հացի «գիւտը» կը վերագրուի նախապատմական մարդոց, որոնք տասը հազարամեակ առաջ կ'ապրէին Զուիցերիոյ ճահճային համայնքներուն մէջ: Սակայն հին Եգիպտացիներուն կը վերագրուի հացի առաջին մեծ «կատարելագործումը» — թթխմորի յաւելումը:

Ցամենայն դէպս, Եգիպտացիները մեր այսօրուան գործածած աշխատուած խմորը չէին գիտեր եւ թերեւս կը հիմնուէին ինքնաբերաբար տեղի ունեցող խմորումին վրայ, որ խմորը կ'ունենայ ջերմութեան որոշ պայմաններու ներքեւ:

Սակայն, մեր օրերուն անգամ շատ մը ժողովուրդներ հացը կը նախընտրեն ուտել այնպէս, ինչպէս կը պատրաստուէր Եգիպտացիներու «կատարելագործումէն» առաջ:

Հնդկաստանի, Պարսկաստանի, Հայաստանի եւ Սկանտինաւիոյ որոշ շրջաններուն մէջ՝ հացը առանց խմորումի կեփուի փուռին մէջ, այսինքն՝ առանց թթխմորի: Կը հաշուուի՝ թէ մարդկութեան մէկ քառորդը այսօր չխմորուած հաց կ'ուտէ:

Հրէական Զատկի աւանդութեան մէջ, չխմորուած հացը Եգիպտոսէն Հրեաներու ելքը կը խորհրդանշէ: Իսրայէլեան ցեղերը Եգիպտոսէն այնքան աճապարանքով մեկնեցան, որ հացը եփուելէ առաջ չհասաւ «ուտելու»: Այն ժամանակուընէ Հրեաները ամէն տարի ելքի տարեդարձին չխմորուած հաց կ'ուտեն:

Քանի մը դար յետոյ, Հրեաները կը պարսաւէին անկումը Հռոմէացի ամբոխին, որ գոհ կ'ըլլար՝ երբ իր կայսրերը պարզապէս «հաց ու ներկայացում» կ'ապահովէին իրեն: Սակայն այն ժամանակ Հռոմի մէջ այնքան անգործներ կային որ կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ (ընկերային խնամատարութեան» շատ յառաջդիմական ծրագիր մը գործադրել, քանի որ ոչ միայն անգործներու սննդառութիւնը (ձրի ցորեն բաժնելով) այլեւ անոնց ... զուարճութիւնը (ձրի ներկայացումներով) կ'ապահովէր:

Քրիստոսէ վերջ Բ. դարու սկիզբները Հռոմ 258 հացագործարաններ ունէր եւ Թրայանոս կայսրը հացթուխներու առաջին հանրային դպրոցը հիմնեց: Մեծ տուները սակայն սեփական փուռեր ունէին հաց եփելու համար:

«Հաց եւ ներկայացում» ի քաղաքականութիւնը ի վերջոյ հռոմէական կայսրութեան այլասերումն ու անկումը յառաջացուց: Հռոմէական ուժի անհետացումով շատ բան փոխուեցաւ աշխարհի վրայ: Հացը սակայն չփոխուեցաւ:

Միայն 1792ին է որ հացի արտադրութեան երկրորդ մեծ յառաջդիմութիւնը արձանագրուեցաւ:

Այն տարին, հացագործ մը, որուն անունը դժբախտաբար պատմութիւնը չըկրցաւ փրկել, գտաւ՝ թէ հացը աւելի արագ եւ աւելի լաւ կ'ուռի գարեջուրի թթխմորով: 1800էն ետք նոր մեթոտը տարածուեցաւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ եւ ժողովուրդը սկսաւ ուտել լաւագոյն հացը որ արտադրուած էր երբեւիցէ:

Գրեթէ միեւնոյն ժամանակաշրջանին, ջաղացքներու կատարելագործումով, ճերմակ հացը, որ մինչեւ այն ժամանակ հարուստներու մենաշնորհը կը հանդիսանար, բաւական աժանցաւ եւ ամբողջ ժողովուրդը կրցաւ ուտել:

1868ին Միաց. Նահանգներու մէջ Չարլըս Ֆրայշման սկսաւ խտացած սալաձեւ հացի թթխմոր արտադրել եւ քանի մը տարի ետք քիմիագէտները յաջողեցան արտադրել զօրաւոր եւ կայուն թթխմոր մը, որու շնորհիւ հացագործարանները կարողացան ճարտարարուեստականացած ձեւով մեծաքանակ հաց արտադրել:

Մեծ հացագործարաններուն մէջ հացերը կը դրուին երկաթէ շարժուն անուրներու վրայ, որոնք շարունակ երկար ու նեղ փուռէ մը կ'անցնին եւ այս ձեւով քանի մը վայրկեանի մէջ կ'եփին: Այս կերպով օրական հազարաւոր հացեր կ'արտադրուին:

Միացեալ Նահանգներու եւ ուրիշ երկիրներու մէջ խմորին մէջ կենսանիւթեր եւ ուրիշ տարրեր կ'աւելցուին: Սակայն, այս բոլոր կատարելագործումներով հանդերձ մեր հանապազօրեայ հացը հազարաւոր տարիներէ ի վեր կը շարունակէ իր բաղադրութեան մէջ անփոփոխ մնալ — ալիւր, ջուր, աղ, թթխմոր եւ եփել:

Եւ հակառակ մարդկութեան յառաջդիմութեան ու կեանքի մակարդակի բարձրացման, չի թուիր՝ թէ հացը պիտի դադրի մեր սնունդի հիմը հանդիսանալէ:

Թարգմ. Սէ

տեղ - տեղ յարձակում կը գործէին ժողովուրդին վրայ, պատուհաններէն ռումբեր կը նետէին, հրացան կամ ատրճանակ կը պարպէին: Ժողովուրդէն, ոստիկաններէն եւ զինուորներէն շատ մարդիկ կը սպաննուէին:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹԷՔՆԻՔԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՁԵՒԵՐ

ՀՐԱՁԳՈՒԹԻՒՆ.— Փոքր հրացան՝ պառկած դիրքով՝ երրորդ Գագիկ Ջօհրապեան 596 կէտ:

Թիւ 12 վարժութիւն.— Երրորդ՝ Մ. Վերդեան 325 կէտ:

Թիւ 6 վարժութիւն (3 դիրքով).— Արա Սիմոնեան պառկած դիրքով՝ երկրորդ 396 կէտ:

Փոքր ատրճանակ.— Թիւ 8 վարժութիւն՝ պատանիներէն Սամուէլ Մնացականեան չորրորդ 580 կէտով:

Որսորդական հրաձգութիւն.— 16րդ Հայաստան:

ԿԻՆԵՐ.— Փոքր ատրճանակ՝ Օր. Զինայդա Զոլոտնիքովա: «Արագ» վարժութեանց մէջ երրորդ հանդիսանալէ ետք ազատ վարժութեանց փոխ-ախոյեանուհի հռչակուելով, շահեցաւ մէկ պրոնզէ եւ մէկ արծաթ մետալ:

Ընդհանուր դասաւորում.— 13րդ Հայաստան:

ՀԵԾԵԼՈՒԹԻՒՆ.— 13րդ Հայաստան, «մեծ մրցանակ» մասնագիտութեան մէջ 10րդ դասաւորուելէ ետք:

ՌԱՏԻՕ - ՍՓՈՐ.— Աղուեսորս (ռատիօ ազդանշաններով կողմնորոշում) Հայաստան 15րդ, պատանիներ երրորդ: Անհատական դասաւորման մէջ Ս. Ղազարեան 3րդ, Ն. Պետրենքօ Դ. եւ Լ. Իգնատեւա Զ. հանդիսացան:

Ընդունման եւ հաղորդման մրցումներ. — Հայաստան (մարզիչ Ի. Խըվոսթիք) չորրորդ հանդիսացաւ: Լեւոն Գասպարեան փոխ-ախոյեան հռչակուելէ ետք Խորհ. Միութեան մրցանիշ մը կոտրելով «մարզական վարպետի» տիտղոսը ստացաւ: Մ. Յովհաննէսեան դարձաւ «մարզական վարպետութեան թեկնածու»: Լաւ էին նաեւ Ռ. Վանէսեան, Թ. Բուղիաշվիլի եւ Օ. Մուրատովա:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄՈՏԷԼԻՍՏՆԵՐ (Աէրօմոտելիզմ).— Եդուարդ Քարամեան երրորդ հանդիսացաւ:

ԾՈՎԱՅԻՆ ՄՈՏԷԼԻՍՏՆԵՐ.— Առագաստանաւեր.— Քաթամարաններ 4րդ Ա. Մուրատեան (պատանի), «Մ» տիպարի առագաստանաւեր,— 5րդ Գ. Ղազարեան, պատանիներէն Ս. Քերոբեան ութերորդ: Թիւ տասը մոտէլներ.— 15րդ Ռ. Յովհաննէսեան: «Ռատիոյով ղեկավարուողներ (Թէլէկիտէ ըստ Ֆրանսացւոց): Մ- Փափուճեան երրորդ հանդիսացաւ:

Ռազմանաւային մոտէլներ.— Ութերորդ Ա. Կիրակոսեան:

Քաղաքացիական նաւերու մոտէլներ.— Վեցերորդ Զ. Գալըչեան:

30 վաթ հզօրութեամբ՝ երկու խորանարդ սանդիմեթրընոց շարժիչով մոտէլներ.— Չորրորդ Լ. Գաբրիէլեան:

Արագընթաց նաւերու մոտէլներ.— 5 խորանարդ սանդիմեթր շարժիչով՝ Ա. Վասիլեան 107 քմ. 800 ժամական արագութեամբ 12րդ հանդիսացաւ, Տասը խոր. սանթիմեթր 16րդ Ա. Կիլիկեան:

Ընդհանուր դասաւորում ծովային մոտելիստներու.— Վեցերորդ Հայաստան:

ՄՈԹՕ . ՍԻՔԼԻԶՄ.— Կարպաթեան լեռնային շրջանին մէջ՝ «Բազմամարտ (մոթօ - քրոս եւն.) 1600 քմ.:

175 խորանարդ սանթիմեթր.— Փոխ-ախոյեան Ռիգայի խորհրդահայ մարզիկ Վ. Աթոյեան:

Խարա Մուղային մրցումներ (աւստրալիական սիստեմով):

Անհատական դասաւորման մէջ.— Կ. Ուլուքի եւ Ժ. Աստուրեան կէս-ֆինալ հասան:

Խմբային կէս-ֆինալներ.— Հայաստան 16 կէտով երրորդ՝ ապահովելով վերջնական դասաւորման հինգերորդ կամ վեցերորդ տեղը:

ՔԱՐԹԻՆԿ.— Հայաստան (Ալեքսան Խաչատուրեան, Էդիկ Սրապիոնեան, Սերգէյ Բեհբութեան) իններորդ:

125 խորանարդ սանթիմեթր.— Հինգերորդ Սերգէյ Բեհբութեան:

Պատանիներ՝ վեցերորդ Գէորգ Գէորգեան (վրացահայ, Ռոպէռ Ակոբով ախոյեան հանդիսացաւ): Հայաստանի պատանիները եօթներորդ:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԱՅԻՆ ԵՐԿԱՄԱՐՏ (պիաթլոն).— Վառելանիւթի խնայողութիւն, արգելքներու շրջանցում (ըստ Ֆրանսացւոց սլալոմ).— Չորրորդ Հայաստան: ԳԱԶ - 51 բեռնատար ինքնաշարժերով՝ Վ. Քիրաջեան փոխ-ախոյեան, Ծ. Յովսէփեան երրորդ:

ԿԻՆԵՐ.— Վոլկա ինքնաշարժով Հայաստանի Մարիա Պալիմարգուք երրորդ:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԱՅԻՆ ՌԱԼԼԻ.— Վոլկա ինքնաշարժով՝ Հենրիկ Զարգարեան եւ Յարութիւն Յարոյթիւնեան: «Սպարտակիատներու ախոյեան» հռչակուեցան:

ՓԼԱՆԷՕՐՆԵՐ (առանց շարժիչի օդանաւ), Ֆրանսացւոց «Վոլ ա վուալ» կոչած մասնագիտութիւնը.— Ութերորդ Հայաստան:

Հարիւր քիլոմեթր եռանկիւնաձեւ թռիչք՝ չորրորդ Օր. Կալինա Մարտովա մէկ ժամ 27′ 14″ 4Հայաստանի մրցանիչ):

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐ (Սփոր Սիւպ - Աքուաթիք):

Ծովային բազմամարտ (լող, թիավարութիւն, հրաձգութիւն, եախթինկ, քրոս - քընթրի), այրերը լաւագոյն լողորդ Ալեքսանդր Զուէվ) 16րդ, կիները (լաւագոյն լողորդուհիներ Նինա Զանքովա եւ Նինա Զուէվա) ութերորդ հանդիսացան:

Թիւ 5 ընդծովեայ մրցումներ.— Երրորդ Հայաստան: «Պատուոյ տեղ գրաւելով մրցանակակիր դարձան, Եւգենի Քոպոտ, Վ. Համբարձումեան, Ա. Ալմասակեան եւ Ս. Պետրենքօ:

Օր. Մարինա Պիչուգինա՝ առանց կողմնորոշման ընդջրեայ լողի ախոյենուհի հանդիսացաւ:

Օր. Էմմա Գրիգորեան երեք հարիւր մեթր լողի մէջ առաջին տեղը գրաւեց երկարատեւ սուզման ընթացքին երկրորդ, իսկ երկամարտի մէջ 2227 կէտով առաջին հանդիսանալով, ստացաւ մէկ արծաթ եւ երկու ոսկի մետալ, հռչակուելով «Սպարտակիատներու բացարձակ ախոյենուհի, ինչպէս նաեւ Խ. Միութեան ամենալաւագոյն մարզիկուհին»:

Թէքնիքական մարզաձեւերու մէջ Հայաստանի պատանիները հինգերորդ կիները, վեցերորդ,, այրերը տասներորդ հանդիսացան, հաւաքելով վեց ոսկի, վեց արծաթ եւ տասը պրոնզէ մետալներ:

ԲՈԼՈՐ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԴՀ. ԴԱՍԱՒՈՐՈՒՄ.— (Դպրոցականներն ալ մէջը հաշուելով).— Հայաստան 13րդ, շահելով ընդամէնը 11 ոսկի, 13 արծաթ եւ 17 պրոնզէ մետալներ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Վերջերս Մեքսիքոյի մէջ՝ Իկոր Տէր-Յովհաննէսեան ութ մեթր 35 սանթիմով մը հաւասարեցաւ Ամերիկացի սեւամորթ Ռալֆ Պոսթընի աշխարհի երկայնութիւն ցատկելու մրցանիշին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Քաղաքին վիճակը այս էր երբ Ֆանթին եկաւ: Բայց ո՛չ ոք կը յիշէր զինքը: Բարեբախտաբար Պ. Մատլէնին գործարանին դուռը բարեկամ մըն էր: Ֆանթին հոն գնաց եւ կանանց գործանոցը ընդունուեցաւ: Բայց բանուած արհեստը Ֆանթինին բոլորովին նոր ըլլալով, յաջողականութեամբ չէր կրնար բանիլ, հետեւաբար իր օրական աշխատութեան փոխարէն փանաքի վարձք մը միայն կրնար առնել. բայց եւ այնպէս դժուարութիւնը վերցուած էր, ապրուստը կը հոգար:

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՏԻԿԻՆ ՎԻԳԹԻՒՐՆԻԷՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ՖՐԱՆՔ ԿԸ ՎԱՏՆԷ

Երբ Ֆանթին տեսաւ թէ ապրուստը կը ճարէր, պահ մը ուրախացաւ: Իր աշխատութեամբ համեստաբար ապրիլը երկնային շնորհք մըն է: Ֆանթին գործելու ճաշակը նորէն զգաց իրապէս: Հայելի մը գնեց, անոր մէջ իր թարմութիւնը, աղուոր մազերը եւ ակռաները տեսաւ, շատ բաներ մոռցաւ, ա՛լ միայն Քոզէթին եւ հնարաւոր ապագայի մը տուաւ իր միտքը, եւ գրեթէ երջանիկ սեպուեցաւ: Պզտիկ սենեակ մը վարձեց, եւ աշխատելով հետզհետէ պարտքը վճարելու պայմանով եւ ապառիկ սակարկութեամբ կահ կարասի առաւ եւ զարդարեց զայն. այս զարդասիրութիւնը իր անկարգութեան ժամանակի սովորութեանց մնացորդն էր:

Չկրնալով ըսել թէ ամուսնացած է ինք, արդէն ինչպէս փոքր ինչ ակնարկեցինք, զգուշացած էր իր պզտիկ աղջկան վրայ խօսելէ:

Ի սկզբան, ինչպէս տեսանք, ճշդապէս կը վճարէր Թէնարտիէներուն ամսականը: Միայն ստորագրութիւնը դնել գիտէր. եւ այս պատճառաւ հասարակաց դպրագրի մը գրել կուտար անոնց յղուած նամակները:

Դիտուեցաւ արդէն թէ շատ անգամ նամակ կը ղրկէր Ֆանթին: Արդ, կիները գործանոցին մէջ սկսան իրարու փսփսալ թէ Ֆանթին «նամակներ կը գրէ» եւ թէ «թաքուն յարաբերութիւններ» ունի:

Մարդոց գործերը ամէնէն աւելի այն անձերէ կը դիտուին որոնց չեն վերաբերիր անոնք:

— Ինչո՞ւ այս պարոնը միշտ մութը սկսած ժամանակ կուգայ, ինչո՞ւ այն-ինչ պարոնը բանալին ամենեւին բեւեռէն չի կախեր հինգշաբթի օրեր. ինչո՞ւ միշտ պզտիկ փողոցներէն կ'երթայ. ինչո՞ւ տիկինը միշտ տուն հասնելէն առաջ կառքէն դուրս կ'ելլէ, ինչո՞ւ նամակի թուղթ առնել կուտայ քանի որ թղթարանը լեցուն է անով, եւայլն...:

Կան այնպիսի անձեր, որոնք ամենեւին իրենց չվերաբերող այս թաքուն շարժումներուն նպատակը հասկնալու համար այնքան ստակ կը վատնեն, ժամանակ կը կորսնցնեն եւ դժուարութիւն կը կրեն որքան հարկ պիտի չըլլար եթէ տասը տարի բարեգործութիւն ընել ուզէին, եւ այս իրարանցումը ձրի է, զուարճութեան համար է, —եւ հետաքրքրութեան փոխարէնը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ հետաքրքրութիւնը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սեդա Արսլանկիւլեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐՍԼԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Տէր եւ Տիկին Բենիամին Ծակոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աֆարեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանգուցեալ իրենց մօր եւ մեծ մօր

ՏԻԿԻՆ ԱՆԹԱՌԱՄ ԾԱԿՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Առ ի գիտութիւն հանգուցեալի յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գարակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարակէօզեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻՐՈՒՇ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Աստուր Մանուկեանի (Մարսէյլ) իրենց նուիրած քսան ֆրանքին համար, իրենց քրոջ զաւկին Խաչատուր Սարգիսեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 10րդ տարելիցը կը տօնուի 17 Դեկտեմբեր Կիրակի առաւօտ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութեան կը մասնակցին Մայր եկեղեցւոյ դպիրները :

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներուն ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ :

Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, պատարագ 10·15 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ իր անդամներուն եւ մերազն ժողովուրդին թէ Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով, այս Կիրակի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պատարագի աւարտին պիտի ընդունի հաւատացեալներու շնորհաւորութիւնները անուան տօնին առիթով :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, Պատարագ 10, Քարոզ 11·15, Հոգեհանգիստ 11·45:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Օր. Այտա Զահրէճեանի իր հօր՝ Համբարձում Զահրէճեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պասմաճեան իրենց քենայրին Աւետիս Եաղուպեանի մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ 30 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օզափ. կայանին: 10 ֆրանք «Հայ-Բոյժ»ին նոյն առթիւ: 10 «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պալեան կը նուիրէ 50 ֆրանք «Հայ-Բոյժ»ի, Ստ. Միսաքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Միսաքեան եւ Գալիքեան ընտանիքներու Ստեփան Միսաքեանի մահուան առթիւ եւ 25ական ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ Մշակոյթի Տան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ տարեկան, աւանդական հացկերոյթը, Կիրակի, Դեկտ. 17ին, կէսօրէ ետք, ժամը 13ին, տեղւոյն Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կոչունքին նպատակն է՝ տարին անգամ մը ի մի հաւաքել՝ համայնքին զանազան տարրերն ու ազգայինները եւ եղբայրական, ջերմիկ կապ, մթնոլորտ ըստեղծել՝ մեր հանրային կեանքին եւ եկեղեցւոյն շուրջ :

Հայկ. ճաշացուցակը ճոխ է . —

Ապահովեցէք կոչունքի տոմսակները որ հրապարակ հանուած են եւ կը վաճառուին՝ Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն մօտ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկեր - ընկերուհիները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 27 Պուլվ. Քառնօ, Մարշան տը Քուլէօրի քով: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 20ին Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահին մէջ : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, Դեկտ. 16, ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տան սրահը :

17, Rue Bleue, Métro Cadet

Matinée Dansante

DU COMITÉ DES ANCIENNES
ELEVES DU TEBROTZASSERE
Samedi 16 Décembre à partir de 17 h.

C'EST UNE SOIRÉE
POUR LES JEUNES
VENEZ NOMBREUX

ATTRACTIONS BUFFET

Entrée 5 Fr.

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ :

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ. — Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 15 Դեկտ. Ուրբաթ ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ներկայանալ անդամատետրով :

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (Դեկտ. 16) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, նոր հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 15) Մշակոյթի Տան մէջ երեկոյեան ժամը 9ին :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ - խնջոյք մը :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ :

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Կը նախագահէ Բժ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՌՈՊԷՌ

Սօզի տը Շառլօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Բոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հոփիթալ Պերօ՝ ժամը 18ին :

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն 290 թիւ օթօպիւսը :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (առանձին հատորներ)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն

ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de Lydia A. Dournovo, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար․ 75 Ֆ․ Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ․
Արտասահման՝ Տար․ 90 Ֆ․ Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ
15
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
15 DECEMBRE
1967
Le Numéro 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11086 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.086

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՄԱԿ-Ի ՄԻՋՆՈՐԴԻՆ ՊԱՇՏՕՆԸ

ՄԱԿի ընդհ․ քարտուղարին յատուկ ներկայացուցիչը՝ Եառինկ Պէյրութ հասած է առջի օր : Լիբանանը առաջին հանգրուանն է իր հրջապտոյտին, որ աւելի քննական այցելութիւններու շարք մըն է : Արաբական մայրաքաղաքներէն ետքն է որ Եառինկ պիտի անցնի Երուսաղէմ : Անդրադառնալով Եառինկի խաղաղասէր առաքելութեան, Ալ Անվար կը գրէ թէ շատ պարզ է որ Միացեալ Ազգերու միջնորդը հրաշք չի կրնար գործել, իրաց ներկայ կացութեան մէջ, բայց առնուազն «կրնայ յայտնաբերել ինչ որ կենսական էր բրիտանական բանաձեւին մէջ, այլ խօսքով յարձակողը պէտք չէ վարձատրուի իր յարձակման համար »:

× Փարիզի մէջ, Սուրիոյ Արտաքին նախարարը Իպրահիմ Մախոս յայտարարութիւն մը ըրած է Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան եւ չեշտած «հաճոյքով պիտի ընդունինք Ֆրանսայի քարիւղ ծախելու հեռանկարը : Հոս եկած ենք շատ սերտ գործակցութիւն մը ստեղծելու համար Ֆրանսայի հետ : Անշուշտ այդ գործակցութեան կարեւոր կէտերէն մէկն է քարիւղը» :

Ասկէ զատ սուրիական պատուիրակութիւնը հետը բերած է կառավարութեան հնգամեայ ծրագրին բոլոր մանրամասնութիւնները, ուսումնասիրելու համար որ ի՞նչ չափով եւ ի՞նչ ձեւով Ֆրանսա կըրնայ մասնակցիլ այդ ծրագիրներուն իրագործման :

Գալով Սուրիոյ կարծիքին Ֆրանսական տեսակէտին, Միջին Արեւելքի տագնապին լուծման համար, այն ձեւով որ պարզեց նախագահ տը Կոլ, Արտաքին նախարարը չեշտած է .— « Կը խորհինք թէ, եւ աւելա կը հաստատուի սիոնիստ պատասխանատուներու յայտարարութիւններով, Իսրայէլ առժամեայ պիտի նկատէ որեւէ լուծում զոր Արաբները ընդունած ըլլան եւ ինչ որ ըլլան արաբական զիջումները, որպէսզի իր յարձակողական ուժերը պատրաստէ նոր տարածումներու, իրագործելու համար մեծ Իսրայէլի ծրագիրը, Նեղոսէն Եփրատ : Զօր․ տը Կոլ մատնանշեց ծաւալապաշտ այս փափաքները : Ուրեմն, կ'ըսէ սուրիացի նախարարը, որեւէ լուծում առժամեայ կը մընայ եթէ հիմնուած չըլլայ ամբողջական արդարութեան վրայ, որ ամբողջ հարցը ընդգրկէ եւ մանաւանդ վերաբերի պաղեստինցի արաբ ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքին »:

× Թէլ Ավիվ հասած է ռումանական կարեւոր պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ արտաքին Առեւտուրի նախարարին : Առաջին ճամբորդութիւնն է զոր արեւելեան Եւրոպայի երկրի մը պատուիրակութիւնը կը կատարէ Իսրայէլ, արաբ – իսրայէլեան պատերազմէն ի վեր :

Երկու երկիրներու միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը տարեկան 35 միլիոն տոլարի փոխանակութիւն կը նախատեսէ :

× Միջադէպեր պատահած են Ցայսկոյսյորդանան իսրայէլեան ուժերու եւ արաբ ահաբեկչական խումբերու միջեւ, ըստ Թէլ Ավիվէն հասած լուրերու :

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆԻ
ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ծերակուտական Փիրսի վտանգաւոր պահեր անցուցած է, առջի օր, երբ Թըռանով մը հրջապտոյտ մը կը կատարէր Վիէթնամ :

Ինք կը պատմէ թէ կնոջը եւ չորս բարեկամներու հետ կը պտըտէին Տաքսոն գիւղը երբ քանի մը հարիւր մեթր անդին ձեռնառումբ մը պայթած է : Ապա հինգ ուրիշներ պայթած են մինչեւ նախապէս կատարուած քննութենէ մը ետք, ապահովութիւն տրուած էր իրեն որ գիւղը « ամայի է, բայց ապահով»:

× Վիէթքոնկը հրահանգ տուած է իր զօրքին որ յարձակում չկատարէ տարեվերջին տօնական օրերուն : Կռիւը պիտի դադրի Դեկտեմբեր 24էն 27 եւ 30էն Յունուար 2, ինչպէս նաեւ Յունուար 27-էն Փետրուար 3 Թեթի (վիէթնամեան նոր տարի) առեն :

× Հարաւային Վիէթնամի կառավարութեան համաձայն 1967ի ընթացքին քաղաքայիններու մէջ 24 հազար մեռեալ եւ 76 հազար վիրաւոր եղած է : Ամերիկեան ուժերը, տասնեւմէկ ամսուան ընթացքին, 8001 մեռեալ ունեցած են եւ 24 հազար 521 վիրաւոր : Հարաւային Վիէթնամեան ուժերը 9566 մեռեալ ունեցած են :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Ֆիկառօ Դեկտեմբեր 13ի թիւին մէջ հետեւեալը կը գրէ .—

Ծանօթ է որ Սեպտեմբեր 9, թիւ 127 Օրէնք – հրովարտակով ազգայնացում որոշուեցաւ Սուրիոյ դպրոցներուն համար :

Այս առթիւ «Ֆիկառոյի» աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է արաբ կաթողիկէ անձնաւորութեան մը հետ, որ նոր հասած է Սուրիայէն :

Հարցում .— Ի՞նչ արդիւնք տուած է այդ օրէնքը կաթողիկէ դպրոցներուն վըրայ :

Պ .— Ոչ կրօնական բոլոր անհատական դպրոցները, մահմետական կամ –օրթոտոքս (բացի օրթոտոքս Հայերէն) ընդունեցան օրէնքը եւ իբրեւ հետեւանք իրենց գլուխը նշանակուեցաւ տնօրէն մը, Պետութեան կողմէ : Կաթողիկէ հաստատութիւնները հետեւեցան Նուիրապետութեան հրահանգին՝ չգործակցիլ կառավարութեան նշանակած տնօրէնին հետ :

Հ .— Արդի՞ւնքը ․

Պ .— Դամասկոսի մէջ աշակերտները արձանագրուեցան, դպրոցները բաց մընացին պետական պաշտօնեայի մը տնօրէնութեան ներքեւ : Հալէպի մէջ, որ կարեւոր քրիստոնեայ կեդրոն մըն է, կրօնական իշխանութեան հրահանգին հետեւեցան եւ ծնողքները չարձանագրեցին իրենց զաւակները :

Հ .— Ի՞նչ եղաւ կառավարութեան հակազդեցութիւնը :

Պ .— Քանի մը հաստատութիւններ փակուեցան : Կարգ մը տեղեր կառավարութիւնը բռնի հաստատեց իր ներկայացուցիչը : Ուրիշ տեղեր կրօնաւոր տեսուչը պարզապէս իր տեղը տուաւ պետական պաշտօնեային :

Արաբ անձնաւորութիւնը կը յայտնէ նաեւ թէ տնտեսական ալ շատ մեծ տագնապ կայ :

Շատ աւելի բուռն է անշուշտ Ֆրանսացիներու հակազդեցութիւնը, Պիւլբէն տ'Օրիանի մէջ, Գերապայծառ Մարոլլօ (ծանօթ Հայերուն Ապրիլեան Եղեռնի իր հօյակապ քարոզներով) կը գրէ .— «Բռնաբարումն է ուսման նուիրական իրաւունքին : Այս մերժումը ոչ մէկ կապ ունի ըմբոստութեան մը հետ հաստատուած իշխանութեան դէմ, բայց, Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ, անգամ մը եւս Թարգմանը կը հանդիսանայ Առաքեալներու նօն փասիմուս նօն լօքուիին (ոչ կարենք լռել), անկարելիութիւնը ուր կը գտնուի Եկեղեցին ճշմարտութիւնը պաշտպանելու, նման պարագաներու մէջ, նոյնիսկ ի գին բոլոր զոհողութեանց»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

ՓՈԽ – ԱՐՔԱՅ ՄԸ ՙՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ Է

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԸՆՏԱՆԵՕՔ ՀՌՈՄ ՀԱՍԱՒ

Հինգշաբթիէն Ուրբաթ հակասական լուրեր իրարու կը յաջորդէին Յունաստանի կացութեան մասին : Ֆրանս – Փրէս գործադուլի մէջ ըլլալով, օտար գործակալութիւններն էին լուրերու միակ աղբիւրը : Շատ բան անորոշ էր եւ այդպէս ալ կը մնայ : Սկիզբը կ'ըսուէր թէ Թագաւորը Սելանիկէն կամ Լարիսայէն է որ պատգամ մը ուղղած է ժողովուրդին, ուր կ'ըսէր թէ ինք ալ չահագործուած է զինուորական ժէօնթին կողմէ եւ այսօր կ'ուզէ ժողովրդավար կարգերը վերահաստատել Յունաստանի մէջ : Ազդարարութիւն մը կ'ընէր զինուորականներուն որ քաշուին, բայց յայտնի էր նաեւ թէ Թագաւորը կացութեան տէրը չէ ամբողջ երկրին մէջ : Ձայնասփիւռը կը մնար զինուորական իշխանութեանց ձեռքը եւ ամբողջ օրը, խօսնակը կը յայտարարէր թէ Թագաւորը գործիք եղած է հին կուսակցութեանց կարօտախտէ վարակուած անձերուն ձեռքը :

Հետեւեալ մանրամասնութիւնները հասած են անցուդարձին մասին ․ Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 11·39ին էր որ զօրքի եւ հրասայլերու աղմուկը անբնական բընոյթ մը կուտար Աթէնքի : Ոստիկանութիւնը կը հրջապատէր վարչապետ Քոլլիասի եւ վարչապետութեան ՝նախարար Գնդ․ Փափատոփուլոսի գրասենեակները : Քիչ ետք օդանաւեր կը տեսնուէին եւ կը յայտնուէր թէ բոլոր հաղորդակցութիւնները կտրուած են Աթէնքի եւ երկրին մնացեալ մասին միջեւ :

Նոյն ժամանակ առաջին լուրերը հրապարակ կը նետուէին .— Նախարարապետ՝ Քոլլիաս հրաժարած է : Փափատոփուլոսի ձեռք առած է ամբողջ իշխանութիւնը : Թագաւորը Լարիսա ապաստանած է եւ հոնկէ կոչ ըրած է ժողովուրդին որպէսզի օգնէ իրեն, ժողովրդավարութիւնը վերահաստատելու համար երկրին մէջ : Բացարձակապէս դատապարտած է ժէօնթը, ըսելով որ անիկա մէկ կոտորակն էր միայն բանակին : «Վրէժի ոգին պիտի չառաջնորդէ, կը չեշտէր Թագաւորը, ոչ մէկ անհնազանդութեան կը հանդուրժեմ : Այս վայրկանէն անխնայ պիտի ճզմուի» :

Թագաւորը կը յայտնէր նաեւ թէ Ապրիլ 21ի Պետական հարուածի պատասխանատուները իր անունը չահագործած են եւ ինք ալ ստիպուած եղած է ընդունիլ կատարուած իրողութիւնը արիւնահոսութեան առաջքն առնելու համար :

Թագաւորին հետ եղած են Լարիսայի զինուորական կայանին մէջ, Բ․ եւ Գ․ զօրամասերը եւ կը պատրաստուէին Աթէնքի վրայ քալել :

Բայց ինչպէս ըսինք ձայնասփիւռը հաւատարիմ կը մնար զինուորականներու ձեռքը, եւ Հինգշաբթի իրիկուն արդէն, կը յայտնէր .— « Ամէն բան վերջացաւ, ժէօնթը կացութեան տէրն է : Հակայեղափոխութիւնը ձախողեցաւ եւ Կոնստանդին Թագաւորը կը փորձէ փախիլ » :

Ուրբաթ օր աւելի յստակ էր յայտարարութիւնը .— « Կոնստանդին նախկին Թագաւորը, նախկին վարչապետը՝ Քոլլիաս եւ իրենց հետեւորդները անծանօթ ուղղութեամբ հաւանաբար Իտալիա, օդանաւով մեկնեցան Աթէնքէն » : Այս զեկոյցը կը հաղորդէր հիւսիսային Յունաստանի նախարարը եւ կ'աւելցնէր (առաւօտեան չորսին) թէ Յունաստանի հիւսիսը Ապրիլ 21ի զինուորական յեղափոխականներու բացարձակ հակակշռին ներքեւ է :

Ուրբաթ առտու հասած լուրերու համաձայն, պատկերը հետեւեալն էր :

Առաւօտեան ժամը 5ին, Թագաւորը, հանդերձ ընտանեօք ու նաեւ վարչապետը՝ Քոլլիաս կը հասնէին Հռոմի Չիամփինօ օդակայանը :

Աթէնքի մէջ, իշխանութեան գլուխն էր Փափատոփուլոս եւ փոխ – արքայ կամ խնամակալ նշանակուած էր Զօր․ Զոյթաքիս, որ անմիջապէս կը յայտարարէր թէ իր կոչումն է պաշտպանել միապետութիւնը :

Փափատոփուլոս կը յայտարարէր թէ հակազգային դաւը ձախողած էր շնորհիւ բանակին եւ ժողովուրդին որոնց շնորհակալութիւն կը յայտնէր : Կ'ըսուէր նաեւ թէ երկիրը հանդարտ է մինչ եւրոպական աղբիւրներու համաձայն քաղաքացիական կռիւներ կային երկրին հիւսիսը եւ Կրետէ : Յիշենք որ Կրետէ «կարմիր» կղզի մըն է : Նոյն աղբիւրներու համաձայն, ծովային ուժը թագաւորական կը մնար եւ Կոնստանդինի կողմնակիցները վերջնագիր մը կուտային զինուորական իշխանութեան որ մինչեւ Ուրբաթ գիշեր, քաշուի :

Թագաւորը ինչպէս իշխանութեան ղեկավարները իրենց յայտարարութեանց մէջ կը դատապարտէին ձախը եւ համայնավարները եւ երկուքն ալ կը խօսէին անշուշտ յանուն ժողովուրդին, որուն կարծիքը առնող չկայ :

Տակաւին յայտնի չէ թէ «պաշտօնանկ» արքան որ Հռոմ կը գտնուի, փախստական է՞, աքսորուած է՞, թէ ոչ պարզ ապահովութեան համար է, որ հեռացած է Աթէնքէն :

× Յունաստանի Թագաւորը, մայրը եւ ընտանիքին միւս անդամները ներկայիս կը գտնուին Հռոմի յունական դեսպանատունը : Թագաւորը մարդ չընդունիր : Կ'ըսուի թէ քանի մը օրէն Լոնտոն պիտի երթայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ԽԻՍՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ
ԹԵՐԹՕՆ ՄԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԷՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԵԶՐԱԿԱՆ ԾՈՎՈՎ

Գ.

Վերջապէս՝ սպանական հող է Մարտիրոսի ոտքի տակ, եւ առաջին քաղաքն է Սան Սեբաստիան, որտեղ «ըսպիտալին (հիւրատուն) տէրն՝ այրն ու կինն խիստ անչափ սէր արարին եւ պահեցին զիս հինգ օր այն քաղաքն: Եւ երկու – երեք անգամ ժողովք արին ինձ (տնէ տուն ընկած դրամ եւ ուտելիք ժողովեցին): Եւ այն քաղաքին պէս սիրուն մարդ չտեսայ»:

«Եւ անտից ծովափն ի ներս գնացի բազում աւուրք, — պատմում է Մարտիրոսը, — եւ ընդ որ գնացի՝ խիստ յարգեցին»: Իսկ գնացած քաղաքները՝ Փորթուգալէ, Սանթանտէր, Օվիէտօ... Աստուրիայում կողք – կողքի շարուած քաղաքներ, որոնց միջով անցնում է «բազում աւուրք», հասնում Քոմփոսթել կամ Սանթ Եաղօ (հիւսիս – արեւմտեան ըՍպանիա):

Մանրիկ նկարագրելով Սանթ Եաղոյի՝ Սուրբ Յակոբի տաճարը, Մարտիրոսն աւելացնում է, թէ «Թանկութիւն էր» այստեղ, այս «եզր աշխարհի» համարուող երկրում, եւ ինքը ուզածի չափ մնալ չկարողացաւ, հարաւացաւ Համատարած ծովի ափերով. «Եկի բազում քաղաքաւ ընդ ծովեզերք Համատարած ծովուն»: Այսպէս հարաւանալիս, նրա դէմ է գալիս մեծ մի գետ, վրան ահագին մի կամուրջ, որ «վաթսունեօթը կամար էր», իսկ կամուրջի միւս կողմում՝ «Մեծն Վիլուաղ» քաղաքը, այսինքն՝ Վիլա – Նովա – Դի – Գայեան, Ատլանտեան ովկիանոսի փորթուգալական ափին, քիչ հիւսիս Լիսաբոնից (Լիզպոն):

Կրկին մտնելով Սպանիա, քայլելով գնալով արեւելք ու հարաւ, նա քանիօթը օրից յետոյ հասնում է, վերջապէս, նոյնպէս «աշխարհի եզր» մեծ մի քաղաք-նաւահանգիստ, որտեղ կատարւում է այն դէպքը, որ զարմանալի է եւ անհաւատալի: Եօթը օր այստեղ մնալուց յետոյ, նա գտնում է նաւարկութեան ուղեւորուող «նաւ մի մեծ» եւ, դուրս գալով Ատլանտեան Ովկիանոս, բոլորում է աշխարհը: Այդպէս էլ գրուած է. «Վաթսունեօթը օրն զաշխարհս բոլորեցաք...»:

Սպասեցէք, իսկ ի՞նչ բան է «աշխարհ բոլորելը», եւ այդ տարօրինակ խօսքը չի՞ յիշեցնում աշխարհագրական մի հին պատկերացում երկրագնդի մասին: Այդպէս է որ կայ:

Մարտիրոս Երզնկացու ժամանակ, սխալ հասկացողութեամբ, մարդկութիւնը աշխարհ է համարում երեք մայրցամաք՝ Եւրոպան, Ասիան, եւ Աֆրիկէն, Սրանք շրջապատուած են Անեզրական կամ Համատարած ծովով՝ ովկիանոսով: Աշխարհի մի ծայրն է Սպանիան ու Փորթուգալը, միւսը՝ Ճափոնը եւ Չինաստանը եւ սրանց շատ մօտիկ Հնդկաստանը: Եթէ որեւէ մէկը ճամբորդել – նաւարկել է աշխարհի մի ծայրից միւսը, ուրեմն բոլորել է աշխարհը:

Մարդկութեա՜նը յայտնի է միայն երեք նման նաւարկութիւն:

Նախ՝ Մարքօ Փոլոյի գրքում պատմածը իր եւ աւագ Փոլոների ճամբորդութեան մասին: Դուրս գալով Վենետիկից, նրանք անցան «Հայաստանով եւ Թուրքեստանով», հասան մինչեւ «Մանգի», այսինքն՝ Չինաստան, աշխարհի միւս ծայրի ովկիանոսը: Յետոյ լողացին այդ Համատարած ծով – ովկիանոսով, անցան Հնդկաստանի, Սէյլոն կղզու մօտով, Պարսից ծոցի ափերի երկայնքով եւ Տրապիզոնով, կրկին վերադարձան իրենց հայրենի քաղաքը:

Ապա՝ Քրիստափոր Քոլոմպոսի նաւարկութիւնը՝ աշխարհի սպանական ծայրից, ովկիանոսով Հնդկաստան հասնելու համար: Նա դուրս եկաւ Սպանիայի հարաւային նաւահանգիստ Քադիս քաղաքից, նաւարկեց Ատլանտեան Համատարած ծովով դէպի արեւմուտք, հասաւ, ինչպէս հաւատացած էր, Ճափոն, Չինաստան, Հնդկաստան եւ վերադարձաւ տուն:

Եւ, վերջապէս, Վասքօ տա Կամայինը՝ Փորթուգալից, այսինքն նոյնպէս աշխարհի մի ծայրից: Նաւարկելով դէպի արեւելք Աֆրիկէի շուրջը, նա այդ ճանապարհով առաջին անգամ հասաւ գանձերի ու համեմունքների երկիրը՝ Հնդկաստան, եւ նոյնպէս ետ վերադարձաւ:

Կարդում, տասը անգամ ստուգում եմ այս ճամբորդութիւնների թուականները, Մարտիրոս Երզնկացու տնից դուրս գալու եւ տուն դառնալու ժամանակի հաշիւն եմ կատարում վերստին, որպէսզի իմանամ, թէ ո՞ւմ հետ է այս տարօրինակ Հայը աշխարհը բոլորել:

Փոլոների ուղեւորութիւնից մօտ երկու հարիւր տարի յետոյ է Մարտիրոս Երզնկացին դուրս եկել ճամբորդութեան: Ուրեմն այս մոռանանք, այստեղ նա մաս չունի:

Վասքօ տա Կաման նաւարկել է ոչ թէ Սպանիայից, այլ Փորթուգալից, եւ վերադարձել է վերստին Փորթուգալ 1499 թուականին, երբ Մարտիրոս Երզնկացին վաղուց արդէն տանն էր՝ Երզնկայում, կամ իր սուրբ Կիրակոսի վանքում:

Իսկ Քրիստափոր Քոլոմպո՞սը: 1492 թուականին Քադիս քաղաքից, սպանական դրօշի տակ դէպի Հնդկաստան նաւարկելով, նա թեքուեց քիչ արեւմուտք, եւ կատարուեց տարօրինակը, քանեւմէկ օր լողալուց յետոյ, Հոկտեմբերի 12ին՝ Քոլոմպոսը «Սանթա Մարիա» նաւից տեսաւ կապոյտ մշուշում թաղուած մի ցամաք եւ ափ իջաւ: Նա կարծում էր, թէ անյայտ ու կարճ ճանապարհով հասել է Հնդկաստան...

Բայց որտեղ էր Մարտիրոսը 1492 թըւականին. գուցէ այս մարդը կամ ես սըխալուե՞լ ենք նրա ճամբորդութեան տարեթիւերն ու ամիսներն իրար գումարելիս:

Ոչ, սխալ չի կատարուել. 1492 թուականի վերջին, ստուգապէս Դեկտեմբերի 12ին, Մարտիրոսը ոտք դրեց Փարիզ, մնաց տասներեք օր, ապա հարաւացաւ աւելի, օր կամ շաբաթ կանգ առաւ Ֆրանսայի այս ու այն քաղաքներում...

Սակայն ինչո՞ւ եմ շարունակում. արդէն տարին անցաւ: Քրիստափոր Քոլոմպոսը գնացել – դարձել է, ինչպէս հաւատացած էր՝ Հնդկաստանից:

Իսկ հնարաւո՞ր է, որ Մարտիրոս Երզնկացին մասնակցած լինի մի այլ արշաւանքի: Մի ուրիշ, աւելի ուշ կազմակերպուած եւ միեւնոյն սպանական հարաւային քաղաք Քադիսից: Հնարաւոր է լիովին: Ինչո՞ւ անպատճառ Քրիստափոր Քոլոմպոսի հետ –

Այդ դէպքում, գուցէ նա իսկապէ՞ս ճամբորդել է Ամերիկօ Վեսպուչիի հետ: Չէ՞ որ Ամերիկօն, ինչպէս ասում են, երեք անգամ դուրս է եկել Անդրովկիանոսեան ուղեւորութեան: Նոյնիսկ նրա մի ուղեւորութեան ժամանակ, որ երրորդն է համարւում, յիշուած է 67 օրուայ նաւարկութիւն, փոթորիկներ, ինչպէս աշխարհը բոլորելու իր ճամբորդութեան նկարագիրն անելիս գրում է Մարտիրոսը:

Պէտք է գնալ Ամերիկօ Վեսպուչիի երրորդ համարուած արշաւանքի հետքով: Այստեղ արդէն ամէն մի մանրուք դեր եւ նշանակութիւն ունի: Սկսում եմ: Բայց առաջին իսկ քայլը կատարելով՝ կանգ եմ առնում:

Ամերիկօն ոչ թէ 67 օրում «աշխարհը բոլորեց», այսինքն՝ գնաց «աշխարհի մի ծայրից» եւ կրկին վերադարձաւ, ինչպէս դա պատահել է Մարտիրոսի հետ, այլ այդքան օրում, որովհետեւ միմիանց յաջորդող փոթորիկներ էին, հազիւ կտրեց՝ անցաւ Անեզրական – Ատլանտեան ովկիանոսը: Եւ ապա, եթէ նոյնիսկ նաւարկութեան ժամանակն էլ անտեսենք, որ 1501 թուականին է, երբ վաղուց արդէն իր Կիրակոսի վանքում էր Մարտիրոսը, կրկին բան չի ստացուի: Ամերիկօն դուրս է եկել Փորթուկալի նաւահանգստային մեծ քաղաք Լիզպոնից եւ ոչ Սպանիայի Քադիսից:

Ուրեմն, գուցէ Ամերիկոյի երկրո՞րդ նաւարկութեան ժամանակ է Մարտիրոսը «աշխարհը բոլորել»: Բայց «երկրորդ նաւարկութիւն» անուն ստացած արշաւանքի ժամանակ նաւախմբին ղեկավարում էր Ալֆոնսօ Օխեդան, մէկը, որ ուղեւորուել էր նաեւ Քոլոմպոսի հետ: Ի հարկէ, սա նշանակութիւն չունի Մարտիրոսի համար, մանաւանդ՝ Օխեդան ծով է դուրս եկել հէնց Քադիսից: Սակայն նորից ժամանակը, 1499 թուականը... Մարտիրոսը, նոյնիսկ դեռ տուն չըհասած, տան ճանապարհին՝ 1496 թուականի Փետրուարի 20ին մտաւ Հռոմ:

Մնաց Ամերիկօ Վեսպուչիի առաջին կոչուած նաւարկութիւնը, երբ, մանաւանդ, նա ուղեւորուել է նոյնպէս Քադիսից: Նայում եմ թուականը, 1497: Չէ, չի ստացւում: աՍկայն չէր էլ կարող որեւէ բան ստացուել: Գիտութիւնն այժմ ընդունում է հետազօտութիւններով ճշդուած այն հաստատ կարծիքը, որ 1497 թուականին Ամերիկօ Վեսպուչին բանկային ծառայող էր Սեւիլիայում եւ, առհասարակ, առաջին համարուող ոչ մի նաւարկութիւն նա չի էլ կատարել:

Ինձ մնում է մի մեծ խաչ քաշել այս որոնումների վրայ եւ նորից... Այո, նորից դառնամ Քրիստափոր Քոլոմպոսին:

Զարմանալի է, ինչո՞ւ ամէնքը, եւ ես էլ նրանց հետ, կամենում ենք, որ Մարտիրոսը ովկիանոս դուրս գայ Քոլոմպոսի հետ այն ժամանակ, երբ նա, թէեւ չիմացաւ, յայտնագործեց Նոր Աշխարհը: Չէ՞ որ այդ միեւնոյն Քրիստափոր Քոլոմպոսը, դեռեւս կարծելով, թէ Հնդկաստան տանող կարճ ճամբայ է գտել, երկրորդ ճամբորդութիւնը կատարեց մի տարի յետոյ՝ 1493 թուականին, ծով իջնելով Քադիսից, միեւնոյն Քադիսից: Եւ աշնանը, Սեպտեմբերի 25ին:

Կատարում եմ վերջին հաշուարկները, ստուգումները, հնարաւոր սխալներն եմ շտկում: Եւ, ահա, Փարիզից յետոյ Մարտիրոս Երզնկացու շարունակած ճամբորդութեան ժամանակը մինչեւ վերջ հաշուելով, ստանում եմ ստոյգ այս հաշիւը. նա Սպանիա է հասել 1493 թուականի գարնանը, իսկ երբ դուրս է եկել «Վիլուաղից» (Վիլա – Նովա – տի – Գայեա), եղել է ամռան վերջը, Օգոստոսը: Նշանակում է Մարտիրոսը Քադիս ոտք է դրել, այսպէս, Սեպտեմբերի կէսերին:

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ» ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ...

Գ.

Սերբօղլու կը շարունակէ, այս անգամ թրքական սերբութեամբ.—

Ի վերջոյ մահմետական ժողովուրդը սկսաւ յարձակումներուն փոխադարձել, ռումբ արձակուած պատուհաններուն վրայ կրակել, այլազան զէնքերով ու փայտերով ինքզինք պաշտպանել: Այս պատճառաւ ալ, երկու կողմէն ալ զոհեր կը տրուէին, սպաննուողներ կ'ըլլային: Ռումբ մը, որ Ուրբաթի արարողութեանց գացող զինուորներու վրայ նետուած էր, մեծ թիւով զօրքին մահուան պատճառ էր դարձած: Ոստիկանական ուժերը չկրցան այն ատեն ժողովուրդը արգիլել՝ փոխադարձութեան դիմելէ: Այդ միջոցին, արտասահմանէն եկած կարգ մը յեղափոխականներ, ֆրանսական նաւով մը խոյս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԵՐՋԱԿԷՏ ԵՒ ՍԿՍԻՆՔ ԾԱՅՐԷՆ

Ըլլալով անոնց բարեկամը, ինծի կը վստահէին իրենց գաղտնիքները, կ'արտասուէին գլուխնին ուսիս դրած: Այսպէս, մեր մէջ հաստատուած էր մնայուն կապ մը, մանաւանդ, երբ, վերջ ի վերջոյ, ունէինք միեւնոյն ճակատագիրը: Վերջացուցած էինք երկրորդական վարժարանի դասընթացքները, երազած էինք ըլլալ ինժիներ, բժիշկ, փրոֆեսոր, բայց չէինք յաջողած մուտքի քննութիւններուն եւ պաշտօնի մտած՝ սկսած էինք դրամ շահիլ եւ մէկ կողմ դրած էինք մեր երազները: Երբեմն կը վերյիշէինք այդ անցեալը, կը հառաչէինք տխմար արուեստագէտներու պէս, բայց — կը կրկնեմ — դրամ կը շահէինք եւ մեր զգացածը հառաչանքէ մը աւելի չէր տեւեր, շուտով կը մոռնայինք բոլորը եւ կը սկսէինք խօսիլ ուրիշ բանի մասին:

Մեր գրասենեակին մէջ սովորութիւն էր ժամը 10ին դադար մը ընել նախաճաշի համար: Այդ միջոցին, եթէ մէկը զանգահարէր, չէինք պատասխաներ: Մենք ալ իրաւունք ունէինք քանի մը վայրկեան հանգիստի, որպէսզի մեր կերածը մեր կոկորդին մէջ չմնայ: Յճկններու պաշտօնեայ աղջիկները տեղեակ էին մեր այս սովորութեան եւ ժամը 10ի առենները կը զանգահարէին միայն շատ առիթողական հարցերու պարագային:

Այդ օրը, ճիշդ այն վայրկեանին երբ սկսեր էի ուտել չեմ գիտեր որո՛ւ կողմէ բերուած սանտուիչ մը, սկսաւ հնչել հեռախօսի զանգակը: Նախ կարեւորութիւն չտուի, ձգեցի, որ զանգահարէ, կարծեմ աւելի քան մէկ վայրկեան, բայց նկատելով, որ կը հնչէ ճիշդ իմ գրասենեակիս հեռախօսը եւ կերեր էի ամբողջ սանտուիչը, որոշեցի ձեռքս դնել ընկալուչին վրայ:

Լսեցի երիտասարդի մը ձայնը, որ կ'ըսէր.

— Ծիքու, դո՞ւն ես... Այստեղ Տանն է:

Յայտնի էր, թէ խօսողը սխալ թիւ մը կազմած էր, բայց ես, գուարթ տրամադրութեան մէջ, ախորժակ ունէի կատակելու եւ պատասխանեցի թէ Ծիքուն եմ:

— Անօրէն, առանձի՞ն ես, թէ մէկու մը հետ:

— Մէկու մը հետ:

— Խարտիշահե՞ր:

— Ո՛չ, կարմիր մազերով:

— Ո՞րը, ես ծանօթ չե՞մ իրեն:

— Զես կրնար ճանչցած ըլլալ:

— Մեծ աւագակին մէկն ես դուն:

— Այս խօսքը ըսելո՞ւ համար անհանգիստ ըրիր զիս:

— Ոչ: Պատասխանը կը հետաքրքրէ քեզ: Կ'ուզէի ըսել թէ յաջողեցաւ:

— Ի՞նչ բան:

— Մեկնումիս հարցը:

— Ո՞ւր:

— Կալայ: Քոմպլինաթը:

— Ճշմարի՞տ:

— Վաղը առաւօտ, ժամը 5ը 50 վայրկեան անցած: Տոմսակս ալ առած եմ:

— Կեցցես:

— Ի՞նչ կը նշանակէ միայն «Կեցցես»ը: Ուրիշ ըսելիք չունի՞ս:

— Ի՞նչ կ'ուզէիր որ ըսեմ աւելի:

— Կարծեմ քունը գլուխդ է:

— Ոչ, ընդհակառակն, շատ արթուն եմ: Եւ ինքնավստահ:

— Զարմանալի:

— Հաւատա՛ խօսքիս:

— Ուրեմն ի՞նչ կը նշանակէր այդ «կեցցես»ը:

— Բերանիս այդպէս եկաւ: Ի՞նչ կ'ուզէիր ըսել ինծի:

— Կը կարծէի, թէ ուրախ պիտի ըլլայիր տեղեկանալով, որ ազատեցայ պարզ պաշտօնեայի կացութենէս:

— Անշուշտ զիս ալ կ'ուրախացնէ այս լուրը:

— Կերպով մը՝ քու ալ խորհուրդդ էր այս:

— Էհ:

— Այսինքն, «խորհուրդ» ըսելով ուրիշ բանի կ'ակնարկեմ: Դուն ձգեցիր պաշտօնդ եւ ես՝ հետեւեցայ քու ըրածիդ: Ինքզինքդ ի՞նչպէս կը զգաս այժմու աշխատանքիդ մէջ:

— Բաղդատութիւն իսկ կարելի չէ ընել պաշտօնեայի գրադման հետ:

— Տարակոյս չկայ: Այս շաբաթ գիշերայի՞ն աշխատանքի ես:

— Այո:

— Մի գուցէ կը քնանայիր եւ ես արթնցուցի քեզ:

— Գրեթէ. բայց հոգ չէ:

— Օ՛ֆ, ե՞րբ ես ալ ինքզինքս պիտի տեսնեմ քու կացութեանդ մէջ: Դժուարութիւն ունեցա՞ր որակաւորման քննութեան մէջ:

— Ոչ. բաւական եղաւ քիչ մը կամք, թէեւ դուն զիս աւազակի տեղ դրած ես:

— Սովորական խօսելակերպս է այս: Դուն հրաշալի տղայ ես: Եթէ դուն մեկնած չըլլայիր պաշտօնէդ, թերեւս ես ալ քաջութիւն չունենայի ընելու նոյն բանը:

— Այո, այո, ես կը ճանչնամ քեզ:

— Այնուամենայնիւ ես շնորհապարտ եմ քեզի: Ճշմարիտը ըսելու համար, հեռաձայնեցի՝ պարզապէս քեզի շնորհակալութիւն յայտնելու համար: Բայց պիտի չուզէի քունէդ արթնցնել քեզ:

ՕՔԹԱՎ ՓԱՆՔՈՒ–ԵԱՇ

Թարգմ. Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(2 – Շար.)

տուած էին, իսկ մէկ քանին ալ, որոնք հասկցած էին որ պիտի ձերբակալուէին, անձնասպան եղած : Եւ սակայն, պետութեան բաղկացուցիչ երկու կարեւոր տարրերը, Թուրքերը եւ Հայերը, որոնք դարերով կողք կողքի ապրած էին եղբայրօրէն, դժբախտաբար շատ ցաւալի պայմաններու տակ դժտուած էին իրարու հետ եւ անօգուտ թշնամութեան սերմերը ցանուած՝ երկուքին միջեւ :

Այս դէպքերէն վերջ, «Դրօշակ» կոմիտէն եւրոպական պետութիւններու դիմեց եւ պահանջեց, որ Հայկական Հարցը եւ պահանջները հետեւեալ ձեւով յայտարարեն եւ անպայմանօրէն գործադրումը պահանջեն Օսմ. Պետութենէն –

1.— Որոշ հողամաս մը պիտի անջատուի Հայաստան անունին ներքեւ եւ մասնաւոր կոմիսար մը պիտի նշանակուի այդ շրջանին համար :

2.— Այս շրջանին կուսակալը, մութասարըֆը եւ գաւառապետները այդ անձին կողմէ պիտի ընտրուին կամ նշանակուին, միայն անոնց պաշտօնէութիւնն է որ պիտի վաւերացուի Սուլթանին կողմէ :

3.— Տեղարնակ ժողովուրդէն ժանտարմա, ոստիկան եւ քաղաքային կազմակերպութիւններ պիտի հիմնուին ու պիտի դրուին եւրոպացի սպաներու տրամադրութեան ներքեւ :

4.— Կրօնքի, մամուլի եւ ազգային կրթութեան ազատութիւն պիտի ըլլայ եւ դատական բարենորոգումներ տեղի պիտի **ունենան :**

5.— Եկամուտին երեք չորրորդը տեղական կարիքներուն համար պիտի ծախսուին, մինչ այդ չվճարուած տուրքերը ներման պիտի արժանանան, հինգ տարի տուրք պիտի չգանձուի, իսկ աւելի ետքը գանձուելիքներն ալ պիտի յատկացուին վերջին դէպքերու ընթացքին պատճառուած վնասներու հատուցման :

6.— Հայ գաղթականներու ազատ վերադարձը պիտի ապահովուի, իրենց ինչքերուն վերստացումը երաշխաւորուի եւ բոլոր հայ քաղաքական յանցապարտները պիտի ներուին :

7.— Մեծ պետութիւններու պատուիրակներէն կազմուելիք յանձնախումբ մը պիտի քննէ այս յօդուածներուն կիրարկումը եւ պիտի հակակշռէ գործադրութիւնը անոնց :

Այս բոլորը կը նմանէին երբեմնի այն բարեկարգութեանց, որոնք տեղի ունեցած էին Օսմ. Նահանգներուն մէջ, արեւմտեաններու միջամտութեամբ :

(Յօդուածը կ'ընդհատուի այստեղ) :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հակառակ Փարիզի առաջին ձիւնին, Փարիզի Հայութիւնը փութացած էր, Կիրակի իրիկուն, Սալ Կավօ, ի յարգանս Ա. Գմբէթեանի թատերական յիսնամեայ գործունէութեան :

Յանձնախումբի նախագահ Պ. Կարպիս Գապատայեան քանի մը կարճ խօսքով բացումը կատարեց հանդիսութեան, գըլխաւորաբար շնորհակալութիւն յայտնելով Յարանուանութեանց պետերուն որոնց հովանաւորութիւնը կը վայելէր հանդէսը, ինչպէս նաեւ Գառզուի, բանախօսներուն եւ արուեստագէտներուն ու բոլոր ներկաներուն, որոնք իրենց մասնակցութեամբ եկած էին յարգելու վաստակաւոր դերասան մը :

Սրամիտ ոճով, Գառզու կատարեց նախագահի իր պարտականութիւնը, յայտնելով թէ ինք խօսող չէ, բայց պատիւ կը զգայ նախագահելով նման երեկոյթի մը :

Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Պ. Աւետիս Ալիքսանեան, Գեղամ Ֆէնէրճեան, Գրիգոր - Վահան եւ Վռամ Գույումճեան :

Շատ հաճելի էր լսել Կռեկուառ Ասլանը, որ ցոյց տուաւ թէ միայն տաղանդաւոր դերասան մը չէ, այլեւ վարպետ բանախօս մը կրնայ ըլլալ ի պահանջեալ հարկին :

Ֆրանսերէնով եւ հայերէնով համեմուած իր խօսքերը ճեռնհաս վկայութիւն մըն էին Գմբէթեանի համար : Ասլան կը գնահատէր դերասան Գմբէթեանը ու մանաւանդ հայ դերասանը : Շատ հաճելի էր լսել իր յիշատակները ու նաեւ իր կարծիքները դերասանին վրայ ընդհանրապէս, ապա կեդրոնանալու համար Գմբէթեանի վրայ :

Երկրորդ մասը վերապահուած էր գեղարուեստական բաժնին, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին — Րաֆֆի Պետրոսեան (դաշնակ), Տիկիններ Մ. Էքիզեան եւ Հայկուհի Խրոըշեան (արտասանութիւն), դերասան Գէորգ Տէրվիչեան (Տոն Ժուանէն տեսարան մը) եւ «Նաւասարդ» պարախումբը, զանազան պարերով : Պարախումբին գեղարուեստական տնօրէնն է Ժերար Պօյաճեան, պարուսոյցները՝ Ալէթ Մելքոնեան եւ Լուի Ճօլօլեան : Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան չկրցաւ երգել, իր ընկերացողին անակնկալ բացակայութեան պատճառով :

Արտաշէս Գմբէթեան, փակելով գեղարուեստական բաժինը, միայնակ կատարեց Հին Աստուածներու մէկ տեսարանին երեք դերերը (Վանահայրը, իշխան եւ աբեղայ) :

Շնորհաւորական հեռագիրներու կարգին յիշենք Հայաստանի Կուլտուրական Նախարարութիւնը, Սփիւռքի հետ մշակութային կապի կոմիտէն, Վահրամ Փափազեան, Արման Կոթիկեան եւայլն :

Յանձնախումբը ոսկի գրիչ մը նուիրեց յոբելեարին, որու շնորհակալութեան խօսքով փակուեցաւ երեկոյթը :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՎՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

Կապոյտ Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղի խնջոյքը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 10-ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք, Օլնէյ Սու Պուաի Տըլօր սրճարանի սրահին մէջ :

Մասնաճիւղի նախագահուհի Տիկին Վերժին Օհաննէսեան, խնջոյքը բացաւ շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն որ հակառակ ցուրտին եւ ձիւնին եկած էին լեցնել սրահը, քաջալերելու համար Կապոյտ Խաչի այս ձեռնարկը : Յիշեց Կապոյտ Խաչի կատարած դերը հայ գաղութներու մէջ եւ հրաւէր կարդաց բոլորին բոլորուիլ այս օգտակար կազմակերպութեան շուրջ :

Թամատա ընտրուեցաւ Պ. Զպուքճեան, որ իր կարգին թուեց Կապ. Խաչի քոյր կազմակերպութեան կատարած օգտաշատ աշխատանքները Լիբանանէն մինչեւ Ամերիկա, Պարսկաստանէն մինչեւ Յունաստան ու Ֆրանսա Հայ Օգն. Միութեան տաքուկ շունչին տակ :

Հրաւիրեց ներկաները, որ ինքնաբուխ կերպով յայտնեն իրենց տաղանդները ստեղծելու համար խանդավառ մթնոլորտ մը ինչ որ չուշացաւ :

Մեներգեցին Տիկին Ոսկերիչեան եւ մեր սիրելի Ա. Քիւփէլեանը : Զգացումով արտասանեց Օր. Մխտիճեան, արտասանեցին նաեւ մի քանի փոքրիկներ :

Խմբերգները կը թնդացնէին սրահը, մինչ ձիւնը դուրսը կ'իջնէր փաթիլ փաթիլ :

Հայկական շուրջպարերն ու մենապարերը, ինչպէս նաեւ եւրոպական պարերը հաճելի ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տեւեցին երկար :

Շնորհաւորելի է Կապ. Խաչի Սէվրանի տիկիններու ժրաջան գործունէութիւնը, ջանք չէին խնայած օգտակար հանդիսանալու եւ իսկապէս արժանի են իրենց կոչումին :

Հանդէսի ամբողջ տեւողութեան անոնք մեղուաջան աշխատանք տարին սպասարկելով սեղանէ սեղան եւ հիւրընկալեցին ներկաները զանազան ըմպելիներով եւ իրենց պատրաստած անուշեղէններով :

Տեղի ունեցաւ աճուրդ մը որու տոմսերը սպառեցաւ կարճ ժամանակի մէջ:

Անիէռ – Պուա Քոլոմպէն ետք, այս երկրորդ շրջանն է որ կը տօնէր իր օրը :

Միւս մասնաճիւղերը եւս օրինակ պէտք է առնեն, ստեղծելու համար իրենց շըրջաններուն մէջ նման հաճելի երեկոյթներ եւ շինիչ հաւաքոյթներ, որպէսզի ծաղկի եւ փայլի Ֆրանսահայ Կապ. Խաչը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկար տարիներու ընկալեալ սովորութեան համաձայն, Անարատ Յղութեան տօնին առթիւ, Դեկտեմբեր 10ին, Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր արարողութիւն :

Պատարագիչն էր Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, որ աւուր պատշաճի իմաստալից քարոզ մը խօսեցաւ, վեր առնելով Անարատ Յղութեան նշանաբանը եւ կրօնական կեանքի բարձր իտէալի ընդգրկումը :

Պատարագէն ետք կատարուեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն :

×

Այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ Անարատ Յղութեան քոյրերը պատրաստած էին ճաշ մը իրենց վարժարանի սրահին մէջ: Մեծաւոր Մայրը եւ քոյրերը ջանք չէին խնայեր, իրենց կրթական հաստատութիւնը միշտ բարձր պահելու, ուրախալի է որ իրենց ջանքերը պսակուած են յաջողութեամբ եւ վարժարանը պաշտօնապէս ճանչցուած է Պետութեան կողմէ:

Հացկերոյթին կը նախագահէր Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, շուրջն ունենալով հոգեւորականներ: Խօսք առնելով ջատագովեց Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերու կատարած զոհաբերութիւնները, հայ մանուկը հայ պահելու դժուարին աշխատանքին մէջ, որոնք այս նախախնամական գործը կը կատարեն նիւթական նեղ պայմաններու մէջ: Մաղթեց յաջողութիւն իրենց բոլոր աշխատանքներուն :

Խօսք առաւ նաեւ Պ. Զպուքճեան եւ իր կարգին ջատագովեց քոյրերու տարած դժուարին գործը եւ մաղթեց որ անոնց ջանքերը պսակուին յաջողութեամբ եւ նկատելով վերջին տարիներու իրենց հաստատութեան մէջ տեղի ունեցած նորանոր շինարարական աշխատանքները, շնորհիւ կարգ մը նուիրատուներու որոնց մէջ մեծ բաժին մը ունեցած է Տիկին Շ. Պետրոսեան վստահութիւն յայտնեց որ ապագային ալ աւելի ծաղկեալ վիճակ մը պիտի կրնայ բոլորել այս հաստատութիւնը: Խումբ մը նախկին սանուհիներ՝ որոնցմէ շատերը ամուսնացած՝ հաւատարիմ իրենց կրթական հիմնարկութեան եւ անցեալի յուշերով առլցուն այս անգամ եւս փութացած էին, զանազան շրջաններէ ներկայ գտնուելու սոյն տօնին, եւ իրենց հաճելի մասնակցութիւնը բերին, մեներգներով եւ խմբերգներով, ղեկավարութեամբ Տիկին Ժիւլիէթի :

Ճաշը վերջ գտաւ ժամը 16ին զուարթ մթնոլորտի մէջ :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այս տեսակ անձինք օրերով այս մարդուն կամ այն կնոջ ետեւէն կ'իյնան. ժամերով փողոցի մը անկիւնները ծառուղիներու դռներուն տակ, եւ գիշերը, ցուրտին եւ անձրեւին՝ պահնորդութիւն կ'ընեն, յանձնարարութիւն կատարողներուն կաշառք կուտան, կառապաններ կամ ըսպասաւորներ կը գինովցնեն, սենեկապանուհիի մը հետ կը մտերմանան ոտակ տալով, դռնապան մը ծախու կ'առնեն. ինչո՞ւ, ոչինչ բանի մը համար: Տեսնելու, գիտնալու եւ հասկնալու կատաղութիւն մըն է, մի միայն լսելու մարմաջ մըն է այս: Շատ անգամ երբ այս թաքուն իրերը կը հասկցուին, երբ այս գաղտնիքները կը հրատարակուին, երբ այս ծածուկ յարաբերութիւնները յայտնապէս կը հրապարակուին, իրենց հետեւութիւնն են աղէտներ, մենամարտութիւններ, սնանկութիւններ, ընտանիքներու կործանում եւ կեանքերու խորտակում ի մեծ ցնծութիւն այն անձանց որոնք «ամէն բան երեւան հանեցին» առանց շահ մը ունենալու եւ միայն դրդումի մը հնազանդելու համար: Տրտմալի բան:

Կան տեսակ մը անձինք որոնք մի միայն խօսելու հարկաւորութեան պատճառաւ չարասիրտ են: Իրենց խօսակցութիւնը, որ ընկերութեան մէջ շատախօսութիւն եւ նախասենեակի մէջ շաղակրատութիւն է, կը նմանի վառարաններու որոնք փայտը շուտ կը սպառեն, այրելու շատ նիւթ կ'ուզեն եւ այս այրելու նիւթը, ալ իրենց ընկերն է:

Այսպէս Ֆանթինն ալ դիտուեցաւ:

Մանաւանդ քանի մը կիներ կը նախանձէին անոր խարտեաշ մազերէն եւ սպիտակափայլ ակռաներէն:

Դիտուեցաւ որ Ֆանթին գործանոցին մէջ ուրիշներու քով գտնուած ատեն շատ անգամ ետեւը կը դառնար աչքին արցունքը սրբելու համար: Կ'արտասուէր ան երբ միտքը կը բերէր իր զաւակը, գուցէ նաեւ այն մարդը զոր սիրած էր: Անցեալին տխուր յարաբերութիւններէն դադարիլը ցաւալի աշխատանք մըն է:

Հասկցուեցաւ նաեւ թէ ամիսը առնուազն երկու անգամ միեւնոյն հասցէով նամակ կը գրէր եւ նամակին առաքման ծախքն ալ ինք կը վճարէր:

Հասկցուեցաւ վերջապէս թէ հասցէն սա էր. «Առ Պ. Թէնարտիէ, պանդոկապետ, ի Մոնֆերմէյ»: Գինետունի մը մէջ խօսիլ տուին հասարակաց գրագիրը, որ ծերունի ապուշ մըն էր, եւ որ չէր կըրնար իր ստամոքսը կարմիր գինիով լեցնել առանց դուրս տալու իր գիտցած գաղտնիքները: Երկար չընենք, իմացուեցաւ թէ Ֆանթին զաւակ մը ունէր: «Կ'երեւայ աղջիկ մըն է», կ'ըսուէր: Հետաքրքիր կին մըն ալ մինչեւ Մոնֆերմէյ ճամբորդեց: Թէնարտիէներուն հետ խօսեցաւ, եւ դարձին ըսաւ.— Երեսուն ֆրանք ծախք ըրի, բայց խիղճս հանդարտեցաւ: Տեսայ մանուկը:

Այս ճամբորդութիւնը ընող կինը Կորկոն (*) մըն էր. տիկին Վիքթիւրնիէն կ'անուանուէր, եւ կարծես թէ ամէնուն առաքինութեան պահնորդուհին եւ դըռնապանուհին էր:

Տիկ. Վիկթիւրնիէն 56 տարեկան էր. իր տգեղութեան դիմակը պառաւութեան դիմակով կրկնած էր: Ձայնը այծի ձայնի կը նմանէր իսկ միտքը թեթեւ էր: Զարմանալին սա է որ այս պառաւը ժամանակաւ երիտասարդուհի մըն էր: Ծաղկահոսութեան ժամանակ, ճիշդ 1793ին կարգուած էր վանականի մը հետ որ Պէրնարտէններու վանքէն փախած էր կարմիր գդակով եւ ժաքոպեաններու (2) հետ միացած էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Շար.)

(*) Կորկոնները բստ առասպելաբանութեան երեք երեւելի հրէշուհիներ են, Ֆորսիսի եւ Սէթոյի աղջիկներէն էին եւ կ'անուանուէին Մէտիւզ, Օթէնօ եւ Էօրէալ: Երեքը մէկ աչք ունէին, այնքան սոսկալի էր իրենց դէմքը որ քար կը կտրէին որոնք անգամ մը կը նայէին անոնց:

(**) Ֆրանսայի մէջ 1789ին ժողովըրդային ժողովակ մը կազմուեցաւ: Այս ժողովակը բոլոր Ֆրանսայի մէջ ճիւղեր ունեցաւ: Ազգային ժողովին մէջ լուծուելիք խնդիրները եւ տրուելիք որոշումները նախ այս ժողովակին մէջ կը յուզուէին, կ'որոշուէին, ժաքոպեան հասարակաց կարծիքը իրենց գրաւելով մեծ դեր խաղացին Ֆրանսայի մեծ յեղափոխութեան ժամանակ: Ժաքոպեաններուն հին վանքին մէջ կը գումարուէին ժողովակին անդամները եւ ահա այս պատճառաւ ժաքոպեան անուանուեցան անդամները:

Այրի Տիկին Արմինէ Հ. Գալէնտէրեան ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն

ՀԱՅԿ ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ 1967 Դեկտեմբեր 11ին յետ անողոք հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Դեկտ. 15) ժամը 15·45–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Հաւաքուիլ եկեղեցին :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Արմինէ Գալէնտէրի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան, Պ. Մովսէս Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պարտաքճեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ եղբօր՝

ՕՆՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

×

Այրի Տիկին Սեդա Արսլանկիւլեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐՍԼԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Տէր եւ Տիկին Բենիամին Ծակոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աֆարեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանգուցեալ իրենց մօր եւ մեծ մօր

ՏԻԿԻՆ ԱՆԹԱՌԱՄ ԾԱԿՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Առ ի գիտութիւն հանգուցեալի յիշատակը յարգողներուն :

◆

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գամէր Գարամանեան, իրենց ողբ. զարմիկին, Պետրոս Արսլանկիւլեանի, մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, կը նուիրեն երեսուն ֆր. Կարմիր Խաչին եւ երեսուն ֆր. Կապ. Խաչին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Արա Մինասեան, կը նուիրէ երեսուն ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Կարպիս Քէլէշեանի մահուան առթիւ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օգաւի. կայանին կը նուիրեն .—

Պ. Պ. Կ. Ճընկըլըրեան 250 ֆրանք, Լ. Նահապետեան 200, Գ. Ճիկէրճեան 100, Գ. Ապունաեան (Մէօտօն) 100, Յ. Աչճեան (Փրէ Սէն Ժէրվէ) 50, Յակոբեան (Լըվալուա) 30, Տոքթ. Յակոբեան (Թուլօն), Աքաշեան, Ա. Արզարեան (Ալպի), Տէր եւ Տիկ. Աւետեան (Իսի), Ն. Արթինեան (Անիէր) քսանական, Յ. Առաքելեան, Մ. Աշիքեան, Ա. Աֆիկեան, Տիկին Ս. Արթինեան (Սուասօն) տասնական ֆրանք :

◆

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ իր անդամներուն եւ մերազն ժողովուրդին թէ Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով, այս Կիրակի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պատարագի աւարտին պիտի ընդունի հաւատացեալներու շնորհաւորութիւնները անուան տօնին առիթով :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, Պատարագ 10, Քարոզ 11·15, Հոգեհանգիստ 11·45:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, Ա. կայանէն ժամը 9·30ի արեւելքցի քրիստոնեաներու յայտագրի ընթացքին կարճ տեսարան մը՝ ուխտագնացութիւն Ս. Մեսրոպ :

Ծնունդի առաւօտը (Դեկտ. 25) նոյն ժամուն զուտ հայկական յայտագիր՝

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

◆

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 10րդ տարելիցը կը տօնուի 17 Դեկտեմբեր Կիրակի առաւօտ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութեան կը մասնակցին Մայր եկեղեցւոյ դպիրները :

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներուն ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ :

Սկիզբ ժամերութեան 8·30, պատարագ 10·15 :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

◆

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

◆

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ տարեկան, աւանդական հացկերոյթը, Կիրակի, Դեկտ. 17ին, կէսօրէ ետք, ժամը 13ին, տեղւոյն Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կոչունքին նպատակն է՝ տարին անգամ մը ի մի հաւաքել՝ համայնքին զանազան տարրերն ու ազգայինները եւ եղբայրական, ջերմիկ կապ, մթնոլորտ ըստեղծել՝ մեր հանրային կեանքին եւ եկեղեցւոյն շուրջ :

Հայկ. ճաշացուցակը ճոխ է .—

Ապահովեցէք կոչունքի տոմսակները որ հրապարակ հանուած են եւ կը վաճառուին՝ Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն մօտ :

◆

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկեր – ընկերուհիները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 27 Պուլվ. Քառնօ, Մարշան տը Քուլէօնի քով: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 20ին Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահին մէջ : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ղազար Ներկարարեան իր եւ ընտանեկան պարագաներու կողմէ խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ «Յառաջ»ի, Ֆրանսայի Վասպուրականցիներու Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութեան եւ բարեկամներու՝ որոնք անձամբ, հեռագրով, ու նամակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր տարաբախտ կնոջ՝

ԼՈՒՍԱԲԵՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, Դեկտ. 16, ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տան սրահը :

17, Rue Bleue, Métro Cadet

Matinée Dansante

DU COMITÉ DES ANCIENNES
ELEVES DU TEBROTZASSERE
Samedi 16 Décembre à partir de 17 h.

C'EST UNE SOIRÉE
POUR LES JEUNES
VENEZ NOMBREUX

ATTRACTIONS BUFFET

Entrée 5 Fr.

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ :

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ընտանեկան խնջոյք մը կազմակերպած է Յունուար 7ին, Օհանջանեան ակումբը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 15 Դեկտ. Ուրբաթ ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ներկայանալ անդամատետրով :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (Դեկտ. 16) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Նոր հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 15) Մշակոյթի Տան մէջ երեկոյեան ժամը 9ին :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ – խնջոյք մը :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ :

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Կը նախագահէ Բժ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ԲՈՊԷՌ

Սոզի տը Շառլօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Ռոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հոփիթալ Պերսի ժամը 18ին :

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն Թիւ օթօպիւսը :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ
16
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
16 DECEMBRE
1967

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11087
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.087

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԷՆ ՀՌՈՄ

ՄԵԾԵՐՆ ԱԼ ԴԻՐՔ ՉԵՆ ՃՇԴԱԾ

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԿՐՆԱՅ ԱԹԷՆՔ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

Յունաստանի նոր ղեկավարը՝ Գնդ. Փափատոփուլոս մամուլի թղթակիցներն ընդունած է առջի օր եւ կարգ մը տեղեկութիւններ տուած Թագաւորին «հակա–յեղափոխութեան» մասին: Յայտնած է որ Թագաւորը նամակ մը ղրկած էր, Չորեքշաբթի օր, յունական զինեալ ուժերու ընդհ. հրամանատարին, տեղեկացնելու համար որ․— Ա) Թագաւորը իր ձեռքը կ՚առնէր երկրին ղեկը: Բ) Կ՚անցնէր բանակին գլուխը: Գ) Կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարէր զինուորական նուիրապետութեան մէջ: Ժամը 11ին կը հասնի այդ նամակը, նոյն ժամուն սակայն հեռաձայնի բոլոր հաղորդակցութիւնները կը կտրուին, պալատն ալ մէջը, որպէսզի Թագաւորը ոչ մէկ շփում կարենայ ունենալ իր կողմնակիցներուն հետ: Փափատոփուլոս կ՚ըսէ թէ երբ նամակը առած են, փորձած են անմիջապէս կապ հաստատել Թագաւորին եւ վարչապետին հետ, բայց անհետացած էին: Կը պարզուի ուրեմն որ Թագաւորը մեկնած էր նամակը ղրկելէն անմիջապէս ետք: Բայց Փափատուփուլոս Սելանիկի խօսքը չ՚ըրած, Թագաւորին առած ուղղութեան մասին խօսած ատեն: Կը թուի թէ Կոնստանդին խուսափած է Սելանիկէն, ուր կառավարութեան հաւատարիմ ուժեր կային եւ Քոմոթինի անցած է: Լաւ ընդունուած էր նաեւ Գավալա, բայց կը ձախողէր Լարիսա, ուր երիտասարդ սպաները հաւատարիմ էին Ապրիլ 21ի յեղափոխութեան:

Ի՞նչ պիտի ընէ հիմա Թագաւորը: Այն տպաւորութիւնը կայ թէ որոշում չի կրնար ըլլալ: Հինգշաբթի, ամբողջ օրը կ՚ըսուէր թէ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ, բայց ի վերջոյ ոչ մէկ յայտարարութիւն կ՚ընէր: Իրիկունը ընտանեօքը կը հեռանար Հռոմի յունական դեսպանատունէն եւ կը տեղաւորուէր իր ազգականին մօտ, բայց ինչ որ զարմանալի էր, գիշերը յանկարծ ամբողջ ընտանիքը կը վերադառնար դեսպանատունը: Այս անակնկալ վերադարձը կարծել կու տար թէ Թագաւորը բանակցութեան մէջ է Աթէնքի գնդապետներուն հետ եւ կրնայ համաձայնութիւն գոյանալ եւ այդ պարագային Յունաստան վերադառնալ:

Աթէնքի մէջ, Փափատոփուլոս յայտարարած է թէ Թագաւորը թերացած է իր պարտականութեան մէջ, այդ պատճառով խնամակալ նշանակուած է Զօր. Զոյթաքիս: Կ՚ըսուի թէ գահը թափուր պիտի հռչակուի եւ գուցէ առաջարկուի իշխան Փիէրի, որ Թագաւորին զարմիկն է: Փիէր ոխերիմ թշնամին էր արքայական ընտանիքին, վասնզի անոնցմէ էր, եւ չէր ծածկեր իր կարծիքը, որու համար Կոնստանդին իր մօրը՝ ազդեցութեան տակ է: Ծանօթ է որ Ֆրետերիքա ոչ մէկ համակրութիւն կը վայելէ երկրին մէջ, մինչ Փիէր շատ մեծ վարկ ունի, մանաւանդ իբրեւ նախկին ռազմիկ, եւ քաջ զինուոր Ալպանիոյ ճակատին վրայ: Ինչ որ չի յարմարիր սակայն այն է որ Փիէր ծանօթ է իր ժողովրդավար սկզբունքներուն համար:

× Փափատոփուլոս հրաւիրած էր Ամերիկայի, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները, որոնք մերժած են հրաւէրը, սպասելով իրենց կառավարութեանց հրահանգին:

Եթէ Աթէնք չվերադառնայ, ինչ որ վերջին պահուն հասած լուր մըն է, Հռոմէն, «լաւատեղեակ աղբիւրներէ» տրուած, Կոնստանդին զանազան հրաւէրներ ստացած է: Նախ Դանիոյ Թագաւորէն, որ հայրն է իր կնոջ, ապա զանազան ազգականներէ՝ Ամմէտէօ տ՚Աոսթա, Ռումանիոյ Հէլլէն Թագուհին, եւն. եւն.—

× Միապետական կարգ մը յոյն զինուորականներ քալելով Թուրքիա անցած են քաղաքական ապաստան ուզելով Թուրքիայէն, որ տուած է:

× Կիպրոսի յոյն զօրքերուն պարպումը դադրեցաւ, այս դէպքերուն հետեւանքով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՈՒՇ ՄՆԱՑԱԾ ԷՐ

Ճշդապահութիւնը Թագաւորներու քաղաքավարութիւնն է, կ՚ըսէ ֆրանսական առածը: Այսօր բոլորը համաձայն են շեշտելու համար թէ Յունաց արքան, գլխաւորաբար իր յապաղումին կը պարտի պարտութիւնը:

Պարտութիւնը միշտ ծանր է, մանաւանդ Թագաւորի մը համար: Այս դարուս այլեւս պատիւ չեն ըներ պարտուածին, ու Կոնստանդին, որ աքսոր ճաշակած էր երբ մանուկ էր, կրկին կը վայելէ աքսորի դառնութիւնները:

Ուրբաթ օր, Դեկտեմբեր 15ին, պիտի հրապարակուէր նոր Սահմանադրութիւնը: Այս կը նկատուի գլխաւոր պատճառը, Թագաւորին առած քայլին, Չորեքշաբթի օր, այլ խօսքով, 48 ժամ առաջ այդ Սահմանադրութենէն, որ քիչ մը աւելի պիտի սահմանափակէր իր սահմանափակ իրաւասութիւնները:

Ո՞վ է Կոնստանդին: Նախ մարդիկ մը, բարձրահասակ, գեղեցիկ, երիտասարդ: Թագաւոր եղաւ երբ հայրը մեռաւ 1964 Մարտ վերջին: 1960ի Ողիմպիական խաղերուն, իր հայրենիքին պատիւը փրկած էր, շահելով եոթինկի մրցումը: Կրնար հանգիստ ապրիլ, ձգելով որ ուրիշները կառավարեն, ու ինք իշխէ, բայց Սահմանադրութիւնը լայն իրաւասութիւններ կու տար իրեն եւ ուզեց օգտագործել: Հայրը, աւելի խոհեմ գիտէր թէ մինչեւ ուր կարելի է հեռու երթալ, ինք երիտասարդ էր: Ծնած 1940ին, կեանքը բոլորած էր աքսորով, Եգիպտոս եւ Հարաւային Ափրիկէ, ուր ապաստանած էր իր ընտանիքը գերմանական գրաւման ժամանակ: Աթէնք վերադարձած էր 1946ին եւ իր վրայ հետք պիտի ձգէր քաղաքացիական պատերազմը, զոր յետագային պիտի կոչէր «անաստուած նիւթապաշտութիւնը, ոճիրը եւ բռնութիւնը որ կը փորձեն ստրկացնել աշխարհը»:

Երբ Թագաւոր է, ինքնավստահ է եւ կը համարձակի յարձակիլ նոյնիսկ իր գահին պարիսպներուն, այսինքն բանակին: Ժորժ Փափանդրէու կը հեռացուի, որովհետեւ իր իշխանութեան տակ ուզած էր առնել բանակը, պաշտօնանկ ընելով այն ատենուան Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Կարուֆալիաս, որ «պալատին մարդը» նկատուած էր: Այս նոյն Կարուֆալիասն է, զոր Թագաւորը վարչապետ պիտի նշանակէր Չորեքշաբթի օր, իր վիժած կառավարութեան գլուխը:

Փափանդրէուի մեկնումէն 1965 Յուլիս 15) մինչեւ Ապրիլ 21ի պետական հարուածը, կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանար: Թագաւորը չէր յաջողեր ամուր խմբակ մը կազմել եւ գնդապետները պիտի լուծէին տագնապը իր տեղը:

Ապրիլեան այդ օրէն, յստակ չէր Թագաւորին դիրքը: Նախ այն տպաւորութիւնը թողուց թէ մեղսակից է գնդապետներուն, ու հարկ եղաւ ութ ամիս սպասել հասկնալու համար թէ համաձայն չէ եղածին: Շատ ուշ մնացած էր Թագաւորը եւ հաշիւը սխալ էր: Ութ ամիս առաջ կրնար կռթնիլ բանակին վրայ, ծովային ուժին, բայց անցնող ամիսները բաւած էին, որպէսզի զինուորական ղեկավարները կազմակերպուին: Մաքրեն բանակը իրենց համար անվստահելի նկատուած տարրերէն: Իր «յապաղումը» արդարացնելու համար, Չորեքշաբթի օր յայտարարեց թէ չէր ուզած որ արիւն հոսի:

Ֆրանսական մամուլը միաձայնութեամբ կը հաստատէ թէ Կոնստանդին շատ մեծ վստահութիւն ունեցած է իր վարկին վրայ բանակին մէջ եւ արքայական ժողովրդականութեան՝ ժողովուրդին մէջ: Բայց ի՞նչ կ՚ուզէ ժողովուրդը: Ո՞վ կրնայ ըսել, եւ ոչ անոնք որոնք միշտ իր անունով կը խօսին յեղափոխութիւն կամ պետական հարուած ընելու համար:

Շատ դժուար է Թագաւորի արհեստը, որու մասին սքանչելի խօսքեր ունի Փասքալ: Դիւրին է դատապարտել պարտուածը, վասնզի միշտ յանցաւոր է պարտուածը: Ու կը մնայ Թագաւոր մը եւս, առանց գահի, որ երկար օրեր եւ ժամեր ունի այլեւս խորհրդածելու համար իր ճակատագրին վրայ:

×

ՃՇԴՈՒՄ․— Ինչպէս մեր ընթերցողները իրենք ճշդած են անշուշտ, մեր երէկուան թիւին մէջ, Յունաստանի վերաբերեալ լուրերու մէջ Հինգշաբթին պէտք է ըլլար՝ Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթը՝ Հինգշաբթի:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ... ԹԱԼԷԱԹԻ ԴԷՄ

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ՉՈՔԱԾ ՏԽՄԱՐ ՄԸ»

«Ենի Իսթանպուլ» թերթը «Թուրքիոյ պատմութեան վրայ չոքած տխմար մը» խորագրին տակ կը գրէ․— «Մասոնները երբ առիթ գտնեն, կը գովեն Թալէաթ փաշան, Ճէմալ փաշայի վրայ փոշի նըստեցնել չեն տար: Իթթիհատականներուն մէջ չկայ մէկը, զոր իբրեւ հերոս ցոյց տալ չուզեն: Արդեօք այս մարդիկը միշտ սէր ու յարգանք տածա՞ծ են իրենց ազանդին ամէնէն վաղեմի եղբայրներուն՝ Իթթիհատականներուն հանդէպ: Իւրացուցա՞ծ են զանոնք: Իթթիհատականները իրենց եղբայրներուն օժանդակութիւնը վայելա՞ծ են, երբ որ վտանգուած է իրենց կեանքը: Երբեք:

Այս պարագան ի վեր հանելու համար նախ պիտի առնենք Իթթիհատի դէմքերէն Թալէաթ փաշան: Այս մարդը միթէ ազգայնակա՞ն մըն է: Փաստաթուղթեր կարդալէ ետք, անհնար է կասկածիլ որ այս մարդը ազգայնական մըն է:

Սուլթան Րէշատի գահակալութենէն երեք ամիս ետք «Յուլիս 1909ին հիմնուած Թուրքիոյ մեծագոյն օթեակին առաջին անգամ ղեկավար կ՚ընտրուի Երեսփ. Ժողովի Բ. Նախագահ Թալէաթ պէյ: Լաւ, բայց այս մեծ օթեակին հիմնումը արտօնողները որո՞նք են: Որոնցմէ՞ արտօնութիւն առնուած է: Որո՞նք զայն նախագահ են ընտրած:

Եթէ առանց ձեր մազերը փշաքաղելու կրնաք կարդալ, յայտնենք որ այս թուականէն ութ տարի ետք Օսմ. Պետութեան գլուխը բարձրանալու, եպարքոս դառնալու կոչուած այս մարդը, տեսէք թէ որո՞նց հրամանով նուիրուած սադրանքի մը մէջ տեղ գրաւած է:

Ցանկը տանք, հրամմեցէք․—

Պոհոր Քահմի (հրեայ), Ռաֆայէլօ Ռիչչի (տալացի), Վիքթոր Ալկրանտի (հրեայ), Էտուար տը Նարի (ֆրանսացի), Ֆէյզի Մանահէմ (հրեայ), Ժաք Մուհամի (հրեայ), Անտրէ Անթիասս (յոյն), Վիքթոր Մորտօ (հրեայ), Ժորժ Քասաթիս (յոյն) Ժան Սիյօթիս (յոյն), Տոքթ. Ժ. Գոհէն (հրեայ), Միշէլ (?) Նորատունկեան (հայ): Ասոնց մէջ իբրեւ նմոյշ՝ իսլամ Թուրք մըն ալ կայ: Եգիպտոսի Խտիվներու արքայատոհմէն Սէլիմիէի զօրանոցին հրամանատար իշխան Ազիզ Հասան փաշա:

Ազգայնական ղեկավար մը իր արժանապատուութեան հետ միթէ հաշտ կը գտնէ՞ այս մարդոցմէ լիազօրութիւն առնելով հիմնուած ընկերութեան մը մէջ տեղ գրաւել: Օսմ. պետութեան այս եպարկոսը կարծես թէ ամէն Թուրք ամըչցնելու համար Թուրք պատմութեան վըրայ չոքած մութ թիփ մըն է:

Իշխանութեան մոլուցքով ամէն խայթկերած այս Թալէաթը (փաշա) ու ընկերները ո՞վ գիտէ մասոնութեան ի՛նչ ծառայութիւններ մատուցած են: Բնականաբար անոնց մեծագոյն ծառայութիւնը եղած է ընկղմել Օսմ. կայսրութիւնը: Բայց երբ օր մը գործերը հակառակը դարձած են, մէյ մէկ պատերազմի յանցապարտ եղած են: Արդեօք երբ Թալէաթ իշխանութեան բարձունքէն տապալած է, մասոն եղբայրները անոր օժանդակա՞ծ են:

1919ին, Թուրքիոյ մասոնական մեծ օթեակին միաձայնութեամբ տուած որոշումը հետեւեալն է․—

«Պատկառազգու ժողովը այն համոզումին յանգած է որ վերջին պատերազմի ընթացքին հայրենակիցները իրենց բոյներէն հեռացնել բռնադատելու, սպաննել տալու, անոնց ինչքերը բռնի խլելու նման յանցանքներ գործած են Մէհմէտ Թալէաթ (փաշա), Միտհատ Շիւքրիւ, Մուսթաֆա Րահմի, Հիւսէյին Ճահիտ, Ահմէտ Նէսիմի (նախկին արտաքին նախարար, Կրէտէցի), Թէվֆիք, Ալի Մունիֆ, Ազմի Պէտրի, Պահաէտտին Շաքիր, Վէճիհի Ահմէտ, Ճէմալ Էօմէր Ապտիւլքատիր (Անգարայի կախուած կուսակալը), Սատուր Սամի (Անթալիայի տըխրահռչակ շահագէտ մութասարրըֆը, Եունուս Նատիի ընկերը), Աթըֆ (Շէմսի փաշան զարնողը), Հասան Ճէմիլ եղբայրները, որ զանոնք վտարելու որոշում տըւած:

Այս որոշմնագիրը կարդացուած նիստին ընթացքին Հայ մը եւ երեք հրեայ եւս կային»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ԽԻՍՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹՕՆ ՄԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԷՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՆԵԶՐԱԿԱՆ ԾՈՎՈՎ

Դ.

Մարտիրոսը հասել է Արեւմուտք աշխարհի յայտնի եզրը՝ Քադիս քաղաք, դէմը Համատարած ծովի կանաչ-կապոյտ ջրերի անվերջութիւն, առեղծուածք, անհասկանալի հանելուկ: Խռով քնի մէջ նրան թուացել է, թէ ծովափից հեռու գտնուող գիշերատան էլ լսում է ալիքների չառաչող գոռում – գոչիւնը, նրանց խլացնող ապտակները նաւահանգստում խարխափ գցած առագաստանաւերի, անգլիական նաւակների, մամռակալ պատերին:

Շատ եւ իրար անցած ժողովուրդ է եղել այդ խառնակ Քադիս ծովային քաղաքում, Հայաստանից հեռուոն եկած եպիսկոպոսին չեն նկատել իսկոյն, քանի որ նա աչք ու յօնքով չի տարբերուել իրենցից: Մարտիրոսը տեսել է Հայի պէս սեւաչք ու մրահոն Քադիսցիների, որոնք եղել են նոյնքան գեղեցիկ, ինչպէս դրանց ազգակիցներն էին հիւսիսային Սան – Սեպաստիա քաղաքում: Ամէնքն էլ քիչ տաքարիւն, գնդուն լեզուի տէր: Մինչեւ ուշ գիշեր նստած փողոցում, ցածր նստարաններին, նրանք կրակոտ երգ են մաշել կիթառի խուլ հնչիւնների ընկերակցութեամբ եւ կումկում խմել են մուգ կարմիր գինի: Կապոյտ ջնարակած թասերով: Եւ գինին, լցնելիս, որդան կարմիրի երանգով շղթայ է երիզել թասերի երեսներին…

Կլոր գլաքարով սալարկուած Քադիսի փողոցները թուացել են ոլոր ու խճողուած, առաջին օրերին Մարտիրոսը մոլորել է գնալու գալու տեղը, շփոթել տները, որ քարից են շինուած, նեղ ու երկար լուսամուտներով, քարէ փակ պատշգամներով: Լուսամուտների վերում կախուած քարէ յօնքերը նմանութիւն են տուել Հայոց տաճարների վրայ եղածներին: Այդքանն է եղել նմանութիւնը, որովհետեւ որմերին ու պատշգամներին, քիւերի երկարութեամբ փորուած են եղել արաբի ոլորուն զարդեր, ինչպէս այդ Արաբների գիրն է, եւ շատ սակաւ՝ սպանական քարարձաններ:

Մարտիրոսը կամեցել է, ի հարկէ, ամէն պատահած մարդու հետ խօսքի բռնուել, լսել դրանցը եւ ասել իրենը, բայց չի իմացել նրանց լեզուն: Քադիսցիք էլ չեն իմացել իր լեզուն, եւ ուրախացել է Մարտիրոսը, երբ իմացրել են, թէ իրենք լսել են Հայոցը: Քադիսում Հայեր են ապրել մի ժամանակ, իսկ Սեվիլիայում դեռեւս կան:

Այդպէս են ասել քադիսցի երկու ծեր քահանաներ, որ պատահել են Մարտիրոսին եւ նրա չափ կարողացել են քիչ ու միչ խօսք կապել Լատինացոց լեզուով: Նրանց խօսակից ու թարգման անելով է այս ու այն իմացել Մարտիրոսը: Եւ նստել են, զրուցել: Երբ Մարտիրոսը պատմել է իր ով լինելը, որտեղից եւ ինչպէս այսքան հեռու գալը, քադիսցի քահանաները զարմացել են իսկապէս:

« Ջայչափ աշխարհս դուն ո՞նց կարցիր հետեւակ քայլել »:

Կամաց ժպտացել է Մարտիրոսը, եւ այդ ժամանակ աշխարհ տեսած աչքերը քաղցրացել են խօսակիցների Քադիս քաղաքի, շուրջ – շրջապատի վրայ: Յոգնած, տառապած, ուժը կորցրած Մարտիրոսը պատասխան է տուել նրանց ամէն զարմանքին՝ պատմելով իր կամքով իր գլխին բերածը: Պատմել է շունչ քաշելով, Հայի խօսքը մի կերպ մտքում փոխելով դժուար լատիներէնի:

Այսպէս եօթը օր: Այսպէս եօթը օր քադիսցի երկու ծեր քահանաներ Մարտիրոսին ցոյց են տուել իրենց քաղաքը, նաւահանգիստը եւ ինչ կար: Երբ նրա շատ տեսածին գումարուել է եւ այս, գիշերները աչքի առջեւ, խաւարում, նոյնիսկ քնի մէջ միայն երեւացել են ճամբաների քարն ու հողը, տեսակ տեսակ քաղաքները, մարդիկ եւ ամէն ինչ արդէն խառնուել է իրար: Այսպէս Մարտիրոսը հասկացել է, որ հասել է տուն դառնալու ժամը:

Մի անգամ երազ է եկել իր սուրբ Կիրակոսի անապատը: Ամէն ինչ տեղն է եղել. պարիսպները, ծառերը, գմբէթները կանաչի մէջ: Վանական եղբայրները կանգնած են եղել դարպասի առջեւ եւ լուռ նայել են ստորոտից դժուար վերեւացող Մարտիրոսին: Նայել են խստութեամբ, չարացած աչքով…

Եւ Մարտիրոսն արթնացել է ահաւորուած, ու էլի հասկացել է, որ եկել է տուն դառնալու ժամը: Իսկ մարմինը տնքացել է յոգնութիւնից: Ի՞նչպէս պիտի կարի – անցնի եկած ճանապարհների երկարութիւնը…

Ու երբ խօսքը այսպէս Հնդկաստանին է դարձել, որ զրոյցն են շարունակել քադիսցի քահանաները, Մարտիրոսը մնացել է գլուխը խոնարհ ու տխրամած:

— Տուն երթալուս ժամն է, — այս է եղել խօսքը:

Լռել են երկար: Քահանաները խօսք չեն գտել միջոց ցոյց տալու կամ մխիթարելու: Յետոյ Մարտիրոսը մտածել է ու ասել, որ եթէ եկած տեղը չլինէր աշխարհի եզրը, Հայեր լինէին գնացող – եկող, նրանց հետ հեշտ կը դառնար երկիր հասնելը:

— Գոնէ Հնդկաստան լինէր երկիրդ… ցամաքով Հայաստանից մօտիկ, գնացող դարձող երզնկացի վաճառականներն անպակաս…

Ու երբ առաւօտ է եղել, ու երբ կրկին եկել եւ իրենց Մարտիրոսի կարծիքով մօտիկ է Հայաստանին, քադիսցի քահանաները, անսպասելի, ելք են գտել, պատմել են, թէ մեծ մի նաւ Քադիսի նաւահանգստից ուղեւորւում է Հնդկաստան:

— Արդէն հեշտ է գնալը, մի տարի առաջ կարճ ճամբայ գտնուեց մինչեւ համեմունքների երկիր Հնդկաստանը: Քսան մէկ օրուայ ծովային ճամբայ…

— Հնդկաստանից մինչեւ տունս, թէ երզնկացի հայ վաճառականների հետ ելնեմ՝ մի ամիս կամ քիչ աւելի… մտացրիւ բերան է բացել Մարտիրոսը եւ, ասածը վերստին կրկնելով մտքում, կանգնել է այլայլուած.— Վա՜խ, ձեր արեւն ասեմ.. ելէք: Ելէք, երթանք նաւավար տիրոջն աղաչանք արէք, թող ինձ իր նաւն առնի: Անձիս ուժ չմնաց եկածս ճամբան նորից հետեւակ քայլելու…

— Դու գիտես, փորձէք, աղաչանք անենք,— բարձրացել են քադիսցի քահանաները:

Եւ ապա ամէն ինչ եղել է երազի պէս: Գնացել են միասին, բարձրացել են նաւ, պատմել են նաւի տիրոջը Մարտիրոսի ճամբորդութիւնը եւ Հռոմի պապի զօրաւոր թուղթն են կարդացել: Ու ինչ ասել են այդ նաւի տիրոջը, նաեւ դրա պատասխանը, Մարտիրոսը յետոյ գրի է առել իր մատեանում այսպէս:

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՁՄՇԿԻԿ ԿԱՅՍՐԸ

« *Հայաթ – Թարիհ Մէձմուասը*»ն, որ իւրաքանչիւր թիւին մէջ նահանգ մը կը ծանօթացնէ, Դեկտեմբերի թիւով ի մէջ այլոց կը խօսի Թունճէլիի, երբեմնի Տէրսիմի կամ պատմական Տարօն աշխարհի մասին: Ստորեւ հատուածներ կը ներկայացնենք այդ շահեկան յօդուածէն.—

Թունճէլի նահանգը եւ շրջանը, 1071ին Մանազկերտի ճակատամարտին յաջորդող տարիներուն նուաճուած են՝ Սուլթան Սիւլէյման – Շահի ընդհանուր հրամանատարութեան տակ գտնուող Թրքական բանակներուն կողմէ: Եւ սակայն, յետոյ այս շրջանը բաժնուած է Անատոլուի Սելճուքեաններուն կողմէ եւ ենթարկուած՝ Երզնկայի Մէնկիւճիկներու եւ այլ կարգ մը Թուրք Թագաւորներու: ԺԲ. դարու կէսերուն, այս շրջանը կրկին մտած է Գոնիայի Թրքական կայսրութեան իշխանութեան ներքեւ: Ճէլալէտտին Հարզէմ – Շահ, այս հողերուն վրայ է որ սպաննուած է քիւրտ աւազակի մը կողմէ: ԺԳ. դարու վերջաւորութեան, Թրքացած մոնղոլ Իլհանցիները տիրացած են անոր, իսկ աւելի ետքը կարգաւ եկած են Ճելայիրցիները, Թիմուրցիները, Գարագոյունցիները, Ագգոյունցիները, Սաֆեւիները, մինչեւ որ 1514ին մաս կազմած է Թրքական կայսրութեան՝ Եաւուզ Սուլթան Սէլիմի նուաճմամբ:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Օսմանցիներէն առաջ այս շրջանին իշխող պետութիւնները չեն կրցած տեւական տիրապետութիւն մը հիմնել այնտեղ: Աւատապետները տիրող տարրը եղած են ընդհանրապէս եւ իրենց հարկը վճարած, զինուոր տուած ի հարկին եւ հպատակի իրենց պարտականութիւնը այսպէսով կատարած: Իսկ ի փոխարէն, իրենց ներքին գործերուն մէջ առ հասարակ եղած են անկախ եւ ինքնավար: Սեպ ժայռերով եւ անբարեբեր հողամասերով շրջապատուած է Թունճէլին: Այս պատճառաւ ալ կեդրոնական կառավարութիւններ շատ չեն մտածած այդ շրջանով աւելի մօտէն զբաղելու մասին:

Օսմանեան շրջանին, Թունճէլին Տիյարպէքիրի պէյլէրպէյլիութեան (նահանգին) 24 սանճագներէն երկուքին հողամասերը կը պարփակէր՝ Չմշկածագ եւ Բերդակ անուն այսօրուան գաւառներով: Թանզիմաթէն ետք՝ Մամուրէթիւլազիզ (Էլազիզ – Խարբերդ) նահանգին երեք սանճագներէն մէկը դարձաւ: Այս սանճագը, որ իր ստացած էոր անունով «Տէրսիմ» կը կոչուէր, վեց գաւառակներ ունէր: Սանճագին կեդրոնը Խօզաթ գաւառակն էր: Հանրապետական շրջանին, երբ բոլոր սանճագները կուսակալութիւն դարձան, Տէրսիմ ալ կուսակալութիւն եղաւ եւ աւելի ետքը նոր անուն մը ստացաւ՝ «Թունճէլի»: 1925ին Էլազըգի կապուեցաւ թէեւ, բայց 1936ին կրկին կուսակալութեան վերածուեցաւ: Կեդրոնը՝ Խոզաթ եւ Չմշկածագէն փոխադրուած է Գալան, 1947ին կատարուած կարգադրութեամբ մը: Հիմա Գալան գաւառակը կը կոչուի նաեւ Թունճէլի, իբրեւ կեդրոն համանուն կուսակալութեան:

Ռուսերը, Առաջին Աշխարհամարտին թէեւ Թունճէլի մտան, բայց չկրցան իրենց տիրապետութիւնը հաստատել այն–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԵՐՋԱԿԷՏ ԵՒ ՍԿՍԻՆՔ ԾԱՅՐԷՆ

— Արթննալու ժամս էր արդէն. ժամը տասն է:

— Հիմա, այս ժամուն, այստեղ, աղջիկները իրենց սուրճը կը խմեն, իսկ Քրինթա կոչուած դամբրը անոնց կը պատմէ զրուցներ:

— Կը տեսնեմ, որ չուանը քեզի դարձեալ դէպի ետ կը քաշէ:

— Ամենեւին: Ինծի կը թուի, թէ այնտեղէն անցած իսկ չեմ:

— Իրականութեան մէջ, ե՞րբ տուիր որոշումդ: Միթէ՞ մէկու մը հետ դժտուեցար, Քրիսթիա ըսուած այս դամբրը աւանակութիւն մը ըրաւ:

— Բնաւ երբեք: Նոյնիսկ դրամական բաւական լաւ մրցանակ մը տուին այս եռամսեակին: Առաւօտուն, պարզապէս ելայ անկողնէս եւ միտքս բերի քեզի եւ միւսը… Ի՞նչ էր անոր անունը, այն որ մտաւ «Փեփուլիքա» գործարանը:

— Ես ալ չեմ յիշեր անոր անունը:

— Տինիքան, ծօ՛, սա աւազակը, որ անհէտապատութեամբ կը զբաղէր, մուկեր կը սպաննէր եւ թուղթի վրայ մլուկներ: Այժմ վարպետի կոչում ունի: Միտքս բերի զինքը եւ քեզ: «Երբ» չկայ: Հրաժարականս տալէ հինգ վայրկեան առաջ, մեր գրասենեակին մէջ կազմակերպուեցաւ շրջանակ մը եւ դիպուածը ուզեց, որ դրամը ես գանձեմ 9 ամիս ետք: Կը մտածէի ինչ ընել այս գումարով, պահել էմ. Ջէքի՞ մը համար: Այս տեսակ հարցերու մէջ լաւ է, որ որոշումդ տաս անմիջապէս: Ահա այսպէս: Կրկին շնորհակալ եմ քեզի:

— Բարի ճանապարհ, Տա՛ն, եւ երջանկութիւն կը մաղթեմ քեզի:

— Շնորհակալութիւն, անառա՛կ: Պիտի գրեմ քեզի:

Ընկալուչը դրի տեղը եւ ձեռքս անոր վրայ կանգ առաւ, նայուածքս օդին մէջ, անապատի մը մէջ, որ յանկարծ բացուեր էր աչքերուն առջեւ:

— Որո՞ւ հետ խօսեցար, հարցուց գրասենեակի աղջիկներէն մէկը, որ Իլոնան կամ Ալիտան էր:

— Բարեկամի մը հետ:

— Ի՞նչ կ'ուզէ:

— Շնորհակալութիւն յայտնել:

— Ի՞նչ բանի համար:

— Այն բանին համար, որ ինքզինքս ազատեցի պաշտօնեայի կացութենէն եւ որակաւորուեցայ իբր խառատ, կամ իբր զօդող. կամ թերեւս իբր վերամբարձիչի մեքենավար:

— Կատակելը կը սիրես:

— Կ'երդնում որ այս է ուզածը:

— Այսօր լաւ տրամադրութեան մէջ ես:

— Շատ լաւ տրամադրութեան մէջ: Պետը եկա՞ծ է:

— Եկած է:

— Երթամ իրեն հետ խօսելու:

— Կորսուած փիշի՞ն համար: Առայժմ ձգէ այս հարցը. չարժեր զինքը ձանձրացնել այսպիսի հարցերով:

Գրասեղանիս վրայէն առի ոլորուած հանդէսը եւ մեկնեցայ գրասենեակէն: Մեր պետի քարտուղարուհին ըսաւ, թէ ուրիշ մարդ չկայ անոր գրասենեակին մէջ եւ կրնամ ներս մտնել, քանի որ այս պահուն իր սուրճը կը խմէ:

Պետի գրասենեակէն ներս մտայ առանց բարեւելու զինքը, մոռնալով որ քաղաքակիրթ մարդու մը համար պայման է, ըսաւ ան:

— Ի՞նչ է պատահած քեզի, ըսաւ ան:

— Կ'ուզեմ բան մը ըսել ձեզի:

— Սխալողակա՞ն:

— Սխալողական: Կը մեկնիմ այստեղէն:

— Ի՞նչպէս:

— Եկայ ձեզի ըսելու, թէ կը մեկնիմ այստեղէն:

— Չեմ հասկնար:

— Կարծեմ յստակօրէն խօսեցայ: Ես ձանձրացած եմ պաշտօնեայի կեանքէն:

— Ընկեր Սթանչու…:

— Գիտեմ, կ'ուզէք ըսել, թէ քունէս նոր արթնցած եմ: Սխալ է: Եկած եմ՝ ձեզի ըսելու, թէ կը հրաժարիմ, թէ կըշտացած եմ պաշտօնեայ ըլլալէ:

— Դուն խենթ ես:

— Կը խնդրեմ, որ խենթ չընէք զիս, եթէ ոչ…

Նայուածքս ինկաւ թիկնաթոռին վրայ եւ մտքէս անցաւ անոր գլխուն նետել զայն: Եւ ձեռքիս թուղթով միայն զարկի անոր գրասեղանին.

— Խենթ կ'ըլլայի, եթէ դեռ մնայի այնտեղ: Խենթ էի այն օրը, երբ մտայ այս գործիս: Եկայ՝ ձեզի հարցնելու, թէ ի՛նչ պէտք է ընեմ այստեղէն մեկնելու համար: Պարտաւոր եմ պայմանաժա՞մ մը տալ, սպասել երկու շաբա՞թ: Ի՞նչ ձեւակերպութիւն ունիմ ընելիք:

— Պէտք չկայ: Քեզ գործէ կը հանենք մենք:

— Շատ լաւ: Եւ ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ այս հրաշքը:

— Հիմա, այս վայրկեանին:

— Լաւ. յարգանօք կը բարեւեմ ձեզ:

Յաջորդ առաւօտուն, արշալոյսին, մէկ ձեռքս ճամբորդական պայուսակս, միւսը՝ շոգեկառքի տոմսակ մը Կալացի համար, կը քալէի կառամատոյցի երկայնքին կանգ առած շոգեկառքին ի վեր եւ կը գոչէի Տանի անունը: Կառախումբի մէջտեղի վակոններէն մէկուն պատուհանին առջեւ եկաւ ինծի տարեկից տղայ մը: Հարցուցի, թէ ի՞նքն է Տանը եւ Քոմըպինա՞թ կ'երթայ: Նշան ըրի, որ կը բարձրանամ անոր քով եւ ելայ վակոնէն վեր:

Տասնեւինը տարեկան էի: Ֆիւրէյէն անդին սկսեր էր անձրեւել եւ ես ու Տան կը խօսակցէինք պատուհանին առջեւ, եւ ամէն անգամ, երբ ճակտիս կամ դէմքիս կ'իյնար անձրեւի կաթիլ մը, կը խնդայի ու Տանին կ'ըսէի, թէ տասնեւինը տարեկան եմ, տեսակ մը վախով, որ մի գուցէ Տանէն աւելի տարեկից եղած ըլլամ, որ անգիտակցաբար քսան կամ քսանեւհինգ տարեկան եղած ըլլամ եւ ետեւս նայելով մինչ այդ չըրածներուս, երբ պարտաւոր պիտի ըլլայի ցաւ զգալ այդ պատճառով:

ՕՔԹԱՎ ՓԱՆՔՈՒ–ԵԱՇ

Թարգմ. Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

տեղ ։ Ի վերջոյ, ծանր կորուստներու մատնուեցան եւ քաշուեցան ։ Անոնց դիակներով լեցուած ձորը կոչուեցաւ «Լէշտէրէսի» (Սատակաձոր) ։ Թունճէլի նահանգը, Օսմ. կայսրութեան բովանդակ շրջանին աւելի պատ ուրիշ որեւէ գրաւում չտեսաւ, մինչ մաս կազմեց Թրքական պետութեան ։ Թէեւ պարբերաբար ցեղախումբերու ապստամբութիւններ պատահեցան, բայց ասոնք ալ զսպուեցան ։

Նահանգը զուրկ է երկաթուղիէ, նոյնիսկ չէնք-շնորհք ճամբայէ եւ շրջապատուած է ցից ու սեպ լեռներով եւ շատ քիչ ու սահմանափակ յարաբերութիւն միայն ունի արտաքին աշխարհին հետ ։ Այդ պատճառաւ ալ Անատոլուի ամէնէն թերաճ շրջաններէն մէկն ըլլալով մնաց, չկրցաւ զարգանալ ։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Մազկերտ գաւառի Ցարաճ գիւղին մէջ կը գտնուի պատմական բերդ մը ։ Հոս, Ասորիներէ մնացած երկաթագիր արձանագրութիւններ կան հսկայ սիւնի մը վրայ ։ Կայ նաեւ Բերդակի Բերդը, որ կը գտնուի Մուրատ գետի ափին ։ Այս բերդը գոյութիւն ունէր Սելճուքեան շրջաններուն ալ եւ նորոգուած է Օսմանցիներու օրով ։ Սաղմանի կամ Սալմանի բերդը կը գտնուի Բերդակ գաւառակէն 15 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ ։ Էվլիյա Չէլէպի գեղեցիկ առասպել մը կը պատմէ այս բերդին մասին ։

Սելճուքեան շրջանէն մնացած են Էլի Խաթուն Մզկիթը եւ դամբարանը, որոնք կը գտնուին Մազկերտի մէջ ։ Չմշկածագի մէջ ալ կը գտնուի հին մզկիթ մը, որ պատմական արժէք կը ներկայացնէ ։ Այդ մզկիթը եւս Սելճուքեան շրջանէն մնացած է եւ շատ գեղեցիկ վիմաքանդակներ ունի ։ Բերդակի մէջ կը գտնուի նաեւ Իպրահիմ փաշայի պալատը, որ աւատապետի մը պալատանման ապարանքն է՝ շատ գեղեցիկ տեսքով եւ ամրակառոյց շինութեամբ ։

«Թունճէլի» անունը պատմական որեւէ նշանակութիւն չունի, որովհետեւ Հանրապետական շրջանին տրուած է այս նահանգին, ինչպէս է նաեւ պարագան «Հաթայ»ի ։ Այս շրջանը նախապէս ծանօթ էր բոլորին «Տէրսիմ» անունով ։

ՆԱԽԱԹՐՔԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

Հիթիթները, որոնք պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով միութիւնը ըստեղծեցին Փոքր Ասիոյ, մինչեւ Թունճէլի հասած են ։ Եւ սակայն, շատ ալ հաւանական չէ, որ այս շրջանը կարողացած ըլլան ամբողջութեամբ առնել իրենց տիրապետութեան ներքեւ ։ Խուրրիները, բաբելական եւ ասորական կայսրութիւններն ալ իրենց զօրութիւնն ու ազդեցութիւնը տարածած էին մինչեւ այս շրջանները ։ Մարերու օրով (Ն. Ք. 7րդ Դար) մասամբ եւ Պարսիկներու օրով (Ն. Ք. 6րդ Դար) երկիրը ամբողջութեամբ Իրանեան Կայսրութեան կցուեցաւ ։ Քրիստոսէ առաջ Չորրորդ Դարուն՝ ՄեծնԱղեքսանդըր, որ ամբողջ Իրանեան Կայսրութեան հողամասերը նուաճեց, բովանդակ Փոքր Ասիոյ հետ գրաւեց նաեւ Թունճէլիի շըրջանը եւ կցեց Մակեդոնական կայսրութեան ։

Երբ Մակեդոնական կայսրութիւնը քայքայուեցաւ, այս շրջանն ալ իրանեան ծագումով Հայ Թագաւորներու կողմէ գրաւուեցաւ ։ Սելեւկեան կայսրութիւնը իր ազդեցութիւնը չէ կրցած տարածել մինչեւ Թունճէլիի շրջանները ։ Անկէ ետք Պարթեւները, որոնք Հռոմէական եւ իրանեան կայսրութիւնները վերակենդանացուցին յետագային, երկարատեւ պայքարներ մղեցին այս հողամասին ի խնդիր ։ Քրիստոսէ ետք 395 թուականին երբ Հռոմէական կայսրութիւնը երկուքի բաժնուեցաւ, Թունճէլիի շրջանն ալ ամբողջ Փոքր Ասիոյ հետ մնաց Արեւելեան Հռոմի, այսինքն՝ բիւզանդական կայսրութեան ։ Եւ սակայն, յետագային Իրանցիները (Սասանեան)այս շրջանը խըլեցին բիւզանդական կայսրութեան ձեռքէն ու բազմաթիւ անգամներ տէր փոխեց ան՝ Բիւզանդական եւ Սասանեան կայսրութիւններու միջեւ ։

ԱՐԱԲՆԵՐՆ ՈՒ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻՆԵՐԸ

Եօթներորդ Դարու կէսերէն սկսեալ, Արաբները հասան նաեւ այս շրջանները ։ Ութերորդ Դարուն, Թունճէլի եւ մերձակայքը թէեւ կցուեցան իսլամական կայսրութեան նուաճած նոր հողամասերուն, սակայն կարճատեւ շրջան մը ետք Բիւզանդիոնը վերանուաճեց զայն ։ Այս հողամասերը նկատելով որ զուրկ էին բանուկ ճամբաներէ եւ շրջապատուած՝ ցից լեռներով, կարեւոր ոստաններ չկառուցուեցան այնտեղ եւ շրջանը մնաց անտեսուած, բացի Չմշկածագէն, որ մասամբ ծաղկուն կեդրոն մը եղած է անցեալին ։ Չմշկածագը իր պատմութեան ընթացքին Բիւզանդիոնի տուած է իր ամենանշանաւոր կայսրերէն մէկն ալ, որ հայազգի Յովհաննէս Չըմշկիկ Առաջինն է ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՀԵԿԱՆ 67, Աշուն ։ Գրական պարբերական, խմբագիր՝ Գ. Շահինեան, Պէյրութ, Լիբանան ։

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծն Տանն Կիլիկիոյ Թիւ 6–9 Յունիս – Սեպտեմբեր 1967, նուիրուած Խորէն Կաթողիկոսի ուղեւորութեան յԵւրոպա ։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼԲՈՄ, Թիւ 1, 2, 3, 4, 1967, Պէյրութ, Լիբանան ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Սիրելի «Յառաջ»,

Դեկտեմբեր 10ի Կիրակի օր տեղի ունեցաւ մեր Հայկական դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, այս անգամ տեղւոյն Քաղաքապետարանի սրահին մէջ ։ Խոստովանինք որ բազմութիւնը «կոկիկ», իսկ չէր եւ ներկայիս զարմանալի ալ չէ, վարժուեցանք այլեւս մերժողովուրդի մեծ մասին անտարբերութեան ։ Հազիւ հարիւրէ քիչ մը աւելի, դպրոցի աշակերտներու ծնողքները են բարեկամներըմիայն ։ Աւաղ մեր Նիկոմիդիոյ Թեմին երջանկայիշատակ Ստեփանոս Արքեպիսկոպոսները չկան հիմա, որպէսզի գաւազաններն առած սրճարաններէն ժողովուրդ հաւաքեն ։

Բեմին վրայ 25 Հայորդիներ մանչ եւ աղջիկ, եօթնէն 15 տարեկան, չորս երկար ժամեր սքանչելի եւ հոգեպարար հայկական մթնոլորտի մը մէջ ապրեցուցին մեզի ։ Մեծերը իրենց յաջող երգերով, արտասանութիւններով, ներկայացումներով, կատակերգութիւններով, աւելի փոքրերը իրենց թոթովախօս հայերէնով, պարերով ։ Արդարեւ շնորհաւորելի է ուսուցչուհի Տիկին Գ. Փափազեանը, երկար տարիներէ ի վեր հայ գիրին եւ մշակոյթին ծառայող այս համեստ աշխատաւորը որ համբերատար ոգիով յաջողած էր այս փոքրիկ հայորդիներուն, որոնց մեծ մասը բացի շաբաթական քանի մը հայկական դպրոցի ժամերէն դուրս իրենց տուներուն մէջ անգամ հայերէն չեն լսեր ու խօսիր, վարժեցնել այսքան հայ խօսքեր ու երգեր ։ Բնականաբար ներկաները փոքրիկներու ծնողքները իրենց շնորհաւորութիւնները ու գնահատանքը յայտնեցին իրեն. իսկ փոքրիկ աշակերտուհիները իրենք ալ ուրախացած իրենց յաջողութենէն իրենց շնորհակալութեան խօսքը ըսին իրենց սիրելի «տիկին»ին որ ազդուած եւ յուզուած շատ արդար կերպով յայտնեց որ ինք վարձատրուած եւ բաւարարուած կը զգայ եթէ Շաւիլի հայ դպրոցի աշակերտութիւնը յառաջիկայ շրջանին կրկնապատկուի, 25ը ըլլայ յիսուն ։

Անշուշտ եկաւ նաեւ Կաղանդ Պապիկը որ այս տարի առաջին անգամ Շաւիլ հանդիպած էր եւ փոքրիկներուն բաժնեց նուէրներ ։

Վաղն ալ Կիրակի (Դեկտեմբեր 17) կը տօնուի Շաւիլի եկեղեցիի եւ դպրոցի շինութեան տասնամեակը հանդիսաւոր կերպով ։ Յուսանք որ այս երկու հանդիսութիւնները խթան մը ըլլան Շաւիլի մեր ժողովուրդին, որպէսզի գոնէ վերյիշէ իր մօտաւոր անցեալի ազգային եռուզեռ կեանքը եւ զօրավիգ ըլլայ իրենց իսկ ընտրած ազգային վարչութեան գնահատելով եւ քաջալերելով զանոնք ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնի Հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալ մարմինը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ սփիւռքի բոլոր հայ համայնքներուն, որ 1967 Թ.ի Նոյեմբեր 10ին իր լիագումար ժողովին մէջ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ ընտրեց, Ս. Էջմիածինի միաբան Տէր Արսէն Վարդապետ Պէրպէրեան ։

Այս որոշումը սիրով վաւերացուց Վազգէն Առաջին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, իր հայրապետական օրհնութեամբ ։

Տէր Արսէն Վարդապետ Պէրպէրեան Դեկտեմբեր 2ին ժամանեց Լոնտոն եւ ստանձնեց իր հոգեւոր պարտականութիւնները ։

Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալ մարմնի անդամներս կը յայտնենք որ հընարաւորութիւնը կ'ունենանք յետ այսօրիկ գործադրելու այս եկեղեցւոյ հիմնադիր, հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի կտակած տրամադրութիւնները, որոնք են՝ կանգուն եւ պայծառ պահել հայկական այս գողտրիկ յիշատակարանը Ամենայն Հայոց Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի վերին հսկողութեան եւ հեղինակութեան ներքոյ ։

Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոն, 8 Դեկտ., 1967

×

ՆԻՒ – ՊՐԻԹԸՆԻ մէջ, ուր այցելութեան գացած էր, յանկարծամահ եղած է Փրոֆ. Մանասէ Սեւակ (Ֆիլատելֆիայէն) ։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք» Հոկտեմբերէն ի վեր օժտուած է նոր եւ արդիական շէնքով մը ։

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Վիկթիւրնիէն ցամաք, կարծր, հեստ, սուր, փշոտ եւ գրեթէ թունաւոր էր. միշտ կը յիշէր իր վանականը, որ մեռած էր եւ որմէ աղէկ զսպուած եւ նըւաճուած էր ։ Կրօնաւորի մը կնգուղէն ճնշուած եղինջ մըն էր ։ Ֆրանսայի վերահաստատութիւն ըսուած իշխանութեան ատենները աւելորդապաշտ կրօնասէր մը եղած էր. իր կրօնասիրութիւնը այնքան ջերմեռանդ էր որ եկեղեցականները ներած էին վանականի հետ կարգուած ըլլալուն ։

Պզտիկ կալուած մը ունէր զոր տանիքներու վրայ քարոզելով կրօնական միաբանութեան մը կը կտակէր ։ Արասի եպիսկոպոսական թեմին մէջ մեծ համարում ունէր ։ Այսպէս ահա տիկին Վիկթիւրնիէն Մոնֆերմէյ գնաց եւ դառնալով ըսաւ.— Տեսայ մանուկը ։

Այս եղելութեան մինչեւ կատարուիլը բաւական ժամանակ անցաւ ։ Ֆանթին մէկ տարիէն աւելի էր որ գործարանին մէջ կը բանէր, երբ առաւօտ մը գործանոցին տեսչուհին Պ. քաղաքապետին կողմէն յիսուն ֆրանք յանձնեց անոր եւ ըսաւ թէ ա՛լ գործանոցի բանուորն ըլլալէ դադրած էր, եւ Պ. քաղաքապետին կողմէ ստիպեց, որ քաղաքէն մեկնի ։

Ճիշդ միեւնոյն ամիսը Թէնարտիէները վեցին տեղ տասներկու ֆրանք ուզելէն ետք տասներկուքին տեղ տասնեհինգ ֆրանք պահանջեր էին ։

Ֆանթին ինչ ընելը չգիտցաւ ։ Չէր կըրնար քաղաքէն մեկնիլ, վասնզի սենեակին վարձքը եւ կահ կարասիին սակը դեռ վճարած չէր ։ Յիսուն ֆրանքը այս պարտքը վճարելու չէր բաւեր ։ Քանի մը աղերսալի խօսք թոթովեց այլ տեսչուհին բացարձակապէս իմաց տուաւ թէ կը պարտաւորէր անմիջապէս հեռանալ գործանոցէն ։ Մանաւանդ թէ Ֆանթինն ալ միջակ բանուոր մըն էր ։ Գործատունէն ելաւ աւելի ամօթահար քան թէ յուսահատ եւ իր սենեակը գնաց ։ Ա՛լ իր յանցանքը ամէնուն յայտնի եղած էր ։

Ալ եւ ոչ իսկ խօսք մը ըսելու համարձակութիւն ունեցաւ ։ Խրատ տրուեցաւ իրեն որ Պ. քաղաքապետին դիմէ, բայց Ֆանթին չհամարձակեցաւ ։ Քաղաքապետը յիսուն ֆրանք տուած էր իրեն, վասնզի բարեսիրտ էր. նաեւ արտաքսած էր. վասնզի արդարասէր էր ։ Ֆանթին այս վճիռին համակերպեցաւ ։

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ՏԻԿԻՆ ՎԻԿԹԻՒՐՆԻԷՆԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ըսել է թէ վանականին կինը գործ մը տեսած եղաւ ։

Բայց Պ. Մատըլէն եղելութեան նկատմամբ ամենեւին տեղեկութիւն մը չունէր ։ Ասիկա այն դէպքերու կարգադրութիւններէն մին էր որ կեանքի մէջ միշտ կը պատահին ։ Պ. Մատըլէն սովորութիւն ըրած էր գրեթէ ամենեւին չմտնել կիներուն գործատունը ։

Գործատունին տեսչութիւնը պառաւ աղջկան մը յանձնած էր, զոր ժողովրդապետը տուած էր իրեն ։ Մեծ վստահութիւն ունէր տեսչուհիին վրայ. իրօք յարգելի, հաստատամիտ, արդարասէր, ուղղամիտ եւ գթոտ կին մըն էր ան. բայց իր գթասիրութիւնը տալն էր միայն եւ չէր հասկնար այն գթասիրութեան աստիճանին, որու ողորմութիւնն է հասկնալ եւ ներել ։

Պ. Մատըլէն ամէն բանի մէջ անոր խորհուրդովը կը շարժէր ։ Ամէնէն լաւ մարդերը շատ անգամ կը բռնադատուին իրենց աշխատութիւնը փոխանորդի մը յանձնելու ։ Տեսչուհին ահա այս կատարեալ իշխանութեամբ եւ չարութիւն մը գործելու համոզումով Ֆանթինին դատը քննած, դատած, վճռած եւ վճիռն ալ գործադրած էր ։

Իսկ տուած յիսուն ֆրանքը առած էր այն գումարէն զոր Պ. Մատըլէն բանուոր կանանց օգնելու եւ ողորմելու համար կը յանձնէր անոր եւ որուն հաշիւը չէր տար տեսչուհին ։

Ֆանթին ուզելով քաղաքին մէջ սպասաւորութիւն ընել, տունէ տուն պտըտեցաւ, բայց ոչ ոք ընդունեցաւ զինքը ։ Չէր կրցած քաղաքէն մեկնիլ ։ Հնակարկատ վաճառականը, որու կը պարտաւորէր առած կարասիներուն սակը, — եւ ի՛նչ կարասիներ, — Ֆանթինին ըսած էր.— Եթէ ձգես երթաս, իբր գող բռնել կուտամ քեզի ։ Իսկ սենեակին տէրը որու վարձք կը պարտաւորէր՝ ըսած է.

— Ծաղկահասս եւ գեղեցիկ աղջիկ մըն ես. եթէ ուզես, կրնաս վճարել պարտքդ ։

Ֆանթին յիսուն ֆրանքին կէսը սենեակին տիրոջ եւ կէսն ալ հնադրծին տուաւ. կարասիներուն երեք չորրորդը ետ դարձուց. միայն պէտք եղածը պահեց եւ առանց գործի, առանց պաշտօնի մնաց, միայն անկողին մը եւ տակաւին յիսուն ֆրանք պարտք ունենալով ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Օր. Հիլտա Եաղոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Նաղոյեան եւ զաւակը՝ Միշէլ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ԵԱԳՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, (Դեկտ. 16) կէսօրէ ետք ժամը 2ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ժուէնվիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Կը խնդրուի ծանուցանել՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(ժամագործ)

մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի Դեկտեմբեր 12ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Դեկտ. 16) առաւօտեան ժամը 8·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Էթիէնի մատրան մէջ, այս Կիրակի (Դեկտ. 17) առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՅԱՐԹ. ԵՂԻԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վահան վարդապետ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Տէր եւ Տիկին Բենիամին Ծակոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աֆարեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանգուցեալ իրենց մօր եւ մեծ մօր

ՏԻԿԻՆ ԱՆԹԱՌԱՄ ԾԱԿՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Առ ի գիտութիւն հանգուցեալի յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արթին Յարութիւնեանի, Տէր եւ Տիկին Սահակ Յարութիւնեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան Աչչիպաչեանին, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապաեաններուն եւ բոլոր պարագաներուն, փոքրիկն Արմենուհի Յարութիւնեանի մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Վարոյեանի, զաւակներուն, թոռնիկներուն, Արմենակ Շահպազեանին, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Շահպազեանի, Տէր եւ Տիկին Քրիստոֆին եւ բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ Յովհաննէս Վարոյեանի մահուան առթիւ:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամներուն կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր անձնուէր անդամ Պետրոս Պօղոսեանին եւ իր ընտանիեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց թոռան ու քրոջորդիին դառնաղէտ մահուան առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ — Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր ֆրանք, Զարչանճաքի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղէն, Նոր Տարւոյ առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Փարիզէն Պ. Վահան Գալայճեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Յառաջի Պոլիս փնտռած իր ազգականներուն կապակցութեամբ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ — Խմբագրութեան մօտ նամակ ունի Տիկին Իսկուհի Ցակոբեանց:

ՆՈՒԷՐ

Շաւէն Ինճէճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Մելիքեան 15 ֆրանք կը նուիրեն «Հայաստան» թերթին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՏԷՍԻՆԻ Հ.Յ.Դ. ՏԱՆ

Տէսինի Տան նորոգութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները —

Գ. ՑԱՆԿ

Ծերոնեան Օննիկ, Զիլինկիրեան Առաքել, Ճապուրեան Մարիամ (Սէն Շամոն), Մանուկեան Յովհաննէս, Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ հարիւրական ֆր., Համաս Աւագեան, Սարգիս եւ Զապէլ Առաքելեանի յիշատակին 60, Փափազեան Բիւզանդ, Պառաւեան Ժիրայր, Պարտաքճեան ընտանիք 50ական, Ճելոյեան Տիգրան, Սալապաչեան Աբրահամ 30ական, Տէր Թորոսեան Սարգիս, Տէյիրմէնճեան Վահրամ 20ական, Բուչինճեան Մանուկ 15 ֆրանք:

Ձեր նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէին.

M. M. Derboghossian et Baravian
C. C. P. Lyon 4862-33

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 10րդ տարելիցը կը տօնուի 17 Դեկտեմբեր Կիրակի առաւօտ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութեան կը մասնակցին Մայր եկեղեցւոյ դպիրները:

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներուն ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ:

Սկիզբ ժամերութեան 8·30, պատարագ 10·15:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շարօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք: Հանգանակութիւն չկայ: Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, Ա. կայանէն ժամը 9·30ի արեւելեան քրիստոնեաներու յայտագրի ընթացքին կարճ տեսարան մը՝ ուխտագնացութիւն Ս. Մեսրոպ:

Ծնունդի առաւօտը (Դեկտ. 25) նոյն ժամուն զուտ հայկական յայտագիր՝

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, Դեկտ. 16, ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տան սրահը:

17, Rue Bleue, Métro Cadet

Matinée Dansante

DU COMITÉ DES ANCIENNES
ELEVES DU TEBROTZASSERE

Samedi 16 Décembre à partir de 17 h.

C'EST UNE SOIRÉE
POUR LES JEUNES
VENEZ NOMBREUX

ATTRACTIONS BUFFET

Entrée 5 Fr.

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 17ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, վարժարանին մէջ:

1, Bd. du Nord — LE RAINCY

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ընտանեկան խնճոյք մը կազմակերպած է Յունուար 7ին, Օհանջանեան ակումբը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ:

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով:

Parking assuré

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները Շաբաթ գիշեր (Դեկտ. 16) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ — Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Դեկտ.) ժամը 21ին ընկեր Վ. Աւիգեանին բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 20ին Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահին մէջ: Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ՃԱՇ - ԽՆՃՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ - խնջոյք մը:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ:

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Կը նախագահէ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՐՈՊԷՌ

Սոզի տը Շառլօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար:

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Րոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հոփիթալ Պերսի՝ ժամը 18ին:

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ:

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն 290 թիւ օթօպիւսը:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ
17
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
17 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11088 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.088

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱԳՆԱՊ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻ ՓՈՐՁ

Նոր չէ որ Ալժերիա շփոթ կացութեան մը մէջ կը գտնուէր : Վերջին շաբաթներու քաղաքական իրարանցումները չէին կրնար տարբեր ելք ունենալ : Ուրբաթ օր, պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէր թէ Գնդ. Պումետիէն ինք կ'ապահովէր ասկէ ետք, ժողովրդական ազգ. բանակի հրամանատարութիւնը, ինչ որ կը նշանակէր թէ պաշտօնանկ եղած էր այդ պաշտօնը վարողը՝ Գնդ. Զպիրի :

Աւելի ուշ Ալժերիոյ ղեկավարը, Պումետիէն պիտի յայտնէր նաեւ թէ նախորդ գիշերը զինեալ դաւ մը խեղդուած էր :

Տագնապը ծագած էր Պումետիէնի եւ սպայակոյտի պետ Գնդ. Զպիրիի միջեւ անցեալ ամիս : Աւելի ճիշդ անցեալ ամիս է միայն որ հրապարակուած էր երբ երկու նախարարներ կը հրաժարէին եւ մանաւանդ Զպիրի կ'որոշէր ներկայ չըլլալ Նոյեմբեր մէկի հանդիսութեանց, իբրեւ բողոքի նշան, որովհետեւ Պումետիէն միշտ կը մերժէր ժողովի կանչել յեղափոխութեան Խորհուրդը որ կազմըւած էր 1965 Յունիսի պետական հարուածին վաղորդայնին :

Պումետիէն շատ փորձած էր խուսափիլ բացայայտ տագնապէ մը եւ նախընտրած ժամանակ շահիլ առանց անշուշտ տեղի տալու : Իրեն կողմնակից էին ամէնէն ազդու նախարարները եւ խումբ մը սպաներ :

Զպիրիի պաշտօնազրկումէն ետք թէեւ, լուրեր կը տարածուէին թէ պետական հարուած մը կրնայ պատահիլ վասնզի սպայակոյտի պետը կրնայ այդքան դիւրութեամբ չընդունիլ եղածը : Բայց կ'երեւի Պումետիէնի յաջողութիւնէն, կարելի եղած է առաջքն առնել :

Ձայն – պատկերասփիւռ ճառով մը, Պումետիէն հետեւեալը կ'ըսէր .— « Արհամարհելով Պետութեան մը բարոյականի ամէնէն տարրական սկզբունքները, դըրըւած, արկածախնդրութեան եւ արեան ծարաւ ունեցող մարդիկ, կարծեցին առջի գիշեր, որ կրնան ապրեցնել Ալժերացի ժողովուրդը, կառավարութիւնը եւ յեղափոխական իշխանութիւնը թնդանօթներու շուքին եւ սուիններու շեղբին տակ : Ալժերացի ժողովուրդին աչալուրջ կեցուածքը, որու զօրավիգ կեցած էր ղեկավարներու անզիջող վճռականութիւնը ճզմեցին խռովութիւնները : Արկածախնդիրներու պատիժը համապատասխան պիտի ըլլայ այն ոճիրին զոր կը ծրագրէին գործել »:

Եզրակացնելով Պումետիէն շեշտեց .— « Կեցցէ՛ ընկերվարական յեղափոխութիւնը : Թող ընդմիշտ մեր նշանաբանն ըլլայ՝ յաղթել կամ մեռնիլ »:

× Ալժերի – Փրէս – Սերվիսի համաձայն, բաւական զոհ կայ բնակչութեան մէջ, եւ – Աֆրունի շրջանը, բախումներու հետեւանքով :

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԿՐՆԱՅ ԱԹԷՆՔ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ուրբաթ օր կը հաստատուէր թէ բանակցութիւններ կը տարուէին Թագաւորին եւ Աթէնքի գնդապետներուն միջեւ, որպէսզի Կոնստանդին Յունաստան վերադառնայ :

Կ'ըսուէր թէ այս ուղղութեամբ գլխաւորաբար կ'աշխատին Միացեալ Նահանգները, որոնք շատ լաւ աչքով չեն տեսներ զինուորական ղեկավարութիւն մը, Աթէնքի մէջ : Գնդապետներն ալ չեն կրնար գլուխ բռնել Ամերիկացիներու, որոնց օժանդակութեան կը կարօտին :

Հռոմի մէջ ամբողջ օրը, տեսակցութիւններն ու հեռաձայնային հաղորդակցութիւնները կը շարունակուէին : Թագաւորը կը տեսնուէր մանաւանդ Յունաստանի Արտաքին նախարարին հետ, որ Պրիւքսէլ կը գտնուէր Ատլանտեան ժողովին, եւ վերադարձի ճամբուն վրայ Հռոմ գացած էր, անշուշտ որոշ առաքելութեամբ :

Բանակցութիւնները բաւական դժուար են : Նախ Թագաւորին համար, որ ըստիպուած է աւելի պայմաններ ընդունիլ քան դնել : Արդարեւ ի՞նչպէս կրնայ վարկը փրկել իր կացութեան մէջ :

Շաբաթ առտու կը հաղորդուէր թէ Գնդ. Փաթթաքոս յայտարարած էր որ Թագաւորը կրնայ Աթէնք վերադառնալ : Այս առընչութեամբ Հռոմ մեկնած է Աթէնքի Արքեպիսկոպոսը՝ Իրոնիմոս :

Ամէն պարագայի մէջ, Շաբաթ առտու աւելի քան հաւանական կը նկատուէր որ Կոնստանդին Աթէնք վերադառնայ, անշուշտ շատ աւելի սահմանափակ իրաւասութիւններով : Բայց նոյն ատեն ձերբակալութիւնները կը շարունակուին Յունաստանի միապետական շրջանակներուն մէջ, թէեւ Թագաւորին նկարները, որոնք վար առնուած էին առաջին օրը իրենց տեղերը վերադրուած են :

Կրնայ ըլլալ նաեւ որ Թագաւորը հրաժարի ի նպաստ իր եօթը ամսու զաւկին : Այդ պարագային խնամակալ մը կը նշանակուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆ – ԱՆԹՈՆԻՈՅԻ (Թեքսաս) Սենֆոնիք նուագախումբին ղեկավարը՝ Վիքթոր Ալեսանտրօ ջնջեց նուագահանդէս մը զոր պիտի տար այս Կիրակի Փալէ տը Շայօ Փառըլուի հետ, բողոքելու համար նախագահ տը Կօլի արտաքին քաղաքականութեան դէմ : Ալեսանտրօ ըսած է.— «Այլեւս ոտքս Փարիզ չեմ դըներ, ցորչափ այդ մարդը (Զօր. տը Կօլ) շարունակէ իր թոյնը թափել իմ երկրիս վրայ եւ այն սկզբունքներուն զորս, մենք Ամերիկացիներս, կը յարգենք ու կը պատուենք »:

ՎԵՐՍԱՅԼԻ 15 տարեկան ոճրագործին մայրը մեթր Ֆլորիօ ընտրած է իբրեւ պաշտպան փաստաբան : Ֆլորիօ մէկուկէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած է Ֆրանսուայի հետ, որ յայտնած է թէ հեռատեսիլի էմիսիոնէ մը ներշնչուած է այդ ոճիրը գործելու համար : Նոյեմբեր 28ին, Ա. կայանէ «Ժոպաս խնդիրը» կը սփռուէր ուր երիտասարդ մը երկու ժամ կը բացատրէր թէ սպաննած էր սպաննելու համար միայն (ի դէպ, այդ իրիկունը եւ յաջորդ օրը, շատերը հարց կուտային թէ ի՞նչ իմաստ ունին նման սփիւռումներ, որոնք գրգռութիւններ են պարզապէս) : Ֆրանսուա սպաննած է որպէսզի սպաննուի, կ'ըսէ թէ չէր գիտեր որ 15 տարեկան տղայ մը մահուան չի դատապարտուիր :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 254 ձայնով մերժեց կառավարութեան ներման օրինագիծը : Դէմ քուէարկած են մեծամասնութեան 11 երեսփոխաններ :

ԿՈՆՔՈՒՌԻ ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Ժերար Պաուէրի թափուր աթոռին Լուի Առակոն : Ընտրութիւնը կատարուեցաւ միաձայնութեամբ :

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը Տոքթ. Զուայէն տը Կօլի հիւրն էր Ուրբաթ օր : Այս առթիւ արտասանած ճառին ընթացքին, Զուայէն ըսած է ի մէջ այլոց .— «Մեր երկիրը, յայտնաբերուած կրօնքներու օրրանը, միշտ ապաստան մը եղած է հալածուածներուն համար : Մահմետական, քրիստոնեայ, եւ արաբ հրեայ եղբայրաբար ապրած են պատմութեան ընթացքին մինչեւ այն օրը երբ համաշխարհային սիոնականութիւնը եւ աշխարհակալութիւնը հրեայ բառը գործածելով մեր ժողովուրդը արմատախիլ ըրին » :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊՈԼԻՍԸ

Պուլկարահայ մտաւորական մը, Մ. Հագիգեան, վերջերս այցելած է Պոլիս եւ ընդարձակ յօդուածաշարք մը ստորագրած է Սոֆիայի «Երեւան» շաբաթաթերթին մէջ:

Յօդուածագիրը կուտայ տեղեկութիւններ, որոնք մեծապէս կը նպաստեն գաղութները իրարու ծանօթացնելու անհրաժեշտ մտահոգութեան : Ստորեւ կարգ մը հատուածներ .—

Պոլսոյ Հայերը ամուր փարած են դըպրոցին, եկեղեցիին եւ ազգային աւանդութիւններուն :

Հայութեան թիւը հոն 65 հազարէ աւելի է : Վերջին պատերազմէն առաջ հարիւր հազար էր Հայոց թիւը Պոլսոյ մէջ :

Շատեր, պատրուակ բռնելով երկրին տնտեսական անկայուն վիճակը, անդորրութիւնն ու Հայերու հանդէպ խորթ վերաբերումը, կը գաղթեն Ատլանտեանէն անդին :

Պոլսոյ հայ դպրոցներուն թիւը 28ի կը հասնի, հինգը՝ երկրորդական (լիսէ), ութը՝ միջնակարգ, իսկ մնացեալները՝ նախակրթարան : Աշակերտներուն թիւը կը հասնի ութ հազարի :

Դասաւանդութիւնները հայերէն եւ թուրքերէն են : Աշակերտները լաւ կը տիրապետեն հայերէնի եւ թուրքերէնի : Դպրոցները ունին իրենց Սանուց Միութիւնները : Օտար լեզուներէն ի պատուի են անգլերէնը եւ ֆրանսերէնը : Սանուց Միութիւնները կ'ունենան իրենց հաւաքոյթները եւ ներկայացումները : Կայ « Մշակութային Միութիւնը », որուն ատենապետն է «Քուլիս» ամսագրի խմբագիր Յ. Այվազը, Մէկ տարուան մէջ ներկայացուցած են Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները » 26 անգամ :

Պոլսոյ մէջ կան 32 Հայ Առաքելական, հինգ կաթողիկէ եւ երկու Աւետարանական եկեղեցիներ եւ ժողովարաններ :

Քաղաքի կարեւոր հաստատութիւններէն է Եդիգուլէի Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը, որ 1802ին հիմնուած է Գազազ Յարութիւն Ամիրայի կողմէ : Հաստատութեան տնօրէնն է Վահրամ Բարունեան, իսկ հիւանդանոցին գլխաւոր բժիշկն է Վ. Թանալ : Հաստատութեան մէջ կը պաշտօնավարեն երեսուն բժիշկներ : Ունի հինգ հարիւր անկողին եւ երկու հարիւր պաշտօնեայ : Տարեկան պիւտճէն է երեք միլիոն թրք. ոսկի, որուն հարիւր հազարը կուտայ պետութիւնը : Կարեւոր նպաստ մը կը տրամադրուի Բարեգործականի եւ Կիւլպէնկեան ֆոնտին կողմէ : Օրական հարիւր հիւանդ կը քննուի, աղքատները՝ ձրի, իսկ ունեւորներուն համար մասնաւոր գին կը նշանակուի : Հոգաբարձութեան (11 հոգի), ատենապետն է Թ. Գամեր :

Սկիւտարի մէջ կը գտնուի դպրեվանք մը, որ 1953ին հաստատուած է եւ ունի լիսէի աստիճան : Տարեկան 540 հազար ոսկի պիւտճէին մէկ մասը կը հայթայթէ Կիւլպէնկեան ֆոնտը : Այս ֆոնտը կ'օգնէ նաեւ կրթական հաստատութիւններուն :

Անցեալ տարի, աղքատ տղոց համար Գնալը կղզիին մէջ բացուած է կազդուրման կայան :

Պոլսոյ մէջ կը հրատարակուին երկու օրաթերթեր՝ «Ժամանակ» եւ «Մարմարա» : Առաջինը լոյս կը տեսնէ Արա եւ Մարտիրոս Գօչունեան եղբայրներուն, իսկ երկրորդը՝ իր հիմնադիր Մ. Շամլեանի աղջկան Ս. Զօպեանի եւ փեսին՝ Պետրոս Զօպեանի ղեկավարութեամբ :

Կը հրատարակուին նոյնպէս «Քուլիս» ամսագիրը, «Արշաւ» շաբաթաթերթը, խմբագիրներ՝ Արա եւ Լիլի Գօչունեաններ, «Կավռօշ» երգիծաթերթը, խմբագիր՝ Օ. Արթուն, «Ս. Փրկիչ» ամսագիրը, տնօրէն՝ Կ. Մուրատեան, «Սան» գըրական – գեղարուեստական պարբերաթերթը, « Պարտէզ » մանկական ամսագիրը, խմբագիրներ՝ Բ. Թեւեան (վերջերս մեռած), Օր. Ատրինէ Տատրեան եւ Արմենուհի Էօզէր, «Երջանիկ» տարեգիրքը :

Օրաթերթերու տպաքանակն է 2500 – 3000, իսկ պարբերաթերթերունը 4 – 500 կամ աւելի նուազ :

Իբրեւ հրատարակչական գործ՝ կ'արժէ յիշել Սանուց Միութիւններու կողմէ լոյս ընծայուած Յ. Պարոնեանի, Գ. Զօհրապի, Համաստեղի, Մնձուրիի եւ ուրիշներու գործերը :

Ծանօթ արուեստագէտներէն յիշենք Պետրոս Գույումճեան, Ալիս Մանուկեան, Ալիս Քիթապճեան, Նուրհան Ֆուչան, Անահիտ Փափազեան :

Շարժանկարի մարզին մէջ ծանօթ դերասաններէն յիշենք Ն. Թէրզեան, Ն. Գամչեան, Գր. Ճէզվէճեան :

Երաժշտ. մարզի մէջ ողբ. Վահրամ Միհենտեսեան : խմբավարներ՝ Ժ. Ասլանեան եւ Տոքթ. Տ. Մամիկոնեան, ուտի Հրանդ Քէնքիւլեան, աչազուրկ, որ վերջերս Հայաստան ալ այցելեց :

Գրական դէմքերէն ծանօթ են Յ. Մընձուրի, Ե. Սիմքէշեան, Ատրինէ Տատըրեան, Վ. Կոմիկեան, Վ. Բարունեան, Ս. Կիւլպէնկեան, եւայլն :

Անուանի բժիշկներ են Ա. Զարիֆճի եւ Վ. Ալեքսանեան :

Երիտասարդ լեզուաբան Բարսեղ Թուղլաճեան մեծապէս գնահատուած է եւ մեծ ապագայ կը խոստանայ :

Կ'արժէ յիշել նաեւ գրավաճառ Յակոբը, ընկ Ատանացի, որ յիսուն տարիէ ի վեր նոր եւ հին գիրքեր կը հայթայթէ :

Կ'ըսուի, թէ Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ կ'ապրին շուրջ քսան հազար Հայեր, ցրուած Անգարայի, Կեսարիոյ, Խարբերդի, Ամասիոյ, Եոզկատի, Տիգրանակերտի մէջ եւ այլուր : Անոնց վիճակը ողբալի է : Պարբերաբար Պատրիարքարանը այցելու հովիւներ կը ղրկէ անոնց :

Ասոնցմէ զատ՝ կան տակաւին թրքացած Հայեր, որոնց թիւը յայտնի չէ :

Ահա ամփոփ պատկերը երբեմնի հայ մտքի ոստան Պոլսոյ :

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

ԽԻՍՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹՕՆ ՄԸ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԷՆ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԸ
ՈՐՊԷՍ ՈՃԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐ

Ա.

Հայ ժողովուրդը ունի գրական լեզուի երկու ճիւղ, որոնք մշակուել են ու զարգացել են տարբեր պայմաններում : Սակայն այդ երկուսն էլ կոչւում են հայերէն եւ մօտ են ամէն մի Հայի սրտին ու հոգուն : Այս տեսակէտից «արեւմտահայ լեզու», « արեւելահայ լեզու» եւ միւս անուանումները զուտ պայմանական են , գործածւում են միայն նոյն լեզուի երկու գոյավիճակ տարբերելու համար :

Գրական լեզուի երկու ճիւղերի տարբերութիւնը այնքան մեծ չէ, ինչպէս կարծում են, եւ միանգամայն սխալ է նրանց երկու տարբեր լեզու համարելը : Մէկով խօսողի միւսի դժուարութիւնները յաղթահարելու համար առանձին բառարանների, քերականական գրքերի կարիք չի զգում, պակասը լրացնում է ընթերցանութեամբ եւ վարժութեամբ : Յատկապէս ներկայումս իրար հետ հաղորդակցուելիս երկու հատուածի Հայերը իրար հասկանալու համար առանձին դժուարութիւնների չեն հանդիպում : Համոզուելու համար կարելի է դիմել նոյնիսկ անցեալի վկայութիւններին : Շիրվանզադէի «Պատուի համար» թատերգութիւնը պոլսահայ թատրոնում այնքան հարազատօրէն է հնչել, այնքան մատչելի ու հասկանալի է եղել արեւմտահայ հանդիսատեսին, որ Գ. Զօհրապը գրել է. «Պոլսահայ հասարակութիւնը այս ռուսահայ բարբառը իմանալու համար դժուարութիւն չունեցաւ , նոյնիսկ ամէն մէկ բառին բովանդակ ուժը զգաց ու հասկցաւ »: Սակայն չի կարելի կարծել, թէ միայն բեմից հնչող խօսքն է լաւ ընդունուել եւ լաւ հասկացուել : Կարելի է բերել մի այլ կարեւոր վկայութիւն : Ա. Արփիարեանը գրում է, որ արեւմտահայերը «կատարելապէս կը հասկնան « Հացի խնդիրն » ու « Կռուածաղիկը » : Նոյնիսկ անոնք, որ չեն գիտեր կարդալ, գրել, կը հասկնան այդ վէպերը, երբ ուրիշներ զանոնք կարդան բարձրաձայն »: Խորապէս թափանցելով գրական լեզուի երկու ճիւղերի էութեանը, ըմբռնելով նրանց պատմական զարգացման ընթացքն ու ապագան, Մ. Նալբանդեանը ունեցել է այն համոզումը, որ հայ ժողովրդի երկու հատուածների իրար լաւ չհասկանալը ժամանակաւոր երեւոյթ է, եւ որ ժամանակի ընթացքում կը վերանան միմիանց հետ խօսելու եւ հասկանալու այդ դժուարութիւնները : « Գրութեան շնորհքն է,— գրում է Մ. Նալբանդեանը,— որ այսօր ռուսիացի եւ տաճկաստանցի Հայերը միմիանց գրածը աւելի շատ են հասկանում, քան թէ տասը տարի առաջ , հարկ չկայ ասել , որ քսան տարի եաքը աւելի լաւ պիտի հասկանան իրար խօսածը»: Այս խօսքերն ասուել են ոչ թէ քսան , հարիւր տարի առաջ: Ոմանք խնդիրը բարդացրել են, արեւելահայ մի քանի հեղինակների երկեր արեւմտահայերին ներկայացրել են թարգմանաբար , օրինակ՝ «Պէպօ»ն, «Անուշ»ը , որոնց թարգմանութիւնները բոլորովին յաջողութիւն չեն ունեցել : Եւ դա հասկանալի է : Սակայն արեւելահայերը նման փորձեր չեն կատարել եւ ճիշդ են վարուել, որովհետեւ արեւելահայերն էլ լաւ են հասկանում արեւմտահայերէնը , լինի դա բեմից հնչող, թէ կարդացած: Թող մէկը փորձի « Մեծապատիւ Մուրացկանները » կամ « Տժվժիկ» երկերը, համաշխարհային երգիծանքի այդ գոհարները , վեր ածել արեւելահայերէնի, կը ստացուի մի կեղծ գոհար, որ պէտք չի գայ ոչ ոքի :

Չի կարելի սակայն արեւմտահայերէնը եւ արեւելահայերէնը , հայ գրական լեզուի այդ երկուորեակները նոյնացնել ու իրար հետ շփոթել : Ո՞վ կը փորձի Տէրեանի եւ Թումանեանի , Դուրեանի եւ Վարուժանի լեզուն նոյնացնել կամ հակադրել իրար , դրանք բոլորն էլ նոյն ծնողի հարազատ զաւակներն են : Սակայն տարբեր են եղել երկու հատուածների լեզուի մշակման եղանակները եւ պայմանները : Նրանց տարբերութիւնն էլ հէնց այդ մշակման ուղիների տարբերութիւնն է, որ պայմանաւորուած էր առարկայական պայմաններով : Արեւմտահայերէնը իր զարգացման ու մշակման ուղին ընտրել է գրաբարը , գրականութեան լեզուն, ուստի բանականաբար , պէտք է այդ աղբիւրներից էլ առնէր իր բառապաշարային, քերականական ու ոճային շատ ձեւերը : Նա չի յենուել կենդանի խօսակցական լեզուի վրայ այն չափով, ինչպէս այդ արել է արեւելահայերէնը, որ նոյնպէս օգտուել է գրաբարից, սակայն սակաւ ու զգոյշ ընտրութեամբ այդ ձեւերը ձուլել է ընդհանուրի մէջ: Մեր գրական լեզուի մշակուած այս երկու ուղիներն էլ ճիշդ են եւ դրանք շատ կարեւոր են մէկը միւսի համար ոճական աղբիւր դարձնելու, մէկի պակասը միւսից լրացնելու, մէկի ոճական գանձերը միւսի մէջ առնելու համար : Գրաբարը ոճական հարուստ աղբիւր է եղել եւ մնում է թէ՛ արեւմտահայերէնի եւ թէ՛ արեւելահայերէնի համար, եւ եթէ արեւմտահայերէնը իր մէջ առել է անչափ շատ գրաբարեան լեզուական նիւթ, մշակել, կենդանութիւն է տուել, ձուլել է իր սեփականի հետ , ապա դա հնարաւորութիւն է տալիս արեւելահայերէնին շատ դէպքերում այլեւս չդիմել գրաբարին, այլ անմիջապէս արեւմտահայերէնին եւ այնտեղից առնել իրեն համար անհրաժեշտ ձեւեր :

Արեւմտահայերէնը՝ իր ճոխացման աղբիւրից՝ գրաբարից վերցրել եւ կենդանութիւն է տուել այնպիսի անգործածական բառերի , ինչպիսիք են՝ ազդուն , ակաղձուն, թիրախ , թոհուբոհ , խաթարել, խուկալ , խորհիլ, ուծանալ, նոպայ եւայլն , որոնց մի մասն ընդունել է նաեւ արեւելահայերէնը : Այս հանգամանքը եւս նպաստում է երկու ճիւղերի մերձեցմանը, միասնականացմանը :

Ոչ մի ժամանակ երկու ճիւղերի մերձեցման, հայ ժողովրդի երկու հատուածների մշակութային կապերը այնքան ուժեղ չեն եղել, որքան ներկայումս : Իրարից փոխադարձաբար օգտուելու , մէկը միւսի համար ոճական աղբիւր դարձնելու անհրաժեշտութիւնը թէ՛ արեւելահայերէնի եւ թէ՛ արեւմտահայերէնի համար դարձել է կենսական պահանջ : Ճիշդ է , այդ խնդիրը տեսականօրէն եւ գործնականօրէն լուծելը դիւրին չէ, սակայն հայ ժողովուրդի երկու հատուածների մերձեցման, իրար հետ մտքեր ու զգացմունքներ փոխանակելու համար մի ընդհանուր ու աւելի մատչելի լեզու ստեղծելու, Հայոց լեզուն հարստացնելու ու ճկունացնելու ընդհանուր շահերը թելադրում են որոնել եւ գտնել այդ բարդ ու նուրբ խնդիրը լուծելու ուղիներ :

Գ. ՎԱՀԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՃԱՇԱԿ

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԷՆ

1.— ՈՒՌԵՆԻՈՅՆ ԵՐԳԸ

Sing, willow, willow.
(Shakespeare, Othello) .

1888, Հոկտեմբեր 9, Կիրակի .— Առանձին եմ խցիկիս մէջ, եւ երջանիկ եմ: Ինչ որ իմ երանութիւնս կատարեալ կ'ընէ, անձրեւն է այն, հովն է այն : Հիւա՜նդ է բնութիւնն. եւ այս է մանաւանդ որ երջանիկ կը կացուցանէ զիս : Անհուն համակրութիւն մը, նմանեայս համար զգացածիս տարբեր կերպիւ ջերմագին , անձրեւի կաթիլին կը յարէ հիւանդագին հոգիս : Կաթիլն անձրեւին՝ հանդունակ է բանաստեղծութեան մ'ապակեզունակ , որպէս գիտեն յօրինել բանաստեղծք՝ որոց հրատապ ակնարկին ներքեւ կը լուծուին լեզուին քծուարք եւ վարդասկեզոյն թափանցկութեան մ'ընդմէջէն մեր զմայլեալ աչաց կ'երեւեցուցանեն սրտին իղձականագոյն յօյզերու միգամածային պարն : Այլ քան զբանաստեղծութիւն՝ կենդանագոյն է կաթիլն երկնատեղաց եւ աւելի դողդոջուն, աւելի կոծեա՜լ, աւելի թափանցանց ... : Եւ ոչ պատկերհան մը կրնայ տալ վրձինովն անձրեւի կաթիլին բո՛ւն գոյնն. հիւանդի գոյնն է այն, զգայախուսիկ անըմբռնելի. գոյնն է հիւանդին, որ մառախլային քողոյ մ'ետեւէն ակամայ կը տեսնէ տենդերքն եւ որ փետրոյ մը հրպամբ մինչ ի խորս հոգւոյն կը սարսայ ջլաթունդ : Հոսեցէ՛ք, հիւա՛նդ կաթիլներ, մայր ովկէանոսէ աղի՛ վերածխութիւնք, ո՛ մաղձաբեր արտաթորմունք անդնդաբոյծ ամպոց բաղխեցէ՛ք ապակւոյս, հեղուկ ատամունք, ոյք քան զժանիս զիշախանձ գազանաց կը յօշէք ախտազգայուն սրտիկս ... :

Այս ականողական ու հոգեկան սեւեռման դէմ խիզախած էր քունն ու յաղթած էր այնց : Երազիս մէջ տեսայ զայն՝ զոր չեմ տեսած թատերաբեմին վրայ: Երազիս մէջ տեսայ Պարպարան : Սերատարփ սեւամորթուհին՝ մարտիրոսուհեաց լուսապսակով կը փայլէր. Ենկիւղի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն խնկաւէտ պարտիզին մէջ մինակ էինք, նէ եւ ես. միայն ժամկոչ աղբարն՝ ստուերին մէջ՝ սուրբ մարմարին վրայ կը նիրհէր պանդուխտի նիրհն : «Ահա ուռին, Պարպարա. ի քէն իր երգն հայցէ նա»: Հէ՜զ Մաւրիտուհին սկսաւ երգել ուռենւոյն երգն: Եւ յանզգայս ուռենւոյն ոստերն առաձգեցան մինչեւ ստուերն ու մարմարն, եւ մէն մի զալարագեղ ճիւղի ծայրէն թանձր արտասուաց կաթիլք խորհրդակաթ ինկան վարդ այտերուն վրայ ... ժամկոչ աղբօրն :

Հոսեցէ՛ք, ո՛ հիւանդ կաթիլք երկնա -

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

ՊՈՉՈՎ ՍՈՒՏԸ

Լինում է չի լինում՝ մի մարդ ու կին : Սրանք շատ խեղճ, դառն աղքատ, մուրացկան են լինում : Սրանց ունեցած-չունեցածը մի հաւ է լինում, էն էլ է՛ն տեսակ հաւ, որ առջեւից գնացողին կտցով էր տալիս, ետեւից եկողին՝ քացով: Սըրանց հաւի ահից մարդ, անասուն սիրտ չէր անում անց կենար դռնովը, էսպէս մի զուլում բան էր :

Գիւղացոց ճարը կտրւում է, գալիս են տանուտէրի մօտ գանգատ: Էս տանուտէրն էլ կանչում է հաւի տիրոջը, հրամայում, որ կամ հաւը մորթի, կամ թէ գցի մի մարագ, դուռը վրէն կողպի, գնացող-եկողին վնաս չտայ: Տէրն էլ ափսոսում է մորթի, տանում է գցում մի հացատուն, դուռ-երդիկ ծածկում, ծակ ու ծուկերը փակում, գալիս տուն :

Անց է կենում էսպէս մի օր, երկու օր, երեք օր, մի շաբաթ, երկու շաբաթ, մի ամիս՝ էս հաւին ոչ կուտ են տալիս, ոչ ջուր են դնում առաջը, զուգէ սատկի, դրանից ազատուեն, պրծուեն:

Օրերից մի օր էդ մարդու մտքովն անցնում էր հաւը:

— Ա՛յ կնիկ, — ասում է, — խկի չենք ասում՝ ի՞նչ էլաւ մեր հաւը: Ով գիտի հիմի սատկել է մնացել, հոտն աշխարհը բռնել. գնամ տեսնեմ, դէն էլա գցեմ:

— Լա՛ւ, — ասում է կինը, — գնա՛ տես, թէ սատկել է՝ տար դէն գցի:

Էս մարդը գնում է հացատուն, դուռը բաց անում, ի՞նչ տեսնում, հացատունը մինչեւ օճորքը լիքը ձու է: Դու մի ասի՝ հաւն է ածել: Ուրախանում է, աշխարհով մէկ լինում: Գնում է կնոջը իմաց է տալիս: Մարդ ու կին ամէն մէկը մի քըթոց վերցրած գալիս են էդ ձուերը կըրում, տանում իրենց կալը: Կրում են պրծնում, յետոյ իրենց գոմէշները լծում են կամին՝ քշում, հա քշում են մինչեւ ճաշ: Ձուերը բոլորը փխլում՝ խժուում են, մի կողմից աքլոր է դուրս գալիս, միւս կողմից՝ վառեկ:

Վերջը որ շատ են քշում, տեսնում են յանկարծ մի սաղ դուրս եկաւ, փախաւ: Տէրը էդքան աքլորն ու վառեկը թողնում է էդպէս, էդ սաղի ետեւից է ընկնում, որ բռնի: Գնում է գնում, մի քիչ տեղ որ գնում է, տեսնում է մի մարդ էդ սաղը լծել է կամին՝ կալ է անում :

— Ա՛յ ախպէր, — ասում է, էդ մեր ղազն է, ինչի՞ էք լծել:

— Մենք ինչ իմանանք ձերն է, — ասում է կալ անողը, — իր ոտով եկաւ մեր կալը, տեսանք տէր-տիրական չկայ, բերինք լծեցինք: Հիմի ասում ես ձերն է, տար, առ էս էլ երկու խալվար ցորեն դրա վարձը:

Էս մարդը երկու խալվար ցորենն առնում, լցնում է ջուալները, բարձում ղազին, քշում դէպի տուն: Գալիս հասնում է իրենց տունը, ջուալները վերցնում է սաղի վրայից, տեսնում մէջքը տրորուել վէրք է եղել: Մարդ ու կին մնում են մոլորուած: Դէս են ընկնում, դէն են ընկնում, էս հարեւանի դուռը, էն հարեւանի դուռը՝ դեղ չեն գտնում :

Վերջը որ շատ են ման գալիս, հարցուփորձ անում, մի մարդ սրանց ասում է. — Դրա դեղը պոպոքն է (ընկոյզ): Պոպոքի իւղը որ քսէք, տեղն ու տեղը կը լաւանայ:

Հակառակի պէս էլ դրանց երկրումը խկի ընկոյզ չի լինում: Դէս են ընկնում, դէն են ընկնում՝ ընկոյզ չեն գտնում: Վերջը որ շատ ման են գալիս, մի պառաւ կին է պատահում:

— Այ մէր, — ասում են, — քեզ արքայութիւն, թէ քո որդկերանց արեւը կը սիրես, զուցէ հոգեպահուստ պոպոքի մանրունք ունենաս՝ մեր ղազի մէջքը վէրք է եղել, տաս տանենք քսենք՝ լաւանայ:

— Այ որդիք, — ասում է պառաւը, — երեխայ վախտս հէրս Հնդստանից պոպոք էր բերել, կերանք. մի փէտ տուէք քչփորեմ տեսնամ՝ բալքի (թերեւս) ատամներիս արանքում մի կտոր մնացած լինի:

Մարդ ու կին ուրախութիւնից էլ չեն իմանում ինչ անեն. էդտեղ մի ահագին գերան է վեր ընկած լինում, վերցնում են տալիս էդ պառաւին: Պառաւը էդ գերանով ատամները քչփորում է, է՛ս կողմ, է՛ն կողմ՝ վերջը սեղանատամի տակից մի պճեղ ընկոյզ է հանում, տալիս դըրանց: Սրանք ուրախանում են, պառաւի ձեռը պաչում, ընկոյզը վերցնում, ետ դառնում իրենց տուն: Բերում են մի լաւ ծեծում, քսում սաղի մէջքին:

Անց է կենում մի օր, երկու օր, երեք օր, մի շաբաթ, երկու շաբաթ, երեք շաբաթ, մի ամիս՝ մին էլ տեսնում են էդ սաղի մէջքին մի ընկոյզի ծառ է դուրս եկել, էնքան էլ ընկոյզ է բռնել, որ էլ թիւ ու համրանք չկայ:

Էդ սաղին արձակում են, ցերեկը գընում է հանդում արածում, իրիկունը ինքը իրեն գալիս է տուն: Հանդում արածելիս, հօտաղները, երեխեքը որը քար է գցում, որը փայտ, որը հողի կոշտ, որ ընկոյզ թափ տան, ուտեն: Հողն ու քարը, քոլ ու քոսը ընկնում է պոպոքի ծառի ճղների արանքը, էդտեղ մի ահագին չայիր-չիմանն է դուրս գալիս: Մարդիկ բարձրանում են ծառը, էդ չայիր-չիմանի վրայ բաղ ու բաղչայ են գցում, վար անում, ցորեն, գարի, բոստան ցանում: Հօտաղները, չոբանները էլ բերում են իրենց տաւարը, ոչխարներն ու գառները էդտեղ արածացնում:

Օրերից մի օր մի մարդ էդ բոստանի միջից մի ձմերուկ է պոկում, ուզում է կտրի, ուտի, յանկարծ դանակը խրւում է ձմերուկի մէջ, էլ դուրս չի գալիս:

— Ա՛յ հարա՛յ, դանակս, դանակս:

Էլ որտե՞ղ, դանակը ձմերուկի մէջ թաղւում է, կորչում: Էս մարդը ճարը կտրած չոբերը հանում է մտնում ձմերուկի մէջ, որ դանակը հանի: Դէս է ման գալիս, դէն է ման գալիս, չի գտնում, վերջը որ շատ ման է գալիս, տեսնում է հրէն դաղանակը ուսին մի չոբան է գալիս :

— Այ ախպէր, — հարցնում է չոբանը, — ի՞նչ մարդ ես, ձմերուկի միջին ի՞նչ ես շինում :

— Դանակս ընկել է մէջը, — ասում է, — ման եմ գալիս, զուգէ գտնեմ :

— Էհ, հոգը հալիդ, — ասում է չոբանը, — ես էս է ուղիղ երկու տարի է՝ մի սուրու ոչխար եմ կորցրել էս ձմերուկի միջին, մեռայ ման գալով՝ չգտայ, դու հիմի դանակդ ես ուզում գտնել:

Էս խօսքը դանակատիրոջ սրտին կըպչում է, վրայ է հասնում, որ չոբանին ծեծի: Հասնում են իրար, սա նրան, նա սրան, էնքան են իրար տալիս, որ ձմերուկը տեղից շարժւում է, սաղի մէջքից, գըր՛մփ, վեր ընկնում գետնին փշրւում, միջիցն էլ մի նապաստակ է դուրս գալիս, փախչում :

Փախչելիս էդ նապաստակի պոչի տակից մի թղթի կտոր է վեր ընկնում: Հօտաղները էդ թղթի կտորը վերցնում տանում են գիւղ, տէրտէրին տալիս, որ կարդայ: Տէրտէրը բաց է անում թղթի կտորը, տեսնում միջին էս է գրած.

«Սուտ ասողը կարճ են»:

խիլք․ Հոսեցէք, արտասուք տաղտկառանջիկ Հրեշտակաց․ Հէ՛գ Հայ պանդուխտին վրայ Հոսեցէք՝ յիր եւ ի ձեր սփոփանս ։ Հէ՛գ Հայ պանդուխտին վրայ, քանզի նմա չեն բաւեր ուռենւոյն արտասուքն ։ Եւ դու, երգէ, սիրահալ աղջի՛կ, որպէսզի լա՛ն ընդ քեզ եւ ընդ իս ուռենիք, որպէս լան երկինք ․․․ ։

Sing, willow, willow.

2 — ՄՈՆԱԶՆ

(Հատուած)

Հնոյն Գերմանիոյ անտառաց նման թանձրախիտ եւ անսահման այն խուռնարձակ գիսակին (*) ստուերաց ներքեւ, ուր կը մթնշաղեն սենեկին բոլոր սպիտակութիւններն արական եւ իգական, նո՛յն իսկ Ցորար մօրուքին սպիտակութիւնն՝ զոր վիշտն յարաժամ կը լուսավրձնէ եւ Սրբոյն արտասուք յարաժամ կը լուանան, մոնազն՝ դանդիռի ու սարսուռի զգայութեանց մոլի՝ կը փակէ աչքերն ամրապինդ եւ ․․․

×

Եւ կ՚ունկնդրէ Պէթոֆընի Փոքոր-կին ․․․ ։

×

Իր ներքնահայեաց աչքերն յայնժամ պտոյտներ կ՚ընեն մարմնոյն երակաց մէջ յորս արեան գնտակք կը մանրին ընդհանուր զգայնութեան այդ սաստկայոյզ խռովութեան մէջ ։ Փոթորկին ցանցառ լայն թանձր մութ–ճերմակ կայլակներուն տակ աւելի մութ կ՚երեւին իւր արեան ոլոռունք․ խիտ կարմիր մանրագիտական հոսանուտ մարգարիտք, զորս մոնազն՝ երեւակայութեան աներեւակ ունելիովն երակներէն դուրս կը հանէ, ոսկի թելեր անոնց մէջէն կ՚անցընէ կամ ոսկի օղակաց վրայ զանոնք կը շարէ․ գինդ, մատնի, մանեակ, ապարանջան կը շինէ ։ Եւ ղաղաղին մէջ ուր յանգգայս փոխադրած է զայն արեան սպառումն, դա՛տարկերակ ու դեղնորակ, կը կանչէ՝ վերապահեալ արեան միակ խտացեալ ոլռան մը գերմարդկային ուժով՝ զաղջկունս զորս սիրած է, եւ կը նուիրէ միոյն մատնին արինէ, միւսոյն մանեակն արինէ, այլ ուրեմն ապարանջանն արինէ, եւ ․․․ կ՚ունկնդրէ Պէթոֆընի Մահուան քայլերգին ։

Իսկ վերապահեալ արեան գնտակն, առ ո՞ զայն պիտի նուիրէ․— Ա՛յն աղջկան ․․․ լուռ, լուռ․ չը ներեր այլում անուանել այդ աղջիկն ։ Իր Սահման սրտին բանաստեղծութեան մէջ Տա՛նդէ կապռիէլ Ռօսէդդի կ՚անուանէ, ոչ, կը նկարագրէ այդ աղջիկն ։

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

18 Փետր․ 1892, Գատըքէօյ

(*) Պէթօվէնի մազերը Եղիայի սենեակը զարդարող պատկերին մէջ ։

ՆՇԽԱՐ ՄԸ
Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԷՆ

Ժընեւ ․․․

Սիրելի Զերազ,

Դեռ հոս եմ․ բայց տոմսակն առի, վաղ առաւօտ ժամը 7ին պիտի մեկնիմ, գրեթէ մութին ։ Եւ այնքան յուսահատ պիտի մեկնիմ, այնքա՛ն յուսահատ՝ ազգիս վիճակէն ։ Մէկ կողմէ, այն մե՛ծ ջարդին ազդեցութենէն դեռ ազատած չէ սիրտս, եւ՝ առանց ճշմարտութիւնն ըլլալու՝ ճշմարիտ էր գրածդ թէ ջարդերուն հիւանդն եմ ։ Միւս կողմէ, սրտիս վէրք մ՚եղած է նոր այս հեստ երիտասարդութիւնըն՝ որուն սրտին խորն զգացի Թուրքին դէմ հեռ, այլ ոչ Հայուն համար սէր ։ Իրենց ընկերական գաղափարներն Ընկերութեան ժխտումն են, Ընկերութեան՝ մանրանկար ընկերութենէն՝ Ընտանիքէն սկսելով՝ քայքայումն, ուստի եւ անիշխանութիւնը — դաւառաց արդի վիճակէն շատ աւելի վատթար վիճակ մը — պիտ՝ ըլլայ ։ Ուղղակի թէ անուղղակի, շատ յորդորեցի զիրենք, պզտիկները (քանզի մեծերնին շատ մեծ մարդիկ են՝ գիս տեսնել հաճելու համար) ։ Շատ յորդորեցի որ աւելի գործական, աւելի բանաւոր, աւելի մարդկային դաւանանք մ՚ընդունին ։

— « Մեզի կործանել բաւ'»․ ահա՛ իրենց յայտարարութիւնը՝ զոր ընողը դրող մըն է, Կեդրոնականի նախկին աշակերտներէս ։

Գաւառացիներէն շատ զզուած եմ ։ Պոլիս՝ մօրաքրոջս տունն արտասովալից խօսքեր կ՚ընէի երբեմն, սեղանին վրայ, ազգին վրայօք, օրուան դէպքերուն առթիւ․ լուացուած ատենս սպասաւորները՝ Քէօռ գինով՝ սրունքնին սրունքիս կցելով՝ քիթս մտնելով, կը հարցնէին․

— « Ի՞նչպէս ըսիր, Եղիա էֆէնտի, իրաւ Եւրոպայի այսինչ պետական մարդըն այդ յուսատու խօսքն ըրեր է» ։

Ա՛հ, , եթէ Եւրոպա որպէս մեր փըրկութիւնը, մենք պիտի խափանենք զայն, նոյն այն ան ․․․ գաւառացիք պիտի խափանեն զայն ։ Տես որքան պղտոր է մելանս, ինչ բաց դոյն ։ 3 – 4 անգամ ջուր խառնեցին մօրաքրոջս տան Հնչակեան սպասաւորներն, որոնք արդէն Աղա կը յորջորջուին, եւ որոնք քանի անգամ ալ ոգեհնոցիս ալքոլին ջուր խառնեցին, Արինարբու մանաւանդ․ «Արին չթափուի նէ, ըսին, փրկութիւն չկայ» ։

— « Բայց պարա՛պ տեղը կը թափուի կոր այդ արինը, պատասխանեցի․ կրնայինք դուշակել որ օգուտ չունենալէ զատ՝ վնաս պիտի ունենայ » ։

Աւաղ, Եւրոպացիներէն ալ շատ պաղեցայ ամէն կերպով ։ Հոս տիրող զգացումը դեռ չահախնդրութիւնն ու կրօնամոլութիւնն է ։ Տաճկաց բարոյականն՝ այս նկատմամբ՝ քիչ մ՚աւելի բարձր է․ մեր ազգայնութեան պահպանութիւնն ալ Տաճկաց պարտական ենք․ մի շատ հարուածեր զիրենք, Մինա՛ս, մեր ազգին դժբախտ ճակատագիրն աւելի մեր՝ քան օտարաց գործն է, արդար ըլլանք ։

Մնաս բարով, եղբայրս ։ Այս պատրանքը կրելո՞ւ էի Զուիցերիոյ մէջ, բովանդակ Եւրոպայի մէջ ։ Լոնտրայի համար ալ քու խօսքերէդ յուսախաբ եղայ ։ Ողջ չհասնէի Պոլիս, եթէ լաւագոյն օրեր պիտի չտեսնենք՝ ազգս ու ես ․․․ ։ Մըթնեց, ալ չեմ տեսներ կոր ։

Քոյդ Ե․ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1967Ի ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Գրականութեան եւ արուեստի 1967ի Հայաստանի պետական մրցանակները շնորհուած են հետեւեալներուն ․

Գրականութեան ճիւղին մէջ Պարոյր Սեւակի՝ «Անլռելի զանգակատուն» քերթուածին համար ։

Երաժշտութեան ճիւղին մէջ Առնօ Բաբաջանեանի՝ « Վեց պատկեր դաշնակի համար » ստեղծագործութեան առիթով ։

Կերպարուեստի ճիւղին մէջ Յարութիւն Կալենցի (յետ մահու), Ա․ Ալիխանեանի, Ս․ Բարսեղեանի, Ա․ Գիտովիչի դիմանկարներուն եւ «Կակաչներ», «Բըդուհիներ», «Սեւանի վանքը», «Մեր բակը», «Գարուն», «Զանգուի ձորում» նկարներուն համար ։

Երուանդ Քոչարի «Սասունցի Դաւիթ» արձանին համար ։

Թատերական արուեստի մարզին մէջ Օլգա Գուլազեանի՝ «Ծառերը կանգնած են մահանում» ներկայացման մէջ մեծ մօր եւ «Բրսուդիի ամրոցը» ներկայացման մէջ Բրուադի մայրիկին դերերը կատարած ըլլալուն համար ։

Էդգար Յովհաննիսեանի (երգահան) «Յաւերժական կուռք» պալէի երաժշտութեան համար, Վիլէն Գալստեանի վերոյիշեալ պալէի մէջ Բիւրատի դերը կատարելուն համար ։

Շարժանկարի արուեստի բնագաւառին մէջ Ֆրունզէ Դովլաթեանի (բեմադրիչ) եւ Ալբերտ Եաւուրեանի (նկարահան) « Բարեւ, ես եմ» շարժանկարին համար ։

Ստեփան Կեվորկովի, Էրազմ Մելիք-Քարամեանի (բեմադրիչներ), Իվան Դիլդարեանի, Արտաշէս Ջալալեանի (նկարահան) «Անձամբ ճանաչում եմ» եւ « Արտակարգ յանձնարարութիւն» քարոզչական ժապաւէններուն համար ։

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Վերջ գտաւ Խորհ․ Միութեան ոտնագնդակի առաջնութեան մրցաշարքը ։ Հայաստանի ամէնէն ուժեղ խումբը՝ «Արարատ» 8րդ տեղը գրաւեց ։

Մրցաշարքին առիթով հաշուետու ժողով մը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 3ին, Երեւանի մէջ, ուր քննուած է « Արարատ»ի ներկայացուցած պատկերը ։

Նախ խօսած է խումբին պետն ու աւագ մարզիչը՝ Ա․ Ֆալեան, որ ներկայացնելէ ետք խումբին նախապատրաստական աշխատանքները, յայտարարած է, թէ «Արարատ»ը, որ իր կազմով ամէնէն երիտասարդն էր, դասուեցաւ Խորհ․ Միութեան մէջ գոյութիւն ունեցող տասը լաւագոյն խումբերու շարքին ։

Անոր գրաւած 8րդ դիրքը պատուաբեր է, եթէ նկատի առնուի, որ 1965ին խումբը կը գտնուէր «Ա» դասի երկրորդ ենթախումբին, իսկ անցեալ տարի առաջին ենթախումբին մէջ գրաւած էր 13րդ տեղը ։

« Արարատ » ներկայիս ունի ինքնավստահ, համերաշխ եւ կարգապահ խաղարկութիւն մը ։ Յարձակողականները ամուր են, թէեւ կը պակսին խումբին մէջ լաւ նշանակէտներ նշանակողները ։ Խումբին դարպասապահները (կարտիէնտը պիէ) տկար են, իսկ խաղացողներէն ոմանք՝ անվճռական ։

Յունուարէն սկսեալ պիտի շարունակուին փորձերը՝ յառաջիկային նոր նըւաճումներ արձանագրելու համար ։ Խումբին կազմը հիմնականին մէջ պիտի մնայ նոյնը ։ Քառասուն խաղացողներ եւս պիտի մարզուին իբրեւ պահեստի ուժ ։

Նորեկներ այժմ չկան, ուրիշ քաղաքներէ եւ երկիրներէ խաղացողներ պիտի չհրաւիրուին մաս կազմելու խումբին ։ Աւելի լաւ է յոյս դնել տեղական ուժեր պատրաստելու վրայ եւ համարձակ ասպարէզ տալ խոստմնալից երիտասարդներուն, յայտարարած է Ա․ Ֆալեան ։

×

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ալեքսանդր Մարգարեան բանասիրական գիտութիւններու դոկտորի աստիճան ստացաւ՝ իր «Հայերէնի յարադիր բայերը» աշխատութեան համար ։

Մենագրութեան մէջ լեզուական հարուստ փաստերու հիման վրայ քննութեան առնուած են հայերէն յարադիր բայերը իրենց առանձնայատկութիւններով ։ Վերլուծուած են յարադրաւոր, դուգադրական, պատճառական յարադիր բայերը, որոնք կարեւոր տեղ կը բռնեն հայերէնի բառային կազմի եւ քերականական կառուցուածքին մէջ, հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն ընդհանուր լեզուաբանութեան տեսակէտէն ։

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Սկսաւ պահապան զօրաց համար հաստ շապիկներ կարել, եւ օրը տասներկու սու կը վաստկէր ։ Այս տասներկու սուին տասոյն կը պարտաւորէր զաւակին ամսականը վճարել ։ Ահա այս պարագաներու մէջ սկսաւ կանոնաւորապէս չվճարել Թէնարտիէներու պահանջը ։

Սակայն պառաւ կին մը որ իրիկուան Ֆանթինին եկած ժամանակ ճրագը կը վառէր, թշուառութեամբ ապրելու արհեստը սորվեցուց անոր ։ Քիչ բանով ապրելուն ետեւէն է ոչինչով ապրիլը ։ Այս երկու տեսակ ապրիլը երկու սենեակ է, մին մթին, միւսը խաւարին ։

Ֆանթին սորվեցաւ թէ կին մը ինչպէս ձմեռը կրակէ կը զրկուի, եւ կը թողու թռչուն մը որ երկու օրուան կորեակին ծախքը փուլ մըն է, թէ ինչպէս իր միջազգեստը իբր վերմակ եւ վերմակը իբր միջազգեստ կը գործածէ, եւ թէ ճրագին իւղը շատ վճարելու համար ինչպէս կարելի է ընթրել դիմացի պատուհանէն եկող լոյսին շնորհիւ ։

Մարդ չգիտէր թէ տասը փարայով ինչեր կ՚ընեն տեսակ մը տկար արարածներ, որոնք թշուառութեամբ եւ պարկեշտութեամբ ծերացած են ։ Այսպէս ապրիլը ի վերջոյ տաղանդ մը կ՚ըլլայ ։ Ֆանթին այս բարի տաղանդը ստացաւ եւ տակաւին ի՛նչ սիրտ առաւ ։

Այն ատենները դրացիի մը կ՚ըսէր ․— Վա՛չ կ՚ըսեմ իւրովի թէ միայն հինգ ժամ քնանալով եւ միւս բոլոր ժամանակս կար կարելով միշտ պիտի կրնամ գրեթէ հացս ճարել ։ Մանաւանդ թէ մարդ երբ տըրտում է քիչ կ՚ուտէ ։ Լա՛ւ ուրեմն․ տառապանքով, անհանգստութիւններով, մէկ կողմէ սակաւ ինչ հացով եւ միւս կողմէ ալ վիշտերով պիտի սնանիմ ։

Այս սոսկալի թշուառութեան մէջ տարօրինակ երանութիւն մը ունեցած կ՚ըլլար եթէ աղջիկը իր քովը ըլլար ։ Մտածեց բերել տալ զայն ։ Բայց ինչո՞ւ իր թըշուառութեան մասնակից ընել նաեւ զայն ։ Մանաւանդ թէ Թէնարտիէներուն պարտք ունէր ան, ի՞նչպէս պիտի վճարէր․ հապա ճամբու ծախքը ո՞ւր թողունք ։

Այն պառաւ կինը որ Ֆանթինին տուած էր ինչ որ կրնար չքաւորութեամբ ապրելու դասեր անուանել Մարգրիտ անունով սրբակեաց, իրական ջերմեռանդութեամբ ջերմեռանդ, աղքատ, եւ աղքատներու նաեւ հարուստներու նկատմամբ գթասէր աղջիկ մըն էր․ Մարգրիտ ստորագրել կարենալու չափ գրել գիտէր, եւ Աստուծոյ կը հաւատար․ այս ալ իր գիտութիւնն էր ։

Վարը այս տեսակ առաքինութիւններ շատ կան․ օր մը վեր պիտի ելլեն անոնք ։ Այս կեանքը ապագայ մը ունի ։

Առջի անգամները Ֆանթին այնքան ամօթ զգացած էր որ դուրս ելլելու չէր համարձակեր ։

Փողոցը գտնուած ժամանակ կը գուշակէր թէ ետեւէն եկողները կը դառնային եւ մատով զինքը կը ցուցնէին, ամէն մարդ իրեն կը նայէր, եւ ոչ ոք բարեւ կուտար ։ Անցորդներուն կծու եւ ցուրտ արհամարհանքը ցրտաշունչ քամիի մը պէս անոր մարմինին եւ սրտին կ՚ազդէր ։

Պզտիկ քաղաքներու մէջ ամէնուն հեգնութեան եւ հետաքրքրութեան ենթարկուող թշուառուհի մը կարծես թէ մերկ է ։

Գէթ Փարիզի մէջ ոչ ոք կը ճանչնայ զինքը, եւ այս անծանօթութիւնը հագուստ մըն է ։ Ո՛հ, Ֆանթին որքա՛ն կը փափաքէր արդեօք Փարիզ դալ, բայց անկարելի բան ։

Ինչպէս վարժուած էր չքաւորութեան, հարկ եղաւ նաեւ վարժուիլ անուանարկութեան ։ Որոշեց անտարբեր ըլլալ այս մասին, երկու կամ երեք ամիսէն ետք ամօթը մէկդի ձգեց, եւ սկսաւ դուրս ելլել իբր թէ բան մը չըլլար ։ — Հոգս անգամ չէ, ըսաւ ։

Գլուխը վեր վերցնելով, եւ դառն ժպիտով մը գնաց եկաւ, եւ զգաց թէ անամօթ մը կ՚ըլլար ինք ։

Տիկին Վիկթիւրնիէն երբեմն պատուհանէն կը տեսնէր անոր անցնիլը, կը դիտէր «այդ արարածին» թշուառութիւնը, որ իր շնորհիւ «իր տեղը դրուած» էր եւ կ՚ուրախանար ։ Չարասիրտները սեւ երջանկութիւն մը ունին ։

Ծայրայեղ աշխատութիւնը յոգնութիւն կուտար Ֆանթինին․ այս պատճառաւ աւելցաւ իր արդէն ունեցած պզտիկ չոր հազը ։ Երբեմն իր դրացի Մարկրիթին կ՚ըսէր․

— Ձեռքս բռնէ՛, նայէ ի՛նչպէս տաք է ։

Սակայն առաւօտները երբ կոտրած հին սանտրով մը կը սանտրէր իր գեղեցիկ մազերը որոնք չոլորուած մետաքսի պէս կը փայլէին, պահ մը երջանկօրէն կը պչրէր ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը կ'ողբայ իր պարտաճանաչ անդամներէն Վահան Ռիւքէմեանի մահը եւ այս տխուր առթիւ կուղայ իր խորին ցաւակցութիւնները յայտնել ողբացեալին ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վահէ Մանուկեան եւ Օր. Ատրինէ Մանուկեան, 50ական ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի Համբարձում Զահրէճեանի մահուան առթիւ (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ասատուր Մանուկեան (Մարսէյլ) իրենց քրոջ որդւոյն Խաչատուր Սարգիսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին կը նուիրեն երեսուն ֆրանք :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Տիկին Ք. Մօզեան 50 Ֆր., իր ամուսնոյն Լեւոն Մօզեանի մահուան 9րդ տարելիցին առիթով : Պ. Հաճիճանեան յիսուն Ֆր. իր ողբացեալ կնոջ յիշատակին : Պ. Գ. Կէմիճեան յիսուն Ֆր. տօնական օրերու առիթով : Տիկին Մ. Գիլիճեան, Ամերիկա, 15 տոլար :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ծնունդի առաւօտը (Դեկտ. 25) ժամը 9·30ին զուտ հայկական յայտագիր՝

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ՏՕՆԱԾԱՌ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն փոքրիկներուն կողմէ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, վիճակահանութիւն, Կաղանդ Պապան բեմին վրայ գեղեցիկ նուէրներով :

Սիրով կը հրաւիրուի Հայ հասարակութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրաժօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս ·Խաչ եկեղեցւոյ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Դեկտ.) ժամը 21ին ընկեր Վ. Աւիգեանին բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍՔ

Ներկայիս կուգամ խորին շնորհակալութիւններս յայտնելու իմ յիսնամեայ թատերական գործունէութեանս յոբելեանի Կարգադիր Յանձնախումբին, որ ջանք չխնայեց լաւագոյնս ի կատար ածելու համար ձեռնարկը : Յանձնախումբին նախագահը՝ Պ. Կարպիս Գապատայեան եւ ատենադպիր գանձապահը Պ. Պաքըրճեան, ինչպէս նաեւ «Եանց» քլիւպի բոլոր անդամները իրենց անվերապահ աջակցութեամբ ապահովեցին ձեռնարկին յաջողութիւնը, բարոյապէս եւ նիւթապէս :

Շնորհակալութիւններս օրուան նախագահութիւնը ստանձնող Պ. Պ. Գառզուին եւ գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը նուիրող Կրէկուառ Ասլանին, որոնք իրենց ներկայութեամբ պատուեցին զիս : Նոյնպէս Րաֆֆի Պետրոսեանին՝ որ բերաւ իր թանկագին մասնակցութիւնը օրուան յայտագրին :

Անհուն շնորհակալութիւններս Փարիզի հայ մամուլին, որ լայն բացաւ իր էջերը, արձագանգ հանդիսանալու յոբելեանիս, սրտաբուխ գրութիւններով :

Շնորհակալութիւններս բոլոր բանախօսներուն եւ բեմի իմ սիրելի ընկերներուս եւ ընկերուհիներուս, որոնք այդ օրը ոչ միայն խանդավառանքով շրջապատեցին զիս, այլեւ իրենց արուեստին գեղեցիկ արտայայտութիւններովը փայլ տուին հանդիսութեան :

Եւ վերջապէս, շնորհակալութիւններս Փարիզի Հայութեան որ իր ներկայութեամբ պատուեց զիս :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ընտանեկան խնջոյք մը կազմակերպած է Յունուար 7ին, Օհանջանեան ակումբը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպօնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 20ին Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահին մէջ : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Փարիզէն Պ. Վահան Գալայճեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Յառաջի Պոլիս փնտռած իր ազգականներուն կապակցութեամբ :

ՃԱՇ-ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ-խնջոյք մը :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ :

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Կը նախագահէ Բժ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ԲՈՊԷՌ
Սօզի տը Շառլօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մէրի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Բոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հօփիթալ Պերսի՝ ժամը 18ին :

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռօ տ'Իսիէն 290 Թիւ օթօպիւսը :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (*առանձին հատորներ*)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն
ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
19 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11089
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.089

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՏԱՀՈՄԷ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ՅԱՋՈՂԻ

Պետական հարուածները այլեւս հաց ու պանիրի պէս բան մը եղած են, մանաւանդ նորանկախ պետութեանց մէջ, որ կոնստանդինէն աւելի փորձառու են եւ գոց սորված են պետական հարուածներու այբուբենը :

Տապալած իշխանութեան պետն էր նաղ. Քրիսթոֆ Սոկլօ, որ երեք շաբաթ առաջ պաշտօնական հիւրն էր Ֆրանսայի եւ հպարտօրէն կրնար իջնել Շան զ'Էլիզէները, երկու կողմերով զարդարուած Տահոմէի դրօշակներով : Սոկլօ զինուորական մըն է, որ երկրին գլուխն է 1965էն ի վեր : Ֆրանսայի եւ Ֆրանսախօս Ափրիկէի կարգ մը երկիրներուն հետ պաշտպանութեան համաձայնագրեր կան, որոնց մաս կը կազմեն նոյնիսկ ներքին խլրտումները : Այս առթիւ կարելի է յիշել որ Ֆրանսա միջամտեց Կապոնի մէջ ի նպաստ Մ'Պայի : Չմիջամտեց Պրազավիլ, նկատելով որ Աբբա Եուլուն տապալող շարժումը, ժողովրդական էր : Կրնայ պատահիլ ուրեմն որ Զօր. Սոկլօ Ֆրանսայի օժանդակութեան դիմէ :

Ներկայիս իշխանութեան գլուխ եկած են բանակին երիտասարդ Քատրերը :

ԱԹԷՆՔ

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

Միջնորդութիւնները կը շարունակուին Թագաւորին եւ Աթէնքի զինուորականներուն միջեւ : Գերպ. Երոնիմոս Շաբաթ օր իսկ Աթէնք վերադարձաւ, հետը տանելով Թագաւորին հակառաջարկները : Պարզ է որ Կոնստանդին ի վիճակի չէ պայմաններ պարտադրելու իր վերադարձին համար, տրուած ըլլալով թէ ոչ ոք իրեն անցած է այդ առընչութեամբ :

Զօր. Փաթաքոս յայտարարած է արդէն «չենք յուսահատեցներ միջնորդները, բայց մուրացիկը մենք չենք : Եթէ Թագաւորը որոշէ վերադառնալ, կ'ընդունինք : Մենք զինք չվռնտեցինք, իր կամքով մեկնեցաւ : Բայց տրուած ըլլալով թշնամական զգացումները, հարկ է որ որոշ ձեւակերպութիւններ ըլլան : Յետոյ պէտք է երեւան հանել դաւին պատասխանատուները, քանի որ Թագաւորը սահմանադրականօրէն պատասխանատու չէ» :

Սակարկութիւնները որ կ'ըլլան Աթէնքի եւ Հռոմի միջեւ, գաղտնի պահուելով հանդերձ, շատ յստակ են անշուշտ : Թագաւորը կ'ուզէ վերադառնալ որոշ իրաւասութիւններով եւ այն ապահովութեամբ թէ ի մօտոյ ազատ ընտրութիւններ կը կատարուին : Աթէնքի Ժէօնթը, ընդհակառակն կ'ուզէ ալ աւելի սահմանափակել Կոնստանդինի իրաւասութիւնները, եւ իր ներկայ դիրքը զօրաւոր ըլլալով, ոչ մէկ պատճառ ունի տեղի տալու փախստական եւ պարտուած Թագաւորի մը :

Թագաւորը միշտ անորոշ կը մնայ, ըստ լաւատեղեակ շրջանակներուն : Կը վարանի աքսորին եւ վերադարձի միջեւ : Լաւագոյն լուծումը կը նկատուի հրաժարում մը ի նպաստ իր զաւկին : Կ'ըսուի թէ ամէնէն ընդունելի լուծումն է Աթէնքի գնդապետներուն համար :

Ամէն պարագայի մէջ փայլուն չէ Թագաւորին վիճակը որ ծաղրանքի ալ առարկայ է Յոյներուն կողմէ : Նիարքոս չի վարանիր ըսելու .— «Թագաւո՞րը : Ո՞ր Թագաւորը : Կոնստանդի՞ն : Ո՞վ է Կոնստանդինը» : Անզլին դերասանուհի Մելինա Մերքուրի, որ քաղաքական տեսակէտներ ալ ունի զորս միշտ կ'արտայայտէ, կ'ըսէ թէ Յունաստանի համար այլեւս Թագաւոր չկայ, Կոնստանդին թող երթայ մօրմէն խրատ առնէ ... :

ԱԼԺԷ

ՊՈՒՄԵՏԻԷՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐՆ Է

Հոս ալ ձախողած է պետական հարուածը, ու կը թուի թէ, գոնէ առժամապէս, Պումետիէն տէրն է կացութեան : Զպիրի ալ հաշիւը սխալ ըրած էր, ու կարծած թէ բովանդակ բանակը իր ետին է :

Յայտնի չէ, ըստ տեղւոյն վրայ գտնուող լրագրողներուն թէ ի՞նչ եղած են Զպիրիի հետեւող ըմբոստ գնդապետը եւ բոլոր սպաները : Կը կարծուի թէ փախած են : Միւս կողմէ, Պլիտայի մէջ, անձնասպան եղած է հրամանատար Սայիտ Ապիտ : Ձգած կարճ երկտողին մէջ, Ապիտ կը բացատրէ թէ չէ կրցած հանդուրժել իր հրամանատարութեան ներքեւ գտնուող զինուորական պետերու ըմբոստութիւնը : Պեն Պելլայի պահապանն էր :

Ամէն պարագայի մէջ, որոշ շրջանակներու համար, Ապիտի անձնասպանութիւնը կասկածելի է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՓԻ հիւանդը, որ 23 տարեկան աղջկան մը սիրտով կ'ապրի, մտահոգած էր բժիշկները, կրկնակ թոքատապ մը ունենալով, բայց կը թուի թէ, դարմանումները յաջողած են եւ հիւանդը կը դիմանայ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ կը շարունակեն ռմբակոծել Հիւսիսային Վիէթնամը :

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ վարչապետը անհետացաւ ընդծովեայ որսի մը ընթացքին : 59 տարեկան Հարոլտ Հոլթ ախոյեան էր այդ մարզին մէջ, բայց Շաբաթ օր, անծանօթ պատճառներով Հոլթ չվերադարձաւ ու հակառակ ամէն տեսակի հետազօտութեանց, մարմինը չէ գտնուած : Իր մահը քաղաքական բարդ կացութիւն մըն ալ կը ստեղծէ, որովհետեւ վարչապետին մահը պէտք է հաստատուի որպէսզի նոր մը նշանակուի եւ ցորչափ մարմինը չըգտնուի կարելի չէ «հաստատել» : Աւստրալիոյ Սահմանադրութիւնը այս պարագան չէր նախատեսած : Ամէն պարագայի հաւանական է որ ի վերջոյ երկրին զօրաւոր կուսակցութիւնը՝ ազատական կուսակցութիւնը, իր ձեռքէն չհանէ երկրին իշխանութիւնը եւ կրկին ազատական մը նշանակէ իբրեւ վարչապետ :

ԹՈՒԼՈՒԶԻ մէջ երկու օրուան նիստերէ ետք վերջացաւ արմատական կուսակցութեան համագումարը, որ գրեթէ միաձայնութեամբ (պակաս՝ վեց ձայն) իր համաձայնութիւնը յայտնեց Ձախի Դաշնակցութեան միասնականութեան :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ դժուար շաբաթ մը կը սկսի Հասարակաց Շուկայի վեցերուն միջեւ, որոնք պիտի քննեն բրիտանական դիմումը : Ֆրանսա միշտ անզիջող կը մնայ :

ԼԵՒԻ ԷՇՔՈԼ կը քննադատէ Մոշէ Տայանը, Պաշտպանութեան նախարար : Ծանօթ է որ քանի մը օր առաջ Տայեան վարչապետ Էշքոլի հրաժարումը պահանջած էր : Միւս կողմէ Իսրայէլեան մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ խօսակցութիւններու պաղեստինցի անձնաւորութիւններու եւ Հիւսէյնի միջեւ պաղեստինեան ինքնավար պետութիւն մը ստեղծելու համար, որ յետագային կը կապուի թէ Յորդանանի թէ Իսրայէլի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ՅՈՒՆԱՑ ԳԱՀԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԽՄԲ.— Յունաստանի վերջին դէպքերուն առթիւ, *Լը Մոնտ* հետեւեալ յօդուածը հրատարակած է, որ կը ներկայացնէ Յունաց թագաւորութեան պատմութիւնը :

Իր անկախութիւնը գտած օրէն, 1827, Յունաստան եօթը թագաւոր ունեցած է, որոնցմէ ոչ մէկը խաղաղ իշխանութիւն մը վայելած է : Մէկը սպաննուած է, բոլոր միւսները աքսոր կամ քաղաքացիական պատերազմ ճաշակած են :

Առաջինը, Օթոն, պավարացի էր : Նշանակուած էր մեծ Պետութեանց կողմէ, 1833ին երբ միայն 17 տարեկան էր : 1843ին, ստիպուեցաւ դէմ դնել առաջին ըմբոստութեան մը, որուն նպատակն էր երկիրը ազատել «պաւարական խմբակէն», որ կը կառավարէր : Օթոն տեղի կուտայ եւ շատ ժողովրդական կը դառնայ : Բայց յետագային կը շահագործէ իր հեղինակութիւնը եւ որովհետեւ չի յաջողիր, Ղրիմի պատերազմին առեն, գոհացնել ժողովուրդին յետադարձ տենչերը, կը տապալի 1862ին :

Այն ատեն յոյն ժողովուրդը հանրաքուէով, կ'ընտրէ Վիքթորիա Թագուհիին մէկ տղան : Բայց Լոնտոն կը մերժէ, միջազգային հաւասարակշռութեան պատճառաբանութիւններով, ընթացք տալ դիմումին եւ ի վերջոյ Դանիոյ գահաժառանգ իշխանին երկրորդ տղան է, Կիյոմ, որ Յունաստանի Թագին կ'արժանանայ 1863 Հոկտեմբեր 30ին, Ժորժ Ա. անունին տակ : Յաջորդ տարին, աւելի ժողովրդավար Սահմանադրութիւն մը կը քուէարկուի, բայց քաղաքական բեմը շատ խառնակ վիճակի մէջ է եւ Թագաւորը չի վարանիր կրկին վարչապետ նշանակելու, 1892ին, Թրիքուփիս, որ պարտուած էր 1890ի ընդհանուր ընտրութեանց :

1898էն սկսեալ, Յունաստանի պարտութենէն ետք, Թուրքիոյ առջեւ, որու կռուախնձորն էր Կրետէ, Ժորժ Ա. կ'ազատի առաջին մահափորձէ մը : 1909ին, Կրետէ իր կցումը կը հռչակէ Յունաստանի եւ Վենիզելոս որ շարժումին գլուխն էր, իշխանութեան կը բարձրանայ, զինուորական պետական հարուածով մը :

Երկար տարիներ կը տիրապետէ յոյն քաղաքական կեանքի ճակատագրին :

1913ին, Պալքանեան առաջին պատերազմին, Ժորժ Ա. կը սպաննուի Սելանիկի մէջ : Իր տղան՝ Կոնստանդին, որ իրեն կը յաջորդէ Կիյոմ Բ.ի աներձագն էր : Համաշխարհային առաջին պատերազմին, իր համակրութիւնը ցոյց կուտայ գերմանական դատին, պահելով հանդերձ երկրին չէզոքութիւնը : Վենիզելոս, Դաշնակիցներու կողմնակից, կը ստիպուի հրաժարիլ 1915ին : Բայց 1917ին, Համաձայնականներու ճնշումը կը մղէ Կոնստանդինը որ ձգէ երկիրը եւ հեռանայ, իր երկրորդ տղան՝ Ալեքսանդր, որ իրեն կը յաջորդէ ետ կը կանչէ Վենիզելոսը, որ Յունաստանը պատերազմի կ'առաջնորդէ, Դաշնակիցներու կողքին :

Ալեքսանդրի մահէն եւ Վենիզելոսի պարտութենէն ետք, 1920ին, Կոնստանդին կրկին գահ կը բարձրանայ, բայց Զօր. Փլասթիրասի ղեկավարած յեղափոխութիւնը կը պայթի 1923ին, յունական ծանր պարտութենէն ետք, Աթաթիւրքի բանակին կողմէ, որ Յոյները կը քշէ Փոքր Ասիայէն : Կոնստանդին կը հրաժարի եւ Հանրապետութիւն կը հռչակուի :

Կը տեւէ մինչեւ 1935 : Վենիզելոսի չորս տարուան կառավարութենէն ետք, որ դիւանագիտական մեծ յաջողութիւններ կ'արձանագրէ, միապետականները հող կը շահին : Վենիզելոսի ձախողած պետ. հարուածէն ետք, 1935ին, Կոնստանդինի անդրանիկ զաւակը՝ Ժորժ Բ. գահ կը բարձրանայ : Բաւական խռովութիւններէ ետք, կը ձգէ որ Զօր. Մեթաքսաս, որ 1914ին Կոնստանդինի սպայակոյտի պետն էր, բիրտ մենատիրութիւն մը հաստատէ :

1940ին, Յունաստան կը դիմադրէ իտալական յարձակման, բայց կը պարտուի, 1941 Ապրիլին, երբ Գերմանացիք կը նուաճեն երկիրը : Մինչ Նացիները, գործակիցներու փոքր խմբակով մը սարսափի վարչակարգ մը կը հաստատեն, Ժորժ Բ. Եգիպտոս կ'անցնի, ապա Ափրիկէ եւ Լոնտոն, իր կառավարութեան հետ, զոր կը ղեկավարէր պահպանողական Ցուտերոս, Մեթաքսաս 1940ին մեռած ըլլալով : Այդ շրջանին, ձախ դիմադրութիւնը ազգ. ազատագրման հանրապետական կոմիտէ մը կը հաստատէր, գերմանական գիծերուն ետին : Երկար սակարկութիւններէ ետք, համաձայնութիւն մը կը ստորագրուի Լիբանանի մէջ, իր ներկայացուցիչներուն եւ արքայական կառավարութեան միջեւ, որ կը բարեփոխուի թոյլ տալու համար որ ձախը եւ ծայրայեղ ձախը մաս կազմեն : Դահլիճը կեդրոն. պարագլուխի մը ղեկավարութեան տակ կը դրուի՝ Ժորժ Փափանտրէու :

Զգալով ժողովրդական թշնամութիւնը, Անգլիացիք որ ընդունիլ տուած էին ըՍթալինի որ Յունաստան (90 առ հարիւր) իրենց ազդեցութեան տակ էր, պնդեցին որ Թագաւորը ազատագրումէն անմիջապէս ետք, Յունաստան չվերադառնայ : Բայց քաղաքացիական պատերազմ կը ծագի, ԷԼԱՍի *դիմադրականները, որոնց ձեռքն էր երկրին մեծ մասը, կը մերժեն զէնքերը վար դնել, ինչպէս Անգլիացիք կը պահանջէին : Ռուսները կը համոզեն* ԷԼԱՍը *: Չըրչիլ, իր կարգին կը ստիպէ Ժորժ Բ., որ առժամապէս քաշուի ի նպաստ Գերպ. Տամասքինոսի, Աթէնքի արքեպիսկոպոս, խնամակալ նշանակուած, որ Փլասթիրասը կը կանչէ : Այն զօրավարը որ միապետութիւնը տապալած էր 1923ին :*

1946ին, յետադիմական տարրեր եւ քիչ – շատ կանոնաւոր ընտրութիւններ, իշխանութեան գլուխ կը բերեն միապետականները : Անոնք հանրաքուէ մը կը կազմակերպեն որ Ժորժ. Բ.ի վերադարձը կը նախատեսէ : Այս վերջինը կը մեռնի յաջորդ տարին եւ զինքը կը փոխարինէ եղբայրը՝ Փօլ, մինչ քաղաքացիական պատերազմը կը շարունակուի : Ամերիկայի օժանդակութիւնը եւ Եուկոսլաւիոյ ու Կոմինֆորմի քէնը կ'ապահովեն արքայական կառավարութեան յաղթանակը : Ապա, Յունաստան, մինչեւ 1965, հանդարտ տարիներ կ'անցընէ եւ Կոնստանդին բնաւ չէր խորհեր թէ ինչեր կը պատրաստուէին իր գլխուն, երբ գահ կը բարձրանայ, 1964ին հօրը մահուան վաղորդայնին :

ԱՅՍՕՐ

ԽԻՍՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ
ԹԵՐԹՕՆ ՄԸ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԷՆ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Անցեալի ժառանգութիւններէն են նաեւ աշխարհագրական անունները, որոնց ուշադիր ուսումնասիրութիւնը կրնայ ուշագրաւ տեղեկութիւններ հաղորդել տուեալ երկրին, ժողովուրդին պատմութեան մասին :

Արմենիա անունով կան շատ տեղանուններ, որոնք ծագում առած են հայկական գաղութներու հաստատման հետ : Կան նաեւ անուանումներ, որոնք տարածուած են տարագրուած Հայերու միջոցաւ : Ասոնք, իբրեւ յիշատակ, տուեալ վայրը կոչած են իրենց ծննդավայրին անունով, ինչպէս, օրինակ, Արճէշը Ռումանիոյ կամ ալ Արմաւիրը՝ Հիւսիսային Կովկասի մէջ եւայլն :

Նախ տեղանուններու մասին :

Արմենիա անունով քաղաք կայ Հարաւային Ամերիկայի Քոլոմպիա հանրապետութեան մէջ: Քաղաքը փռուած է կեդրոնական Անտերու դեղատեսիլ լանջերուն, ծովի մակերեսէն 1500 *մեթր բարձրութեան վրայ : Քաղաքը հիմնուած է ԺԹ. դարուն խումբ մը հայ գաղթականներու կողմէ : Ներկայիս քաղաքը ունի* 70 *հազար բնակիչ (մեծամասնութիւնը արժանթինացի) : Եօթը տարի առաջ հանրապետութեան շոգենաւային ընկերութիւնը իր նաւերէն մէկը անուանեց «Արմենիա» :*

Ինչպէս ծանօթ է, Քոլոմպիայի մէջ մեծ քանակութեամբ սուրճ կ'արտադրուի : Այստեղի սուրճին մէկ տեսակը կը կրէ «Արմենիա» անունը, որ լաւ համբաւ ունի :

Արմենիա անունով բնակավայրեր (ոչ այնքան մեծ) կան նաեւ կեդրոնական Ամերիկայի Հոնտուրաս եւ Սալվատոր հանրապետութիւններուն մէջ :

Հոնտուրասի մէջ գտնուող Արմենիա բնակավայրը ունի երկու, իսկ Սալվատորինը՝ հինգ հազար բնակիչ :

Արմենիա քաղաք կայ նաեւ Հիւսիսային Ամերիկայի Ուիսքոնսին նահանգին համանուն գետին ափին՝ Պլովըր եւ Ելիս վտակներուն միջեւ :

Այժմ անցնինք Արեւմտեան Եւրոպա եւ այցելենք Ռումանիա, ուր ժամանակին եղած են հայկական ծաղկեալ գաղութներ: Օրինակ՝ Արմենըշտատ քաղաքը բառացի կը նշանակէ Հայաքաղաք: Ծանօթ է նաեւ Կերլա անունով :

Արմենաշ կը կոչուի Ռումանիոյ մէջ գտնուող ուրիշ քաղաք մը :

Վանայ լիճի ափին գտնուող պատմական Արճէշ քաղաքին բնակիչները, գաղթելով Ռումանիա, պահեցին իրենց քաղաքին ոչ միայն անունը, այլեւ արծուակերպ զինանշանը : Բերին նաեւ իրենց աւանդութիւնները :

Հայկական գաղութներ ստեղծուած են նաեւ Սեւ եւ Ազովի ծովերու ափերուն, յատկապէս Խրիմի թերակղզին մէջ : Հոն ժամանակին ծաղկած են հայաբնակ քաղաքներ, որոնք մեծ դեր կատարած են մեր պատմութեան եւ, մասնաւորապէս, առեւտրական ասպարէզին մէջ :

Միջին դարերուն, յատկապէս ԺԳ. դարէն սկսեալ, վենետիկցի եւ ճենովացի վաճառականներուն հետ կարեւոր մրցակից դարձան Խրիմի Հայերը : Այդ շրջանին Խրիմի գաղութը հայրենիքէն հեռու դարձաւ փոքրիկ Հայաստան մը : Կառուցուեցան բերդեր, վանքեր, մատուռներ, փորագրուեցան խաչքարեր եւայլն : Մինչեւ հիմա պահպանուած են ոչ միայն այդ յուշարձաններէն շատերը, այլեւ Արմեանսկ քաղաքին անունը, Կաֆայի մօտ կառուցուած Հայոց բերդը եւայլն : Արմեանսկ քաղաքը կը գտնուի Պերեկոպի պարանոցին մէջ: Հիմնուած է Խրիմի Հայերու կողմէ, մօտ երկու հարիւր յիսուն տարի առաջ : Սկիզբը կը կոչուէր Արմեանսկի պազար : Յետագային պազար բառը ինկած է եւ մնացած է Արմեանսկը: Եղած է վաճառաշահ բնակավայր եւ Խրիմի հետ կատարուող կարաւանային առեւտուրի կարեւոր կեդրոն :

Հեռաւոր Աւստրալիոյ մէջ ծանօթ է հայկական անուններէն Արարատը :

Արարատ անունով Աւստրալիայի մէջ (Վիքթորիա նահանգ) կայ բնակավայր մը եւ լեռ մը: Այս անունները հաստատուած են Մասիսին (Արարատ) նմանողութեամբ :

Հայկական անուններ կան նաեւ Միջերկրական ծովուն մէջ : Այսպէս, օրինակ, Հայոց ծոց անունը կը կրէ Միջերկրականի հիւսիս-արեւելեան, Կիլիկիոյ յարող հատուածը : Կան նաեւ փոքր բնակավայրեր (գիւղեր): Օրինակ՝ Արմենոխորի՝ հայ գիւղ (Կիպրոս կղզին մէջ) :

Հայկական անուններով շատ գիւղեր կան Պուլկարիոյ մէջ՝ Էրմենքով, Էրմենըսքոյ, Արմենլուի, Արմենիթէ, Կրմենլիի, Էրմենիքոյ :

Քաղաքներէն շատեր ունեցած են թաղեր, փողոցներ, հրապարակներ՝ հայկական անուններով :

Էրմենի քեօյ, այսինքն՝ հայ գիւղ : Այդպէս կը կոչուէր Կ. Պոլսոյ արուարձաններէն մէկը :

Էրմենիստան կը կոչուի Իրանի Թաւրիզ քաղաքի հայաբնակ թաղերէն մէկը :

Էրմենիքենդ անունը կը կրէ Պաքուի թաղամասերէն մէկը :

Ծանօթ է թէ բացառիկ դիրք գրաւած է հնդկահայ գաղութը: Հնդկաստանի հայ գաղութը ԺԸ. դարուն դարձաւ տնտեսապէս ամէնէն զօրաւորը : Յետագային հայ տարրը հոնկէ անցաւ հարաւ-արեւելեան Ասիա՝ Սինկափուր, Սուրապայա (Ճաւա) եւայլն :

Հնդկահայ գաղութները աշխարհագրական տեսակէտէն կարելի է բաժնել չորս խումբի՝ հիւսիսային, արեւմտեան, արեւելեան եւ հարաւային : Ակրա եւ Լակնաու հիւսիսն են, Սուրաթ եւ Պոմպէյ՝ արեւմուտք, Սաստապաթ, Չինչրա եւ Կալկաթա՝ արեւելք՝ իսկ Մատրաս՝ հարաւ :

Մատրասի եւ Կալկաթայի մէջ է, որ ամէնէն մեծ թիւը կազմած եւ դիրքի տիրացած են Հայերը :

Կառուցուած յուշարձաններէն նշանաւորը այսօր ալ կանգուն հայկական կամուրջն է, որ կը գտնուի դէպի Ս. Թովմաս լեռը տանող ճամբուն վրայ : Կամուրջը կառուցուած է 1726*ին Մայլապուր գետին վրայ, հին Ջուղայեցի Խոջա Ոսկան Պետրոսի ծախքով եւ ծանօթ է նաեւ Ոսկանի կամուրջ անունով :*

Կամուրջը ունի երեք հարիւր մեթր երկարութիւն, վեց մեթր լայնութիւն եւ 29 *կամար: Կամուրջին երկու կողմերուն կան կոթողներ : Արձանագրութիւններ կան հայերէն, պարսկերէն եւ լատիներէն :*

Մատրասի փողոցներէն մէկը մինչեւ այսօր կը կոչուի Հայկական փողոց : Այստեղ գտնուող տպարանին մէջ էր, որ 1794*ին Յարութիւն Շմաւոնեանի նախաձեռնութեամբ լոյս տեսաւ հայ առաջին պարբերականը՝ «Ազդարարը» :*

Այս փողոցին մէջ կը գտնուի հայկական եկեղեցին, որ պատկառելի շէնք մըն է, ունի երեսուն մեթր երկարութիւն, ութ մեթր լայնութիւն եւ տասը մեթր բարձրութիւն : Եկեղեցիին բակին մէջ թաղուած է հայ լրագրութեան հայրը՝ Յարութիւն Շմաւոնեան :

Կալկաթայի փողոցներէն մէկը (հին Կալկաթայի մէջ) այսօր ալ կը կրէ Արմինիըն Սթրիտ անունը: Ժամանակին հայաբնակ փողոց մըն էր :

Սինկափուրի հայ գաղութը փոքրաթիւ է՝ հազիւ քառասուն հոգի: Հակառակ ատոր, գոյութիւն ունին Արմինիըն Սթրիտ փողոցը եւ հայկական եկեղեցին :

Հայկական անուններով փողոցներ կան նաեւ Արժանթինի Քորտոպա եւ Ալթա Կրասիա քաղաքներուն մէջ : Ալթա Կրասիայի փողոցներէն մէկը Արմենիա կոչուեցաւ այս տարի :

Ուրուկուէյի մայրաքաղաքին՝ Մոնթէվիտէօյի հրապարակներէն մէկը կը կրէ Արմենիա անունը :

Հայկական անունով փողոց կայ նաեւ Շումէնի (Պուլկարիա) մէջ, հայկական փողոց՝ Սարաթովի, Թեհրանի մէջ, հայկական նրբանցք՝ Մոսկուայի մէջ :

Մոսկուայի կեդրոնը գտնուող հայկական նրբանցքը (իրականութեան մէջ փողոց է) հիմնուած է 1781*ին, երբ Հայերը եկեղեցի մը շինեցին : Քանի որ անիկա հայկական միակ եկեղեցին էր Մոսկուայի մէջ եւ անոր շուրջն ալ շատ Հայեր կը բնակէին, նրբանցքը ստացաւ հայկական անունը, եւ այդպէս ալ կը կոչուի մինչեւ այսօր :*

Կ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԸ

ՈՐՊԷՍ ՈՃԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ոչ մի ժամանակ արեւմտահայերէնը այնքան շատ լեզուական ձեւեր չի տուել արեւելահայերէնին, որքան տալիս է ներկայ օրերին: Եւ անհիման են այն տագնապալից խօսքերը, թէ արեւմտահայերէնը որպէս ճոխ աղբիւր շատ քիչ ենք օգտագործում եւայլն : Մի կողմից արեւմտահայ գրականութիւնը, մամուլը, որ առատօրէն ստացւում է Հայաստանում, հայրենադարձները, յատկապէս գրողները, թարգմանիչները, լրագրողները միւս կողմից, ամէն օր, ամէն ժամ աննկատելիօրէն արեւմտահայերէնի ճկուն ու գեղեցիկ ձեւերը մտցնում են արեւելահայ լեզուի գանձարանը : Հէնց իրենք, արեւելահայերը զգալով արեւմտահայերէնի՝ որպէս ոճական աղբիւրի անհրաժեշտութիւնը, նրա ճոխութիւնը եւ ճկունութիւնը, սիրով վերցնում են անհրաժեշտ ձեւերը եւ հարստացնում գրական լեզուն : Մեր դասական գրողները խորապէս զգացել են արեւմտահայերէնի նրբութիւնն ու ճոխութիւնը եւ ամէն կերպ աշխատել են օգտուել : Ալ. Շիրվանզադէն ասում է. «Ես շատ բարձր եմ գնահատում Թրքահայ լեզուի համեմատական ճոխութիւնն ու նրբութիւնը» : Եւ ինքը իրականում օգտուում է այդ ճոխութիւնից ու նրբութիւնից : Օրինակ, խօսելով Երուանդ Օտեանի մասին, գրում է. «Ես միայն առաջին անգամ Օտեանին արթուն տեսայ, մնացած օրերը միշտ գինովցած էր» : Այնուհետեւ գիւտ անողի ոգեւորութեամբ ասում է. «Ես դիտմամբ գործածեցի «գինովցած» բառը : Դա մէկն է Թրքահայ ոճի նրբութիւններից : «Հարբել» բառը ես համարում եմ գռեհիկ՝ գոնէ Երուանդ Օտեանի նկատմամբ : Գինովութեան եւ հարբեցման մէջ կայ մի անջրպետ, այս մէկը պիտի չմոռանալ» : «Գինովնալ» բառը բնաւ խորթ չէ արեւելահայի համար, սակայն այդ ձեւը աւելի կենսունակ ու կենդանի է արեւմտահայերէնում, ուստի մեր լեզուն կարիք է զգում նոյն իմաստային նրբութեամբ ու կենդանութեամբ ունենալ նաեւ իր գանձարանում : Այսպիսի փաստեր կարելի է անվերջ նշել, սակայն բերենք ներկայ օրերից թարմ փաստեր :

Արեւմտահայերէնում տարածուած է «աղջնակ» գեղեցիկ բառը, որի դիմաց արեւելահայերէնում գործ է ածւում «փոքրիկ աղջիկ» :

Մեր լրագրողներն ու գրողները վերջին տարիներս այդ բառը գործածեցին մամուլում ու գեղարուեստական գրականութեան մէջ եւ այժմ կամաց-կամաց այդ բառը տարածւում ու կենդանութիւն է ստանում նաեւ արեւելահայերէնում :

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՈՃԻՐ ՄԸ

1904 *Օգոստոս* 21, *շաբաթ առտուան Պոլսոյ թերթերը, իրենց ներքին լուրերու բաժնին մէջ, ոճիրի մը պատմութիւնը կ'ընէին: Թուրք թերթերէն* Շափաք, *որ լուրերու մասին բաւադոյն կազմակերպութիւնը ունեցող լրագիրն էր, ամէնէն աւելի ընդարձակօրէն կը խօսէր այդ արիւնալի եղելութեան մասին որ խորին յուզում առաջ բերած էր Վոսփորի ասիական եզերքի մէկ քանի գիւղերուն մէջ: Ահաւասիկ թէ ի՛նչ կը պատմէր* Շափաք:

«Երէկ, կէսօրէն ետքը, խորհրդաւոր ոճիր մը երեւան ելաւ Գանտիլլիի մէջ, հետեւեալ պարագաներու տակ: Գանտիլլիի ու Վանիքէօյի միջեւ գտնուած ծովեզերեայ տան մը մէջ, որ անբնակ կը կարծուէր, գիշերը կասկածելի աղաղակներ լսուելով եւ երկու հոգիի մութին մէջ փախչիլը տեսնուելով, հետեւեալ առտու դրացիները եւ մասնաւորաբար քովի տան պարտիզպանը որ նախորդ իրիկուն այդ տան մէջ հինգ հոգի մտնելը եւ գիշերն ալ երկու հոգի դուրս ելլել ու վազելով հեռանալնին տեսած էր, կը դիմեն տեղւոյն ոստիկանապետին որ յիշեալ բնակարանին տէրը, Վանիքէօյ բնակող Հասան Ալի էֆէնտին գտնելով, անոր ընկերակցութեամբ կուգայ եւ տան դուռը բանալով ներս կը մտնէ: Սոսկալի տեսարան մը կը պարզուի այն ատեն իրենց աչքին առջեւ: Ծովին վրայ գտնուող գետնայարկի ընդարձակ սենեակի մը մէջ, քով քովի շարուած էին երեք դիակներ, արիւնլուայ վիճակի մէջ: Մին ուղղակի սրտէն դաշոյնի խորունկ հարուած մը ընդունած էր, երկրորդը ծոծրակէն ու կողէն երկու դաշոյնի հարուած, իսկ երրորդին գանկը պատռած էր երկաթ ձողի կամ հաստ գաւազանի մէկ քանի հարուածներով: Զանազան նշաններ կը հաստատեն թէ սպաննուածներէն մին ուրիշ սենեակի մը մէջ մեռցուած եւ յետոյ միւս դիակներուն քով փոխադրուած է: Զոհերուն ինքնութիւնը տակաւին չէ ստուգուած եւ ոճրին շարժառիթը յայտնի չէ, սակայն կը կարծուի թէ վրէժխնդրութեան մը արդիւնքն է, որովհետեւ երեք դիակներուն վրայէն ալ գտնուած են իրենց քսակները, որոնց մէջ բաւական կարեւոր գումարներ կան: Նոյնպէս ոճրագործները չեն առած սպաննուածներուն ո՛չ ոսկի ժամացոյցները եւ շղթաները, ո՛չ արծաթեայ ծխատուփերը եւ ոչ ալ մէկուն մատը գտնուած մեծարժէք ադամանդեայ մատանին: Բացուած նախնական քննութենէն կ'երեւայ որ ոճրին երեք զոհերն ալ Թուրք են եւ միջակ կամ բարձր դասու պատկանող: Իրենց վրայ ոչ մէկ նամակ, թուղթ կամ այցաքարտ ու թղթապանակ չէ գտնուած ինքնութիւննին որոշելու համար: Տան տէրը հարցաքննուելով՝ յայտարարած է որ տունը շաբաթ մը առաջ վարձու տուած էր Եորկի Սոթիրիս անուն Յոյնի մը եւ տան մէկ բանալին անոր յանձնած: Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ այդ Եորկին որ անյայտ եղած է: Քննութիւնը առաջ կը տարուի եւ կը յուսացուի որ ոճրագործները կարելի պիտի ըլլայ շուտով ձերբակալել: Իրիկուան դէմ ոստիկանութեան նախարարութեան ընդհ. քննիչ Պ. Լըֆուլըն, հարցաքննիչ դատաւոր Նէջատ էֆ., մէկ քանի պաշտօնեաներ եւ ոստիկանատան բժիշկներէն Տոքթ. Ճորճի էֆ., Տոքթ. Ապտուլլահ էֆ. եւ Տոքթ. Օսման պէյ Գանտիլլի գացած են տեղւոյն վրայ մանրամասն քննութիւն մը կատարելու համար»:

Եթէ այդ ոճիրը մեծ յուզում յառաջ բերած էր Գանտիլլիի ու Վանիքէօյի մէջ, լրագիրներու ընթերցողները նոյնքան յուզումով չէին կարդացած զայն եւ ոչ ալ երկար բարակ զբաղած անով, նոյն միջոցին ամէնուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած ըլլալով ռուսեւճափոնական պատերազմին զգայացունց լուրերուն վրայ:

Եւ ճիշդ այդ շաբաթ առտուան թերթերը նորանոր ու ծանրակշիռ հեռագիրներ կը պարունակէին պատերազմի մասին:

Ճափոնական զօրքերը գրաւած էին Լիաօ Եանկը, ռուսական երկաթուղիներու հաղորդակցութիւնները խզուած էին եւ ռուս բանակը կը նահանջէր: Փորթ Արթիւր, թէեւ տակաւին կը դիմադրէր, սակայն Ռուսիոյ կացութիւնը տագնապալի էր եւ նոյնիսկ Փարիզէն հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ եւրոպական դահլիճներու եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուէին միջնորդութիւն մը յառաջ բերելու համար, որպէսզի կռիւը վերջ մը գտնէ:

Ու ամէն կողմ խօսակցութեան ընդհանուր նիւթը այդ հեռագրական տեղեկութիւններն էին եւ շատ քիչեր կը զբաղէին Գանտիլլիի սպանութիւններով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(1 – Շար.)

Այդպէս վարուեցին նաեւ «մշակոյթ» բառի հետ, որ արդէն սովորական ու հարազատ է մեզ համար : Դիպուկ ու կոկիկ է արեւմտահայերէնում գործածուող «շնորհակալիք»ը, որի դիմաց արեւելահայերէնում ունենք «շնորհակալական խօսք» բառակապակցութիւնը : «Շնորհակալիք» բառը դուր է եկել արեւելահայ գրողներին, եւ այդ բառը արեւելահայերէնի մտցնելու առաջին փորձը կատարեց բանաստեղծ Պ. Սեւակը, որ Բրիւսովի մասին գրուած յօդուածը հէնց այդ նպատակով էլ վերնագրել է «Շնորհակալիքն ասենք մինչեւ վերջ» : Հեղինակը միտումնաւոր կերպով բնագրում յաճախ է կրկնում այդ բառը , եւ ստացւում է այն տպաւորութիւնը, որ կարծես մեզ համար մի սովորական կամ նորակերտ բառ է, մինչդեռ դա արեւելահայերէնը արեւմտահայերէնով հարստացնելու, այդ ոճական աղբիւրից օգտուելու մի ակնառու փաստ է :

Արեւելահայերը արեւմտահայերից վերցրել են շատ ու շատ բառեր, որ այսօր նոյնիսկ տարօրինակ է թւում , երբ մտածում ենք, որ դրանք գալիս են արեւմտահայերէնից : Յայտնի է, որ մենք գործ ենք ածում հրդեհաշէջ, իսկ արեւմտահայերէնը՝ հրշէջ : Այս բառը որպէս սեղմ ու կոկիկ բառ այժմ տարածուել է մեզ մօտ : Նոյնիսկ Ստ. Մալխասեանի բառարանում չի մտել հրդեհաշէջ բառը, որովհետեւ դա յետադայ կազմութիւն ունի եւ կարիք էլ չկար հրշէջ բառի առկայութեան դէպքում ստեղծել այդ բառը. «լաթ» բառը, որ աւելի կենդանի ու գործածական է արեւմտահայերէնի մէջ, այսօր գործ է ածւում արեւելահայ մամուլի էջերում , ինչպէս նաեւ նրանով կազմուած բարդ բառերը՝ ուղելաթ , լաթակազմ , թեւալաթ եւայլն : Վերջին ըստ երեւոյթին հայրենադարձները արեւելահայ լեզուի մէջ են մտցրել «թաթաշոր» բառի փոխարէն: «Պաղպաղակ» , «պաղարիւն» բարդ բառերը կազմուել ու տարածուել են արեւմտահայերէնում շատ գործածական «պաղ» բառի հիման վրայ չնայած ունենք «սառնարիւն» բառը :

Արեւելահայ գրական լեզուն հիմնականում զարգանում եւ կատարելագործւում է իր ներքին, սեփական միջոցների շնորհիւ, եւ դա կատարւում է արագօրէն եւ լայն չափերով : Կեանքի նոր երեւոյթները գրեթէ ամէն օր, ամէն ժամ լեզուի մէջ են մուծում նորանոր բառեր, տարազներ եւ արտայայտութիւններ, ոճական ձեւեր : Եւ արեւմտահայերէնը նոյն իրաւունքով կարող է արեւելահայերէնը դարձնել իր ոճական աղբիւրը : Եւ այսօր իրարից օգտուելու, մէկը միւսի համար ոճական աղբիւր դարձնելու հանգամանքը մեր առջեւ դնում է այդ ճանապարհով երկու ճիւղերի մերձեցման , մի միասնական լեզու ստեղծելու հարցը : Ի հարկէ երկու ճիւղերի զարգացումն ու կատարելագործումը, անկախ մեր կամքից ընթանում է այդ ուղիով, սակայն անհրաժեշտ է ոչ թէ խանգարել, այլ նըպաստել այդ գործին : Անշուշտ սխալ են զուգահեռ ձեւերը լեզուի հարստութիւն համարելու, «մեր» , «ձեր» տարբերութիւն դնելու տեսակէտն ու միտումը : Նոյն առարկայի իմաստի համար մի քանի զուգահեռ ձեւեր պահելը լեզուն ծանրաբեռնում է աւելորդութիւններով, խօսքը, ի հարկէ, այն զուգակից բառերի մասին չէ, որոնք ունեն իմաստային նըրբերանգներ : Հարկ կա՞յ արդեօք , որ բառը ունենալու դէպքում , վերցնի նաեւ մի այլ ձեւ : Եթէ ունենք, ասենք, ձու , քեռի, ծրար բառերը, կարիք կա՞յ վերցնենք հաւկիթ, մօրեղբայր, պահարան բառերը : Միասնականութեան տեսակէտից լեզուն շահած կը լինէր, եթէ երկու հատուածներն էլ գործ ածէին կամ հեռաձայն կամ հեռախօս , որովհետեւ երկուսն էլ համարժէք ու հարազատ կազմութեամբ բառեր են :

Երկու հատուածների լեզուն մի ամբողջութիւն է եւ կոչւում է Հայոց լեզու : Բնաւ ցանկալի չէ, որ արեւմտահայերէնին եւ արեւելահայերէնին հաւասարապէս հմտացած մարդը Հայոց լեզուի մէջ հանդիպի ձայնապնակ, երգապնակ, ձայնասկաւառակ , սկաւառակ եւ պլաստինկա բառերին, միեւնոյն առարկայի համար մէկ ձեւի փոխարէն հինգ ձեւի : Սա լեզուն խճողող , մեր լեզուի միասնականութիւնը խանգարող հանգամանք է : Լեզուն, ի հարկէ, ժամանակի ընթացքում ազատւում է այս զուգահեռներից, բազմաձեւութիւնից եւ թողնում է միայն մէկը, եւ մեր ցանկութիւնը այն է, որ երկու հատուածի համար թողնուի մի ընդհանուր ձեւ, ի հարկէ դրա որոշողը ժամանակն ու կեանքն է, ժողովուրդը :

Այս տեսակէտից էլ ներկայումս ըզգացւում է ընդհանուր լեզուամշակման ջանքերը համախմբելու, հետեւողական աշխատանք տանելու եւ հայ ժողովրդի երկու հատուածների համար հայերէնը աւելի հասկանալի ու մատչելի դարձնելու խիստ անհրաժեշտութիւնը :

Գ. ՎԱՀԱՆԵԱՆ
Բանասիրական
գիտութիւններու թեկնածու

ՄԱՐԴԸ ՁՈՐ ՍԻՐԵՑԻ

(ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

—o—

Ամէն հանդիպումիս՝ թեթեւ ժպիտ մը կ'ուրուագծուէր իր տժգոյն դէմքին վըրայ : Երջանիկ մարդու մը հոգեկան աշխարհի պատկերին ցոլքն էր այդ ժպիտը : Եւ ինչո՞ւ այդպէս չըլլար : Քայեոլի դըրախտային հովիտին նայող բնակարանին մէջ քաղցր էր ընտանեկան բոյնն, ուր իր նահապետի էութիւնը պարուրուած էր՝ սիրոյ եւ յարգանքի ջերմ մթնոլորտով մը : Շուրջն էին՝ իր կեանքի ընկերը, որդին ու թոռները՝ շէն ու ճլուըլուն ...:

Նահապետական ընտանիք է: Միշտ ներկայ՝ անկոչն ու կոչեցեալը: Սեղանըն օրհնուած է ու ճոխ, եւ Սփիւռքի ամէն անկիւնէն կուգան ու կ'երթան ...:

Նահապետը կը տառապէր շաբաթէ մը ի վեր: Կեանքին թելերը մաշած էին տակաւ ու աշնան հովերը տապալեցին կաղնին, որ կանգուն էր մնացած՝ բազում եւ բազմապիսի փոթորիկներու դէմ ...:

30 Հոկտեմբեր 1967, Բշ. առաւօտ, կը մարէր՝ Նահապետի կեանքին ճրագը եւ ինչ անմեկնելի խորհուրդ, նոյն պահէն եւս, իր գրպանին մէջ կանգ կ'առնէր՝ ժամացոյցին թիք – թաքը ...: Գոյժը հասաւ:Փութացի ԼաՍալէթի բնակարանը: Կարծեցի ընդնշմարել՝ ժպիտի նոյն ուրուագիծը : Անդորր կը ննջէր ՝ յաւիտենական քունով ,այլեւս երբեք չարթննալու համար ...: Ու կին մը, սնարին փարած, իր կսկիծին մէջ կորած, մրմուռը սրտին, լռիկ հոսող արցունքներուն հետ, մեղմիւ կը համբուրէր՝ Նահապետին անկենդան, լայն ճակատը : Իր սիրտը դադրած էր տրոփելէ , աւաղ, բայց իր շուրջն ու ետեւ, թողած էր սիրտեր որ անօրինակ թափով մը կը տրոփէին հիմա, երբ ինք, առ յաւէտ ու թերեւս կանուխ, կը հեռանար այս կեանքէն, իր տաքուկ բոյնէն..:

... Հպատակներն ենք՝ բնութեան անյեղլի օրէնքին: Եթէ դադրեցաւ այս կեանքի Խորհուրդէն, գնաց՝ ուրիշ կեանքի մը Խորհուրդին, ու կ'ապրի :

Դուրս ելայ՝ արցունքն աչքերուս: Դիմացս, դալարադեղ հովիտը կը շարունակէր ցուցադրել իր շնորհը , որուն առջեւ, երբեմն, զմայլանքով խոնարհած եմ ու վերացած: Այսօր, դող կայ մէջս , յոյզ եւ վշտի ալեծածան ծով ...:

31 Հոկտեմբեր, թաղում : Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին կը հեծէ . Մարսէյլէն եւ արուարձաններէն հոսած հսկայ թափօր մը, եկած է՝ յարգանքի վերջին տուրքն ընծայելու՝ Նահապետին: Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանոցն ենք: Տեղատարափ անձրեւ մը հեղեղի կը վերածուի՝ շիրիմներուն շուրջ : Առաջնորդ Արտաւազդ Սրբազան կ'աղօթէ ու կը խօսի. յուզումի ալիքները պաշարած են իր հոգին եւ բառերը կը թրթռան՝ ցաւոտ երգի մը, մեղեդիի մը տրտմութեամբ : « Հոսկէ կը սկսի յաւիտենին կեանքը ..: Հիմա, այս դամբարանին մէջ կը հանգչի Գրիգոր Պաղտասարեան՝ իր մտերիմ բարեկամ Արամ Թէրզիպաշեանին մօտ : Բարեկամներ էին այս կեանքին մէջ , մահուան մէջ ալ եղբայրօրէն կը մնան՝ քով քովի : Օրհնուած ըլլայ իրենց քաղցըր յիշատակը » :

Ու բազում հարցումներ կը պաշարեն մըտածումս .— Ո՞վ էր այս արդարը, ի՞նչ էր իր ապրած կեանքը, ի՞նչ ըրաւ՝ յարգանքի ու սիրոյ արժանի, ո՞վ էր այս յաւիտենի ճամբորդը, որուն վրայ բնութիւնն ալ յորդահոսան արցունք թափեց: Ու պատասխաններն յաջորդաբար, կը ներկայանան մտքիս .— Մարդ մըն էր՝ ամէն բանէ առաջ, ուղղամիտ ու մաքուր: Մէկը որ երբեք չփորձեց սեւցնել իր հոգին ու ճակատը : Խոնարհ ու համեստ , քիչ խօսեցաւ՝ շատ բան ըսելու համար : Գրեթէ լռակեաց մը, մէկը որ չուզեց երեւալ, բայց գործեց: Տէր էր՝ հեռատես ու յստակատես մտքի մը : Սիրտ ու գիտակցութիւն ունէր , եւ տալ գիտցաւ՝ մեր հանրային , կուսակցական կեանքին մէջ, ուր նուիրումով գործեց՝ մինչեւ վերջ ...: Իր առեւտրական կեանքին մէջ, յարգանքի արժանի դարձաւ՝ անգամ Սեւերուն, որոնք զինք «Հայր» կոչեցին :

Ծնած էր Այնթապ եւ ունէր Դաշնակցութեան տարիքը : Ունեւոր ընտանիքի զաւակ, 1908ին, յաջողութեամբ կ'աւարտէ՝ տեղւոյն Ազգենական բարձր. նախակրթարանը եւ կը մտնէ՝ «Այնթապի Ամերիկեան երկրորդական վարժարան»ը, ուրկէ հազիւ քանի մը տարուան ուսանող, կը հեռացուի — ուրիշ ուսանողներու հետ — «Վարդանանց»ը տօնած ըլլալու «մեղք»ին համար, հակառակ՝ Տնօրէնութեան պատուէրին :

1910ին, Պոլսոյ մէջ, կը մասնակցի երկու մրցակցութեանց եւ կը մտնէ Անասնաբուժական վարժարան : 1914ին, բանակ կը ղրկուի՝ տեղակալի պաշտօնով : Շուտով կը վերադառնայ դպրոց, կը վերջացնէ ուսումը եւ հարիւրապետի աստիճանով՝ կը ղրկուի Տարտանէլ, ուր եւս կը մնայ երկար ատեն : 1918ին կը գտնուի Պաղեստինի ճակատը, ուր գերի կ'իյնայ՝ անգլիական բանակին : Կ'արձակուի Թորգոմ Եպիսկ. Գուշակեանի երաշխաւորութեամբ եւ պաշտօնի կը կոչուի՝ Գահիրէի Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ: Գահիրէի մէջ կը հիմնէ «Զարթօնք» պարբերաթերթը՝ աջակցութեամբ քանի մը ընկերներու :

.. Քեմալական շարժումին՝ կ'անցնի Այնթապ, ուր եւս կը դառնայ՝ ինքնապաշտպանութեան ուժեղ դէմքերէն մէկը, իբրեւ ղեկավար, իր մտերիմ բարեկամ՝ Հնչակեան Մոմճեանի հետ :

«28երու Ժողովին» կարկառուն դէմքերէն մէկն էր եւ ներկայացուցիչը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

1922ին , եկած՝ հաստատուած է Մարսիլիա եւ ամուսնացած՝ Օր. Հռիփսիմէ Գրիգորեանի հետ :

Մարսէյլի մէջ նուիրուած է հանրային եւ կուսակցական կեանքին : Եղած է Կ. Կոմիտէի անդամ եւ մինչեւ իր մահը՝ ատենապետ՝ Երեսփ. Ժողովին :

Գրիգոր Պաղտասարեան մեզի համար պիտի մնայ մաքուր եւ հաստատ նկարագրով, ուժեղ ու ազնիւ դէմք մը, որ նըւիրումով ծառայեց հայ համայնքին : Իր ետեւ կը թողու զինք փոխարինող արժանաւոր զաւակ մը :

Թո՛ղ անթառամ մնայ իր բարի յիշատակը :

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՍԹԻՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆանթին ձմեռուան վերջերը գործանոցէն ելած էր. ամառը անցաւ, բայց ձմեռը նորէն եկաւ: Կարճ օրեր, քիչ աշխատութիւն: Ձմեռը ոչ տաք կայ, ոչ լոյս, ոչ կէսօր. իրիկունը առաւօտեան մօտ է. մառախուղ, վերջալոյս ամենուրեք. պատուհանը մութ է. աչքը բան մը չի տեսներ: Երկինքը օդահան մըն է: Բոլոր օրը գետնափոր շտեմարան մըն է: Արեւը աղքատի մը կերպարանքը ունի: Սարսափելի եղանակ: Ձմեռուան եղանակին մէջ երկնից ջուրը եւ մարդուս սիրտը քար կը կտրին: Պարտատէրները հանգիստ չէին թողուր Ֆանթինը:

Ֆանթին խիստ քիչ կը վաստկէր: Պարտքերը աւելցած էին: Թէնարտիէները, որոնք կանոնաւորապէս չէին ընդունէր ամսականները, շարունակ նամակներ կը գրէին, որու պարունակութիւնը վիշտ եւ թղթատան ծախքն ալ կործանում կը պատճառէր անոր:

Օր մը Թէնարտիէները գրեցին թէ իր պզտիկ Քոզէթը ձմեռուան այն ցուրտ եղանակին մէջ բոլորովին մերկ էր ,թէ ասուէ միջազգեստի մը հարկաւորութիւն ունէր, եւ թէ պէ՛տք է առնուազն տասը ֆրանք ղրկել: Ֆանթին այս նամակը առաւ եւ բոլոր օրը ձեռքերուն մէջ ճմլեց զայն:

Իրիկունը փողոցին անկիւնը բնակող սափրիչի մը կրպակը մտաւ, սանտրը մազերուն վրայէն հանեց, եւ ահա իր շըքեղ մազերը մինչեւ կէս մէջքը ինկան:

— Ի՜նչ գեղեցիկ մազեր, գոչեց սափրիչը:

— Քանի՞ կ'առնես, հարցուց Ֆանթին:

— Տասը ֆրանք:

— Կտրէ՛ ուրեմն:

Ֆանթին իր մազերուն ստակովը կերպասեայ մը առաւ եւ Թէնարտիէներուն ղրկեց:

Թէնարտիէները երբ միջազգեստը ընդունեցան, կատղեցան, վասնզի անոնց ուզածը ստակ էր: Միջազգեստը «Փոնինի» տուին: Խեղճ Արտոյտը առաջուան պէս կը դողար ցուրտէն:

Ֆանթին ինքնիրեն ըսաւ.— Զաւակս ա՛լ պիտի չպաղի. մազերովս հագուեցուցի զինքը: — Կարմիր պզտիկ գդակներ կը դնէր որոնք իր խուզուած գլուխը կը ծածկէին եւ որով տակաւին աղուոր կ'երեւար ան:

Ֆանթինի սրտին մէջ խաւարին վիշտ մը կը գոյանար:

Երբ տեսաւ թէ ալ չէր կրնար զարդարել գլուխը, սկսաւ ատելութեամբ նայիլ ամէն բանի եւ ամէնուն: Ամէնուն պէս ինքն ալ շատ ժամանակէ ի վեր կը պատկառէր Մատըլէնէն, բայց այնքան կրկնեց ինքնիրեն թէ գործատունէն զինք վռնտողը եւ իր թշուառութեան պատճառը ան է, որ վերջապէս սկսաւ Մատըլէնն ալ ատել, մանաւանդ թէ ուրիշներէն աւելի ատել: Երբ գործարանին առջեւէն կ'անցնէր ճիշդ այն պահերուն ուր բանուորները դուռը կը գտնուէին, խնդալ եւ երգել կը ձեւացնէր:

Պառաւ բանուոր մը անգամ մը անոր այս կերպով երգել եւ խնդալը տեսաւ, ըսաւ.— Սա աղջկան վերջը գէշ պիտի ըլլայ:

Ֆանթին մարդու մը հանդիպեցաւ, զոր բնաւ չէր սիրեր եւ իբր սպառնալիք իր սիրահարը ըրաւ զայն՝ սիրտը անհնարին զայրոյթով համակուած :Այս մարդը թըշուառական մըն էր, մուրացիկ երաժիշտ մը, թափառաշրջիկ անառակ մը, որ կը ծեծէր Ֆանթինը, եւ որ ձգեց զայն այն կերպով ինչպէս որ մօտեցած էր անոր, այսինքն ձանձրոյթով:

Ֆանթին իր զաւակը կը պաշտէր:

Քանի որ հետզհետէ կ'իջնէր, քանի որ հետզհետէ ամէն բան կը խաւարէր իրեն համար, այն պզտիկ հրեշտակը ալ աւելի իր սրտին մէջ կը ճառագայթէր: Ինքնիրեն կ'ըսէր.— Երբ հարստանալու ըլլամ, Քոզէթս քովս պիտի առնեմ: Այսպէս կ'ըսէր, եւ կը խնդար: Հազը չէր անցներ, եւ կռնակն ալ կը քրտնէր:

Օր մը Թէնարտիէներէն յետագայ նամակը առաւ. «Քոզէթ հիւանդ է: Հիւանդութիւնը կորեկանման տենդ (սարը հումա) կ'անուանուի որ այս կողմերը ճարակած է: Սուղ դեղեր պէտք են: Դեղի ստակ տալէն, մեր տունը կը փլի, եւ ա՛լ կարող չենք վճարել: Եթէ մինչեւ ութ օր քառասուն ֆրանք չղրկէք, պզտիկը կը մեռնի»:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի մարմինը եւ Փարամազ ակումբը ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱԿՈԲ ԹԻՒՐԱՊԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է 91 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի ժամը 10·15ին Բոշէն հիւանդանոցը (14րդ Թաղամաս) ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արարայի նահատակներու յիշատակին

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, Արարայի ճակատամարտի զոհերուն նուիրական յիշատակին :

*Այս առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը խօսի՝ Հար. Թեմի Առաջնորդ **ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ** :*

Արարայի անմահ նահատակներուն փառապանծ յիշատակը յարգանքի ու խոնարհումի կը հրաւիրէ՝ Հայ համանքի բոլոր տարրերն անխտիր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակց. վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ այս Կիրակի, Ս. Ստեփանոսի տօնին առիթով՝ Ս. պատարագի ընթացքին, քարոզէն անմիջապէս ետք, կը կատարուի Այսօր դասքի *եւ* Քրիստոս Աստուած *Մերի արարողութիւնը :*

*Ս. պատարագի աւարտին՝ կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտամունք, հոգիներուն համար **ՊԱԼԱԳԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ**, Արժ. քհնյ. Հայրերու, եկեղեցւոյ բարերար՝ **ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ** եւ **ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ** :*

Արարողութեանց կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու օրուան տօնը եւ յիշատակը եկեղեցւոյ եւ Ազգիս ծառաներուն եւ բարերարներուն :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11, Այսօր Դասք 11·20, հոգեհանգիստ՝ 11·45 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Ողբ. Արմենուհի Արթինեանի մահուան առթիւ Նախկին Հայ Արի եւ Արենուշներէ 50 ֆրանք, Պ. Կարապետեան 30, Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէ, Մինասեան ընտանիք, Յովհ. Մանկիեան, Ս. Խոտիչեան, Գ. Դաւիթեան, Բարեկամներու Միութեան կողմանէ եւ Պ. Սվազլեան քսանական, Ս. Յարութիւնեան, Վ. Գամպէրեան, Լ. Կարապետեան, Ա. Տէր-Մերկերեան, Ճ. Բրուտեան, Աճէմեան ընտանիք, Բ. Գասապեան, Տիկին Սօլաքեան, Տիկին Թոմասեան, Վ. Միքայէլեան տասնական, Սէմէրճեան ընտանիք 15, Ա. Մանկասարեան եւ Յ. Տէրտէրեան 5ական կը նուիրեն Թաղիս եկեղեցւոյ :

Ս. Յարութիւնեան եւ Պ. Կարապետեան տասնական Հայաստան ենթակոմիտէ 20, Թաղիս դպրոցին : Ս. Յարութիւնեան 10 Թաղիս Կապ. Խաչին, Նախկին Արի եւ Արենուշներ 50, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջան 30, Լ. Կարապետեան քսան, Ս. Յարութիւնեան եւ Վ. Գամպէրեան 10ական, Առաջնորդարանին : Յ. Տէրտէրեան 20 եւ Վ. Գամպէրեան 10 Մուրատ Ռափայէլեան Միութեան : Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէն 30, Հայաստան թերթին, Հայաստան ենթակոմիտէն 10 ֆր. «Յառաջ»ին, ՍԷն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցին կը նուիրէ 40 ֆր. Յառաջի բարգաւաճման (այս առթիւ) :

(Շար.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7ին, ժամը 3ին :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ .— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Դեկտ.) ժամը 21ին ընկեր Վ. Աւիզեանին բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ծնունդի առաւօտը (Դեկտ. 25) ժամը 9·30ին զուտ հայկական յայտագիր՝

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն փոքրիկներուն կողմէ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, վիճակահանութիւն, Կաղանդ Պապան բեմին վրայ գեղեցիկ նուէրներով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շարօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : *Ճաշագին՝ անձնլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանդանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ընտանեկան խնջոյք մը կազմակերպած է Յունուար 7ին, Օհանջանեան ակումբը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպօնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 20ին Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահին մէջ : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Փարիզէն Պ. Վահան Գալայճեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Յառաջի Պոլիս փնտռած իր ազգականներուն կապակցութեամբ :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ – խնջոյք մը :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ *սրահին մէջ :*

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

*Կը նախագահէ **ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ***

*Կը բանախօսէ **ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ***

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ԲՈՊԷՌ
Սոզի տը Շաոլօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Րոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հոփիթալ Պերսի՝ ժամը 18ին :

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն 290 *թիւ օթօպիւսը :*

Disques Vogue

“Folklore du Monde”

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են
L'ARMENIE *թիւ* CLVLX 199 (*խմբերգ*)
LE CAUCASE *թիւ* CLVLX 182 (*պարերգ*)
Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական
Թիւ 20114 (*Եկմալեան պատարագ*) — 20150 (*Կոմիտասեան պատարագ*)
20169 *եւ* 20172 (*զանազան տօներու երգեր*)

Ժողովրդական
Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (*սէնֆօնիք երաժշտութիւն*) — 10016 (*մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ*)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 – 15 *կտորներով*)

Ստանալու համար դիմել
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). *Գին՝* 30 *Ֆր.*

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
20 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11090
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.090

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՎՏԱՆԳԸ ՄԷԿ ՏԵՍԱԿ ՉԷ

Ամէն անգամ որ կ'արծարծենք տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան խնդիրը, խառնաձայն փոխասացութիւն մը կը սկսի : Աջէն թէ ձախէն :

Եւ որովհետեւ սանձարձակ ազատութիւն կը վայելենք ամէն տեղ — կարմիր գիծէն անդին — առտուն կանուխ արթընցողը խորթ եղանակ մը կը հնչեցնէ :

Այն աստիճան որ, ամէնէն տարրական խնդիրն ալ կը դառնայ թնճուկ, շփոթութեան մատնելով բարեմիտ բազմութիւնները :

Այսպէս, երբ ձայն կը բարձրացնենք յանուն գաղութներու ապահովութեան, որպէսզի մնան արթուն եւ պաղարիւն, ծառայած կ'ըլլանք ... միջազգային աշխարհակալութեան :

Երբ կ'ըսենք թէ Հայկական Արտասահմանն ալ իրաւունքներ ունի, ճակատ յարդարած կ'ըլլանք հայրենիքին դէմ :

Երբ կը յիշեցնենք անոր դարաւոր վաստակը՝ մշակոյթի ճակատին վրայ, պահանջելով օգտագործել, զայն հակադրած կ'ըլլանք Խ. Հայաստանի մշակոյթին :

Երբ կը մատնանշենք Երեւանի լեզուական բարբարոսութիւնները, հիմնուելով իրենց իսկ հրատարակութեանց վրայ, դիրք բռնած կ'ըլլանք «պետական լեզուին» դէմ :

Երբ կը պահանջենք ազատ զարգացում գրականութեան, արուեստի եւ գիտութեանց, կը դառնանք առ նուազն «կոնտրրեվոլուցիոնէր» :

Երբ կը բացատրենք թէ իրաւունք չունին դուռ-պատուհան փակելու տարագիր բազմութեանց առջեւ, հովանաւորելով ոչինչի պիտոյ խմբակցութիւններ, «Հակահայաստանեան» գործ կատարած կ'ըլլանք :

Ու վերջապէս, երբ կը յիշեցնենք մեր քաղաքական պահանջները — գոնէ վերահաստատում ներքին սահմաններու — արդէն անցած կ'ըլլանք «ոխերիմ թշնամիներու» կարգը :

Իսկ եթէ քիչ մը աւելի բարձր խօսինք, յիշեցնելով պատմական փաստեր, անվիճելի, անվիճարանելի վկայութիւններ՝ Թուրք-բոլշեւիկեան զինակցութեան, Հայկական Դատին դէմ սարքուած հրէշային դաւերու մասին, ծառայած կ'ըլլանք ... Թուրքիոյ շահերուն :

Ահա թէ ինչո՛ւ յետին համրանքն անգամ ճակատներու կը բաժնուի, ջլատելով ինքնապաշտպանութեան, ինքնագործունէութեան աշխատանքը : Շատ մը վայրերու մէջ, թունաւորելով, անշնչելի դարձնելով մթնոլորտը :

Արհեստականօրէն բացուած այս ճեղքեր իրենց հետ կը բերեն բազմազան վըտանգներ :

Անոնք ոչ միայն կը մթագնեն տարագիր բազմութեանց գիտակցութիւնը, այլեւ կը տկարացնեն անոնց դիմադրական կորովը :

Աչք մը նետեցէք ամենօրեայ անցուդարձին վրայ, եւ պիտի տեսնէք թէ որքան ետ գացած ենք վերջին տարիներու ընթացքին :

Թշնամին անգամ չէր կրցած այսքան որոմ, եղինձ եւ ուրիշ թունաւոր բոյսեր ցանել մեր հանրային կեանքին մէջ : Մեր քաղաքական թէ ազգային գործունէութեան ճամբաներուն վրայ :

Այս ողբերգութեան պատասխանատուներուն գլուխը կը գտնուի «ուսումնական» կոչուած դաս մը, իր բանաւոր թէ գրաւոր մարզանքներով :

Իր առջեւ բաց գտնելով որեւէ բեմ կամ թերթ, ան շարունակ ջուր կը պղտորէ :

Անոր համար ոչ պատմական փաստերը արժէք ունին, ոչ ալ դառն իրականութիւնը :

Կրնա՛ք վստահ ըլլալ թէ ան որեւէ գիրք, թերթ ալ չի կարդար, բաւական համարելով իր գլխուն թխածոյ պաշարը :

Կամ եթէ փորձէ կարդալ, պատմութիւնը սերտելու, ծուռն ու շիտակը զանազանելու նպատակ մը չէ որ կը փնտռէ, այլ պարզապէս «շահագործելի» նիւթ : Հոգ չէ թէ ըլլայ էջ մը, տող մը կամ բառ մը :

Ի հարկին էջերը եւ տողերն ալ իրար կը խառնէ, միշտ նոյն նենգութեամբ :

Գիտենք որ անօգուտ են այս հաստատումները, քարացած գլուխներու համար :

Բայց, մեր պարտքն է յիշեցնել զանոնք անդադար : Ի պէտս զարգացելոց :

Շ.

1950

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՑ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՄԻՇՏ ՀՌՈՄ Է

ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ՇԱՏ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՉԷ

Նոր բանագնաց մը հասած է Հռոմ, Ջօր. Փոթամիանոս, որ խնամի է Արտաքին նախարար Փիփինելլիսի, հասկնալու համար թէ Կոնստանդին տրամադիր է ընդունելու Աթէնքի գնդապետներուն պայմանները :

Ամէն պարագայի մէջ, որեւէ ձեւով հաւանական չի թուիր թէ իրաց այս կացութեան մէջ, Կոնստանդին կարենայ Աթէնք վերադառնալ : Կողմերէն ոչ մէկը կրնայ ընդունիլ միւսին պայմանները եւ Աթէնքի իշխանութիւններն ալ որեւէ պատճառ չունին տեղի տալու համար : Եթէ չընդունի Ժէօնթին պայմանները, կը մնայ իրեն հրաժարիլ ի նպաստ իր զաւկին, խնամակալի մը նշանակումով : Այս խնամակալը կրնայ ըլլալ՝ իր քոյրը Իրէն կամ Գերպ. Երոնիմոս :

Մէկ կողմէն բանակցութիւններ կը տարուին, միւս կողմէ թագաւորին կողմնակիցներն ու բարեկամները կը ձերբակալուին Յունաստանի մէջ : Կ'ըսուի թագաւորին թէ կրնայ վերադառնալ, բայց հետը չի կրնար տանիլ մայրը՝ Ֆրետերիքան : Ծանօթ է որ Ֆրետերիքա չէ սիրուած : «Գերմանուհին» ինչպէս կը կոչեն զինքը, Ֆրետերիքա խելացի եւ մեծ ազդեցութիւն ունեցող կին մըն է : Յիսուն տարեկան, դեռ գեղեցիկ, ցարդ չէ սորված շնորհքով յունարէն խօսիլ : Կ'ըսուի թէ արհամարհող կին մըն է, որ օր մը նախարարներու երեսին թքած է եւ հրապարակաւ յանդիմանած է վարչապետ Քարամանլիսը :

Երբ Փափանտրէուի կառավարութիւնը սպառնաց որ պիտի արտաքսէ զինքը (Սեպտ. 1964), գլուխ բռնեց եւ տեղէն չշարժեցաւ : Փափանտրէու ուզած էր չէզոքացնել ազդեցութեան ցանցը, ի վերջոյ Փափանտրէուն քշուեցաւ : Որեւէ հաւանականութիւն չկայ, ամէն պարագայի մէջ, որ թագաւորը ընդունի առանց մօրը Աթէնք վերադառնալ :

Աթէնքի մէջ ալ Ջօր. Փաթաքոս յայտարարած է թէ մթնոլորտը նպաստաւոր չէ վերադարձի մը : Աւելցուցած է որ զինքը փոխարինելու կամ ներկայ խնամակալէն (Ջօր. Զօյթաքիս) տարբեր խնամակալ մը նշանակելու որեւէ ծրագիր չկայ : Աթէնքի կառավարութիւնը ոչ մէկ նախաձեռնութիւն առած է ինչ կը վերաբերի թագաւորին հետ խօսակցութեանց . — «Ժողովուրդը մեզ կ'ուզէ, իսկ եթէ նոյնիսկ մեզ չուզեր, կը հանդուրժէ» ըսած է նաեւ Փաթաքոս :

Աթէնքի կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Կոնստանդինի դիւաններուն մէջ նամակ մը գտնուած է նախկին վարչապետ՝ Փափանտրէուէ, ուր հին քաղաքագէտը կ'ըսէր թագաւորին թէ իր ամբողջական համաձայնութիւնը կու տայ թագաւորին որեւէ նախաձեռնութեան որուն նպատակն ըլլայ վերահաստատել սահմանադրական կարգը երկրին մէջ :

× Պատիժներն ու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին Յունաստանի մէջ : Պաշտօնաթերթը հինգ զօրավարներու հանգստեան կոչուիլը հրատարակած է : Ուրիշ հրովարտակ մը. Հանգստեան կը կոչէ Ազգ. Պաշտպանութեան սպայակոյտի պետը՝ ծովակալ Էղերիս, փոխ-ծովակալ Տէմէս եւ օդային սպայակոյտի պետ՝ Ժորժ Անթոնաքոս, որ կը մեղադրուի թագաւորին մեկնումը կազմակերպած ըլլալուն համար :

Միւս կողմէ, 35 քաղաքական անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են վերջին օրերուն :

Խնամակալը, «յանուն թագաւորին» ստորագրած է իր առաջին հրովարտակը, որ Դեկտեմբեր 14 թուականը կը կրէ : Հրովարտակը կը վերաբերի Գերագոյն Խորհուրդին եւ կը ճշդէ այդ խորհուրդին քուորումին պայմանները եւ կը հաստատէ որ վարչապետին կամ անոր բացակայութեան փոխ-վարչապետին ձայնը նախապատուութիւն ունի մեծամասնութիւն ստեղծելու համար :

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Եթէ յաջողէր Գնդ. Զպիրի եւ իր ընկերները այսօր ղեկավարները պիտի ըլլային Ալժերիոյ, բայց ձախողած պետական հարուածները շատ ծանր պարտութիւններ են եւ այսօր Զպիրի ու իր ընկերները փախստականներ են, նման հասարակ ոճրագործներու, որոնք կը հալածուին բանակին կողմէ :

Քաղաքական գետնի վրայ, տրամադրութեան մրցում մը կայ Պումետիէնի եւ իր ընդդիմադիրներուն միջեւ : Օգտագործելով ձախողած պետական հարուածը, Ալժերիոյ նախագահը կրնայ միայն արագ եւ ուժով զարնել որպէսզի վերջ տայ ընդդիմութեան :

Այդ նպատակով արդէն, մաքրագործումներ սկսած են բանակին, սպայակոյտին եւ վերի խաւերուն մէջ :

Գալով ժողովուրդին, ինչպէս բոլոր ժողովուրդները կ'ուզէ նախ կուշտ ըլլալ : Լրագրողներուն կը տրուի միշտ նոյն պատասխանը՝ «աշխատանք եւ հաց կ'ուզենք, այսքան» :

Փարիզ հրապարակուած ղեկոյցի մը մէջ, ուր եւ կը մնայ Պելքասէմ Քրիմ, Ալժերական Վերածնունդի Ժողովրդավար Շարժումի պետը (ընդդիմադիր կուսակցութիւն) կը հաստատէ որ «Սայիտ Ապիտի մահը անձնասպանութիւն չէ : Սայիտ Ապիտ միշտ թշնամի եղած էր վարչաձեւին, որու համար մշտական վտանգ մըն էր» :

Իր կարգին ալժերական յեղափոխութեան գաղտնի կազմակերպութիւնը (ընդդիմադիր ուրիշ շարժում մը) սպանութեան մասին կը խօսի Ապիտի առթիւ եւ կը շեշտէ թէ նախագահ Պեն Պելլայի կեանքն ալ վտանգի մէջ է :

ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Պրիւքսէլի մէջ սկսան խորհրդակցութիւնները բրիտանական անդամակցութեան համար : Ծանօթ է Ֆրանսական տեսակէտը, զոր պարզեց Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ :

Ամէնէն առաջ, արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Պրանտ յայտարարած էր . — «Գերմանիա եւ Ֆրանսա դրացի են եւ բարեկամ : Իրարու դէմ կ'ելլեն, բայց չեն ուզեր տունը կործանել» : Կ'ուզէ որ անմիջապէս բանակցութիւններ սկսին Անգլիոյ հետ, կը յիշեցնէ որ 1957ին, Ֆրանսա ալ նիւթական եւ դրամական ծանր կացութեան մէջ էր, որ կրնայ բաղդատուիլ այսօրուան Անգլիոյ վիճակին, բայց Ֆրանսայի ընկերները երբեք չվարանեցան, այն ատեն, զինքը ընդունելու :

Քուվ տը Միւրվիլ չի ժխտեր, բայց կ'ըսէ թէ այն ատեն Համարակաց Շուկայ չկար տակաւին եւ հիմա ան կենսական դարձած է մեր տնտեսութեան համար : «Ծանր պատասխանատուութիւն մը կ'ըլլայ, կ'աւելցնէ Ֆրանսացի նախարարը, խնդրոյ առարկայ դարձնել զայն ներս առնելով երկիր մը որ չի կրնար դէմ դնել իր յանձնառութեանց» :

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

Կարդինալ Աղաճանեանի քահանայական ձեռնադրութեան յիսնամեակին առթիւ, այս Կիրակի (Ծննդեան Ճրագալոյց) ժամը 16.30ին Հռոմի Լեւոնեան Դպրեվանքի եկեղեցւոյն մէջ, հայրապետական ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ Ծիրանաւոր Աղաճանեան :

Յաջորդ օրը, Երկուշաբթի (Ծնունդ), առաւօտեան ժամը 9ին, Կարդինալ Աղաճանեան քահանայական ձեռնադրութիւն կը կատարէ, ապա դպրոցին դահլիճին մէջ, կ'ընդունի հայ գաղութը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թի-Վի-Այի փոփոխութեան պատճառաւ, Յունուար 1էն, շատ մը բաներու կարգին, կաթին գինն ալ պիտի բարձրանայ :

ՕԹԱՈՒԱՅԻ (Քանատա) թաղապետական խորհուրդը որոշած է ջնջել տը Կոլի անունը որ տրուած է գլխաւոր պողոտայի եւ զայն կոչել «Հարիւրամեակին Պողոտան» փոխանակ «Ջօր. տը Կոլի Պողոտային» :

ԱՆԳԼԻԱՅԻ լրտեսը, Ֆիլպի յայտարարած է «Իզվեստիայի» որ ձախողեցնել տուած է հակահամայնավար ըմբոստութեան մը ամերիկեան ծրագիրը Պալքաններու մէջ : Առաջին անգամն է որ Խորհ. Միութեան հաշւոյն աշխատած լրտես մը տեսակցութիւն մը կու տայ խորհրդային թերթի մը :

ՆԻՈՒՋՈՒԻՔԻ համաձայն Պոլէնի տեղ Փարիզի ամերիկեան դեսպան կրնայ նշանակուիլ՝ Քապոթ Լոճ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ սկսեալ շատ հաւանական է որ Թղթատարը բոլորովին փակ ըլլայ Շաբաթ կէս օրէ ետք : Ցարդ բաց էր մինչեւ ժամը 16ին, յետ այսօրիկ պիտի փակուի ժամը 13ին : Ասոր փոխարէն հաւանաբար շաբթու մէջ, իրիկունները բաց մնայ մինչեւ 19.30ին : Ներկայիս կը փակուի ժամը 19ին :

ՔԱՓԻ հիւանդը որոշ մտահոգութիւններ կը պատճառէ : Տոքթ. Պառնար որ Ամերիկա պիտի մեկնէր ջնջեց իր ճամբորդութիւնը : Թոքերու բարդութիւնները որոնց չնպաստեց փենիսիլինը, կրնան նշաններ ըլլալ, որ մարմինը կը մերժէ օտար սիրտը :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ Ալ Պայրաք թերթին համաձայն նախագահ Նասր կրնայ Փարիզ գալ Յունուարին, նախագահ տը Կոլի հանդիպելու համար :

ԱՊՐՈՂ ԼՈՅՍԸ

(ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ)

(1676 – 1749)

Ա.

Գիտէի թէ Մխիթար մեծ մարդ էր, բայց հիմա գիտեմ նաեւ թէ սուրբ մըն է:

Կարտինալ ՍԻՓՓԻՕ ԹԷՖՖԻ

1967 Փետրուար 7ին՝ Մխիթար Սեբաստացիի ծննդեան 291ամեակն էր, իսկ 27 Ապրիլ 1967ին՝ մահուան 218ամեակը:

Հակառակ անոր, որ Մխիթար Աբբահայրը իր ողջութեանը երբեք չէր ուզած որ իր կենսագրութիւնը գրուի, եւ սակայն, մահէն քիչ ետք՝ իր քարտուղարը, Թօգաթցի Մատթէոս Վարդապետ, առաջին անգամ գրեց անոր կենսագրութիւնը, աղբիւր ունենալով առաջին 50ամեակի ժամանակագրութիւնը՝ (1701 – 1750):

Մատթէոս Վարդապետէն ետք, մինչեւ այսօր, հարիւրաւոր հայ եւ օտար հեղինակներ գրեցին անոր կենսագրականը եւ շատ ձեռագիր կենսագրականներ ալ տակաւին անտիպ կը մնան Ս. Ղազարի վանքը եւ այլուր:

Անոր կենսագրութեան գլխաւոր պակասը պիտի լրացնեն իր գրած նամակները 1710էն ետք, քանի որ այդ թուականէն առաջ իր գրած նամակներուն պատճէնները չեն պահուած: Գտնուած ձեռագիր նամակները չորս հատոր կը կազմեն եւ այժմ կը մնան Ս. Ղազարի վանքը, (թերեւս օր մը ամբողջութեամբ հրատարակուին):

Մխիթար ծնած է Սեբաստիա՝ Հողդար Թաղամասին մէջ, 7 Փետրուար, 1676ին: Իր մկրտութեան անունն էր Մանուկ, որ նոյնպէս իր մեծ հօրը անունն էր: Հայրը՝ Պետրոս, մայրը՝ Շահրիստան:

Մխիթարի հայրը, Պետրոս Մանուկեան, առեւտրական էր: Մխիթար ունէր երկու հօրեղբայրներ, որոնք ամուսնացած էին եւ մէկ տան մէջ կը բնակէին, իսկ երեխան, Մանուկը (Մխիթար) այդ տանը առաջին մանչ զաւակն էր:

Մանուկ ունէր նաեւ երկու քոյրեր, մեծը՝ Մանասէ, եւ փոքրը՝ Մարիամ: Ատոնք, ազնիւ եւ բարեպաշտ, իրենց ապրած կեանքովը քրիստոնեայ առաքինութեանց փայլուն օրինակ մը կրնան տալ Սեբաստիոյ ամէն ժամանակի բոլոր երիտասարդ աղջիկներուն:

1681ին՝ Մանուկ, երբ հինգ տարեկան էր, քահանայի մը քով տարին կարդալ գրել սորվելու համար: Իր այդ մանկական հասակին ամէն առտու կանուխ եկեղեցի կ'երթար, եւ չարականները գոց կ'ըսէր: Ծայրայեղ չափով ընդունակ եւ միեւնոյն ատեն հեզ տղայ մըն էր: Քահանան, Տէր Յարութիւն, մեծ իմացականութիւն մը գտած էր պատանի Մանուկին մէջ: Հազիւ տասը տարեկան էր (1686), խելքէ մտքէ չանցած զարմանալի հարցումներ կ'ընէր:

Այդ թուականներուն՝ Սեբաստիոյ մէջ, քրիստոնեաներու համար նախակրթարան գոյութիւն չունէր: Պէտք էր ուրեմն որ վանք երթար ուսանելու համար եւ ըլլար վարդապետ:

Ծնողքը եւ հօրեղբայրները հակառակ էին, որ ան վանք մտնէր, կ'ուզէին որ գործի մարդ ըլլար, քան թէ վարդապետ:

1688ին՝ երբ հազիւ 12 տարեկան էր, երազ մը կը տեսնէ, որ մուրճով սառ կը կոտրէր եւ ձիւներու մէջէն ճամբայ կը բանար:

1690ին, հազիւ 14 տարեկան, փափաքեցաւ վանք մտնել, «Քերականութիւն», «Աստուածաբանութիւն» եւ «Փիլիսոփայութիւն» սորվելու համար: Ծնողաց հակառակութեան պատճառով տարի մը եւս սպասեց: Այծի մազէ շապիկ հագաւ, եւ Սեբաստիոյ քաղաքէն դուրս քարայրները գնաց եւ երբ այլեւս ծնողքը գիտցան որ վանք պիտի փախչէր, նոյնիսկ զգաստի կերպով, տեղի տուին:

1691ին Սեբաստիոյ Ս. Նշան Վանքին վանահայրն էր Անանիա Եպիսկոպոսը: Մանուկ հազիւ երկու շաբաթ անցած էր վանք մտնելուն, սարկաւագ եղաւ:

16րդ եւ 17րդ դարերուն՝ հայ վանականները եւ ժողովուրդը տգիտութեան խաւարին մէջ էին, թրքական տիրող պայմաններուն հետեւանքով: Երկրորդ Լուսաւորիչի մը պահանջը շատ զգալի էր եւ այդ անձը հանդիսացաւ մեր Սեբաստացի Մանուկը, որ Սարկաւագ ձեռնադրուելով Մխիթար կոչուեցաւ:

1691ին էր: Կաթողիկոսական պատուիրակ՝ Միքայէլ Եպիսկոպոս Սեբաստիա եկաւ, եւ Էջմիածին պիտի վերադառնար: Ս. Նշան Վանքին մէջ ճանչցաւ երիտասարդ Մխիթարը, տեսաւ անոր ընդունակութիւնները, եւ ուզեց զայն Էջմիածին տանիլ, որպէսզի թէ՛ ճամբան իրեն ծառայ ըլլայ եւ թէ Էջմիածնայ մէջ կարենայ ուսանիլ:

1691, Դեկտեմբեր ամսին, ցուրտին, ճամբայ ելան երկուքը միասին, Սեբաստիայէն՝ դէպի Էրզրում, երկու ձիով, մին Միքայէլ Եպիսկոպոս հեծած, միւսը՝ բեռի համար: Մխիթար երբեմն այդ բեռան ձիուն վրայ հեծած, երբեմն ալ քալելով, եւ իրենց հանդիպած գիւղերուն մէջ, սոսկալի ցուրտին հետեւանքով կենդանիներու մօտ պառկելով, վերջապէս, երեք շաբաթէն, հասան Էրզրում:

1692ի Յունուար ամիսը Էրզրում անցուցին, եւ 1692 Փետրուարին հասան Էջմիածին:

Մխիթար, որպէս ծառայ, զրկանքներու ենթարկուած էր: Գիշերները, յաճախ մինչեւ առաւօտ, կազի լամբարի մը լոյսին տակ կը լափէր գրքերը: Էջմիածին գտնուած ատեն, վարդապետները իրեն թշնամացան: Իր իմացականութիւնը եւ կարողութիւնները անոնց չար նախանձը զրգռած էին: Ունեցած աչքի ցաւը պատրուակելով զինքը Սեւանի Վանքը (Սեւանի Կղզին) ղրկեցին: Աչքերը ցաւէն ուռած էին եւ միշտ կ'արցունքոտէին: (Շատ հաւանական է, որ այդ աչքի արցունքոտիլը ձիւներու վրայ մնալէն էր: Գրեթէ նոյնանման պատճառով մըն էր որ Սեբաստացի աննման հերոս՝ Մուրատին ալ աչքերը կ'արցունքոտէին միշտ, Սասնոյ լեռներուն մէջ եւ այլուր, միշտ ձիւներու վրայ եւ ձիւներու մէջ մնալու հետեւանքով):

Մխիթար կրցաւ երկար ատեն մնալ Սեւանի մէջ: Սեւանայ Կղզին հասած ժամանակ այցելած էր Ս. Լուսաւորիչի Խոր Վիրապը: Յետոյ Սեւանէն Երեւանի վրայով, քալելով, վերադարձաւ Էրզրում: Ճամբան էշ մը ունէր, որ հազիւ իր անկողինը եւ գոյքերը կրնար տանիլ:

Էրզրումի մօտ՝ Հասան Գալէի Ս. Աստուածածին Վանքը հասաւ, հոն կար Մելքիսեդեկ Եպիսկոպոսը, որ իր մօտ պահեց, եւ քարոզելու կերպերը սորվեցուց Մխիթարին, եւ երբեմն ալ տասանորդ հաւաքելու համար հետը տարաւ:

1693ին՝ հազիւ 17 տարեկան, գեղեցիկ, կայտառ, իմաստուն երիտասարդ մըն էր ան: Էրզրումցի հարուստ այրի կին մը, որ մէկ հատիկ աղջիկ մը ունէր, ուզեց զայն ամուսնացնել անոր հետ, եւ երրորդ անձերու միջոցով ամուսնութեան առաջարկներ եղան Մխիթարի, որ մերժեց ամուսնութիւնը իր ուսման եւ ապագայ պայքարներուն արգելք մը նկատելով զայն:

1693ի Յունիսին էր, Սեբաստիայէն Մխիթարի ծնողքը իրեն հագուստ, դրամ եւ այլ գոյքեր ղրկած էին: Մխիթար ծախեց հագուստ եւ գոյք եւ գիրք գնեց, եւ ճամբայ ելաւ դէպի Սեբաստիա: Սեբաստիայի մէջ, Հայ մը խոտերով բուսական դեղ մը պատրաստեց անոր աչքերուն համար, եւ քառասուն օրուան մէջ լաւացաւ իր ձախ աչքը: Իր պզտիկ քոյրը, Մարիամ, արդէն մեռած էր: Ամառը մեռաւ նաեւ մեծ քոյրը, Մանասէն, ինք ալ կրկին Ս. Նշան մտաւ: Աջ աչքը կը ցաւէր տակաւին: «Կարծես թէ աչքին մէջ գամեր կը խօթէին»:

Ս. Նշան Վանքին մէջ ալ հանգիստ չթողուցին զինքը: Թէեւ Վանահայրը, Անանիա Եպիսկ., առաքինի անձ մըն էր, բայց երիտասարդ վարդապետներէն՝ Սահակ վրդ. կռուազան էր եւ ուրիշներու հետ կ'անարգէին զինքը: Օր մըն ալ չարանալով, անոր ունեցած գրքերը վառեցին:

1694ի աշնան՝ Թոքաթի Յովնան վարդապետը Սեբաստիա կը հանդիպի: Երուսաղէմ պիտի երթար: Ս. Նշան Վանքը կ'իջեւանի: Մխիթար անոր հետ կ'ուզէ մեկնիլ մինչեւ Հալէպ: Եւ ճամբայ կ'ելլեն: Մալաթիոյ մօտ՝ Գարասու գետը անձրեւներու հետեւանքով խորունկցած եւ դժուարանցանելի էր: (Այդ տեղը՝ այժմու Քըրք-Կէօզը ըլլալու է, ուր հիմա կամուրջ մը կայ, բայց հին ատեն չկար): Յովնան վարդապետ ձիով կ'անցնի գետէն: Իսկ Մխիթար՝ որ բեռներով ծանրաբեռնուած ձիու վրայ հեծած գետը կը ճեղքէր, ջուրին մէջ կ'իյնայ, եւ ձին ալ ջուրին հոսանքին չի դիմանար, համետը կը շրջի, ձին կը խեղդուի: Իսկ ուրիշ ճամբորդ մը, որ ձիով կ'անցնէր գետէն, օգնութեան կը փութայ Մխիթարին, որ կ'ազատի: Բայց նօթատետրերը, թուղթերը եւ գիրքերը ջուրը կը տանի: Հալէպ կը հասնի, ուր կը մընայ երեք ամիս:

1695 Մայիսին, Մխիթար կ'ուզէ Իտալիա (Հռոմ) անցնիլ: Եւ Իսքէնտէրունի վրայով, նաւ կը նստի: Ճամբան փոթորիկի կը բռնուին: Ծովախտի կը բռնուի եւ հիւանդ վիճակի մէջ Կիպրոս ցամաք կ'ելլէ: Նիւթական միջոցներէ զրկուած, երկու ամիս կը մնայ Կիպրոսի Ս. Մակար Վանքը, եւ յետոյ Յոյնի մը դրամական օգնութեամբ կրկին կը դառնայ Հալէպ, Անտիոքի վրայով: Հալէպի մէջ իր ունեցած հիւանդութենէն կը բժշկուի եւ Այնթապի վրայով, կրկին կը վերադառնայ Սեբաստիա 15 Նոյեմբեր 1695ին: Սեբաստիա իր հօրենական տան մէջ՝ մաքուր սնունդի եւ հոգատարութեան շնորհիւ կը վերադառնէ իր առողջութիւնը եւ կրկին կը մտնէ Ս. Նշան Վանքը: Կարապետ Եպսկ., որ այս անգամ վանահայրն էր, զինքը Աբեղայ կը ձեռնադրէ:

Ս. Նշան Վանքին մէջ Ծառուկ անունով Սարկաւագ մը, չարանալով անոր օր մը կը վառէ Մխիթարի ունեցած գրքերը:

Մխիթար, վերջապէս, միջոց մը կը գտնէ, եւ Սեբաստացի գաղափարակից ընկերոջ մը՝ Յովհաննէսին հետ 1697ի գարնան՝ Կ. Պոլիս կը հասնի: Հազիւ 21 տարեկան: Երեսները տակաւին մազ չըկայ: Մինչեւ Սեպտ. 1697 Պոլիս (գրեթէ վեց ամիս) կը քարոզէ, եւ յետոյ Տրապիզոնի վրայով Օլթի երթալու համար ճամբայ կ'ելլէ Կ. Պոլսէն:

Սեւ Ծովու վրայ սաստիկ փոթորիկի կը բռնուին եւ Սինոպ ցամաք կ'ելլեն, անկէ պզտիկ նաւով մը կը հասնին վերջապէս Սամսոն: Անկէ կ'անցնի Մարզուան, ուր կը մնայ 1697 – 98ի ձմեռը: Յետոյ Ամասիա կ'անցնի, իսկ 1698ի գարունը՝ Թոգատ: Չի հանդիպիր Սեբաստիա, խորհելով, որ իր ծնողքը զինքը վար կը դնեն եւ Թոգաթէն ուղղակի կ'երթայ Էրզրումի Կարմիր Վանքը, որ քաղաքէն 15 մղոն հեռու էր:

1698ին, Կարմիր Վանքին մէջ համաճարակ հիւանդութիւն մը կը պատահի եւ շատեր կը մեռնին: Մխիթար կը մնայ մօտ երկու տարի եւ 1700ի Յուլիսին Տրապիզոնի ճամբայով, կը հասնի կրկին Կ. Պոլիս:

Հազիւ 24 տարեկան, կը սկսի քարոզութեան:

Պոլսոյ Լուսաւորչական Պատրիարքը, Աւետիք Եպս. (Պատրիարք Եփրեմ Եպս.ի

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Թերթերու խմբագրատուներուն մէջ ոգեւորութիւնը շատ մեծ էր, ամէնքը սըրտատրոփ նոր հեռագիրներու կը սպասէին ու Եւրոպայէն նոյն օրը եկող թերթերը իրարու ձեռքէ կը յափշտակուէին: Ռուսեւճափոնական պատերազմը խանդավառած էր ամէնքը, մանաւանդ Թուրքերը որոնք սրտովին կը ծափահարէին ամէն մէկ նոր ճափոնական յաղթութիւն: Բայց աւաղ, այդ պատերազմը ճշմարիտ բարիք մը եղած էր թերթերուն համար, որոնք անողոք գրաքննիչութեան մը լուծին տակ, չէին կրնար գրելիք մը գտնել ուրիշ ատեն, մինչդեռ հիմա պատերազմի լուրերովն ու նկարագրութիւններով թերթերնին դիւրաւ կը լեցնէին:

— Իցի՛ւ թէ այս պատերազմը յաւիտեան տեւէր, կը մտածէին լրագրի տէրերն ու խմբագիրները:

Շաֆաքի խմբագրատան մէջ այդ առտու անօրինակ իրարանցում մը կը տիրէր, բոլոր խմբագիրները գործի վրայ էին եւ գրեթէ իրարու խօսք մը փոխանակելու ատեն չունէին: Մանաւանդ ֆըրանսերէն թերթերու թարգմանիչը՝ Սաթըք պէյ՝ առտուընէ ի վեր գլուխը կախած՝ Ժուռնալին մէջէն կը թարգմանէր Լիւտովիք Նատոյի մէկ ընդարձակ թըղթակցութիւնը Մուգտէնէն գրուած: Կէսօրէն ետքը, ժամը մէկուկէսին, հազիւ իր գործը աւարտեց եւ այն ատեն միտքը ինկաւ որ չէր ճաշած եւ գրիչը մէկ կողմ նետելով, խմբագրատան ծառային ըսաւ որ դիմացի ճաշարանէն կերակուր բերէ իրեն:

— Գանտիլլիի ոճիրը կարդացի՞ր, հարցուց իրեն Շաֆաքի լրաբերին Ապտուլլահ էֆէնտի, որ աթոռի մը վրայ նստած լրագիրները աչքէ կ'անցընէր:

— Ի՞նչ ոճիր:

— Երեք հոգի սպաննուած գտնուեր են տան մը մէջ... ասիկա սովորական ոճիր մը չէ:

— Տո՛ւր թերթը տեսնեմ:

Եւ Սաթըք պէյ սկսաւ կարդալ ինչ որ մենք արդէն գիտենք:

— Զարմանալի եւ ահռելի բան, ըսաւ ընթերցումը լմնցնելէ ետքը... արդեօք ո՞վ են խեղճ զոհերը:

— Տակաւին յայտնի չէ:

Նոյն միջոցին պաշտօնեայ մը գործակալութիւններու նոյն օրուան հեռագիրները բերաւ յանձնեց Սաթըք պէյի, որ անմիջապէս անյագ հետաքրքրութեամբ սկսաւ կարդալ զանոնք, բոլորովին մոռնալով Գանտիլլիի ոճիրը:

— Լիաօ Եանկի գրաւումը պաշտօնապէս հեռագրուած է, գոչեց ուրախութեամբ, յետոյ թուղթերը առնելով գնաց քովի սենեակը ուր կը գտնուէր խմբագրապետը:

Սաթըք պէյ քսանեւհինգ տարեկան, միջահասակ, նուրբ ու վայելչակազմ երիտասարդ մըն էր, նորաբոյս սեւ պեխերով. աղուոր արտայայտիչ աչքերով, որոնց զուարթ ու անկեղծ ակնարկը առաջին վայրկեանէն համակրանք ու վստահութիւն կը ներշնչէր: Իր ուսումը Կալաթա Սարայի լիսէին մէջ աւարտած էր ու փայլուն վկայական մը առած. յետոյ նետուած էր լրագրական ասպարէզը որուն համար վարժարանէն իսկ բուռն հակում մը ունէր: Ինք աւելի կ'ուզէր զուտ գրականութեամբ զբաղիլ, վէպեր ու բանաստեղծութիւններ գրել սակայն մէկ կողմէ գրաքննութիւնը եւ միւս կողմէ օրաթերթի մեքենական աշխատութիւնները արգելք կ'ըլլային իր բաղձանքը իրագործելու: Թէեւ իր պարապոյ ժամերուն միշտ գրականութեամբ կը զբաղէր եւ արդէն իսկ սիրային ընդարձակ վէպ մը գրած լմնցուցած էր, զոր պատեհ ժամու մը կը սպասէր հրատարակելու համար: Ինքն ի բնէ խելացի, ուշիմ եւ աշխատասէր, շատ լաւ սորված էր ֆրանսերէն լեզուն եւ թարգմանութեան մէջ այնպիսի վարժութիւն մը ստացած էր որ շատ քիչեր կը հաւասարէին իրեն: Սաթըք պէյ, վարժարանին մէջ, ջերմ ազատական ու գրեթէ յեղափոխական մըն էր, բայց Լիսէէն ելլելէն ի վեր, իր շատ մը ընկերակիցներուն պէս, ստիպուեր էր ծածկել իր գաղափարները եւ ինքզինք յարմարցնել ապրած դժնդակ միջավայրին, թէեւ ներքնապէս նոյնը մնացած էր: Երիտասարդ Թուրքերու շարժումին թէեւ հեռուէն համակիր, սակայն երբեք յարաբերութիւն չէր ունեցած հետերնին եւ նոյնիսկ կը զգուշանար անոնցմէ եւ չէր ուզեր որեւէ կերպով ինքզինք վտանգել: Քաջասիրտ ու յանդուգն եւ անձնազոհութեան կարող ըլլալով հանդերձ, տեսակ մը հոգեկան ճնշումի ու թուլացումի ենթարկուած էր, զինքը շրջապատող մթնոլորտէն ազդուած:

Խմբագրապետին քովէն վերադառնալով՝ Սաթըք որուն կերակուրը բերած էին, ախորժանքով ճաշեց, սուրճն ու սիկարէթը աւարտեց եւ նորէն անցաւ գրասեղանին առջեւ, թերթերու դէզէ մը շրջապատուած եւ սկսաւ իր թարգմանութիւններուն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՑԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Է·

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ մէջ, բժիշկի մը դարմանաուիլը յաճախ խնդիր է: Մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւած եմ անոնց վիճակին:

Շեշտեցի վերջին բառը:

Աթաթիւրքի հայրենիքին մէջ պէտք եղած բժշկական խնամք չկայ … ճիշդ է: Ժողովուրդին մէջ ալ բժշկական խնամքին արժէքը հասկցող մարդ չկայ … այս մէկը աւելի քան ճիշդ է:

Եթէ խնամքի պակասէն մեռնողներ կան, առանց յաճախորդի նստելէն տառապող հինգնոց բժիշկներ ալ կան:

Այս վիճակին վրայ աւելցուցէք խմուած ջուրին տեսակը – չզտուած, չհականեխուած:

Աւելցուցէք երկրի աղտոտութիւնը, պատճառներ՝ մահասփիւռ համաճարակներու կամ եղանակային հիւանդութեանց:

Պարսկական թերթը, երբ «… Թուրքիոյ յետամնաց պայմաններուն մէջ» կ'ըսէ, անպայման նկատի ունի մանաւանդ մեր թուած իրականութիւնները, որոնք յատուկ են միմիայն «յետամնաց» երկիրներուն, ինչպիսին են ներկայ Թուրքիան եւ ափրիկեան շարք մը նորանկախ երկիրներ:

Արեւելեան Անատոլուի 11 քաղաքներուն մէջ 1927ին բնակչութեան թիւը եղած է 183 հազար, ինչ որ ճիշդ է, իսկ 1965ին, 657 հազար:

Ուրեմն, 38 տարուան մէջ, հարիւր անձ բարձրացած է 359ի, եւ այս՝ շրջանի մը մէջ, որուն անունը գլուանք կը պատճառէ Անատոլուի բնակչութեան …

Տուած եմ արեւելեան նահանգներու բնակչութեան թիւը (8·4 միլիոն), շրջանի տարածութիւնը (283·636 քառ· քլմ·), 1964ին գոյութիւն ունեցող ասֆալթապատ ճամբաներուն երկայնքը (1794 քլմ·):

Ձէք կրնար չզարմանալ, թէ 8·4 միլիոն ժողովուրդ այդ լեռներուն ո՞ր ծերպերուն մէջ պահուըտած է ու տեղէն չի շարժիր, կը գոհանայ 1794 քլմ· ճամբայով: Ձէք կրնար չզարմանալ, թէ ինչպէս ամբողջ գաւառներ ասֆալթ ճամբայ չունին:

Այդ պայմաններուն մէջ յառաջդիմութի՞ւն կ'ըլլայ:

Քաղաքակրթութիւնը ի՞նչպէս պիտի թափանցէ այդ երկրէն ներս: Ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ հոն մարդուն կեանքին միջինը յիսունի հասնի, եւ, ինչպէս պարսիկ լրագրողը կը մտանչէ, 1955ին 24 միլիոն հաշուող Թուրքը 1965ին 32 միլիոնի կը բարձրանայ, տասը տարուան մէջ 1/3 յաւելում մը կրելով:

Արտաքոյ սուտերը ծիծաղելի կը դարձընեն իրենց դարբինը: Թուրքիա նկատի առնել չուզեր նման նրբութիւններ …:

Եթէ սուլթան Համիտի յանձնարարութեամբ պատրաստուած վիճակագրութիւնը իբրեւ ճշմարտութիւն ընդունինք (13·467·120 հոգի Թուրքիոյ ներկայ հողերուն մէջ, 1892ին), 1925ին կ'ունենանք մօտ եօթը միլիոն բնակիչ Թուրքիոյ մէջ: Այս եօթը միլիոնը քառասուն տարուան մէջ ի՞նչպէս 4·5 անգամ բազմապատկուելով 32ի կը հասնի:

Երկրին պայմանները նկատի առած՝ կարելի չէ ընդունիլ, թէ Թուրքիոյ բնակչութիւնը քառասուն տարուան մէջ կրկինէն աւելի բազմանայ:

Թուրքիա չունի նաեւ ուրիշ երկիրներու առաւելութիւնը, ինչպէս Մ· Նահանգներ, Քանատա եւայլն, ուր անընդհատ ներգաղթողներ կան, գործ փնտռելու համար:

Անգարայի կեղծիքին մեծագոյն փաստերէն մէկն ալ այն է, որ Թուրքիոյ հողերը անարժէք են, հակառակ ըստ իրենց — կայծակնային արագութեամբ կրկնապատկուող թրքութեան:

Որեւէ երկրի մէջ, բնակչութեան եւ կեանքի մակարդակին հետ՝ հողին գինն ալ կը բարձրանայ: Պէյրութի Պուրճ հրապարակի շրջանի հողին գինով … կարելի է ամբողջ Ատանա քաղաքը գնել: Թուրքիոյ մէջ հողը արժէք չի ներկայացըներ: Այնքան շատ են լքուած, անտէր ու անմշակ հողերը:

Տեսած եմ լքուած պարտէզներ, կոշտ քարերով քառանկիւն ցանկապատ եւ… ներսը աւերակ, փուշ ու մացառ …

Տեսած եմ աւերակներ, որոնք շուրջ հսկայ նոճիներ կը սգան լքուած ներկան:

Տեսած եմ տուներ, ծուռ ու պատուհանը կողոպտուած, կիսափուլ շրջափակով:

Արեւելեան շրջաններու մէջ քաղաք չըկայ …

Մի հաւատաք:

Մեր հինաւուրց ոստանները գոյութիւն չունին այսօր: Աշխարհահռչակ Վանը քաղաք մը չէ այլեւս:

Վան անունով քաղաք գոյութիւն չունի:

Վան գիւղ մըն է, սակայն ոչ Լիբանանի գիւղերուն նման:

Անծայրածիր մահաստան մըն է արեւելեան Անատոլուն, ուր հատ ու կտոր Քիւրտեր կամ Թուրքեր ման կուգան ուրուականներու նման:

Անգարա կ'ուզէ համոզել մարդկութիւնը, թէ աւելի քան ութ միլիոն բնակչութիւն կայ մեր յիշած 24 գաւառներուն մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Շար·)

ՀԱԼԻԼ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

« ՎԱՆԵՑԻ ՁՈՐ· ԱՐԱՄԻ ՀԵՏ … ՍԻՐԱԼԻՐ ԶՐՈՅՑ »

«Ագշամ» միջոցէ մը ի վեր կը հրատարակէ Հալիլ Փաշայի յիշատակները, զորս հաւաքած եւ գրի առած է ծանօթ կենսագիր եւ պատմաբան Շեվքէթ Սիւրէյեա Այտըմիր: Թերթօնի ձեւով տըրուած այս յուշերուն մէջ, Հալիլ Փաշա կը խօսի նաեւ Ա· Աշխարհամարտի ընթացքին Կովկասի մէջ մղուած պատերազմներուն մասին, որոնց կը յատկացնէ մասնաւոր գլուխներ: Այսպէս, «Հայերուն հետ կը բարեկամանանք, Երեւանի մէջ զիս կը դիմաւորեն մեծ հանդիսութեամբ» խորագիրը կրող գլուխին ներքեւ կը կարդանք.—

« Հարաւային Կովկասի մէջ կազմըւած երեք պետութիւններու, այսինքն՝ Ազրպէյճանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի կացութիւնն ու յարաբերութիւնները կը զարգանային բնականոն կերպով: Այս նոր պետութիւնները այժմ իրենց դիրքերուն մէջ տեղաւորուելու ճիգեր կը թափէին եւ ահա այդ կացութեան մէջ էր երկիրը, երբ Հայաստանէն հրաւէր մը ստացայ այցելութեան: Ընդունեցայ եկած այդ հրաւէրը:

Մինչեւ Ա· Աշխարհամարտը, Թուրքիոյ մէջ բաւական կարեւոր թիւով հայ հայրենակիցներ կ'ապրէին: Շատ լաւ պայմաններով իրարու կապուած էինք Հայերուն հետ, որոնք երկրին տնտեսական կեանքին մէջ կարեւոր դերեր կը կատարէին եւ նոյնիսկ Դահլիճին մէջ Նախարարութիւններ ունէին, կարեւոր մասնակցութիւն մը կը բերէին նաեւ պետութեան քաղաքական, վարչութեան եւ մշակութային կեանքին:

Շատ լաւ կ'ապրէինք մենք Հայերուն հետ, բայց անոնց մէջ, եւ կ'ենթադրեմ թէ մասնաւորաբար արտաքին գրգռութիւններու հետեւանքով, կարգ մը գործիչներ, քաղաքական նպատակներու ձգտող այլազան կոմիտէներ ու խըմբակներ կազմած էին եւ այս պարագան ալ միեւնոյն ատեն ծանօթ էր մեզի: Ասոնցմէ մէկ մասը անկախութեան կողմնակիցներ էին: Եւ սակայն այս հոսանքները, մինչեւ Ա· Համաշխարհային Պատերազմը եւ մասնաւորաբար Ապտիւլ Համիտի շրջանը արիւնալի դէպքերու պատճառ հանդիսանալով, հետզհետէ երկրին համար աւելի լուրջ տագնապ մը դարձան: Սահմանադրութենէն ետք, Չուքուրօվայի մէջ (Կիլիկիա) պատահած միջադէպերը կարելի եղաւ սահմանափակել եւ անոնք մնացին իրենց տեղական բնոյթով միայն:

Պատերազմի շրջանին սակայն, Թուրքեւ Հայ յարաբերութիւնները իսկապէս շատ խառնակ վիճակ մը ստացան: Կարգ մը շրջաններու մէջ ապստամբութեան փորձեր տեսնուեցան: Կատարուած խուզարկութիւններու ընթացքին, Անատոլուի մէջ տեղ տեղ զինամթերանոցներ երեւան հանուեցան: Գալով մեր բանակին, ան Արեւելքի մէջ այդ շրջանին պատերազմի էր բռնուած՝ Ռուսիոյ հետ:

Մասնաւորաբար Սարըղամիշի պատերազմին թէ պատրաստութեան եւ թէ արդիւնքին տեսակէտով մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր ներքին ապահովութեան խնդիրը, որ անտարակոյս անզանցառելի պարագայ մըն էր: Ահա այս պատճառաւ էր, որ Թուրքիոյ մէջ Թուրքեւհայկական յարաբերութիւնները վատթարացան վերջին աստիճան՝ ողբերգական կերպով: Այս դէպքերը արդէն իսկ ծանօթ են բոլորին՝ իրենց ամէն փուլերով:

(Շար·)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄՄԱՆԻ մէջ, արկածի հետեւանքով մեռած է Տիկին Ս· Սարգիսեան – Փելթեքեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտ· 9ին, Ամմանի եկեղեցւոյ մէջ: Ողբացեալը Հ· Յ· Դ· շարքերը մըտած էր, 1920ին Տէօրթ – Եօլի մէջ եւ մինչեւ իր մահը լաւագոյնս ծառայած է կուսակցութեան եւ Հայ Օգն· Միութեան, որոնց գործունեայ անդամուհին էր: Երկար տարիներ եղած է ատենապետուհին ՀՕՄի Ամմանի վարչութեան:

նման), Թուրք Վէզիրին եւ Շէյխ իւլ Իսլամին բարեկամ էր: Անոնց առատ կաշառք կուտար իր դիրքը պահելու համար: Աւետիք չի քաշուէր նոյնիսկ մատնելու Թուրք կառավարութեան Մխիթարը, «որպէս ապստամբ» մը: Ուրիշներ ալ զինքը «ֆրէնգ» կամ «խալխամ» կ'անուանէին եւ կ'անարգէին:

Մխիթար, Պոլսոյ մէջ, հալածուեցաւ, որպէս թէ «կաթոլիկութիւն կը քարոզէր» եւ «երկպառակութիւն կը ձգէր», թէեւ իրաւ ալ կաթոլիկ – ճիզուիթները՝ ֆրանսական դեսպանատան հովանաւորութեան տակ՝ կաթոլիկութիւն տարածել կ'ուզէին, եւ նոյնիսկ չէին քաշուեր Հայ Լուսաւորչականները ներկայացնելու որպէս « ռուս կառավարութեան գործիք կամ գործակալներ Թուրքիոյ մէջ»:

Բարքերու անկման այդ օրերուն, սակայն Աւետիք Եպիսկոպոսի կամ Եփրեմ Եպիսկոպոսի նման անարժան անձեր Հայոց Պատրիարքարանի գլուխը կը գտնըւէին եւ չամչցան նոյնիսկ մատնելու յանդուգն եւ անվախ Մխիթարը:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ· ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ֆանթին նամակը կարդալուն պէս քահ քահ խնդաց եւ դրացիին ըսաւ· «Ա՛հ, տե՛ս ինչ բարի մարդեր են· քառասուն ֆրանք կ'ուզեն· բայց քառասուն ֆրանքդ երկու ոսկի կ'ընէ· ուրկէ՞ գտնեմ այսպիսի գումար մը· աւանա՞կ են, ի՞նչ են այս գիւղացիները:

Սակայն սանդուխին վրայի կանթեղին քով երթալով նորէն կարդաց նամակը:

Ցետոյ սանդուխէն վար իջաւ· դուրս ելաւ վազելով, ցատկռտելով ու միշտ խնդալով:

Մարդ մը հանդիպելով հարցուց անոր·

— Ի՞նչ կայ որ այդքան զուարթ ես:

Ֆանթին պատասխանեց·

— Գիւղացի մարդերէ նամակ մը առի, որու մէջ կատակ մը գրեր են: Քառասուն ֆրանք կ'ուզեն ինծմէ· գիւղացի են, ի՛նչ կրնամ ըսել:

Հրապարակէն անցնելու ատեն տարաձեւ կառքի մը առջեւ խռնուած բազմութիւն մը տեսաւ· կառքին ձեղունին վրայ կարմիրներ հագած մարդ մը ոտքի վրայ կը ճառէր: Շրջող ատամնագործ ձեռնածու մըն էր ան, ամբողջ եւ շարուած ակռաներ, փոշիներ, ակռայ մաքրելու խիւսեր եւ ոգիներ կը ծախէր: Ֆանթին բազմութեան մէջ մտաւ եւ ուրիշներուն պէս ինքն ալ սկսաւ խնդալ ճառը մտիկ ընելով, զոր մարդը կը խօսէր վարնոց մարդերու համար գողերու բարբառէ եւ վերնոց մարդերու համար ալ ծածուկ բարբառէ խօսքեր գործածելով: Ակռայ քաշողը տեսաւ այս գեղեցիկ աղջկան խնդալը, եւ յանկարծ գոչեց·

— Գեղեցիկ ակռաներ ունիս եղեր դուն, խնդացող աղջիկ: Եթէ կ'ուզես երկու «փալէթ»ներդ ծախել ինծի, ամէն մէկին մէկ ոսկի կուտամ:

— Ի՞նչ է «փալէթ» ըսածդ, հարցուց Ֆանթին:

— « Փալէթ» ըսածս վերի կարգին առջեւի երկու ակռաներն են:

— Հիմա կը սոսկամ, պոռաց Ֆանթին:

— Երկո՛ւ ոսկի, մռմռաց ակռաները թափուած պառաւ մը որ հոն կը գտնուէր: Ահա աղջիկ մը որուն երանի կուտամ:

Ֆանթին փախաւ եւ ականջները գոցեց մարդուն բիրտ ձայնը չլսելու համար որ ետեւէն կը պոռար·— Մտածէ, գեղանիդ դուն· երկու ոսկի ըսի, քիչ ստակ չէ այս: Եթէ կը հաւանիս այս իրիկուն «Թիլլադ տ'Արժան»ի պանդոկը եկուր ուր կրնաս գտնել զիս:

Ֆանթին իր սենեակը վերադարձաւ զայրութեամբ համակուած, եւ եղելութիւնը բարեսիրտ Մարգրիտին պատմեց որ իր դրացին էր: — Ասանկ բան մը լսա՞ծ էիր, երբեք այսպիսի զարհուրելի մարդ մը տեսա՞ծ էիր· ի՞նչպէս թոյլ կը տրուի որ ասանկ մարդիկ քաղաքին մէջ շրջին· ի՛նչ, առջեւի երկու ակռաներս քաշել· բայց սարսափելի բան մը պիտի ըլլամ, մազերը կը բուսնին, սակայն ակռաները: Ա՛հ, զարհուրելի մարդ· աւելի աղէկ է որ հինգերորդ դստիկոնէ մը գլխիվայր քարայատակին վրայ նետուիմ: Ըսաւ թէ այս գիշեր Թիլլադ տ'Արժանի պանդոկը պիտի գտնուի:

— Ի՞նչ տալ խոստացաւ, հարցուց Մարկրիթ:

— Երկու ոսկի:

— Ըսել է քառասուն ֆրանք:

— Այո՛, երկու լուի տ'օր ոսկին քառասուն ֆրանք կ'ընէ, ըսաւ Ֆանթին:

Ցետոյ խորհեցաւ, եւ սկսաւ կարը կարել: Քառորդ մը ետք կարը թողուց եւ սանդուխին քով գնաց Թէնարտիէներուն նամակը կրկին կարդալու համար: Երբ նորէն սենեակը մտաւ, հարցուց Մարկրիթին որ իր քով կ'աշխատէր:

— Ի՞նչ է աս կորեկանման տենդ ըսածը· ի՞նչ բան է այն, տեղեկութիւն ունի՞ս:

— Այո՛, պատասխանեց պառաւ ա[illegible]ղջիկը, հիւանդութիւն մըն է այդ:

— Իրա՞ւ է թէ շատ դեղ պէտ[illegible]ք է այդ հիւանդութեան:

— Ո՛հ, սոսկալի դեղեր [illegible] պէտք են:

— Ի՞նչպէս կուգայ ա[illegible]ն:

— Հիւանդութիւն մ[illegible]ըն է որ կուգայ:

— Մանկանց վրա[illegible]յ կը յարձակի՞:

— Մանաւանդ [illegible] մանկանց վրայ:

— Անտարակ[illegible]յս, ըսաւ Մարկրիթ:

Ֆանթին դ[illegible]ւրս ելաւ եւ նամակը անգամ մըն ա[illegible]լ կարդալու համար դէպի սանդուխ[illegible]ը գնաց:

Իրիկ[illegible]ունը սանդուխէն վար իջաւ, եւ տեսա[illegible]ն ոմանք որ անիկա կ'ուղղուէր դէպի Փարիզ փողոցին կողմը ուր են պանդոկները:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պարիս Մուսայէլեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու– տան՝ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ մօր եւ կեսրոջ, Տիրուհի Մուսայելեանի մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ:

(Հանգուցեալը մահացած է՝ լեռնային Ղարաբաղի, Մարդակերտ շրջանի Առաջաձոր գիւղին մէջ):

×

Արարայի նահատակներու յիշատակին Ֆրանս. Բանակի Նախ. Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, Արարայի ճակատամարտի զոհերուն նուիրական յիշատակին:

Այս առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը խօսի՝ Հար. Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Արարայի անմահ նահատակներուն փառապանծ յիշատակը յարգանքի ու խոնարհումի կը հրաւիրէ՝ Հայ համանքի բոլոր տարրերն անխտիր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակց. վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ այս Կիրակի, Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ՝ Ս. պատարագի ընթացքին, քարոզէն անմիջապէս ետք, կը կատարուի Այսօր դասի եւ Քրիստոս Աստուած Մերի արարողութիւնը:

Ս. պատարագի աւարտին՝ կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտամունք, հոգիներուն համար ՊԱԼԱԳԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Արժ. քհնյ. Հայրերու, եկեղեցւոյ բարերար՝ ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ:

Արարողութեանց կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու օրուան տօնը եւ յիշատակը եկեղեցւոյ եւ Ազգիս ծառաներուն եւ բարերարներուն:

Սկիզբը ժամերգութեան՝ 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11, Այսօր Դասք 11·20, հոգեհանգիստ՝ 11·45:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5^{e}

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 17ին: Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը 18ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԾՆՈՒՆԴ.— Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Փոքրիկն Արմենուհիի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները եղան.— Սանթր Անթի – քանէրէօ Միութեան, Ռուբէն Ասարլըքեան եւ Սուրէն Կիրակոսեան 50ական ֆրանք, Բարեկամներու Միութիւն, Բ. Խաչատուրեան եւ Կիրակոսեան ընտանիք 30ական, Գարլանեան ընտանիք, Պար Թապաք Անթուան եւ Գրիգոր Դաւիթեան քսանական, Սէրմէրճեան ընտանիք 15, Հ. Մկրտիչեան, Փօլ Գասապեան, Պ. Սվաճըրեան տասնական:

Ողբ. Յովհաննէս Տէր – Մէրկերեան ցաւալի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները եղան Թաղիս դպրոցին.— Ն. Տէր – Մինասեան 30 Ֆր., Բարուհի Ժամկոչեան եւ զաւակները, Յ. Մանկիեան եւ Բ. Խաչատուրեան 20ական, Բ. Տուրդութեան, Հ. Ենովքեան 10ական Ֆրանք:

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն եւ շնորհակալութիւններ բոլոր նուիրատուներուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

	Ֆրանք
Տէր եւ Տիկին Պաթմանեանէ	5000
Պ. Պ. Պօղիկեանէ	50
Տիկին Մաարաֆ	100
Պ. Հ. Գիրագեան	250
Պ. Յովելեան	100
Տիկին Տէր Պօղոսեան	500
Պ. Յովհաննէս Հէքիմեան	100
Պ. Աղաճեան	20
Էլիօ	50
Փէնէ	20
Քրէասիոն Տըվինը	150

ՏՕՆԱԾԱՌ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

Մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն փոքրիկներուն կողմէ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, վիճակահանութիւն, Կաղանդ Պապան բեմին վրայ գեղեցիկ նուէրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ընտանեկան խնջոյք մը կազմակերպած է Յունուար 7ին, Օհանջանեան ակումբը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէսը 10 Դեկտ. Կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ:

Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները:

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին:

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շարօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք: Հանգանակութիւն չկայ: Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն:

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան: Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար:

Այս նպատակին հետեւեալ նուէրները եղած են.—

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան 250 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սանոյեան 250, Տ. Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան հարիւր ֆրանք:

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին:

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պոմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7ին, ժամը 3ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ծնունդի առաւօտը (Դեկտ. 25) ժամը 9·30ին զուտ հայկական յայտագիր՝
ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Դեկտ.) ժամը 21ին ընկեր Վ. Աւիգեանին բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 20ին Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահին մէջ: Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ – խնջոյք մը:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ:

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Կը նախագահէ Բժ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՐՈՊԷՌ
Սոզի տը Շառլօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար:

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Րուժէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հոփիթալ Պերսի՝ ժամը 18ին:

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ:

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն 290 թիւ օթօպիւսը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TÊTE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
21 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11091
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.091

ՈՒԺ ԵՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Ամէն անգամ որ Թուրք լրագրողները ըսելիք բան մը փնտռեն մեր մասին, սա թիւր կարծիքը կը կրկնեն ու կը վերակրկնեն.— հայ եւ Թուրք ժողովուրդները եղբօր պէս կ'ապրէին «ի հնումն», բայց այս «եղբայրութիւն»ը վերջ գտաւ, երբ սկսաւ հայ յեղափոխութիւնը : Ուստի՝ հայկական ջարդերուն բուն պատճառը հայ յեղափոխութիւնը եւ հայ յեղափոխականները եղած են :

Այս կարծիքը կրնար ճիշդ ըլլալ, եթէ հայ յեղափոխութենէն — եւ հայ յեղափոխականներէն — առաջ հայ ժողովուրդը գոնէ տանելի, գոնէ հանդուրժելի վիճակ մը ունենար Թուրքիոյ մէջ : Իրողութիւնն այն է, որ մեզի համար գոնէ տանելի, գոնէ հանդուրժելի այս վիճակը ստեղծուեցաւ ոչ թէ հայ յեղափոխութենէն առաջ, այլ յեղափոխութենէն ետք :

Օսմանեան տիրապետութեան ամբողջ շրջանին, — շուրջ հինգ հարիւր տարի, րեւ հպատակ, այլ պարզապէս իբրեւ — հայ ժողովուրդը կ'ապրէր ոչ թէ իբստրուկ կամ գերի : Իրաւունքներ չունէր բնաւ, պարտականութիւններ միայն ունէր :

Կը հետեւի, որ հայ յեղափոխութիւնը բնական հետեւանքն էր Թուրք Հերովդէսներու հայաջինջ, նենգ ու դաւադիր քաղաքականութեան ,որ ի վերջոյ դարձաւ տեսակ մը ազգային ուխտ, նախ իբրեւ գործ, ապա նաեւ իբրեւ տեսութիւն :

Չենք յիշեր ո՞ր իմաստունը առիթով մը ըսած է, թէ բռնութեան դէմ կռիւը Աստուծոյ ծառայել է :

Յեղափոխութիւնը, այս հաշուով, Աստուծոյ ծառայել է պարզապէս : Մեզի համար, մեր յեղափոխութեան համար՝ առաւել եւս, քանի որ հայ յեղափոխութիւնը պատուաստ մը չէր, այլ դեղատոմս մըն էր :

Ունինք այն խոր համոզումը թէ աշխարհի բոլոր յեղափոխութիւնները պատճառի մը արդիւնքն են : Պատճառ չեն, արդիւնք են: Ըսել կ'ուզենք՝ ոչ թէ յեղափոխութիւնն է , որ պատճառը կը ստեղծէ, այլ պատճառն է, որ յեղափոխութիւնը կը ստեղծէ : Յեղափոխութեան զգացումը — նաեւ արարքը — ջնջելու ամէնէն կարճ, ամէնէն բնական եւ ամէնէն ապահով ճամբան ջնջելն է զայն ծնցնող պատճառները : Որչափ գոյութիւն ունին պատճառները, գոյութիւն պիտի ունենան նաեւ յեղափոխութիւնները : Գոհ ու երջանիկ ժողովուրդները չեն իսկ մտածեր յեղափոխութիւն ընելու մասին : Այդ մասին կը մտածեն եւ այդ ուղղութեամբ նաեւ կը գործեն դժգոհ ու ապերջանիկ ժողովուրդները միայն :

Մենք ոչ գոհ էինք Թուրքիոյ մէջ, ոչ ալ մանաւանդ երջանիկ էինք: Ուստի՝ մեզի ուրիշ բան չէր մնար, այլ եթէ մտածել յեղափոխութեան մասին եւ գործել իբրեւ յեղափոխական :

Կրնայ առարկուիլ, թէ մեր յեղափոխութիւնը կազմակերպուած չէր: Այո, արդարեւ, մենք ժամանակ չունեցանք կազմակերպելու յեղափոխութիւնը , որովհետեւ լինել – չլինելու հարց մըն էր մեր առջեւ դրուածը : Մենք ընտրեցինք այս երկուութեան առաջին մասը , — ԼԻՆԵ՛Լ :

Կրնայ առարկուիլ նաեւ , որ մեր յեղափոխականները կերպով մը Տոն Քիշոթի տպաւորութիւն կը գործէին, որովհետեւ երազի մը ետեւէն կը վազէին եւ ոչ թէ իրականութեան մը : Այո, իրաւամբ: Մեզ՝ Դաշնակները անուղղայ երազատեսներ կը կոչեն , քանի որ յամառօրէն վազեցինք — եւ կը շարունակենք վազել — երազներու ետեւէն, որոնք ոչ միայն վեր էին մեր կարողութիւններէն, այլեւ դուրս էին մեր հասողութենէն : Ամբողջական Հայաստան ամբողջական Հայութեամբ նշանախօսքը կ'ըլլայ այս երազներու շրջագծին մէջ :

Սակայն երազատեսներ էին բոլոր մարգարէները, բոլոր առաքեալները, բոլոր սուրբերը, հերոսները, մարտիրոսները : Պատմութիւնը կը յիշատակէ գործնական մարդու միակ վաւերական տիպար մը ,— Յուդա՛ն :

Երազները, ինչպէս իտէալները, յառաջատար ուժ են: Երազ ու իտէալ չունեցող մարդիկ, երազ ու իտէալ չունեցող ժողովուրդները առաջ չեն երթար , ետ կ'երթան: Մենք ալ պիտի ըսենք հիմա մեր նահատակ գրագէտին պէս .— վայ այն ժողովուրդին, որ սուլթան մը չունի իր հոգիին մէջ :

Հայրենասիրութիւնը իրաւագիտութիւն չէ. դատաւորներու պէտք չունի, ուխտապահներու պէտք ունի :

Հայրենասիրութիւնը գիտութիւն ալ չէ. կարելի է ուսուցանել զայն, կարելի է ներշնչել միայն : Դաւանանք մըն է, որ չապացուցուիր , վիճաբանութեան չի դրուիր, այլ կը բխի սրտի այն պատճառներէն , զորս բանականութիւնը չի ճանչնար :

Բայց հայրենիքը երկիր չէ միայն, այլ եւ գաղափար է: Հող չէ միայն ,այլ եւ ոգի է: Երբ երկիրը կորսուի, գաղափարը կը տեւէ : Երբ հողը ձեռքէ հանուի, ոգին կը մնայ անխորտակ : Չենք ուրանար անշուշտ հողին ուժը, բայց չենք ուրանար նաեւ ոգիին ուժը :

Երեւելի եւ աներեւոյթ բոլոր ուժերուն մէջ առաւելագոյնը եւ գերագոյնն է ոգիին ուժը : Եւ այս ուժն է, որ ժողովուրդը ազգ կը դարձնէ եւ ազգը կանգուն կը պահէ յարաժամ :

Հողը ոգիին յենարանն է: Երկիրը ոգիին կռուանն է, այն ամուր խարիսխն է, որուն վրայ ինքզինք զօրաւոր կը զգայ ամէն ազգ, ինչպէս ամէն ազգային :

Հայ ժողովուրդը, անօթի, բոկոտն, անօթեւան, անվերարկու, հայրենիք ստեղծեց: Ծանր երկունքի օրերուն՝ իր ժողովուրդին հետ էր նոյնպէս անօթի, նոյնպէս անօթեւան ու անվերարկու կուսակցութիւնը, որ ծանօթ է երեք հրեղէն գիրերով՝ Հ. Յ. Դ., Եղիշէ Չարենցի գովերգած Հըղայինը :

Եթէ ուրիշ բան ըրած չըլլար այս Եռագիրը, հայրենիք ստեղծած ըլլալու իրողութիւնը պիտի բաւէր արդարացնելու իր գոյութիւնը եւ գոյատեւելու պատմութեան մէջ , ժամանակին մէջ, տարածութեան մէջ եւ ազգին յիշողութեանը մէջ :

« Մենք մեզ ոչ ոքից չենք գերադասում», կ'ըսէր հայրենի բանաստեղծը՝ Պարոյր Սեւակ : Մենք ալ հետամուտ չենք մենք մեզ գերադասելու եւ յոխորտալու, թէ մենք ենք միակ լաւ Հայերը: Բայց ինչ որ կը յատկանշէ Դաշնակցական Հայը, զոհաբերութեան ոգին է , վասն հայրենեաց մեռնելու պատրաստակամութիւնն է , ամբողջական նուիրումն է, բայց մանաւանդ անխորտակելի հաւատքն է :

Հաւատք՝ լինելու եւ ոչ թէ չլինելու :

Այս կուսակցութիւնն էր, որ ժողովուրդը ազգ դարձուց, ստրուկը տէր դարձուց, իրաւազուրկը իրաւատէր դարձուց, հպատակը իշխան դարձուց: Պատնէշները քանդեց եւ ազգին երեք կտորակներէն ստեղծեց ամբողջական Հայութիւնը : Եւ մկրտեց մեզ մէկ ազգ , մէկ հայրենիք գաղափարաբանութեան աւազանին մէջ :

Մենք կ'ուզենք ոչ թէ հող՝ առանց Հայութեան, այլ կ'ուզենք հող եւ Հայութիւն : Կ'ուզենք ոչ թէ Հայութիւն՝ առանց հողի, այլ կ'ուզենք Հայութիւն եւ հող :

Դաշնակցութիւնը , երբ այս պահանջները կը ներկայացնէ , հաշուի չառներ իր ուժերը , հաշուի կ'առնէ իր իրաւունքները միայն : Այս պատճառով ալ յաւիտենական դժգոհն է եւ յաւիտենական պահանջատէրը :

Օրինագրքի դէ՞մ է արդեօք պահանջել իրաւունք մը, որուն տէրն ենք ժառանգութեան գծով եւ կամօքն Աստուծոյ : Ոչ, անշուշտ: Բայց օրինագրքի դէմ է չպահանջել կամօքն Աստուծոյ մեզի տրուած եւ մեր հայրերէն մեր ժառանգած իրաւունքները :

Աստուծոյ կամքը եւ մեր կամքը նոյն գծին վրայ են եւ նոյն ուղղութեամբ կ'ընթանան այս պարագային :

Բայց Դաշնակցութիւնը նեղ իմաստով կազմակերպութիւն մը չէ, աւելի բան մըն է, մենք այդ «աւելի»ն կը կոչենք Դաշնակցականութիւն, որ աւելի զօրաւոր է, քան Դաշնակցութիւնը ,աւելի տեւական է, քան Դաշնակցութիւնը, աւելի տիրական է, քան Դաշնակցութիւնը :

Դաշնակցութիւնը ինքն իսկ հպատակ է Դաշնակցականութեան :

Մենք դաշնակցականացած Հայեր ենք : Եւ կը դաւանինք, որ ամէն Հայու մէջ , Երկրէն ներս թէ դուրս, նստած է Դաշնակցականացած Հայը :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ

ԱՆԳԼԻԱ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՎԵՑԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ՈՐ... ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՆ

Պրիւսէլի ժողովը վերջացաւ անել կացութեան մատնելով Եւրոպայի Հաւաքականութիւնը :

Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը նկատի առնելէ ետք կարգ մը կէտեր , Անգլիոյ անդամակցութեան եւ Վեցերու դիրքին մասին կ'ըսէ հետեւեալը .— « Յանձնախումբը այն կարծիքն արտայայտեց թէ յարմար է բանակցութիւններ բանալ այն Պետութեանց հետ ,որոնք անդամակցութեան դիմում ըրած են եւ լուծումներ փնտռել որոնք ապահովեն աւելի լայն հաւաքականութեան մը անհրաժեշտ եռանդն ու համերաշխութիւնը : Հինգ անդամներ համաձայն գտնուեցան յանձնախումբին տեսակէտին : Կը խորհին թէ անհրաժեշտ է բանակցութիւններ բանալ Մեծն Բրիտանիոյ, Դանիոյ, Իրլանտայի եւ Նորվեկիոյ անդամակցութեան համար : Անդամ Պետութիւն մը կը խորհի թէ բրիտանական տնտեսութեան վերահաստատումը նախ պէտք է իր եզրակացութեան հասնի որպէսզի Մեծն Բրիտանիոյ դիմումը կարելի ըլլայ նկատի առնել » :

Պարզ խօսքով, Ֆրանսա պահած ըլլալով իր վեթօն, Անգլիոյ անդամակցութիւնը չի կրնար նկատի առնուիլ: Հռոմի դաշինքը կը նախատեսէ որ անդամակցութեան դիմում մը միայն միաձայնութեամբ կրնայ ընդունուիլ :

Ի պատասխան այս մերժումին, Անգլիա յայտարարեց թէ կը պահէ իր թեկնածութիւնը :

Ժողովին յաջորդ օրն իսկ Եւրոպայի հինգ մայրաքաղաքները չէին ծածկեր իրենց յուսախաբութիւնը : Ոմանց համար նոյնիսկ «Եւրոպան վերջացաւ » : Պելժիոյ եւրոպական հարցերու նախարարը «պարտութիւն մը Եւրոպայի համար » կ'որակէ եղածը : Իտալական շրջանակներու համաձայն սխալ մը գործուած է զոր դժուար կարելի է սրբագրել :

ՏԽՐՈՒՆԻ.– ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Դեկտեմբեր 18–ին, իր մահկանացուն կնքած է հին սերունդի վերջին շարաւիղներէն՝ Ղեւոնդ Մելոյեան :

Ողբացեալը, բնիկ Վասպուրականցի , մօտ 90 տարեկան եղած է ուսուցիչ, յեղափոխական եւ գրագէտ :

Նախնական ուսումը ստանալէ ետք Վանի վարժարանը, անցած է Էջմիածնայ ճեմարանը : Աւարտելէն ետք վերադարձած է Վան եւ ուսուցչական պաշտօն վարած է տեղւոյն Կեդրոնական վարժարանը :

Մասնակցած է յեղափոխական շարժումներու եւ Վանի կռիւներուն : Արամի հետ հորը իջած է, ապա Դաւոյի դաւաճանութեան հետեւանքով ձերբակալուած է: Սահմանադրութեան առթիւ , ապա արձակուած է :

Յետագային Պոլիս անցած է, ուսուցիչ եղած է Ատափազարի Կեդրոնականը . յետոյ անցած է Եւրոպա , նախ Զուիցերիա, ապա Ֆրանսա : Կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը : Աշխատակցած է Դաշնակցական մամուլին : Հեղինակն է բազմաթիւ հատորներու , թատերական թէ վիպական : Յիշենք՝ Մայրը, Երեք Ընկերներ, Մարդիկ արածում են, Նկարներ, Անառակ Որդին, Դաւաճանութիւն, Սուտը, Գետնին տակէն :

Ֆրանսերէն լեզուով իր գլխաւոր գործերն են, Սփինքս , Այսպէս կ'ըսեն , Սալեհ Տէրվիշը եւ Արմենուշ : Իր վերջին գործն է՝ Սագայելական (Փարիզ 1965) , տրամ երեք արար :

Ղեւոնդ Մելոյեանի մահով, պարապ մը եւս կը ստեղծուի գաղութահայ կեանքին մէջ, վասնզի վերջալոյսի հասած այս սերունդին ամէն մէկին անհետացումով , քիչ մը հայկ. կեանք է որ կ'անհետանայ:

Ողբացեալին փափաքին համաձայն , յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ :

Յարգանք իր յիշատակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈՆՍԸՆ անգամ մը եւս առաջարկներ ներկայացուցած է Վիէթնամի պատերազմին առընչութեամբ: Նորութիւն է միայն հինգերորդ կէտը, ուր Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ'առաջարկէ որ Սայկոնի կառավարութիւնը ուղղակի բանակցի Ազատ. Ազգ. Ճակատին հետ (Վիէթքոնկ) :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորը միշտ Հռոմ է եւ մանաւանդ չի հեռանար յունական դեսպանատունէն որ յունական հող է : Բայց Կոնստանդին չընդունիր Ժէօնթին պայմանները : Զօր. Փոթամիանոս, որ նոր բանագնացն էր Աթէնքի իշխանութեանց , լաւատես կը մնայ : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Աթէնքի պայմանները հետեւեալներն են.— Ա) Թագաւորին բացարձակ հնազանդութիւնը իր պաշտօնին մէջ : Բ) Ժէօնթը կը պահէ Սահմանադրութեան վերաքննութեան որոշումը, որու գլխաւոր նպատակն է հսկայ չափով պակսեցնել Թագաւորին իրաւասութիւններն ու առանձնաշնորհները : Գ) Վերջնական մեկնում Ֆրետերիքա Թագուհիին , ու այն բոլոր մարդոց, Թագաւորին շրջապատին մէջ, որոնք դէմ են Ապրիլ 21ի , զինուորական պետական հարուածին :

ԿԻՊՐՈՍԻ փոխ – նախագահը Տոքթ. Քիւչիւք, ամբաստանուած է Թուրք – կիպրական Թաղային ժողովին եւ երկու Թուրք Թերթերու կողմէ, որ իր գրպանը դրած է 387 ոսկիի գումար մը որ դրկուած էր Միացեալ Նահանգներէն, Կիպրոսի Թրքական դատին համար ...:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԵԶՐԱԿԱՆ ԾՈՎՈՎ

Ե.

«Եւ գտայ մեծ նաւ մի, որ ասացին ութսուն հազար ղանթար բեռն ունի, եւ աղաչեցի գիրիցանին, թէ ասացէք, որ զիս ի նաւն առնու, այլ չեմ կարեր քաշեր անձինս, թաղաթն հատաւ»:

«Եւ գնացին գնաւին տէրն աղաչեցին, թէ՝ «Զայս հայս կարգաւոր է, ի նաւդ առ, զի հեռու աշխարհէ է եկեր, եւ զի չի կարեր ցամաքով ետ դառնար»: Կարգացին զպապուն թուղթն, որ լսեցին, եւ նաւարարն ասաց, թէ՝ «Կառնում ի նաւս: Ապա ասացէք զորա, որ գիտնայ, ես ի Համատարած ծովուն կ'երթամ, իմ նաւս պազրկան չի մտներ, այս դատար մարդս, որ կայ՝ նաւիս ծառութիւրք են, մեք զմեր արեւնուս թարկն տուեր ենք, Աստուած ապաւինել ենք, թէ՝ որ նաւիղնիս բերէ, որ Աստուած ազատէ մեզ, որ բոլորենք զաշխարհս, նա լաւ է, եւ թէ չէ՝ նա զայն Աստուած գիտէ: Այլ դիհով ճար չունենք գնալու: Թէ դու այլ զայիլ ես, նա խիստ բարի, արի եկ ի նաւս, զհացդ ու զկերակուրդ, զխումդ մի հոգար, քո նաւիդ վարձքն այլ քեզ»:

«Այն կարգաւորքն այլ ասացին, «Մենք այլ հոգի ունիմք, զդորա պադախմատն այլ՝ զինչ Աստուած պատրաստէ, մենք հոգամք»: Եւ դարձան ի քաղաքըն: Եւ ի ժամուն առենն ամէնին հասկացուցին, թէ այս հայ կարգաւորս ի նաւ կու մտնէ, ձեր տղոց արեւուն եւ ձեր յօգուտ, իրեն սաղրխ ժողովեցէք: Անչափ բարիք բերին, քանի որ շատ ուտէր՝ չի հատներ: Եւ մտայ նաւն Երեքշաբթի»:

Քրիստափոր Քոլոմպոսի «մեծ նաւը», նաեւ նրանց ուղեկից այլ տասնվեց նաւ, բացելով առագաստները, ելան Համատարած ծով-ովկիանոս, լողացին արեւմուտք: Եւ տարան Մարտիրոս Երզնկացուն իբր դէպի Հնդկաստան, տունդարձի: 1493 թուականի Սեպտեմբեր 25ն էր, Մարտիրոսի մատեանում գրուածով՝ «մտանք նաւն Երեքշաբթի», նոյն օրը:

Յայտնի չէ, ափսոս, թէ Մարտիրոս Երզնկացին ե՞րբ հասաւ կարծեցեալ Հնդկաստանի ափերը, որն այս դէպքում, երեւի, եղել է Հայիթի կղզին, Էսպանոլը, որտեղ նախորդ տարի Քոլոմպոսը հիմնել էր Նաւիդադ ամրոցը:

Բայց որտեղի՞ց այս զարմանալի Հնդկաստանում Հայաստան դարձող Հայեր գտնէր Մարտիրոսը ...: Չկային նոյնիսկ նորաբնակ երեսունինը սպանացին, որ առաջին ուղեւորութեան ժամանակ Նաւիդադ ամրոցում էր թողել Քոլոմպոսը: Հնդիկները, նեղուելով այդ Սպանացիների դաժանութիւններից, վերջ էին տըւել հարստանալու տենչով եկած նրանց բոլորին ...

Անհրաժեշտ էր ամէն ինչ տեղեկացնել Նորին բարձրութիւն թագուհուն:

Մինչեւ այստեղ հասնելն էլ, ճանապարհին յայտնաբերելով Փոքր Անթիլեան կղզիները, ծովակալը նաւ եւ նամակ էր ուղարկել Իզապելա թագուհուն՝ Սեւիլիա: Եւ ուղարկել էր այն ամէնից, ինչ խոստացել էր, կարմրամորթ ստրուկներ, թանկագին քարեր, ոսկի, օտարաթեւ թռչուններ... Խոստումը շատ էր եղել, ուղարկածը՝ քիչ, նոյնիսկ շատ քիչ:

Յոգնած ու մաշուած, նաեւ ծովային հիւանդութեամբ տառապող, նաեւ այս չլսուած-չտեսնուած «Հնդկաստանում» ոչ մի հայ մարդ չգտած, Մարտիրոս Երզնկացին մոլորել էր ի սպառ: Նրա բոլորքը հազար հինգ հարիւր նոր եկած մարդ արդէն դժգոհ էին «մեծ նաւի» տիրոջից. զանձ ու աւար էին ուզում, հնդիկ ստրուկներ, որ խոստացել էր ծովակալը:

Ելք չունէր Մարտիրոս Երզնկացին: Մի այլ նաւով, որ թագուհուն նամակ եւ լուր, սակաւ կարմրամորթ մարդ, սակաւ գանձ էր տանելու, նա խելօք համարեց կրկին Սպանիա վերադառնալ: Ու դառնալով, նորից իր ոտքերին ապաւինած՝ հետիոտն բռնել տունդարձի իրեն յայտնի ճամբան:

Եւ դարձաւ մեծ դժուարութեամբ, անդադար փոթորիկների միջով: Ու այս ամէնն էր, որ նա գրեց իր մատեանում, թէ՝ «67 օրն զաշխարհ բոլորեցանք»:

Սրանից յետոյ գրուած է.

«Եւ եկեալ եզր աշխարհիս՝ քաղաքն ի Անտալուզիա, ելաք այն քաղաքն, որ ի մէջ ծովուն էր, եւ կեցաք այն քաղաքն տասնինը օր, զի մեծ ալեկոծութեան հանդիպեցաք, եւ կատաւքն պատառեցան, եկին եւ այն տեղն շինեցին (նաւն): Եւ ինքն խիստ գեղեցիկ քաղաք էր, փոքրիկ եւ բարով լի: Այլ այս տեղացս բաժանեցայ»:

Մարտիրոսն այս անգամ չէր եկել վերըստին Քադիս, որ մեծ նաւահանգստային քաղաք էր: Ալեկոծութեան բերանն ընկած, նրանք հազիւ հասել էին, հաւանաբար, Քադիսից քիչ արեւմուտք՝ «փոքրիկ» քաղաք Ուելվա: Հաւանաբար եմ ասում, որովհետեւ յետոյ, երբ Մարտիրոսը Խաթունին տեսնելու համար գընաց Սեւիլիա, Ուելվան էր ամէնից մօտիկ եւ, թերեւս, այդ մօտիկ լինելն էր Սեւիլիա գնալուն դրդող առաջին պատճառը: Բայց ո՛վ գիտի, ինքը այստեղ շատ է խճճուել: Յոգնե՞լ է: Ի հարկէ: Արդէն մի ելք է մնացել մի կերպ հայրենի տուն հասնելու, ու դա եղել է եկած դժուար ճամբան ետ կծկելը:

ՎԻԳԷՆ ԽԵԶՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

ԱՊՐՈՂ ԼՈՅՍԸ

(ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ)
(1676 – 1749)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մխիթար 1701 Ապրիլին, իր ընկերներով Կ. Պոլիս Բերայի մէջ տուն մը վարձեց: Այդ տանը մէջ կը բնակէին, ուր թէ տպարան մը հաստատած էին, կը տպագրէին եւ թէ կազմարարութիւն կ'ընէին: Կազմեցին կանոնագիրք մը, հիմը դրին Միաբանութեան մը եւ ընտրեցին Մխիթարը՝ որպէս Գերագոյն Հայր:

Թուրք գաղտնի ոստիկաններ կը հալածէին Մխիթարը:

Մխիթար 8 Սեպտ. 1701ին ժողով մը գումարեց, եւ որոշեց Թուրքիայէն փախչիլ, քանի որ մահու եւ կենաց խնդիր էր եւ երբ ձերբակալուէր, հաւանաբար կամ սուրով գլուխը պիտի կտրէին կամ կախաղան պիտի հանէին, որպէս «ապըստամբ» մը:

Ուստի, գիրք, գործիք եւն. բարեկամի մը յանձնելով, պահուեցաւ Քափուչիններու (Վեղարաւորներ) Վանքը, եւ այլ տեղեր, եւ քանի մը ամիսներ դուրս չելաւ:

Հայ վաճառականներու միջոցաւ տեղեկութիւն առած էր, որ Մորէա թերակղզին, այն ատեն Յունաստանի Հարաւային կէսը, Վենետիկցիներուն ձեռքը կը գտնուէր, բաւական աժան կերպով ապրելու վայր մըն էր: Մեր սքեմաւորը (Մխիթար), իբրեւ «վաճառական» ծպտուած, գաղտնի նաւ կը նստի եւ կ'անցնի Իզմիր եւ հոն ալ որպէս վաճառական, օթէլ մը կ'իջեւանի: Հազիւ Իզմիր հասած, իր ետեւէն կը հասնի Թուրք կառավարութեան «ձերբակալման հրամանագիրը»: Մխիթար հոն ալ ձեռք չանցնիր, եւ 20 Հոկտեմբեր 1702ին կը մեկնի դէպի Վենետիկ, թէեւ ինք պիտի երթար Մորէա, բայց առանց երկար-բարակը նայելու 17 օր փոթորկոտ ծովային ճամբորդութենէ մը ետք, կը հասնի Զանթէ կղզին եւ 1703ին կ'երթայ Նոփլիա քաղաքը, որ գլխաւոր վայրն էր Մորէա թերակղզիին:

Մխիթար ինչպէս առաջնորդող մըն էր, Մովսէսի նման, ունէր նաեւ հրեշտակի մը հոգիին մաքրութիւնը, ունէր դիւանագիտական կարողութիւն, ամէն տեղ ազդեցիկ բարեկամներ շահելու համար:

Նոփլիա քաղաքի կառավարական խորհուրդին դիմեց: Խորհուրդը իրեն նուիրեց հողամաս մը, Կալաղոն գիւղը, ինչպէս նաեւ Մաւրամաթթա գիւղէն մաս մը, ուր պիտի շինէր Վանք մը եւ եկեղեցի մը երեք տարուան մէջ: 12 ընկերներ էին եւ չորս նորընծաներ:

Դրամ չկար: Հինգ հարիւր դրուշ Թոգաթցիէ մը փոխառութիւն ըրին եւ անդին զոհողութիւններով, յաջողեցան վերջապէս 1700 Մարտին, Վանքին առաջին քարը դրին: Այգի մշակեցին: 2000 ձիթենիի ծառեր տնկեցին, եւ իրենց այգիին երկու տարուան խաղողը ծախեցին ու իրենց պարտքերը վճարեցին: Մխիթար թէ շէնքին գործաւորը, թէ հսկողը եւ թէ ճարտարապետը եղած էր: Իրենց շինած շէնքը Մոթոն բերդին լաւագոյն շէնքն էր:

Երկու տարի ետք 1708ի Մարտին եկեղեցին ալ լրացաւ: Թէեւ իրենց դէմ ամէն տեսակ չարամիտ դրպարտութիւններ պակաս չեղան, բայց դրկանքի եւ տառապանքի մէջ շարունակեցին իրենց լուսաւոր գործը:

1711ի Օգոստոսին, Հռոմի Պապը վաւերացուց Մխիթարեան Ուխտին կազմակերպական Սահմանադրութիւնը: Եւ իրենք, խաղաղութեան մէջ, սկսան յառաջ տանիլ իրենց գրական աշխատանքները:

Բայց Թրքական աւերող սուրը եկաւ կրկին խանգարելու այդ աշխատանքները: 3 Սեկտեմբեր 1714ին, պատերազմ ծագեցաւ Վենետիկի Հանրապետութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Մխիթարի փախուստէն ետք, Պոլիս եւ գաւառները Թրքական հալածանքները կը շարունակուէին: Պոլիս, 22 Հոկտ. 1707ին ձերբակալած էին Տէր Կոմիտասը եւ երեք օր ետք սուրով գլխատած էին զայն Պահչէ Գափուի մէջ: Նոյնպէս Սեբաստիոյ մէջ, Դմբուկ վարդապետ կոչուած անարժան հոգեւորականի մը մատնութեան հետեւանքով ձերբակալած էին Սեբաստիոյ մէջ Միքայէլ անուն քահանան, 11 Ապրիլին եւ 11 Մայիս 1707ին կախաղան հանած խեղճ քահանան, որ երկու մանչ զաւակ եւ երեք աղջիկ զաւակներ ունէր:

Այդ հալածանքները վերջ գտած չէին, երբ պայթեցաւ Վենետիկեան պատերազմը Թուրքիոյ հետ:

(Տէր Կոմիտասի Պոլսոյ մէջ գլխատումի պարագային, ինչպէս նաեւ Սեբաստիոյ մէջ Տէր Միքայէլի կախաղանի պարագային, Թուրքերը՝ ազատելու միակ միջոց՝ առաջարկած էին անոնց որ իսլամանան, եւ Հայ կղերականները նախընտրեցին Հայ մեռնիլ եւ լոյս հաւատքին վըրայ հաստատ մնալ, քան թէ իբր իսլամ ապրիլ: Երբ Տէր Կոմիտասի գլխատումի պահուն Թրքական դահիճը սուրը կը ցուցնէր, որ վախէն թերեւս տեղի տար, ան իր ազատ հոգին չծախեց քանի մը վայրկեանի սարսափի համար: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս ուսուցիչ Միհրան Իսպիրեան, 1915ի Օգոստոսին՝ Սեբաստիոյ ականաւորներու գլխատումի պարագային դահիճներուն առջեւ, մահը հերոսաբար ընդգրկելու քաջալերութիւնը կը կատարէր իր նահատակ ընկերներուն):

1715ի Մարտին էր, Մխիթար Աբբահայր կը տեսնէ որ Թուրքերու դէպի Մորէա յառաջացումը աւերում պիտի ըլլայ թէ իրենց եւ թէ Վանքին:

Թուրքերու վարչապետ Տամատ Ալի փաշա, 120 հազար զինուորներով Սելանիկի վրայով կը յառաջանար դէպի Մո –

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Մութը կոխած էր արդէն երբ գործը լմնցնելով՝ պատրաստուեցաւ մեկնելու, նոյն միջոցին գրաքննիչը ներս մտաւ հեւ ի հեւ եւ շփոթած կերպարանքով մը:

— Գանտիլլիի ոճիրին մասին նոր բան գրեցի՞ք, հարցուց խօսքը ուղղելով խմբագրի մը որուն պաշտօնն էր ներքին լուրերը կարգի դնել:

— Չէ, պատասխանեց այս վերջինը, յատուկ լրաբեր մը ղրկած ենք այդ մասին տեղեկութիւն բերելու համար, տակաւին չեկաւ, անոր կը սպասենք:

— Զըլլայ որ այդ ոճիրին վրայ տող մը բան գրէք ձեր կողմէն, շարունակեց գրաքննիչը: Հըֆզի պէյը բացարձակապէս հրաման ըրաւ, եթէ հակառակը վարուիք գլուխնիդ մեծ փորձանք կուգայ... Միայն ոստիկանութեան կողմէ տրուած պաշտօնական տեղեկութիւնները կրնաք հրատարակել ... հասկցա՞ք:

— Այո՛, շատ աղէկ, պատասխանեց խմբագիրը:

Գրաքննիչը տակաւին կը շարունակէր իր պատուէրներն ու սպառնալիքները, երբոր Սատըք պէյ դուրս ելաւ, մտածելով որ խնդիրը իրեն հետ կապակցութիւն չունի:

— Օ՛, տենը ուշ է եղեր, ըսաւ ժամացոյցը նայելով փողոցի դրան առջեւ եւ սկսաւ Պապ Ալիի պողոտայէն վար իջնել դէպի Սիրքէճի:

Ճնշիչ օդ մը կար. արեւը թէեւ արդէն անյայտացած՝ սակայն իր տաքութիւնը կը մնար մթնոլորտին մէջ:

— Օ՛, ասիկա ի՛նչ դժոխային օդ է, ըսաւ ինքնիրեն երիտասարդը, սիկարէթ մը վառելով:

Յետոյ, միտքը ինկաւ գրաքննիչին ըսածները:

— Ինչո՞ւ համար այդ ոճիրին վրայ գրելը կ'արգիլուի, հարցուց մտքէն, արդեօք Համիտին մա՞տը կայ գործին մէջ:

Կալկաս գարեջրատան առջեւ հասած էր, պահ մը վարանեցաւ, ժամացոյցը նայեցաւ եւ ըսաւ:

— Տակաւին բաւական ժամանակ կայ շոգենաւին, կրնամ ներս մտնել ու մէկ երկու գարեջուր խմել:

Ներսը բազմութիւնը լեցուած էր. ընդհանրապէս Սիրքէճիի կայարանին Եւրոպացի եւ յոյն պաշտօնեաներն էին յաճախորդները: Հազիւ թէ սեղանին քով նըստած էր երբ երիտասարդ մը մօտեցաւ իրեն:

— Վա՛յ, Սատըք, հո՞ս ես եղեր, ըսաւ նորեկը մտերիմ ու զուարթ շեշտով մը:

— Այո՛, հիմա եկայ, քովս եկուր քիչ մը նստինք:

Միւսը, առանց հրաւէրի սպասելու, արդէն կը պատրաստուէր նստելու:

Սատըքէն քանի մը տարու մեծ երիտասարդ մըն էր նորեկը, դեղին պեխերով, երկայնահասակ եւ հուժկու կազմորածքով: Միասին տարիներով դպրոցական եղած էին Լիսէի մէջ ու միեւնոյն տարին շրջանաւարտ ելած: Իրենց գաղափարներու եւ նկարագրի նոյնութեան շնորհիւ, մինչեւ ետքը մտերիմ բարեկամներ մնացած էին իրարու, թէեւ յաճախ զիրար տեսնելու առիթը չէին ունենար: Ալի Օսման պէյ, այսպէս կը կոչուէր Սատըքի դպրոցական ընկերը, կեդրոնական ոստիկանատան մէջ, ուր հայրը բարձր դիրք մը ունէր, բաւական կարեւոր պաշտօն մը կը վարէր, թէեւ իր նկարագրին բոլորովին անյարմար եւ այս պատճառաւ իսկ շատ անգամ փախուստ կուտար իր գործէն ու օրն ի բուն ձկնորսութեամբ կ'անցընէր, որուն մոլին էր: Իր հայրը Պոյաճը Քէօյ ծովեզերեայ գեղեցիկ տուն մը ունէր եւ ինք մանկութենէն անձնատուր եղած էր այդ ժամանցին, այնպէս որ երբեմն ամբողջ օրեր ծովուն վրայ կ'անցընէր:

Սատըք իր բարեկամին այս մենամոլութեան քաջ տեղեակ ըլլալով, ըսաւ.

— Ի՞նչպէս այս տաք օդին վար իջեր ես, փոխանակ նաւակով ձուկի ելլելու:

— Ձգէ՛, եղբայր պատասխանեց միւսը, երկու օրէ ի վեր շունչ առած չունիմ:

— Ի՞նչ կայ որ...

— Ի՛նչ պիտի ըլլայ, Գանտիլլիի ոճիրը չկարդացի՞ր: Ամբողջ ոստիկանութիւնը տակնուվրայ է, պատասխանեց Ալի Օսման խորհրդաւոր կերպով ցածցնելով:

— Այո՛, այս իրիկուն ալ գրաքննիչը խիստ կերպով պատուիրեց որ բան չգրենք այդ մասին, ըսաւ խմբագրապետը:

— Որովհետեւ այդ ոճիրը տարբեր հանգամանք մը կ'առնէ:

— Գործին մէջ Համիտին մա՞տը կայ, հարցուց խմբագիրը կասկածոտ ակնարկ մը պտըտցնելով շուրջը եւ ձայնը կրցածին չափ ցածցնելով:

— Չէ՛, ընդհակառակն, եղածը անոր դէմ է, պատասխանեց Ալի Օսման, ինքն ալ նոյնպէս գարեջրատան մէջ գտնուողներուն վրայ գաղտնի ակնարկ մը պտըտցնելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(3 – Շար.)

րէա : Թուրքերը «Սանճագը Շէրիֆ»ը (Մուհամմէտի Դրօշը) պարզած՝ յարձակումի սկսած էին :

Պաշարած էին Կորնթոսը, Թէեւ Վենետիկցիները երեք ամիս դիմադրեցին : Թուրքերու Բանակին հետ կային նաեւ 20 հազար Ենիչէրիներու բանակ մը, պատրաստ ջարդելու եւ աւերելու համար :

Մխիթար Աբբայ, որ 12 տարի Մորոն բնակեցաւ, ստիպուեցաւ լքել իր շինած վանքը եւ Մարտ 1715ին՝ 11 ընկերներով ճամբայ ելաւ դէպի Վենետիկ :

Վեց ամիս տակաւին լրացած չէր : 2 Օգոստոս 1715ին Թուրքերը, յարձակեցան Մորանի վրայ, աւերեցին Մխիթարի վանքը, ջարդեցին տեղւոյն բնակչութիւնը : Գերի տարին նաեւ Մխիթարի չորս ընկերները : Իբր գերի, 350ական ղրուշի ծախուեցան եւ Կ. Պոլիս բերուեցան իբր ստրուկներ : Հոն՝ Մխիթարի բարեկամները՝ 40ական ղրշ. վճարելով Մխիթարի չորս ընկերներուն համար, իբրեւ գերի, գնեցին եւ ազատեցին : Մխիթար, որ Վենետիկ հասած էր՝ 250 ղրուշով, շնորհիւ իր շահած բարեկամներուն՝ Նոր ապաստանարան մը գտաւ :

Իրեն օգնեցին բարեկամ Ծերակուտականներ : Այսպէս յաջողեցաւ Ծերակոյտէն 26 Օգոստոս, 1717 թիւ հրամանագրով իբր նուէր ստանալ Ս. Ղազարու կղզին, ասկէ 250 տարի առաջ, մշտնջենապէս, եւ 8 Սեպտեմբեր 1717ին բնակեցաւ Ս. Ղազար՝ որ Վենետիկէն երկու մղոն հեռու կղզի մըն է, Ադրիական Ծովուն մէջ : Այդ կղզին 1810 թուին անբնակ էր : 1812ին ունէր եկեղեցի մը եւ հիւանդանոց մը, ուր բորոտները կը բնակէին :

Մխիթար նախընտրեց այդ կղզին, սիրեց անոր ունեցած առանձնութիւնը, խաղաղ շրջապատը, պատկերալի տեսարանը եւ ծովուն խորհրդաւորութիւնը : Եւ այդ բորոտանոցը դարձաւ Գիտութեան Տաճար մը :

Նոյեմբեր, 1717ին հազիւ վեց սենեակներ կային հոն, շուտով շինեց 7րդ եւ 8րդ մը, եւ շարունակաբար :

Այդ ատենները, Մխիթար բաւական ճանչցուած էր : Զայն կը նկատէին Հայաստանի Լուսաւորիչ մէկ զաւակը : Անոր անբիծ կեանքը եւ Հաւատքի տարածիչ մը ըլլալու հանգամանքը համակրութիւն ստեղծած էր : Իրեն մօտիկ բարեկամներ եւ պաշտպաններ եղան Փատովայի Քորնարօ Եպիսկոպոսը, ինչպէս նաեւ Մարքիզ Րիքարտի Կարտինալ Թանարա, եւայլն :

Մխիթար 30 Յունիս 1718ին, ներկայացաւ Հռոմի Պապին : Պապը օրհնեց զինքը :

Մխիթար իր գործակիցները կ՚անուանէր իր «եղբայրները» կամ «զաւակները» : Կ՚արհամարհէր բոլոր զրկանքները, հացը կը թրջէր կ՚ուտէր եւ անդադար կը գրէր : Մինչեւ որ Ս. Ղազարը դարձաւ Հայ ազգին մտաւորական կեդրոնը եւ լոյսի օճախը :

1719էն սկսեալ Մխիթար Մխիոնարներ զրկեց ամէն կողմ : Հայ լեզուն եւ գրականութիւնը վերադարձնել սկսաւ : Տպագրութեան յանձնեց տեղեկագիրներ, Հրահանգներ, Խորհուրդներ, հոգեւոր աստուածաբանական, փիլիսոփայական, գիտական, լեզուական երկասիրութիւններ : Մխիթար խիստ աղքատասէր ալ էր :

Ս. Ղազարի շինութիւնները հետզհետէ ընդարձակուեցան :

1726ին Մխիթար շինեց Ընծայարան մը, մատուռ մը, բանախօսութեանց սրահ մը, պարտէզ մը, ճաշարան մը եւ Մատենադարան մը, որ այսօր իր ունեցած գիրքերով եւ ձեռագիրներով աշխարհի հայ մատենադարաններուն առաջիններէն կը համարուի :

Մխիթար քրիստոնէական կամ կրօնական գիրքերու հետ զուգընթացաբար ձեռնարկեց Հայ Բառարանի մը տպագրութեան, 1727ին, երկու հատոր, 1251 էջերէ բաղկացեալ :

1729ին, Մխիթար գնեց Ամսթերտամի Ոսկան Վարդապետին տպագրական Մամուլը, եւ 1732ին նոր շէնք մը շինեց, եւ 1733ին սկսաւ տպագրել Աստուածաշունչը, որ լրացաւ Նոյեմբեր 1735ին :

1738ին, Մխիթար լրացուց նաեւ Եկեղեցին :

1740ին շինել տուաւ հիւրասենեակ մը, եւ Ս. Ղազարի Վանքը շրջապատել տուաւ երկաթէ շրջափակով մը :

Մխիթար չարաչար կը գործէր, օգնելու համար բոլորին, հիւանդներուն, մանուկներուն եւայլն : Իր ապրած կեանքով առաքինութիւն կը ներշնչէր զինք շրջապատողներու : Ինք մարմնացումն էր համեստութեան, ազնուութեան, անշահախնդրութեան, աղքատասիրութեան, բարեսիրութեան, հաւատքի եւ յոյսի :

1746ի Մայիսին էր, անգամ մը հիւանդ ինկաւ, իր 70 տարեկանին եւ կէս դարէ աւելի մտատանջութեամբ լեցուն շրջան մը բոլորելէ ետք դիւցազնօրէն իր պարտականութիւնը կատարած, պատրաստ մեռնելու ամէն վայրկեան : Իր մաշած մարմինը տոկաց եւ գործեց տակաւին երեք տարիներ եւս եւ 9 Ապրիլ 1749ին օրհնեց իր ուխտի անդամները, եւ 27 Ապրիլ 1749ին, մեռաւ 74 տարեկանին : Այսօր իր Դամբանը կազմող ճերմակ ու կապոյտ քարէ մարմարի մը վրայ գրուած կայ 31 տող արձանագրութիւն, թէ անիկա «Սեբաստիոյ հողէն ընտրեալ ծաղիկ մըն էր», եւ «ապրող տեւական լոյս մը» :

Մխիթարի հաստատած այդ լոյսի կեդրոնը աւելի քան 250 տարիներէ ի վեր կը շարունակէ իր լուսաւորելու փրկարար գործը : Մխիթարի յաջորդ Աբբահայրերու օրով եւս շարունակուեցաւ շնորհիւ Ստ. Մելքոնեանի, Ստ. Ակոնցի, Ս. Սոմալեանի, Գ. Հիւրմիւզի, Կիւրեղեանի եւ այլոց, մինչեւ մեր օրերը :

Մխիթար Աբբայի հաստատութենէն դուրս եկաւ հանճարեղ Բագրատունիներու, Ղազիկեաններու լուսաւոր փաղանգը :

Իտալիոյ Թագուհիին քարտուղարը կը գրէ, թէ Թագուհին մասնաւոր եւ բարեսէր համակրութիւն մը ունի Մխիթարի մասին :

Իսկ կարտինալ Կռանիթօ Տը Պելմոնթէ, Ալպանոյի Եպիսկոպոսը կը յաւելու թէ « պիտի գայ այն օրը, երբ եկեղեցական խորաններուն վրայ պիտի յարգենք Հայ Եկեղեցիին այս ամենամաքուր փառքը՝ Մխիթարը » :

Մխիթարէն քանի մը տող՝ իր համեստութիւնը պարզող .—

« Դուք ողջ լերուք ի Տէր, հաճելով յիշել զմեզ, … որ եմ ամենիցդ նուաստագունեղ ծառայ, Մխիթար Վարդապետ, կոչեցեալ Աբբահայր … » :

Կ՚ուզեմ փակել այս գրութիւնը սիրեցեալ Մխիթարին մէկ հրահանգովը, որ իր վաթսունամեայ անդուլ պայքարին մէջ իր համոզումը կազմած էր .—

« Ամէնից իրաց բարեաց՝ սկիզբն դժուարին է, բայց վախճանն լի պտղովք բարեօք եւ անուշիւք » :

Մխիթար Աբբայի խօսքն ու կեանքը պատգամ մըն է մեզի համար, մեր դժուարութեանց մէջ չյուսահատելու եւ համբերութեամբ պայքարելու համար :

Մխիթարի նպատակներէն մին ալ եղած էր հայ ազգը Եւրոպայի հետ շփման մէջ դնել, առանց ազգային ոգին մարելու : Իր համոզումով Եւրոպայէն գիտութիւն փոխ առնելը վնասակար չէր ազգային ոգիին համար :

Մխիթար կրցաւ ստեղծել եւ հաստատել Գիտութեան եւ Ուսումի մնայուն կեդրոն մը, որ միեւնոյն ատեն Հայ Ազգին ամենաթանկագին Սրբատեղիներէն մին է այսօր, Հայոց հայրենիքէն հեռու :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

« ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱԿ 1967 »

Խմբագիր՝ Եդուարդ Գիւլբէկեան, Հարք հրատարակչութիւն, տպ. Լոնտոն, գին 2 տոլար :

Օգտաշատ այս գրքոյկին պատրաստութեան մէջ Ե. Գիւլբէկեան տարած է բծախնդիր աշխատանք :

Հայկական ընթացիկ մամուլի ցուցակին կարիքը, ինչպէս, զգալի եղած է : Սոյն գրքոյկը, իր սահմաններուն մէջ, բաւականութիւն կը պատճառէ : Արդարեւ, ողջունելի է Ե. Գիւլբէկեանի առաջադրութիւնը որ շարունակաբար, երեք տարին անգամ մը կը հրատարակէ «Հայկական մամուլին ցուցակը» : Այսպէս պիտի ունենանք հայկական մամուլին ընթացիկ եւ ժամանակի պատկերը, իւրաքանչիւրին բնոյթին, յաճախականութեան, կողմնորոշումին եւ այլ մանրամասնութիւններու մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, եւ մանաւանդ հասցէները : Սփիւռքի մեր ազգային կեանքին պայմաններուն մէջ, լոկ հասցէ մը գտնելը յաճախ համարեա անկարելի կ՚ըլլայ խուլ վայրերու մէջ բնակող հայ մտաւորականներու համար, ստեղծելու թղթակցական կապ տուեալ հրատարակութեան մը հետ :

« Հայկական Մամուլի ցուցակ, 1967 » անգլերէն լեզուով : Նախ ընդհանուր ցանկով կը ներկայացնէ Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայկական մամուլը, անունը (անգլերէնով), անունը (հայերէնով), անուան անգլերէն թարգմանութիւնը, հիմնադրման թուականը, բնոյթը (քաղաքական կողմնորոշում), լեզուն, յաճախականութիւնը, հրատարակիչին անունը, հասցէն եւ երբեմն եւս՝ խմբագիրին անունը :

Երկրորդ մասին մէջ զետեղուած է ըստ բնոյթի բաժնուած ցանկը, անգլերէնով .— Երկրագործական, աստղագիտական, եկեղեցական, եւայլն : Այս ցանկէն դուրս են մնացած անուններ, որոնք, սակայն, ընդհանուր ցանկին մէջ են :

Երրորդ մասը՝ հայերէն անուանացանկն է : Եւ հուսկ, ուրեմն, կարճ ցանկ մը հայ հրատարակչականներու :

Գրքոյկին վերջը դրուած է հայերէն այբբենին ձայնական (փոնէթիք) համարժէքը ներկայացնող տառադարձութեան տախտակ մը ըստ անգլերէնի : Ուրախալի է հոս տեսնել, որ Ե. Գիւլբէկեան պահած է հայերէն գիրերու դասական տառադարձութիւնը :

Ըստ երեւոյթին, ցուցակէն կը պակսին պարբերականներու անուններ :

Դժբախտաբար կարելիութիւնը չունիմ թուելու՝ որոնք : Սակայն առաջին անդրադարձումով կարելի է յիշել Անթիլիասի դպրեվանքին «Գլաձորը» :

Կը կարծեմ հատորեակին օգտակարութիւնը կ՚աւելնայ՝ եթէ ցանկ մը եւս ներառուի բաժնուած ըստ երկրի եւ վայրի, որպէսզի ցոյց տրուի մասնաւորաբար՝ Սփիւռքին մէջ տուեալ գաղութի մամուլին վիճակը, եւ դիւրութիւն տալու ցանկացողին՝ յարաբերութեան մէջ մտնելու տուեալ վայրի մը տուեալ բնոյթի հրատարակութեան հետ, ըստ հարկի :

Դարձեալ Սփիւռքին անկազմակերպութեան մէջ, ուր մանաւանդ հայ գրողը որբ ու լքուած կը զգայ ինքզինք, թերեւս ապագայ կանոնաւոր յարաբերութիւններու ստեղծման, եւ հայ գրականութեան եւ հրատարակութիւններու ընդհանրապէս տարածման գործին նախնական նպաստ կը բերէ, եթէ սոյնանման ցուցակներու մէջ միաժամանակ տրուին անուանացանկը եւ հասցէները հայկական գրախանութներուն :

ԳՐԻՇ ԴԱՒԹԵԱՆ

Լոնտոն

Նոր Տարուան Առթիւ

ՅԱՌԱՋ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Հետեւեալ առտու երբ Մարկրիթ արեւին ծագումէն առաջ Ֆանթինի սենեակը կը մտնէր, վասնզի միշտ միատեղ կ՚աշխատէին եւ այս կերպով երկուքին համար մէկ ճրագ կը վառէր, տեսաւ որ Ֆանթին դեղնած, անշարժ եւ անկողնին վրայ նստած էր :

Ֆանթին մինչեւ առաւօտ չէր պառկած : Գդակը ծունկերուն վրայ ինկած էր : Ճրագը մինչեւ առտու վառած եւ իւղը գրեթէ բոլորովին հատած էր : Մարկրիթ այս սոսկալի անկարգութենէն զարմանալով կանգ առաւ սեմին վրայ եւ պոռաց .

— Տէր իմ Աստուած, ճրագին մէջ իւղ չէ մնացեր, ամէնն ալ վառեր է . պատահմունք մը եղած պիտի ըլլայ :

Յետոյ Ֆանթինին նայեցաւ որ իր խուզուած գլուխը դէպի անոր կը դարձնէր :

Ֆանթին առջի օրուընէ ի վեր տասը տարի եւս ապրածի պէս ծերացած էր :

— Յիսուս Քրիստոս, կրկնեց Մարկըրիթ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս Ֆանթին :

— Բան մը չունիմ, ըսաւ Ֆանթին : Ընդհակառակն զաւակս պիտի չմեռնի այն սոսկալի հիւանդութեամբ՝ անօգնական մնալով : Հիմա գոհ եմ :

Այսպէս ըսելով պառաւ աղջկան երկու ոսկի կը ցուցնէր որոնք սեղանին վրայ կը փողփողէին :

— Ա՜հ, Տէր Աստուած, պոռաց Մարկըրիթ : Մեծ հարստութիւն մըն է այդ, ուրկէ՞ գտար այդ լուիները :

— Ստացայ, պատասխանեց Ֆանթին եւ խնդոյն ժպտեցաւ : Ճրագին լոյսը երեսին կը զարնէր : Ժպիտը արիւնարոյր ժպիտ մըն էր : Կարմրագոյն լորձունք մը շուրթերուն խորշերը կը թրջէր եւ բերնին մէջ սեւ ծակ մը կը տեսնուէր :

Երկու ակռան քաշուած էր :

Քառասուն ֆրանքը Մոնֆորմէյ ղրկեց :

Բայց Թենարտիէներուն ղրածը խաբէութիւն մըն էր՝ ստակ քաշելու դիտաւորութեամբ : Քոզէթ հիւանդ չէր :

Ֆանթին իր հայելին պատուհանէն դուրս նետեց :

Երկար ատենէ ի վեր արդէն ձգած էր իր հիւղը զոր երկրորդ դստիկոնին վրայ վարձած էր, եւ տանիքին տակ վերնայարկի մը մէջ կը բնակէր որ դռնափակով մը միայն կը գոցուէր : Վերնայարկը այն տեսակէն էր, որու ձեղունը գետնին հետ անկիւն կը կազմէ եւ որ հոն դռնուողին գլուխին կը զարնէ ամէն րոպէ : Աղքատը ինչպէս դէպի իր ճակատագրին յատակը, նոյնպէս դէպի իր սենեակին ներքին կողմը երթալու համար հետզհետէ ծռելով կը քալէ : Ալ անկողին չունէր Ֆանթին . բոլոր ունեցածն էր լաթի կտոր մը զոր վերմակ կ՚անուանէր, խշտեակ մը եւ աթոռ մը որուն խսիրը ելած էր : Պզտիկ վարդենի մըն ալ ունէր, որ անկիւն մը նետուելով եւ մոռցուելով չորցած էր : Միւս անկիւնն ալ ջուրի համար իւղի բարջ մը կար որ ձմեռը կը սառէր, եւ որու մէջ ջուրին այլ եւ այլ մակերեւոյթներուն նշանները սառնային շրջանակներով նշանակուած կը կենային օրերով :

Ամչնալէ դադրած ըլլալով, պչրելէ ալ դադրեցաւ : Յետի՜ն նշան : Աղտոտ գդակներով դուրս կ՚ելլէր : Կամ ժամանակ չունենալուն եւ կամ անտարբերութեանը համար, ալ չէր կարկտէր իր ճերմակեղէնները : Գուլպային գարշապարի կողը քանի որ կը մաշէր, գուլպան դէպի կօշիկին մէջ կը քաշէր՝ ինչպէս վերէն վար կազմուած քանի մը ծալերէն ալ կը հասկցուէր : Իր հին եւ մաշած ծոքսէն կը կարկտէր «փէրգալ»էն աւելի սաստին կըտաւներով, որոնք ամենափոքր շարժումի ատեն կը պատռուէին : Անոնք որ իրմէ առնելիք ունէին թուք ու մուր կը խայտառակէին զինքը եւ ամենեւին հանգիստ չէին ձգեր : Փողոցին մէջ կը հանդիպէր անոնց . իր վերնայարկին սանդուխին վրան ալ :

Ամբողջ գիշերը լալով եւ մտածելով կ՚անցընէր : Աչքերը խիստ փայլուն էին եւ ուսին վրայ դէպի ձախ ու ոսկորին կողմը անշարժ ցաւ մը կը զգար :

Շատ կը հազար : Սոսկալի կերպով կ՚ատէր եղբայր Մատլէնը : Օրը տասնեւեօթը ժամ կար կը կարէր . բայց բանտերու համար բան բանեցնող մը, որ վար գինով կ՚աշխատցնէր բանտարկուած կիները, յանկարծ իջեցուց գիները, որով ազատ բանուորներու օրողջէքը ինը սուի իջաւ : Տասնեւեօթը ժամ աշխատիլ եւ օրը ինը սու վաստկի՛լ :

Պարտատէրերը անողոքաբար ստակ կը պահանջէին : Մսավաճառը որ գրեթէ բոլոր կարասիները եւ առած էր՝ անընդհատ կ՚ըսէր Ֆանթինի .— Ե՞րբ պիտի տաս ստակս անամօ՛թ աղջիկ :

Ի՞նչը կ՚ուզէին առնել, Աստուած իմ :

Ամէն կողմէ պաշարուելով հալածուիլ կը զգար եւ վայրենի գազանի մը պէս կատաղութիւն մը կուգար վրան :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Գրիգոր Մանուկեան եւ զաւակները, Մանուկեան ընտանիքը եւ զաւակները, Ֆերօ Երոյեան եւ զաւակները, Կարօ Աբրահամեան եւ զաւակները, Աբրահամեան (Հայաստան), Պօտուրեան եւ զաւակները, Գէորգեան եւ զաւակները, Տէրտէրեան եւ զաւակները, Մարգարեան եւ զաւակները, Տէր-Կարապետեան, Գալուստ Աւետիսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Արմենակ Մանուկեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 19ին, 60 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Այս Հինգշաբթի (Դեկտ. 21) առաւօտեան ժամը 8.30ին Սէնթ-Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արարայի նահատակներու յիշատակին

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ այս Կիրակի, առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, Արարայի ճակատամարտի զոհերուն նուիրական յիշատակին:

Այս առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը խօսի՝ Հար. Թեմի Առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Արարայի անմահ նահատակներուն փառապանծ յիշատակը յարգանքի ու խոնարհումի կը հրաւիրէ՝ Հայ համայնքի բոլոր տարրերն անխտիր:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէնթ Մարկրիթէն Պ. Արմենակ Մանուկեան քսան ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Գր. Մանուկեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Լուսին Տողրամաճեանէ յիսուն ֆր, իր ողբացեալ ամուսնոյն Սիսակ Տողրամաճեանի յիշատակին:

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Քլամարէն Պ. Կարապետ Միսաքեանէն 500 ֆրանք, ի յիշատակ իր ողբացեալ եղբօր Ստեփան Միսաքեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակց. վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ այս Կիրակի, Ս. Ստեփանոսի տօնին առիթով՝ Ս. պատարագի ընթացքին, քարոզէն անմիջապէս ետք, կը կատարուի Այսօր դասքի եւ Քրիստոս Աստուած Մերի արարողութիւնը:

Ս. պատարագի աւարտին՝ կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտամունք, հոգիներուն համար ՊԱԼԱԳԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Արժ. քհնյ. Հայրերու, եկեղեցւոյ բարերար՝ ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ:

Արարողութեանց կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու օրուան տօնը եւ յիշատակը եկեղեցւոյ եւ Ազգին ծառաներուն եւ բարերարներուն:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11, Այսօր Դասք 11.20, հոգեհանգիստ՝ 11.45:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք: Հանգանակութիւն չկայ: Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, Ճրագալոյց, Ժամերգութիւն ժամը 17ին: Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը 18ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԾՆՈՒՆԴ.— Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10.30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ԿՈՉ ՉԷՆԿԻԼԷՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակից,

Երեւանի մէջ, որոշուած է հրապարակ հանել Չէնկիլէրի պատմութիւնը, որպէսզի ան ալ ունենայ իր արժանաւոր տեղը Երեւնի Մատենադարանին մէջ:

Դատապարտելի է Չէնկիլէրի վերապրող սերունդի անտարբերութիւնը, հանդէպ իր ծննդավայրին, իր արժանայիշատակ նախնիքին եւ մանաւանդ ցիրուցան զոհուած իր բազմաթիւ հոգեհատոր նահատակներուն:

Երեւանի մէջ, Յովսէփ քհնյ. Արսէն Քէօսէեան ղուրղուրանքով գրած է յիշատակարան մը «Չէնկիլէրն իր անցեալով»:

Ալֆորվիլէն, Պ. Թորոս Պետիկեան, գրած է իր յիշողութիւնները աղէտի հերոսական պայքարէն, նաեւ՝ հաւաքած է հարսանեկան երգերու շարք մը (ֆոլքլոր):

Այս շատ գնահատելի ձեռնարկը գործադրելու համար Երեւանի մէջ կազմըւած է յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Տէր հօր, ներկայութեամբ երեւանաբնակ եւ սփիւռքահայ այցելու Չէնկիլէրցիներու:

Ընտրուած են՝ Փարիզէն Տօնիկ Տէրէպէյեան եւ Ծերոն Ասատուրեան, Ամերիկայէն Յովհ. Արապեան:

Յանձնախումբը որ լիազօրուած է այս հաւաքածոն դասաւորելու եւ տպագրելու Փարիզի մէջ, պարտք կը նկատէ կոչ ընել իր բոլոր հայրենակիցներուն, ուր որ ալ գտնուին, միացնել իրենց ալ չահեկան տեղեկութիւնները կամ նկարներ անցեալէն, եթէ ունին:

1968 տարին չբոլորած, որոշուած է հրապարակ հանել այս «Յուշամատեանը»:

Հասցէներ.—

1.— Տօնիկ Տէրէպէյեան,
36, Rue Beauregard, Paris (2e)
2.— Ծերոն Ասատուրեան,
18, Rue Clavel, Paris (19e)
3.— Պ. Թորոս Պետիկեան,
11, Rue Nouvelle, Alfortville (94)
4.— Յ. Արապեան,
108 Eotons neek Rd. Northport, N.Y.
11708 (U.S.A.)

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ընտանեկան խնջոյք մը կազմակերպած է Յունուար 7ին, Օհանջանեան ակումբը:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

Մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն փոքրիկներուն կողմէ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, վիճակահանութիւն, Կաղանդ Պապան բեմին վրայ գեղեցիկ նուէրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Մուտքը ազատ է

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան: Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար:

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին:

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պոմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7ին, ժամը 3ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ծնունդի առաւօտը (Դեկտ. 25) ժամը 9.30ին զուտ հայկական յայտագիր՝

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Դեկտ.) ժամը 21ին ընկեր Վ. Աւիգեանին բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին,, ընկեր Պ. Քիւլչէեանի բնակարանը, 131, Րիւ Ռոժէ Սալէնկրօ (Շաւիլ): Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ-ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ-խնջոյք մը:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամարի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ:

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Կը նախագահէ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՐՈՊԷՌ
Սոզի տը Շառլօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար:

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17.30ին, Պուլվ. Րոզէն դեղարանին դիմացը ժամը 17.45ին, Հոփիթալ Պերսի՝ ժամը 18ին:

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ:

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն 290 թիւ օթօպիւսը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ
22
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
22 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11092
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.092

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՍԻ ՍԻՐՏԸ ԼՌԵՑ ԲԱՅՑ...

Սիրտ մը լռեց հեռաւոր Ափրիկէի մէջ, սիրտ մը որ 18 օր է հեւ ի հեւ կը պահէր աշխարհի բոլոր սիրտերը :

Սիրտը, որ լռեց, յոյսի եւ լոյսի մայրաքաղաքի վերածած էր Քափը: Յոյս՝ նոր կեանքի մը, լոյս գիտութեան հրաշքներու :

Տասնեւութ օր առաջ, քաջ բժիշկներ կը փորձէին արտակարգ գործողութիւն մը, 59 տարեկան հիւանդի մը պատուաստելով, 23 տարեկան հազիւ մեռած աղջնակի մը թարմ սիրտը : Գործողութիւնը աննախընթաց էր, ու մարդիկ չէին կրնար չհիանալ այդ վիրաբուժներու անհաւատալի վարպետութեան վրայ, մատներու ճկունութեան, որոնք կրնային անսովոր արագութեամբ մը, սիրտ մը հանել մէկ մարմնէն ու դնել ուրիշ մարմնի մը մէջ, առանց երկվայրկեան կորսնցնելու :

Ու բոլորը, ամէն կողմէ, տասնեւութ օրէ ականջ դրած էին այդ սրտին, որ նոր աշխարհ մը կը բանար մարդկութեան առջեւ :

Հակասութիւնը աշխարհի, երբեք պիտի չդադրի զարմացնելէ մարդիկ : Նոյն օրն էր, որ Քափի մէջ, մարդիկ պրկուած ջիղերով, լարուած ուշադրութեամբ, պայքարելով ժամանակին ու բնութեան դէմ, կեանք մը կը փորձէին փրկել, մինչ փարիզեան արքայական արուարձանին մէջ, մանուկ մը կը սպաննուէր վայրագօրէն, մէկուն կողմէ որ նոր հեռացած մանկութենէն չէր հասած չափահասութեան :

Ի՞նչ կ'արժէ կեանք մը :

Ռումբերը որ կը տեղան երկինքներէն անխնայ կը սպաննեն, բայց անոնք ոճրագործ չեն, քանի որ յանուն ազատութեան կը տարուին պայքարներն ու ջարդերը :

Հազարաւորներ կը մեռնին, ամէն օր, ամէն ժամ, անհաշիւ :Ու անդին գերմարդկային ճիգեր կը թափուին մէկ կեանք, միայն մէկ հատիկ կեանք փրկելու համար :

Մահը դաժան է, մանաւանդ Ծնունդի նախօրեակին: Ու այս մահը, աւելի դաժան :

Տարին ալ որ կը մեռնի դրոշմուած կը մնայ սակայն Քափի այս հիւանդով : Տարին, որ կը մեռնի, այս յոյսի սրտովն է որ պատմութեան պիտի անցնի, ոչ թէ սթերլինկի մը անկումով, Հանոյի ռումբերով, կամ Պրիւքսէլի ձախողութիւնով : Եւ լաւ որ այդպէս է: Ի վերջոյ կարեւորը՝ կեանքն է :

Քափի հիւանդը մեռաւ :

Հրաշքը կը մնայ հրաշք :

Մարդիկ կը սպաննեն, կը ջարդեն, բայց անդին ուրիշներ, տիւ ու գիշեր իրար խառնած, կը փորձեն մէկ կեանք փրկել : Այս է յոյսը, զոր մարդկութիւնը կուտայ մեզի, այսօր, յոյս բերած տարեդարձի մը նախօրեակին :

Քափի սիրտը լռեց: Չի նշանակեր թէ ձախողած է եւ անյոյս է փորձը, վասնզի հիւանդը միայն սրտէն հիւանդ չէր :

×

Ծնունդ է քանի մը օրէն, բայց յանկարծ տխրութիւն ու կասկած բերաւ Քափի մահը :

Յոյսի սիրտը լռեց, բայց բերած յոյսը կը մնայ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԽՕՍԵՑԱՒ

ԻՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՊԱՐԶԵՑ

Տխուր ու յուզուած, Յունաց Թագաւորը առաջին անգամ ըլլալով յայտարարութիւն մը ըրաւ, Հռոմի մէջ, անգլերէն լեզուով :

— «Բանակցութեանց պատճառով ցարդ լռութիւն պահեցի Յունաստանէն մեկնելէս ի վեր : Բայց դէպքերը այնպէս են որ անհրաժեշտ կը նկատեմ յստակ դարձնել իմ դիրքս իմ ժողովուրդիս եւ աշխարհի առջեւ : Կը փափաքիմ Յունաստան վերադառնալ : Բայց պէտք է ապահովութիւն ստանամ որ երկիրս կրկին խորհրդարանական ժողովրդավարութեան ճամբուն վրայ է : Բացէ ի բաց չընդդիմացայ Ապրիլ 21ի դէպքերուն : Եթէ ընէի, արիւնահոսութիւն պիտի ըլլար : Այն ատեն չհեռացայ որովհետեւ կը յուսայի, մնալով, որ կը համոզեմ իշխանութիւնը ձեռք առնողները, որ երկրին մէջ, արագօրէն ժողովրդավարութիւն կը բերեն :

« Յեղափոխական այս կացութեան առջեւ պատեհութիւն տուի անոնց որոնք իշխանութեան գլուխ էին, որ գործադրեն այն մտադրութիւնները զորս արտայայտած էին : Բայց քանի ամիսները կ'անցնէին, աւելի յստակ կը դառնար որ այդ մտադրութիւնները այլափոխուած էին : Այն ատեն է որ որոշեցի գործի անցնիլ : Ձախողեցայ : Իմ պարտականութիւնս կը մնայ սակայն խորհրդարանական կեանքը վերահաստատել Յունաստանի մէջ :

« Մէկ պայման կը դնեմ Յունաստան վերադարձիս, իբրեւ Պետութեան ղեկավար.— Իշխանութեան գլուխ եղող կառավարութիւնը պէտք է ժամանակացոյց մը ճշդէ կանոնաւոր ժողովրդավար քաղաքական կեանքի մը վերահաստատման համար : Պէտք է որ ընդունելի թուական մը ճշդուի նոր Սահմանադրութեան մը հրապարակման համար : Պէտք է նաեւ մօտակայ թուական մը ճշդել որ հանրաքուէ մը ըլլայ Սահմանադրութեան վրայ : Վերջապէս հարկ է որ յոյն ժողովուրդը ապահովութիւն ստանայ որ պիտի կարենայ կրկին օգտագործել իր հին իրաւունքը իր կառավարութիւնը ընտրելու :

« Ներկայիս ոչ մէկ իրական իշխանութիւն ունիմ : Բայց իմ որոշումիս զօրավիգ կենալու համար, ունիմ փափաքը զոր որեւէ յոյն քաղաքացի ունի, ազատութեան մէջ ապրելու :

« Կ'ընդունիմ այն վտանգները որոնց առջեւ կը գտնուիմ Դեկտեմբեր 13ի որոշումովս : Այդ որոշումը տուի հպարտութեամբ ժողովուրդիս համար : Ընտանիքս բաժնեց այդ վտանգները տագնապի պահուն : Հռոմ հասանք այն վճռականութեամբ որ լուծում մը կը գտնենք յունական հարցին : Երանի թէ Աթէնքի իշխանութեան գլուխ եղող կառավարութիւնը հասկնար մեր նպատակները, ազգ. հաշտարար ոգիով, որպէսզի Յունաստան վերադարձս ժողովուրդիս եւ աշխարհի համար երաշխաւորութիւն ըլլայ որ կարգը, օրինականութիւնը եւ ժողովրդավարութիւնը նախապատուութիւն ունին Յունաստանի մէջ » :

Այս պաշտօնական յայտարարութեան կողքին, Թագաւորը յայտնած է նաեւ թէ Թագուհին երրորդ զաւակ մը կը սպասէ : Արդէն երկու զաւակներուն հետ (երեք տարեկան աղջիկ մը եւ եօթը ամսու տղայ մը) Դանիա պիտի մեկնի, տօնական օրերը իր ծնողքին հետ անցընելու համար :

Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն, գնդապետները հեռացած են բանակէն ամբողջովին նուիրուելու համար քաղաքականութեան :

Այս որոշումը զանազան բացատրութիւններու առիթ կուտայ: Նախ կ'ըսուի թէ քաղաքային դառնալով, գնդապետները կը ջնջեն խնդրոյ առարկայ կէտ մը, որ միշտ քննադատուած է արտասահման, ըստ որուն կառավարութիւնը մենատիրական էր եւ զինուորականներէ ղեկավարուած : Կ'ըսուի նաեւ թէ գնդապետներու այս որոշումը կը համապատասխանէ Թագաւորին փափաքին եւ ճամբայ կը բանայ հաշտութեան համար : Կամ վերջապէս գնդապետները կ'ուզեն այլեւս միայն քաղաքականութիւն ընել :

ՔԱՓԻ ՀԻՒԱՆԴԸ ՄԵՌԱՒ

ՊԱՏՃԱՌԸ ԴԵՌ ՅԱՅՏՆԻ ՉԷ

Հինգշաբթի վաղ առաւօտեան, հակառակ գերմարդկային ճիգերու Լուի Վաշանսքի, այն, որ նոր կեանք մը սկսած էր նոր սիրտով մը կը մեռնէր :

Շատ կանուխ է որպէսզի յստակ ըլլայ թէ ինչէ՞ն մեռաւ : Քննութիւնները կրնան պատասխան մը տալ : Մինչ այդ որ եւ է տուեալ չկայ ըսելու համար թէ Վաշանսքիի մարմինը մերժեց օտար սիրտը: Կրնայ ըլլալ որ զոհ գացած է թոքերու բորբոքութիւններու : Յիշենք որ շաքարախտ ալ ունէր : Անջատ այս բոլորէն, տարակոյս չկայ որ ինչ որ Քափի բժիշկները կատարեցին աննախընթաց է ու դուռ կը բանայ մեծ յեղաշրջումի մը սրտի պատուաստի մարզին մէջ :

Եթէ միայն գործողութիւնը նկատի առնենք, սիրտ մը մէկ մարմինէն միւսը անցընելու այնքան նուրբ եւ արագընթաց գործողութիւնը, այս պարագան կը բաւէ որ հիացում ունենանք Քափի բժիշկներու հանդէպ : Այսօր կրնայ չյաջողիլ, բայց հսկայ քայլ մը առնուած է, որու վերջնական յաղթանակը կասկած չի վերցներ :

Եւ ի վերջոյ ի՞նչպէս կարելի է հաւատալ որ 59 տարեկան այր մը կրնայ մերժել 23 տարեկան դեռատի աղջկան մը սիրտը ... :

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ

Իսրայէլի նախկին վարչապետը՝ Պեն Կուրիոն, կոչ ըրած է իր հայրենակիցներուն որ չափ դնեն այն դատումին զոր կ'ընեն նախագահ տը Կոլի վերջին յայտարարութեանց առթիւ :

Պեն Կուրիոնի համար ֆրանքեւսուրիամը զոր տուած է «Հաարեց» թերթը եւ յիշելէ ետք «այն նախատական եւ կըսկըծալի խօսքերը » զորս տը Կոլ ըսած է Իսրայէլի նկատմամբ, կ'ըսէ — « 1956էն ի վեր եւ մինչեւ Նոյեմբեր 23 (մամուլի ասուլիսի թուականը) ոչ ոք վատթարացում մը նկատեց Իսրայէլի եւ Ֆրանսայի յարաբերութեանց մէջ :

Պին Կուրիոնի համար ֆրանքեւսուրիական զեկոյցը գոհացում չի տար արաբական պահանջներուն, այդ պատճառով նախկին վարչապետը կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները որ խուսափին որեւէ արարքէ որ կրնայ վնասել Փարիզի եւ Թել Ավիվի յարաբերութեանց : « Պէտք չէ մոռնալ որ Զօր. տը Կոլ Ֆրանսայի բանբերն է ներկայ տարիներուն եւ իւրաքանչիւր տարի կրնայ վճռական ըլլալ մեր կացութեան եւ ապահովութեան համար » :

ՏԽՐՈՒՆԻ.– ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Դեկտեմբեր 20–ին, Լարիպուազիէր հիւանդանոցին մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան մահկանացուն կնքած է Հրանդ Բալուեան :

Ողբացեալը ծնած էր Պոլիս 1904ին, յաճախած է Էսայեան եւ Կեդրոնական վարժարանները :

Փարիզ հաստատուած 1922էն ի վեր, մասնակցած է մտաւորական կազմակերպութիւններու՝ Ցարդգող, Գրողներու Միութիւն եւն.: Հրատարակած է « Զըւարթնոց » ամսաթերթ եւ տարեգիրք ընդհատաբար, որուն աշխատակցած են ծանօթ գրագէտներ :

Պատերազմէն ի վեր գրատուն մը ունէր, Փարիզի կեդրոնը : Տուած է բազմաթիւ դասախօսութիւններ Փարիզ եւ դուրսը : Աշխատակցած է «Յառաջ»ի եւ զանազան թերթերու :

Քանի մը տարի վարած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հայաստան»ի խմբագրութիւնն ու վարչութիւնը, երբ ամսաթերթ էր :

Ողբացեալ Հրանդ Բալուեան ծանօթ դէմք մըն է Փարիզի հայ մտաւորական կեանքին մէջ, որ օրէ օր կը կորսնցնէ իր երբեմնի ծաղկուն վիճակը: Միշտ ներկայ էր, երբ բանախօսի կամ դասախօսի պէտք ըլլար, զանազան հաւաքոյթներու մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 11ին:

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին, քրոջը եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ եւ Իսրայէլ շատ կարեւոր համաձայնագրեր ստորագրեցին եւ Ռումանիոյ վարչապետը ընդունեցաւ նաեւ Իսրայէլ երթալ պաշտօնական այցելութեան 1968ին :

ՓԵՔԻՆ կը ճշդէ որ Ազգ. ազատագրման ճակատը Հարաւային – Վիէթնամի բուն կառավարութիւնը կը նկատէ : Միւս կողմէ Ազգ. Ազատ. Ճակատի նախագահը յայտարարած է թէ ամերիկեան առաջարկները խաբէութիւն են պարզապէս :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ, նախագահ Թիէօ անգամ մը եւս յայտարարեց թէ երբեք պիտի չճանչնանք էՖ էԼ էՆը (Վիէթքոնկ) :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Պրաուն յայտարարած է երեսփոխանական ժողովին որ ֆրանսական վէթօն ծանր հարուած մը բերաւ ֆրանքեւանգլիական յարաբերութեանց :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Շառլ իշխանը իր մայրը (Թագուհին) պիտի ներկայացնէ Աւստրալիա, հոգեհանգստեան արարողութեան որ պիտի կատարուի վարչապետ Հօլթի յիշատակին: Կառավարութեան կողմէ ալ ներկայ կ'ըլլայ Արտաքին Նախարար՝ Պրաուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովը փակեց իր նստաշրջանը, արձակուրդի առթիւ : Ընդդիմադիր երեսփոխանները շատ դժգոհ են որ կառավարութիւնը բացատրութիւն չէ տուած եւ վիճաբանութեան նիւթ չէ դարձուցած Պրիւքսէլի ֆրանսական վէթօն, Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ լուր կը տարածուի որ Ծնունդի նախօրեակին, Ճոնսըն կրնայ Հռոմ հասնիլ ու Պապին հետ տեսնուիլ : Լուրը չէ հաստատուած, մինչ Ճոնսըն Աւստրալիա մեկնած է Հօլթի հոգեհանգստեան :

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ»ՆԵՐՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Մեր դարասկիզբին արեւմտահայ հանրային – քաղաքական կեանքը կ՚աշխուժանայ : Այդ աշխուժացումին արտայայտութիւններէն մէկը մամուլի, գրականութեան եւ հրապարակագրութեան զարգացումն էր, որ օտար դարաւոր լուծէն Հայութիւնը ազատագրելու, ժողովուրդը լուսաւորելու եւ ինքնագիտակցութեան մղելու նպատակը կը հետապնդէր : Աննախընթաց զարթօնք մը արձանագրեց արեւմտահայ մտաւորականութիւնը՝ ուսուցիչներ, գրողներ, գործիչներ եւ հրատարակիչներ : Գրուեցան բազմաթիւ ուշագրաւ պատմական եւ գիտական ուսումնասիրութիւններ, գրական տաղանդաւոր ստեղծագործութիւններ, սակայն այդ բոլորը հրապարակ հանելու, ժողովրդական լայն խաւերուն մատչելի դարձնելու ճամբուն վրայ կեցած էր օսմանեան դաժան գրաքննութիւնը : Եւ տարիներ չարունակ հայ մտքին հրաշալի արգասիքը կ՚երթար դետեղուելու եկեղեցիներու եւ մատենադարաններու փոշիոտ մագաղաթներու կողքին, արգիլելով նաեւ հայ ստեղծագործ մտքին յետագայ զարգացումը : Գիտակից եւ ազատատենչ սերունդ մը պատրաստելու նպատակով կ՚օգտագործուէին բոլոր հնարաւոր միջոցները՝ դպրոցներու եւ ակումբներու լսարանները, սակաւաթիւ հայերէն պարբերականներուն էջերը եւայլն : Պատահական չէ, որ այդ ժամանակաշրջանին արեւմտահայ մտաւորականներուն ուշադրութիւնը գրաւեց դեռ հինէն տարածում գտած տարեցոյցին սեռը : Ճիշդ է, որ հինգ հարիւր տարուան պատմութիւն ունեցող հայկական տարեցոյցը, առաջ իր բովանդակութեամբ հիմնականին մէջ կրօնական , սահմանափակ կենցաղային, հակագիտական եւ յետադէմ էր եւ միջնադարեան իր տարազով ոտք դրած էր Ի. դար, բացառութեամբ քանի մը տարեցոյցներու՝ « Ընդարձակ տարեցոյց Ս. Փրկչի Ազգային Հիւանդանոցի», Կ. Պոլիս, 1889 – 1920 կամ «Ընդարձակ տարեցոյց Արեւելեան Որբանոցի», նոյնպէս Կ. Պոլիս, 1897 – 1915, որոնք գիտական եւ պատմական որոշ հետաքրքրութիւններ ներկայացնելով հանդերձ, աւելի բարեգործական առաջադրութիւններ ունէին : Տարեցոյցը գրաւեց արեւմտահայ մտաւորականութեան ուշադրութիւնը իբրեւ ժողովուրդին վրայ ներգործող զէնք մը: Խելացի ձեռքերէ ելած տարեցոյցը ամբողջ տարին ընթերցողներուն սեղանի գիրքը դառնալով, մեծ օգտակարութիւն կրնար ունենալ :

Արեւմտահայ հրապարակագիրներէն առաջինը գրագէտ, ականաւոր բանասէր Թէոդիկի վիճակուած էր լուրջ յեղաշըրջում մը մտցնել հայ տարեցոյցին ասպարէզին մէջ: Թէոդիկ 1907ին Կ. Պոլսոյ մէջ հիմնեց իր «Ամէնուն Տարեցոյցը », որ տարուէ տարի աւելի կատարելագործելով, կարողացաւ դարձնել այդ ժամանակաշրջանի պատմական եւ գրական կարեւոր խնդիրներուն բարձրութեան վրայ կեցած, հայ մամուլին տարեկան լաւագոյն պարբերական հրատարակութիւններէն մէկը: Թէոդիկի յաջողութիւնը այնքան ակնառու էր, որ ան չատ շուտով ունեցաւ բազմաթիւ հետեւորդներ արեւմտահայ անուանի գրողներու եւ հրապարակագիրներու շրջանակին մէջ: Այսպէս, հետեւելով « Ամէնուն Տարեցոյցներ»ուն օրինակին, Վահան Փափազեան (Լիլա) 1909ին հրատարակեց «Տարեցոյց Լիլա»ն, անուանի երգիծաբան Երուանդ Թոլայեան 1910 – 1930ին՝ «Կավռօշին տարեցոյցը» , Մերուժան Պարսամեան 1910 – 1913ին՝ « Մեր տարեցոյցը», Երուանդ Օտեան 1912ին՝ «Ապուշներու տարեցոյցը» եւ, վերջապէս, Դ. Վարուժանի եւ Յակոբ Սիրունիի խմբագրութեամբ 1914ին լոյս տեսաւ «Նաւասարդ»ը, բոլորն ալ Կ. Պոլսոյ մէջ :

« Ամէնուն Տարեցոյց»ին հրատարակութեան ժամանակ գրական պարբերականի մը պակասը խիստ զգալի էր ,քանի որ նման պարբերական մը պիտի նպաստէր գրականութեան զարգացման: Թէոդիկ այդ բացը ձեւով մը գոցեց իր տարեգիրքով՝ անոր էջերուն մէջ հրատարակելով հայ անցեալի գրողներու լաւագոյն, ինչպէս նաեւ նորագոյններու անտիպ ստեղծագործութիւնները՝ բանաստեղծութիւններ, արձակ գործեր, հրապարակագրական յօդուածներ : Տարեգիրքը կարեւոր դեր կը կատարէ հայ հեղինակներու, հայ ստեղծագործական մտքին համախմբումին համար :

« Ամէնուն տարեցոյց»ներու երբեմն մինչեւ 700ի հասնող էջերուն մէջ տեղ կը տրուէր արտասահմանի, Կ. Պոլսոյ եւ գաւառներու , ինչպէս նաեւ արեւելահայ գրողներու եւ մտաւորականներու գործերուն, իրենց նամակներուն, հին ու նոր լուսանկարներուն, որով տարեգրքին արժէքը միայն գրական չէր ըլլար, այլ կ՚ըլլար նաեւ պատմագիտական եւ վաւերագրական : Հայագիտական արժէքաւոր նիւթ ամբարելու նպատակով , Թէոդիկ թղթակցական լայն կապեր հաստատած էր զանազան երկիրներ ապրող հայ մտաւորականներու հետ : Ժամանակակիցներէն մէկը կը գրէ, թէ ինչպէս «... Մաշած թերթ մը, գիրք մը, ձեռագիր մը առնելու համար քանի անգամ կ՚երթար Թէոդիկ ծանօթի մը տունը, որքան ուշադրութեամբ կը թափառէր մատենադարաններու մէջ գիրք մը տեսնելու համար եւ որքան խնամքով կը հարցափորձէր մէկը, որ անցեալ դէպքի մը վկան եղած էր, կամ ժամանակակիցը հանրային կեանքի մէջ անուն ունեցող անձնաւորութեան մը» :

Այս ձեւով է ահա, որ արեւմտահայ կեանքին չատ արժէքաւոր վաւերագիրներ պահպանուած եւ մեզի հասած են, հրապարակուելով « Ամէնուն տարեցոյցներու» էջերուն մէջ 1907–1929ի թուականներուն : Իր հրապարակած վաւերագիրներուն երբեմն Թէոդիկ չատ արժէքաւոր ծանօթագրութիւններ կցած է, որոնք աւելի եւս հաւաստի դարձնելով նիւթը, կը վկայեն տաղանդաւոր բանասէրին խղճմտութեան եւ ձեռնհասութեան մասին :

Թէոդիկի մեծ հետատեսութեան պարտական ենք այսօր մեր ժողովուրդին այնպիսի գիտական, վաւերագրական արժէքներուն համար, որոնք կը վերաբերին Մեծ Եղեռնին զոհ գացած մեր բազմաթիւ արեւմտահայ մտաւորականներուն : Հրատարակած է Գր. Օտեանի «Ընտանեկան նամակները », Ներսէս Պատրիարքի եւ Խրիմեան Հայրիկի զանազան նամակները, ինչպէս նաեւ Իզմիրլեան Պատրիարքի աքսորավայրէն յղած ուշագրաւ նամակները, միեւնոյն ատեն հրատարակած է Դ. Վարուժանի, Ռ. Սեւակի, Տ. Չրաքեանի, Թլկատինցիի , Ե. Սրմաքէշխանլեանի եւ արեւմտահայ միւս տաղանդաւոր երիտասարդ գործիչներու նամակները, յուշերը , որոնք կարեւոր են բացայայտելու համար անոնց ստեղծագործական հայեացքները :

Տարեցոյցին մէջ քիչ չեն այնպիսի նիւթերը, ինչպէս, օրինակ, «Զօհրապն ինքն իր մէջ», «Մրմրեան ինքն իր մէջ», «Եր. Օտեան ինքն իր մէջ», «Զիֆթէ Սարաֆ ինքն իր մէջ», «Ե. Թոլայեան ինքն իր մէջ», «Հ. Ասատուր ինքն իր մէջ», «Սիպիլ ինքն իր մէջ», «Բ. Քէչեան ինքն իր մէջ», « Յ. Ալփիար ինքն իր մէջ», «Յ. Պարոնեան ինքն իր մէջ», «Պ. Դուրեան ինքն իր մէջ», «Ռ. Պէրպէրեան ինքն իր մէջ», «Ե. Տէմիրճիպաշեան ինքն իր մէջ», «Լ. Բաշալեան ինքն իր մէջ», «Արտ. Յարութիւնեան ինքն իր մէջ », ինչպէս նաեւ Ինտրայի, Ալիշանի եւ միւսներու մասին՝ յետագայ տարիներուն :

Թէոդիկի տարեցոյցներուն մէջ հարուստ նիւթ և ատաղձ ամբարուած է հայ թատրոնին, ճարտարապետութեան , երաժշտութեան եւ արուեստի այլ ճիւղերուն մասին : Անկարելի է մեծ ուշադրութիւն չդարձնել տարեցոյցի էջերուն մէջ հրապարակուած հայ բեմի վարպետներու կենսագրականներուն ,կամ ,օրինակ, Մ. Մնակեանի ուշագրաւ նամակը դերասանին կոչումին մասին, Տիկին Սիրանոյշի յուշերուն, ոտանաւորներուն, Կոմիտասի՝ գողտրիկ բանաստեղծութիւններուն, անոր անտիպ երգերուն եւ երաժշտագիտական յօդուածներուն :

Մեր պատմութեան համար հազուագիւտ նշանակութիւն ունին Կոմիտասի , Մնակեանի, Վարուժանի, Խաճանեանի , Կամսարականի եւ ուրիշներու ձեռքով գրուած ինքնակենսագրականները :

Թէոդիկի տարեցոյցները մեծապէս գնահատուած են անցեալին : Անոնք արժանացած են հայկական հանրագիտական նկատուելու պատիւին :

Մ. ԱԴԱՆԱԼԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՆԵԶՐԱԿԱՆ ԾՈՎՈՎ

Զ.

Մարտիրոս Երզնկացին «աշխարհը բոլորեց » նաւարկելով Քրիստափոր Քոլոմպոսի հետ :

Այդ միայն այդպէս է, քանի որ նա էր եւ ուրիշ ոչ ոք, որ 1493 թուականի Սեպտեմբերի 25ին, արդէն ոչ թէ անյայտ մի մարդ, այլ Սպանիայի Նորին Բարձրութիւն Իզաբելա Թագուհու ծովակալը , երկրորդ անգամ նաւարկեց նոյն ճանապարհը Հնդկաստան գնալու , եւ կրկին հասաւ այն հէքեաթային կղզիներին ու ցամաքին, որտեղ կապոյտ մշուշից ընդառաջ լողացին ցցաչէն ծովմէջ « քաղաքներ», կարմրամորթ , բարձրահասակ մարդիկ, փարթամ արմաւներ՝ պտուղներով, թութակներ ... եւ ապա սա 1493 թուականի միակ նաւարկութիւնն էր Ատլանտեան ովկիանոսով, եւ այսքան արեւմուտք ու հեռու՝ «աշխարհի չուրջը » : Ուրիշ ոչ մի նաւ այդ տարի, եւ նման ուղեւորութեան դուրս չեկաւ Քադիսից :

Արովհետեւ ոչ մի մարդ, Քոլոմպոսից բացի, չէր կարող ասել Մարտիրոսին, թէ՝ « Ես Համատարած ծովով եմ գնալու, եւ վաճառական մարդ չի մտնելու նաւս : Այսքան չատ մարդ, որ կան, նաւիս ծառայողներն են (այսինքն՝ ուղեւորութեանս նպատակին ծառայողներ): Մենք ձեռք ենք քաշել մեր արեւից , Աստծուն ապաւինել, ու եթէ բախտներս բանեց, աշխարհս ենք բոլորելու, այլ ճանապարհ չունենք ...» :

Բաւական է : Արդէն կարելի է դադար տալ որոնումներին, մտածել հանգիստ, ամրացնել այս անհաւանական թուացող ճամբորդութեան եզրայանգումները : Հէնց դրա համար, ես վերջին անգամ խնամքով հաւաքում եմ բոլոր հակառակ թուացող փաստերն ու առարկութիւնները, դրանցով զինուած, հարցնում եմ ինքս ինձ :

Իսկ եթէ սուտ է քո այդ Մարտիրոս Երզնկացին, նպատակ ունենալով, թերեւս, մասնակից համարուելու Նոր Աշխարհի՝ Ամերիկեան մայրցամաքի յայտնագործութեանը :

Ոչ, չի սուտ Մարտիրոս Երզնկացին : Իր ովկիանոսեան ուղեւորութեան համառօտ նկարագիրը, ինչպէս և ամբողջ ճամբորդութեանը , մինչեւ 1496 թուականի

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Սակայն ոչ մէկ կասկածելի դէմք նըշմարեց : Ինք իբրեւ ոստիկանատան պաշտօնեայ գրեթէ բոլոր լրտեսները կը ճանչնար եւ որքան ալ անոնցմէ փախնալիք բան մը չունէր, այսուհանդերձ նորէն զգուշութիւնը ձեռքէ չէր ձգեր :

— Մարդ չկայ, կրնանք հանգիստ սրտով խօսիլ, ըսաւ վերջապէս :

Սաթըք պէյի համբերութիւնը կը սկսէր սպառիլ, իր բարեկամին խորհրդաւոր ձեւերը իր հետաքրքրութիւնը սրած էին եւ ինք որ առտուընէ ի վեր այդ երրեակ սպանութիւններուն մեծ կարեւորութիւն մը չէր տուած, այժմ կ՚ուզէր ամէն մանրամասնութիւն իմանալ: Ուստի գարեջուրի գաւաթը պարպեց եւ ըսաւ.

— Շուտ պատմէ տեսնենք, չատ ժամանակ չունինք :

— Նախ սա ըսեմ որ զոհերուն ինքնութիւնը յայտնուեցաւ... երեքն ալ Երլտըզի մասնաւոր լրտեսներն են եւ կարեւոր լրտեսներէն :

— Ի՞նչ կ՚ըսես, գոչեց Սաթըք:

— Այո՛, մանաւանդ մին, Ահմէտ Սամի պէյ, Սուլթանին աչքին լոյսն էր... :

— Բայց ո՞վ են սպաննողները :

— Մինչեւ հիմա եղած քննութիւններէն կ՚երեւայ որ այս ոճիրը ո՛չ գողութեան եւ ոչ ալ անձնական վրէժխնդրութեան արդիւնք է, այլ կազմակերպուած գաղտնի ընկերութեան մը գործը: Եւ այս բանն է որ մեծ յուզում պատճառած է թէ՛ Երլտըզի մէջ եւ թէ ոստիկանութեան դուռը :

— Երէկուընէ ի վեր որեւէ հետք մը չգտնուեցա՞ւ :

— Բնաւ երբեք...: Ոճիրը գործուած տան տէրը հարցաքննեցինք երկար բարակ. տունը չարաթ մը առաջ վարձու տուեր է Նորկի Սոթիրիատիս անուն Յոյնի մը, որ ամբողջ տարեկանը կանխիկ վճարեր է ու հետեւաբար երաշխաւոր չէ տուեր: Ամէն կողմ փնտռեցինք այդ Նորկին ու տակաւին չկրցանք գտնել. յայտնի է որ այդ մարդը մեղսակից է, թէեւ ոճիրը գործողներէն չէ: Պարտիզպանին վկայութենէն կը տեսնուի որ երեք լըրտեսներուն ընկերացող երկու անձերը որոնք ապահովաբար սպանիչներն են, Թուրք են :

— Գաղտնի ընկերութեան խելքս չի հասնիր, ըսաւ Սաթըք, կնոջ խնդիր չըլլայ... :

— Չէ՛, կազմակերպութեան մը դիմաց կը գտնուինք եւ ատոր ապացոյցը ունինք, պատասխանեց Ալի Օսման :

ԳԼՈՒԽ Բ

M. A.

Երկու բարեկամները իրենց առջեւ դրուած գարեջուրի գաւաթները պարպեցին, մէկ մէկ հատ եւս ապսպրեցին, յետոյ ոստիկանութեան պաշտօնեան ձայնը ա՛լ աւելի ցածցնելով ըսաւ.

— Այո՛, այս ոճիրը մէկ երկու մարդու ձեռքով պատրաստուած բան չէ, եւ հաւանօրէն ոճիրներու չարքի մը սկզբնաւորութիւնն է որ պիտի չարունակուի :

— Եղբայր, քու երեւակայութիւնդ բորբոքեր է եւ ինքնիրենդ խորհրդաւոր վէպ մը կը յիչես, ըսաւ խմբագիրը թեթեւօրէն ժպտելով :

— Չէ, բարեկամ, պատասխանեց միւսը, վէպ չէ, այլ բուն իսկ իրականութիւնը :

— Բայց սա ապացոյցդ ըսէ՛ տեսնենք :

— Մտիկ ըրէ՛, Սաթըք, ինչ որ քեզի պիտի յայտնեմ գաղտնիք մըն է որ պէտք է քովդ պահես, որովհետեւ անոր յայտնութիւնը կրնայ մեծ փորձանք բերել թէ քու եւ թէ իմ գլխուս :

— Խօսէ՛ եւ վստահ եղիր վրաս :

— Երբ այս առտու երեք դիակներու զննութիւնը կատարուեցաւ, Տօքթ. Սալիմ փաշայի եւ Տօքթ. Սիմոն պէյի ձեռքով, դիակներէն մէկուն աջ ծիծին տակ մութ կապոյտ գոյնով նշան մը տեսանք. այդ նշանն էր երկու ֆրանսերէն գլխագիր էմ եւ Ա. եւ տակը 1 թուանշանը:

— Էմ եւ Ա. կրկնեց Սաթըք, ի՞նչ կրնան նշանակել այդ գիրերը:

— Մտիկ ըրէ՛, չարունակեց միւսը, գիտղնութիւնը առաջ տանելով՝ երկրորդ զոհին ծոծրակին վրայ գտանք նաեւ նոյն էմ եւ Ա. գիրերը եւ 2 թուանշանը... վերջապէս երրորդ դիակին ձախ սրունքին վրայ նոյն գիրերը դրոշմուած էին ներքեւը 3 թուանշանով... ի՞նչ կ՚ըսես ասոր :

— Զարմանալի՛ բան... բայց դուք ի՞նչ հետեւցուցիք ասկէ :

— Ասկէ մենք պարզապէս հետեւցուցինք որ այդ երեք մարդասպանութիւնները ծածուկ մարմինի մը կողմէ գործուած են եւ թէ այդ մէկ, երկու, երեք թուանշանները ցոյց կուտան թէ տակաւին պիտի ունենանք չորս, հինգ, վեց, եօթը եւ այսպէս չարունակական զոհեր, եթէ չյաջողինք կազմակերպութիւնը երեւան հանել :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(4 – Շար.)

փետրուարի 20ը, նա գրել է օր – օրին, իր համար : Այնպէս կը գրէր ընդարձակ մանրամասներով, յիշելով նաեւ հանդիպած մարդկանց անունները, անփոյթ չէր լինի Թուականները յիշատակելիս : Սա մի փոքրիկ մատեան է, փոքր գիրք ճամբորդութեան, համառօտ մի գիր, որ պիտի միայն Մարտիրոսին յիշեցնէր եղած կատարուածը : Եւ յետոյ, ի՞նչ մի մեծ բան էր այդ եղած – կատարուածը : Չէ՞ որ ոչ ոք այդ ժամանակ չգիտէր ու երկար դեռ չիմացաւ, որ գտնուած է մի նոր մայրցամաք, գտնուած է Ամերիկան : Ինքը՝ Քոլոմպոսը, եւ բոլորը, այդ ճամբորդութիւնը կոչում էին նաւարկութիւն աշխարհի շուրջը՝ Համատարած ովկիանոսով Հնդկաստան հասնելու համար : Մարտիրոսն էլ գրում է՝ «աշխարհս բոլորեցինք » : Ու այս ճիշդ այնպէս, ինչպէս ասում էր Քոլոմպոսը, եւ ինչպէս անուանում էին նրա յայտնի նաւարկութիւնները :

Այս է խնդիրը․ Հայ մի մարդ, Մարտիրոս Երզնկայի անունով, այն հեռու – հեռաւոր ժամանակներում ոտք է դրել ամերիկեան մայրցամաքին : Եւ դա եղել է 1493 Թուականին, Քրիստափոր Քոլոմպոսի հետ նաւարկելիս, ծովակալի երկրորդ՝ Սեպտեմբերի 25ին սկսուած նաւարկութեան ժամանակ :

Հիւանդ եւ տանջահար, Մարտիրոսը վերադարձաւ Սպանիա : Ետ բերող նաւը նորոգուելու կանգնեց, իսկ նա, տասնինը օր էլ այդտեղ մնալով, կազդուրուելով քիչ Թէ շատ, բաժանուեց ուղեկիցներից եւ գնաց՝ նորից ոտքով շարունակելու իր անհանգիստ ճամբորդութիւնը : Յոգնած ոտքերը նրան բերին հասցրին Սեւիլիա : «Որտեղ, — գրում է Մարտիրոսը,— Խաթունին տեսայ » :

Սեւիլիայում է եղել Խաթունը՝ սպանական Թագուհի, Նորին Բարձրութիւն Իզապելան : Երբ նրան լուր են տուել, Թէ մի հայ մարդ, որ ճամբորդել է ծովակալի հետ, տեսութիւն է խնդրում, Թագուհին կարգադրել է ընդունել անյապաղ :

Թագուհին դժգոհ է իր ծովակալից, որ խոստացել էր ոսկու եւ Թանկագին քարերի բեռներ, հարիւրաւոր կարմրամորթ ստրուկներ, բայց ուղարկել էր համարեա ոչինչ, մի երկու նամակ, Թէ կրկին եղել է Ճափոնիայում, Չինաստանում, Հնդկաստանում, որտեղ հասել է «Գանգէսի մօտիկ կղզիներին» : Դժգոհ է եւ չի ուզում հաւատալ, Թէ ծովակալ Քրիստափոր Քոլոմպոսը իրօք յայտնաբերել է Հնդկաստան տանող մի նոր ու կարճ ճանապարհ, հէքեաթային հարուստ կղզիներ ու երկիրներ :

— Բերէք Հային տեսութեան,— ասել է Թագուհին :

Մարտիրոսը պալատ է մտել շուրջբոլորն աչքարաց նայելով, զարմացած եւ հիացած, չիմանալով, Թէ ինչ պիտի խօսի Թագուհու հետ : Իր հեռու – հեռաւոր Հայաստան երկրի պատմութի՞ւնն անի, իր հայրենի Երզնկա արհեստաշատ, վաճառաշահ քաղաքի, որտեղ օդն է ուրիշ, լոյսն է ուրիշ, եւ մարդիկ այնքան հին են ու սիրելի իրենց խօսք ու լեզուով, իրենց ձեռագիր մատեաններով, քարաշէն ինքնատիպ շինուածքներով ... Հարազատ մարդիկ, լուրջ ու դժուար կեանքի սովոր, աշխարհի առջեւ սրտաբաց եւ աշխարհն իմանալու անկոտրում յամառութեամբ հարուստ : Թէ՞ պատմի, ասի իր տեսած երկրների, քաղաքների, ազգ ու ազգատակի գրոյցը ...

Բերել են Մարտիրոսին մեծ ու լուսաւոր, ոսկով, կերպասով, նկարով զարդարուն մի սրահ, կանգնեցրել բարձր աթոռին առանձին նստած Խաթունի առջեւ :

Նայել է Թագուհին նոյնպէս հետաքրքրութեամբ : Վերջին տարիների զարմանալի դէպքերի մէջ աւելի զարմանալի է Թուացել, որ այս հին Հայը, ելնելով իր հեռաւոր տնից ու աշխարհը ոտքով Թափառելով, հասել է այստեղ : Որ իր՝ Նորին Բարձրութիւն Իզապելայի ծովակալի հետ նա ելել գնացել, աշխարհն է բոլորել :

Թագուհին դարձել է Մարտիրոսին ․

— Ճի՞շդ է, որ Հայը նաւ է բարձրացել եւ ուղեւորուել այդքան հեռու :

Թարգմանել են լատիներէն : Մարտիրոսը լատիներէն պատասխան է տուել, որ ճիշդ է, բացել է իր մատեանը, ցոյց տուել այնտեղ գրուածը, «Նաւ մտանք Երեքշաբթի, եւ 67 օրում ...» :

— Ի՞նչ է տեսել այդ Հայը, երբ այնտեղ, իմ ծովակալի հետ, նրանք ոտք են դրել ցամաք,— հարցրել է Թագուհին :

Թարգմանել են լատին լեզուի : Եւ Մարտիրոսը պատմել է ամբողջը : Պատմել է հեռուից․ ծով – ովկիանոս, որ անեզր էր, կիզող էր արեգակը, եւ շոգ էր, եւ տապ, եւ ուրիշ էին աստղերը : Ահաւոր փոթորիկներ՝ է յիշել, որ առագաստանաւը տանում էին երկինք եւ նետում անդունդ՝ պատռուած ջրերի երախը, նաեւ այն նաւավարը, նաւի տէր մարդուն, որ ահ չունէր, եւ գիշեր ու ցերեկ տանում էր նաւը միայն իրեն յայտնի ճամբաներով : Յետոյ մտաբերել է ցամաքը․ «քաղաք»՝ ցցաշէն եւ ծովամէջ, կարմրամորթ բարձրահասակ մարդիկ, պտղառատ արմաւներ, Թութակներ :.. Եւ այն, որ շատ է մաշուել, հիւանդացել, այլեւս ուժ չի մնացել հայ որոնելու : Ապա նաեւ, որ ի ուրախութիւն՝ նաւիս տէրը նաւ է դարձրել եկած ճամբով, նորից աշխարհիս այս եզրը հասնելու : Ու նա, Մարտիրոսը, աղաչանք անելով, ահա, ետ է եկել երկիրդ :

— Այսպէս աշխարհս բոլորեցի :

Թագուհին, մօտենալով, նայել է Մարտիրոսին մօտիկից ․

— Չգիտեմ, իսկապէս ճի՞շդ է այդ ամէնը, ինչ ասացիր :

Թարգմանել են եւ դա Մարտիրոսը խոժոռուել է, վիրաւորուել : Նորից մախաղից հանելով ձեռագիր մատեանը, ասել է արժանապատուութեամբ ․

— Մենք՝ Հայերս, սրանցից գիր արուած մատեաններից շատ ունենք : Եւ շատ հին ժամանակներից : Եւ ամէն մի մատեան, որտեղ Հայոց է գիրը, սուրբ է մեզ համար : Ու այդ է, որ դրանց մէջ մենք միայն ճշդութիւնն ենք գրում : Եւ դրան վկայ է ամէն ուրիշ ազգ, ում պատմութիւնը կամ ում կեանքի որեւէ դէպք գրի ենք առել մի առիթով : Ինչպէս այս առիթն է :

Յետոյ Մարտիրոսը խոնարհ գլուխ է տուել, ելել պալատից : Եւ գոհ է մնացել, որ տեսել է Խաթունին, որ խօսել է եւ ասել այն, ինչ նոյնիսկ չէր մտածել երբեւէ ասելու :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(Վերջ)

ՀԻՆ ԼԵԶԵՐ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Ժամանակին այր ու կին մը կային : Այս այր ու կինը իրարու չէին հաւներ : Մարդը կնկանը կ'ըսէր յիմար, կնիկը՝ մարդուն :

Օր մըն ալ մարդը քանի մը քաշ իւղ ու բրինձ կ'առնէ, կուտայ մշակին շալկը, կը տանի տուն : Կնիկը կը բարկանայ :

— Է՛, երբ կ'ըսեմ յիմար ես, չես հաւատար : Այսքան իւղն ու բրինձը մէկ անգամէն ինչո՞ւ առիր բերիր : Հօրդ համար մեռելաճա՞շ կուտաս, Թէ տղուդ հարսանիքը կ'ընես :

— Ինչ մեռելաճաշ, ինչ հարսանիք ... ինչեր՝ կը խօսիս, կնիկ : Տար պահէ, Բարեկենդանի համար է :

Կնիկը կը հանդարտի, կը տանի կը պահէ :

Օրեր, շաբաթներ կ'անցնին : Կինը կը սպասէ, հա՛ կը սպասէ, Բարեկենդանը չի գար : Օր մըն ալ, դրան սեմին նստած՝ կը տեսնէ, որ մարդ մը արագ – արագ փողոցէն կ'անցնի : Ձեռքը ճակատին կը դնէ ու ձայն կուտայ ․

— Ախպէր, ախպէր, կեցիր նայինք :

Ճամբորդը կը նկատէ, որ այս կնկան խելքը պակաս է : Կը մտածէ, կենամ, տեսնեմ ինչ կ'ըլլայ :

— Դո՞ւ ես Բարեկենդանը, կը հարցնէ կինը ․

— Հա, ես եմ Բարեկենդանը, քոյրիկ ջան, ի՞նչ կ'ուզես :

— Այն կ'ուզեմ, որ մենք քու ծառադ չենք, քու իւղն ու բրինձը չենք կրնար պահել : Հերիք չէ՞ որքան պահեցինք, չե՞ս ամչնար, ինչո՞ւ չես գար ապրանքդ տանելու :

— Դէ, ի՞նչ կը նեղանաս, քոյրիկ ջան, ես ալ ճիշդ ատոր համար եմ եկեր : Ձեր տունը կը փնտռէի, չէի գտներ :

— Էհ, եկուր տար :

«Բարեկենդան»ը ներս կը մտնէ, իւղն ու բրինձը կը շալկէ եւ երեսը դէպի իրենց գիւղը՝ կ'առնէ կը քալէ :

×

Մարդը տուն կուգայ․ կնիկը կ'ըսէ ․

— Հա, Բարեկենդանը եկաւ, իր բաները տուի՝ տարաւ :

— Ի՞նչ Բարեկենդան, ի՞նչ բաներ․

— Է, այն իւղն ու բրինձը : Տեսայ որ վերէն կուգայ, մեր տունը կը փնտռէ, կանչեցի, լաւ մը խայտառակեցի, ինչ ունէր՝ շալակը տուի, տարաւ :

– Վայ քու տունը քանդուի ... երբ կ'ըսեմ յիմար ես, յիմար ես՝ է ... Ո՞ր կողմը գնաց :

— Ա՛յ, այն կողմը :

Մարդը ձի կը նստի, կ'իյնայ «Բարեկենդանի»ն ետեւէն : Ճամբան «Բարեկենդան»ը ետ կը նայի, կը տեսնէ ձիաւոր մը ձին քշելով կուգայ դէպի իր կողմը : Կը մտածէ, Թէ այն անխելք կնկան ամուսինը պէտք է ըլլայ :

Մարդը կուգայ կը հասնի իրեն :

— Բարի օր, ախպէր :

— Աստծու օր :

— Այս ճամբով մարդ մը չանցա՞ւ :

— Անցաւ :

— Ի՞նչ ունէր շալակը :

— Իւղ ու բրինձ :

— Հա, ան է : Ո՞րքան ժամանակ է :

— Բաւական ժամանակ է :

— ԵԹէ ձիս քշեմ կը հասնի՞մ :

— Ուրկէ՞ պիտի հասնիս․ դուն ձիով, ան ոտքով : Մինչեւ քու ձիդ չորս ոտքը փոխէ — մէկ երկու, երեք, չորս — ան երկու ոտքով՝ մէկ – երկու, մէկ–երկու, շուտ կը հեռանայ :

— Հապա ի՞նչպէս ընեմ :

— Ի՞նչպէս պիտի ընես : Կ'ուզես ձիդ Թող իմ մօտ, դուն ալ անոր պէս ոտքով վազէ, Թերեւս հասնիս :

— Հա, այդ լաւ ըսիր :

Վար կ'իջնէ, ձին կը Թողու անոր մօտ եւ ոտքով ճամբայ կ'իյնայ : Քիչ մը կը հեռանայ Թէ չէ, «Բարեկենդանը» շալակի իւղն ու բրինձը կը բեռցնէ ձիուն կռնակը, ինք ալ վրան կը նստի, ճամբան կը շեղէ, կը քշէ առաջ :

Իսկ մարդը կը քալէ, կը քալէ, կը տեսնէ չի հասնիր, կը դառնայ ետ : Ետ կը դառնայ, կը տեսնէ ձին ալ չկայ : Կուգայ տուն : Նորէն կը սկսին կռուիլ, մարդը իւղ ու բրինձին համար, կնիկը՝ ձիուն համար :

Մինչեւ այսօր ալ մարդ ու կնիկ կը կռուին դեռ : Մարդը կնկան կ'ըսէ՝ յիմար, կնիկը՝ մարդուն, իսկ «Բարեկենդան»ը կը լսէ ու կը ծիծաղի ...

ՅՈՎՀ․ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Նոր Տարուան Առթիւ

ՅԱՌԱՋ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Նոյն միջոցները Թէնարտիէներէն նամակ մը եւս առաւ, որուն մէջ կ'ըսուէր Թէ այնքան ժամանակ համբերած էր մեծ աղէկութիւն բրած ըլլալու համար, Թէ հարկ էր անմիջապէս 100 ֆրանք ղրկել իրեն, Թէ ոչ դուռնէն դուրս պիտի վռնտէր պզտիկ Քոզէթը որ նոր աղէկցած էր իր վտանգաւոր հիւանդութենէն, եւ Թէ պզտիկը ձմեռ ատեն ճամբաներու վրայ մնալով Թող երԹայ ինչ կ'ուզէ ըլլայ, եԹէ կ'ուզէ սատկի անգամ, հոգը չէր, եւայլն :

Հարի՛ւր ֆրանք, ըսաւ մտովի Ֆանթին : Բայց ո՞ւր կայ օրը հարիւր սու վաստկելու գործ մը :

— Օ՛ն, մնացածն ալ ծախենք, ըսաւ եւ սկսաւ բոզութիւն ընել Թշուառուհին :

ԳԼՈՒԽ ԼԸ․

Պ․ ՊԱՄԱԹԱՊՈՒԱՅԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն պզտիկ քաղաքներու եւ մասնաւորապէս Մ... քաղաքին մէջ կարգ մը երիտասարդներ կան որոնք Փարիզի մէջ տարին երկու հարիւր հազար ֆրանք վատնողի մը կերպարանքով հազար ֆրանք եկամուտ կը կրծեն գաւառի մէջ : Կատարելապէս չէզոք անձեր են․ կռատծ, հացկատակ եւ ոչինչ մարդիկ, որոնք քիչ մը երկիր, քիչ մը ծանծաղամտութիւն եւ քիչ մը խելք ունին․ սրահի մը մէջ կոշտ գիւղացիի կը նմանին, այլ գինետունին մէջ անոնց անձնիւրն ինքզինքն ազնուական կը համարի․ մարգագետիններս, անտառներս, գիւղացիներս կ'ըսեն․ Թատրոնի՝ դերասանուհիները կը սուլեն՝ ցուցնելու համար Թէ ճաշակի տէր մարդ են․ պահապան զօրաց պաշտօնատարներուն հետ կռիւ կը հանեն՝ ցուցնելու համար Թէ պատերազմիկ գիտեն․ որսորդութիւն կ'ընեն, կը ծխեն, կը յօրանջեն, կը խմեն, մուխ կը հոտին, գնդախաղ կը խաղան, կառքէն իջնող ճամբորդներուն կը նային, սրճարանի մէջ կ'ապրին, պանդոկը կը ճաշեն, շուն մը ունին որ սեղանին տակ ոսկորները կ'ուտէ եւ սիրուհի մը ունին որ սկաւառակները սեղանին վրայ կը դնէ, մէկ ստակին վրայ հոգի կուտան․ մօտան կը չափազանցեն, ողբերգութեան մը վրայ կը հիանան, կիները կ'արհամարհեն, հին կօշիկ կը մաշեն, Փարիզի մէջէն Լոնտոնի եւ Փոնթ ա–Մուսոնի մէջէն ալ Փարիզի երիտասարդաց նմանիլ կ'ուզեն․ տխմարութեան մէջ կը ծերանան, չեն աշխատիր․ օգուտ մը չունին եւ իրենց տուած վնասն ալ մեծ բան մը չէ :

Այս մարդերէն մին եղած կ'ըլլար նաեւ Թոլոմոյէս եԹէ իր քաղաքը մնացած եւ բնաւ Փարիզը տեսած չըլլար :

Այս տեսակ մարդիկ եԹէ աւելի հարուստ ըլլային,՝ կրնար ըսուիլ Թէ վայելչասէր են, եԹէ աւելի աղքատ ըլլային, կրնար ըսուիլ Թէ ծոյլ են : Բայց ոչ մին եւ ոչ միւսն էին, այլ պարզապէս պարապորդներ : Այս պարապորդներուն մէջ ձանձրալիներ, ձանձրացողներ, չարունակ երազողներ կան եւ քանի մըն ալ սրիկաներ :

Այդ ժամանակները վայելչասէրի մը հագուստն էր՝ մեծ օձիք մը, մեծ վզնոց մը, խաղալիկներով ժամացոյց մը, տարբեր գոյներով վրայ վրայի դրուած երեք ժիլէ՝ որոնց կապտագոյնը եւ կարմրագոյնը ներսէն կը դրուէին․ ձիթագոյն կարճաձեւ Թիկնոց մը որ ձողաձուկի պոչին նման պոչեր եւ երկու կարգ արծաթեայ կոճակներ ունէր՝ քով քովի կարուած եւ մինչեւ ուսը երկնցած․ աւելի բաց ձիթագոյն փանթալոն մը որուն երկու կողմի կարերուն երկայնութեամբը տեսակ մը զարդեր կը շինուէին․ այս զարդերուն Թիւը անորոշ, այլ միշտ անզոյգ էր․ մէկէն մինչեւ տասնեւմէկ կը հասնէր եւ այս սահմանէն բնաւ չէր անցներ : Աւելցուր ասոնց վրայ կօշկաձեւ մուճակներ որոնց ներբանը պզտիկ պայտեր ունէին․ երկայն գլխարկ մը որու եզրերը նեղ էին․ տրցակներու բաժնուած մազեր, ահագին գաւազան մը եւ Փոթիէի բառախաղերով համեմուած խօսակցութիւն մը : Զմոռնանք յիշել նաեւ պեխերը եւ կօշիկի խթանները, եւ ահա վայելչասէրի անթերի նկարագրութիւնը ունեցած կ'ըլլանք : Այդ ժամանակները պեխը քաղքենի եւ խթանն ալ հետեւակ ըսել կ'ուզէր :

Կը խօսինք այն ժամանակին վրայ ուր հարաւային Ամերիկայի հանրապետութիւնները՝ Սպանիոյ Թագաւորին դէմ, Պոլիվար՝ Մորիլլոյի դէմ կը կռուէին : Փոքրածիր գլխարկները Թագաւորական էին եւ Մորիլլօ կ'անուանէին․ ազատականները լայնեզր փեղոյրներ կը դրուէին, որոնք Պոլիվար կ'անուանէին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

Այրի Տիկին Ա. Հրանդ Բալուեան եւ զաւակները՝ Արմէկ եւ Ռիթա, Տէր եւ Տիկին Լորիս Բարաներան եւ զաւակը՝ Արա, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քիւրքճեան եւ աղջիկը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վահէ Քիւրքճեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միհրան Թէրզեան, Այրի Տիկին Պէաթրիս Տէրպէտէրեան, Օր. Էլիզ Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Պալիքեան, ինչպէս նաեւ Բալուեան, Թապաքեան եւ Տէր-Վարդանեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 20ին, Լարիպուազիէռ հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Դեկտ. 23), առաւօտ ժամը 10.45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօյի Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաւորականներու դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արարայի նահատակներու յիշատակին

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, Արարայի ճակատամարտի զոհերուն նուիրական յիշատակին:

Այս առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը խօսի՝ Հար. Թեմի Առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Արարայի անմահ նահատակներուն փառապանծ յիշատակը յարգանքի ու խոնարհումի կը հրաւիրէ՝ Հայ համայնքի բոլոր տարրերն անխտիր :

◆

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պոմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7ին, ժամը 3ին :

◆

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակց. վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ այս Կիրակի, Ս. Ստեփանոսի տօնին առիթով՝ Ս. պատարագի ընթացքին, քարոզէն անմիջապէս ետք, կը կատարուի Այսօր դասքի *եւ* Քրիստոս Աստուած Մերի *արարողութիւնը :*

Ս. պատարագի աւարտին՝ կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտամունք, հոգիներուն համար ՊԱԼԱԳԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Արժ. քհնյ. Հայրերու, եկեղեցւոյ բարերար՝ ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ:

Արարողութեանց կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու օրուան տօնը եւ յիշատակը եկեղեցւոյ եւ Ազգիս ծառաներուն եւ բարերարներուն :

Սկիզբը ժամերգութեան՝ 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11, Այսօր Դասք 11.20, հոգեհանգիստ՝ 11.45 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Քլերմոն - Ֆերանէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թիւթիւնճեան 25ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ «Հայաստան»ի եւ հարիւր ֆրանք Աղքատախնամին, իրենց հին եւ նոր ննջեցելոց յիշատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Դեկտ.) ժամը 21ին ընկեր Վ. Աւիզեանին բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արցութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին,, ընկեր Պ. Քիւլչեանի բնակարանը, 131, Րիւ Ռոժէ Սալէնկրօ *(Շաւիլ) : Կարեւոր օրակարգ :*

◆

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շարօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: *Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :*

◆

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն փոքրիկներուն կողմէ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, վիճակահանութիւն, Կաղանդ Պապան բեմին վրայ գեղեցիկ նուէրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Մուտքը ազատ է

◆

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 17ին: Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը 18ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԾՆՈՒՆԴ.— Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10.30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ :

◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ընտանեկան խնճոյք մը կազմակերպած է Յունուար 7ին, Օհանջանեան ակումբը :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Այրի Տիկին Գայեանէ Գասապեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանի, 50 ֆրանք Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, փոխան հոգեհանգիստի Կոթողեան ընտանիքի ննջեցեալներու հոգւոյն:

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ծնունդի առաւօտը (Դեկտ. 25) ժամը 9.30ին զուտ հայկական յայտագիր՝

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ - խնջոյք մը :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ *սրահին մէջ :*

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Կը նախագահէ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՐՈՊԷՌ
Սօզի տը Շաղօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17.30ին, Պուլվ. Րոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17.45ին, Հոփիթալ Պերսի՝ ժամը 18ին :

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն 290 թիւ օթօպիւսը, իջնել Ժարտէն Փարիգիէն :

Disques Vogue

“Folklore du Monde”

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են
L'ARMENIE *թիւ* CLVLX 199 (*խմբերգ*)
LE CAUCASE *թիւ* CLVLX 182 (*պարերգ*)
Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական
Թիւ 20114 (*Եկմալեան պատարագ*) — 20150 (*Կոմիտասեան պատարագ*)
20169 *եւ* 20172 (*զանազան տօներու երգեր*)

Ժողովրդական
Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (*սէնֆօնիք երաժշտութիւն*) — 10016 (*մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ*)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 - 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). *Գին՝ 30 Ֆր.*

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ - ՏՈՄՍԱԿ - ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ - ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ
23
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
23 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11093
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.093

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԱՐՕՏՑԱԾ ԵՆ ՄԵԶ

ՇԱՏ ԿԸ ԶԲԱՂԻՆ ՄԵԶՄՈՎ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ, ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Անդրադառնալով ծերակուտական Սատի Գոչաշի գիրքին, որ կը քրքրէ «թուրքեւհայ յարաբերութիւնները պատմութեան ընթացքին», Ճիհատ Պապան հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ .—

24 Ապրիլ, 1965ին, Պէյրութի Հայերը Ամերիկահայերէն քաջալերուած, հակաթուրք ցոյցեր ըրին Պէյրութի Սթատին մէջ, Թրքահայոց դէմ կատարուած ջարդերուն յիսնամեակին առթիւ : Լիբանանեան կառավարութիւնն ալ իր իսլամ անդամներով, պաշտօնապէս մասնակցեցաւ այդ ցոյցերուն : Այս յուշահանդէսին առթիւ, դրամներ հաւաքուեցան, քոմիթէներ կազմուեցան, հրատարակութիւններ եղան, եւ այս առթիւ Ժան Մըրբեան անուն Հայ մը (ԽՄԲ.— Հայր Յովհ. Մըրբեան) գիրք մը գրեց շատ ծանր բառերով պախարակելով Թուրքերն ու Թուրքիան : Թուրք մամուլը եւ Թուրքիոյ Հայերը ըմբռնեցին թէ Կիպրոսի տագնապալի օրերուն, նոր գրգռութիւն մը կուգայ Պէյրութէն եւ Սան Ֆրանսիսքոյէն, ուստի բարեացակամօրէն ջանացին հասկցնել թէ որքան անիմաստ եւ վնասակար էին այդ քինախնդրական խօսքերը :

ԺԱՆ ՄԸՐԲԵԱՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Ժան Մըրբեանի համաձայն, Իթթիհատը Տոքթ. Նազըմի բռնադատումով, կ'ուզէր համաթուրանական եւ համիսլամական քաղաքականութիւն մը որդեգրել, Օսմ. կայսրութեան մէջ ապրող բոլոր ոչ-թուրք տարրերը հաշուեյարդարի ենթարկելով, եւ անոնց տեղ արտասահմանի Թուրքերը երկիր բերելով : Աւելին ըլլալով, Մըրբեան կը պնդէ թէ Թուրքերը կը նախանձէին Հայերուն, որ տնտեսապէս եւ մշակոյթով աւելի յառաջդէմ էին իրենցմէ, եւ իբր այդ կ'ուզէին փճացնել զանոնք : Այս առթիւ իբր վկայութիւն կը յիշէ Տամատ Ֆէրիտի դաւաճանական յայտարարութիւնը 17 Յունիս 1919ին, Փարիզի մէջ, Համաձայնականներու Բարձրագոյն Խորհուրդին առջեւ, ուր Տամատ Ֆէրիտ իր ազգակիցները կը պարսաւէր, լոկ Իթթիհատի դէմ ունեցած թշնամութեան հետեւանքով :

Մըրբեանի գրքին մէջ կը յիշուին նաեւ Թրքատեաց մարդոց Անտրէ Մանտէլշթամի վկայութիւնները : Կ'ըսուի թէ Առաջին Աշխարհամարտին, Գերմանները «աչք գոցեցին» Հայոց ջարդերուն, եւ իբր այդ ցեղասպանութեան տեսակէտով, Հիթլէրէն առաջ Գերմանները Հայոց դէմ պատասխանատուութիւններ ունին :

Մըրբեան իր գիրքը կ'ամբողջացնէ յիշելով Ինէօնիւի վճռական եւ յամառ ընթացքը Լօզանի մէջ, Նալպեան Գերապայծառի, Յակոբ Թէրզեանի, Դաշնակ կուսակցութենէն Վարանդեանի երեւակայական վճիռները, Ֆրանսացի հարիւրապետ Սայնպէրքի եւ Լալեանի ծիծաղելի գաղափարները եւ գիրքերը, բոլորն ալ թըշնամական նկատումներով գրուած :

Ի ԽՆԴԻՐ ՀԱՅԿ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

1907ին, Փարիզի մէջ երբ Ահմէտ Րիզա պէյ համաժողով մը կը գումարէր, բոլոր Դաշնակները կը մասնակցէին իբր Դաշնակցական, եւ կը խմբուէին Ժընեւ հրատարակուող «Դրօշակ» թերթին շուրջ : Այդ մարդիկը այդ թուականներէն իսկ ջանքեր կը թափէին Հայկական անկախութեան համար : 1915ին, Զուիցերիոյ մէջ կը կազմէին Հայերու Օգնութեան Կոմիտէն, նոյն տարին, Հոկտեմբեր 3-ին, Պազէլի մէջ բանախօսութիւններ կը տրուէին եւ այդ դատին համար յաջորդական գիրքեր լոյս կը տեսնէին :

Արամ Անտոնեան, որ կը նկարագրէ Տէր Զօրի Հայոց ջարդը, իր գրքին մէջ կը յիշէ նաեւ խօսքերը Նազըմի պէյ անուն պաշտօնեայի մը, որ այդ թուականին հոն կը պաշտօնավարէր :

Աներեւակայելի եւ անհաւատալի ողբերգութիւններ կը նկարագրուին այդ գրքին մէջ, եւ Նազըմ անունը կրող Թուրքին վկայութիւնով, մարդկային տրամաբանութիւնը ըմբոստացնող ոճիրներ եւ սպանդներ կը պատմուին :

(Շար.)

“ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ” ԵՒ ՊԱՀԱԷՏՏԻՆ ՇԱՔԻՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ֆալիհ Րըֆքը Աթայ իր «Կիրակնօրեայ զրոյց»ին մէջ, «Անցեալ» խորագրին ներքեւ հետեւեալը կը գրէ .—

Հալիտէ Էտիպը Իսթանպուլէն Սուրիա կը տանէի, Պէյրութի վարժարանին մէջ որպէս տնօրէնուհի պաշտօնավարելու համար : Կայարանի մը մէջ Պահաէտտին Շաքիրի հանդիպեցանք, որ Արեւելեան կողմերէն կուգար : Ներկայացուցի Հալիտէ Էտիպին եւ ծանօթացան իրարու : Երբ Հալիտէ հանըմ շոգեկառք մտաւ, Պահաէտտին Շաքիր ըսաւ ինծի .

— Ուշադրութիւն ըրէ այս կնոջ : Կըրնայ նկարագիրդ խաթարել :

Անոր այս ազդարարութենէն ետք շոգեկառքը ճամբայ ելաւ եւ ես ալ մեր բաժնեակը վերադարձայ : Հալիտէ Հանըմ հոն ըսաւ ինծի .

— Շատ կը ցաւիմ, որ ստիպեցիր զիս ոճրագործի մը ձեռքը սեղմելու :

Երբ ռուսական բանակները դէպի Արեւելեան նահանգները կը յառաջանային, Հայ քոմիթաճիները տեղ – տեղ ըմբոստութիւններ կը կազմակերպէին : Անոնք, բանակը կռնակէն պիտի հարուածէին, Ռուսերուն ճամբան պիտի հարթէին, Արեւելքէն մինչեւ Կիլիկեան ափերը մեծ Հայաստան մը պիտի հիմնէին :

Օսմանեան պատմութեան ընթացքին, քոմիթէական շարժումները ժողովրդական շարժումներ չեն եղած երբեք : Ժողովուրդը անոնց ճնշումին ներքեւ՝ կը հպատակի ու կ'ենթարկուի : Բայց երբ ինքն իր վիճակին ձգուի, ընդհանրապէս, չուզեր որ հանգիստը խռովի, կը նախընտրէ խաղաղ ապրիլ : Այս առթիւ, Պահաէտտին Շաքիր գաղափարը յղացած էր Հայութիւնը բնաջնջելով՝ առաջքը առնել ապագային մեծ եւ ընդարձակ հայկական պետութեան մը կազմութեան : Չորրորդ բանակը այդ մտածելակերպը չէր բաժներ : Այն բանը, զոր իբրեւ միջոցառում կը մտածէր բանակը, Սպայակոյտի նախագահ Ալի Ֆուատ (Էրտէմ) ամփոփած էր օսմաներէնով բանաձեւուած հետեւեալ տարազին մէջ. «Հայկական մեծամասնութիւնները վերածել հայկական փոքրամասնութեանց » : Այսինքն՝ զանոնք ցրուել թրքական գիւղերու թուրք բնակչութեանց մէջ : Կամ ալ, այլ բացատրութեամբ, զանոնք հանել հաւաքական խմբաւորութեան մը վիճակէն : Իսկ Ամերիկան ուզած է որ այս բոլոր տարագրուողները առնէ եւ նաւերով փոխադրէ : Թերեւս ալ՝ ամէնէն ճիշդը այս մէկն էր : Եւ կամ երկուքը մէկանց ընել : Տարագրուողները ճամբան փճացեր էին ու կորսուեր : Չորրորդ բանակի շրջանին մէջ գտնուողները դէպի ներսերը առնուեր էին եւ մինչեւ այսօր Սուրիոյ հպատակ են կամ Լիբանանի : Հալէպի շուկային մէջ Թուրքերէնը հաստատողները մեր Հայերն էին :

Եթէ Արեւելքի մէջ Հայերը զանգուածային վիճակով մնացած ըլլային, անկասկած 1918ի դաշնագրէն ետք անմիջապէս Հայկական պետութիւն մը պիտի հիմնուէր այնտեղ : Եւ սակայն, այս զանգուածը ցրուած էր զանազան ուղղութիւններով եւ շատերն ալ երկրէն հեռացուած, այսպէսով ալ վտանգը չէզոքացուած կ'ըլլար, փարատած : Դէպքերը ցոյց կուտան, թէ այդ պարագային վտանգ չէր մնար :

Ցեղասպանութիւնը մարդկային ամենածանր յանցանքներէն մէկը կը նկատուի : Ցեղ մը, կրօնք մը կամ ազգային հաւաքականութիւն մը բնաջնջել եւ մէջտեղէն վերցնել … : Այս արարքը գործուած է Անտալուզիոյ մահմետականներուն դէմ, Պալքանեան պետութիւններուն կողմէ ալ՝ Թրքութեան դէմ, շարունակ : Հիթլէր նոյնը ըրաւ Հրէութեան դէմ : Ստալին ալ նոյն յանցանքը գործեց Խրիմի Թուրքերուն հանդէպ : Եւ սակայն, երբ ուրիշ միջոցներ գոյութիւն ունին՝ ինչո՞ւ այդ արարքը գործել, արատաւորուիլ : Մուսթաֆա Քեմալն ալ դէմ էր ջարդերուն ու սպանդին : Օր մը, Հալէպի Պարոն պանդոկին մէջ, զոր իբրեւ բանակատեղին ընտրած էր, կը հանդիպի լուսահոգի Հասան Ամճայի, երբ հոն կ'իջեւանի : Հասան Ամճա քաղաքական տարագիր մըն էր՝ Դամասկոսի մէջ : Ճէմալ Փաշա պաշտօն յանձնած էր իրեն՝ գործ եւ զբաղում գտնել տեղւոյն հայ որբերուն համար : Պարոն Օթէլի մէջ մնալուն պատճառն ալ այդ էր արդէն :

Մուսթաֆա Քեմալ հարցուցած էր Հասան Ամճայի .

— Դուք հոս ինչո՞վ կը զբաղիք :

Հասան Ամճա պատասխանած էր .

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՓԱՏՈՓՈՒԼՈՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՖԻԿԱՌՈՅԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆիկառոյի աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Յունաստանի վարչապետ՝ Փափատոփուլոսի հետ : Առաջին առթիւ լրագրողը հարցուցած է թէ ինչո՞ւ քաշուած են զինուորական ասպարէզէն, ու Փափատոփուլոս պատասխանած է .— « Այնպէս ըսին թէ հանգստեան կը կոչէինք բոլոր զինուորականները, որոնք մեզմէ բարձր աստիճան ունէին, զինեալ ուժերու հրամանատարութիւնը ձեռք առնելու համար : Յետոյ կ'ուզենք անջատել բանակը քաղաքականութենէն : Քաղաքական կուսակցութիւն չենք ուզեր հաստատել սակայն » :

Փափատոփուլոս կ'ըսէ թէ սահմանադրական հանրաքուէն պիտի կատարուի 1968ին եւ որքան կարելի է շուտ : Ինչ կը վերաբերի այն ներումին զոր նոր վարչապետը խոստացած էր Դեկտեմբեր 14ի իր մամուլի ասուլիսով, բոլոր արարքներուն համար որ գործուած են Դեկտ. 13-ին, Փափատոփուլոս կը ճշդէ .— «Նկատի առինք այդ հարցը, պիտի ընենք երբ որ կարելի ըլլայ ոչ թէ անոր համար որ կը վախնանք մեր կառավարութեան համար, բայց կ'ուզենք վստահ ըլլալ որ այս մարդիկը այլեւս չեն կրնար վնաս հասցնել : Մեր կառավարութեան ծրագիրը, այն է ինչ որ յայտարարեցինք Ապրիլ 21-ին : Պարզապէս աւելի արագ պիտի երթանք քան առաջ : Ինչ որ կ'ուզենք Պետութիւնը մաքրել է, վարչական մեքենան եւ տնտեսութիւնը վերակազմակերպել աւելի առողջ հիմերու վրայ :

Փափատոփուլոս կը բացատրէ թէ ի՞նչ կը հասկնան երբ յեղափոխութիւն բառը կը գործածեն .— «Կ'ուզենք ժամ առաջ վերջ տալ մեր ընկերութեան մէջ գոյութիւն ունեցող բաժանումներուն : Բառարանական ձեւով, յեղափոխութիւն բառը սա կը նշանակէ .— « Փոքր խումբ մը մարդիկ որոնք կ'ուզեն արագացնել ընկերութեան բարեփոխումը » :

Նոր վարչապետը կ'ըսէ նաեւ թէ «Նասրականութիւն » չէ իրենց ըրածը, այլ կ'ուզեն գործադրել ինչ որ ժողովուրդը կ'ուզէ եւ գիտեն թէ ի՞նչ կ'ուզէ ժողովուրդը : «Մեր տնտեսութիւնը, կ'ըսէ Փափատոփուլոս, ազատական տնտեսութիւն մըն է, հակակշիռով մը որ զայն ղեկավարէ ընդհանուր շահի տեսակէտով : Միայն անբարոյական շահերու դէմ ենք» :

Վերջապէս վարչապետին կարծիքն այն է թէ « յոյն ժողովուրդը Պետութիւն մը կ'ուզէ որ բոլորին ծառայութեան ըլլայ եւ մեր կառավարութիւնը ուրիշներու չափ կը հաւատայ ժողովրդավարութեան» :

× Տիկին Վլաչու, որ տէրն էր յոյն երկու մեծ թերթերու՝ Քաթիմերինի եւ Միսիմվրինի եւ որ հսկողութեան տակ կ'ապրէր Հոկտեմբեր 4էն ի վեր, յաջողած է փախիլ ու Լոնտոն հասնիլ : Մազերը ներկելով է որ Տիկին Վլաչու յաջողած է խաբել ոստիկանները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՓԷՆ հասած մանրամասնութեանց լոյսին տակ կը պարզուի թէ Վաշքանսքի մեռած է թոքերուն բարդութեանց հետեւանքով եւ ոչ թէ սրտի պատուաստէն : Ըստ Ֆրանսացի երկու բժիշկներու, երկու սխալ գործուած է թոքատապին ընթացքին :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ տեսակցութիւն մը տուած է ամերիկեան թերթի մը եւ այդ առթիւ յարձակած է Խորհ. Միութեան «ընկերվարութեան համախոհութեան պակասին » վրայ : Ըստ Քասթրոյի Քուպա ներկայիս կը գործադրէ իրական մարքսլենինիզմը ինչպէս իրենք կը հասկնան եւ ոչ համայնավարութիւնը այնպէս ինչպէս կը գործադրուի Խորհ. Միութեան, Չինաստանի եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ : Կարգ մը լուրերու համաձայն դաւ մը երեւան հանուած է Հաւանայի մէջ, զոր պատրաստած էր համայնավար «հին պահակախումբը » :

ՓԱՐԻԶԻ թաքսիները գործադուլ կ'ընեն Ուրբաթ իրիկուն ժամը 17էն 20 եւ Շաբաթ առտու 6էն 9, բողոքելու համար աշխատանքի իրենց պայմաններուն դէմ :

ԿԵԴՐՈՆԱՓՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը արգիլած է Մոնտի եւ Քանառ Անշէնէի մուտքը երկրին մէջ : Ոեւէ մէկը որ այդ թերթերէն մէկն ունենայ ձեռքը հետապնդումի պիտի ենթարկուի :

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գրասենեակները փակ պիտի ըլլան Շաբաթ կէսօրէ վերջերը, Յունուար 20էն սկսեալ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գիտուն մը որ Մոսկուայի համալսարանին մէջ դասախօս էր, քաղաքական ապաստան ուզած եւ ստացած է Հնդկաստանի ամերիկեան դեսպանատունէն :

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ չորս մտաւորականներ բանտարկութեան պատիժներ ստացած են (մինչեւ 15 տարի) դաւադրութեան յանցանքով :

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ի սկզբանէ անտի թարգմանութիւնը եղած է Հայութեան հոգեւոր մշակոյթին կարեւոր ճիւղը : Մեր թարգմանական պատմութիւնը զօդուած է գիրերու գիւտին պատմութեան հետ, որ 16 դարու անցեալ մը ունի : Արդարեւ, մեր գրչի մշակները սեփական գրականութիւն մշակելու զուգընթաց, նոյնիսկ, նախքան սեփական գրականութիւն ստեղծելը, ձեռնարկեցին թարգմանութեան (Աստուածաշունչ, հոգեւոր գրականութիւն, հին աշխարհի փիլիսոփայութիւն, գիտական գործեր եւայլն) :

Որոշ առումով, մեր թարգմանական գրականութիւնը կը դադրի զուտ ազգային երեւոյթ մը ըլլալէ : Թէ ինչ անգընահատելի ծառայութիւն մատուցած են մեր թարգմանիչ նախահայրերը աշխարհի մշակոյթին, կարելի է դատել միայն փաստէն, որ հին աշխարհի գրականութեան կարգ մը արժէքաւոր նմոյշներ կորսուած են, բայց մնացած են անոնց հայերէն թարգմանութիւնները, եւ այժմ կը գտնուին մեր մատենադարաններուն մէջ, ինչպէս, օրինակ, Զենոն Ստոյիկի եւ ուրիշներու աշխատութիւնները :

Նշենք նաեւ, որ ժամանակին գնահատուած է թարգմանչական աշխատանքը, ասոր վկայութիւնն է այն, որ մենք ունինք Թարգմանչաց տօն : Թարգմանիչները սուրբերու շարքին են դասուած եւ մեծարուած ըստ ամենայնի :

Ժամանակի ընթացքին թարգմանական արուեստը զարգացած է եւ ընդգրկած նոր ոլորտներ :

Մեր թարգմանիչները միշտ սիրած են գեղեցիկ, ճաշակաւոր արուեստի գործերը : Եւ միշտ թարգմանած են համաշխարհային գրականութեան լաւագոյն ստեղծագործութիւնները :

Թարգմանական գործը, բնականաբար, լայն ծաւալ ստացաւ մեր օրերուն : Օրինակ, վերջին տասնամեակներուն լոյս տեսան ութ հարիւր գործեր՝ թարգմանուած զանազան լեզուներէ :

Անշուշտ առաջին տեղը կը գրաւէ ռուս գործերու թարգմանութիւնը (Պուշկին, Կոկոլ, Տուրգենեւ, Թոլսթոյ, Մ. Կորքի, Էրենբուրգ եւ ուրիշներ) :

Հայ ընթերցողը իր մայրենի լեզուով ծանօթացած է հին աշխարհի բազմաթիւ գրական կոթողներուն, ինչպէս Հոմերոսի « Իլիական»ին եւ «Ոդիսական»ին (թարգմանուած հին յունարէն բնագրէն), ապա իտալերէն բնագրէն թարգմանուած Տանդէի «Աստուածային կատակերգութեան », Լուկրեցիոս Կարի՝ « Իրերու բնութեան մասին » փիլիսոփայական քերթուածին : Լոյս է տեսած Պոքաչոյի «Տեկամերոնը», երեք ստուար հատորով լոյս են տեսած Շէյքսփիրի երկերը Յովհ. Մասեհեանի թարգմանութեամբ, այնպիսի պերճ արուեստով, որ շէյքսփիրագէտներու վկայութեամբ, շէյքսփիրեան տողը կը հնչէ բնագիրին համազօր հմայքով եւ գեղեցկութեամբ : Շէյքսփիրի գործեր թարգմանած է նաեւ Խաչիկ Դաշտենց :

Հայ ընթերցողին սիրելի հեղինակներ դարձած են Սերվանդէսը իր անմահ « Տոն Քիշոտով», Սուիֆթը, Ռապլէն, Տեֆօն, Տիքընսը, Կէօթէն, Շիլլերը, Հայնէն, Պայրոնը, Յուայկը, Հիւկօն, Վոլթերը, Պալզակը, Զօլան, Սթենտալը, Ֆրանսը, Ֆլոպէրը, Ռոլանը, Մոփասանը, Շառլ տը Քոսթերը, Հրայզէրը, Լոնտոնը, Լոնկֆելլօն, Սենքեւիչը եւ բազմաթիւ ուրիշ գրողներ : Աւելցնենք, որ միայն Պալզաքի գործերը լոյս կը տեսնեն տասը հատորներով, ճէք Լոնտոնի երկերը տասներկու հատորով եւայլն :

Վերջին տարիներուն ուշադրութիւն դարձուեցաւ արեւելեան ազգերու գրականութեան : Մէկ քանի տարիներու ընթացքին հայերէնի թարգմանուեցան Լի կի էնի «Ընտանիքը» վէպը, հրատարակուեցաւ Ռապինտրանատ Թակորի «Պարտիզպանը» եւ «Գեթանջալին», թարգմանուած է անոր «Գորա» վէպը, Քրիշան Ջանդրիի երկերը, ապա՝ Օմար Խայեամի քառեակները, Հաֆէզի գործերը, Սաատիի արձակ եւ չափածոյ ստեղծագործութիւնները, Ռուտաքիի հատընտիրը, Ֆիրտուսիի « Զալ եւ Ռուդաբէն» , «Ռոստեմ եւ Մոհրապը», «Միրաւուշը», թուրք գրողներ Ազիզ Նեզինի երգիծական պատմուածքները եւ Սապահատտին Ալիի՝ «Մեր միջին սատանան » վէպը, ճափոնցի գրողներ՝ Տերու Տակակուրայի «Խակոնէի ջուրերը » եւ Ֆումիկօ Խայեասիի վեց պատմուածքները :

Լոյս տեսած են նաեւ «Եգիպտական պատմուածքներ », «Արժանթինեան պատմուածքներ», « Ուրուկուայեան պատմուածքներ», «Իրանական պատմուածքներ» եւ « Արաբական պատմուածքներ» հաւաքածոները :

Անցեալ տարի թարգմանուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ Ռոմէն Ռոլանի « Ժան Քրիսթոֆ» վէպին առաջին հատորը : Յաջորդ հատորները մամուլի տակ են եւ շուտով լոյս կը տեսնեն :

Մամուլի տակ են հետեւեալ կարեւոր գործերը՝ Ա. Մանձոնիի «Նշանուածները», Սըմըրսէթ Մոմի « Ստրկութիւն Մարդկային »եւ Ն. Քազանձակիի «Քրիստոսը կրկին կը խաչուի » ծանօթ վէպերը :

« Հայաստան » հրատարակչականը պարբերաբար լոյս կ'ընծայէ գործեր հետեւեալ գրագէտներէն .— Է. Հեմինկուէյ, Ո. Սարոյեան, Կրին, Մ. Տրիւոն, Վերքոր, Ա. տը Սէնթ Էքզիւպէրի, Լ. Արակօն, Ա. Մորավիա, Քելլերման, Ռեմարք, Պ. Անթրաս եւ ուրիշներ :

Ռուսերէնի թարգմանուած են Րաֆֆիի « Սամուէլ »ը, «Խենթը», Մուրացանի « Գէորգ Մարզպետունին » , Տէրենցի « Երկունք»ը, Յ. Պարոնեանի, Նար-Դոսի, Յ. Յակոբեանի, Ե. Չարենցի, Գ. Սարեանի, Արազի, Ալազանի, Յ. Շիրազի, Հ. Քոչարի, Ս. Կապուտիկեանի, Խ. Դաշտենցի, Ս. Այվազեանի եւ ժամանակակից այլ գրողներու ստեղծագործութիւնները :

Աշխարհ շատ ծանօթ չէ մեր միջնադարեան գրականութեան գոհարներուն, որով զանոնք պիտի թարգմանուին ռուսերէնի : Առաջին հերթին պիտի հրատարակուին ռուսերէնով Գր. Նարեկացիի « Մատեան ողբերգութեան » ընտիր հատուածները, Այգեկցիի, Գօշի առակները :

Ա. ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ԿԱՐԴԱՑԷՔ...

Հին սերունդը կարդալով կը սորվէր, իսկ նոր սերունդը կը սորվի առաւելապէս տեսնելով : Տեսնելով սորվիլը աւելի դիւրին է, անտարակոյս, քան կարդալով սորվիլը, բայց կարդալուն մէջ կան երկու որոշ առաւելութիւններ, որոնք տեսնելուն մէջ չկան : Նախ, ան որ կը կարդայ՝ ինքն իր ազատ կամքին տէրն է կարդալու ինչ որ ինք կը նախընտրէ կարդալ : Տեսնողը գերին է տեսնուածին որ իր աչքերուն առջեւ կը դրուի, իր կամքէն անկախաբար, ուրիշի մը կամքին բռնադատութեամբ : Երկրորդ, կարդալը կամաւոր աշխատութիւն է եւ կը պահանջէ մտքի կեդրոնացում, կիրառում իմացական գործարանին, ուղեղին, կամ, պարզ խօսքով, անձնապէս եւ անկախաբար խորհելու : Ծոյլերը չեն կարդար, հապա միայն կը նային պատկերի մը վրայ, կամ կը լսեն հեռուէն հնչող ձայն մը, բոլորովին կրաւորապէս : Կարդալը միայն չգիտցածը սորվելու միջոց մը չէ, հապա նաեւ միջոց մըն է միտքը զարգացնելու, ուղեղը բանեցնելու եւ զօրացնելու, եթէ ներելի են այս բառերը այս կապակցութեամբ գործածելը : Երբ չենք կարդար, էհ, ըսենք թէ գիտութեամբ ետ չենք մնար, բայց մեր մտածողական կարողութեամբը ետ կը մնանք, կամ, մեր ուղեղը անգործ եւ անմշակ կը թողունք :

Ուրեմն, արդեօք ծայրայեղ եզրակացութեա՞ն մը յանգած պիտի ըլլանք եթէ ըսենք թէ սա թուղթի եւ գրքի դարուն՝ անհամեմատօրէն շատեր տակաւին անգրագէտ են : Անցեալ դարուն, եւ ներկայ դարուն ալ սկիզբները, ինչ որ կար կարդալու համար՝ այսօրուան եղածին հետ բաղդատմամբ՝ քիչ էր, բայց կարդալու ախորժակը աւելի սուր էր, եւ անշուշտ բացատրելի պատճառներով, եւ գլխաւորաբար որովհետեւ գիրքն էր միակ միջոցը սորվելու ինչ որ կար սորվելիք : Կամ, պէտք էր որ կարդային որ սորվէին սորվելիքը, եւ իմացականապէս զարգանային, եւ կամ, տգէտ մնային ինչպէս որ շատեր ալ, որոնք կարդալ չէին գիտեր, տգէտ կը մնային : Կարդալիքը քիչ էր անշուշտ, բարակ ծորակ մը բաղդատմամբ ներկայի Նիակարային, բայց կարդացողը շատ էր : Մեր մանկական օրերուն եթէ օրական տասը թերթ կը մտնէր Պարտիզակի մէջ, տասը թերթը առնուազն հազար մտքի լուսաւորութեան ճրագը կ'ըլլար : Թղթատարը հասնելու առենները սրճարանները նստած կը սպասէին գիւղացիները, ակնկառոյց, լուռ եւ ուշադիր, մտիկ ընելու իրենց մէջէն գրագէտի մը ընթերցումին՝ հասած թերթին բոլոր յօդուածներուն կարգով, եւ լուրերուն : Ապա՝ կը սկսէր վիճաբանութիւնը գիւղացի քաղաքագէտներու միջեւ, կամ գաղափարներու փոխանակութիւնը, քննադատական կամ հիացական, յօդուածագիրներու յայտնած մտքերուն մասին : Ասիկա պատեհութիւն կուտար գիւղացւոց որ խորհիլ սորվէին, իրենց միտքը գործածէին : Շատեր թերեւս դպրոցի երես ալ չէին տեսած, բայց իմացականապէս զարգացած էին կարդալով, կամ կարդացուածին հետեւելով, եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, խորհիլ սորվելով :

Ու ներկայ մեքենական աշխարհին մէջ մարդիկ դժկամակ են խորհելու, գի տեսնելով կը գոհանան : Մեքենայի գերի իրենք ալ մեքենայ եղած են : Մեր ներկայ քաղաքակրթութիւնը չի քաջալերեր խորհիլը, ուստի ինչ որ խորհիլ կը պահանջէ՝ նողկալի կ'ըլլայ ժողովուրդին ստուար մեծամասնութեան : Խորհելու հարկադրութիւնը նետած են ուրիշի վրայ : Ուրիշ մը կը խորհի եւ կը խօսի, իրենք ալ մեքենաբար մտիկ կ'ընեն՝ առանց վրդովմունքի կամ անձնական հետաքրքրութեան, եւ եղած տեղերնին կը մնան անհոգ ու անտարբեր :

Ահա այս մթնոլորտին տակ է որ մարդկային ընկերութիւնը իր իտէալը եւ նշանակութիւնը կը կորսնցնէ : Ժողովուրդի մը կենսունակութիւնը կը պահպանուի միայն՝ երբ անհատ քաղաքացին ինք անկախաբար եւ ազատօրէն կրնայ կամ կը թոյլատրուի խորհիլ : Մեր դժբախտութիւնը՝ սա դարուն եւ քաղաքակիրթ երկրի մէջ, ան է որ անհատ քաղաքացին կը մերժէ կամ անատակ է ինքն իր հաշուոյն խորհելու : Հոս խորհուրդը շինուած պատրաստուած կը հրամցնեն, ամէն տեսակ գործածական ապրանքի պէս, եւ ժողովուրդը կ'ընդունի կրաւորապէս իբրեւ թէ արձանագիր մեքենայ մը եղած ըլլար : Կան երկիրներ՝ ուր անհատական ազատ խորհուրդը չի թոյլատրուիր : Հասկնալի է, թէեւ եթէ խորհուրդի արտայայտութիւնը օրէնքով արգիլուած է՝ չկայ միջոց կամ օրէնք, վերը ու վարը, որ արգիլէ մէկուն խորհուրդը իր մտքին լուռ սահմաններուն մէջ : Հոս ազատ ենք խորհելու ,

---

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՈՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Այդ մասին գոնէ յոյս ունի՞ք :

— Առ այժմ միակ յոյսերնիս այն պարտիզպանն է որ հինգ անձերուն տուն մտնելը տեսեր է, ինչպէս նաեւ յետոյ երկուքին դուրս ելլել ու փախչիլը : Արդ պարտիզպանը բաւական մանրամասնութիւններ գիտէ : Հինգ անձեր նաւակով եկեր են ու ծովի կողմի դռնէն տուն մտեր են, որովհետեւ տունը երկու դուռ ունի : Տան մէջ նստեր օղի խմեր են եւ նոյնիսկ պարտիզպանէն ալ ջուր ուզեր են : Պարտիզպանը յայտարարեց որ փախչող երկու անձերը, այսինքն ոճրագործները, բացարձակապէս կրնայ ճանչնալ եթէ տեսնէ, որովհետեւ հետերնին խօսեր է ու ինքն է որ հաստատեց անոնց թուրք ըլլալը :

— Իսկ այդ հինգ անձերը բերող նաւավա՞րը, հարցուց երիտասարդ խմբագիրը, կարելի չեղա՞ւ գտնել :

— Ոչ տակաւին :

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց : Ալի Օսման գարեջուրի գաւաթը պարպեց, սիկառէթ մը վառեց եւ ըսաւ.

— Կը տեսնե՞ս որ սովորական ոճիր մը չէ այս... Ըլտըզը տակնուվրայ եղած է եւ օրը տասը թիկնապահ կուգայ կ'երթայ ոստիկանատուն, նորանոր հրահանգներ բերելով... վերջին պատուէրը այն է որ թերթերը բան մը չգրեն այս ոճիրին վրայ, նոյնիսկ լրտեսներուն հրահանգուած է որ հանրային վայրերու մէջ այս ոճիրին վրայ խօսողները հետապնդեն... ասիկա աղէկ գիտցիր եւ չըլլայ որ շոգենաւին մէջ կամ ասդին անդին այդ մասին խօսք բանաս... Գանտիլլիի անունն ալ քիչ մը ժամանակ բերանդ մի' առներ, ըսաւ Սատըքի բարեկամը ժպտելով :

Խմբագիրը ժամացոյցը նայեցաւ :

— Օ, ուշ մնացի ըսաւ, հաշիւը մաքրենք ու երթանք :

— Ես քիչ մըն ալ պիտի նստիմ ու ոստիկանատուն պիտի վերադառնամ, փաշան Ըլտըզ գնաց եւ ստիպուած ենք իր գալուն սպասելու, որովհետեւ այս ոճիրին տեղեկագիրներու խմբագրութիւնը ինծի յանձնուած է... :

— Ուրեմն գիշերնե՞րն ալ կ'աշխատիս :

— Ափսո՛ս, այնպէս եղաւ, հառաչեց Ալի Օսման :

— Ամէն գործի մէջ բարիք մը կայ, ըսաւ Սատըք խնդալով, Գանտիլլիի ոճիրն ալ բարերախտութիւն մը եղաւ Վոսփորի ձուկերուն համար, որոնք գոնէ քիչ մը ժամանակ ձեռքէդ ազատեցան ու հանգիստ պիտի ընեն :

Սատըք հաշիւը մաքրելէ ու բարեկամին մնաս բարով ըսելէ ետքը, դուրս ելաւ գարեջրատունէն ու արագ քայլերով ուղղուեցաւ կամուրջ :

Երիտասարդ խմբագիրը Էրէնքէօյ կը բնակէր ու բաւական ճամբայ ունէր ընելիք : Իր բարեկամին պատմութիւնը չափազանց գրգռած էր երեւակայութիւնը : Ինք որ մեծ կարեւորութիւն մը չէր ընծայած Գանտիլլիի դէպքին, հիմա ակամայ անոր վրայ կը մտածէր մինչեւ ետքը : Շոգենաւին ու շոգեկառքին մէջ, անկիւն մը առանձնացած մի առ մի կը վերյիշէր քիչ մը առաջ Ալի Օսման պէյի հաղորդած մանրամասնութիւնները :

— Ի՞նչ կը նշանակեն այդ Էմ եւ Ա. գիրերը, որոնք դրոշմուած են զոհերու մարմիններուն վրայ եւ յետոյ այդ թըւանշանները... կը մտածէր ինքնիրեն, ինչո՞ւ համար, նոյնիսկ եթէ գաղտնի ընկերութիւն մըն է այդ ոճիրները գործողը, պէտք զգացած են այսպէս իրենց զոհերը դրոշմելու, միթէ անօգուտ եւ վըտանգաւոր անզգուշութիւն մը չէ՞ այդ... եւ յետոյ ի՞նչ տեսակ ընկերութիւն մըն է այս, յեղափոխակա՞ն թէ լոկ լրտեսներու դէմ կազմուած մարմին մը :

Ի զո՛ւր Սատըք իր միտքը կը տրորէր այդ հարցումներուն գոհացուցիչ պատասխան մը գտնելու համար :

Կառախումբը կանգ առաւ Էրէնքէօյի կայարանը, մութը կոխած էր բոլորովին եւ խմբագիրը փութաց երթալ իր տունը որ կայարանէն բաւական հեռու կը գտնուէր :

Հետեւեալ առտու Սատըք հետաքրքրութեամբ աչքէ անցուց թերթերը տեսնելու համար որ Գանտիլլիի ոճիրին մասին բան մը գրա՞ծ էին : Ամէնքն ալ ոստիկանութենէն հաղորդուած սա կարճ տեղեկութիւնը կուտային :

«Գանտիլլիի ծովեզերեայ անբնակ տան մը մէջ սպաննուած երեք անձերու մասին քննութիւնները յառաջ կը տարուին ոստիկանութեան կողմէ եւ կը յուսացուի որ ոճրագործները շուտով արդարութեան ձեռքը իյնան :

Նոյն իրիկուն Սատըք, խմբագրատունէն ելլելով կրկին գարեջրատուն մտաւ Ալի Օսմանը տեսնելու եւ նոր տեղեկութիւններ առնելու համար : Սակայն բարեկամը չերեւցաւ եւ խմբագիրը ի զո՛ւր սպասելէ ետքը, յուսախաբ կամուրջին ճամբան ձեռք առաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(5 – Շար.)

բայց անընդունակ կամ անվարժ կամ դժկամակ խորհելու : Ամէնքս ալ կը քշուինք մտածումի ուժով մը, որուն վրայ, ինչպէս փչող հովերուն վրայ, հակակշիռ չունինք :

Կարդացէք, շատ կարդացէք, եւ խորհեցէք դուք ձեզի, որոճացէք ձեր կարդացածին վրայ : Գիրքը դպրոց ըրէք, ով տղէտներ՝ որ ձեր դպրոցէն ընդունած վկայականովը կը պարծենաք : Չեմ կրնար չյիշել հպարտութեամբ Գիսակը, որ եւ ոչ մէկ դպրոցէ վկայական ունէր եւ երբ իր 43 տարեկանին մեռաւ՝ հինգ լեզու գիտէր, շատ աւելի կարդացած էր եւ հինգ անգամ աւելի մեծ գրատուն մը ունէր քան իր համալսարանական պաշտօնակիցները : Եւ անոնցմէ մէկը՝ որ իրապէս իմացական եւ հոգեկան բարձր արժանիքներու տէր համալսարանական մըն էր, երբ Գիսակի մահէն ետքը, այցելութեան մը առթիւ եկաւ եւ անոր գրատունը տեսաւ, ապշեցաւ մնաց, ըսելով. « Այս հրաշալի գրքերուն մասին ուրկէ՞ տեղեկութիւն ունեցեր է եւ հաւաքեր ու կարդացեր է : Ես ինքս չունիմ ասանկ գրքի հաւաքածոյ մը եւ ոչ ալ գիտեմ ուրիշ մէկը որ ունի » : Շիտակ էր ըսածը, ես ալ գնահատեցի հօրս յառաջդիմական միտքը՝ երբ խելքս հասաւ եւ ճանչցայ իր հաւաքած եւ կարդացած գրքերուն արժէքը : Եթէ Գիսակ տասը դպրոցական վկայական ալ ունեցած ըլլար, աւելի հմտութիւն ունեցած պիտի չըլլար քան այն որ ինքնազարգացումով շահած էր, մանաւանդ հայ պատմութեան եւ մատենագրութեան դաշտերուն մէջ, որոնց մէջ ճանչցուած ականաւոր հեղինակութիւն մըն էր :

Մենք կը զարմանանք թէ ի՛նչպէս շատեր, որոնք եկեղեցիին ծառայութեան մէջ են (ծոցերնին կամ պատէն կախուած վկայագիրով մը), տակաւին տղէտ են եւ ծոյլ՝ կարդալու, եւ իրենց միտքը արթուն եւ լեցուն պահելու մէջ : Բազմազբաղ են, բայց ինչո՞վ: Կը զբաղին գործերով, որոնք իմացական ճիգ չեն պահանջեր : Որովհետեւ կարդալ եւ ուսումնասիրել չեն սիրեր : Այլապէս ըզբաղումը արգելք պիտի չըլլար կարդալու եւ իրենց իմացական զարգացումը անարգել շարունակելու :

Գիրքերու եւ անոնց հեղինակներուն հետ բարեկամութիւն հաստատեցէ՛ք : Մենք ժամանակի կորուստ չենք համարեր նոյնիսկ կանգ առնելը եւ գրավաճառի մը ցուցափեղկին առջեւ կենալը եւ աչքով քննելը ցուցադրուած գրքերը : Այդ ալ դաստիարակութեան միջոց կը համարինք : Մենք փրոֆէսօր մը ունէինք մեր ուսանողութեան երանական տարիներուն, որ կը խրատէր մեզ դպրոցին ընդարձակ գրատան դարակներուն առջեւ շաբաթը մէկ երկու ժամ անցընել պարզապէս գիրքերուն նիւթերուն եւ հեղինակներուն հետ ընտանութիւն հաստատելու համար : Այդ խրատը մեզի շատ օգտակար եղած է :

Եթէ հինգ հարիւր տարի եւս ապրելու անդուսպ տենչ մը ունիմ, պատճառը կայ ...: Պատճառը այն է որ կարդացած գրքերս՝ բաղդատմամբ կարդալիքներուս լերանը, քիչ են եւ մնացածներն ալ կարդալու համար հինգ հարիւր տարիի պէտք ունիմ ...: Ասկէ աւելի մեծ երանութեան փափաք չկայ մէջս : Այս աշխարհէն բաժնուիլը դժուար չէ, դժուարը գրքերէս բաժնուիլն է, իմ ամէնէն սիրելի եւ անխարդախ ու հաւատարիմ բարեկամներէս, որոնք կեանքս առատացուցած են ամէն իմաստով :

Շատ կը խօսինք, քիչ կը կարդանք : Լռել, եւ կարդալ սորվինք : Խօսելուն մէջ մեղքը անպակաս չէ բայց կարդալուն մէջ օրհնութիւնը առոյգ է : Եւ կարդացողին խօսքը միշտ աւելի հարուստ է, զի խորունկ ակերէ կը հոսի խօսիլ քան տըգէտին խօսքը : Արդէն խօսողին խօսածին մէջ է բացայայտ ապացոյցը թէ կարդացած մարդ մըն է թէ ոչ՝ դատարկ մտքով մարդ մը : Խօսքերու տարափին տակ յաճախ միտք չկայ, խորհուրդ չըկայ, որովհետեւ հմտութիւն չկայ :

Կարդացէ՛ք, կարդացէ՛ք, եւ եթէ ձեր կարդալուն արգելք է ձեր տան ռատիօն, կոտրեցէք եւ փոքր գրատուն մը կազմեցէք անոնց փոխարէն եւ կարդացէ՛ք : Գիրքը ձեր դպրոցը ըրէք եւ ոչ թէ մեքենան : Ձեր հոգիին եւ մտքին կերակուրը դուք պատրաստեցէք ձեր միտքը գործածելով, եւ ոչ թէ պատրաստ կերակուրի ապաւինելով : Կեանքը ճոխացնելու այս միջոցը փորձեցէք որ գիտնաք :

Ա. Ա. Գ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ինքզինքէն շատ դժգոհ ըլլալը՝ տկարութիւն է, իսկ շատ գոհ ըլլալը՝ յիմարութիւն :

ՍԱՊԼԷ

×

Կրթութիւնը հարուստին զարդարանքն է եւ աղքատին հարստութիւնը :

ՄԱՊԻՌ

×

Ոչ երջանկութիւն կայ առանց քաջութեան, ոչ ալ առաքինութիւն՝ առանց պայքարի :

ՌՈՒՍՕ

×

Իրական քաջութիւնը մահը կանչելուն մէջ չի կայանար, այլ՝ ձախորդութեանց դէմ պայքարելուն մէջ :

ՍԵՆԵԿԱ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԿՏԱԿՆԵՐԸ

« Զաւակներէս իւրաքանչիւրին՝ հարիւրական տոլար կը ձգեմ, երկու հարիւր տոլար՝ իմ բարի սեւամորթ աղախինիս եւ հինգ հարիւր՝ քրոջս, որ հարուստ է եւ կարիք չունի : Հարստութեանս մնացեալ մասը, որ քառասուն հազար տոլար կը հաշուեմ, պիտի տրամադրուի Կենդանիներու Պաշտպան Ընկերութեան, պայմանաւ որ իմ սիրելի շանս՝ Ներոյի հոգատարութիւնը ստանձնէ եւ ամէն տարի ամիս մը զայն Ֆլորիտա ղրկէ, որովհետեւ Ներօ ծովը կը պաշտէ » :

Վերը գրուածները, որոնք նոտարին կողմէ կարդացուեցան ազգականներու եւ ժառանգորդներու առջեւ՝ կը գտնուէին կտակին մէջ ամերիկացիի մը, որ միակը չէ իր տեսակին մէջ : Ամէն շաբաթ, Միացեալ Նահանգներու մէջ, նման կըտակներ կը գրուին կամ կը կարդացուին հարուստներու կամ նոտարներու կողմէ :

ՏԱՐԱԿՈՒՍԱՆՔՆԵՐԸ

Հանգուցեալներու ժառանգորդները, երբ կտակներու պարունակութիւնը կը լսեն, բնականաբար ինքզինքնէն կ'ելլեն եւ կը ջանան կտակը բեկանել :

Երբ սակայն ընդհ. ժառանգորդը շուն մը, կատու մը կամ թութակ մը չէ, այլ կազմակերպութիւն մը կամ անձ մը՝ որուն պարտականութիւն կը տրուի մինչեւ մահը հոգ տանիլ հանգուցեալի սիրելի կենդանիին (անշուշտ, եթէ ... ազատ չէ), կտակը ամերիկեան դատարաններուն կողմէ տասը պարագաներէն իննին կը վաւերացուի :

Նման կտակ մը բեկանելու համար գործածուող միջոցը, հանգուցեալի բացայայտ մտային խանգարումի ենթարկուած ըլլալը փաստելն է իր կեանքի վերջին շրջանին եւ կամ բացայայտ եւ ապօրէն ճնշում բանեցուած ըլլալը կտակողին վրայ՝ կտակէն օգտուողին կողմէ :

Ամերիկան այսօր Անգլիայէն շատ աւելի երկիրն է տարօրինակ կտակներու, որոնք յաճախ դատական բախումներու պատճառ կը դառնան, նոյնիսկ եթէ ժառանգորդները իրենց հարստութիւնը ոչ թէ կենդանիներու այլ յարգելի դէմքերու կը ձգեն :

Այսպէս, օրինակ՝ ցեղային խտրականութեան դէմ պայքարող սպիտակամորթներ՝ ժառանգորդ կը նշանակեն անոնց դէմ պայքարող սեւամորթ հոգեւորական Տոքթ. Մարթին Լութէր Քինկը, նախկին պատերազմիկներ՝ Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին դաշնակից ուժերու զօրապետ Այզընհաուըրը, Սպիտակ Տան այսօրուան բնակիչներուն վրայ հիացողներ՝ Լէյտի Պըրտ Ճոնսընի կամ անոր աղջիկներուն :

ՃԷՔԻ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

Սպաննուած նախագահ Քենէտիի մօտ տասը հիացողներ, 1967ի ընթացքին մեռնելով իբրեւ ժառանգորդ նշանակեցին տիկին Ժագլին Քենէտին կամ անոր զաւակներէն մէկը, Ճոն – Ճոնը կամ Քարոլինը :

Եթէ սակայն կտակողները իրեն կամ իր ամուսնոյն ծանօթ դէմքեր չէին, Ճէքի ազնուօրէն մերժեց ժառանգութիւնը ընդունիլ եւ կամ բարեսիրական հիմնարկութիւններու տրամադրեց :

Յաճախ իրենց անծանօթ դէմքերու կըտակներէն օգտուողներ կ'ըլլան շարժապատկերի աստղեր, հռչակաւոր մարզիկներ, երգի կամ պատկերասփիւռի ժողովրդականութիւն վայելող արուեստագէտներ : Սակայն երբ բնական ժառանգորդները հանգուցեալին հիացումը չեն բաժներ, դատարանի կը դիմեն :

ԴԺՈՒԱՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Երբեմն կը պատահի որ ճշգրիտ հաստատումը անհրաժեշտ ըլլայ այն դէմքին, որուն կտակողը կը ձգէ իր հարստութիւնը, բան մը՝ որ միշտ ալ դիւրին չէ :

Այսպէս, հայրենասէր սակայն տարօրինակ ամերիկացի մը, իր կտակին մէջ կը գրէ՝ « տասը հազար տոլար կը կտակեմ այն ամերիկացի զինուորին, որ Վիէթնամի մէջ ամէնէն ծանր վէրքը ստացած պիտի ըլլայ մահուանս տարուան 27 Սեպտեմբերին, որ ծննդեանս տարեդարձն է » : Ներկայիս, Պենտակոնը պէտք է փնտռէ գտնելու համար՝ թէ ո՞վ է այն «երջանիկը» որ կտակի ժառանգորդն է : Ի՞նչ դատումով սակայն կրնայ ըսուիլ՝ թէ մարմնի մէկ անդամին կորուիլը աւելի ծանր վէրք է մէկ կողմէն միւսը ծակ բացած վէրքէ մը :

Ժառանգորդի ճշդումը ալ աւելի դըժուար կը դառնայ, երբ հետեւեալին նըման կտակի մը կը վերաբերի. «Հարստութեանս կէսը կը կտակեմ Միչիկանի նահանգին ամէնէն արժանաւոր քաղաքական անձնաւորութեան » : Տրուած ըլլալով, որ բոլոր քաղաքական դէմքերը արժանաւոր եւ յարգարժան են, մարդ կըրնայ երեւակայել՝ թէ ի՞նչպիսի տարակուսանքներ յառաջ կուգան :

Թարգմ. Սէ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ֆիլմի արտադրիչ Ալեքսանդր Գրիգորեան արժանացած է «Փարիզ քաղաքի արծաթեայ մետալ»ին, իր ըրած ծառայութեանց համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ
ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ
ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Արդ, նախորդ երեսներուն մէջ պատմուած դէպքերէն ութ կամ տասը ամիս ետքը, 1823ի Յունուարի առջին օրերէն իրիկուն մը, ուր ձիւն եկած էր, այս տեսակ վայելչասէր անձերէն մին, այս պարապորդներէն մին՝ «լաւ մտածող» մը, վասնզի Մորիլլօ մը ունէր, ցուրտ եղանակին մէջ մոտայի հագուստն ամբողջացնող մեծ վերարկուով մը փաթթուած եւ տաքցած՝ կը զուարճանար կին մը չարչրկելով, որ պարահանդէսի զգեստներ հագած, թեւերն եւ ուսերը բաց եւ գլուխը ծաղիկներ դրած կը շրջէր պաշտօնատարներու սրճարանին ապակեայ պատուհանին առջեւ: Վայելչասէրը կը ծխէր վասնզի ծխելը իրօք նորութիւն էր:

Իր առջեւէն քանի որ կ'անցնէր կինը, գլանիկին մուխին հետ թշնամական խօսք մը կը նետէր անոր եւ կը կարծէր թէ հանճարեղ եւ զուարճալի էին իր խօսքերը: — Ո՛րքան տգեղ ես: — Գնա՛, մի՛ երեւար: — Ակռայ չունիս եւայլն: Ահա ասոնց նման բաներ էին ըսածները:

Այս պարոնին անունն էր Պամաթապու: Կինը, որ զարդարուած տրտմալի ուրուական մըն էր եւ ձիւնին վրայ կ'երթեւեկէր՝ պատասխան չէր տար, եւ ոչ իսկ կը նայէր անոր, եւ միեւնոյն լռութեամբ ու տխուր կանոնաւորութեամբ մը իր պտոյտը կը շարունակէր, որով ամէն մէկ հինգ րոպէին հեգնութեան կ'ենթարկուէր դաւաղանի հարուածն ընդունելու վերադարձող դատապարտ զինուորի մը պէս:

Պարապորդը տեսնելով որ իր ընթացքէն մեծ արդիւնք մը չելլէր, հարկաւ գրգռուեցաւ, ճիշդ կնոջ դառնալու վայրկեանին ետեւէն յառաջացաւ գայլի մը պէս քալելով եւ խնդուքը զսպելով, ծռեցաւ, գետնէն ափ մը ձիւն առաւ եւ յանկարծ կնոջ երկու մերկ ուսերուն մէջէն կռնակը դրաւ: Աղջիկը մռնչային աղաղակ մը հանեց, ետեւը դարձաւ, էգ վագրի մը պէս ցատկեց, մարդուն վրայ յարձակեցաւ՝ եղունգներովը անոր երեսը ճանկռտելով եւ այնպիսի սարսափելի խօսքեր ըսելով, որոնք հազիւ թէ պահնորդ զինուորներու բերնէն կրնան թափթփիլ:

Այս հայհոյութիւնները, զորս օղիէն աւրուած ձայն մը կ'արտաբերէր, սարսափելի կերպով կ'ելլէին այնպիսի բերնէ, որուն առջեւի երկու ակռաներն իրօք կը պակսէին: Ֆանթինն էր այս կինը:

Պաշտօնատարները դուրսի այս աղմուկը լսելով սրճարանէն դուրս ելան, անցորդները հաւաքուեցան եւ ահա ամէնքն ալ մեծ շրջան մը կազմելով սկսան խնդալ, ծաղրել եւ ծափ զարնել երկու անձէ բաղկացող այս յորձանքին բոլորտիքը, ուր դժուարին էր հաւատալ թէ մարդ մը եւ կին մը կային. մարդ մը որուն գըլխարկը գետին գլորուած էր եւ որ կը յուզուէր կանգնելու համար. կին մը որ ոտքով ու ձեռքով կը զարնէր՝ ոռնալով, որու գլխին զարդն ինկած, մազերը խուզուած, ակռաները ելած էին, եւ որ բարկութենէն կապտագոյն ու սոսկալի կերպարանք մը առած էր:

Յանկարծ բարձրահասակ մարդ մը ելաւ ուժգնակի. կինը բռնեց՝ ձեռքն անոր սնդուսէ զօտիին վըրայ դնելով որ տիղմով շաղախուած էր, եւ ըսաւ.— Ետեւէս եկուր:

Կինը գլուխը վեր վերցուց : Յանկարծ դադրեցաւ իր կատաղի ձայնը: Աչքերը ապակիի կը նմանէին. երեսին գոյնը դեղինի փոխուած էր եւ սարսափելի շարժումով մը կը դողար: Ճանչցած էր թէ զինքը բռնողն էր Ժավէր:

Իսկ վայելչասէր երիտասարդը այս դիպուածին շնորհիւ փախած էր:

ԳԼՈՒԽ ԼԹ.

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Ժավէր քովը գտնուող անձերը մեկուսեց, շրջանը կտրեց եւ մեծ քայլեր առնելով եւ թշուառուհին ետեւէն քաշելով սկսաւ քալել դէպի ոստիկանութեան պաշտօնարանը որ հրապարակին ծայրն էր: Կինը մեքենայաբար կ'երթար առանց դիմադրութեան: Ոչ Ժավէր եւ ոչ ինք բան մը չէին ըսեր: Հանդիսականներու խումբը յետին աստիճանի ուրախութեամբ համակուած ետեւէն կ'երթար՝ լրբենի կատակներ ընելով: Ծայրայեղ թշուառութիւնը լրբութեան առիթ է:

Ոստիկանութեան պաշտօնարանը ցածր սրահ մըն էր, ուր վառարան մը դրուած էր տաքութիւն տալու համար, եւ ուր հսկելու համար պահնորդներ կային. փողոցին վրայ նայող դուռ մըն ալ ունէր որ ապակիով ագուցուած ու վանդակուած էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ա. Հրանդ Բալուեան եւ զաւակները՝ Արմիկ եւ Ռիթա, Տէր եւ Տիկին Լորիս Բաբանեան եւ զաւակը՝ Արա, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քիւրքճեան եւ աղջիկը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վահէ Քիւրքճեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միհրան Թէրզեան, Այրի Տիկին Պէաթրիս Տէրպէտէրեան, Օր. Էլիզ Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Աղատ Մէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Պալիքեան, ինչպէս նաեւ Բալուեան, Թապաքեան եւ Տէր-Վարդանեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 20ին, Լարիպուազիէռ հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Դեկտ. 23), առաւօտ ժամը 10·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօյի Հ. Բ. Ը. Միութեան մտաւորականներու դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Այրի Տիկին Վարժապետեան (Քազաբլանքա), Տէր եւ Տիկին Լ. Մեստճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ֆ. Թորոսեան (Քազաբլանքա), Այրի Տիկին Ս. Մեստճեան եւ աղջիկները, Տոքթ. Յ. Պէրպէրեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Ա. Սիւրմէնեան եւ զաւակները (Քազաբլանքա), Տէր եւ Տիկին Պ. Վարժապետեան եւ զաւակները (Քազաբլանքա), Տէր եւ Տիկին Ա. Պէրպէրեան (Նիժերիա), Տէր եւ Տիկ. Ս. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Փէհլիվանեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Լ. Սրմաքէշեան, Տէր եւ Տիկին Երեմեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Փաշապէզեան (Երեւան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, քենիին, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄԵՍՏՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 19ին, 66 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երեքշաբթի (Դեկտ. 26) ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Վարժապետեան, Մեստճեան, Պէրպէրեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Մուշէղեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ՄԱՐԻ ՔԷՕԼԷԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մովսէսեան)

մահուան առթիւ : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին Նոյեմբեր 29ին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7-ին, ժամը 3ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոն Զարսանճագի Հայր. Միութենէն հարիւրական ֆրանք եկեղեցիին եւ Աղքատախնամին, Տէր եւ Տիկին Շաթաֆեան 30 եկեղեցիին, Տիկ. Պէրպէրեան տասը եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Մաղսուտեան 30 Փ. Ծ.ի Յակոբ Վարժապետեանի մահուան առթիւ :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Դարբինեան Նշանի եւ Աղոյեանի հոգեհանգստեան առիթով՝ Դարբինեան ընտանիքէն հարիւր ֆր., Տէր եւ Տիկին Թադէոս Գլըճեանէ 50, Պաղտասարեան Գրիգորի քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով՝ Պաղտասարեան ընտանիքէն 200, Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղականութենէն՝ յիսուն, Թէրզիպաշեան ընտանիքէն քսան, Տիգրան Ղազարեանէն՝ քսան : Փոքրիկն Ա. Յարութիւնեանի թաղման առիթով՝ Սահակ Յարութիւնեանէ տասը, Հ. Յ. Դ.ի Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէէն երեսուն, Վարդիվառ Գամպէրեանէն 10, Տիկին Լուսիկ Կարապետեանէն քսան, Նախկին Հայ Արի-Արենոյշներէն 50 :

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հողաբարձութեան կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն փոքրիկներուն կողմէ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, վիճակահանութիւն, Կաղանդ Պապան բեմին վրայ գեղեցիկ նուէրներով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, Ծրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 17ին : Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը 18ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԾՆՈՒՆԴ.— Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան չորս թիւ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ 1697 տարւոյն չորրորդ թիւը ճոխ բովանդակութեամբ.

Պչրանքն ու նազանքը Նեղոսի ափերուն վրայ ՀԱՅ-ԲՈՅԺ, Երիկամներու նոպան՝ ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Քնանալու մասին՝ ԱՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ, Ձուկ կերէք՝ ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ, Ելեկտրահայութիւն՝ ՏՈՔԹ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ, Ակռայ, ծնօտ եւ բերան՝ ՏՈՔԹ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ, Մեռնեփթայի պատմականը՝ Յ. ԵԱԳՈՑԵԱՆ, Երեւան, վարդ քաղաք՝ Դ. ԿՈՒՏՔՈՎ, Քնէածութիւն՝ ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ, Ջորս Ֆրանսացիի վրայ մէկը սրտի զոհ՝ ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ, Իպն Սինա՝ ՀԸՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ, Երախայի մը կեանքին երկրորդ վեց ամիսները՝ ՄԵՆԾ-ՀԱՅՐԻԿ, Ըմպելիներու մասին՝ ՄԷՏԻՔԻՒՍ, Նորութիւն՝ ծնողներուն՝ ՏՈՔԹ. ԱՄՔԱՆԱԶ, Օդ կլլել՝ ՏՈՔԹ. ԱԶԱՏԱՆԻ, Բժշկ. ճրաքաղ՝ ՔԱՂՀԱՆ :

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian chez HARATCH
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հայկ Գալէնտէրի յուղարկաւորութեան առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Թ. Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գույումճեան 100ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Խանտանեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Պահճէճեան, Տիկին Հ. Սարգիսեան եւ Տիկին Լերթողեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէրխթէճեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Լըմէյ, Պ. Ե. Մուրատեան 50ական, Տիկին Լ. Պօյաճեան քսան, Տիկին Ա. Գալուստեան երեսուն ֆրանք :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

PALAIS DE CONGRES

Դեկտեմբեր 31ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ. Ազգ. Միութեան, ի նպաստ դպրոցին : Հայկ. եւ ֆրանս. նուագախումբ :

Վալանսէն՝ ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբը :

Գիները եւ պայմանները անցեալ տարուան պէս :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ծնունդի առաւօտը (Դեկտ. 25) ժամը 9·30ին զուտ հայկական յայտագիր՝

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Դեկտեմբեր 31, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւրէն հայկ. յայտագիր :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, Ս. Աստուածածին մատրան մէջ, սկիզբ. ժամը 9ին : Պատարագ՝ 10ին : Հոգեհանգիստ Սիմոն Խաչիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նախանգային Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ-խնջոյք մը :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 23, ժամը 18էն սկսեալ Փըթի Քլամարի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ :

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Կը նախագահէ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՐՈՊԷՌ
Սոզի տը Շալօ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 17·30ին, Պուլվ. Ռոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 17·45ին, Հօփիթալ Պերսի՝ ժամը 18ին :

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հաղ. միջոց նաեւ Մեռի տ'Իսիէն 290 թիւ օթօպիւսը, իջնել ժարտէն Փարիզէն :

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են
L'ARMENIE թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE թիւ CLVLX 182 (պարերգ)
Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական
Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական
Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 – 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e).

Գին՝ 30 ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ
24
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
24 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11094
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.094

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԸ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆԸ ՄԱՐԴԸ

Հայը որ համեստ մեծարանքի մը կ'արժանանայ, այսօր, Հռոմի մէջ, մեծութիւն ու հպարտութիւն բերած է իր ցիրուցան ժողովուրդին :

Հոգեւորականը, որուն քահանայութեան յիսնամեակն է, եղած է վեհագոյն դէմքերէն, ոչ միայն Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ, այլեւ Հռոմէական հոգեւորականութեան :

Ու վերջապէս մարդը, հայ եւ հոգեւորական, եղած է եզակի, պարզ եւ ազնուական :

Կարդինալ Աղաճանեան չի սիրեր մեծարանքներ, յոբելեաններ : Այդ համեստութիւնը կեղծ չէ իր մէջ, վասնզի ինք շատ բան գիտէ հասկնալու համար ընծայուած պատիւներու ունայնութիւնը : Ինք փափաքած է որ առիթը օգտագործուի յաւերժականով,— մանչերու վարժարան մը, զրկեալներու համար որբանոց մը հաստատել Լիբանանի մէջ, առաջին եւ անձնական կարեւոր նուիրատուութիւնը ի՛նք կատարելով :

Աւելի միջազգային դէմք նախքան ազգային, ծիրանաւոր Աղաճանեան, որ կրնար այսօր Ս. Պետրոսի Աթոռը նստած ըլլալ, եթէ ուզէր, քաշուեցաւ նոյնիսկ կաթողիկոսական աթոռէն, վասնզի աթոռ չի սիրեր : Կը մնայ գլուխը մեծագոյն պաշտօններէն մէկուն Վատիկանի, Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովին, պատասխանատու ու ծանր առաքելութիւն մը, զոր կը վարէ լուռ ու մունջ, փարած աշխատանքի սեղանին : Իրիկունը սակայն կը վերադառնայ Լեւոնեան դպրեվանքի իր համեստ յարկաբաժինը, նախընտրելով ապրիլ հայկ. տաք օճախին մէջ, մերձ հայ աշակերտներու, թերեւս յիշելով իր աշակերտութիւնը, նոյն յարկին տակ :

Հպարտութիւն եւ տխրութիւն կը պատճառէ, միաժամանակ, Հայութեան, Կարդինալ Աղաճանեանի նման բարձրարժէք անձնաւորութիւն մը :

Հպարտութիւն, վասնզի, նման համաշխարհային անուններու պէտք ունի, տարաբախտ ու հայրենազուրկ ժողովուրդն Հայոց, երիտասարդութիւնն Հայոց, որպէսզի հայ ապրելու տենչերն պահէ :

Բայց նաեւ տխրութիւն : Ցիրուցան ժողովուրդի մը ճակատագիրն է, իր լաւագոյնը ի սպաս դնել ի շահ ուրիշ պետութիւններու, ունենան անոնք տիեզերական բնոյթ : Արդարեւ ցրուած են սակաւաթիւ մեծ ուժերը այս ժողովուրդին ամերիկեան կառավարութեանց, պարսկական կամ լիբանանեան խորհրդարաններու, Ֆրանս. կաճառներու կամ խորհրդային գիտութեանց ակադեմիաներու մէջ :

Դառն խորհրդածութիւնը պահ մը մեզ հեռացուց Կարդինալ Աղաճանեանէն, թէեւ իր անձն էր աղբիւրը այս անխուսափելի դառնութեան :

Մեծ ժողովուրդներու հովուութեան կոչուած Կարդինալ Աղաճանեան այն քաջ հովիւն է, սակայն, որ Ապրիլեան յիսնամեակի իր քարոզին մէջ, Հայկ. Դատի մասին ալ կը խօսի ու չի գոհանար միայն աղօթքով, վասնզի մեծ հոգեւորականին մէջ կ'ապրի նաեւ մեծ Հայը :

Յիսուն տարի տքնիլ «Զօր ամենայն եւ Զգիշերն բովանդակ», ամբողջին համար եւ միաւորին համար, տիեզերականին համար եւ մասնաւորին համար, այս է եղած կեանքը Կարդինալ Աղաճանեանի :

Յարգանք իր վաստակին, յարգանք՝ Հայուն, Հոգեւորականին եւ Մարդուն :

«ՅԱՌԱՋ»

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ" ԵՒ ՊԱՀԱՀԷՏՏԻՆ ՇԱՔԻՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ես, էֆէնտիմ, Հայկական ...

Բայց Մուսթաֆա Քեմալ ընդմիջած էր զայն եւ պոռացած, առանց թոյլ տալու որ վերջը բերէ ան .

— Կրակի գծին վրայ ձեզմէ եւ ոչ մէկը կը տեսնեմ : Եւ երբ ճակատին ետին կարգը մարդասպանութեան կուգայ, բոլորդ ալ հերոսներ կը դառնաք :

Բայց, աւելի ետքը, երբ խնդրին իրողութեան վերահասու էր դարձած, ջանացած էր սիրտը առնել Հասան Ամճային եւ երեկոյեան իր սեղանը հրաւիրած, Լուսահոգի Ամճան այդ գիշերուան համար հետեւեալ զուարճալի պատմութիւնը կը պատմէր յետագային .

« — Գացի սեղան նստայ : Բոլորն ալ գլխաբաց նստած էին : Առաջին անգամ ըլլալով, գլխաբաց կը տեսնէի սեղանին գլուխը՝ թէ Մուսթաֆա Քեմալը եւ թէ միւսները : Այդ միջոցին, երիտասարդ պահեստի սպայ մը ներկայացած էր եւ Մուսթաֆա Քեմալին դէմ բարեւի կենալով, անկէ գիշերուան մը համար արձակուրդ խնդրած : Այդ խնդրանքին մէջ պատճառաբանութիւն մը ալ յառաջ կը քշէր, բայց Մուսթաֆա Քեմալ հոն ընդնշմարած էր բուն նպատակը եւ ըսած .

« — Հասցէն գիտէ՞ք : Ես Հալէպը լաւ գիտեմ : Բերդին դրան առջեւի պողոտային երբ դէպի աջ դառնալու ըլլաք ...» :

Այսպէս տեղ մը բացատրելէ ետք անոր, ըսած էր վերջն ալ :

— Գնա, զուարճացիր, բայց գիտցած ըլլաս, որ առաւօտուն կանուխ կը մեկնինք, այնպէս որ չըլլայ թէ ուշանաս :

Օր մը, երբ Հալէպի մէջ կը շրջագայէի, փշաթելերով շրջապատուած հայկական ճամբարի մը մօտէն կ'անցնէի : Տարագիրները ուրիշ նահանգներէ Հալէպ կը բերուէին եւ հոն այդ փշաթելերուն ետին հաւաքուելէ ետք՝ դէպի Զաղատի անապատները ճամբայ կը հանուէին : Ես համազգեստաւոր էի : Յանկարծ, երիտասարդ մը դէպի այդ փշաթելերը վազեց եւ ինծի պոռալով պաղատեցաւ .

— Ազատեցէ՛ք զիս ... :

— Հարցուցի, թէ ի՞նչ էր անունը եւ ինչո՞վ կը զբաղէր :

— Ես նկարիչ էի, պատասխանեց ան եւ հարկ եղած տեղեկութիւնները տուաւ : Անունը առի եւ բանակատեղի գացի, կացութիւնը բանակի հրամանատարին պարզեցի .

— Փաշա, ըսի, մենք Երուսաղէմի համար գծագրութեան ուսուցիչի մը պէտք ունինք : Հայ տարագիրներուն մէջ հատ մը գտայ : Կ'արտօնէ՞ք որ առնեմ :

— Թուղթ մը գրէ եւ առ բեր, ըսաւ հրամանատարը :

Գրութիւն մը պատրաստեցի՝ Հալէպի կուսակալին ուղղեալ : Ստորագրեց : Առի եւ կուսակալ Մուսթաֆա Ապտիւլհալիքի տարի : Ոստիկանի մը հետ գացինք եւ երիտասարդը առինք : Բանակատեղին մէջ իրեն կերակուր տուի : Ճամբու ծախքն ալ տուաւ ու դէպի Երուսաղէմ ճամբայ ելաւ : Պատերազմին աւարտէն ետքն ալ, բաւական երկար ժամանակ, թղթակցած էի իրեն հետ :

Կեանքիս ամենաքաղցր յիշատակը կը կազմէ այս փրկութեան գործը, զոր կատարեր էի :

Ես, յանցանքի մը համար փոխադարձութեան իրաւունք չեմ ճանչնար :

Պահաէտտին Շաքիրն ալ Հայերը ըսպաննած էին : Որովհետեւ Պահաէտտին Շաքիրը կոմիտէական մըն էր եւ գաղափարապաշտ մը : Իր խելքն ու մտածողութիւնը նոյնն էին, խօսքը գործքին համապատասխան :

Ահա ձեզի այս չարաթ գրեցի յիշատակները այն մտածումներուն, զորս ունեցայ յիսուն տարուան լուսանկար մը դիտելով : «Անցեալի յուշերը երբեմն աշխարհ կ'արժեն» կ'ըսէ առածը : Կ'ուզէ՞ք որ ճիշդը ըսեմ, Աթաթիւրքի հետ անցուած տարիներէն դուրս, մնացեալները չեն արժեր :

. Երիտասարդները պիտի կարենա՞ն արդեօք «աշխարհ արժող» յիշատակներ ըստեղծել :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ որ Մելպուրն գացած էր ներկայ ըլլալու Աւստրալիոյ վարչապետին յիշատակի արարողութեան, Ուրբաթ օր Թայլանտ անցած էր եւ Կիրակի առաւօտ Հռոմ կ'երթար տեսակցելու համար Պապին հետ :

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ ինչպէս աւանդութիւն է Հանրապետութեան նախագահը ներում շնորհեց կարգ մը արգելափակուածներու, որոնց գլուխն է Զօր. Ժուհօ, 961ի Ալժէի փուչի հեղինակներէն եւ կարգ մը ուրիշներ, Օ. Ա. ԷՍի անդամ նկատուած : Զորս զօրավարներէն միայն Սալանը կը մնայ Թիւլի բանտը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մամուլը արտօնութիւն ստացաւ հրատարակելու թագաւորին յայտարարութիւնը : Ծանօթ է որ սկիզբը իրաւունք չէր ունեցած : Կը կարծուի թէ համաձայնութիւն մը կայ թագաւորին եւ Ժէօնթին միջեւ թէեւ նախկին գնդապետները հակառակը կը պնդեն : Փափատոփուլոս հերքած է նաեւ թէ նախապէս համաձայնութիւն եղած ըլլայ թագաւորին եւ իրենց միջեւ յայտարարութեան բովանդակութեան վրայ : Լոնտոնի մէջ Տիկին Վլաչու կը յայտարարէ «ուշ կամ կանուխ յոյն ժողովուրդը պիտի նետէ Ժէօնթը, ինչպէս մարդկային մարմին մը կը մերժէ օտար պատուաստ մը» :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱԿի ուժերուն պայմանաժամը երեք ամիսով երկարաձգուեցաւ : Բանաձեւը միաձայնութեամբ քուէարկած է ՄԱԿի մէջ :

ՈՒՌՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ամերիկացի ներկայացուցիչ մը (երեսփոխան) նամակ մը ղրկած է Արտաքին նախարարութեան ուր կը յայտնէ «Ֆրանսա վտանգ մըն է մեր ապահովութեան համար» Ֆրանսա կը գործակցի Մոսկուայի հետ :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ժողովը վերջացաւ : Արեւելեան ութ երկիրներու Արտաքին նախարարներու հրատարակած զեկոյցը կը պահանջէ որ Իսրայէլեան զօրքը քաշուի գրաւած հողերէն, բայց չի դատապարտեր Իսրայէլեան յարձակումը, ինչպէս սովորութիւն է :

ՊԱՊԻՆ կոչին միացած է Ու Թան պահանջելու համար որ Ամերիկացիք դադրեցնեն ռմբակոծութիւնները :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ տարեվերջի ուղերձ մը պիտի ընէ, ժողովուրդին, Դեկտ. 31ին, ժամը 20ին :

◆ ◆ ◆

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Պէլվիլի շրջանը, ՅԱՌԱՋ կը ծախուի նաեւ Թավէրն սրճարանը, 51 Րիւ տը Պէլվիլ :

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ՝ Չորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 27 թուականով : Խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

ԽՄԲ. — Կարդինալ Աղաճանեանի քահանայութեան յիսնամեակին առթիւ, ստորեւ կը հրատարակենք կարգ մը կենսագրական գիծեր, զորս տպած էր իտալական *Թէմփօ* շաբաթաթերթը, 1958 Հոկտեմբերին, երբ համաշխարհային մամուլը լայն սիւնակներ կը տրամադրէր հայ ժողովուրդի մեծանուն զաւկին, իբրեւ հաւանական պապ :

«Ծնած է Ախլցխա, 1895 Սեպտ. 18ին : Իր բոլոր ուսումները կատարած է Հռոմի Հաւատոյ Տարածման վարժարանին մէջ՝ ուր ղրկած է զինքը Թիֆլիսի կաթողիկէ առաջնորդը՝ 1906ին :

Վարժարանին աշակերտութեան շնորհած ունկնդրութեան մը ընթացքին, այն ատենուան Պապը՝ Պիոս Ժ., օրհնելով հայաչուի մանուկը ըսած էր .— «Օր մը ոչ միայն եպիսկոպոս այլեւ պատրիարք պիտի ըլլաս դուն» : Իրաւամբ 1937ին, երբ Կաթողիկէ Հայոց Պատրիարքը՝ Աւետիս-Պետրոս ԺԴ. վախճանեցաւ, քահանայապետին մարգարէութիւնը կատարուեցաւ եւ Աղաճանեանին վիճակուեցաւ պատրիարքական յաջորդութիւնը :

Պիոս ԺԲ. կարդինալութեան աստիճանին բարձրացուց զինքը 1946ին :

Կեանքին մեծ մասը անցուցած է Հռոմ : Բայց Ռուսաստանի մէջ ալ քանի մը տարի անցուցած է հովուական գործունէութեամբ : Հռոմ վերադարձին նշանակուած է փոխ - մեծաւոր պապական Լեւոնեան հայկ. վարժարանին եւ այնուհետեւ միշտ զբաղած է արեւելեան երկիրներու կրօնական կեանքին կազմակերպութեամբ :

×

1962 Օգոստոսին Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան կը հրաժարէր կաթողիկոս-պատրիարքի իր պաշտօնէն, ինչ որ աննախընթաց է : Սեպտեմբեր 3ին իրեն կը յաջորդէր Իգնատիոս - Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան : Կը մնայ ցայսօր նախագահ Հաւատոյ Տարածման Ժողովին (Փրոփականտա Ֆիտէ) :

×

Ստորեւ յատկանշական հատուած մը այն քարոզէն զոր Կարդինալ Աղաճանեան արտասանած է Միլանոյի Տուոմոյի մէջ, Ապրիլեան Յիսնամեակի նուիրուած արարողութեան :

« Յուզումով կ'ուզեմ իմ խորին գնահատանքս յայտնել այս փառապանծ տօնակատարութեան յաջողութեան համար, որով ոչ թէ սուգի, այլ յաղթանակի տօն մը դարձաւ Ապրիլ 24ը : Յաղթանակի՝ հայ ազգի յաւերժութեան եւ մեր անխախտ հաւատքին : Ապրիլեան բիւրաւոր վկաներու նահատակութիւնը շարունակութիւնն է Վարդանանց պատերազմի մարտիրոսներուն, որոնց արիւնին առջեւ մեր անգերազանցելի պատմիչը՝ Եղիշէ գեղեցիկ խորհրդածութիւն մը կը կատարէ, զոր ես ալ այսօր կ'ուզեմ ձեր ուշադրութեան յանձնել : Զուգութիւն է մայր բարեաց, անզուգութիւն ծնող չարեաց : Միութիւն, սէր, այս է որ մեզ կը բարձրացնէ, ամէնքս անխտիր եղբայրօրէն, մեր մարտիրոսներու սուրբ արիւնով մկրտուած, սիրենք զիրար, ամէն մէկը նկատելով իբրեւ մասնիկ մը մեծ Հայութեան : Այո՛, արժանի ենք ապրելու իբրեւ ազգ, նաեւ ընդլայնած հայրենիքի մը մէջ, ընդլայնած սահմաններով հայրենիքի մը մէջ, ուր թագաւորէ սէրը, եւ Հայը ապրի իր շինարար կորովով իբրեւ աստուածապաշտ եւ քրիստոնեայ ժողովուրդ, յաղթանակէ յաղթանակ բարձրանալով :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ... ԶԲՕՍԱԲԱՆԱԿԱՆ

(ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ ՀՈՄԱՆԻՇՆԵՐՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՎԷԳ

Զբօսախաղի ծանօթ առարկայ մըն է վէգը,— վէճի նիւթ՝ բանասէրներուն համար :

Հին Հելլէնները շատ կը սիրէին վէգ խաղալ, մանաւանդ ծերերը, կիները եւ, բնականաբար, պատանիները, (ապահովաբար պարզ այն պատճառով որ ֆիզիքական ուժի սպառում չէր պահանջեր այս զբօսախաղը) : Պեղումներէն հանուած արձան մը, «կին մը՝ որ վէգ կը խաղայ», կը վկայէ թէ այնքան սիրուած եւ ընդհանրացած զբօսախաղ մըն էր վէգ խաղալը, որ դուրի եւ մարմարի արուեստագէտներն անգամ կը հետաքրքրէր ու կը զբաղեցնէր երջանիկ Աթէնքի մէջ :

Հոմերոս կը յիշատակէ վէգի խաղը (Իլիական, ԻԳ. 88) : Պղատոն եւս (Լիւսիս, 206ե) : Նոյնիսկ Արիստոտէլ (Հռետ. Ա. 11) :

Հռովմայեցիները եւս ծանօթ էին այս խաղին, ինչպէս կը վկայեն Ովիդիոս, Մարտիալէս, Յորնաղ, Սենեկա եւ ուրիշներ (զանց կ'առնեմ վկայութիւնները) : Այսուհանդերձ արհամարհուած էր Հռոմի մէջ, նոյնիսկ երբեմն արգիլուած, ու թոյլատրուած միայն Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին :

Վէգ նետելու համար կը գործածուէր եղջերանման՝ անօթ մը, փրիտուլլոս կոչուած :

Սուքիասեան, կը թուի, ուզած է հաստատել թէ Հայերը եւս շատ կը սիրէին այս զբօսախաղը, — ահա թէ ինչո՛ւ Հոմանիշներու Բառարանին մէջ կը ցուցադրէ վէգի հոմանիշներու անհաւատալի հարստութիւն մը, յաճախ բառեր՝ որոնց ... ոչ հայրը ծանօթ է, ոչ ալ մայրը :

Բառ – ապո՛ւր, — հրամմեցէք :

« ՎԷԳ.— Կոճ, կոճի, կոռի, ճան, լից, յոզի, յոյգ, կիվ, պալլօ, ճուկ, ծիլ, պարոն (կանգնած՝ փոսաւոր), խառ, խաթ, տով, տուվ (հակառակ կողմերը), սալ, ֆչնեկ, թեռք, կռնակ (ուռուցիկ կողմը), կոր, գող, չիք (փոսաւոր կողմը), լոք, խամուկ (մէջքը արճիճ լըցրած) : Տեսակները՝ ճգուկ, տնկուկ, գառաւել, գոխկ, կոռան (գոմէշի)» :

Իսկական այս բառապուրէն դուրս, Սուքիասեան ունի «քիս, թաւ, քրին, թոխան, սուտ, գղիր, կոռայ, կոպաճ» հոմանիշները, (ծանօթ են երանելի մատենագիրներ եւս, որոնք «կոպաճ» բառը գրած են «տոպաճ») :

Յետոյ «թոխան» ու «քիս» բառերուն կուտայ «վէգին հարթ, հաւասար, տափակ կողմը» բացատրութիւնը, իսկ « սուտ » ու « գղիր » բառերուն՝ «վէգին մէջքը» բացատրութիւնը, հետեւելով ծանօթ աղբիւրի մը :

Ցայսմաւուրքեան իր այս բառացանկէն դուրս՝ առանձին չէ արձանագրած «թոխան, պարոն, խառ, խաթ, տով, տուվ, թոկ, թեռք, ջիգ, ձիգ, կոռի, կոր, յոգի» հոմանիշները, չեմ գիտեր ինչո՛ւ :

Այսքան հոմանի՛շ, զոր Հայերը տուած են վէգին, (թուրքերէն կամ աղաւաղեալ բառերը չուզեցի առնել), թերեւս լաւագոյն ապացոյցն է թէ մեր ժողովուրդը... վէգ միայն խաղացեր է իր ողբերգութեան կամ գոյութեան ընթացքին :

Ի՞նչ կ'ուզէք՝ ըսէք, կը խոստովանիմ որ ես ալ մէկը ատոնցմէ՝ շա՛տ եմ վարտիք մաշեցուցեր, ժամերով նստեր վէգ եմ խաղացեր՝ ժամուն շուքը, ծառերուն տակ, չոր հողին վրայ, այդ պատճառով լաւ գիտեմ թէ վէգն ի՛նչ է կամ ի՛նչ կը նշանակէ վէգ խաղալ : Սուքիասեանն է որ չի գիտեր թէ ի՛նչ է վէգը կամ ի՛նչպէս կը խաղան : Չեմ զարմանար, Ֆրանսական բառարաններու եւ մատենագրութեան մէջ եւս կը տիրէ նոյն շփոթութիւնը :

1.— Ֆրանսերէն՝ օսսըլէ թարգմանուած է վէգը, որ ճիշդ չէ : Արդարեւ, Հոմերոսի Ֆրանսացի թարգմանիչները, մեծ մասամբ, այդպէս թարգմանած են վէգը, (ինչպէս եւ Պղատոնի եւ Արիստոտէլի թարգմանիչները) : Անոնց սխալին հետեւելով՝ Բագրատունի թարգմանած է «ոլունք» (Իլ. ԻԳ. 88),— ճիշդ թարգմանած է Համբարձումեան (Վիկտոր Համբարձումեանին հայրը) :

Հարկ է աւելցնել թէ վէգի խաղը պայմանափոխութիւն է կրած Հոմերոսէն մինչեւ մեր օրերը, (վէգ խաղալու նոր տարազները պիտի տամ ետքը) :

Օսսըլէի խաղը, որքան ալ պայմանափոխուած է, կը մատնէ հին խաղը : Արմաշի մէջ մենք կ'անուանէինք «քարքարիկ» ինչ որ ժամանակին կոչուած է «օսսըլէ», նոր տարազով՝ «փիէռոէթ» : Ս. Ռենաք եւս (Ֆիլոլոժի քլասիք, Ա. 258) գիտէ տարբերել վէգը, որ ոչ օսսըլէ է, ոչ ալ թեսարա : Երկուքն ալ բախտախաղի ձեւեր : Առաջինը՝ մանր, խորանարդաձեւ քարեր, ընդհանրապէս հինգ հատ, — ատենօք ոսկրիկներ՝ ձեռքի եւ ոտքի ոսկրիկներէ ընտրուած, երբեմն յատկապէս փղոսկրէ կամ մետաղէ շինուած : Այս խաղը աղջիկներուն յատուկ էր : Երկրորդը՝ իւրաքանչիւր խորանարդի վրայ դրոշմուած կ'ըլլար պատկերը աստուածի մը, հերոսի մը, եւայլն : Յաղթական բախտաքարն էր այն որ կը կրէր Աստղիկ աստուածուհիին պատկերը, իսկ կորստաբերը՝ այն քարը որ շունի մը պատկերն ունէր :

Կը թողում այս խաղերուն նկարագրութիւնը, աւելի չերկարելու համար :

2. — Ֆրանսերէն՝ աստրագալ եւս թարգմանուած, — ա՛յս է ճիշդը : Բառը յունարէն է (արմատական նշանակութիւնը՝ աւելի ետքը) եւ վէգ իմաստով գործածուած Հոմերոսի, Պղատոնի եւ Արիստոտէլի մէջ : Անմիջապէս աւելցնեմ որ աստրագալ բառ մը կայ կազմախօսական, բառ մըն ալ ... բուսաբանական :

Նոյն այս բառին իմաստաբանութիւնը շատ բարդացած է, յետագային, ստանալով նոր զարգացումներ ու տարբեր նշանակութիւններ, — հետաքրքրուողները կրնան ստուգել՝ բառը փնտռելով ճարտարապետական տարազներու մէջ, ու նաեւ ... գրական ոճերու մէջ (տեսնել մանաւորաբար Պուալոյի գործածած նշանակութիւնը, Արուեստ քերթողականին մէջ, Ա. Երգ,— հայերէնի թարգմանած են Մէնէվիշեան եւ Մըմրեան, երկուքն ալ ընդօրինակած եմ, առաջինը ոչ ճիշդ, հետաքրքրուողներուն կը թողում... հետաքրքրուիլ) :

Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, միայն Քրամփոնին հրատարակութի՛ւնն է որ կուտայ աստրագալ թարգմանութիւնը (Ծննդ. Լէ. 25), նաեւ Ա. Վենսանի աստուածաշնչական մատենի Բառարանը : Ոչ հայերէնը, ոչ ալ այլ թարգմանութիւններ, գէթ ինծի ծանօթ, չունին այս բառը : Գործածուած ընագրային եբրայերէն բառին (նեխոտ) նշանակութեան մասին (թերեւս ծագումով օտար բառ) գոյութիւն ունի անլուծելի վէճ մը (*) :

Այսուհանդերձ, վէգ բառ մը կայ հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, գործածուած միայն մէկ անգամ. «Ի վէգ եկին եւ արարին զայս ամենայն» (Ա. Մնաց. Զ. 59) : Ֆրանսերէնը՝ «Իլ սը ռոն իռիթէ եւ օն փէ թու սըլա» : Յունարէնին մէջ՝ «բարկացան» : Որոշ է թէ մեր փնտռած բառը չէ :

Հոմանուն բառ՝ տարբեր բառ է : Կայ վէգ բառ մը (ոսկոր), կայ վէգ բառ մը (վէճ) :

Սակայն Հացունի կը մերժէ վէգ (ոսկոր) բառին հնութիւնը եւ կը համարի միջին հայերէնի բառ : «Վուա՛ռ» կը բացագանչեն Ֆրանսացիները, ասանկ պարագաներու մէջ,— ռամկօրէն թարգմանութիւնը կը խնայեմ :

Վէգ բառին հնագոյն, գէթ ոսկեդարեան գոյութիւնը ընդունելով հանդերձ՝ շատեր նշանակութիւնը կը փնտռեն վէգ ու վէճ բառերուն հանգիտութեան կամ բառավերջի տառին լծորդութեան մէջ : Դիւրին այս ստուգաբանութեան կը յարին անոնք որ կ'ընդունին թէ պարսկերէն « վեղա = պայքար, կռիւ» բա՛ռը միայն կրնայ տալ վէգ = ոսկոր բառը (Տոքթ. Յ. Թիրեաքեան), իբրեւ մրցումի առարկայ, որ սակայն, հակառակ Հացունիի կարծիքին, գործածուած է ոսկեդարեան հայերէնի մէջ՝ Աստուածաշունչ Մատեանէն դուրս : Կ'արժէ՞ յիշել թէ ոմանք ալ վէգ բառը նոյնացուցած են ... վեց բառին հետ, մեկնելով վէգ կոչուած առարկային վեց երեսներ ունենալէն : Իսկ Մխիթար աբբահայր վէգ բառը կը գտնէ ... զօրավիգ բառին մէջ, առանց խորհելու թէ երկու ամուսնացեալ բառերու երկրորդ անդամը տառափոխութիւն չի կատարեր երբեք,— չունինք փառաւիր (= փառաւէր) բառ ու չունինք նաեւ զօրավիգ (= զօրավէգ?) բառ : Զօրավիգ բառը կապ չունի վէգ բառին հետ : Կ'արձանագրեմ Ջախջախեանի վկայութիւնը ընդդէմ աբբահօր. «Նահատակաց վիգ ու վահան», որու բացատրութեան համար դիմել Հ. Արիս Վարդանեանի (Բառաքնն. Գ. 40) :

Հր. Աճառեան, այստեղ շատ զգոյշ եւ խոհեմ, մէկ կողմ նետելով պարսկական աղբիւրէն ջուր բերելու բանուկ ճամբան, կը զատէ վէգ (= կագ ու կռիւ) ու վէգ (= ոսկոր) բառերը, եւ կը հարցնէ թէ խնամութիւն չունի՞ արդեօք յոյգ (= վէգ) բառը, զբօսախաղի յատուկ :

Ա լա պոնէօ՛ռ, պիտի բացագանչէին Ֆրանսացիները :

Պզտիկ բառի մը շուրջ, ընդամէնը երեք տառով գրուած, շա՛տ է երկու յօդուածը, պիտի ըսէ ընթերցողը :

Կ'ընդունիմ, զբօսանքի՛ համար կը գրեմ զբօսախաղի այս առարկային մասին, որու ստուգաբանութեան, խաղի տարազներուն նուիրուած պիտի ըլլայ մեր երկրորդ յօդուածը : Ա՛յ տնաշէններ, եթէ գոհ չէք լեզուական այս պրպտումներէն, ինչի՞ մասին կ'ուզէիք որ գրէի եւ հաճոյք պատճառէի ձեզի .— Ժամուն բանկայի՞ն մասին, եպիսկոպոսական առեւտուրի՞ մասին, եկեղեցական «ծուխերո՞ւ» մասին :

Խնդրեմ, թողէք, թողէք որ.. վէգ խաղամ ես ալ իմ կարգիս :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ճիշդ չեմ կարծեր ըսել թէ ճիշդ թարգմանած են մերոնք, — բառը, *նեխոտ*, գործածուած է երկու անգամ, առաջին վկայութեան մէջ (Ծննդ. Լէ. 25) մերոնք առած են իբրեւ յատուկ անուն, երկրորդ վկայութեան մէջ (Ծննդ. ԽԳ. 11) իբրեւ հասարակ բառ, ծառայելու համար ... երկու տէրերու : Բայց ոչ երբեք վէգ նշանակութեամբ : Թերեւս ճիշդ չէ նաեւ Քրամփոնի կամ Վենսանի տուած նշանակութիւնը : Իմ տեսակէտս պիտի յենու ոչ թէ Աստուածաշունչ Մատեանի վկայութեան վրայ, այլ ոսկեդարեան այլ թարգմանութեանց վրայ,— այդ մասին յաջորդով :

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Այսպէս քանի մը օր, վրայ վրայի, Սատըք զարեջրատուն գնաց : Բայց միշտ պարապ եղաւ : Ալի Օսման բնաւ չէր երեւար :

Իսկ թերթերը, բարձրագոյն հրամանով, ալ բոլորովին լռած էին, ու տող մը բան չէին գրեր Գանտիլլիի ոճիրին վրայ :

Երկու շաբաթ ետքը Սատըք ալ բոլորովին մոռցած էր այդ չարաշուք դէպքը եւ իր բարեկամին հաղորդած մանրամասնութիւնները, երբ երկուշաբթի առտու մը, տունէն Էրէնքէօյի կայարանը եկած միջոցին այրած տան մը աւերակներուն վրայ բազմութիւն մը նշմարեց :

— Ի՞նչ կայ արդեօք, խորհեցաւ ինքնիրեն, յետոյ ժամացոյցը նայեցաւ, դեռ քան վայրկեան ատեն կայ կառախումբին, երթամ տեսնեմ թէ ինչո՞ւ այդ բազմութիւնը հաւաքուեր է հոս, ըսաւ :

Եւ քայլերը ուղղեց դէպի աւերակ տեղը :

Երբ բազմութեան մօտեցաւ, ծանօթ ձայն մը ըսաւ իրեն.

— Վա՛յ Սատըք պէյ, բարի լոյս, հոտա՞ռ ու վազեցիր եկար :

— Ի՞նչ կայ որ...

— Ի՛նչ պիտի ըլլայ ձեր թերթին համար պատուական լուր մը :

Սատըք մօտեցաւ բազմութեան եւ տեսաւ որ ամէնքը ծռած էին գետին փռուած կիսամերկ մարմինի մը առջեւ :

Սատըքի հետ խօսող անձը որ Սայիտ էֆէնտի անուն Բ. Դրան պաշտօնեայ մըն էր, խնդիրը բացատրեց խմբագրին.

— Առտուն կանուխ, ըսաւ, դեղացի մը կուգայ ջուր առնելու այս այրած տան հորէն, դոյլը կ'իջեցնէ ու ահա կը տեսնէ որ մարմինի մը կը զարնուի. անմիջապէս կասկածի կ'երթայ, մէկ քանի հոգիի խմաց կուտայ, կուգան կը քննեն ու կը տեսնեն որ մէջը մարդկային մարմին մը կայ : Վերջապէս, չերկնցնեմ, այս դիակը դուրս կը հանեն մէջէն :

— Արդեօք անձնասպանութի՞ւն մըն է :

—Ո՛վ գիտէ անձնասպանութիւն կամ ոճիր... բայց մարդը հասարակ մէկը չեւերիր, զոնէ հագուստներէն այնպէս կ'ենթադրուի :

— Ո՛վ ըլլալը դեռ չէ՞ հաստատուած :

— Ոչ տակաւին, ամէն պարագային այստեղացի ըլլալու չէ... :

Դեղին պեխերով հուժկու մարդ մըն էր, հազիւ քառասուն տարեկան եւ յայտնի կը տեսնուէր որ տակաւին նոր մեռած էր. վրայի հագուստները հանած էին ու միայն փանթալոնը եւ շապիկը մնացած էր : Խմբագիրը մեքենաբար ծռեցաւ դիակին վրայ եւ ուշադիր նայեցաւ անոր դէմքին ու մազոտ կուրծքին :

Յանկարծ մութ կապտագոյն արատ մը նշմարեց անոր աջ ուսին վերի կողմը. աւելի մօտեցուց գլուխը՝ մօտէն քննելու համար այդ արատը եւ մէկէն տժգունեցաւ եւ սարսուռ մը անցաւ բովանդակ մարմնէն... Ա եւ Էմ գիրերը դրոշմուած էին դիակին ձախ ուսին վրայ ու ներքեւն ալ թուանշան մը՝ 4 :

Սատըք մեծ ճիգ մը ըրաւ ոտքի ելլելու եւ յուզումը ծածկելու համար :

— Ինչո՞ւ դիակին այդչափ կը մօտենաս ու պարապ տեղը կը յուզուիս, տե՛ս դէմքդ պատի գոյն դարձեր է ու կը դողդղաս, ըսաւ Սայիտ էֆէնտի իր բարեկամին :

Իրաւ ալ, Սատըք՝ հակառակ իր վրայ ըրած ճիգերուն, չէր կարող յուզումը զսպել :

— Երթանք կայարան, կառախումբը չփախցնենք, ըսաւ Սատըք եւ սկսաւ արագօրէն քալել :

— Այո՛, աչքովս տեսայ, կ'ըսէր ինքնիրեն, Էմ եւ Ա գիրերը, մութ կապտագոյն, եւ յետոյ 4 թիւը այդ գիրերուն տակ, ճիշդ Ալի Օսմանի նկարագրածին պէս... ուրեմն այս ոճիրն ալ շարունակութիւնն է Գանտիլլիի ոճիրին... նոյն նշանը՝ միայն թիւը փոխուած :

Ու Սատըք տեսակ մը անբացատրելի երկիւղով կը համակուէր. կը զգջար գացած դիակը տեսած ըլլալուն եւ իրեն այնպէս կը թուէր որ ինքն ալ գործակից էր այդ ոճիրներուն, թէ կրնար ձերբակալուիլ, հարցաքննուիլ, բանտարկուիլ..

— Արդեօք յուզումս նշմարեցի՞ն, արդեօք ինծմէ կասկածեցա՞ն, արդեօք զիս պիտի հետապնդե՞ն, կը խորհէր ինքնիրեն :

Ու վակոնին մէջ նստած՝ գաղտագողի ակնարկներ կը նետէր շուրջը գտնուողներուն վրայ, ջանալով անոնց դէմքին վրայ կարդալու իր կասկածները արդարացնող նշաններ :

Այս մտատանջ վիճակին մէջ հասաւ կամուրջ եւ ուղղուեցաւ Շափաքի խմբագրատունը, որ ինչպէս ըսինք, Բ. Դրան պողոտային վրայ կը գտնուէր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(6 – Շար.)

ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ա.

Մեր պատմական անցեալին ուսումնասիրութեան գործին մէջ մեծ արժէք ունին մեսրոպատառ ձեռագիր գանձերը :

Մեր պատմական եւ Հայագիտական աղբիւրներու – ուսումնասիրութեան եւ հրատարակութեան աշխատանքին մէջ անգնահատելի ծառայութիւն մատուցած են Վենետիկի եւ Էջմիածնի, Երուսաղէմի եւ Վիէննայի հոգեւոր միաբանութիւնները , Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, Պետերբուրգի համալսարանը, Թիֆլիսն ու Կ. Պոլիսը եւայլն : Հայկական աղբիւրներու հրատարակութեան ասպարէզին մէջ յիշատակութեան արժանի անուն ձգած են Յակոբ Շահամիրեան, Աբրահամ վրդ. Էջմիածնեցի, Պաղտասար Դպիր , Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Հ. Արսէն Բագրատունի, Կ. Վրդ. Շահնազարեան , Խ. Գալֆայեան վրդ., Ոսկան Տէր – Գէորգեան – Յովհաննիսեան, Ք. Պատկանեան , Մ. Էմին, Թ. Միհրդատեան եւ շատ ուրիշներ :

Հայկական աղբիւրներու կարեւորութիւնը եւ ներկայացուցած արժէքը օտար ժողովուրդներու պատմութեան համար եւս շատ կարեւոր է : Օտար բազմաթիւ գիտնականներ, լաւապէս իւրացուցած են գրաբարը եւ այդ աղբիւրներուն մէկ կարեւոր մասը թարգմանած են լատիներէնի, անգլերէնի, ֆրանսերէնի, ռուսերէնի, գերմաներէնի եւ ուրիշ լեզուներու : Մեր աղբիւրները օտարներուն ճանչցնելու գործին մէջ իրենց լուման մուծած են օտար հայագէտներէն Պետերման , Նոյման, Լ. Ֆլորիվալ, Մ. Պրոսէ, Վ. Լանկլուա, Ժ. Սէն Մարթէն, Է. Բրիտոմ , Տիւլորիէ եւ շատ ուրիշներ :

Բնագիրներու հրատարակութեան ասպարէզին մէջ պէտք չէ մոռնալ նաեւ ներկայ դարու սկիզբներուն Թիֆլիսի մէջ ստեղծուած Հայ պատմագիրներու շարքը, որով ծրագրուած էր շուրջ յիսուն հատորով հրատարակել մեր գրեթէ բոլոր հին եւ նոր մատենագիրներու գործերը գիտական բնագիրով : Այդ աշխատանքին լծուած էին Ստ. Մալխասեանց եւ Մ. Աբեղեան, Գալուստ Տէր – Մկրտչեան եւ Գ. Վրդ. Յովսէփեանց , Ստ. Կանայեան եւ Ս. Յարութիւնեան եւ ուրիշներ : Նախաձեռնողներուն մեծ մասին անմիջական մասնակցութեամբ լոյս տեսան Ղազար Փարպեցիի (1904), Ագաթանգեղոսի (1909), Մովսէս Խորենացիի (1913) բազմաթիւ գրչագիրներու բաղդատութեան հիման վրայ կազմուած գիտական բնագիրները : Այս ձեւով վերոյիշեալ պատմագիրներուն երկերը առաջին անգամ մատչելի կը դառնային իրենց բազմաթիւ գրչագիրներուն կարեւոր բոլոր ընթերցուածներով ,որով ուսումնասիրող հայագէտը գրեթէ պէտք չէր զգար դիմելու ձեռագիրներուն եւ տպագիրներուն, քանի որ այդ հրատարակութեան մէջ կրնար գտնել տուեալ պատմագրին բոլոր տարընթերցուածները :

Ս. ՔՈԼԱՆՋԵԱՆ

(Շար.)

ԲԱՐՁՐԱՐԺԷՔ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.— Այս խորագրով, *Ազդակ* Օգոստոս 31, 1962ին խմբագրական մը նուիրած է Կարդինալ Աղաճանեանի, կաթողիկոսի պաշտօնէն հրաժարման առթիւ : Անդրադառնալէ ետք հրաժարման պարագաներուն, Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.—

Շնորհիւ իր բացարձակ հեղինակութեան եւ անձէն ու մտաւորական բարձր կարողութիւններէն բխող արժանիքներուն, Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Հոգեւոր պետը, տասնամեակներ ամբողջ ունեցաւ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը , որուն փառքն ու պատիւը , Հայ Կաթողիկէ համայնքին հետ, ու անկէ անդին կ'երթայ բովանդակ հա'յ ժողովուրդին , որու հարազատ ու արժանաւոր զաւակն է:

Կարդինալ Աղաճանեան, շնորհիւ իր այդ արժանիքներուն, ներկայիս դարձած է համաշխարհային հռչակի տէր հոգեւորական մը, սիւներէն մէկը Կաթողիկէ Եկեղեցիին եւ գլխաւոր գործակիցը Պապին : Իր այս հանգամանքով , նաեւ իբրեւ Հաւատոյ Տարածման Ժողովի նախագահ, ան բացառիկ յարգանք կը վայելէ կաթողիկէ բոլոր եկեղեցիներու մօտ, ինչ որ նպաստաւոր կերպով կ'անդրադառնայ ամբողջ Հայութեան, որուն հոգեկան արժէքներուն խոր հաւատքն ունի :

Կարդինալ Աղաճանեան, Եկեղեցւոյ անձնուէր ծառայի իր կոչումին հետ , պահած է նաեւ իր հայկական գիծը , որ չեշտուած կերպով , կը տեսնենք իր գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ : Հայկական զգացումներով տոգորուած , բարձրաստիճան եկեղեցականն է ան, որ միշտ հետամուտ եղած է իր ժողովուրդի բարի համբաւին, մտահոգ՝ անոր շահերուն պաշտպանութեամբ եւ նկարագրի անաղարտ պահպանումով :

Հայկականութեան փառատօներ եղած են այն արարողութիւնները, որոնք բազմիցս տեղի ունեցած են Վատիկանի Մայր Տաճարին մէջ, հայկական ծէսով, պատուելու համար ներկայութիւնը հայ Եկեղեցականին :

« ԱԶԴԱԿ»

ԹՈՒՂԹ ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ

ԾՐԱԳԻՐ

«ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ» ՈՐԲԱՆՈՑԻ

Ստորեւ կը հրատարակենք այն Հովուական Թուղթը, զոր հայ կաթողիկէ կաթողիկոս – պատրիարքը կ'ուղղէ Հայ կաթողիկէ Համայնքին, առթիւ քահանայական ձեռնադրութեան յիսուներորդ տարեդարձին Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեանի :

×

Պատուական Եղբարց մերոց, Արհի․ Արհի․ Արքեպիսկոպոսաց, Եպիսկոպոսաց, Գերպծ․, Գերյ․ Գեր․ Աբբահարց եւ վարդապետաց եւ սիրեցեալ հաւատացելոց,

Ողջոյն եւ Աստուածաւանդ Օրհնութիւն

Դեկտեմբեր 23ին, Յիսնամեակն էր քահանայութեան Վսեմաշուք Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեանի :

Լաւ գիտենք՝ թէ Ն. Վ. Տէրութիւնը , մղուած՝ իր բնածին համեստութենէն , պարզութենէն եւ խոնարհութենէն, պիտի բաղձայ խոյս տալ ամէն արտաքին ցոյցէ եւ հանդիսութենէ , եւ քաշուիլ, այս առթիւ, իր սովորական ամփոփումի կեանքին մէջ, Յիսուսի , Յաւիտենական Քահանային հետ , սիրոյ անսահման զեղումով իր երախտագիտութիւնը յայտնելու Աստուծոյ , քահանայութեան վսեմ շնորհքին՝ եւ անով, յիսուն տարիներու ընթացքին, կատարուած այնքան հոգեւոր եւ ժամանակաւոր բարիքներուն համար :

Բնականաբար, չենք կրնար զանց առնել Վսեմաշուք Կարդինալին բաղձանքը : Ուստի կը հրաժարինք, ի յարգանս անոր կամքին, որեւէ արտաքին հնադիսութենէ :

Սակայն ,ունինք որդիական պարտականութիւն մը — որ սրտի պահանջ մըն է — հանդէպ տիպար քահանայի մը , որ կէս դարու ընթացքին, փայլուն աստղ եղած է մեր Կղերին դասուն մէջ , եւ առաքինութեան , սրբութեան ու հայրենասիրութեան ճամբան ցոյց տուած է Հայ Ազգին զաւակներուն եւ ուրիշ ժողովուրդներուն, իր կեանքին սքանչելի օրինակով եւ տպաւորիչ ու համոզիչ խօսքով :

Եւ երբ Աստուած զինք կոչեց մեր Կաթողիկոս – Պատրիարքն ըլլալու, մենք վայելեցինք , քսանեւհինգ տարի անընդհատ, հովուական հոգածութիւնը անըման Հայրապետին , որ եղաւ անխոնջ առաջնորդը մեր հոգիներուն առ Աստուած , լուսաւորիչը մեր մտքերուն հաւատքի ճշմարտութիւններու լոյսով, զօրավիգը մեր կամքերուն գերբնական յոյսի կորովով , հայրը որբերուն, պաշտպանը այրիներուն, նախախնամութիւնը չքաւորներուն, քաջալերիչը բարի ձեռնարկներուն , փառքը մեր նուիրապետութեան ու պարծանքը սիրելի Հայ ժողովուրդին :

Վսեմաշուք Կարդինալին բաղձանքը եւ մեր որդիական սրտին պահանջքը հաշտեցնելու նպատակաւ, կը փափաքինք որ այս յոբելենական տօնակատարութիւնը տեղի ունենայ աղօթքով , բարեգործութեամբ եւ անձնական հոգեւոր նորոգումով: Ըստ այնմ կը խնդրենք որ մեր հետեւեալ առաջարկները գործադրուին ·

Ա.— Կը հրաւիրենք Առաջնորդները , վանահայրերը, ժողովրդապետները եւ եկեղեցիներուն մեծաւորները՝ որոշելու յառաջիկայ Դեկտեմբեր 23ի մօտակայ յարմար տօնական օր մը, որուն մէջ հանդիսաւոր Պատարագ մատուցուի Վսեմաշուք Կարդինալին դիտաւորութեան , յորդորելով հաւատացեալները նոյն դիտաւորութեամբ սուրբ Հաղորդութեան մերձենալու եւ աղօթելու, եւ քահանաները՝ Սուրբ Պատարագ մը մատուցանելու :

Բ.— Կը բաղձանք , այս առթիւ, շօշափելի եւ տեւական յիշատակ մը նուիրել մեր սիրոյն ու յարումին հանդէպ Նորին Վսեմաշուք Տէրութեան Անձին , ջանալով գործադրել անոր ազնիւ սրտին բարենպատակ սքանչելի ձեռնարկը՝ մանչերու Որբանոց մը, որուն համար , Պատրիարքարանի արկղին մէջ քսան հազար լիբանանեան ոսկի թողած է, եւ զոր պիտի կոչենք

« ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ »

Ուստի, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր առաջնորդներուն, աբբահայրերուն , վարդապետներուն, հաստատութիւններուն եւ հաւատացեալներուն, որպէսզի սրտի առատութեամբ մասնակցին հանգանակութեան , որ կազմակերպուելու է մեր բոլոր թեմերուն եւ առաքելութիւններուն մէջ, եւ որուն արդիւնքը՝ Պատրիարքարան հասնելով, պիտի յատկացուի վերոյիշեալ նպատակին :

Գ.— Կը յորդորենք ամէնքը ամփոփուելու՝ այս առթիւ, վերյիշելու համար Վսեմ. Կարդինալին մեզի տուած հայրական խրատները, սրբակենցաղ կեանքի օրինակները, եւ կրօնասիրութեան ու հայրենասիրութեան ազդու դասերը , եւ անոնցմով նորոգուելու մեր քահանայական, քրիստոնէական ու հայկական հարազատ կեանքին արտայայտութեան մէջ:

Վստահ ենք՝ թէ Անձը եւ դէպքը, որոնց մասին է այս Հովուական Թուղթը , բոլորին սրտին կը խօսին :

Լիայոյս՝ որ մեր այս խօսքը պիտի ունենայ իր բարեբեր եւ ազդու արձագանգը, կը հրաւիրենք ամէնուն վրայ Աստուծոյ առատ օրհնութիւնը :

ԻԳՆԱՏԻՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ․ ՊԱԹԱՆԵԱՆ
Կաթողիկոս-Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ

Պէյրութ, 17 Նոյեմբեր 1967

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Երբ Ժավէր պաշտօնատունը հասաւ, դուռը բացաւ, Ֆանթինին հետ ներս մտաւ եւ դուռը ետեւէն գոցեց ի մեծ տհաճութիւն հետաքրքիրներու որոնք ոտքի ծայրով կոխելով բարձրացան, եւ տեսնելու փափաքով իրենց վիզը դէպի պահնորդարանի պատուհանին առջեւ երկնցուցին. պատուհանին ապակին պղտոր էր : Հետաքրքրութիւնը որկրամոլութիւն մըն է :

Ֆանթին երբ ներս մտաւ, դէպի անկիւն մը երթալով ինկաւ, եւ հոն անշարժ, անմռունչ եւ վախցող շունի մը պէս կծկուած մնաց :

Պահնորդներուն յիսնապետը վառած ճրագ մը բերաւ եւ սեղանին վրայ դրաւ: Ժավէր նստաւ. գրպանէն դրոշմաւոր թուղթ մը հանեց եւ սկսաւ գրել:

Մեր օրէնքը բոլորովին ոստիկանութեան ազատ կամքին թողած է այս կարգի կիները: Ոստիկանութիւնը ուզածը կ'ընէ անոնց նկատմամբ, կը պատժէ զանոնք ինչ կերպով որ կ'ուզէ, եւ իր հաճոյքին համեմատ կը զրկէ սա երկու բանը զորս անոնք իրենց արհեստը եւ ազատութիւնը կ'անուանեն:

Ժավէր անտարբեր կը կենար. ծանր նայուածքը կը յայտնէր թէ ամենեւին յուզում մը չէր զգար: Սակայն ծանր եւ խորին մտատանջութեան մէջ էր: Այնպիսի վայրկեանի մը մէջ կը գտնուէր ուր իր ազատակամ եւ ահարկու իշխանութիւնը կը բանեցնէր առանց ուրիշի քննութեան, բայց անաչառ խղճի մը ամէն զգուշութիւններով:

Ինքն ալ կը զգար թէ նոյն պահուն իր ոստիկանութեան գործակատարի աթոռակը դատարան մըն էր:

Ժավէր դատ կը տեսնէր: Կը դատէր եւ կը վճռէր:

Մտքին մէջ որքան գաղափար որ ունէր, ամէնն ալ իր ըրած մեծ բանին բոլորտիքը կը կոչէր:

Քանի որ այս աղջկան յանցանքը կը քննէր, այնքան աւելի կը զայրանար:

Յայտնի էր թէ քիչ մը առաջ ոճիր մը տեսած էր: Տեսած էր թէ մարդկային ընկերութիւնը, զոր կալուածատէր-ընտրող մը կը ներկայանար, իր ծոցէն բոլորովին արտաքսուած անձի մը կողմէն նախատինք եւ յարձակում կրած էր փողոցին մէջ:

Պոռնիկ մը քաղքենիի մը վրան յարձակած էր:

Ժավէր նոյնիսկ ինք տեսած էր այս եղելութիւնը եւ լռելեայն կը գրէր:

Երբ լմնցուց գիրը, ստորագրեց. թուղթը ծալեց եւ պահնորդաց յիսնապետին յանձնելով ըսաւ.

— Երեք մարդ առ, եւ բանտ տար այս աղջիկը:

Յետոյ դէպի Ֆանթինը դառնալով ըսաւ.

— Վեց ամիս բանտ պիտի մնաս:

Թշուառուհին սարսեցաւ:

— Վե՛ց ամիս, վեց ամիս բա՞նտ մնալ աղաղակեց: Վեց ամիս բանտ մնալ՝ օրը եօթը սու վաստկելով: Հապա ի՞նչ պիտի ըլլայ Քոզէթս. աղջիկս, աղջիկս: Բայց պարոն տեսուչ, գիտէ՞ք որ տակաւին հարիւր ֆրանք պարտք ունիմ Թէնարտիէներուն:

Ահագին բազմութեան ոտմուտ կօշիկներէն թրջուած քարայատակին վրայէն քաշքշուելով տարուեցաւ, առանց ոտքի վրայ ելլելու, ձեռքերը մէկզմէկու միացընելով եւ ծունկերովը մեծ քայլեր առնելով:

— Պ. Ժավէր, գթացէ՛ք ինծի, ըսաւ: Հաւատացէք որ յանցանք չունիմ: Եթէ սկիզբը տեսած ըլլայիք, կրնայիք տեսնել թէ ո՛վ էր յանցաւորը: Աստուած վկայ ես յանցանք չունիմ: Այդ քաղքենի պարոնն է յանցաւորը որուն ո՛վ ըլլալը չեմ գիտեր եւ որ կռնակս ձիւն դրաւ:

Միթէ իրաւունք ունի՞ն մեր կռնակը ձիւն դնելու երբ առանց մէկու մը չարութիւն ընելու հանդարտօրէն փողոցէն կ'անցնինք: Ինքզինքս չկրցայ զսպել: Քիչ մըն ալ հիւանդ եմ, հաւատացէք, մանաւանդ թէ արդէն քանի մը ատենէ ի վեր խօսք կը նետէր ինծի: Տգեղ ես, ակռայ չունիս, կ'ըսէր: Ես ալ գիտեմ ակռայ չունենալս: Ես բան մը ըրած չէի. կ'ըսէի թէ զուարճանալ կ'ուզէ այս պարոնը: Պարկեշտութեամբ վարուելով չէի խօսեր հետը: Նոյն պահուն էր որ կռնակս ձիւն դրաւ:

Պարո՛ն Ժավէր, բարեսիրտ տեսուչդ իմ Ժավէր, միթէ չկա՞յ մարդ մը որ տեսած ըլլայ եղելութիւնը եւ ըսածիս ստուգութիւնը հաստատէ ձեզ:

Գուցէ իրաւունք չունէի նեղանալու, բայց ինչպէս գիտէք, մարդ առջի անգամին չի կրնար ինքզինքը զսպել. շուտով կը բարկանայ, մանաւանդ երբ կռնակը անանկ պաղ բան մը կը դրուի այնպիսի ատեն մը ուր մտքէն չէր անցներ այդ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Նշան Դարբինեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանէ իր քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Դարբինեան, Պոլսեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 22ին, իր բնակարանը :

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Ն. Դարբինեան ընտանիքին :

Այրի Տիկին Վարժապետեան (Քազապլանքա), Տէր եւ Տիկին Լ. Մեստճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ֆ. Թորոսեան (Քազապլանքա), Այրի Տիկին Ս. Մեստճեան եւ աղջիկները, Տոքթ. Յ. Պէրպէրեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Ա. Սիւրմէնեան եւ զաւակները (Քազապլանքա), Տէր եւ Տիկին Պ. Վարժապետեան եւ զաւակները (Քազապլանքա), Տէր եւ Տիկին Ա. Պէրպէրեան (Նիժերիա), Տէր եւ Տիկ. Ս. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Փէհլիվանեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Լ. Սրմաքէշեան, Տէր եւ Տիկին Երեմեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Փաշապէզեան (Երեւան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, քենիին, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄԵՍՏՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 19ին, 66 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երեքշաբթի (Դեկտ. 26) ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արմենուհի Բալուեանի իր ամուսնոյն Հրանդ Բալուեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Հայկ Գալէնտէր իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ նամակով մասնակից եղան իր սուգին, ինչպէս նաեւ իր այն բարեկամներուն որոնք այնքան համակրանքով շրջապատեցին զինքը իր ամուսնոյն հիւանդութեան անձկալի վայրկեաններէն մինչեւ տխուր վախճանը, ջանալով թեթեւցնել իր խոր վիշտը :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Արա Պայրամեան յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օղափ. կայանին, Նոր Տարուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՈՐԲ. ՕԳՆ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արուսեակ Կիւմիւշճեանէ յիսուն ֆրանք, Պ. Արթիւր Կարմրուկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեանէ 15 ֆրանք ողբացեալ Գառնիկ Մեծմօրեանի յիշատակին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Պաղտասարեան, Ամանորի առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրը՝ Տիկին Քէչիչեանի (Մոնֆերան) :

×

Տիկին Այվազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրը՝ Տիկին Այվազեանի (Պանեօ) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՔԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Դեկտեմբեր 31, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւրէն հայկ. յայտագիր :

ՏՕՆԱԾԱՌ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն փոքրիկներուն կողմէ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, վիճակահանութիւն, Կաղանդ Պապան բեմին վրայ գեղեցիկ նուէրներով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշացին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

ԿՈՉ ՉԷՆԿԻԼԷՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակից,

Երեւանի մէջ, որոշուած է հրապարակ հանել Զէնկիլէրի պատմութիւնը, որպէսզի ան ալ ունենայ իր արժանաւոր տեղը Երեւնի Մատենադարանին մէջ :

Դատապարտելի է Զէնկիլէրի վերապրող սերունդի անտարբերութիւնը, հանդէպ իր ծննդավայրին, իր արժանայիշատակ նախնիքին եւ մանաւանդ ցիրուցան զոհուած իր բազմաթիւ հոգեհատոր նահատակներուն :

Երեւանի մէջ, Յովսէփ քհնյ. Արսէն Քէօսէեան զուրգուրանքով գրած է յիշատակարան մը «Զէնկիլէրն իր անցեալով» :

Ալֆորվիլէն, Պ. Թորոս Պետիկեան, գրած է իր յիշողութիւնները աղէտի հերոսական պայքարէն, նաեւ՝ հաւաքած է հարսանեկան երգերու շարք մը (ֆոլքլոր) :

Այս շատ գնահատելի ձեռնարկը գործադրելու համար Երեւանի մէջ կազմըւած է յանձնախումբ մը, նախագահութեամբՏէր հօր, ներկայութեամբ երեւանաբնակ եւ սփիւռքահայ այցելու Զէնկիլէրցիներու :

Ընտրուած են՝ Փարիզէն Տօնիկ Տէրէպէյեան եւ Ծերոն Ասատուրեան, Ամերիկայէն Յովհ. Արապեան :

Յանձնախումբը որ լիազօրուած է այս հաւաքածօն դասաւորելու եւ տպագրելու Փարիզի մէջ, պարտք կը նկատէ կոչ ընել իր բոլոր հայրենակիցներուն, ուր որ ալ գտնուին, միացնել իրենց ալ չահեկան տեղեկութիւնները կամ նկարներ անցեալէն, եթէ ունին :

1968 տարին չրոլորած, որոշուած է հըրապարակ հանել այս «Յուշամատեանը» :

Հասցէներ .—

1.— Տօնիկ Տէրէպէյեան,
36, Rue Beauregard, Paris (2e)
2.— Ծերոն Ասատուրեան,
18, Rue Clavel, Paris (19e)
3.— Պ. Թորոս Պետիկեան,
11, Rue Nouvelle, Alfortville (94)
4.— Յ. Արապեան,
108 Eotons neek Rd. Northport, N.Y.
11708 (U.S.A.)

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
PALAIS DE CONGRES

Դեկտեմբեր 31ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ. Ազգ. Միութեան, ի նպաստ դպրոցին : Հայկ. եւ ֆրանս. նուագախումբ :

Վալանսէն՝ ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբը :

Գիները եւ պայմանները անցեալ տարուան պէս :

ՃԱՇ

Վալանսի Համա-Խարբերդցիական տարեկան ճաշը տեղի կ'ունենայ այսօր, Կիրակի (24 Դեկտեմբեր) ժամը 9էն մինչեւ լոյս :

Ռըլէ Տիւ Սօլէյ ճաշարանը, (Շապէօյլ) :

Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

(Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վըրայ : Գին 28 ֆրանք անձ գլուխ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), Հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ, ժամը 10.30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան չորս թիւ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ 1697 տարւոյն չորրորդ թիւը ճոխ բովանդակութեամբ.

Պէյրանքն ու նազանքը Նեղոսի ափերուն վրայ ՀԱՅ-ԲՈՅԺ, Երիկամներու նոպան՝ ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Քնանալու մասին՝ ԱՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ, Զուկ կերէք՝ ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ, Ելեկտրահայութիւն՝ ՏՈՔԹ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ, Ակռայ, ծնօտ եւ բերան՝ ՏՈՔԹ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ, Մեռսնեփոյի պատմականը՝ Յ. ԵԱԳՈՅԵԱՆ, Երեւան, վարդ քաղաք՝ Դ. ԿՈՒՏՔՈՎ, Քնէածութիւն՝ ՏՈՔԹ. ՆԱԽԱՍԱՐԴ, Զորս Ֆրանսացիի վրայ մէկը սրտի զոհ՝ ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ, Իպն Սինա՝ ՀԸՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ, Երախայի մը կեանքին երկրորդ վեց ամիսները՝ ՄԵՆԾ-ՀԱՅՐԻԿ, Ըմպելիներու մասին՝ ՄԷՏԻՔԻՒՍ, Նորութիւն՝ ծխողներուն՝ ՏՈՔԹ. ԱՍՔԱՆԱԶ, Օդ կլլել՝ ՏՈՔԹ. ԱԶԱՏԱՆԻ, Բժշկ. ճրաքաղ՝ ՔԱՂՀԱՆ :

ՀԱՅ-ԲՈՅԺԻ տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian chez HARATCH
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

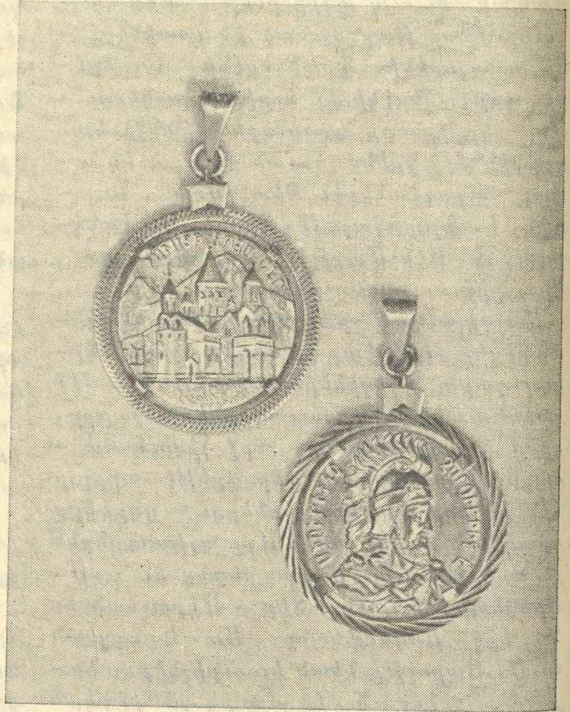

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԾՐԱՐ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
27 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11095
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.095

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ՝ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Մինչ Աթէնքի ղեկավարները մասնակի ներումով մը «սիրտը կ'առնեն» ժողովուրդին եւ ընդդիմութեան, 300 բանտարկեալ ազատ արձակելով, անդին Հռոմի մէջ շատ կը խօսուի Յունաց Թագաւորին հաւանական վերադարձին մասին Կաղանդին : Եթէ վերադառնայ, Նախ մինակ պիտի վերադառնայ, Հռոմ ձգելով առժամապէս, իր ընտանիքը : Ազատ արձակուած բանտարկեալներու մէջ յիշենք՝ Անտրէ Փափանտրէու, Միքիս Թէոտորաքիս եւն. եւն.:

Ամէն պարագայի մէջ, վերոյիշեալ ներումը փոքր շնորհ մըն է որ կ'ըլլայ Թագաւորին: Մնաց որ, Կոնստանդին շատ ի վիճակի չէ գլուխ բռնելու եւ իրեն ձախողանքէն ետք, կը մնար միայն «անուշը կապել» եթէ կ'ուզէր անպայման Աթէնք վերադառնալ ու շարունակել Թագաւորական կեանքը : Գալով մօրը ազդեցութեան, որու մասին շատ խօսուած է ինչպէս ժամանակին, այն առեն ամուսնոյն վրայ, Տօմինիք Լըքլէռ շահեկան գրութիւն մը ունի Ֆիկառոյի մէջ, ուր կը ներկայացնէ կին մը, որ կրնար մեծ Թագուհի մը ըլլալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԹՕՅԼ – ՊԵՐՄԻ *էքսփրէս գիծը բացուեցաւ պաշտօնապէս նախարարապետ Փոմփիտուի կողմէ : Այս ճամբով 13 քիլոմեթրի վրայ Փարիզի մէկ ծայրէն միւսը կարելի է երթալ առանց որեւէ կարմիր լոյսի :*

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ *կարճ այցելութիւն մը կատարեց Հռոմ : Տեսնուեցաւ Պապին հետ, ապա նախագահ Սառակաթի : Ցոյցերու կը սպասուէր, բայց առիթ ալ չեղաւ տրուած ըլլալով, որ Ճոնսըն ոտքը Հռոմ չդրաւ, եւ օդակայանէն Վատիկան, ապա նախագահին Թռանովզացած է : Կը կարծուէր թէ խաղաղութեան նոր յոյս մը կրնայ ծագիլ Վիէթնամի համար, այս տեսակցութիւնով, բայց Ճոնսըն յայտարարած է թէ իրենց խօսակցութեան գըլխաւոր նիւթն եղած է ամերիկացի գերիներու ազատ արձակումը : Ըսած է նաեւ թէ վստահեցուցած է Պապը որ Միացեալ Նահանգներու փափաքն է «խելօք ճամբայ» մը գտնել որ բանակցութեան տանի: այս առթիւ յիշենք թէ հարաւային Վիէթնամի Արտաքին նախարարը Փարիզ հասաւ Երեքշաբթի օր եւ կ'ըսուէր թէ հանդիպում մը պիտի ունենայ հիւսիսային Վիէթնամի իր պաշտօնակիցին կամ այլ բանբերի մը հետ :*

ՊԱՊԸ *Ծննդեան պատարագէն ետք, զոր մատոյց Ս. Պետրոսի մէջ, պատշգամէն տուաւ* Ուռպի էթ Օռպի *օրհնութիւնը, երկու հարիւր հազար հոգիի, հաւաքուած Ս. Պետրոսի հրապարակը : Նախապէս խօսած ճառին մէջ, Պօղոս Զ. բացատրեց Ծննդեան խորհուրդը : Անգամ մը եւս շեշտեց խաղաղութեան, եղբայրութեան եւ սիրոյ անհրաժեշտութիւնը :*

ԳԱՀԻՐԷԷՆ *հասած լուրերու համաձայն Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութիւնը ծանր տագնապ մը կ'ապրի : Ահմէտ Շուքէյրի տեղը անցած է, առժամեայ կերպով Եհիա Համմուտա : Ընտրութիւնները պիտի կատարուին Յունուարին : Հրաժարման նամակին մէջ, Շուքէյրի կ'ըսէ թէ ասկէ ետք պիտի հնազանդի որպէս պարզ զինուոր մը :*

ԾՆՈՒՆԴԻ *կարճ դադարէն ետք, պատերազմը վերսկսաւ Վիէթնամի մէջ եւ Հանոյի վրայ ամերիկեան ռումբերը կը շարունակեն տեղալ :*

ՉԻՆԱՍՏԱՆ *հիւլէական ռումբ մը եւս պայթեցուց, բայց ոչ շատ զօրաւոր :*

ԻՍՐԱՅԷԼԻ *վարչապետը Ուաշինկթըն կը հասնի, Յունուար հինգին :*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ *մէջ վեց յարկանի շէնք մը քարուքանդ եղաւ, պայթումի մը հետեւանքով : Բազմաթիւ զոհեր կան :*

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ *Կուսակցութեան Պատմութեան պարբերականին մէջ Ջեխարին եւ Թիթով կը գրեն թէ շատ խիստ վերաբերում ցոյց տրուած է Սթալինի նկատմամբ, Խրուշչեւ օրով եւ ցայսօր :*

ԹՈՒՐՔԵՐԸ, ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ)

Ճիհատ Պապան կը շարունակէ իր··· բանգիտութիւնը, միշտ ա լա թուրքա (սկիզբը տես 23 Դեկտեմբեր, *Յառաջ*).—

«Ինչպէս որ Առաջին Աշխարհամարտին, այս փորձերը եղան «հիւանդ մարդը» կոնակէն դաշունահարելու համար, այսօր ալ նոյն ջանքերը կը թափուին, օգտուելով Կիպրոսի տագնապէն եւ Թուրքիոյ տնտեսական դժուարութիւններէն : Գրըգռիչները կը խորհին թէ իրենց թաքըստոցէն իրենց գլուխները դուրս ցցելու առենը եկած է ալ : Մըրբեանի գիրքը այս նպատակով գրուած է ահաւասիկ :

ՄՍՐԵԱՆ ԻՆՉԵՐ ՉԻ ՅԻՇԵ՞Ր

Հակառակ իր գրգռիչ եւ թրքատեաց նպատակներուն, Մսրեան իր գրքին մէջ լռելեայն երեւան կը հանէ այն դրդապատճառները, որոնք առիթ տուին Թուրքեւհայ կռիւներուն, ինչպէս նաեւ օտարներու գրգռութիւնով Հայոց կատարած գործերը : Իր գրքին մէջ յիշուած փաստերն ու յիշատակները ցոյց կուտան թէ Թուրքիոյ մէջ պատահած հայկական դէպքերէն շատ առաջ, հայ քոմիթէճիները որոշապէս մտադրած էին բաժան բաժան ընել Օսմ. Կայսրութիւնը : Յաճախակի կը խօսի Թալէաթ փաշայի մասին, բայց չի յիշեր անոր պաշտպանողականը՝ հայկական հարցին առթիւ, կոմիտէներուն գործած արարքները եւ նոյնիսկ ոճրագործութիւնները մահուան սպառնալիքի տակ, արտաքին միջամտութիւնները, Վանայ եւ Էրզրումի մէջ իսլամ ժողովուրդին բարբարոսական ջարդը, Թուրքիան բաժան բաժան ընելու ջանքերը՝ յանուն մեծ պետութիւններուն, եւ անոնց կուրօրէն գործիք եղողներուն արինալի ոճրագործութիւնները :

ՍԱՏԻ ԳՕՉԱՇԻ ԲԱՐԵՑԱՅԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մանտէլշթամէն մինչեւ Մսրեան, Թուրքերը խծբծողներուն կողմէ մտցուած խնդիրները լայն բարեացակամութեամբ լուսաբանուած են ծերակուտական Սատի Գօչաշի կողմէ : Յայտնի է որ ան չէ ուզած պատասխանել Մսրեաններու եւ նըմաններու թշնամանքներուն, ստորերկրեայ կամ ակնյայտնի քինախնդրութիւններուն : Գիրքը Թուրքիոյ պաշտպանողականը չէ : Սատի Գօչաշ, նախագահ Կիւրսէլի ալ թելադրութիւնով, մարդկայնական ըմբռնումներով մօտեցած է այդ մութ եւ մառայլ վրէժխնդրական զգացումներուն, եւ կերպով մը կոչում ըրած է ենթականերուն : Միայն թէ Գօչաշի ձայնը չի դողար ողբերգակ դերասաններու նման, ընդհակառակն կը պահանջէ որ ճշմարտութիւնը իր վճիռը արձակէ : Հայն ալ Թուրքի պէս մարդ մըն է, ան ալ սիրտ մը ունի, ան ալ կ'ուզէ խաղաղութեամբ ապրիլ, իր մեծցուցած զաւակներուն վրայ նայիլ եւ հպարտանալ, միայն թէ շատեր ուզած են այս խաղաղութիւնը խռովել : *Կան մարդիկ, որոնք սիրով լեցուն սրտերը գիտցած են ատելութիւնով համակել : Ոմանք դիրք մը ապահովելու համար ըրած են այդ բանը, ոմանք ալ իբր թէ խոճալի մը համար գործած են այդ չարիքը : Իրողութիւնը այն է որ ընկերային կեանքի մէջ գրգռիչներ կան միշտ, որոնց մասնագիտութիւնն է զգացումները ընդվզեցնել մտքին դէմ, եւ այս երեւոյթը իր կարեւոր տեղը ունի ընկերային կեանքի մէջ :*

ԹՈՒՐՔԵՒՀԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սատի Գօչաշ մաղէ անցուցած է այսպէս Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները, եւ փափաքած է որ Թրքութեան եւ Հայութեան միջեւ բացուած խրամատը գոցուի բանականութեամբ եւ տրամաբանութիւնով :Եղածը եղած է, Թուրքերն ու Հայերը, որոնք դարերով իրարու հետ շաղուուած, կողք կողքի ապրած էին, օր մըն ալ իրարու գէշութիւնը ներքնապէս քանդել ուզող աշխարհակալներու դրդումով Հայերը այս արարքը գործեցին ընդդէմ Թուրքերուն, որոնք դարերով պահպաներ էին Հայոց գոյութիւնը, անոնց կրօնքն ու լեզուն : Թուրքերն ալ փոխադարձեցին Հայերուն, իրենց հայրենիքին՝ ամբողջութիւնը պաշտպանելու համար, տեսնելով որ վտանգի տակ է իրենց ազգային գոյութիւնը ,եւ իրենք ներքնապէս կը դաշունահարուին, այն պահուն ուր ռազմաճակատներու վրայ Թուրք զինուորները կը կռուին : Հայերը այս բաները ըրին, քոմիթէներէ, կուսակցութիւններէ եւ եկեղեցիներէ պաշտօնապէս տրուած որոշումներու համաձայն, Թուրքերն ալ չկրցան առաջքը առնել ժողովրդային, զինուորական քոմիթէճիական պոռթկումներուն եւ զայրոյթին, անկեղծօրէն աշխատեցան որ Հայերը վնաս չկրեն, բայց չկրցան տիրապետել դէպքերուն ...

Սատի Գօչաշ իր յղկուած եւ սահուն ոճով պատասխանած է նաեւ Թուրքերը չճանչցող մարդոց մտքին մէջ ծագած հարցումներուն : Կամաւոր կոյրերուն հասկցուցած է թէ հայ նախարարներ գտնուեր են Օսմանեան դահլիճին մէջ, Յակոբ Գազազեան եղած է Ելմտական նախարար, Նորատունկեան՝ Արտաքին եւ Հանրօգուտ Շինութեանց, Թնկրեան եւ Մարտիկեան՝ Թղթատարական, Հալաճեան՝ Հանրօգուտ Շինութեանց նախարար : Յիշենք նաեւ Փորթուգալեան եւ Յովհաննէս Փաշաները, որոնք պետական Գանձուց նախարար եղած են : Օսմանեան խորհրդարանին մէջ տասնեակներով հայ ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ կան, որոնց մաս կը կազմեն Փաստրմաճեանի, Փափազեանի պէս մարդիկ, որոնց ձեռքերը Թուրքի արիւնով ներկուած են: Ինչպէս եղեր է որ Թուրք պետութիւնը անոնց հետ այդքան սերտօրէն կապուելէ ետք, Թուրքերը եւ Հայերը դժտուեր են յանկարծ : Այս հարցումներուն պատասխանը կուտայ Սատի Գօչաշ : Ցարդ չէինք պաշտպանած մենք զմեզ, Հայկական Հարցին եւ դէպքերուն առթիւ : Գօչաշ այս նպատակին կը ծառայէ ահաւասիկ : Որքան կը փափաքէինք որ Սատի Գօչաշի այս գիրքը օտար լեզուներու թարգմանուէր : Անոնք որոնք Հայկական Հարցին առթիւ Թուրքերու Թշնամիներուն գիրքերը կարդաղացած էին, այս անգամ առիթը պիտի ունենան իսկական դատախազը լսելու եւ ճշմարտութեան վերահասու ըլլալով՝ բաղդատական մը պիտի ընեն իրենց մտքին մէջ : Գիրքը լոկ անցեալին չի պատկանիր, այլ արտաքին միջամտութիւնները կը նկարագրէ մանրամասնօրէն, եւ միշտ թարմ ու նոր կը մնայ» :

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ամբողջովին լեցուցած էին Հրանդ Բալուեանի գրչի ընկերներն ու բարեկամները, որոնք վերջին յարգանք մը կը բերէին ողբացեալին :

Արարողութեան աւարտին դամբանական մը խօսեցաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, ապա յանուն Գրողներու Միութեան՝ Տիկին Մարի Աթմաճեան :

Հրանդ Բալուեանի դագաղը փոխադրուեցաւ Պանթէօնի գերեզմանատան, Հ. Բ. Ը. Մ. մտաւորականներու դամբարանը :—

« ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ »

ՍՏԵՂԾՈՒԵՑԱՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ՝ ՏՈՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ ԿԻՒԼԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ Է ՄԵԾ ԳԻՒՏԻՆ

Փալօ Ալթօյէն, Քալիֆորնիա, կը հաղորդեն, թէ Սթանֆորտ համալսարանի եւ Քալիֆորնիոյ Ինսթիթութ ավ Թեքնալըճիի *անդամ գիտնականներ յաջողած են արուեստականօրէն ստեղծել ՏՆԱ կոչուող քիմիական նիւթ մը, որ հիմնական տարրն է՝ մարդկային բնական ժառանգականութեան, եւ կը նկատուի* «կեանքի պարզ կամ սկզբնական ձեւը» :

Այս ժահրը կ'ազդէ այնպէս, ինչպէս բնականը, որ գոյութիւն ունի կեանքի մէջ, ու կը նկատուի այն սահմանը, որ կեանքը կը բաժնէ կենսազուրկ նիւթէն: Հանրապէս, եւ բոլոր մարդկային բջիջ –

Քիմիական ՏՆԱ տարրը, որ թթու մըն է, կը բովանդակէ բոլոր ժահրերը ընդ– ները :

Այնպէս որ, գիտնականներ մեծ յոյս կը յայտնեն, թէ անոր միջոցով կարելի պիտի ըլլայ ոչ միայն մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրել կենսաբանութեան մէջ, այլեւ նոր ուղիներ պիտի բացուին պայքարելու համար խլիրդի դէմ, եւ այն հիւանդութեանց դէմ, որ ժառանգական թերութեանց արդիւնքն են :

Այս նոր տարրին գլխաւոր յատկութիւնը այն է, որ մտնելով մարմնին մէջ, նոր ուժ մը կը հանդիսանայ, եւ բազմանալով, կը չէզոքացնէ վնասակար կամ ախտաւոր ժահրերը :

Նախագահ Ճոնսըն մասնաւոր յայտարարութեամբ մը ողջունած է այս «ահագին գիւտը, որ կը նշանակէ, թէ մարդը լուծած է կեանքի գաղտնիքը» :

Այս դարաշրջան բացող գիւտին գլխաւոր հեղինակներն են՝ վերոյիշեալ համալսարաններէն Նոպելի մրցանակակիր Տոքթ. Արթր Քորնպըրկ, Տոքթ. Ռապըրթ Լ. Սինշայմըր եւ Տոքթ. Միհրան Կիւլեան, որ այժմ Շիքակոյի համալսարանին մէջ կը պաշտօնավարէ : Տոքթ. Քորընպըրկ ղեկավարած է աշխատանքները :

ՆԻՔՈԼԱՆԵՐՆ ՈՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ցարերու քաղաքականութիւնը օսմանեան կայսրութեան հանդէպ եղած է երբեմն բարեկամական, երբեմն թշնամական, երբեմն պաշտպան ամբողջականութեան, երբեմն համաձայն բաժանման :

Նիքոլա Առաջին բարեկամ է նախորդ դարու սկիզբը , յետոյ դարուն կիսուն կը դառնայ բաժանման կողմնակից : Կըրիւնվալտ կը յիշէ Կենցի գաղափարը· « Նիքոլա յունական ապստամբութենէն ետք բաւական ուժ ունէր Եւրոպայէն հեռացնելու Թուրքերը, ազատագրելու Պուլկարներն ու Սերպերը, գրաւելու Հայաստանի կէսը՝ առանց մեծ պետութեանց դիմադրութեան հանդիպելու »:

Ռուս վարչապետը, Նեսելրոտ, տարբեր քաղաքականութեան կը հետեւէր : Օտար մըն էր, ծագումով սեմական, բայց ռուսական շահերը կ'ըմբռնէր տարբեր կերպով : Նախորդը, Քարօ տ'Իսթրիա , Քորֆուցի մը, Աղեքսանդր Առաջինին կը յայտարարէր, թէ «ժողովուրդներն իրաւունք ունին ինքնորոշման » : Աղեքսանդր կը մերժէր սկզբունքը եւ կը ճամբէր արտաքին նախարարը: Եւ սակայն Քորֆուցին կը ճշդէր Ռուսիոյ դիրքը օսմ. կայսրութեան հանդէպ, եւ ցոյց կուտար ուղի մը, որուն պիտի հետեւէր Ռուսիա ամբողջ դար մը :

Նեսելրոտի համաձայն, « Թուրք կայսրութեան պահպանումը կարեւոր է ռուսական շահերուն, բայց Ռուսիա չի կամենար որ ան ուժեղանայ եւ կարողանայ սպառնալ ռուս շահերուն եւ հարաւային սահմաններուն »:

1833ին Նիքոլա Միւնխենկրացի մէջ կը հանդիպի Աւստրիոյ կայսեր, կը կնքուի համաձայնութիւն մը, « երկու պետութիւնները իրաւունք պիտի ունենան միջամտելու օտար պետութեան մը՝ երբ անկախ վեհապետ մը օգնութեան դիմէ ներքին խռովութիւն մը զսպելու համար » : Երկու վեհապետներ կը համաձայնին նաեւ միասնաբար պահպանելու օսմ. կայսրութեան գոյութիւնը եւ ընդդիմանալու ամէն առաջարկի, որ պիտի վտանգէ Թուրքիոյ վեհապետական իշխանութիւնը:

Ամիս մը ետք Փրուսիան ալ կը յարի սոյն համաձայնութեանց :

Նիքոլա կայսրութիւնը պաշտպանեց Մուհամմէտ Ալիի դէմ, միջամտեց հունգարական ապստամբութեան, ջանաց պահպանել օսմանեան եւ աւստրիական կայսրութիւնները, որովհետեւ երկուքին քայքայումը հիմն ի վեր պիտի փոխէր եւրոպական հաւասարակշռութիւնը ի վնաս ռուս կայսրութեան :

Տասնեակ տարիներ ետք Նիքոլա կը փոխէ քաղաքականութիւնը : 1844ին կը մեկնի Լոնտոն եւ Լորտ Ապըրտընի կ'առաջարկէ օսմ. կայսրութեան բաժանումը, « հիւանդ մարդ»ուն մահը մօտալուտ է, այժմէն կարգադրելու է ժառանգութիւնը՝ կ'ըսէ : Ապըրտըն լուռ կը մնայ: Տասը տարի ետք կ'արտայայտուի անգլիական դեսպան Սէյմուրի : Անգլիոյ կ'առաջարկէ գրաւել Եգիպտոսն ու Կրետէն: Պալքանեան Թերակղզիին մէջ ժողովուրդները կազմելու են առանձին պետութիւններ , Պուլկարիա եւ Սերպիա ըլլալու են անկախ : Ռուսիա ոչ մէկ գրաւում կը փափաքի, ոչ Պոլիս, ոչ հողամաս , այլ միայն նեղուցներու հարցին կարգադրութիւնը :

Անգլիա եւ Ֆրանսա կ'ընդդիմանան եւ Ռուսիա կը պարտուի , ծրագիրը կը մնայ առկախ , քառորդ դար յետոյ լուծում պիտի գտնէ հարցը ռուս յաղթանակով: Դիւանագէտները զոհեցին մարդ եւ դրամ , ինչ որ կարելի էր խաղաղութեամբ կարգադրել առանց ընդհարումի, առանց կորուստի :

Նիքոլա, վերջին ցարը, վերադարձաւ Նեսելրոտի քաղաքականութեան եւ Նիքոլա Առաջին – Աւստրիոյ կայսեր համաձայնութեան : Արտաքին նախարարութեան կանչեց Լոպանով, որ միջազգային դիւանագիտութեան մէջ փորձուած անձնաւորութիւն մըն էր, դեսպան Պոլիս Խրիմի պատերազմէն եւ ռուս – թուրք պատերազմէն ետք դեսպան Լոնտոն 1879–82, Վիէննա՝ 1882 – 94, Պերլին՝ 1894–5:

Լոպանով արդէն ծանօթ սուլթանին , առաջին օրէն յուսադրեց Համիտը, թէ կրնայ վստահիլ Ռուսիոյ բարեկամութեան: 1895 Նոյեմբեր 25ին Նիքոլա ժողովի կանչեց ծովակալներ եւ զօրավարներ խորհրդակցելու համար «Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութեան պահպանումին» համար : Նոյն օրը Թեվֆիք փաշայի հաւաստիք տրուեցաւ , թէ Ռուսիա պատրաստ է պաշտպանելու Պոլիսն ու նեղուցները : Անգլիոյ արտաքին նախարար Սոլզպրի բաժանման գաղափարը յըղացեր էր: Ռուսիա պիտի հաւանէր Եգիպտոսի գրաւման , Անգլիա համամիտ պիտի ըլլար Հայաստանի մէկ մասին ռուսական տիրապետութեան :

Ռուսիա զօրաշարժ կը կատարէ Սեւաստափոլի մէջ, երեսուն հազար զինուորներ պատրաստ կը սպասեն , Վոսփոր մեկնելու համար: Ֆրանսական նաւատորմը կը կեդրոնանայ Թուլոնի մէջ , Իտալիա եւ Աւստրիա կը շարժեն իրենց տորմիղները :

Կրետէի հերոս Շաքիր փաշա, որ քառասուն հազար զինուորով գրաւեց կղզին եւ անխնայ կոտորեց ըմբոստները, արեւելեան նահանգները կը ղրկուի բարենորոգումներ կատարելու համար : Կարնոյ կոտորածը տեղի կ'ունենայ իր ներկայութեան : Ֆրանսական դեսպանը բողոքած էր անոր առաքումին համար , գերման դեսպանը կը զարմանայ կոտորածը թոյլ տալուն համար :

Ընդհանուր կոտորածէն երկու տարի ետք Թաւրիզի մէջ Հայեր կը կողոպտըւին : Պետերբուրգ կը հեռագրէ տեղւոյն հիւպատոսին. «Մինչեւ երեք օր եթէ քաղաքը չհանդարտի եւ պարսիկ կառավարութիւնը Հայերուն ապահովութիւն չըտայ, հիւպատոսը իրաւունք ունի մինչեւ հինգ հազար զինուոր Թաւրիզ փոխադրել » :

Հիւպատոսը հեռագրին պատճէնը կը ղրկէ Թագաժառանգին 24 ժամ պայմանաժամ տալով եւ կ'առաջարկէ հետեւեալ պայմանները ·

1) « Գոհացում տալ թալանուած եւ վիրաւորուած Հայերուն :

2) Պատժել բոլոր չարագործները, որոնց քով կը գտնուին Հայերու ապրանքներ :

3) Ապահովել Հայերու կեանքն ու գոյքը :

Իւրաքանչիւր դէպքի համար Պարսիկները պատասխանատու պիտի ըլլան ռուս կառավարութեան առջեւ :

4) Անմիջապէս խաղաղեցնել քաղաքը , այլապէս ռուս զինուորներ կրնան Ատրպատական մտնել» : («Մշակ» 1897, թիւ 44) :

Այս սպառնալիքին վրայ անդորրութիւնը կը հաստատուի :

Ինչո՞ւ տարբեր քաղաքականութիւն մը Օսմանեան Հայերու եւ Պարսիկ Հայերու հանդէպ : Պետերբուրգ թոյլատրեց առաջիններուն կոտորածը ստանձնեց վերջիններուն պաշտպանութիւնը՝ առանց նկատի առնելու թէ պետութեան մը ներքին գործերուն միջամտութիւն մը կը կատարէր : Խղճի խա՞յթ մը ունեցած էր արդեօք :

Սազոնով հրճուեցաւ՝ երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա խոստացան Պոլիսն ու նեղուցները ձգել Ռուսիոյ յաղթութեան պարագային : Ռուսերը կարեւոր կը նկատէին նեղուցները , բայց ոչ քաղաքը : Պարոն Պորիս Նոլտէ ընդարձակ գրութեամբ մը կը պարզէ Ռուսիոյ քաղաքական ծրագիրը պատերազմի առեն, յայտնի է համաձայնութիւններէն, որոնք ջնջուեցան 1917 Ապրիլ 9ի շրջաբերականով: Մոսկուա վերադարձաւ նախկին քաղաքականութեան· « Թուրքերը մնալու են պահակ Ռուսիոյ դրան, ոչ մէկ կցում հողային » :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Բ.

1921ին էջմիածինի գիտական հիմնարկութիւնը հնարաւորութիւն ունեցաւ լոյս ընծայելու տարիներ առաջ պատրաստըւած երեք գործեր՝ կեղծ Շապուհ Բագրատունիի պատմութիւնը (աշխատասիրութեամբ Գ. Տէր – Մկրտիչեանի եւ Մեսրոպ Եպս.ի), Աբրահամ Խոստովանողի «Վկայք արեւելից»ը (Գ. Տէր – Մկրտիչեան, եւ «Հայ – ռուս օրիէնտացիայի ծագման խնդիրը » (հեղ. Աշոտ Յովհաննիսեան): Մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմի վերջերը գրեթէ ոչ մէկ արդիւնաւէտ աշխատանք կատարուեցաւ այս ուղղութեամբ : Միայն վերջին 25 տարիներու ընթացքին է, որ Հայաստանի մէջ մեծ յաջողութիւններ արձանագրուեցան այս մարզին մէջ : Ոչ միայն մեծ նուաճումներ կատարուեցան պատմա – բանասիրական ուղղութեամբ , այլեւ գրեթէ առաջին անգամ ըլլալով հմուտ մասնագէտներու ջանքերու շնորհիւ ուսումնասիրութեան ենթարկուեցան հայերէն ձեռագիրներուն ընձեռած հարուստ նիւթերը նաեւ հայ բժշկութեան , փիլիսոփայութեան , քերականութեան , քիմիագիտութեան , ուսողագիտութեան , թատրոնի, բառարանագիտութեան , իրաւունքի, երաժշտութեան , աշխարհագրութեան, մանրանկարչական արուեստի, հնագրութեան, մանկավարժութեան եւ այլ բազմաթիւ մասնագիտութիւններու գիծով, եւ որոնց մասին նոյնիսկ համառօտ ղեկուցում մը ծաւալուն աշխատութեան մը նիւթ կը կազմէ : Սակայն մեր նպատակն է հոս ներկայացնել հայագիտութեան կարեւորագոյն բնագաւառներէն մէկուն՝ մեր պատմական աղբիւրներու ուսումնասիրութեան ու հրատարակութեան պատկերը Հայաստանի մէջ :

Շարունակելով հայ պատմագիրներու շարքին կիսատ մնացած գործը , 1939էն սկսեալ մինչեւ 1963 իրարու ետեւէ լոյս տեսան մեր նշանաւոր պատմագիրներէն Սեբէոսի (աշխատասիր. Ստ. Մալխասեանց), Կորիւնի (Մ. Աբեղեան), Յովհան Մամիկոնեանի (Աշ. Աբրահամեան), Եղիշէի (Եր. Տէր – Մինասեան), Կիրակոս Գանձակեցիի (Կ. Մելիք – Օհանջանեան) եւ Արիստակէս Լաստիվերտցիի (Կ. Եուզպաշեան) հայագիտութեան մէջ առաջին գիտական հրատարակութիւնները : Այդ բնագիրները կազմող գիտնականները տըպագիր եւ ձեռագիր օրինակներու մանրազնին բաղդատութիւններու շնորհիւ կատարեցին նաեւ բնագրային բազմաթիւ ճշդումներ, որոնք աղբիւրագիտական գործը հասցուցին բարձր մակարդակի մը: Վերջերս վերոյիշեալ համահաւաք գիտական հրատարակութիւններուն վրայ աւելցաւ նաեւ Յովհաննէս Դրասխանակերտցիի պատմութեան հայերէն հրատարակութիւնը :

Նշանակալից երեւոյթ է նաեւ այնպիսի պատմական երկերու հրապարակումը, որոնք մատչելի չէին իրենց ամբողջութեանը մէջ: Բացի կեղծ Շապուհ Բագրատունիի պատմութենէն եւ Աբրահամ Խոստովանողի Ե. դարուն թարգմանած «Վկայք արեւելից » գործէն, դարձեալ առաջին

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Խմբագրատան մէջ սակայն կրցաւ իր պաղարիւնութիւնը գտնել: Իր ընկերները օրուան քաղաքական լուրերով ու մանաւանդ ռուսեւճափոնական պատերազմով հետաքրքրուած՝ բարձրաձայն կը խօսէին ու կը վիճէին: Ինքն ալ պահ մը մասնակցեցաւ խօսակցութեան, յետոյ՝ Եւրոպայէն եկած թերթերը առնելով, անցաւ գրասեղանին առջեւ եւ սկսաւ քաղաքական բաժինը պատրաստել:

Յուզումը անցած էր ու ալ գրեթէ չէր մտածեր առտուան չարաչուք դէպքին:

Իրիկունը սակայն, երբոր գործը աւարտէլ ետքը, դուրս ելաւ խմբագրատունէն՝ յանկարծ միտքը ինկաւ առտուան եղերական միջադէպը, հորէն հանուած մարդուն գլուխը եւ անոր ուսին վրայ դրոշմուած երկու գիրերը՝ Էմ եւ Ա, որոնք իր երեւակայութեան առջեւ ճիւաղային սոսկումով մը կը ցցուէին: Եւ անդիմադրելի պէտք մը զգաց երթալ իր բարեկամը՝ Ալի Օսմանը գտնելու, իր տեսածը անոր հաղորդելու ու միեւնոյն առեն անկէ նոր տեղեկութիւններ քաղելու համար:

Նախ հանդիպեցաւ իրենց ժամադրավայրը եղող գարեջրատունը· սակայն Ալի Օսման հոն չէր: Այն առեն տենդային անհամբերութեամբ մը կառք մը մտաւ եւ ըսաւ կառապանին·

— Պապը Զափթիէ :

Կառքը ճամբայ ելաւ եւ քառորդէ մը ետքը կեցաւ այդ չարաչուք շէնքին դրան առջեւ:

Սատըք վար իջաւ, կառքը ճամբեց , դրան առջեւ կեցող պահակները բարեւեց եւ բակէն անցնելով, ուղղուեցաւ դէպի մուտքի սանդուխը:

Բայց վեր ելլելու պէտք չունեցաւ, իր բարեկամը, Ալի Օսման, սանդուխէն կ'իջնէր դուրս ելլելու համար:

— Վա՜յ, Սատըք պէյ, ի՞նչ բան ունիս այստեղ, ըսաւ ոստիկանութեան պաշտօնեան զուարթական ընկերոջ:

— Այս կողմերը եկած էի եւ ուզեցի անգամ մը քեզի հանդիպիլ:

— Շատ աղէկ, ուրեմն միասին դուրս ելլենք:

Եւ Ալի Օսման մտերմօրէն իր բարեկամին թեւը մտաւ:

— Եղբայր, ըսաւ Սատըք, քանի անգամ գարեջրատուն գացի, քեզ տեսնելու յոյսով ու երբեք չկրցայ քեզի հանդիպիլ:

— Այո՛, որովհետեւ այդ իրիկուընէ ի վեր ուր միասին գարեջուր խմեցինք, ոտքս հոն դրած չեմ:

Երկու բարեկամները խօսելով փողոց ելած էին եւ դէպի Սիրքէճի ուղղուեցան:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Սատըք:

— Եղբայր չունչ առած չունինք այս օրերս, հառաչեց Ալի Օսման:

— Միշտ այդ Գանտիլլիի խնդի՞րն է, հարցուց խմբագիրը ձայնը ցածցնելով:

— Գանտիլլիի խնդի՞ր մը, պատասխանեց միւսը ժպտելով, անիկա մոռցուեցաւ գրեթէ... այս առտու նոր գլխակ մը գըտնուեցաւ:

— Այո՛, էրէնքէօյ, այրած տան մը աւերակներուն մէջ գտնուած հորէ մը հանուած:

— Ե՞րբ իմացար, գոչեց Սատըքի ընկերը, սարսափահար դէմքով մը:

— Բայց, աչքովս տեսայ այս առտու, միթէ էրէնքէօյ չե՞մ բնակիր:

— Հա՛, ճշմարիտ է, մտքէս ելաւ... եւ գիտե՞ս թէ գլխակին վրայ ի՞նչ նշան կար:

— Էմ Ա. տառերը ու ներքեւն ալ 4 թըւանշանը մութ կապոյտ գոյնով, պատասխանեց Սատըք:

Ալի Օսման՝ ահաբեկ իր բարեկամին նայեցաւ :

— Դիակին քով գացեր էի, ծռեցայ ու յանկարծ նշմարեցի որ ձախ ուսին վրայ այդ նշանը դրոշմուած էր:

— Եւ միթէ այդ մասին խօսք մը ըսի՞ր ուրիշներու:

— Բնա՛ւ, բայց սաստիկ յուզուեցայ, յիշելով քու պատմածներդ Գանտիլլիի ոճրին մասին եւ ճիշդ ատոր համար է որ եկայ քեզ փնտռելու. նախ՝ որպէսզի տեսածս պատմեմ եւ յետոյ՝ քենէ նոր տեղեկութիւններ առնեմ, որովհետեւ այս խորհրդաւոր ոճիրները գիս չափազանց կը շահագրգռեն... արդեօք նոր տեղեկութիւններ ունի՞ս:

— Բնական է որ ունիմ, արդէն ամէն բան ձգած՝ միայն այդ գործով կը զբաղինք. բայց անկարելի է որ այս խնդիրներուն վրայ փողոցին մէջ խօսինք: Եթէ կ'ուզես, այս իրիկուն միասին տուն երթանք եւ հոն քեզի շատ մը բաներ կը պատմեմ... հաւատա՛ որ դժգոհ պիտի չմնաս:

Սատըք պահ մը վարանեցաւ, սակայն իր հետաքրքրութիւնը այնքա՜ն բուռն էր որ շուտով յաղթեց վարանումին:

— Երթա՛նք, ըսաւ վճռաբար:

Երկու բարեկամները կամուրջ հասնելով՝ մտան Վոսփորի շոգենաւը, քանզի, ինչպէս արդէն ըսինք, Ալի Օսման կը բնակէր իր հօր Պոյաճըքէօյի ծովեզերեայ բնակարանը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(7 – Շար.)

անգամ ըլլալով լոյս տեսան նաեւ ԺԷ. դարու կարեւոր աղբիւր Զաքարիա Ագուլեցիի օրագրութիւնը, ԺԸ. դարու պատմագիր Աբրահամ Երեւանցիի «Պատմութիւն պատերազմաց» գործը, ԺԷ. դարու Յովհաննէս Կամենացիի նորայայտ «Պատմութիւն պատերազմին խոթինու» աշխատութիւնը (աշխատասիր. Յ. Անասեան): Հայ ականաւոր մտածողներու մատենագրութիւններէն լոյս տեսան Անանիա Շիրակացիի եւ Յովհաննէս սարկաւագ Իմաստասէրի աշխատութիւններուն նուիրուած առանձին հատորները (աշխատասիր. Աշ. Աբրահամեան): Ցարդ լոյս չտեսած մեր պատմական աղբիւրներէն էին մեր փոքր ժամանակագրութիւնները: Երկու ստուար հատորներով լոյս տեսան ահա ԺԳ. – ԺԸ. դարերու վերաբերող եւ 53 տարբեր հեղինակներու պատկանող եւ կամ մեծ ու փոքր 83 բնագրերէ բաղկացած ժամանակագրութիւններ եւ տարեգրութիւններ, եւ որոնք մեծ մասամբ հրատարակուեցան առաջին անգամ: Բնագիրներուն կարեւոր մէկ մասը երբեմն բազմաթիւ ձեռագիր օրինակներ ունենալով հրատարակուեցաւ գիտահամեմատական ձեւով: Իւրաքանչիւր բնագրին կցուեցաւ նաեւ ներածական բաժին մը, ինչպէս նաեւ ծանօթութիւններ (կազմեց Վ. Յակոբեան): Մեծ յաջողութիւն էր նաեւ միջնադարեան մեր յիշատակարաններուն պարբերաբար ըստ դարերու հրատարակութիւնը: 1950 – 1967ին լոյս ընծայուեցան չորս հատորներ (կազմող՝ Լ. Խաչիկեան), որոնք կը վերաբերին ԺԴ. եւ ԺԵ. դարերուն եւ կը բովանդակեն շուրջ երեք հազար յիշատակարաններ: Ասոնք մեծ մասամբ հրատարակուած են առաջին անգամ՝ Մատենադարանի եւ օտար երկիրներու ձեռագրատուներու գրչագիրներէն: «Մանր ժամանակագրութիւններ»ու եւ «Ձեռագիրների յիշատակարաններ»ու երեւումը հանդիսացաւ հայ աղբիւրագէտներու ակնառու յաջողութիւնը, քանի որ ԺԳ. – ԺԶ. դարերուն հայ պատմագրութիւնը Թովմա Մեծոփեցիէն զատ ականաւոր ուրիշ պատմագիր մը չէ տուած: Հետեւաբար ասոնք թարմ եւ հարուստ նիւթերով ճոխացուցին մեր պատմագիտութիւնը:

Հայ աղբիւրագիտութեան համար կարեւոր ձեռնարկ էր «Կանոնագիրք Հայոց»ի առաջին գիտական եւ լիակատար հրատարակութիւնը (կազմեց՝ Վ. Յակոբեան), որ կատարուած է շուրջ յիսուն գրչագիրներու մանրազնին բաղդատութեան միջոցաւ:

Ս. ՔՈԼԱՆՋԵԱՆ

(2 Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

Ֆրանսայի մէջ Հռոմէական Կաթոլիկ Եպիսկոպոսներէ կազմուած է Յանձնախումբ մը, որուն նպատակն է ոչ-կաթոլիկ եկեղեցիներու, մասնաւորաբար Արեւելեան Ուղղափառ եկեղեցիներու հետ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել, զիրար ճանչնալու, գործակցութեան և իրար հասկացողութեան նոր մթնոլորտ մը ստեղծելու նպատակաւ՝ հիմնուած Աւետարանի ոգիին եւ քրիստոնէական սիրոյ վարդապետութեան վրայ:

Այս յանձնախումբին նախագահն է Ռուանի Արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Մարթէն, իսկ ատենապետը՝ Ռէննի Արք.ը՝ Կուիյոն:

Արեւելեան Ուղղափառ եւ Հռոմէական կաթոլիկ եկեղեցիներու առաջին հանդիպումը, որ աւելի համաժողովի մը հանգամանքն ունէր, տեղի ունեցաւ 1967, Դեկտեմբեր 7, Հինգշաբթի օր, Նօթր Տամ տէ Շանի կրօնական հաստատութեան սրահներուն մէջ, որ տեւեց ամբողջ օր մը, առաւօտեան ժամը 9.30էն մինչեւ երեկոյեան ժամը վեց:

Ֆրանսական եկեղեցիէն ներկայ էին Կարդինալ Մարթէն, Կուիյոն Արք.ը, որոնց կ'ընկերանային 12 եպիսկոպոսներ Ֆրանսայի զանազան կողմերէն եկած, նոյնքան թիւով ալ եկեղեցական խնդիրներու մասնագէտ եւ Աստուածաբան հայրեր:

Յոյն Օրթոտոքսներէն՝ Փարիզի Մելեթիոս Մետրոպոլիտը, իր քահանաներով եւ աշխարհական Աստուածաբանով:

Ռուս եկեղեցիէն երկու Մետրոպոլիտներ՝ Անթուան Պլում եւ Ժորժ, ընկերակցութեամբ մասնագէտ եկեղեցականներու:

Հայ եկեղեցիէն Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակը՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գիւտ Ծ. վրդ. Նագգաշեանի հետ, որոնց կ'ընկերանար նաեւ հիւրաբար քաղաքս գտնուող Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Առաջնորդը՝ Տիրայր Եպսկ. Մարտիկեան:

Ֆրանսերէն լեզուով կաթոլիկ եկեղեցւոյ կողմէ կատարուած կարճ արարողութենէ մը ետք սկսան շահեկան նիւթերու շուրջ բանախօսութիւններ եւ տեղեկատուութիւններ:

Առաջին խօսողը եղաւ Մոսկուայի պատրիարքութեան ներկայացուցիչ՝ Անթուան Պլում Արք.ը, նիւթ ունենալով. «Ուղղափառ հոգեկանութիւնը եւ ուղղափառ հոգեւորականին ու աշխարհականին հոգեբանութիւնը»:

Հայր Սիրիլ Արժանթիս — Յոյն եկեղեցիէն —, վիճակագրական տեղեկութիւններ տուաւ Ֆրանսայի մէջ Օրթոտոքս եկեղեցիներու, ամուսնութիւններու, մկրտութիւններու եւ ընդհանրապէս հաւատացեալներու կրօնական կեանքի մասին:

Հայր Պորիս Պոպրէնսքօ — ռուս եկեղեցի —, տեղեկագիր մը կարդաց Փարիզի Սէն Սերժ ռուս Աստուածաբանական ճեմարանի պատմութեան եւ ուսումնական կեանքի մասին:

Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանէ խնդրուած էր, որպէսզի խօսի Արեւելեան հին եկեղեցիներու —ոչ քաղկեդոնական— մասնաւորաբար Հայ եկեղեցւոյ մասին, ներկայացնել անոնց վարդապետական դիրքը եւ կացութիւնը Ֆրանսայի մէջ:

Սրբազանը պատրաստած էր խնամուած գրութիւն մը, զոր ժողովին մէջ կարդաց ֆրանսերէնով՝ Գիւտ Ծ. վրդ. Նագգաշեան, որ ունկնդրուեցաւ մեծ հետաքրքրութեամբ:

Գրութեան մէջ համառօտ կերպով ներկայացուած էին Արեւելեան հին եկեղեցիները — Ասորի, Ղպտի, Եթովպական, Մալապար եւ Հայ —, որոնք կը հաշուեն շուրջ քսան միլիոն հաւատացեալներ աշխարհի մէջ, անոնց Աստուածաբանական դիրքը, դարերու ընթացքին անոնց ունեցած դժուարութիւնները, հակառակ որոնց՝ մարտիրոսութեամբ եւ իրենց կեանքի գինով անոնք պահած են եկեղեցւոյ առաջին դարերու պարզ եւ յստակ Աստուածաբանութիւնն ու քրիստոնէական հաւատքը:

Սրբազանը մասնաւորաբար անդրադարձած էր Հայ եկեղեցւոյ մասին՝ ներկայացնելով անոր պատմութիւնը, սկսեալ հիմնադրութենէն ձեռամբ Թադէոս եւ Բարթողիմէոս Առաքեալներու, անոր նուիրապետական կազմն ու վարչական դրութիւնը: Այս առթիւ իբրեւ ծանօթութիւն յիշած էր, թէ «ԺԹ. դարէն ի վեր Եւրոպայի մէջ մեր եկեղեցին Գրիգորեան կամ Լուսաւորչական կը կոչեն, որ սխալ կոչում մըն է եւ ոչ մէկ պատմական հիմք ունի: Այս սխալ բացատրութիւնը մուտք գործած է Պոլոժէնիայով, զոր Ռուսեր գործածած են՝ Հայ եկեղեցին ռուս եկեղեցիէն զանազանելու համար: Մեր եկեղեցւոյ պատմական անունն է Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցի, կամ պարզապէս Հայ եկեղեցի»:

Ապա պատմականը կ'ընէր Եւրոպայի մէջ Հայ եկեղեցւոյ հաստատման, կը յիշէր թէ ԺԵ. դարէն սկսեալ Եւրոպայի մէջ ունեցած ենք ծաղկեալ, բարգաւաճ եւ կազմակերպուած եկեղեցական համայնքներ, մասնաւորաբար Իտալիոյ, Հոլանտայի, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ, որոնք եղած են նոյնիսկ Մշակոյթի կեդրոններ, որուն իբրեւ օրինակ կ'աւելցնէր թէ առաջին Հայ Գիրքը տպուած էր Վենետիկի մէջ 1512ին, իսկ առաջին Հայերէն Աստուածաշունչը տպուած էր Ամսթերտամի մէջ 1666ին: Դժբախտաբար այսօր այդ գաղութներէ ոմանք անհետացած են եւ միայն քանի մը եկեղեցիներ եւ յիշատակարաններ կը մնան անոնցմէ:

Ներկայացնելով Ֆրանսայի մէջ Հայ եկեղեցիին կեանքը, կը յիշէր թէ թէեւ հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցած են փոքր գաղութներ, նոյնիսկ եկեղեցի՝ գըլխաւոր քաղաքներու մէջ, սակայն առաջին պատերազմի մեծ ջարդէն ետք է, որ զանգուածային կերպով մեր ժողովուրդը հաստատուած է Փարիզի Ֆրանսայի կեդրոնական եւ Հարաւային շրջաններուն մէջ, եւ այժմ անոնք կը հաշուուին շուրջ 150 հազար, հայ, 22 եկեղեցիներով:

Ներկայացուց պատկերը ամուսնութիւններու, մկրտութիւններու եւ ազգային-եկեղեցական կեանքին ընդհանրապէս՝ Եւրոպայի եւ Ֆրանսայի մէջ:

Մաղթանքներ ըրաւ, որպէս զի եկեղեցիներու Միութիւնը իրականանայ՝ հաւասար գործակցութեամբ ամէնուն եւ բոլոր Քրիստոնեաներու մէջ:

Մելեթիոս Սրբազան —Յոյն եկեղեցի— ներկայացուց այն՝ ինչ որ Օրթոտոքս եկեղեցին կը սպասէ կաթոլիկ եկեղեցիէն, հովուական կեանքի մէջ, մասնաւորաբար նիւթական օժանդակութիւն:

Ճաշի դադարէ մը ետք, կարդացուեցան երկու դասախօսութիւններ «Ամուսնութեան Խորհուրդ»ի եւ մասնաւորաբար «Խառն ամուսնութիւն»ներու մասին, Պ. Էվտոքիմովի — յոյն օրթոտոքս եկեղեցւոյ աշխարհական Աստուածաբան — եւ Հայր Լը Կիյյուի — հռոմէական կաթոլիկ եկեղեցի — կողմէ:

Այս նիւթին շուրջ, ինչպէս եւ վերոյիշեալ դասախօսութիւններու շուրջ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ եւ գաղափարի փոխանակութիւններ:

Կաթոլիկ եկեղեցւոյ բանախօսը յայտարարեց, որ Նոյեմբերին Վատիկանէն հրապարակուած որոշումի մը համաձայն, բոլոր արեւելեան եկեղեցիներու մէջ կատարուած ամուսնութիւնները վաւերական եւ ընդունելի են այսուհետեւ Կաթոլիկ եկեղեցւոյ կողմէ, ինչ որ ցարդ կը մերժուէր:

Արեւելեան եկեղեցիներ գոհունակութեամբ ողջունեցին այս որոշումը, ինչ որ առաջին քայլ մը կը նկատեն եկեղեցիներու միջեւ գործակցութեան եւ իրարահասկացողութեան ճամբուն մէջ:

Երեկոյեան ժամը վեցին, Յոյն եկեղեցւոյ կողմէ կատարուած Հսկումի տպաւորիչ արարողութեամբ փակուեցաւ այս խիստ հետաքրքրական եւ օգտակար Միջեկեղեցական հանդիպումը, ուրիշ առիթներու կրկին հանդիպելու ակնկալութեամբ:

Գ. Ծ. Վ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԷՅՔՍՊԻՐԻ Անտոնիոս եւ Կղէոպատրա, Բաղում Աղմուկ Վասն Ոչինչի եւ Փոթորիկը, Թարգմանեց Յովհ. Մասեհեան: Մատենաշար «Համազգային», Պէյրութ, 1967:

ՆՈՐ ՇԻՆԱՐԱՐ պարբերաթերթ, հրատարակութիւն Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի Շրջ. Կեդրոնական Յանձնաժողովի, Թիւ 1, Դեկտեմբեր 1967:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Յանցաւոր եմ այդ պարոնին գլխարկը ճզմելուս համար: Ինչո՞ւ ձգեց գնաց. կ'ուզէի ներում խնդրել իրմէ:

Ո՛, միթէ հո՞գս է իրմէ ներում խընդրելս: Այսօր, այս անգամուան համար ներեցէք ինծ, Պ. Ժավէր...:

Բանտերու մէջ օրը միայն եօթը սու կրնայ վաստկիլ բանտարկեալ մը, ասիկա դուք չգիտէք. յանցանքը կառավարութեան չէ, բայց ստոյգ է թէ օրողչէքը եօթը սու է. երեւակայեցէք անգամ մը թէ հարիւր ֆրանք պարտք ունիմ. եթէ չվճարեմ, զաւակս ետ պիտի ղրկուի ինծ: Ո՛ Աստուած, ի՞նչպէս կրնամ քովս պահել զայն: Մեծ դժբախտութիւն է այս բրածդ: Ո՛ իմս Քոզէթ, ո՛ իմ սուրբ Աստուածածնի պզտիկ հրեշտակս. ի՞նչ պիտի ըլլաս այսուհետեւ, խե՛ղճ զաւակ: Եթէ կ'ուզէք, ըսեմ ձեզ թէ որո՛ւնց քովն է ան: Թէնարտիէ կ'ըսուին, պանդոկապետ են. գիւղացիներ են Քոզէթս նայողները, եւ խօսք չեն հասկնար, այլ ստակ կ'ուզեն:

Մի՛ բանտարկէք զիս: Պզտիկ աղջիկ մըն է Քոզէթս, զոր թեւէն բռնելով, դռնէն դուրս վռնտելով փողոցը պիտի թողուն ձմեռուան մէջ. պէտք է գթալ իր վրայ, իմ սիրելի Պ. Ժավէր:

Եթէ աւելի մեծ ըլլար, կրնար ապրուստը հոգալ, բայց իր հասակին մէջ կարելի չէ ինքնին վաստկիլ:

Իրապէս գէշ կնիկ մը չեմ: Մի կարծէք թէ արդի վիճակիս պատճառն են ծուլութիւնս ու ակրամոլութիւնս: Օղի խմեցի, բայց թշուառութեանս դառնութիւնը չզգալու համար խմեցի: Օղին չեմ սիրեր, բայց մարդ անով իր վիշտը չզգար: Երբ երջանիկ էի, պահարաններուս նայող մը պիտի տեսնէր որ անկարգութեամբ ապրող կին մը չէի: Ճերմակեղէններ ունէի, շատ ճերմակեղէններ ունէի: Գթացէք ինծ Պ. Ժավէր:

Ֆանթին ծռելով կարծես թէ երկու կըտոր եղած, լացերէն ցնցուած, արցունքէն կուրցած, վիզն ալ բացուած էր, ձեռքերը զալարելով, չոր եւ կամաց հազալով, հոգեվարքի մը պէս կը խօսէր եւ ձայնը թոթովելով կը հանէր: Մեծ վիշտը երկնային եւ սարսափելի ճառագայթ մըն է, եւ թշուառներու կերպարանքը կը փոխէ:

Նոյն պահուն Ֆանթին նորէն գեղութիւն մը առած էր: Ժամանակ առ ժամանակ խօսելէ կը դադրէր եւ ոստիկանութեան լրտեսին թիկնոցը կը համբուրէր եռանդով:

Ֆանթին գուցէ կրանիթէ սրտի մը արգահատանքը շարժէր, բայց փայտ սրտի մը արգահատանքը չզգար:

— Ա՛լ մտիկ չեմ ըներ. ինչ որ ըսիր, կը բաւէ, ըսաւ Ժավէր: Ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ս: Հիմա քալէ ալ: Վեց ամիս պիտի մնաս բանտը: Յաւիտենական Հայրը անձամբ գայ, որոշումս չի կրնար փոխել:

Ֆանթին երբ լսեց այս բացարձակ խօսքը, այսինքն Ժավէրին՝ «Յաւիտենական Հայրն անձամբ գայ, որոշումս չեմ կրնար փոխել» ըսելը, հասկցաւ թէ վճիռը տրուած էր, եւ գլուխը ծռելով մրմռաց.

— Մեղա՜յ:

Ժավէր կռնակը դարձուց:

Զինուորները Ֆանթինի թեւէն բռնեցին:

Քանի մը վայրկեանէ ի վեր մարդ մը մտած էր ներս, բայց ոչ ոք ուշադրութիւն ըրած էր: Այս մարդը դուռը գոցած, վրան կռթնած եւ Ֆանթինին յուսահատական աղերսները լսած էր:

Երբ զինուորները բռնեցին թշուառուհին, որ չէր ուզեր ելլել, մարդը քայլ մը առաւ, երեւցաւ եւ ըսաւ.

— Պահ մը համբերեցէք, եթէ կը հաճիք:

Ժավէր աչքը վերցուց եւ տեսաւ որ մարդը Մատըլէնն էր: Գլխարկը հանեց, եւ կերպով մը նեղանալով ամարդօրէն բարեւ մը տուաւ եւ ըսաւ.

— Ներեցէք, պարոն քաղաքապետ...

Այս «պարոն քաղաքապետ» խօսքը տարօրինակ տպաւորութիւն մը ըրաւ Ֆանթինի վրայ: Ֆանթին ոտքի վրայ ելլելով ուղղակի կանգնեցաւ գետնէն ելլող ուրուականի մը պէս, երկու բազուկովը զինուորները մէկ կողմ հրեց, եւ առանց ժամանակ տալու քովիններուն որ զինք բռնեն՝ ուղղակի դէպի Պ. Մատըլէն քալեց, վայրենական վշտահար կերպարանքով մը ուղղակի նայելով պոռաց.

— Ա՛հ, դո՞ւն ես եղեր պարոն քաղաքապետը: Յետոյ քահ քահ խնդաց եւ Պ. Մատըլէնին երեսը թքաւ:

Պ. Մատըլէն թուքը երեսին վրայէն սրբեց եւ ըսաւ.

— Ոստիկան Ժավէր, թող տուէք այս կինը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Հրանդ Բալուեանի իր ամուսնոյն կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Թէրզեանէ (Սէն Շամոն) հարիւր ֆրանք իրենց Թոռնիկին ծննդեան առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները :

Տիկին Պէչօեանէ 50 ֆրանք, Հ. Բ. Ը. Միութեան, Նիւ Եորքաբնակ Հրաչ եւ Պարգեւ Թաշճեան տասը տոլար, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան Լիոնէն՝ քսան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գալուստեան 30, Պ. Մինասեանէ տասը եկեղեցւոյ պայծառութեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան քսան ֆրանք, Աղքատաղնամին, ողբ. Տիկին Թաշճեանի (ծնեալ Ապաճեան) հոգեհանգստեան առթիւ :

Պ. Ց. Գալփաքճեան տասը, մի ոմն 10 եկեղեցւոյ, ողբ. Տիկին Գալփաքճեանի (ծնեալ Սանտըքեան) հոգեհանգստեան առթիւ : Տիկին Ռ. Գայաճանեան տասը եկեղեցիին, Տիկին Վ. Աչպիկեան ծերանոցին հարիւր, Շահէ Թահմազեան ծերանոցին տասը, ողբ. Աւետիս Աչպիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ :

Տիկին Հաճի Աւետիսեան տասը, Տիկ. Խսկուհի Զէքէմեանէ տասը եկեղեցիին : Տիկին Սարգիսեան ապաքինման առթիւ տասը եւ Տիկ. Մ. Հաճի Աւետիսեանէ 5 եկեղեցիին : Տէր եւ Տիկին Գ. Քէսթէքեանէ քսան եկեղեցիին : Պ. Մ. Ասլանեանէ տասը, Խ. Ասատուրեանէ տասը եւ Ա. Տէր – Զաքարեանէ տասը եկեղեցիին, Տիկին Արշալոյս Ասատուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ : Պ. Յովհ. Հէլվաճեանէ 50 ֆրանք Հ. Բ. Ը. Մ.-եան իր կնոջ հոգեհանգստեան առթիւ : Տէր–Մերկերեան Յովհաննէսի յուղարկաւորութեան առթիւ եկեղեցւոյ կը նուիրեն Ատամնաբոյժ Դաւիթեան եղբ. քսան, Գ. Նաճարեան 20, Կիրակոսեան ընտանիք քսան, Արպօյեան եղբ. քսան եկեղեցիին, Ա. Պապայեան երեսուն, Արութեան Ա. քսան, Մ. Պօղոսեան տասը, Յրթ. Ղազարեան տասը Աղքատախնամին :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան չորս թիւ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ 1697 տարւոյն չորրորդ թիւը ճոխ բովանդակութեամբ.

Պչրանքն ու նազանքը Նեղոսի ափերուն վրայ ՀԱՅ – ԲՈՅԺ, Երիկամներու նոպան՝ ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Քնանալու մասին՝ ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ, Ձուկ կերէք՝ ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ, Ելեկտրահայութիւն՝ ՏՈՔԹ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ, Ակռայ, ծնօտ եւ բերան՝ ՏՈՔԹ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ, Մեռնեփոյի պատմականը՝ Յ. ԵԱԳՈՅԵԱՆ, Երեւան, վարդ քաղաք՝ Դ. ԿՈՒՏՔՈՎ, Քնէածութիւն՝ ՏՈՔԹ. ՆԱԽԱՍԱՐԴ, Չորս Ֆրանսացիի վրայ մէկը սրտի զոհ՝ ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ, Իպն Սինա՝ ՀԸՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ, Երախայի մը կեանքին երկրորդ վեց ամիսները՝ ՄԵՆԾ – ՀԱՅՐԻԿ, Ըմպելիներու մասին՝ ՄԷՏԻ – ՔԻԻՍ, Նորութիւն՝ ծխողներուն՝ ՏՈՔԹ. ԱՄՔԱՆԱԶ, Օդ կլլել՝ ՏՈՔԹ. ԱԶԱՏԱՆԻ, Բժշկ. ճրաքաղ՝ ՔԱՂՀԱՆ :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian chez HARATCH
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Դեկտեմբեր 31, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանս – Քիւլթիւրէն հայկ. յայտագիր :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7ին, ժամը 3ին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպօնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրաժօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
PALAIS DE CONGRES

Դեկտեմբեր 31ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ. Ազգ. Միութեան, ի նպաստ դպրոցին : Հայկ. եւ Ֆրանս. նուագախումբ :

Վալանսէն՝ ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբը :

Գիները եւ պայմանները անցեալ տարուան պէս :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10.30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 4ին:

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանդանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԾՐԱՐ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (առանձին հատորներ)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն
ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ **ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
28 DECEMBRE
1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11096
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.096

ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Յաւիտենական քաղաքը, ջերմ ու խաղաղ, տպաւորիչ է միշտ, մանաւանդ Ծննդեան այս նախօրեակին : Անտարբեր է քաղաքական եռուզեռին, կարծես չի գիտեր թէ թագաւոր մը ունի՝ աքսորական, ու քանի մը ժամուան համար ալ ընդունած է նախագահ մը, որ աշխարհի մէկ մասը կը ղեկավարէ, որպէսզի մարդիկ ազատ ու խաղաղ ապրին, բայց չի յաջողիր ազատութիւն ու խաղաղութիւն շնորհել փոքրիկ Վիէթնամի :

Հռոմ չի հետաքրքրուիր այս բաներով, վեհութեամբ կը դիտէ աշխարհիկ ունայնութիւններուն, ինք որ համակ Պատմութիւն է : Համակ Անցեալ, ու ապագան՝ յաւիտենականութիւն : Ներկայ չկայ իրեն համար, ի՛նչ լաւ է որ ներկայ չունի, ու դարերէն եկած, կը նայի դարերուն :

Նախօրեակ է Ծնունդի : Օդը մեղմ է, նման գարնանային առաջին օրերուն ու մեր քայլերը կ'ուղղուին դէպի Եկեղեցին Լեւոնեան վարժարանի, ուր իր քահանայութեան ձեռնադրութեան յիսնամեակին առթիւ կը պատարագէ ծիրանաւոր Աղաճանեան :

Նախորդ օրն արդէն, Դեկտեմբեր 23, նոյն եկեղեցւոյ մէջ, Կարդինալը կիսասարկաւագութեան կարգ տուած է քառասուն ժառանգաւորներու, 23 ազգերէ բաղկացած, որպէս նախագահ կաթողիկէ միսիոնարական Շարժումին :

Իսկ այսօր, Կիրակի, այս նոյն եկեղեցին մէջ Կարդինալ Աղաճանեան կը պատարագէ : Հոս մատուցած է, ճիշդ յիսուն տարի առաջ, իր առաջին պատարագը : Ճիշդ յիսուն տարի առաջ քահանայ կը ձեռնադրուէր : Յուզուած է Կարդինալը : Տարիները սահած անցած են, նոյն խորանն է սակայն, որու առջեւ է Պատարագիչը : Լուռ խորհրդածութիւնները, զորս կ'ընէ անշուշտ Կարդինալը, տխուր պէտք է ըլլան : Ձայնը վկայ է իր թախիծին, մինչ հայկական պատարագը, տպաւորիչ իր մեղմութեամբ, երկիւղածութեամբ կը լսուի :

Ներկայ օտարները կը զգան թէ ուրիշ է այս պատարագը : Հոն, աղօթքին հետ կայ վիշտը ժողովուրդի մը, որ շատ հաւատացած Աստուծոյ, ու շատ խաբուեցաւ մարդոցմէ :

Հայ ու օտար հիւրերը, բազմաթիւ են : Ութսունամեայ Կարդինալ Ճոփփէ, որ Մեծաւորը եղած է Կարդինալին, կը հետեւի արարողութեան : Ներկայ է նաեւ Ուկրայնացի նախագահ – կարդինալը, Սլիփի, Հաւատոյ տարածման ժողովի քարտուղարը : Վենետիկէն եկած են աբբահայրը, վեց հայրերով, Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը ներկայացնէ Հ. Մ. Վ. Ագեան, ու Ֆրանսայէն՝ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի : Ներկայ են արեւելեան դպրոցներու մեծաւորներն ու աշակերտութիւնները, արեւելեան կաճառի եւ Հռոմի կարեւոր եկեղեցական համալսարաններու տեսուչները, միսիոնարական զանազան միաբանութեանց մեծաւորուհիները, Մխիթարեան ժառանգաւորները, Անարատ Յղութեան մայրապետները եւ կառավարութեան կողմէ՝ ծերակուտական Ուկօ Անճելլի : Աւետարանի ընթերցումէն ետք կը կարդացուի Պապին շնորհաւորութեան գիրը, ուր կ'ըսուի . « Առիթը այս նամակին յիսնամեակն է քահանայութեան գործունէութեան յիսուն տարիներու, որոնք գնահատանքի միայն արժանի են » : Պօղոս Զ. կը յիշէ կարեւոր պաշտօնը, որու կոչուած է Կարդինալ Աղաճանեան, կը շեշտէ . « Այդ ընտրութիւնը լի է խորհրդանշական իմաստով, քանի որ յոբելեարը կու գայ արեւելքի գաւառներէն, Հայ եկեղեցւոյ զաւակն է, որու ծառայութեան մէջ գտնուած է որպէս պատրիարք : Ատով իր անձին մէջ կը տեսնենք եզակի եւ խոր միութիւնը երկու եկեղեցիներու : Կարդինալը արժանացաւ ընտրուելու նախագահ հաւատատափիւռ ժողովին, նախ Պիոս ԺԲ.ի, ապա Յովհաննէս ԻԳ. կողմէ : Այս պաշտօնով ցոյց տուաւ իր առաքելական ընդարձակ եռանդը : Չխնայեց ոչ մէկ աշխատանք ու յոգնութիւն եւ հոգեկան զօրութեամբ լեցուն՝ ճամբորդութիւններ կատարեց աշխարհի բոլոր երկիրները, ուր նորածին եկեղեցիները քաջալերութիւն զգացին եւ տեղւոյն առաքելութիւնները խանդավառութեամբ լեցուեցան : Վատիկանեան վերջին ժողովին չորս վարիչներէն մին էր եւ պատրաստեց միսիոնարական շարժումի վերաբերեալ վճիռները : Եկեղեցին երախտապարտ է այս բոլորին համար » : Պապը իր հայրական մաղթանքներով կը վերջացնէ նամակը :

Երկուշաբթի Դեկտ. 25ի առաւօտը, Կարդինալ Աղաճանեան քահանայ ձեռնադրեց երկու վարդապետներ, մին՝ Լեւոնեան, միւսը՝ Մխիթարեան, հայկական մտերիմ մթնոլորտի մը մէջ : Ապա Լեւոնեան վարժարանի դահլիճին մէջ ընդունեց տեղւոյն հայ գաղութին եւ այլ քաղաքներէն եկած (Միլանօ, Փարիզ, Լիոն եւն.) Հայերու շնորհաւորութիւնները : Ամէն կողմէ եւ պաշտօնական հայ եւ օտար մարմիններէն հասած էին բազմաթիւ հեռագիրներ :

Խումբ մը Ֆրանսահայ երիտասարդներ երգեցին ազգ. երգեր, ապա Ծիրանաւորը քանի մը դրուագներ պատմեց իր կեանքէն : Ճաշի ընթացքին Կարապետ Եպս. Ամատունի յանուն հայ կաթողիկէ եպիսկոպոսներու, ներկայացուց բարեմաղթութիւններ :

Յունուար 6ին, մասնաւոր հանդիսութեամբ, Ս. Պօղոս տաճարին մէջ, այս անգամ լատին ծէսով, կը պատարագէ Կարդինալ Աղաճանեան, ու կը կարդացուի Պապին նամակին լատիներէն բնագիրը :

×

Նոյն իրիկունը, հրաժեշտ կ'առնենք Կարդինալէն, անուշ ժպիտը մեր յիշողութեան մէջ : Յոգնած է, բայց միշտ խանդավառող խօսքեր կը գտնէ :

×

Հռոմ : Անցեալով՝ համաշխարհային մայրաքաղաք : Իր պատմութեամբ՝ կապուած նաեւ Հայոց մայրաքաղաքին : Հռոմըն էր որ, երբեմն, թագ կը կապէր Հայոց արքաներուն գլխին : Կը վարէր նաեւ մեր պատմութիւնը : Մեծութեան քաղաք, խորհրդածութեան օրրան, հաւատքի աղբիւր :

Առաւօտն է Ծննդեան ու Պապը կը պատարագէ Ս. Պետրոսի մէջ : Հոյակապ տաճարին մէջ, լատին պատարագը զուրկ է արեւելեան ծէսերու, մանաւանդ հայկական ծէսին ջերմութենէն : Բայց այս պահուս, ճիշդ կէսօրին, քրիստոնեայ աշխարհի բոլոր հեռատեսիլները, այստեղ կեդրոնացած են, պատշգամի մը վրայ, ուրկէ Պօղոս Զ. կ'օրհնէ ծովածաւալ բազմութիւն մը : Ոչ անպայման հաւատացեալներ, զբօսաշրջիկ ու հետաքրքիրներ լեցուն են : Հարցը հաւատալու կամ չհաւատալու մէջ չէ, պահը վեհութիւն մը ունի, որ չի կրնար չտպաւորել :

×

Առիվետերչի Ռոմա, կ'ըսէ երգը, ինչպէս մենք, երբ կը հեռանանք քաղաքէն : Կարճ էին հռոմէական ժամերը մեր, լեցուն անցեալով, Պատմութիւնով, յաւիտենականութեամբ, ինչպէս ժողովուրդն Հայոց :

Ա. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍՔԸ ՀԱՆՈՅԻ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ

Հարաւային Վիէթնամի Արտաքին նախարարը որ Փարիզ հասաւ Երեքշաբթի օր, որեւէ տեսակցութիւն չունեցաւ հիւսիսային Վիէթնամի ներկայացուցիչի մը հետ, ինչպէս կը նախատեսուէր : Արդարեւ մինչ Սայկոն, դեսպանութիւն չունի Փարիզի մէջ, Զօր. Քիի նախաձեռնութեամբ կատարուած խզումէն ետք, Հանոյ ընդհ. պատուիրակ մը ունի : Զանազան մեկնութիւններ կը տրուէին այս այցելութեան առթիւ, վերոյիշեալ տեսակցութենէն զատ : Կ'ըսուէր թէ Վիէթնամի Արտաքին նախարարը կրնայ նախաքայլն առնել մերձեցման փորձի մը Փարիզի հետ : Ասիկա կը բացատրուի անով որ Սայկոն շատ խանդավառ չէ ամերիկեան փորձերով, Հանոյի մօտենալու եւ այդ պատճառաւ կրնայ այն տպաւորութիւն ձգել Ամերիկացիներուն վրայ, թէ ինք ալ կրնայ Ֆրանսայի մօտենալ : Արդէն թղթակիցներու համաձայն, մեծ յուսատեսութիւն էր կարծել թէ Փարիզի մէջ, ամէնուն եւ աշխարհի մամուլին աչքին առջեւ Սայկոն – Հանոյ հանդիպում մը տեղի կրնար ունենալ : Մնաց որ, Փարիզի հետ մերձեցում մըն ալ շատ հաւանական չէր նկատուեր տրուած ըլլալով որ Ֆրանսական կառավարութեան դիրքը չէ փոխուած :

Արդէն ֆրանսական պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, կը շեշտուի թէ այս այցելութիւնը հանգրուան մըն է կամ անձնական բնոյթ ունեցող ճամբորդութիւն մը : Կը յիշուի նաեւ թէ Արտաքին նախարար՝ Թրան Վան Տօ սովորութիւն ունի տարին մէկ անգամ Փարիզ գալու, ուր իր զաւակներէն մին բժշկական ուսումներու կը հետեւի : Կարճ այցելութենէն ետք արդէն, նախարարը դէպի Ափրիկէ կը մեկնէր, բայց մամուլի թղթակիցներուն պատասխանած էր երբ Օրլի կը ժամանէր :

Կը յայտնէր թէ ոչ մէկ առաջարկ կամ նամակ ունի Հիւսիսային Վիէթնամի Պատուիրակութեան :

Հ.— Որո՞նք են խաղաղութեան կարելիութիւնները Ճոնսընի եւ Պապին խօսակցութիւններէն ետք :

Պ.— Շատ կանուխ է ըսելու համար : Ամէն բան Հանոյէն կախում ունի :

— Ձեր ճամբորդութիւնը քաղաքական բնոյթ ունի :

= Ոչ մէկ : Հանգրուան մըն է դէպի Ափրիկէ ճամբուս վրայ :

— Հանդիպումի հաւանականութիւններ կա՞ն, ձեր այցելելիք մայրաքաղաքներէն մէկուն մէջ, Հանոյի պատուիրակներուն հետ :

= Հանոյէն կախում ունի, բայց Հանոյ միշտ լուռ կը մնայ :

— Ճոնսընի ճառը Աւստրալիոյ մէջ այն տպաւորութիւնը ստեղծեց թէ ճնշում մըն է Նախագահ Թիէօյի վրայ :

= Բացարձակապէս ո՛չ : Համաձայն ենք Ամերիկացիներուն հետ, Մանիլլայէն ի վեր եւ անկէ առաջ ալ : Ոչ մէկ տարակարծութիւն կրնայ ըլլալ մեր երկու կառավարութեանց միջեւ : Կրնայ ըլլալ որ սխալ հասկացողութիւն մը կամ գէշ մեկնութիւն մը կայ Ճոնսընի տեսակցութեան վերաբերեալ, սխալ մեկնութիւն մըն է « Ֆօրմըլ Նեկոսիէշըն» բացատրութեան :

«ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ» ՈՐԲԱՆՈՑ

Ի պատասխան Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս Պատրիարքի կոչին, Կարդինալ Աղաճանեանի յոբելեանին առթիւ, Լիմասէն (Ռոն) Պ. Ս. Սանճեան հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ «Աղաճանեան որբանոցին, «Յառաջ»ի միջոցաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Մաոյի 74րդ տարեդարձը : Կ'ըսուի թէեւ թէ հիւանդ է : Ձայնասփիւռը ածական չէր գտներ այլեւս խօսելու համար անոր մասին՝ «մեծ ղեկավար», «մեծ իմաստասէր», «գերագոյն հրամանատար», «մեծագոյն մարքս – լենինիստը զոր տարաշրջանդ կը ներկայացնէ» եւն. :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ներման օրէնքը մեծ ծաւալ չստացաւ ի վերջոյ եւ կ'ըսուի թէ Միքի Թէոտորաքիս, որ ազատ արձակուած էր, վերջին պահուն կրկին բանտ նետուած է : Միւս կողմէ որոշ մտահոգութիւններ կան Թագուհիին առողջութեան մասին, մանաւանդ սպասած զաւկին : Թագուհին յատկանշական անհանգստութիւններ ունեցած է Ծնունդի օրը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ընդհ. դատախազ Կարիսոն (Նոր – Օրլէանի) յայտարարեց թէ Ճոնսըն կը պաշտպանէ Քենըտիի ոճրագործները : Կարիսոն կ'ըսէ թէ Ճոնսըն ծանօթ էր մահափորձին ճշգրիտ պայմաններուն, կատարուելէն 24 ժամ ետք, ու Կարիսոն կ'աւելցնէ .— « Բան մը պէտք է ընել, կարելի չէ թողուլ որ նախագահ Ճոնսըն այսքան աժան ազատի » :

ՈՒ ԹԱՆԻ յատուկ ներկայացուցիչը՝ Եառինկ երկրորդ անգամ ըլլալով Երուսաղէմ հասաւ : Յայտարարեց թէ լաւատես կը մնայ :

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքը կրնայ բացուիլ մասնակի կերպով որպէսզի Յունիսէն ի վեր հոն գտնուող օտար նաւերը կարենան մեկնիլ :

ԻՍՐԱՅԷԼ մէկ միլիոն 361 հազար 400 արաբ ունի իր իշխանութեան ներքեւ : Հրեաներու թիւն է (Իսրայէլի մէջ) երկու միլիոն 371 հազար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը երկար սփռումի մը ընթացքին «Կէս դարու տարեգրութիւն» խորագրով, մէկ վայրկեան նուիրած է Ստալինի.— «Երկար տարիներ վարեց խորհրդային ժողովուրդին ճակատագիրը : Իր ամբողջ ուժերը նուիրած էր ընկերվարութեան կառուցման» :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ արտաքին քաղաքականութեան տարեկան հաշուեկշիռը ներկայացուեցաւ օտար մամուլին Երկուշաբթի օր : Վիէթնամի համար, Մոսկուայի կարծիքն այն է թէ խաղաղութիւնը կրնայ ձեռք ձգուիլ միայն այն պարագային երբ գործադրուին Ժընեւի համաձայնագրերը եւ Էֆ Էլ Էնի ծրագիրը : Միջին Արեւելքի համար, Վարշաւայի ժողովը պարզեց կարգադրութեան պայմանները : Գերմանիոյ համար ալ, Մոսկուա կը խորհի թէ նոր – նացիականութիւնը վտանգաւոր կերպով կը զարգանայ, բայց Խորհ. Միութիւնը կը հսկէ :

ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Գ.

Հայագիտութեան մեծ նուաճումներէն է անկասկած «Հայկական Մատենագիտութեան» Ա. հատորին հրատարակութիւնը (Անասեան): Առաջին անգամն է, որ տպագրուածներէն զատ ներկայացուած է նաեւ մեր ձեռագիր անտիպ ամբողջ մատենագրութիւնը: Հարիւրաւոր անտիպ բնագիրներու մասին զետեղուած այնքան հարուստ ցուցումները եւ կարեւոր ճշգումները այս ծաւալուն գործը իրաւամբ վերածեցին հայ բազմադարեան մատենագրութեան իսկական հանրագիտարանի մը :

Ուշագրաւ էր Է. դարու մեր «Աշխարհացոյց»ի բնագրին վերստեղծումը եւ հայկական քարտէսին վերակազմութիւնը ժամանակակից քարտէսագրութեան հիմունքներու վրայ (Ս. Երեմեան): Կարեւոր գործնական նշանակութիւն ունեցաւ նաեւ Մատենադարանին ձեռագիրներուն ցուցակին Ա. հատորին լոյս ընծայումը (կազմողներ՝ Օ. Եգանեան, Ա. Զէյթունեան, Փ. Անթաբեան), ուր համառօտ կերպով նկարագրուեցան մեր 1–1500 հայերէն ձեռագիրները:

Այս գործին առընթեր կարեւոր աշխատանք կատարուեցան նաեւ վաւերագիրներու ուսումնասիրութեան եւ հրատարակութեան ուղղութեամբ : Կալուածներու եւ տնտեսական գործառնութիւններու, ազատագրական շարժումներու, ինչպէս նաեւ հայկական գաղութներու անցեալը ուսումնասիրելու տեսակէտէն լոյս տեսան մեծ թիւով փաստաթուղթեր ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ օտար քաղաքներու դիւանատուներէն: Այդ շարքէն են Կալուածագրերու եւ փաստաթուղթերու հաւաքածոն (Աբրահամեան), ԺԷ. դարու ազատագրական շարժումները Արեւմտեան Հայաստանի մէջ (Անասեան), Յովսէփ Էմին (Ա. Յովհաննիսեան) մենագրութիւնները :

Հայ պատմական աղբիւրներու հրատարակութեան զուգընթաց կատարուեցան նաեւ թարգմանութիւններ :

Առաջին առթիւ ռուսերէնի թարգմանուեցան եւ հրատարակուեցան այն պատմագիրներուն երկերը, որոնք երբեք չէին թարգմանուած : Հրատարակուեցան Փ. Բիւզանդի պատմութիւնը (թարգմ. Մ. Գէորգեան), Զաքարիա Ագուլեցիի օրագրութիւնը, Կորիւնի «Վարք Մաշտոց»ը (Շ. Սմբատեան եւ Կ. Մելիք-Օհանջանեան): Արեւելեան աղբիւրներու շարքին լոյս տեսան Սիմէոն Երեւանցիի «Ջամբռ»ը (Ստ. Մալխասեան), Սիմէոն Լեհացիի ուղեգրութիւնը (Մ. Դարբինեան) : Պաքուի մէջ հրատարակուեցաւ Կիրակոս Գանձակեցիի պատմութիւնը (Մ. Տէր-Գրիգորեան), իսկ Թիֆլիսի եւ Պաքուի մէջ լոյս տեսան Թովմա Մեծոփեցիի պատմութիւնը վրացերէն, ատրպէյճաներէն եւ ռուսերէն թարգմանութիւններով (Լ. Մելիքսէթբէկ, Ռ. Բաքիխնովա, Տ. Տէր-Գրիգորեան) եւ ուրիշ գործեր :

Կարեւոր յաջողութիւններէն մէկն ալ մեր մատենագրութիւնները աշխարհաբարի թարգմանելով լայն հասարակութեան մատչելի դարձնելու գործն է: Այս առումով շնորհաւորելի է Ե. դարու Փ. Բիւզանդի (թարգմ. Ստ. Մալխասեան), Կորիւնի (Մ. Աբեղեան) եւ Եղիշէի (Եր. Տէր-Մինասեան) պատմութեան մատեաններուն աշխարհաբար թարգմանութիւնները :

Պատմագիտական գործերու առընթեր լոյս կը տեսնեն նաեւ պատմա-բանասիրական բնոյթ ունեցող հանդէսներ :

Հարկ է հարեւանցի կերպով խօսիլ նաեւ այն աշխատանքներու մասին, որոնք տեղի կ'ունենան ներկայիս : Առաջին անգամ գիտական համահաւաք բնագրով հրատարակութեան կը պատրաստուին մեր երեւելի պատմագիրներէն Թովմայ Մեծոփեցիի (աշխատասիրող Լ. Խաչիկեան), Մ. Կաղանկատուացիի (Վ. Առաքելեան), Սամուէլ Անեցիի (Ս. Լալաֆարեան), Սեբէոսի (Գ. Աբգարեան) եւ Ուխտանէսի (Ս. Քոլանջեան) պատմագիրքերը : Նախատեսուած է նաեւ պատրաստել Փ. Բիւզանդի (Գ. Աբգարեան), Վարդան Արեւելցիի (Փ. Անթաբեան) եւ այլ մատենագիրներու գիտական բնագիրները : Միաժամանակ կը շարունակուին նաեւ հայ պատմագիրներու գործերուն ռուսերէն գիտական թարգմանութիւնները : Արդէն տպագրութեան յանձնուած է Զաքարիա Սարկաւագ Քանաքեռցիի պատմութիւնը եւ հրատարակութեան համար պատրաստ է Շապուհ Բագրատունիի պատմութեան ռուսերէն առաջին թարգմանութիւնները (թարգմ. Մ. Դարբինեան): Աւարտած են նաեւ Արիստակէս Լաստիվերտցիի (Կ. Ուզպաշեան), Առաքել Դաւրիժեցի (Լ. Խանլարեան) եւ Աբրահամ Կրետացիի (Ն. Ղորղանեան) պատմութեան մատեաններու ռուսերէն առաջին թարգմանութիւնները : Սկսուած են նաեւ Մ. Խորենացիի (թարգմ. Գ. Սարգսեան), Մովսէս Կաղանկատուացիի (Շ. Սմբատեան), Գր. Դարանաղցիի կամ Կամախեցիի (Ն. Ղորղանեան), Կիրակոս Գանձակեցիի (Լ. Խանլարեան) եւ Մատթէոս Ուռհայեցիի (Բարթիկեան) պատմագիրքերուն ռուսերէն թարգմանութիւնները : Կը ծրագրուի նաեւ լոյս ընծայել Յովսէփ Օրբելիի կողմէ կատարուած Եղիշէի, Ղազար Փարպեցիի եւ Թովմայ Արծրունիի պատմութեան մատեաններուն ռուսերէն թարգմանութիւնները :

Հաւաքուելու վրայ են հրատարակութեան համար Մատենադարանի ձեռագիր յիշատակարանները : Պատրաստուելու վրայ են մինչեւ 1300ին գրուած յիշատակարանները (կազմող՝ Ա. Մաթէոսեան): Գրեթէ պատրաստ է ԺԶ. դարու ձեռագիրներու յիշատակարաններուն հաւաքածոն երկու հատորով (Ս. Լալաֆարեան): Չորս հատորով ձեռնարկուած է նաեւ ԺԷ. դարու հայերէն գրչագիր յիշատակարաններու հրատարակութեան աշխատանքին, որուն առաջին հատորը պատրաստ պիտի ըլլայ 1968ին (Վ. Յակոբեան եւ Աշ. Յովհաննիսեան):

Աւարտին հասցուած է ձեռագրացուցակին 2րդ հատորին կազմութեան աշխատանքը (Օ. Եգանեան, Ա. Զէյթունեան, Փ. Անթաբեան), որով կը վերջանայ Մատենադարանի ամբողջ ձեռագիրներուն համառօտ նկարագրութեան գործը :

Մօտ ապագային պիտի սկսին կազմել Մատենադարանի ընդարձակ մայր-ցուցակը : Հրատարակութեան համար պատրաստ է նաեւ Թիֆլիսի ձեռագրատան հայերէն ձեռագիրներու ցուցակը շուրջ 250 գրչագիրներու նկարագրութեամբ :

Հրատարակութեան համար պատրաստ է Սանահինի Քէօթուկը (Պ. Մուրադեան), որ կը բովանդակէ յիշեալ վանքին պատմութեան վերաբերեալ արժէքաւոր տուեալներ :

Հին վաւերագիրներ եւս հրատարակելու համար աշխատանք կը կատարուի : Առաջին առթիւ կը պատրաստուի Ղուկաս Կաթողիկոս Կարնեցիի կոնդակներուն եւ նամակներուն հաւաքածոն (աշխատասիր. Վ. Գրիգորեան): Ի մօտոյ լոյս կը տեսնէ Հայ-ռուս յարաբերութիւններուն վերաբերեալ փաստաթուղթերու հաւաքածոյին երկրորդ հատորին Բ. մասը (ԺԸ. դար) :

Ակադեմիան տպագրութեան յանձնած է «Հայկական մատենագիտութեան» Բ. հատորը (կազմող՝ Անասեան): Կ'ընդգրկէ Առաքել Սիւնիցիէն մինչեւ Բրաբիոն Պալաթեցիի մատենագիտութիւնը : Ընթացքի մէջ է նաեւ «Գիրք հաստատութեան եւ առմատ հաւատոյ» դաւանաբանական անյայտ հաւաքածոն (Անասեան), որ գրուած է Կիլիկիոյ մէջ ԺԳ. դարուն :

Մամուլի տակ է նաեւ «Կանոնագիրք Հայոց»ի Բ. հատորը, որ կը վերաբերի կանոնագրքին Ժ.-ԺԱ. դարերու խմբագրութիւններուն (Վ. Յակոբեան): Պատրաստուելու վրայ են նաեւ հրատարակութեան համար «Մանր ժամանագրութիւններուն» Գ. հատորը, ինչպէս նաեւ պատմական սկզբնաղբիւրներուն երկու այլ կարեւոր հաւաքածոները . «Հայ միջնադարեան ճանապարհորդներու նօթագրութիւնները» եւ «Միջնադարեան փոքր պատմութիւններ ԺԵ. – ԺԸ. դարերին» (երեքն ալ կազմած է Վ. Յակոբեան) :

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը շարունակելով հայ մատենագիրներու աշխարհաբար թարգմանութիւններուն մատենաշարը, նախաձեռնած է թարգմանութեամբ հրատարակել մեր բոլոր երեւելի մատենագիրներուն գործերը, շուրջ երկու տասնեակ հատորով: Այժմ աշխարհաբարի կը թարգմանուին Ագաթանգեղոսի (թարգմ. Ա. Տէր-Ղեւոնդեան), Մովսէս Կաղանկատուացիի (Վ. Առաքելեան), Սեբէոսի (Գ. Աբգարեան), Ղեւոնդ Երէցի (Ա. Տէր-Ղեւոնդեան), Մատթէոս Ուռհայեցիի (Բարթիկեան), Արիստակէս Լաստիվերտցիի (Վ. Գէորգեան) եւ այլ մատենագիրներու գործերը :

Դեռ կան բազմաթիւ ծրագիրներ, որոնք պէտք է անպայման իրագործուին :

Ս. ՔՈԼԱՆՋԵԱՆ

«Էջմիածին» (Ամփոփուած)

ԴԱՍԸ ՍՈՐՎԻԼ... ՔՈՒՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՐՔԸ ԲԱՐՁԻՆ ՏԱԿ

ԽՄԲ.— Հետաքրքրական յօդուած մը, քաղուած Հայ-Բոյժէն.—

Իփնոփէտի կը կոչուի, այլ խօսքով «ուսանիլ քունի մէջ» կը թարգմանուի այն մեթոտը, որ մասնաւոր գործիքի մը օժանդակութեամբ՝ կը ծառայէ ուսուցիչի մը դերը կատարելու, քունի միջոցին:

Այս գործիքը մանեէթոֆոն մըն է, աւելի ճիշդ՝ թութակ-գործիք մըն է, որու մէկ թեւը կը դնեն բարձին տակ, նախապէս ժապաւէնի մը վրայ արձանագրելէ ետք սորվելիք դասը, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, թըւաբանութիւն, նոյնիսկ... երաժշտութիւն, եւ որոշեալ ժամուն (գիշերուան ժամը 2 – 3), գործիքը կը խօսի բարձին տակէն, ականջին դէմ, ցած ձայնով, դասը կրկնելով երեսուն վայրկեան, ոչ երբեք աւելի քան վաթսուն վայրկեան :

Պայման է այս դասը մտիկ ընել քնանալէ առաջ քանի մը անգամ, ինչպէս եւ, ժամացոյց լարելով, արթննալէ առաջ : Արթննալէ ետք՝ գործիքին բարձրախօսը դնել եւ դասը կրկնել անգամ մը եւս :

Եւ ապահով եղէք որ դասախօս-գործիքը իր դերը կատարած է, դասը սորված էք... ջուրի պէս : Եթէ ձախող գընաց փորձը, մեղքը ոչ գործիքին կը վերաբերի, ոչ ալ դասին դժուարութեան, այլ... գլխուն : Կան գլուխներ, որոնց մէջ ոչինչ կը մտնէ :

Բժիշկներու հսկողութեան տակ՝ փորձեր կատարուած են Փարիզի մէջ, 12 – 14 տարեկան քսան մանչերու վրայ եւ 14–16 տարեկան քսան աղջիկներու վրայ : Ու փորձերը ցոյց տուած են որ մանչերը աւելի դիւրաւ կը սորվին այս թութակ-գործիքով քան աղջիկները :

Թութակ-գործիքին հնարիչը, Ժընըվէ, կը յայտարարէ թէ «քունի մէջ ուսուցանելու» այս մեթոտը շատ գոհա –

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՆՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Խմբագիրը առաջին անգամ չէր որ հիւր կ'երթար իր բարեկամին տունը. յաճախ գիշերներ անցուցած էր հոն եւ երբ տընեցիները իր գալուստը տեսան՝ ուրախութեան ցոյցերով ընդունեցին զինքը:

Ճաշէն ետքը երկու բարեկամները քաշուեցան Ալի Օսմանի ծովահայեաց ընդարձակ սենեակը որ վերի յարկը կը գտնուէր :

— Հիմա կրնանք ազատօրէն խօսիլ, ըսաւ Ալի Օսման սիկարէթ մը վառելով ու թիկնաթոռի մը մէջ բազմելով:

Ցետոյ, իր բարեկամին դառնալով հարցուց:

— Նախ՝ գիտե՞ս թէ որո՛ւ դիակն էր այս առտուան տեսածդ:

— Ոչ, պատասխանեց Սատըք, եւ հոն գտնուող բազմաթիւ անձերուն մէջ ալ ճանչցող մը չեղաւ, միայն թէ՝ իր հագուստներէն կ'երեւէր որ շնորհքով դասակարգի մարդ մըն էր:

— Ջերքէզ Ահմէտն է հորէն գտնուած մարդը, շարունակեց միւսը, եւ գիտե՞ս ո՛վ է Ջերքէզ Ահմէտ ...:

— Այսինքն՝ այդ անունը լսած եմ, պալատական մըն է կարծեմ:

— Այո՛, եւ ամէնէն կարեւոր ու ազդեցիկ պալատականներէն մէկը, Ապտիւլ Համիտի սիրականներէն՝ եւ որ ճիշդ իր տիրոջ մեծ ծառայութիւն մը մատուցանելու վայրկեանին՝ մեռած կը գտնուի ձախ ուսին էմ եւ Ա տառերը դրոշմուած:

— Ի՞նչ ծառայութիւն, հարցուց խմբագիրը հետզհետէ հետաքրքրուած:

— Այդ մարդը եթէ քսանեւչորս ժամ ապրէր գուցէ այժմ Գանտիլլիի խորհըրդաւոր ոճիրին հեղինակները ձերբակալուած ու ամէն բան երեւան ելած ըլլար, շարունակեց Ալի Օսման:

Ցետոյ, պահ մը լռելէ ու իր մարած սիկարէթը կրկին վառելէ ետքը, ըսաւ.

— Գիտես որ Գանտիլլիի ոճիրը գործող անձերը որոնք խոյս տուած են, տեսնուած էին ոճիրը գործուած տան դրացի պարտիզպանէն որ յայտարարած էր թէ ինք լաւ կրնայ ճանչնալ եթէ անոնց հանդիպի: Ուրեմն այդ պարտիզպանը մեր խուզարկութիւններուն գլխաւոր ու գրեթէ միակ օժանդակն էր ու ասոր համար վայրկեան մը զինքը հանգիստ չէինք թողուր, նոյնիսկ մեծամեծ վարձքեր խոստացուած էր իրեն եթէ կարենար ամենափոքր հետք մը ցոյց տալ ոճրագործները գտնելու համար: Այդ խեղճ պարտիզպանը այնքա՜ն կարեւորութիւն ստացած էր որ երեք անգամ պալատ կանչուեցաւ եւ երկարօրէն հարցաքննուեցաւ ու պարգեւներ ստացաւ:

— Զըսե՞ս որ այդ ոճիրը իրեն համար անսպասելի բախտաւորութիւն մը եղաւ, ըսաւ Սատըք խնդալով:

— Այո՛, գոնէ առ այժմ: Իրեն հրաման եղած էր մէկ քանի ծածուկ ոստիկաններու հետ Պոլսոյ ամէն կողմը շըրջելու եւ ոճիրին հեղինակները փնտռելու:

— Գոնէ այդ պտոյտները արդիւնք մը ունեցա՞ն:

— Մինչեւ երէկ որեւէ հետք մը չէր գտած, սակայն երէկ առտու մեր Խօմէր աղան, այս է պարտիզպանին անունը, յաղթական կերպով եկաւ ոստիկանատուն եւ ուզեց անմիջապէս փաշա էֆէնտին տեսնել: Նախապէս տրուած հրամանին համեմատ, զինքը փաշային սենեակը մտցուցին եւ հազիւ հինգ վայրկեան ետքը՝ Շէֆիք փաշա ու Խօմէր աղա կառք մտան ու շիտակ Եըլտըզ գացին:

— Ուրեմն խիստ կարեւոր տեղեկութի՞ւն մը բերած էր այս անգամ:

— Սպասէ եւ պիտի իմանաս, պատասխանեց Ալի Օսման: Փաշային մեկնելէն ժամ մը ետքը, պալատէն թիկնապահ մը եկաւ վազն ի վազ ու հայրս առնելով մեկնեցաւ, գիտես որ այս ոճիրին հետապնդումը մասնաւորաբար հօրս յանձնուած է եւ ինք անձամբ կը կատարէ կարեւոր հարցաքննութիւնները: Ոստիկանատան մէջ ոչ ոք գիտէր թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ, սակայն ամէնքն ալ համոզուած էին թէ խիստ ծանրակշիռ յայտնութիւն մը ըրած էր պարտիզպանը: Մինչեւ իրիկուն փաշան ու հայրս չվերադարձան պալատէն: Գիշերը միայն, ուշ ատեն, հայրս ուղղակի տուն եկաւ եւ երբ առանձին մնացինք ու իրմէ տեղեկութիւն հարցուցի, ուրախութեամբ պատասխանեց.

— «Ամէն բան կարգին է, ոճրագործները գրեթէ ձեռքերնիս են, այսօր վաղը կը ձերբակալուին»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Կ – Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ցուցիչ արդիւնք կուտայ մանաւորաբար բազմապատկութեան աղիւսակ գոց ընելու, լոկարիթմա սորվելու եւ առաւելապէս այնպիսի գիտելիքներ իւրացնելու մէջ, որոնց համար իմացականութեան միջամտութիւնը անհրաժեշտ չէ, այսինքն ուղեղը մեքենաբար աշխատցնելու պարագաներու մէջ :

Հրաշալի գործիք մը, պիտի ըսէք : Սորվիլ ... քնանալով, հրա՜շք՝ իրապէս: Բայց չմոռնալ որ գործիքը կ'արժէ ... 370·000 հին ֆրանք : Հարկ է աչքերը գոցել, բայց քսակը բանալ: Եւ յետոյ Տոքթ. Անտրէ Պեռժ, ծանօթ մասնագէտ մը հոգե-մանկավարժութեան, որոշ վերապահութիւն կը յայտնէ նման գործիքներու դերին մասին՝ վախ յայտնելով որ թութակ-գործիքը կրնայ վնասել մարդ-գործիքին, այսինքն բնութեան ամէնէն հրաշալի մեքենային, ուղեղին: Դպրոցականներու Ծնողաց Ընկերութեան նախագահը եւս խանդավառութիւն ցոյց չի տար, կասկած յայտնելով որ թութակ-գործիքը կրնայ քայքայել պատանիներու անձնիշխանութիւնը :

Նորութիւն մը չէ, սակայն, քունի մէջ ուսուցանելու այս եղանակը : Հազարաւոր տարիներէ ի վեր, կ'աւելցնէ Ժընըվէ, Հնդկաստանի մէջ իշխաններու ուսուցիչները իրենց աշակերտներուն ականջին փսփսալով միայն կը սորվեցնէին հնդկական իմաստութիւնը՝ անոնց քնացած պահուն :Եւ վերջապէս, ինչպէս կը գրէ Ռ. Սթանքու, հազարաւոր տարիներէ ի վեր Թիպէթցի վանականները նորընծաներու ականջին կը փսփսան, անոնց քնացած պահուն, «սուրբ» բնագիրները, զորս պէտք է գոց գիտնան :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ետք, Ֆրանսացի, ամերիկացի եւ խորհրդային գիտականներ յայտնեցին քնախտի բնագաւառին մէջ կարգ մը հետազօտութեանց արդիւնքները, որոնք որոշ լոյս մը կը սփռեն քունի ընթացքին ուղեղի գործունէութեան գաղտնիքի մասին : Այդ ժամանակէն իսկ կարելի եղան զանգուածային փորձարկումներ դասարանի աշակերտութեան կէսին հետ եւ առանձնապէս ուսման մէջ տկար աշակերտներուն վրայ կիրարկուեցաւ պատմութեան բնագաւառէն նիւթի մը ուսուցումը քունի ընթացքին : Փոքր ձայնասփիւռ մը, դրուած բարձին տակ, բազմաթիւ անգամներ կը կրկնէր երեք վայրկեան տեւող միեւնոյն բնագիրը : Առաւօտուն ոչ մէկ աշակերտ կը յիշէր գիշերուան ընթացքին «սորված» նիւթը : Սակայն, երբ ուսուցիչը դասը ներկայացնելէ ետք՝ աշակերտներէն պահանջեց որ գրաւոր կրկնեն զայն, բացարձակ առաւելութիւն մը ցոյց տուաւ քունի ընթացքին սորվող աշակերտներու խումբը :

Նմանօրինակ արդիւնքներ ստացուեցան նաեւ օտար լեզուներու ուսման բնագաւառին մէջ: Այն ուսանողները, որոնց քունի ժամանակ ներուժ կերպով կրկնուեցան որոշ բառեր եւ աւելի դժուար բառերու խումբ մը, շատ աւելի արագ յառաջացան համապատասխան լեզուի իւրացման մէջ՝ քան միւս ուսանողներու խումբը :

Վերջին տարիներուն, թէեւ այս խնդիրներուն տեսականօրէն լուսաբանման բնագաւառին մէջ յառաջդիմութիւնները փոքր են, մեծապէս աճեցաւ թէ' քունի ընթացքին ուսանիլ ուզողներու եւ թէ այս բնագաւառի զանազան մասնագիտական հաստատութիւններուն թիւը : Նախ Միացեալ Նահանգներուն եւ յետոյ Անգլիոյ ու Զուիցերիոյ մէջ, այս հաստատութիւնները բազմացան շատ աւելի արագ, աշակերտներուն տրամադրելով թէ' սրահներ քունի ժամանակամիջոցին միասին սորվելու եւ թէ սարքեր ու գործիքներ անհատական ուսման համար :

Սակայն, էականին մէջ ճշգրտօրէն ի՞նչ գիտենք քունի միջոցին ուղեղի գործունէութեան մեքենականութեան եւ առանձնապէս այս ժամանակամիջոցին գիտելիքներ իւրացնելու կարողութեան մասին :

Բոլոր հետազօտողները այսօր համաձայն են ընդունելու, թէ քունի միջոցին կարելի է դիւրացնել մեքենական իւրացումը կարգ մը գիտելիքներու, որոնք չեն պահանջեր մարդու մտքին գործօն մասնակցութիւնը :

Հետաքրքրական վարկածներուն միջեւ՝ Փրոֆ. Ժուվէի վարկածն է որ առաւելապէս կապակցութիւն մը կրնայ ունենալ քունի ընթացքին ուսման խնդրին հետ : Ըստ այս վարկածին «դանդաղ» (առանց երազի) քունի ընթացքին, տեղի կ'ունենայ պատրաստութիւնը կարգ մը գոյացութիւններու, որոնք անհրաժեշտ են սիպեռնաթիք կանոնագրութեան եւ յիշողութեան կողմէ ստացուած տեղեկութիւններու դասաւորման, իսկ երազի ժամանակ տեղի կ'ունենայ վերջնական դասաւորումը այս տեղեկութիւններուն՝ առանձնագրուած նոր փրոթէիններու ձեւին տակ : Զանցառելի չէ, որ քունի ճիշդ այս փուլին մէջ (երազով) վերջնապէս դասաւորուած ըլլան նաեւ քունի միջոցով ուսման աղբիւրներէն, նոյնիսկ այն պահուն, ստացուած գիտելիքներէն ոմանք :

Նշանակելի է յայտարարուած ուրիշ երեւոյթ մը եւս, որ նոյնպէս դեռ չէ գտած իր բացատրութիւնը : Խօսքը այն իրողութեան մասին է, որ խօսակցութեան որոշ հնչականութիւն մը կը թոյլատրէ քունի ժամանակամիջոցին գիտելիքներու աւելի ուժեղ ընդունումը : Կարգ մը պարագաներու մէջ հաստատուեցաւ, թէ ենթական ուրիշ ձայներ չընդունիր՝ բացի իր սեփական ձայնէն, արձանագրուած մանեէտոֆոնի երիզին վրայ : Ռուս հետազօտող մը նշանակալի արդիւնքներ ձեռք բերաւ ձայնին տալով թեթեւ արձագանգ մը, այնպէս որ քնացողը այն տպաւորութիւնը ունենայ թէ կ'ունկնդրէ ... «ուրիշ աշխարհէ եկած ձայն » մը : Այս ձեւով կարելի եղաւ, որ 19 դասերու շարքով մը դասաւանդուի եւ 112 ուսանողներու կողմէ իւրացուի անգլերէն լեզուի դասընթացք մը, որ բնականոն կերպով պիտի տեւէր առնուազն մէկ տարի : Եւ խօսքը այն ուսանողներու մասին էր, որոնք համարուած էին թէ տաղանդ չունին օտար լեզուներ սորվելու համար :

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկը կարելի է ստիպել քունի միջոցին սորվելու բան մը, որու մասին ան համոզուած չէ : Բանտի մը տնօրէնութիւնը ստիպուեցաւ ընդհատել բարոյականի մասին գիշերային դասընթացք մը, որովհետեւ բանտարկեալները օրուան ընթացքին կը դառնային հետզհետէ աւելի ջղային եւ աւելի զայրացկոտ :

Ո՞րն է քունի ընթացքին ուսանողի մը այժմու կացութիւնը : Ներկայիս շատ երկիրներու մէջ, հազարաւորներ կը պառկին բարձին տակ ունենալով քասք մը, այն յոյսով, որ քունի պահուն, հանդըստանալով միաժամանակ, սորվին նաեւ օտար լեզու մը : Ամենագործածելի եւ դիւրամատչելի գործիքը կը բաղկանայ փիքափիէ մը, որ օժտուած է ինքնաշխատ սարքով մը, որ կը գործէ ժամացոյցի մը միջոցով նախապէս ճշդուած պահերու : Սովորաբար դասի մը տեւողութիւնը երեք-հինգ վայրկեանը չանցնիր, բայց յանձնարարելի է որ ան կրկնուի մէկ գիշերուան ընթացքին յիսուն-վաթսուն անգամ, որպէսզի լաւ իւրացուի :

Ուսման համար կը յանձնարարուի առաջին երկու ժամերուն օգտագործումը քունի սկզբնաւորութեան եւ արթննալու ժամէն առաջ : Միւս ժամերուն չի ըստացուիր ուսուցման ցանկալի արդիւնքը: Ամբողջ գործիքը եւ տպագրուած դասընթացքը ներկայիս ունին լաւ մանեէտոֆոնի մը գինը :

Անոնց համար, որոնք շատ լաւատես են եւ ուսուցումը կը վստահին միայն գործիքի կարողութեան վրայ, պէտք է խոստովանիլ, թէ նոյնիսկ գործիքը արտադրող ձեռնարկութիւնը կը զգուշացնէ, թէ «ուսանելի բնագիրը աշակերտին կողմէ պիտի կարդացուի թէ' պառկելէ առաջ եւ թէ արթննալու ժամուն»: Իսկ ինչ կը վերաբերի կարգ մը լաւատես ռեքլամներու, որոնք կ'առաջարկեն գիշերային դասեր ծխելու, ալքոլիզմի եւ նոյնիսկ չընչարգելութեան դէմ, մասնագէտները կասկած կը յայտնեն սիստեմին ազդեցութեան մասին : Անոնք կը պնդեն, թէ ներկայիս ստացուած ծանօթութիւններու հիման վրայ, ուղեղին կարելի է օգնել, որպէսզի ան արձանագրէ որոշ գիտելիքներ, զանոնք կրկնելով քունի ընթացքին, սակայն չի կրնար իւրացնել կարգ մը գիտելիքներ, որոնք կը պահանջեն մարդկային ուղեղի գործօն մասնակցութիւնը : Բացի այս, ուսման սոյն մեթոտի երկարատեւ կիրարկումը՝ առանց բժշկական քննութեան, կրնայ յառաջ բերել հոգեկան ծանր խանգարումներ :

ՀԱՅ · ԲՈՅԺ

Շ Ո Ւ Է Տ

Իննսուն հազար լիճերու երկիրը՝ Շուէտ ունի հիմնական երեք հարստութիւն՝ երկաթ, փայտ եւ ջուր :

1965ին, Շուէտ արտահանեց 29·5 միլիոն թոն հանածոյ, ինչ որ կը ներկայացնէ համաշխարհային արտադրութեան մօտաւորապէս հինգ առ հարիւրը : Շուէտի անտառները կը ներկայացնեն ամբողջ երկրագունդի անտառներուն 0·6 առ հարիւրը եւ տախտակներու եւ փայտաթելերու արտադրութեան 14 առ հարիւրը, գրաւելով աշխարհի մէջ երկրորդ տեղը : Իսկ ելեկտրուժի արդիւնաբերութիւնը՝ 49,1 միլիառ քիլովաթ ժամ արտադրութեամբ, համաշխարհային մրցանիշ մըն է, եթէ նկատի առնենք, որ իւրաքանչիւր բնակիչին բաժին կ'իյնայ 5,120 քիլովաթ ժամ ելեկտրական ուժի սպառում :

Երկրին ամենամեծ արտածումի ձեռնարկութիւններն են Կէօթեպորկի եւ Մալմէօյի ինքնաշարժներու գործարանները եւ նաւաշինարանները, Վիսթերասի եւ Սթոքհոլմի մեքենաշինութեան, վայրաշարժներու եւ ելեկտրական սարքերու գործարանները : Արտադրութեանց որակը առաջնակարգ է :

Երկրին արդիւնաբերութիւնը կ'օգտագործէ բնակչութեան քառասուն առ հարիւրը, իսկ երկրագործութիւնը՝ միայն 11 առ հարիւրը : Գիւղատնտեսութիւնը եւս զարգացած է շնորհիւ մեքենայացուած աշխատանքին : Այսպէս 1960ին կ'օգտագործուէին 160 հազար թրաքթէորներ եւ 23 հազար այլ մեքենաներ : Հեկտար գլուխ միջին արտադրութիւնը կը դասուի աշխարհի ամէնէն բարձր արտադրութեանց շարքին :

Ք.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Իզմիրի եւ շրջանային Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր առաջին ժողովին մէջ ընտրեց իր դիւանը հետեւեալ կազմով.— Պատուոյ նախագահ՝ Զատիկ Խանդատեան, Նախագահ Հրանդ Սարեան, փոխ-նախագահ՝ Տիկին Ժագլին Սէթեան, քարտուղար Տիկին Եղիս Ալէքսանեան, փոխ-քարտուղար՝ Հրանդ Գույումճեան, գանձապահ Տիկին Վարթանոյշ Նալպանտեան, խորհրդականներ՝ Տիկիններ՝ Տիկ. Քայիանէ Գաբոյեան, Տիկին Լիլի Պօյաճեան, Տիկին Մարի Ֆերմանեան, Տիկին Մարի Հապոյեան, Պ. Պ. Վահրամ Արսլանեան, Դանիէլ Ճիզմէճեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵԱԹՕՆԸ (83)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ժավէր պահ մը կարծեց թէ խելքը գլխէն կը թռի : Նոյն վայրկեանին հետզհետէ եւ գրեթէ միահամուռ կերպով այնպիսի զգացումներ կը կրէր, որոնց նմանը կենացը մէջ չէր զգացած :

Պոռնիկ մը համարձակի քաղաքապետի մը երեսը թքնելու, ասիկա այնքան սոսկալի բան մըն էր, որ Ժավէր որքան սոսկալի բաներ ենթադրելու ալ ըլլար, "սըրբապղծութիւն" մը պիտի համարէր կարծելը թէ հնարին էր այդ : Միւս կողմէն ալ մտապէս եւ խառն ի խուռն կերպով սոսկալի մերձաւորութիւն մը կը նշմարէր այս կնոջ արդի վիճակին եւ քաղաքապետին ալ թաքուն վիճակին մէջ, եւ ահա այն ատեն սարսափով մը համակուելով պարզ բան մը կը համարէր այդ ահազին ոճրագործութիւնը:

Բայց երբ տեսաւ որ այս քաղաքապետը, այս դատաւորը հանդարտօրէն երեսին թուքը կը սրբէ եւ կ'ըսէ. «Թող տուէք այս կինը», ապշելով շուարեցաւ: Ոչ կրցաւ խորհիլ եւ ոչ ալ խօսիլ. Կ'երեւակայէր թէ զարմանալը կարելի չէր այսպիսի պարագայի մը մէջ, ուստի լռեց:

Քաղաքապետին այս խօսքը ոչ նուազ տարօրինակ տպաւորութիւն մը ըրած էր Ֆանթինի վրայ : Ասիկա իր մերկ բազուկը վեր վերցուց եւ երերող անձի մը պէս վառարանին բանալիին նայեցաւ: Բայց չորս կողմը ամէնուն նայելով՝ ցած ձայնով եւ ինքնիրեն խօսելու պէս սկսաւ խօսիլ:

— Զիս թող՛ուլ, թող՛ուլ որ երթամ վեց ամիս բանտ չմնամ: Ո՞վ է ասիկա ըսողը: Անկարելի է որ ասանկ բան մը ըսուած ըլլայ: Սխալ հասկցած եմ: Զեմ կարծեր թէ սա հրէշ քաղաքապետը ըսէ ասանկ բան մը: Միթէ դո՞ւք ըսիք, սիրելիդ իմ Պ. Ժավէր, որ ազատ թողուն զիս: Ոհ, ալ ըսեմ ուրեմն, եւ դուք ալ լսելով թող տուէք զիս որ երթամ:

Ամէն քաշածներուս պատճառը այս հրէշ քաղաքապետն է. այս թշուառական ծերունին է:

Երեւակայեցէք անգամ մը, Պ. Ժավէր, զիս գործարանէն արտաքսեց խել մը ջըլդիկ կնիկներու պատճառաւ որոնք գործանոցին մէջ խօսք կը խառնեն: Միթէ սոսկալի բան մը չէ՞ ճամբայ տալ խեղճ աղջկան մը, որ պարկեշտութեամբ իր գործը կը կատարէ: Վռնտուելէս ետք հարկաւոր եղածին չափ չկրցայ վաստըկիլ, եւ ասկէ հետեւեցաւ իմ բոլոր դժբախտութիւնս :

Նախ բարեկարգութիւն մը ընելու է, որ է չթողուլ բանտերու մէջ բան բանեցնել տուող պարոնները որ աղքատ մարդերու վնաս տան: Բացատրեմ միտքս: Մինչդեռ օրը տասներկու սու կը վաստըկինք շապիկ կարելով, ահա օրողչէքն իննի կ'իջնէ եւ ալ ապրիլը անկարելի կ'ըլլայ: Հետեւաբար, հարկ է ըլլալ ինչ որ կրնանք ըլլալ: Ես պզտիկ Քոզէթս ալ ունենալով, բռնադատուեցայ դէշ կին մը ըլլալու: Ալ հիմա հասկցաք թէ ամէն չարեաց պատճառը այս անառակաբարո քաղաքապետն է:

Անկից ետք պաշտօնատարներու սրճարանին առջեւ այդ քաղքենի պարոնին գլխարկը կոխկրտեցի: Բայց ան ալ վրաս ձիւն նետելով ռոպս մէկ ստակի ըրած էր: Մեր նմանները երեկոյեան համար մէկ մետաքսեայ ռոպ կ'ունենան միայն: Ինչպէս կը տեսնէք, Պ. Ժավէր, ճշմարիտ կ'ըսեմ թէ դիտմամբ դէշութիւն չըրի երբեք, եւ ամենուրեք ինձմէ շատ աւելի չարասիրտ կիներ կը տեսնեմ որոնք շատ աւելի երջանիկ են:

Ո՛, Պ. Ժավէր, դուք ըսիք որ ազատ ձգեն զիս, այնպէս չէ՞: Տեղեկացէք, խօսեցէք տան տիրոջս հետ եւ պիտի տեսնէք որ հիմա սենեակիս վարձքը ժամանակին կը վճարեմ եւ պարկեշտութեամբ կը վարուիմ: Ա՛, Աստուած իմ, ներեցէք կ'աղաչեմ, անուշադրութեամբ վառարանին բանալիին դպեր եմ, եւ այս պատճառաւ մուխ կ'ելլէ:

Պ. Մատլէն խորին ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր Ֆանթինի խօսքերը: Մինչդեռ կը խօսէր Ֆանթին, Մատլէն ժիլէն խառնելով քսակը հանած եւ բացած էր. բայց քսակը դատարկ էր. Հետեւաբար նորէն դրպանը դրած էր:

— Ո՞րքան է պարտքդ, հարցուց Մատլէն Ֆանթինին:

Ֆանթին որ միայն Ժավէրին կը նայէր, դէպի Մատլէն դառնալով ըսաւ.

— Քեզի հետ միթէ խօսող կա՞յ:

Յետոյ խօսքը զինուորներուն ուղղելով.

— Տեսաք թէ ինչպէս ձեր առջեւ իր երեսը թքի, ըսաւ: Ա՛, թշուառական ծեր, հոս եկար որ զիս վախցնես, բայց քեզմէ չեմ վախնար. Պ. Ժավէրէն կը վախնամ, իմ սիրելի Ժավէրէս կը վախնամ միայն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր Տարուան առթիւ, Քանէն Տէր եւ Տիկին Տիգեան քսանական փրանք կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

◆

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն .— Տիրատուրեան ընտանիք 100 փրանք, Պ. Մ. Մալխասեանց 50, Տիկին Վ. Զրբաշեան 35 քիլօ թուզ ու քսան քիլօ շամիչ – Մալակա :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյն վերաշինութեան 10րդ տարելիցին առթիւ : Պ. Պ. Մ. Պալապանեան 2000 Փր., Հ. Զուլհակեան 200, Վ. Զ., Ա. Գաւուքճեան, Ա. Ալթունեան, Տիկ. Մարտիկեան հարիւրական Փր., Տիկիններ՝ Թ. Պէտոյեան, Լուսին Տօղրամաճեան, 50ական, Շ. Փափազեան քսան, Ա. Տօղրամաճեան քսան, Կէվրէկեան երեսուն, Պ. Մ. Մեսրոբեան երեսուն իր հօր յիշատակին համար :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հ. Մինանեան կը նուիրեն յիսուն փրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Սրբուհի Մէստճեանի մահուան առթիւ :

Տիկին Տէրպէտէրեան (Քուրպըվուա) կը նուիրէ յիսուն փրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Հրանդ Բալուեանի մահուան առթիւ :

◆

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան *ակումբը, ժամը 4ին:*

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

PALAIS DE CONGRES

Դեկտեմբեր 31ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ. Ազգ. Միութեան, ի նպաստ դպրոցին : Հայկ. եւ Փրանս. նուագախումբ :

Վալանսէն՝ ԿՐՈՒՆԿ նուագախումբը :

Գիները եւ պայմանները անցեալ տարուան պէս :

◆

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: *Ճաշագին՝ անձագլուխ միայն քսան փրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :*

◆

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաժողովին, Յունուար 11-ին, իր տան մէջ, 5 Րիւ Փափէռ, *ժամը 13էն 19: Մանկական թատերգութիւն, երգ, արտասանութիւն, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Պատուականեանի :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Դեկտեմբեր 31, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանս – Քիւլթիւրէն հայկ. յայտագիր :

◆

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի *շքեղ սրահներուն մէջ,*
71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74 :

◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7-ին, ժամը 3ին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպօնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ **ԼԻՈՆ** **ՄԱՐՍԷՅԼ**

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 փր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

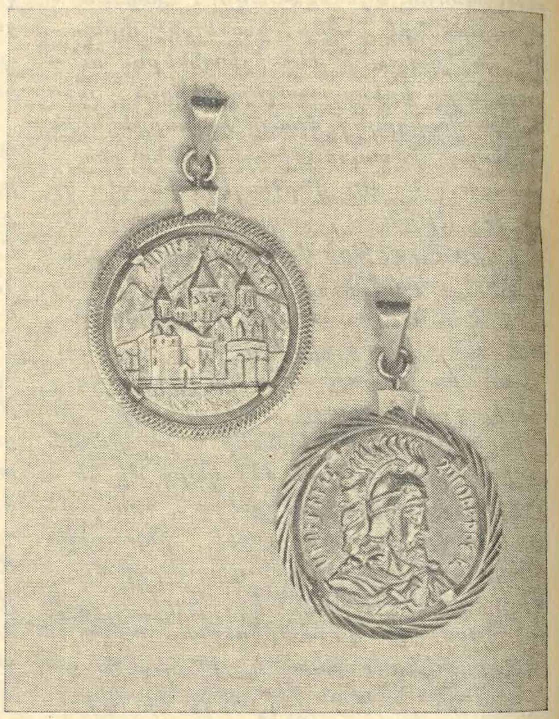

ԽԷՏԷՐԵԱՆ ԽԷՏԷՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵԻԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.,.

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (*առանձին հատորներ*)
Հայերէն, փրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն

ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.
Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ
29
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
29 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11097
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.097

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԳԱՀԻՐԷԷՆ ԹԷԼ – ԱՎԻՎ

Ինչպէս գրած էինք Արար Մ. Հանրապետութիւնը կը փորձէ բարիկամեցողութիւն ցոյց տալ, ազատագրելով Սուէզի ջրանցքին մէջ «բանտարկուած» 15 նաւերը: Կառավարութեան բանբերը՝ Զայաթ հաղորդած է լուրը : Այս տասնեւհինգ նաւերը, որ եօթը ամիս է Միջերկրական եւ Կարմիր Ծովերու կէս – ճամբան մնացած են հետեւեալ ազգութիւններու կը պատկանին :Հինգ՝ անգլիական, երկու գերմանական (արեւմտեան), երկու ամերիկեան, երկու լեհ, երկու շուէտական, մէկ չեխ, մէկ ֆրանսական :

Յարդ Գահիրէի կառավարութիւնը կը պատասխանէր որ հարցը կ'ուսումնասիրուի, բայց գործողութիւնը անկարելի է : Ճիշդ է որ որոշումը քաղաքական բնոյթ ունէր եւ Իսրայէլի կարծիքը անհրաժեշտ էր: Կառավարութեան բանբերը աւելցուցած է թէ տրուած որոշումը չի նշանակեր թէ ջրանցքը պիտի բացուի, ինչ որ անկարելի է «ցորչափ Իսրայելցիք մէկ ափը գրաւեն»: Բայց կը խօսուի վերաբացումի մը հաւանականութեան մասին, Գահիրէի մէջ եւ այդ ուղղութեամբ Եգիպտոս լուրջ առաջարկներ կ'ընէ : Կ'ըսուի թէ ծրագիրը կը վերաբերի Սինայի պարպումին, իսրայելեան զօրքին կողմէ, հանդրուան առ հանդրուան, որուն փոխարէն Եգիպտոս ալ զիջումներ պիտի ընէ :

Թէլ Ավիվի մէջ, Շուքերիի հրաժարումը որոշ մտահոգութիւթն պատճառած է: Վախ կայ որ այդ հրաժարումը նախաքայլն ըլլայ ահաբեկչական նոր արշաւանքի մը : Նոր նախագահը՝ Համուտա, ծանօթ համայնավարամիտ մըն է:

Պաղեստինի ազատագրական կազմակերպութեան նախկին նախագահը, Շուքերի ծնած է Սէն – Ժան տ'Աքր (Հայֆայի հիւսիսը), աշակերտած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանը : Իր հրաժարումը կը նկատուի իբրեւ խոստովանութիւնը իր ձախողանքին, իսկապէս վնասելու Իսրայէլի :

Նոր թէեւ առժամեայ նախագահը, Համուտա, ծանօթ փաստաբան է, նասրական, բայց համայնավարամիտ, ըստ իսրայելեան աղբիւրներու : Ծնած է Երուսաղէմ : Մասնակցած է 1957ի պետական ձախողած հարուածին Հիւսէյնի դէմ, ապա Սուրիա փախած է եւ շրջան մըն ալ ապրած Ջեխոսլովաքիա եւ Եուկոսլաւիա, Գահիրէ հաստատուելէն առաջ :

× Դամասկոսէն հասած լուրերը կը հաստատեն թէ Սուրիա միտքը չէ փոխած եւ որոշած է Պօյքոթի ենթարկել Ռապաթի արաբական վեհաժողովը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ այն տպաւորութիւնն ունին թէ Լաոս եւ Քամպոճ հարկ եղածին պէս չեն պահեր իրենց չէզոքութիւնը եւ երկու երկիրները Վիէթքոնկի կը ծառայեն :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ մամուլին համաձայն (ըՍ-Թամփա եւն.) Պապը «խաղաղութեան հետախուզութեան առաքելութիւն » մը պիտի ղրկէ հիւսիսային Վիէթնամ :

ՀՌՈՄԷՆ եւ Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն, հաւանական չէ որ Թագաւորը կաղանդին Յունաստան վերադարձած ըլլայ : Այս տպաւորութիւնը կայ մանաւանդ նշանակուած խնամակալին՝ Զօր. Զօյթաքիսի յայտարարութենէն ի վեր : Արդարեւ Զօյթաքիս ըսած է թէ ինք պիտի ընդունի դիւանագիտական մարմնին նոր տարուան շնորհաւորութիւնները : Յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի երթայ եւ ո՞վ պիտի չերթայ շնորհաւորելու :

ՖՐԱՆՍԱ կարեւոր համաձայնութիւն մը ստորագրեց Ռումանիոյ հետ : Թոմսոն – Պրանտ ընկերութիւնն է որ յաջողեցաւ ձեռք ձգել պայմանագրութիւնը, որ վաթսուն միլիոն Ներկայ Ֆրանքի վրայ հիմնուած է: Պրանտ չորս գործատուն պիտի հաստատէ սառնարաններ շինելու համար : Յաջողութիւնը կարեւոր կը նկատուի վասնզի սառնարանի շուկան Իտալիոյ ձեռքն է, որ յաջողած է նաեւ գրաւել ամբողջ Ֆրանսան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ կառքի արկածներէ 120 մեռեալ եւ 800 վիրաւոր եղած է Ծնունդեան օրերուն :

ՔԱՓԻ մէջ սիրտի նոր պատուաստ մը կը պատրաստուի: Հիւանդը արդէն հիւանդանոց փոխադրուած է Փրոֆ. Պառնարի բաժինը : Պատուաստը պիտի կատարուի 15 օրէն պայմանաւ որ մէկը մեռնի, առողջ սրտով, եւ ինք կամ ընտանիքը համաձայն ըլլան սիրտը տրամադրելու :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Պարսկաստան թեքնիք եւ գիտական գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրեցին :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Քիսինկէր Փարիզ պիտի գայ ամիսէ մը : Նախ Հռոմ պիտի հանդիպի :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆ ՎԷՃԸ
ԵՒ
ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Համայնավար ճակատին մէջ ծայր տըւած վէճը շատ կատաղի հանգամանք ըստացած եւ Ամերիկացիներուն համար խիստ շահեկան դարձած է: Ուստի, շատ մը ենթադրութիւններ կ'ըլլան՝ թէ արդեօք ի՞նչ է պատճառը, որ մինչ Վիէթնամի մէջ կացութիւնը կը վատթարանայ, չինեւխորհրդային վէճը աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ :

Տրուած ըլլալով՝ որ կացութեան ճըշգրտօրէն իրազեկ դառնալու կարելիութիւնը չկայ, շատ մը Ամերիկացիներու ենթադրութիւնն այն է՝ թէ տարակարծութեան սաստկացումը խորքին մէջ արդիւնք է Կարմիր Չինաստանի այն վախերուն, թէ հորիզոնին վրայ ռուսեւամերիկեան հասկացողութիւն մը կը յայտնուի, Չինաստանը սանձելու համար : Եթէ այս բանը պատահէր, Չինաստան ռազմագիտականօրէն պաշարուած պիտի ըլլար : Խորհրդային կորիզային ուժը գոյութիւն պիտի ունենար իր հիւսիսային սահմաններու երկայնքին, եւ ամերիկեան ուժը, որոշ չափով մը զինակից խորհըրդային, իր հարաւային եւ հարաւ – արեւելեան սահմաններու երկայնքին :

×

Չինաստանի վախը, որ այս տեսակ բան մը կրնայ պատահիլ, կը բացատրէ կարգ մը բաներ, որոնք այլապէս առեղծուածային պիտի ըլլային : Կը բացատրէ Չինաստանի ծանօթ ամբաստանութիւնը՝ թէ Խորհ. Միութիւնը «Ամերիկայի կամազուրկ գործիքն է», որ «կը դաւադրէ Վիէթնամի պատերազմին վերջ տալու համար», որպէսզի Փեքին զրկուի ամբողջական յաղթանակէ մը: Կը բացատրէ այն եղելութիւնը՝ որ արդէն պաշտօնապէս հաստատուած է Խորհրդային Միութեան կողմէ, թէ Փեքին կը հակազդէր եւ արգելքներ կը յարուցանէր խորհրդային զէնքերու առաքումին դէպի Հիւսիսային Վիէթնամ : Որովհետեւ, եթէ Ռուսերը ներկայանային Հանոյի իբրեւ գլխաւոր զինուորական պաշտպանները, պատերազմի կարգադրման մէջ ամենազօրաւոր ազդեցութեան պիտի տիրանային :

Աւելի ըլլալով՝ չինական կառավարութիւնը կը հաւատայ, որ եթէ պատերազմը իր նախատեսած ընթացքը ստանայ, արդիւնքը այն պիտի ըլլայ, որ Խորհ. Միութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները պիտի վտարուին իր հարաւային սահմաններէն : Առանց ինք պատերազմելու պէտք ունենալու, Կարմիր Չինաստան Վիէթնամի աւերակներուն ժառանգորդը պիտի դառնայ, եւ աւանդականօրէն Չինաստանի թշնամի Վիէթնամի ժողովուրդը պիտի կոտորակուի եւ իր հակակշռին տակ պիտի իյնայ :

Փեքինի այս հաշիւները միայն կրնան բացատրել Ռուսերուն դէմ չինական յարձակումին կատաղութիւնը : Եթէ այս ենթադրութիւնը ճիշդ է, առաջին գործնական եզրակացութիւնը՝ զոր պէտք է հանեն Ամերիկացիները անկէ, այն է՝ թէ պէտք չէ սխալ մեկնաբանեն Խորհ. Միութեան դիրքը : Խորհ. Միութիւնը համայնավարական հասուն ընկերութիւն մըն է: Եւ տրուած ըլլալով՝ որ Ամերիկացիներն ալ հասուն ընկերութիւն մըն են, հասարակաց կենսական շահ մը ունին գոյակցութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան մէջ :

Յանձնարարելի չէ որ Միաց. Նահանգները տրամաթիկ ու ցուցական դիմումներ ընեն Մոսկուայի : Այլ կրնան շրջահայեցութեամբ շարժիլ, երկու երկիրներու միջեւ փոքր վէճերու պատճառները չէզոքացնելու համար :

Կարմիր Չինաստանի կատաղօրէն անհաշտ ընթացքը իրողութիւն է: Տեսականօրէն՝ ան կը սպառնայ ամէնուն : Մեծագոյն հարցականը այն է, թէ Չինաստանի պատերազմասիրութիւնը եւ ծաւալապաշտութիւնը պիտի չափաւորուի՞ն ժամանակի ընթացքին, թէ աւելի պիտի խորանան այն քանի մը տարիներուն, որ կը մնան տակաւին մինչեւ որ Համայնավար Չինաստան կորիզային մեծ ուժ դառնայ : Անշուշտ անորոշ բան մըն է ասիկա: Սակայն շատեր գրաւի կուգան՝ թէ հարկ եղած ժամանակ չափաւորութիւնը պիտի տիրապետէ իբրեւ բնական հոլովոյթ մը, եւ թէ ան կրնայ փութացուիլ համբերութեամբ, կայունութեամբ եւ դիւանագիտական ճկունութեամբ : Մնացած միւս լուծումը կանխազգուշական պատերազմն է :

×

1940 – 1949 տասնամեակի վերջաւորութեան, երբ պաղ պատերազմը սկսած էր եւ Ստալին իր ամէնէն դէշ վայրկեաններուն մէջ կը գտնուէր, ամերիկեան թերթերու շատ մը հռչակաւոր յօդուածագիրներ պաշտօնական Ամերիկացիի մը կողմէ ճաշի հրաւիրուած էին Պենտակոնի մէջ: Անոնց խօսակցին նպատակն էր զանոնք համոզել որ յօդուածաշարքեր գրեն Խորհրդային Միութեան դէմ կանխազգուշական կորիզային պատերազմ մը շղթայազերծելու ի նպաստ :

Ամերիկացի պաշտօնական դէմքը յայտարարեց. «Ստալին ոճրագործ մըն է որ կը ձգտի աշխարհը գրաւել : Զայն զըսպելու ուրիշ միջոց չկայ բացի միայն կորիզային պատերազմէ մը: Եւ քանի որ Ամերիկացիք օդանաւորդութիւն եւ կորիզային զէնքերը ունէին, մինչ Ստալին չունէր տակաւին, Ամերիկացիներու պարտականութիւնն էր զայն հարուածել նախքան ռուս ղեկավարին Միացեալ Նահանգները հարուածելը : Այս բանը չընելը ոճրային անհոգութիւն պիտի ըլլար: Եթէ Ամերիկացիները տատանէին եւ սպասէին ապագան պիտի կորսնցնէին :

Այդ յօդուածները չգրուեցան համբաւոր յօդուածագիրներուն կողմէ, սակայն, ճաշը շատ խոր տպաւորութիւն գործեց անոնց վրայ, յատկապէս յետագայ տարիներուն, որոնց ընթացքին Խորհրդային Միութիւնը ազատեցաւ Ստալինականութենէն :

Ամերիկացի յօդուածագիրներն ու մեկնաբանները ճիշդ նախատեսեցին՝ թէ Ստալինականութիւնը պիտի անցնէր եւ գրաւը շահեցան : Միացեալ Նահանգները թերեւս նոյն բանը պէտք է ընեն Համայնավար Չինաստանի հետ ալ ...:

Թարգմ. ՍԷ

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .—

Խստաշունչ ձմեռ ծայր տուած է երկրին արեւելեան շրջանին մէջ, բայց արեւմտակողմն ալ գարնանային օդ կը տիրէ : Արեւելքի ու արեւմուտքի միջեւ ճիշդ քառասուն աստիճան ջերմութեան տարբերութիւն կայ : Ամէնէն ցուրտ նահանգին Կարսի մէջ զերոյէ վար 25 աստիճան ցոյց կուտայ ջերմաչափը, մինչ երկրին ամէնէն տաք նահանգին մէջ 15 աստիճան, Պոլսոյ մէջ 11 աստիճան :

Ձիւնամրրիկին հետեւանքով Մարտինի Պէշիքքայա գիւղին մէջ տուն մը փլաւ, ութ հոգիի մահուան եւ երեք հոգիի վիրաւորման պատճառ դառնալով : Քեմիլ Կիւնտիւզ անուն գիւղացիի մը տան քարէ տանիքը առջի գիշեր ժամը 20ին փլաւ : Գիշերը ուշ ատեն պատահած ըլլալուն փլուզումը, բնակիչները մեծ մասամբ չկրցան փրկուիլ մահուընէ : Փըլուզումին ընթացքին տանտէրն ալ մէջը ըլլալով երեք հոգի գլխուածաւ փրկուեցան, մնացեալ ութ տնեցիները իսկոյն մեռան: Տանիքը տեղատարափին պատճառաւ կքեցաւ : Զոհերուն մեծամասնութիւնը կին է :

Նազիլլիի շրջանին մէջ երկու հոգի սառելով մեռան :Սառողներէն մին Ումուրլուի շրջանին մէջ ոչխարները կ'արածէր: Իսկ երկրորդ զոհն է խրճիթի մը մէջ պառկող 52ամեայ աղքատ մը: Ձմրան պատճառաւ ութ գիւղի հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ շրջակայից հետ :

Մերսինէն եւս կը հաղորդուի թէ ջերմութիւնը 24 ժամուան մէջ 15 աստիճանէն զերոյի իջաւ : Տաւրոսեան լեռներուն վրայ տիրող ցուրտին պատճառաւ վայրի բաղի երամներ դաշտերը խուժեցին : Որսորդները լիառատ բաղ որսացած ըլլալուն իւրաքանչիւրը երկու հարիւր – 250 ղրուշի կը ծախեն : Սաստիկ փոթորիկ մը Ֆընտըքլընարը դաշտին երկու հազարի մօտ տուներէն հարիւրին 10ը ամբողջութեամբ, հարիւրին 20ն ալ մասամբ աւերեց :

Զերոյէն վար 25 աստիճան ցուրտին ու ձիւնամրրիկին հետեւանքով Խնուս–Վարդօ, Վան – Հաքքեարի, Ենիքէօրրիւ – Պէզիրկէ, Էրճաշ . Ահլաթ, Պիթլիս – Սղերդ, Մուշ – Սորհան, Դատուան – Արթուին, Կարս – Կէօրէ ու Քիւրթիւն – Թօրուն ճամբաները կատարելապէս փակուեցան ու բազմաթիւ գիւղերու հետ հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ :

Մերսին – Ֆընտըքլը դաշտի երկու հազար տունէն երկու հարիւրը փլան սաստիկ փոթորիկին հետեւանքով :

Սեբաստիայէն կը հաղորդեն թէ երկօրեայ ձիւնին պատճառաւ քաղաքին մէջ ջերմութիւնը զերոյէն վար 18 աստիճանի ինկաւ: Գանտըրայի մէջ ալ զերոյէն վար 25 աստիճան ցուրտ կ'ընէ : Քըզըլըրմաք գետին կարգ մը մասերը սառեցան :

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

Հայաստանի 25 թանգարաններէն տասը հատը կը գտնուի Երեւանի մէջ, ուր կը դասաւորուին հարիւրաւոր հազուագիւտ հնագիտական եւ ազգագրական նիւթեր, հայ մտաւորականներու պատկանող ձեռագիրներ եւ անձնական գոյքեր, պատմութեան վերաբերող փաստաթուղթեր, երկրին բուսական եւ կենդանական աշխարհը պատկերացնող ցուցանմոյշներ :

Կարեւոր թանգարաններ են հետեւեալները՝ Հայաստանի պատմութեան, գրականութեան եւ արուեստի թանգարանները: Պատմական հազուագիւտ, արժէքաւոր ցուցանմոյշներով հարուստ մշակոյթի այս օճախները իրաւամբ կը համարուին շատ արժէքաւոր թանգարաններ, կը դասուին աշխարհի լաւագոյններու շարքին :

Հայաստանի պատմութեան թանգարանը այժմ ունի մօտ վեց հարիւր հազար պատմական արժէքաւոր յուշարձաններ, ճարտարապետական կոթողներ եւայլն : Պատմական Դուինի, Կարմիր Բլուրի, Անիի, Սեւանայ լիճի շրջանի եւ այլ տեղերէ յայտնաբերուած կաւէ, ապակիէ, ճենապակիէ առարկաները եւ զարդերը, ինչպէս նաեւ Քրիստոսէ հարիւրամեակներ առաջ շինուած փայտեայ երկու կառքերը, որոնք զարմանալի կերպով լաւ պահպանուած են, այցելուներուն հիացումին առարկան կը դառնան :

Միայն անցեալ տարի (1966) թանգարանը հարստացած է 4·370 իրերով, որոնց մեծ մասը հնագիտական, դրամագիտական եւ ազգագրական հարստութիւններ են, մշակոյթի նիւթական վկայութիւններ, որոնք ճոխացնելով թանգարանին փոնտը, օր ըստ օրէ աւելի եւս կը բարձրացնեն անոր արժէքն ու կարեւորութիւնը :

Վերջերս կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեցան : Լճաշէնի, Դուինի բաժիններուն մէջ եւ Հայ ժողովուրդին կազմաւորման ժամանակաշրջանին վերաբերեալ սրահներուն մէջ զետեղուեցան նոր, արժէքաւոր նիւթեր :

Միայն անցեալ տարի, 1966ին, թանգարանին պատասխանատուները Լճաշէնի շրջանին մէջ պեղեցին ութ թմբարան եւ մէկ ամրոց : Յայտնաբերուած նիւթերը կը ժամանակագրուին 3րդ հազարամեակէն մինչեւ 7րդ դար, Ք. Ա., որոնք եզակի արժէքներ են :

Յաջողութեամբ շարունակուած են Արթիկի բնակավայրին եւ ամրոցին պեղումները : Ներկայիս Արթիկի շրջանային կեդրոնէն ոչ հեռու, Հառիճ գիւղի ամրոցին աւերակներուն մէջ գտնուած են երրորդ հազարամեակին պատկանող արձանիկներ, իսկ Արթիկ - Տուֆի քարահանքին մօտերը գտնուած են խեցեղէնի շատ նմոյշներ, պրոնզէ եւ երկաթէ զէնքեր, հազարամեակներ առաջ ստեղծուած գործիքներ եւ զարդեր :

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ ներկայացուած է հայ թատրոնին երկու հազարամեայ պատմութիւնը : Ներկայացուած է նաեւ հայ գրականութեան եւ արուեստի պատմութիւնը: Յատուկ արկղներու մէջ դասաւորուած են անուանի դէմքերու դիւանները : Հոս կը գտնուին նաեւ աւելի քան երկու դար առաջ հայերէն, վրացերէն եւ ատրպէյճաներէն լեզուներով գրուած Սայաթ - Նովայի ձեռագիրները, ինչպէս նաեւ Խ. Աբովեանի վերաբերեալ դիւանական թուղթերը : Հայ թատրոնի երկու հազար տարուան պատմութիւնը ներկայացնող բաժինը ունի 800 ցուցանմոյշ :

Քանի մը տարի առաջ հիմնովին վերափոխուեցաւ բնագիտական թանգարանը, որ այժմ կը կոչուի Հայաստանի բնութեան թանգարան : Անոր կողքին է փլանեթարիոմը :

Բուսական եւ կենդանական աշխարհը ծանօթացնելու գործին մէջ մեծ դեր կը խաղայ այս թանգարանը : Ներկայացուած նիւթերը կը պատկերացնեն երկրին բնութեան հարստութիւնները՝ հնագոյն շրջանէն ցայսօր :

Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Երեւան քաղաքի պատմութեան թանգարանը : Երեւանը, ինչպէս յայտնի է, աշխարհի ամենահին քաղաքներէն է: 1968-ին կը լրանայ անոր հիմնադրութեան 2750ամեակը: Ցուցասրահներուն մէջ ներկայացուած նիւթերը, ճարտարապետական կոթողները, քարաժայռերու վրայ կատարուած փորագրութիւնները, ինչպէս նաեւ նոր շինարարութիւնը ցուցադրող նիւթերը այցելուներուն համար մեծ շահագրգռութիւն կը ներկայացնեն :

Հետաքրքրական թանգարաններ են Խ. Աբովեանի, Յովհ. Թումանեանի, Աւ. Իսահակեանի տուն - թանգարանները : Վերջերս բացուեցան նաեւ Մ. Սարեանի եւ Ալ. Սպենդիարեանի տուն - թանգարանները :

Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՈՍԿԻՆ

Ա.

« Ակշամ »ի մէջ, կենսագիր Շէվքէթ Սիւրէյեա Այտէմիր կը շարունակէ իրատարակել Օսմ. կայսրութեան վերջին փաշային՝ Հալիլ փաշայի յիշատակները եւ խօսելով Ռուսիոյ կողմէ Թուրքիոյ տրուած ութ թոն ոսկիի մասին, ի մէջ այլոց կը գրէ.-

« ... Զինամթերքի եւ ձոյլ ոսկիի փոխադրութիւնը այլեւս պաշտօնապէս սկըսեր էր Ռուսիայէն դէպի Թուրքիա ու ես Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ միակ կապն էի, ինչ որ շատ ալ հաճելի ու ճիշդ բան մը չէր ինծի համար: Կը մտածէի, թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները աւելի զարգացնելու եւ ամրացնելու համար անհրաժեշտ էին քանի մը ելմտագէտներ, քանի մը դիւանագէտներ ու մի քանի զինուորականներ, որոնցմով կազմելի պատգամաւորական մարմին մը անտարակոյս շատ աւելի դրական գործ կրնար տեսնել, քան միակ հոգին : Այս ուղղութեամբ թղթատարութեան առաջարկ մըն ալ ներկայացուցի Անգարա եւ Անգարայէն ընդունեցին զայն : Միջոց մը ինծի հաղորդեցին, թէ արդէն իսկ կազմուած է ռուսական նման պատուիրակութիւն մը եւ գործի լծուած :

Որպէս զի այդ պատգամաւորական մարմինը օտարի վերաբերում չտեսնէր եւ ապահով կերպով տեղափոխուէր Իրանի եւ Թուրքիոյ մէջ, օգտակար նկատուեցաւ իմ ալ ընկերակցութիւնս անոր, գոնէ մինչեւ որոշ տեղ մը, անձնապէս : Ես այս առթիւ Ռուսերուն հաղորդեցի, թէ պատրաստուած ձոյլ ոսկիները պատուիրակութեան անդամներուն հետ պիտի փոխադրէինք Թուրքիա, որուն համար հաւանութիւն ստացանք :

Մոսկուայէն ճամբայ ելանք շոգեկառքով եւ հասանք Պաքու: Ռուսական պատուիրակութիւնն ու ոսկիները Թուրքիա հասցնելու ամէնէն ապահով ու կարճ ճամբան էր Ղարաբաղ - Զանգեզուր եւ Նախիջեւանի վրայէն՝ Արեւելեան Պայազետի - Ղարաքէօսէի ճամբով ալ Էրզրում : Եւ սակայն, այս ճամբուն Զանգեզուրէն մինչեւ Նախիջեւան երկարող մասը բնակուած էր Հայերու կողմէ ու կը գտնուէր Դաշնակցական կառավարութեան Ընդհ. Հրամանատար Զօրավար Դրոյի հակակշռին ներքեւ :

Դրօ, որ թշնամի էր Թուրքերուն եւ նոյնքան ալ Ռուսերուն, ապահովաբար յարձակողականի մը պիտի անցնէր՝ մեզի ճամբայ չտալու եւ մեր անցքը խափանելու համար : Նման նախաձեռնութիւն մը կանխելու եւ յարմար առիթով Դրոյի ուժերն ալ հարուածելու համար, կուսակցական կոմիսար ընկեր Օրջոնիկիձէին կացութիւնը պարզեցի : Օրջոնիկիձէ, Պաքուի շրջանի զինուորական ուժերուն հրամանատարն էր այդ միջոցին : Վրացական ծագում ունենալով, շատ չէր սիրեր Հայերը : Եւ որպէս զի թէ ռուսական պատուիրակութեան անդամները եւ թէ ոսկիները կարողանայի ապահով կերպով տեղ հասցնել, բացատրեցի անոր, որ հարկ էր միշտ մեր առջեւ բաց ունենալ Կովկասի ճամբան եւ այս՝ անվտանգ կերպով: Նման բանի մը համար ալ, պարզեցի թէ անհրաժեշտութիւն մըն էր զինուորական ուժ մը ունենալ մեր տրամադրութեան տակ եւ անմիջական մերձաւորութեանը մէջ :

Իմ այս առաջարկիս վրայ, ընկեր Օրջոնիկիձէ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Բանակի Հրամանատար Լեւանտովսկիի հետ եւ իմ հրամանիս տակը դրաւ հեծելազօրքի ջոկատ մը եւ որոշ թիւով հետեւակազօրք, որոնք պիտի ընկերանային մեզի եւ իմ հրամանովս միայն պիտի գործէին : Տրուած այս հրաման - որոշումն ալ գրաւոր կերպով յանձնուեցաւ հրամանատարին :

Հեծեալներն ու հետեւակազօրքը Ղարաբաղի վրայով սկսան յառաջանալ, ձիաւորները առջեւէն, իսկ միւսները՝ անոնց իբրեւ հետեւորդ : Երբ խումբին յառաջապահները Զանգեզուրի կեդրոն Կէօրիսը (Գորիս) անցան, մենք ալ պատուիրակութեան անդամներուն հետ ու մեզի վստահուած ոսկիներով ճամբայ ելանք Ղարաբաղի ուղղութեամբ, կարաւանի մը ձեւով : Ռուսերը այս ճամբորդութեան ընթացքին, զինուորական ինքնաշարժ մը տրամադրած էին ինծի : Բաւական քայքայուած այդ ինքնաշարժով անցած էինք այլեւս Շուշիի բերդը եւ հասած Գորիս : Երբ Գորիս հասանք սակայն, հոն մեզի հաղորդեցին, թէ հեծելազօրքին մէկ մասը անցեր ու զօրախումբով մը գացեր էր դէպի Նախիջեւան : Նախիջեւանցիները, որոնք բաւական կը նեղուէին Հայերէն, ճիշդ ատենին եկած համարեցին ռուսական այս զօրքերը եւ բարոյալընդուեցան անոնց ժամանումով : Ես ալ իմ կարգիս օգտակար նկատեցի ժամ առաջ ժողովուրդին հետ տեսնուիլ Նախիջեւանի մէջ, որպէս զի ալ աւելի քաջալերուին անոնք ու դադրին անկէ գաղթելէ դէպի Պարսկաստան : Ինքնաշարժս, որ լուրջ նորոգութեան կը կարօտէր, ձգած էի Գորիսի մէջ, ուր նորոգուելէ ետք պիտի ուղարկէին ետեւէս : Հետս առի 40-50ի չափ Ղազախ զինուորներ, որոնց բոլորն ալ հեծեալ էին ու ես ալ ձի մը նըստելով շարունակեցի իմ ճամբաս, նախկին աւագ թիկնապահս՝ Նայիմ Ճեվատի ալ ընկերակցութեամբ :

Առաւօտուն կանուխ, բոլորս ալ ձիաւոր՝ ճամբայ ելանք : Կէսօրուան մօտ, բաւական մեծ թիւով մարդոցմէ բնակուած հայկական գիւղ մը հասանք : Մեր ձիերը յոգնած էին, մենք ալ բաւական անօթեցած : Գիւղին կեդրոնը մեծ օթեւան մը տեսանք ու բոլորս ալ հոն իջեւանեցանք : Օթեւանին բակը բաւական ընդարձակ էր ու բակին նայող սենեակներուն առջեւ ալ խոշոր քառակուսի պատշգամ մը կար :

Մեր ձիերուն յարդ ու կեր ապսպրեցի, զինուորներուն համար ալ՝ ուտելիք, ինչ որ կար գիւղը՝ պանիր, հաց, ձիթապտուղ, մածուն եւայլն : Երբ մենք ճաշելով էինք զբաղած, վայելուչ ձիաւոր մը գալով կիսով չափ օթեւան մտաւ եւ անկէ գոռ ձայնով մը, Թուրքերէնով ըսաւ հոն գտնուողներուն .

— Ընկերնե՛ր, Հալիլ փաշային ինքնա-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԷՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՈՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

«Հայրս շատ իրաւունք ունէր այսպէս ուրախանալու, որովհետեւ նախ՝ մեծ հոգէ մը ու պատասխանատուութենէ կ'ազատէր, յետոյ այս գործին մէջ աշխատութեան մեծ բաժին մը ունեցած էր եւ եթէ յաջողութեամբ պսակուէր բնականաբար պատիւ ու փառք մը պիտի ստանար, ասկէ զատ, Սուլթանը այդ խորհրդաւոր ոճիրէն ի վեր, որուն գաղտնի մարմինի մը կողմէ գործուած ըլլալը ակնյայտնի կը տեսնուի, իր քունն ու հանգիստը կորսնցուցած է եւ գրեթէ ուրիշ բանով չըզբաղիր :

Մինչեւ հիմա հետք մը գտնուած չըլլալուն համար արդէն շատ գրգռուած էր ու քանի մը անգամ Շէրիֆ փաշան սպառնալիքներով վռնտեր էր, այնպէս որ ամբողջ ոստիկանութեան գուլը ահ ու սարսափի մատնուած է քանի մը օրէ ի վեր: Ուրեմն կ'ըմբռնես թէ հայրս ուրախանալու որքան պատճառներ ունէր:

— Այո՛, բայց տակաւին չըսիր թէ ի՛նչ տեղեկութիւն բերած էր այդ Էօմէր աղան, ըսաւ խմբագիրը որ հետաքրքրութենէն կը փրփրէր:

— Ահաւասիկ ինչ որ իմացայ հօրմէս: Պարտիզպանը վերջապէս հանդիպած ու ճանչցած է այն երկու անձերը, որոնք ոճիրը գործելէ ետքը, Գանտիլլիի ծովեզերեայ տունէն փախած են գիշեր ատեն եւ յաջողած, առանց ինքզինքը նշմարել տալու, հետեւիլ անոնց եւ բնակարանին հասնիլ:

— Ո՞ւր կը նստին եղեր:

— Շատ հետաքրքիր ես, ըսաւ Ալի Օսման խնդալով... այսպէս ուրեմն այդ տունը առտուընէ ի վեր ծածկաբար հըսկողութեան տակ առնուած է եւ մեր փնտռած երկու անձերն ալ մէջն են, մեր առած ստոյգ տեղեկութեան համեմատ:

— Բայց ինչո՞ւ մինչեւ հիմա տունը չեն կոխած ու մարդիկը ձերբակալած:

Որովհետեւ գործը կատարեալ տեսնել կ'ուզենք: Բնականաբար լրտեսներով ու գաղտնի ոստիկաններով պաշարուած է ամէն կողմէ, այնպէս որ մէջինները փախցնելու վախ չկայ. բայց միայն այդ երկուքը ձերբակալելով չենք ուզեր գոհանալ, մենք կը փափաքինք ամբողջ խումբը ձեռք անցընել, որովհետեւ յայտնի է որ ուրիշ մեղսակիցներ ալ կան, ուստի կը սպասենք որ իրենց ոտքովը մէկիկ մէկիկ գան իյնան թակարդին մէջ ... եւ արդէն առտուընէ ի վեր, ինչպէս լուր բերին ոստիկանատունը, երկու նոր անձեր ալ մտած են այդ բնակարանը որոնց մին կին մըն է...:

— Կի՞ն մը, հարցուց խմբագիրը զարմանքով:

— Այո՛, Թրքուհի մը, կամ գոնէ այնպէս ծպտուած, պատասխանեց Սատըքի ընկերը... բայց կարծեմ բոլոր ասոնք պիտի չըսէի քեզի եթէ վստահ չըլլայի որ մէկ ժամէն միւսը արդէն ամէն բան լմընցած պիտի ըլլայ... որովհետեւ գիշերը վրայ հասնելուն պէս, առանց այլեւս սպասելու, տունը պիտի կոխեն ու մէջինները ձերբակալեն: Այդպէս հրաման եկած է Եըլտըզէն :

— Ուրեմն այս գործողութեան համար հայրդ իրիկունը կերակուրի չէ եկած եւ մինչեւ հիմա բացակայ կը մնայ:

— Բնականաբար, ո՛չ թէ միայն հայրս, այլ Շէֆիք փաշան, Հաճի Եուսուֆ Ճէմալ պէյը, միւսիւ Եըլտըզէն ինչպէս նաեւ թիկնապահներ ու պալատականներ լեցուն են Եէնի Մահալլէ...

— Եէնի Մահալլէ՞ գոչեց Սատըք, ուրեմն հո՞ն է այդ կասկածելի մարդոց բոյնը:

— Տեսա՞ր, բերնէս փախցուցի, ես որ միտքս դրած էի գոնէ տեղը չըսել... բայց վնաս չունի, դուն գաղտնապահ ես, ու ասկէ զատ, կարծեմ ալ այնքան ծածուկ պահելու պէտք չկայ... ամէն բան եղած լմնցած ըլլալու է մինչեւ հիմա... քիչ մըն ալ սպասենք գուցէ հայրս կուգայ եւ կ'իմանանք:

Սատըք ժամացոյցը նայեցաւ, ժամը թրքական երեքուկէսն էր: Երկու բարեկամները պահ մը լռեցին ու իրենց նայուածքը յառեցին պատուհանէն դուրս, Վոսփորի վրայ, որ լուսնի ճառագայթներուն տակ դիւթական գեղեցկութիւն մը կը պարզէր: Ծովը խաղաղ էր ու թեթեւ զով քամի մը կը փչէր ասիական եզերքէն: Ընդհանուր հանդարտութեան մէջ մէկ քանի ցանցառ նաւակներու թիակներուն խուլ թնդիւնը միայն կը լըսուէր: Սատըք որ հետաքրքիր ուշադրութեամբ մտիկ ըրած էր իր բարեկամին տուած տեղեկութիւնները, տեսակ մը դժգոհութիւն կը զգար հիմա իր իմացածներէն: Ծածուկ համակրանք մը ծնած էր սրտին մէջ այն անձերուն հանդէպ, որոնք ձերբակալման մը անմիջական վըտանգին տակ կը գտնուէին եւ որոնք գուցէ վեհ գաղափարի մը մարտիկներն էին: Յանկարծ յիշեց առտուն Էրէնքէօյի մէջ տեսած դիակը եւ անոր ուսին վրայ եղած խորհրդաւոր դրոշմը՝ Էմ եւ Ա. գիրերը....:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(9 - Շար.)

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Ժամանակակից բնագիտութեան կարեւոր ճիւղերէն մէկը կը կազմէ հիւլէի կորիզին բաղկացուցիչ տարրական մասնիկներուն ուսումնասիրութիւնը : Տարրական մասնիկները նիւթին ամէնէն փոքր բաղադրիչներն են : Ուսումնասիրելու եւ վերլուծելու համար տարրական մասնիկներուն բնոյթը, գիտնականները պէտք ունին երկու հիմնական գործիքներու՝ մասնիկներու արագացուցիչներ եւ մասնիկները «յայտնաբերող»ներ : Այս վերջինները անհրաժեշտ են ոչ միայն հաստատելու համար մասնիկներուն ինքնութիւնը, այլ նաեւ ուսումնասիրելու անոնց ազդեցութիւնները : Որքան բարձրանայ նոր արագացուցիչներու ուժը, այնքան աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ նոր տեսակ յայտնադործողներու կառուցումը, յայտնաբերելու համար հիւլէի ամէնէն փոքր բնաշխարհին ներքին իրադարձութիւնները :

Ցարդ, իրագործուած են քանի մը տեսակ գործիքներ, ուսումնասիրելու համար անտեսանելի տարրական մասնիկները :

Տարրական մասնիկներու առաջին «յայտնաբերող»ը եղաւ Ուիլսընի «ամպի – սենեակը», իրագործուած 1911ին, որու միջոցաւ կը ծաւալի մասնիկին խոնիղացման հետքը, ջուրին կաթիլներուն օգնութեամբ : Այս գործիքը սահմանափակ արդիւնքներ տուաւ, որովհետեւ մասնիկները անցնելով կազի մէջէն, փոխազդեցութիւնները հազուադիւտ էին : 1950ին Տոնալտ Կլէյզըր իրագործեց «պղպջակներու սենեակը», որ կը պարունակէր շատ տաք հեղուկ մը : Այս գործիքն ալ, սակայն, ունէր իր թերիները, օրինակ, ան, հրահանգով չէր կրնար արձանագրել իրադարձութիւններուն կատարուած պահը : Վերցնելու համար այս թերութիւնները, վերջին տարիներու ընթացքին իրագործուեցաւ այսպէս կոչուած «կայծակներու սենեակ»ը : Բայց այս ալ չէր կրնար արձանագրել երկրորդական մասնիկները, որոնք ծնունդ կ՛առնեն զօրաւոր տարրական մասնիկներու փոխազդեցութենէն :

Բոլոր բնագէտներն ալ աշխատեցան «պղպջակներու սենեակ»ին եւ «կայծակներու սենեակ»ին յատկութիւնները միացընել եւ ստեղծել նոր տեսակ գործիք մը : Կատարուած աշխատանքներու վերջնական արդիւնքը եղաւ «խրձիկներու սենեակ»ը : Այս ուղղութեամբ առաջին յաջող քայլը առաւ ,1963ին, Հայաստանի բնագիտութեան հիմնարկութեան տնօրէն՝ ակադեմական Արտէմ Ալիխանեան խումբ մը գործակիցներու հետ : Ան իրագործեց այսպէս կոչուած «լայն բացուածքով կայծակներու սենեակ» մը : Այս գործիքը բաղկացած էր ելեկտրական բարձր լարուածութիւն ունեցող երկու սալիկներէ (դրական եւ բացասական) : Գործածելով համեմատաբար երկար տեւողութեամբ բարձր լարուածութեան հոսանք մը, կարելի եղաւ մեծցնել եւ տեսանելի դարձընել մասնիկներուն հետքերը :

Հայ գիտնականին գիւտը մեծ արձագանգ գտաւ Մ. Նահանգներու մէջ, ուր խումբ մը գիտնականներ զարգացուցին եւ կատարելագործեցին ամերիկեան «խրձիկներու սենեակը», որու միջոցաւ ներկայիս կը կատարուին ուսումնասիրութիւններ Սթենֆորտ Սենթըրի արագացուցիչին մէջ, որ Ամերիկայի մեծագոյններէն մէկն է :

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

չարժը եկած է :

Իջեւանին բակը գիւղացիներով լեցուած էր : Այս գիւղացիները մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին 40 – 50 ղազախ զինուորներու ճաշելը եւ իրենց ձիերը խնամելը : Ես ալ այդ միջոցին աւագ թիկնապահիս՝ Նայիմ Ճեվատի հետ մածուն հաց ուտելով էի զբաղած : Այդ ձայնը, որ մեր կռնակին կողմէն կուգար, մեզ սթափեցուց եւ ես Նայիմ Ճեվատի դառնալով ըսի .

— « Հոս շատ կենալու չէ, ուղեւորին քալել է հարկաւոր, վայրկեան առաջ եւ շուտով պէտք է որ դուրս գանք սա հայկական շրջաններէն եւ հասնինք Թրքաբընակ հողերը » :

— Այսպէս ըսելով հրամայեցի նաեւ ղազախ զինուորներուն ու միւսներուն, որ շուտով պատրաստուին ու ճամբայ ելլենք բոլորս ալ ժամ առաջ :

Օթեւանին տիրոջ հաշիւը շուտով վճարեցինք ու գիւղէն հեռացանք դէպի Նախիջեւան, մեծ արագութեամբ : Իրիկունը վրայ հասած էր արդէն, երբ հասանք Թրքաբնակ հողամաս : Գիշերը անցուցինք Թրքական գիւղի մը մէջ եւ հետեւեալ օրն ալ Նախիջեւան հասանք : Հեծելազօրայ զօրաբանակին յառաջապահները, որոնք քանի մը օր առաջ արդէն հասեր էին Նախիջեւան, հոն էին եւ մեզ դիմաւորեցին :

Հայաստանի Ընդհ. Հրամանատար Դրոյի սպառնալիքները լուրջի առնելով, Նախիջեւանի բնակչութիւնը մեծ մասամբ խուշած էր եւ այս պատճառաւ Արաքս գետը անցնելով Պարսկաստան գացած : Մեր ժամանումէն ետք՝ այն Նախիջեւանցիները, որոնց ձեռքը դէնք բռնելու կարող էր, մաս առ մաս կրկին Նախիջեւան վերադարձան :

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ

ՅԱՌԱՋ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊՕՄՈՆԻ ԿՈՉՈՒՆՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Դեկտ. (Յառաջ). — Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի կազմակերպած աւանդական կոչունքը, որ սովորաբար տեղի կ՛ունենար Նոյեմբեր 11ին, այս տարի տարաբախտ ընկեր Գրիգոր Պաղտասարեանի անակնկալ մահուան հետեւանքով յապաղեցաւ քառասուն օր եւ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 17ին, Կիրակին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Ժամանակին սրահի բոլոր սեղանները գրաւուած էին : Հացկերոյթը սկսաւ Հար. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեանի Տէրունական աղօթքով : Սպասարկութեան բաժինը ստանձնած էին Նոր Սերունդի երկսեռ երիտասարդները : Սեղանները ծանրաբեռնուած էին զանազան ազանդերներով եւ շամփուրի վրայ աւանդական խորովածով :

Թաղ. Խորհուրդի ատենապետ Ցար. Նիկողոսեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, ու ըսաւ. « Մեզի համար աւանդութիւն դարձած է, ամէն տարի, կազմակերպել նման հացկերոյթներ, նպատակ ունենալով ի մի հաւաքել մեր քոյրերն ու եղբայրները, հայկական մթնոլորտի մը մէջ եւ ապրիլ որպէս Հայ, Հայը Հայ պահել, կանգուն ու պայծառ պահել մեր դարաւոր եկեղեցին, որ մեր Հայ մնալու միակ կռուանն է : Պահել մեր Սուրբ հաւատքը, որուն համար միլիոնաւոր նահատակներ ենք տուած » : Ներկաները խանդավառ ծափահարութեամբ ընդունեցին Նիկողոսեանի խօսքերը, գաւաթները բարձրացան Հայութեան, Հայրենիքի եւ Հայ եկեղեցւոյ կենացը :

Առաջին խօսքը տրուեցաւ Առաջնորդ եպիսկոպոսին, որ գնահատեց ձեռնարկը, քաջալերեց Թաղ. Խորհուրդը եւ օրհնեց բոլոր ներկաները, մաղթելով երկար կեանք, սէր եւ միութիւն, որպէսզի օր մը հնարաւորութիւն ունենանք հաւաքուելու Մայր Հայրենիքին մէջ : Նաեւ սրտաբուխ մաղթանքներ ըրաւ մեր նուիրապետական Աթոռներուն :

Ապա պարբերաբար գաւաթներ պարպուեցան բոլորին կենացը : Խօսք տրուեցաւ ներկաներուն, որոնք իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին, գնահատելով Թաղ. Խորհուրդին սոյն ձեռնարկը եւ առաջարկեցին յառաջիկային եւս կատարել նման ձեռնարկներ :

Թաղեցի ազնիւ ազգայիններ զանազան գոյքեր նուիրած էին վիճակահանութեան դրուելու համար, կարճ ժամանակի մէջ թիւերը սպառեցան եւ զանազան առարկաներ շահեցան ներկաներէն շատեր :

Ուշ ատեն վերջ գտաւ հացկերոյթը, Սրբազան Հօր Պահպանիչով :

Ներկաները մեկնեցան իրենց հետ տանելով լաւ օրուան մը տպաւորութիւններ :

– ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան որոշումով մշակոյթի նախարար նշանակուած է Կամօ Ուդումեան :

Նախկինը՝ Յովհաննէս Բաղդասարեան նշանակուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան նախագահի տեղակալ :

×

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երեւանի մէջ գումարուեցաւ համագումար մը՝ լեզուագիտական հարցերու նուիրուած : Այս առթիւ զեկուցումներ ըրին ակադեմական Է. Աղայեան, Փրոֆ. Գ. Ջահուկեան եւ ուրիշներ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Folklore du Monde»

Վերջերս սալերու «Վօկ» ընկերութիւնը այս խորագրով ընդարձակ հաւաքածոյ մը հրապարակած է միջազգային շուկային մէջ, ուր կայ նաեւ հայկականը թէ ժողովրդական եւ թէ եկեղեցական բաժանումով եւ երաժշտութեան բացատրականը տրուած է այս անգամ երեք տարբեր լեզուներով :

Ասիկա պիտի նպաստէ այսուհետեւ հերթական հաղորդումներ ունենալու Ֆրանսայի կարեւոր քաղաքներու ռատիոկայաններէն, վերոյիշեալ անունին տակ :

Առաջին առթիւ Սթրազպուրկն է որ տասը ճայնասփռում սահմանեց եկեղեցական երաժշտութեան, Երկուշաբթի օրերը, որմէ յետոյ ուրիշ քաղաքներ եւս նոյնը պիտի ընեն, եւ յաջորդաբար ունկնդրութիւն պիտի ունենանք նաեւ Փարիզի « Ֆրանս – Քիւլթիւր» կայանէն :

Այս ծրագրին յաջողութիւնը գործն է մանաւանդ Վօկ ընկերութեան եւ մեր եկեղեցւոյ երգչախումբի երգած արարողութիւններուն, որոնք ճարտարօրէն երգապնակներու վրայ առնուած են պատրաստութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Պ. Արա Պարթեւեանի :

Ասոնց մէջ, բացի պատարագի արարողութենէն մասնաւոր շահեկանութիւն ունին զանազան տօներու յատուկ երգեցողութիւնները զորս առաջին անգամ կատարած ըլլալու գոհացումը ունի երգչախումբը :

Մեր մշակոյթին սատարող սոյն օգտակար ձեռնարկը գնահատութեամբ կ՛արձանագրենք :

ՌՈՒՆԿՆԴԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

*

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այսպէս խօսելով դէպի ոստիկանութեան տեսուչը դարձաւ :

— Բայց եւ այնպէս պէտք է արդար ըլլալ, Պ. տեսուչ :

Գիտեմ թէ արդար էք, Պ. Ժավէր, մանաւանդ թէ ինչո՞ւ զարմանամ, մարդ մը կնկան մը հետ կ՛ըլլար՝ կռնակը ձիւն դնելով. ասիկա տեսնելով զինուորականները կը խնդային, պէտք է որ մարդ բանով մը զուարճանայ, մեզի, պէս կիները ահա ճիշդ ասանկ զուարճութեան ծառայելու համար եղած են. ինչո՞ւ չէ :

Անկէ ետք դուք վրայ հասաք, եւ որովհետեւ պարտաւոր էք բարեկարգութիւնը պահել, կինը՝ որ յանցաւոր էր առիք տուրիք, բայց յետոյ մտածելով, որովհետեւ բարեսիրտ էք, մտածելով հրաման կուտաք որ արձակուի ան. անշուշտ պզտիկ Քողէթիս համար է այս արձակումը, վեց ամիս բանտ մնալով պիտի չկրնայի զաւկիս ապրուստը ճարել : Միայն թէ անգամ մըն ալ չըներ հա՛, անաmօթ կին : Ո՛, անգամ մըն ալ պիտի չընեմ, Պ. Ժավէր : Ալ այսուհետեւ ի՛նչ կ՛ուզեն թող ընեն ինծի, ալ ձայն պիտի չհանեմ : Միայն այսօր պոռացի, ինչու որ դէշութիւն մըն էր ինծի եղածը. ամենեւին միտքէս չէր անցներ պարոնին կռնակս դրած այդ ձիւնը, մանաւանդ թէ, ինչպէս ըսի, արդէն առողջութիւնս շատ լաւ չէ. հազ մը ունիմ ստամոքսիս մէջ գունդի նման բան մը կայ որ ներսս կ՛այրէ. բժիշկը կը պատուիրէ որ հոգ տանիմ այս հազին :

Ֆանթին ալ չէր լար. գգուանօք կը հանէր ձայնը. Ժավէրի հաստ եւ բիրտ ձեռքը իր սպիտակ եւ փափուկ վզին վըրայ կը կոթնցնէր, եւ ժպտելով անոր կը նայէր :

Ցանկարծ վրան գլուխը շտկեց արագօրէն, վար զրաւ ռոպը որ գետինը քսուելով մինչեւ ծունկը վեր ելած էր, եւ դէպի դուռը քալեց՝ գլուխով զինուորներուն բարեկամական նշան մը ընելով եւ մեղմօրէն ըսելով.

— Բարեկամներ, պարոն ոստիկանը ըսաւ որ թող տաք դիս ահա կ՛երթամ :

Ձեռքը դռնափակին տարաւ : Եթէ քայլ մը եւս առնէր, ինքզինքը փողոցը պիտի գտնէր :

Մինչեւ նոյն վայրկեանը Ժավէր ոտքի վրայ կեցած էր. անընդհատ գետինը նայելով, այս տեսարանին մէջ կարծես թէ տեղէն վերցուած եւ գլխիվայր դրուած արձան մըն էր՝ սպասելով որ տեղ մը դրուի :

Դռնափակին հանած ճռինչէն ուշաբերեցաւ : Բացարձակ իշխանութիւն ունեցողի մը կերպարանքով գլուխը վեր վերցուց : Իշխանութիւնը որքան ստորին մարդու մը ձեռքը գտնուի, այնքան աւելի զարհուրելի կ՛ըլլայ այդ մարդուն կերպարանքը. իշխանութիւնը եթէ չիկրէի մը ձեռքն ըլլայ, գութ չունենար, երբ չնչին մարդու ձեռքն է, անագորոյն է :

— Ցխնապե՛տ, պոռաց, չէ՞ք տեսներ սա լկտի կինը որ կը ձգէ կ՛երթայ : Ձեզ ո՞վ հրաման տուաւ թողուլ որ երթայ :

— Ե՛ս, ըսաւ Մատըլէն :

Ֆանթին Ժավէրին ձայնէն դողալով թող տուած էր դռնաբակը, բռնուող գողի մը գողօնը ձգելուն պէս : Մատըլէնին ձայնը լսելով ետին դարձաւ, եւ նոյն րոպէէն սկսելով առանց բառ մը արտասանելու, առանց եւ ոչ իսկ ազատօրէն շունչ առնել համարձակելու՝ նայուածքը փոխանակի Մատըլէնէն Ժավէրի եւ Ժավէրէն ալ Մատըլէնի վրայ ժուռ ածեց ամէն անգամ որ մին կամ միւսը կը խօսէր :

Անշուշտ Ժավէր սաստիկ զայրացած էր որ՝ քաղաքապետէն Ֆանթինը արձակելու հրամանը ընդունելէն ետքը՝ համարձակած էր այդ կերպով յանդիմանելու յիշնապետը : Զայրացա՞ծ էր արդեօք այն աստիճան որ մինչեւ անգամ քաղաքապետին առջեւ գտնուիլը մոռցած ըլլար : Վերջապէս ինքնին ըսա՞ծ էր արդեօք թէ «իշխանութիւն մը» անկարելի է որ այսպիսի հրաման մը տուած ըլլայ, եւ թէ անշուշտ պարոն քաղաքապետը բան մը ըսել ուզելով ակամայ սխալած եւ այդ հրամանը տուած էր իրեն :

Կամ թէ երկու ժամէ ի վեր իր առջեւ եղած այս անհնարին բաները աչքովը տեսնելով կ՛ըսէ՞ր արդեօք իւրովի թէ պէտք էր մինչեւ յետին կէտը դիմադրաւել, թէ հարկ էր որ պզտիկը մեծ ըլլայ, լրտեսը դատաւորի փոխուի, ոստիկանութեան գործակատարը արդարութեան գործակալ ըլլայ, եւ թէ ասանկ ահագին ծայրայեղութեան մը ինքը ըլլայ բարեկարգութեան, օրէնքի, բարոյականի, կառավարութեան եւ ամբողջ ընկերութեան ներկայացուցիչը :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Յարութիւն Ուչագլեան եւ զաւակը Րաֆֆի, Կարօ Ուչագլեան, Գէորգ Ուչագլեան, Տէր եւ Տիկին Արտաչէս Ուչագլեան եւ իրենց զաւակը Հրայր, Այրի Տիկին Գարամաթոսեան, Այրի Տիկին Զարուհի Արթինեան, Օր. Ագնիւ Արթինեան, Յարութիւն Առաքելեան, Օննիկ եւ Վահրամ Մինասեան (Արժանթին), Պօյաճեան, Շալճեան, Մօրուքեան, Պագըրճեան, Կիրակոսեան, Մովսէսեան, Սանթուրեան, Կէօզիւմեան, Զիւրիւքտիչեան, Առաքելեան, Տէր-Մեսրոպեան, Արթինեան, Պօղոսեան, Պալըեան, Արխեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրեն ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՉԱԳԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 27ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ օր (Դեկտ. 30) ժամը 15·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Հաւաքուիլ եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել :

«ՅԱՌԱՋ» — *Մեր ցաւակցութիւնները Ուչագլեան ընտանիքներուն :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Փառանձեմ Վարժապետեան, Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբելեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Պօյաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, (31 Դեկտ.) առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

Վարուժան եւ Վազգէն Պայրամեան իրենց մեծ հայրիկին՝ Գրիգոր Դուիթեանի *մահուան տարելիցին առթիւ հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Օղակ. կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարսէյլ-Կառատնի Խարբերդի Սիւրսիւրի գիւղի Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Աստուր Մաթոյեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի : Նոյն տխուր առթիւ եւ նոյն նպատակին տասնական ֆր. կը նուիրեն Տիկին Վարդուհի Ինկիլեան, Սերոբ Գինոսեան եւ Ստեփան Գինոսեան :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Վերսայլէն Պ. Հրանդ Պալեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ Ամանորի առթիւ.— Հարիւրական ֆրանք Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին, Դպրոցասէրին, Աղքատախնամին, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ Որբերու Օգն. Միութեան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս ·խաչ եկեղեցւոյ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան *ակումբը, ժամը 4ին :*

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

PALAIS DE CONGRES

Դեկտեմբեր 31ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ. Ազգ. Միութեան, ի նպաստ դպրոցին : Հայկ. եւ ֆրանս. նուագախումբ :

վալանսէն՝ ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբը :

Գիները եւ պայմանները անցեալ տարուան պէս :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: *Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանդանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Դեկտեմբեր 31, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւրէն հայկ. յայտագիր :

Ծննդեան եւ Ջրօրհնէքի արարողութիւն, Հաղորդում՝ Ա. Պարթեւեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօ*ի շքեղ սրահներուն մէջ,*

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, *Պ. Արսլան հեռ.* 62-60-03 *եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ.* 20-26-74 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Փարիզէն Պ. Յովհ. Վարդանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Վարդգէս Վարդանեանի (Մարսէյլ) :

×

Madame Jacqueline Elsensohn
et Madame Rose André

Մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց ծնողքին՝ Տիգրան Նորոյեան (Լիոն), ինչպէս ամէն տարի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաժողովին, Յունուար 11ին, իր տան մէջ, 5 Րիւ Փափէռ, *ժամը 13էն 19: Մանկական թատերգութիւն, երգ, արտասանութիւն, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Պատուականեանի :*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5^e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան; Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ **ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ** :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ **ԼԻՈՆ** **ՄԱՐՍԷՅԼ**

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են
L'ARMENIE *թիւ* CLVLX 199 (*խմբերգ*)
LE CAUCASE *թիւ* CLVLX 182 (*պարերգ*)
Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական
Թիւ 20114 (*Եկմալեան պատարագ*) — 20150 (*Կոմիտասեան պատարագ*)
20169 *եւ* 20172 (*զանազան տօներու երգեր*)

Ժողովրդական
Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (*սէնֆօնիք երաժշտութիւն*) — 10016 (*մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ*)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 *վայրկեան* (10 – 15 *կտորներով*)

Ստանալու համար դիմել
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit, Paris (19e) -- BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). *Գին՝* 30 *Ֆր.*

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (*առանձին հատորներ*)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն
ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.
Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ
30
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
30 DECEMBRE
1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11098
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.098

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

➧ ԱՅՍ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ՉՓՆՏՌԵՆՔ

Այսպէս կ'ըսէր մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետը, երբ Նոր Տարուան սեմին, շնորհաւորութիւնները ու մաղթանքները կուգային յարդել աւանդութիւնը :

Եթէ ոչ յոռետեսութեան, անկասկած իրատեսութեան տպաւորութիւն կրնայ թողուլ նման բացատրութիւն մը երբ, անգամ մը եւս, կ'ողջունենք նոր տարի մը, լեցուն իր գաղտնիքներով :

Հարկ է անշուշտ խանդավառութեամբ ու յոյսով բարեւել տարին որ կուգայ, դեռ անծանօթ : Բայց նոր վերջացած աշունը այնքան մահ բաշխեց մեր շուրջը, այնքան ցաւ ու վիշտ շատերուս, որ կասկածոտ վերապահութիւն մը, ակամայ կը ճմլէ մեր սրտերը :

Այս օրերն ալ չփնտռե՛նք :

Տարին, որ վերջացաւ, քիչ մը աւելի պարպեց հայկական անդաստանը, հայրենիքէն արտասահման, բոլոր մարզերուն մէջ : Հայոց եկեղեցին յաճախ լեցուեցաւ յուղարկաւորներով, թերթերու սեւ գիծերը չպակսեցան, ու հայկական կեանքը սկսաւ տժգունիլ : Ամբողջ սերունդ մըն է, որ մաշելով հասած իր կեանքի ձմրան, օրէ օր կ'անհետանայ : Ու կը փնտռուին հերթապահներ :

Երիտասարդութիւնն է, անշուշտ, որ պիտի ըլլայ, պէտք է ըլլայ այդ հերթապահը, գոնէ մասամբ լեցնելու համար պարապները, գրաւելու թափուր աթոռները, ներկա՛յ պատասխանելու փողերու կոչին :

Երիտասարդութիւնը սակայն, մասնաւորաբար Ֆրանսայի երիտասարդութիւնը, մեծցած իրեն ծնունդ տուած հայրենիքին դժուարահաճութեամբ ու քննադատական ոգիով, ունի իր տագնապը : Ան, որ քիչ թէ շատ բան մը սորված է այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ, ձգտումն ունի չհաւնելու հին սերունդին, դէթ ոչ տրամադիր՝ անհրաժեշտ կամուրջ մը կարենալ ստեղծելու համար հին սերունդին հետ :

Լաւ բան է հին բաներու չհաւնիլը, պայման է սակայն որ աւելի լաւը կարելի ըլլայ ընել : Սրբագրել թերիները ու յառա՛ջ երթալ, ոչ թէ տեղ քայլ ընել, այլ խօսքով՝ նահանջել : Երիտասարդութեան մը կոչումն իսկ է նոր հորիզոններ, նոր պատուհաններ բանալ օգտագործելով, ի հարկին սրբագրելով, ինչ որ ըրած է հին սերունդը : Շարունակել աւանդութիւններն ու բարւոքել : Ոչ մէկ բան կրնայ ընել երիտասարդութիւնը եթէ չօգտուի եղածէն, բայց անպայման նոր բան մը աւելցնելով վրան, չգոհանալով ծամծմուած հաց մը ուտելէ : Պէտք է ինք ծամէ այդ հացը, որպէսզի արդարացնէ իր գոյութիւնն իսկ :

Ցիրուցան խորհրդածութիւններ, չխմբուած մտքեր, ինչպէս կը պարտադրէ օրաթերթի մը սիւնակը, մատնանշելու համար միայն ստիպողական դարձած կացութիւն մը :

Երիտասարդութեան ճիտին պարտքն է տոկալ, որպէսզի տոկալ սորվեցնէ՝ վաղը : Չմնալ դիտող ու անտարբեր, ի տես իրենց վերջալոյսը ապրող գաղութներու :

Հարկ է որ վաղը չյիշուի միայն անօգուտ դարձած եկեղեցիներով, թէ Հայութիւն մը ապրած է, այս ափերուն վրայ :

Որպէսզի այս օրերն ալ չփնտռենք :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

ԹԻԷՕ ԽԱՌՆ ԴԱՀԼԻՃ ՉՈՒԶԵՐ

Քամպոճ եւ Լաոս չէզոք պիտի մնան եթէ ամերիկեան ուժերը իրենց հողին վրայ հետապնդեն Վիէթքոնկը, մանաւանդ մաքրեն սահմանային շրջանները, ուրկէ կ'ըլլան, զանազան ձեւերով, Վիէթքոնկ թափանցումները : Ծանօթ է որ քանի մը օրէ այս երկու երկիրներն են օրակարգի վրայ եւ այդ պատճառաւ շատ խօսուեցաւ պատերազմի տարածման մը վտանգին մասին : Քամպոճ մտահոգ էր ամերիկեան տրամադրութիւններէն, կեռիլլօները հետապնդելու իր հողին վրայ : Շաբաթներէ ի վեր է արդէն խօսակցութիւններ կային Քամպոճի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ այս մասին : Խօսակցութիւններ որոնք կիսապաշտօնական բնոյթ ունին : Միւս կողմէ, Արտաքին Նախարարութիւնը հրապարակած է Դեկտեմբեր 4ին Քամպոճի կառավարութեան ղրկած ծանուցագիրին բնագիրը, ուր Ուաշինկթըն կը շեշտէր իր «խոր մտահոգութիւնը» եւ կ'աւելցնէր թէ Ամերիկացիները ի վիճակի են հարկ եղած փաստերը տալու ինչ կը վերաբերի Վիէթքոնկի եւ հիւսիսային Վիէթնամի օգտագործման քամպոճեան հողամասին : Նոյն ժամանակ կ'ըսուէր նաեւ թէ «Միացեալ Նահանգները որեւէ նպատակ չունին Քամպոճը նուաճելու կամ անոր սպառնալու» : Կ'ըսուի թէ Տին Ռըսք շատ վարանած է հրապարակելէ առաջ այս բնագիրը :

Մինչ Հիւսիսային Վիէթնամի եւ Ազատ. Ազգ. Ճակատը (Վիէթքոնկ) կը կրկնեն թէ Քամպոճի կոնակն են : Անդին Չինաստան հասկցուցած է թէ ուղղակի պիտի միջամտէ եթէ Միացեալ Նահանգները մինչեւ Քամպոճ տարածեն պատերազմը :

« Ժողովուրդին Օրաթերթը » կը գրէ այս առթիւ թէ Ուաշինկթըն քարոզչութեան իր մեքենան կ'օգտագործէ սուտ լուրեր տարածելու համար, ըստ որոնց Քամպոճ ապաստանարան մըն է Վիէթքոնկի եւ հիւսիսային Վիէթնամի ուժերուն համար :

« Այն պարագային ուր Ամերիկացիք յանդգնին նուաճել Խմեր հողամասը, իրենց առջեւ կը գտնեն 700 միլիոն Չինացի » կ'աւելցնէ Փեքինի պաշտօնաթերթը : Իսկ իշխան Սիհանուք յստակ կերպով պարզեց իր կառավարութեան դիրքը.— « Քամպոճ զինուորական ձեւով պիտի չմիջամտէ, բայց բողոքէ եթէ կռիւներ սկսին մէկ կողմէ Ամերիկացիներուն եւ միւս կողմէ հիւսիսային Վիէթնամի եւ ԷՖ ԷԼ ԷՆԻ ուժերուն միջեւ «անորոշ, եւ դժուար հակակշռելի» հողամասերուն վրայ : Բայց եթէ ծանրակշիռ թափանցումներ կամ ռմբակոծումներ ըլլան Խմերներէ բնակուած սահմանային շրջաններուն վրայ, Քամպոճ տեղւոյն վրայ պիտի ղրկէ իր ունեցած ամբողջ զինեալ ուժերը, մէջն ըլլալով օդուժը » :

× Սայկոնի մէջ, Թիէօ յայտարարած է թէ խառն դահլիճ մը, այլ խօսքով Համայնավարներու հետ, անձնասպանութիւն պիտի նշանակէր : Աւելցուցած է թէ երբեք պիտի չընդունի այս կամ այն ձեւով համայնավարներու հետ գործակցիլ : Վիէթնամի նախագահը յայտարարած է թէ ըսած է նախագահ Ճոնսընի որ երբեք լիազօր խօսակից մը պիտի չնկատէ Վիէթքոնկը :

Գալով Սթամփայի հրատարակած լուրին, խաղաղ առաքելութեան մը մասին, զոր Պապը պիտի ղրկէ Վիէթնամ, զանազան ու հակասական տեղեկութիւններ կան այդ մասին : Մէկ կողմէ կ'ըսուի թէ Պապին այդ ծրագիրը հաւանութիւնն ալ ունի Մոսկուայի, մինչ միւս կողմէ որոշ վերապահութիւն կայ Վատիկանի շրջանակներուն մէջ :

Կրկին Սթամփան է որ կը խօսի այդ մասին ու կը գրէ նաեւ թէ Պապը խաղաղութեան իսկական ծրագիր մը ներկայացուցած է նախագահ Ճոնսընի, որ կրնայ դրական արդիւնքներու առաջնորդել :

ԹՈՒՐՔԵՐՆ ՈՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆՈՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը Չաղլայանկիլ սահմանած է նոր սկզբունքները, որոնք պիտի տնօրինեն Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները :

Ա.— Թուրքեւամերիկեան նոր պայմանագրութիւնները հաւաքական ապահովութեան վերաբերեալ, նոր յանձնառութիւններ չեն ստեղծեր Թուրքիոյ համար : Հիմնուած են փոխադարձ նկատառութեան վրայ ազգ. գերիշխանութեան եւ իրաւունքներու հաւասարութեան :

Բ.— Հաւաքական պաշտպանութեան հաստատութիւնները հաստատուած թըրքական հողի վրայ, Թուրքիոյ սեփականութիւնն են եւ անոնց գոյութիւնն ու օգտագործումը ենթակայ են Անգարայի կառավարութեան հաւանութեան :

Գ.— Թուրքիա հակակշռի բացարձակ իրաւունք ունի յիշեալ հաստատութեանց կազմածին եւ անձնակազմին վրայ : Կը գործածէ այդ հաստատութիւնները իրեն համար այն չափով որ անհրաժեշտ կը նկատէ :

Արտաքին նախարարը յայտնած է նաեւ թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է Անգարայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ որ պիտի հրապարակուի, ի մօտոյ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Յունաստանի Թագուհին ստիպողաբար հիւանդանոց փոխադրուած է, նոր անհանգստութիւններ ունեցած ըլլալով, բայց կ'ըսուի թէ մեծ վախ չկայ որ ըսպասած զաւակը կորսնցնէ : Թագաւորը գիշերը հիւանդանոցը մնացած է : Աթէնք իր վերադարձը հաւանական չէ, ներկայիս : Կ'ըսուի թէ կը սպասէ որ նոր Սահմանադրութիւնը նախ հրապարակուի որ ըստ այնմ որոշում տայ, ինչ որ մինչեւ Ապրիլ կը տեւէ : Սպասելն ալ վտանգաւոր է իրեն համար, վասնզի կրնայ մոռցուիլ, նկատելի է որ աւելի Արտասահմանն է որ իրմով կը զբաղի քան Յունաստանի ժողովուրդը :

ԷՔՍ — Մարսէյլ օթօռայլին վրայ աւազակներու յարձակում մը եղած է Ուրբաթ առտու կանուխ : Արագընթացը երկաթուղիի դրամը կը փոխադրէր : Երկու պաշտօնեայ ծանրօրէն վիրաւորուած են : Նման յարձակումը նախընթաց չէ ունեցած :

ԱՍԻԱԿԱՆ կրիփը Միացեալ Նահանգներէն ետք Եւրոպա հասած է, առաջին առթիւ Հոլանտա : Նախազգուշական միջոցներն են՝ Սէ կենսանիւթ գործածել, շատ բազմութիւն եղած վայրեր չյաճախել եւ առաջին ախտանշանին անկողին մտնել :

ՑԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին Ֆրանսայի մէջ : Յունուար մէկէն սկսեալ 17·50 առ հարիւր յաւելում պիտի ըլլայ բնակարանային տուրքերու վրայ (ջուր, աղբ եւն. եւն.) :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ նոր ժողով պիտի գումարէ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն Նովոթնիի հարցը լուծելու համար : Ծանօթ է ժամանակէ մը ի վեր տագնապ մը կայ չեխ կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ : Ըստ իտալական Քոռիէռէ Տէլլա Սեռայի, *Նովոթնիի հակառակորդները այլեւս մեծամասնութիւն են կեդր. կոմիտէի մէջ եւ պահանջած են Նովոթնիի նախ ինքնաքննադատութիւնը, ապա հրաժարումը : Իրեն յաջորդը կը նկատուի Տուփէք : Իսկ* Ֆրանքֆուրթըր Ալկմայնը Ցայթունկ *շատ աւելի յանդուգն է : Կը գրէ թէ ընդդիմութեան «մարդը» Պարաքն է, որ Նովոթնիի աներձագն է եւ 1962ին 15 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր զեղծումի համար :*

ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ լուրերը կուտան Կիպրոսի անցուդարձին մասին ·

Թուրք կառավարութիւնը որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել Կիպրոս, տեղւոյն վրայ կացութիւնը քննելու եւ հելլէն զինուորներու պարպումը հակակշռելու համար : Այս նպատակով, Արտաքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Ճէքի Քունէրալփ եւ իրաւագէտ խորհրդական Փրոֆ. Սուատ Պիլկէ Կիպրոս մեկնեցան հինգ օր մնալու, եւ Տօքթ. Ֆազըլ Քիւչիւքի եւ Թուրք համայնքի վարիչ դէմքերու հետ տեսակցելու համար :

Ինչպէս կը յիշուի, 14 Նոյեմբերի գիշերը Ղրիվասի ուժերը յարձակած էին թրքական գիւղերու վրայ, զանոնք հըրկիզած եւ բազմաթիւ Թուրքեր մեռցուցած էին : Թուրք պատուիրակութիւնը այս մասին ալ քննութիւն պիտի կատարէ, եւ պիտի ճշդէ գոյացած վնասը եւ աւերը, համապատասխան հատուցում մը պահանջելու համար : Այս խնդրին շուրջ տեղեկութիւններ պիտի ստանայ Կիպրոսի Թուրք համայնքի վարիչներէն :

×

Անգարայի Ամերիկեան մեծ դեսպան Փարքէր Հարթ իր կնոջ հետ եւ իր զաւակներով Կիպրոս գնաց սաւառնակով, տօնական օրերը հոն անցընելու համար : Հաւանական է որ Փարքէր Հարթ տեսակցութիւններ ունենայ Մակարիոսի եւ Տօքթ. Քիւչիւքի հետ :

×

Կիպրոսի յունական շրջանակներու համաձայն, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թան եւս մօտերս Կիպրոս պիտի այցելէ : Մակարիոս Նիւ Եորք գտնուող Քիփրիանուէ տեղեկութիւն ուզած է այս մասին, գիտնալու համար Ու Թանի այցելութեան ճշգրիտ թուականը :

×

Հելլէնական թերթ մը, «Սինայէրմոս», կը գրէ թէ Մակարիոս Արք. որոշած է հրաժարիլ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնէն, եւ պահել միայն Կիպրոսի Արք.ի տիտղոսը :

Մակարիոս այս որոշումը տուած է անոր համար որ վերջին դէպքերէն յետոյ կարելի չեղաւ Կիպրոսը կցել Յունաստանի :

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՈՃԻՐԸ

Ա.

Լուդովիկոս արքային պալատին մօտ պատանի մը կը սպաննէ երախայ մը եւ զոհին ծնողքէն կը պահանջէ կարեւոր գումար մը՝ որպէս փրկագին :

Մամուլը կը յուզուի, երրորդ առեւանգումն է Վերսայլի մէջ, ոստիկանութիւնը կը շփոթի, խորհրդարանի փոխ–նախագահը հարցապնդում կ'ուղղէ եւ հանրային կրթութեան աշակերտներու ծնողական միութիւնը յայտարարութիւն մը կը հրատարակէ «դաստիարակութեան պատասխանատուութիւններու» մասին :

«Պատասխանատու են հանրային իշխանութիւնները, հսկելու են մամուլի, շարժանկարի, հեռատեսիլի վրայ, որպէսզի բարոյապէս եւ հոգեբանօրէն անդէն պատանիներ բիրտ տեսարաններու հանդիպատես չըլլան :

«Պատասխանատու են ընտանիքները, որոնք պարտաւոր են հսկելու մօտէն իրենց զաւակներու ժամանակի, դրամի գործածութեան վրայ, ինչպէս նաեւ բարեկամներու, ընկերներու յարաբերութեանց վրայ : Ծնողական հսկողութիւնը անփոխարինելի է :

«Պատասխանատու է դպրոցը, յայտնի է դաստիարակներուն դժուարութիւնը պայքարելու համար աշակերտներուն կրած վնասակար ազդեցութեանց դէմ : Հետեւաբար անոնց տալու է աւելի ուժեղ միջոցներ, լաւագոյն պատրաստութիւն մանկավարժական, զօրացում իրենց հեղինակութեան, վերադառնալ բարոյախօսական եւ քաղաքացիական կրթութեան, ինչպէս նաեւ իրական գործակցութիւն մը ուսուցիչներու, ծնողքներուն դպրոցական հոգեբաններու» :

Ոմանք կը դատապարտեն ոճրագար գրականութիւնը, ուրիշներ կը յայտնեն թէ ոճիրը մարդկութեան ծագումէն ի վեր կար, թէ Կայէնը գիրք կարդացող, տեսարաններ տեսնող մը չէր : Ոճրագործութիւնը մարդուն բնութեան մէջ կայ, ժառանգական է :

Իտալական դպրոցը, որուն ղեկավարն էր Կեսար Լոմպրոզօ, կ'ընդունէր որ ոճրագործը աւելի հիւանդ մըն է քան յանցաւոր մը : Լոմպրոզոյի եւ իտալ. դպրոցի ազդեցութիւնը մեծ եղաւ պատժական իրաւաբանութեան վրայ, դպրոցական պատասխանատուութենէն աւելի ընկերային պատասխանատուութիւնը ընդունելով ոճիրին մէջ : Այս գաղափարները բուռն կերպով քննադատուեցան կաթոլիկներէ եւ իտէալապաշտներէ, որոնք դէմ են տեսականօրէն դրապաշտութեան եւ քաղաքական տեսութեան : Լոմպրոզօ Իտալիոյ մէջ առաջին յարողներէն մէկն էր նորակազմ իտալական ընկերվարութեան : Քաղաքական վարդապետութիւնը ազդեցութիւն ունեցած էր իր տեսութեան վրայ : Ժառանգականութիւն, ջլախտաւորութիւն ամենամեծ ազդեցութիւն ունին ոճրագործին հոգեբանութեան վրայ, կը նուազեցնեն պատասխանատուութիւնը : Կան յիմար ոճրագործներ եւ կիրքի ազդեցութեան տակ գործող ոճրագործներ :

Ոճրագործ պատանին հիւանդ մըն է ուրեմն :

Պատանին կ'ապրի մօրը հետ, որ ապահարզան եղած է, հայրը սննդագին կը վճարէ կնոջ եւ երեք զաւակներուն համար : Հինգ տարիէ ի վեր այցելած չէ զաւակներուն : Պատանին լսեր է. «Հայրս զիս չի սիրեր» : Այցելու փաստաբանուհիին կ'ըսէ. «Չեմ ուզեր պաշտպանուիլ, կ'ուզեմ մեռնիլ, յոգնած էի կեանքէն եւ այս ոճիրը գործեցի մահուան դատապարտուելու համար» :

Կեանքը չհասկցած պատանին, երիտասարդութեան սեմին առջեւ յոգնած կը զգայ աշխարհէն : Տիկինը, երեք զաւակներու մայր, յայտարարած է, թէ տղուն ուղեղը չի համապատասխաներ տարիքին, երախայ մըն է տակաւին :

Տղուն տպաւորութիւնը կրած է հեռատեսիլի մէկ ներկայացումէն, 1870ին գործուած ոճիրի մը վերարտադրութենէն : Ներկայացումէն ետք պատանին կը հարցնէ մօրը, թէ ի՞նչ կը պատահի այսօր, եթէ մէկը ուրիշ մը սպաննէ : Մայրը կը պատասխանէ. «Մահուան կը դատապարտուի» :

Եւ պատանին յաջորդ օրը կը սպաննէ երախան՝ մահուան դատապարտուելու համար : Պիտի չխնդրէ բանտ եւ դատապարտութիւն, այլ՝ կառափնատ միայն : Ընտանիքը պաշտպան փաստաբան նշանակած է համբաւաւոր Ֆլորիօն, որ 1949ին պաշտպանեց դասընկերնին սպաննող ուսանողները :

Ֆրանսական խորհրդարանի փոխ–նախագահը գրաւոր հարցապնդում կ'ուղղէ Արդարութեան նախարարին գանգատելով դատապարտութեանց մեղմութեան մասին : Եթէ ծանր դատապարտութիւն տրուի ոճրագործներուն, սպանութեանց եւ առեւանգումներու թիւը կը նուազի, երեսփոխանին համաձայն : Կը կարծէ, թէ ոստիկանութեան թիւը բաւարար չէ Փարիզի շուրջը : Ոչ միայն թիւը բարձր է, այլ նոյնիսկ ոստիկանութեան գործը դիւրացուած է հաւանաբար քաղաքական նպատակով : Ազգային ապահովութեան ոստիկաններուն կը միանան Փարիզի կառավարչութեան ոստիկանները, շրջականերու ոստիկան զինուորները : Մայրաքաղաքին եւ շրջակայի ոստիկաններու թիւը կը հասնի իննսուն ութ հազարի եւ պետական պիւտճէին վրայ կը ծանրանայ հինգ հարիւր միլիոն լիբ. ոսկի գումարով մը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՑԱԽԻ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՅԼԵՐՆ ՈՒ ՇՆԵՐԸ

Հնուց, շատ հնուց, երբ դեռ ժամանակը ջահել էր, գայլերն ապրում էին մարդկանց մօտ, իսկ շներն՝ անտառում :

Մի անգամ ձմռան բուքը տակնուվրայ արեց անտառում ամէն ինչ : Արմատահան եղան հսկայ ծառերը, մոլեգին քամին սղոցեց ջնարները եւ սրթսրթացրեց նրա բնակիչներին : Շները հիւանդացան : Մահը սպառնաց ոչնչացնել նրանց ողջ ցեղը : Եւ օրհասական այդ պահին շները յիշեցին իրենց արենակից գայլերին, որոնք հաշտ ու խաղաղ ապրում էին մարդկանց հետ :

— Էլ ո՞ր օրուայ արենակիցն էք, որ չէք օգնում մեզ, ախր անողոք ցրտացուը հնձում է մեզ :

Գայլերը մեղքացան հիւանդ շներին :

— Լաւ, — պատասխանեցին նրանք, — մենք կը գնանք անտառ, իսկ դուք եկէք մարդկանց մօտ մնացէք մինչեւ որ առողջանաք :

Շները եկան մարդկանց օթեւանները, իսկ գայլերը գնացին անտառ :

Անցան տարիներ :

Շները ապաքինուեցին եւ մոռացան գայլերի բարեկամական օգնութիւնը : Մարդու մօտ ապրելը դուր եկաւ նրանց եւ այլեւս չէին մտածում անտառ վերադառնալու մասին :

Եւ ամէն անգամ երբ գայլերն անտառից հարցնում են շներին «առողջացա՞ք, չէ՞ք վերադառնում», սրանք ոռնում են՝ ցոյց տալով իրենց ցաւերից տանջուելը եւ հաչում՝ ասելով, թէ դեռեւս չեն լաւացել :

Յետոյ գայլերն ինչ որ բնազդով գլխի ընկան, որ շները խաբել են իրենց : Եւ թշնամացան շների հետ : Բայց այդ ժամանակուանից աւելի շատ նրանք թշնամացան մարդկանց հետ, որոնք մոռացան գայլերին եւ մտերմանալով շների հետ, աւելի տաքուկ դարձրին վերջիններիս բները :

Ահա թէ ինչու մինչեւ հիմա էլ գայլն աշխատում է ամէն կերպ վնաս հասցնել իր հին տիրոջը, իսկ շունը անտառ վերադառնալու մտքից սարսափած աւելի անձնուիրաբար է ծառայում մարդուն :

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Ասում են ժուկով – ժամանակով մի ճարտար, քաղցրախօս մանուկ է եղել : Նրա խորթ մայրը, որ բնութիւնից չարակամ էր ծնուել, ամէն ինչ անում էր տղայից ազատուելու համար :

Մի օր այս խորթ մայրը հիւանդ է ձեւանում եւ պահանջում է ամուսնուց, որ երեխայի ճկոյթ մատը՝ ծիծեռը կտրի, եփի ու տայ իրեն ուտելու, որ առողջանայ :

Հայրը սկզբում մերժում է կնոջ պահանջը, բայց յետոյ ընկնելով կախարդական զօրութեան տակ, կտրում է հարազատ որդու մատը, որից երեխան մեռնում է : Երբ ճկոյթը եփած – պատրաստ տալիս են կնոջը, որ սա ուտի, յանկարծ ճկոյթը ծիծեռնակ է դառնում ու թռչում երկինք :

Ու փախչում է խորթ մօրից հեռու – հեռու, թափառում օտար երկրներում : Բայց ամէն անգամ գարնանամուտին յիշելով հայրենի տունը ծիծեռնակը վերադառնում է եւ իրենց տան սրահի գերանների վրայ բոյն հիւսում : Խորթ մօր ահից նա վախենում է տուն մտնել : Մինչ աշուն նա առնում է հարազատ տան կարօտը եւ նորից չւում դէպի հեռաւոր ափեր :

Ծիծեռնակի խորթ մայրը վաղուց է հրաժեշտ տուել աշխարհին, բայց ոչ ոք չի կարողանում այդ մասին յայտնել տարագիր թռչնակին : Եթէ ծիծեռնակն իմանար, ապա տարին բոլոր հայրենի տան սրահից չէր հեռանայ :

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՈՍԿԻՆ

Բ.

«Երբ մենք Նախիջեւան կը գտնուէինք, հեծելազօրքին մեծամասնութիւնը ճամբայ ելած էր արդէն Թուրքիա գացող ռուսական պատգամաւորութեան հետ եւ գոմէշներու լծուած ութ կառքերու վրայ բեռցուած ոսկիներով՝ Զանգեզուրի կիրճին ուղղութեամբ կը յառաջանար : Ասիկա այն մայր ճամբան էր, ուրկէ անցած էինք մենք նախապէս եւ միակ ուղին կը հանդիսանար՝ այս պարագային : Հոն ուր Հայաբնակ շրջանը վերջանալու մօտ էր ու Թրքաբնակ շրջանը պիտի սկսէր, կար ռազմագիտական կարեւոր արժէք ներկայացնող լեռնաշղթայ մը, իսկ անոնց միջեւ ալ՝ խորունկ կիրճ մը :

Դրօ, իր բանակներով այս լեռնաշղթային վրայ դիրք գրաւած էր եւ լաւ մը ամրացած : Երբ հեծելազօրքը կրակի գօտիին մէջ կը մտնէ, ամէն կողմէ համազարկը կը սկսի՝ հրետանիով եւ հրացաններով : Կարաւանը կը մատնուի շատ փափուկ կացութեան մը եւ կը ստիպուի կանգ առնելով ինքնապաշտպանութեան դիմել : Հեծելազօրքը կ'իջնէ ձիերէն եւ կը քաշուի յարմար դիրքերու մէջ՝ կռուելու համար : Բայց չի յաջողիր եւ կը ստիպուի նահանջել, որու հետ կը նահանջէ նաեւ ռուսական պատգամաւորական մարմինը, բայց որովհետեւ կարելի

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Բայց, ըսաւ լռութիւնը խզելով, մինչ դուք Վոսփորի ծայրը, Եէնի Մահալլէի մէջ ոճրագործները կը պաշարէք ու կը ձերբակալէք զանոնք, անդին՝ Իրէնքէօյի մէջ նոր ոճիր մըն ալ կը գործեն, քանզի դիակին վրայ եղած նշանը ցոյց կուտայ թէ միեւնոյն խումբին պատկանող անձեր են ոճիրին հեղինակները :

— Այո՛, գործերնիս քանի մը հոգիի հետ չէ, պատասխանեց Ալի Օսման, եւ ճիշդ ատոր համար է, որ կ'ուզենք այդ երկու անձերուն ձերբակալումովը չգոհանալ... եւ աւելի տարօրինակը կայ... բայց արդէն չափազանց խօսեցայ, լաւագոյն է որ լռեմ :

— Վա՞յ, քու դպրոցական ընկերէդ անգամ կը կասկածիս ուրեմն, ըսաւ Սատըք վիրաւորուած երեւոյթով մը :

— Չէ, բարեկամ, պատասխանեց միւսը, բայց ինչպէս որ ես գաղտնիք մը հաղորդելու անդիմադրելի փորձութեան չկրնալով յաղթել քեզ կը պատմեմ բաներ որոնք ոչ մէկուն պէտք էր որ ըսէի, դուն ալ նոր փորձութեան կրնաս ենթարկուիլ եւ ուրիշի մը պատմել ու այդ ուրիշն ալ կրնայ քեզի չափ գաղտնապահ չըլլալ...

— Իրաւունք ունիս, պատասխանեց Սատըք եւ շարունակեց պատուհանէն դիտել Վոսփորը իր գիշերային վեհութեան մէջ ... ի՛նչ սքանչելի գիշեր մըն է, ըսաւ պահ մը ետքը, իցիւ թէ ճաշէն ելլելնուս նաւակով պտոյտ մը ընէինք :

— Բայց հիմա ալ կրնանք ընել, մանաւանդ որ ժամանակը այնքան ուշ չէ եւ լուսին ալ կայ :

— Կ'արժէ՞ այս ժամանակ անհանգիստ ընել ձեր նաւավարը որ գուցէ քնանալու կը պատրաստուի :

— Միայն նաւակը ծով իջեցնել կուտանք : Մենք կը թիավարենք, թող ինք անհանգիստ չըլլայ :

— Կեցցէ՛, ահաւասիկ գեղեցիկ գաղափար մը, ըսաւ Սատըք որ բուռն փափաք մը կը զգար այդ գեղեցիկ գիշերով ծովային պտոյտ մը ընելու, ես թի կը քաշեմ դուն ալ ղեկը կը վարես...

Երկու բարեկամները անմիջապէս ոտքի ելան, վար իջան եւ Ալի Օսմանի հրամանին վրայ՝ նաւակը իսկոյն ծով իջեցուցին :

— Ահմէտ, դուն միասին մի գար եւ հանգիստ ըրէ, ըսաւ երիտասարդը իր նաւավարին, մենք առանձին մեր պտոյտը կը կատարենք եւ քանի մը ժամէն կը վերադառնանք... եթէ հայրս գայ եւ զիս հարցնէ՝ կ'ըսես որ Սատըք պէյին հետ պտոյտի ելած ենք :

Քիչ մը ետքը՝ Սատըք՝ ժաքէթը հանած ու թիերը ձեռք առած էր, մինչ Ալի Օսման ղեկին չուանները կը բռնէր :

Ու նաւակը սկսաւ մեղմիկ սահիլ, հանդարտ ջուրին վրայ դէպի Թարաբիա... :

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Թողունք որ երկու բարեկամները իրենց ծովային պտոյտը կատարեն եւ մենք երթանք Եէնի Մահալլէ, այն տան շուրջ ուր անտեսանելի շղթայ մը կազմած են լրտեսներն ու ոստիկանները :

Եէնի Մահալլէի նաւամատոյցին աջ կողմը թեթեւ զառիվեր մը կայ ուր կը գտնուի գիւղին շուկան եւ մէկ քանի ծովեզերեայ սրճարան – պանդոկներ. այդ զառիվերէն եթէ քիչ մը յառաջանանք, ձախ կողմը բաւական լայնկեկ աւելի ցից զառիվեր փողոց մը պիտի նշմարենք, քարայատակուած ու աստիճանաւոր, որ մեզ կը յիշեցնէ Նիւքսէք Քալերմի մէկ մանրանկարը : Այդ զառիվերին ծայրը, հոն ուր ա՛լ ամայի լեռը կը սկսի, երկյարկ ու փայտաշէն կղզիացած տուն մը կար, ետեւի կողմը փոքրիկ պարտէզով մը : Այդ տունը կարծես մերձակայ տուներուն հետ քէն ըրած ու մէկ կողմ քաշուած երեւոյթ մը ունէր ու իր մէջ բնակողներն ալ նոյնպէս դրացիներու հետ անհաղորդ մարդիկ էին, որոնց գալն ու երթալը յաճախ աննշմարելի կ'անցնէր : Բայց որովհետեւ տնեցիները որեւէ առիթ չէին տար իրենց վրայ խօսեցնելու, ասոր համար դրացիներն ալ ուշադրութիւն չէին դարձներ այդ տան ու անոր բնակիչներուն : Այսուհանդերձ հետաքրքիր դրացիները կրցած էին քիչ շատ տեղեկութիւն ամբարել տան վարձակալին վրայ : Գիտէին որ Թուրք մըն էր այն որ այրի մնացած էր եւ իր կնոջ մահուան պատճառաւ մելամաղձոտութեան մատնուած : Հարուստ փաշայի մը զաւակն է, կ'ըսէին, որ հրաշագեղ կին մը ունեցած էր եւ որ ամուսնութենէն երկու տարի ետքը զոհ գացած էր Թոքախտի անողոք ճիրաններուն. ասիկա ահռելի հարուած մը եղած էր իրեն համար, մտային վիճակը խանգարելու աստիճան :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(10 – Շար.)

չէր նոյն արագութեամբ հեռացնել նաեւ ծանրաշարժ կառքերը, կը ստիպուին տեղւոյն վրայ թողուլ զանոնք՝ իրենց թանկագին բեռներով :

Երբ այս լուրը Նախիջեւան կը հասնի, Նախիջեւանցի երիտասարդներէն խումբ մը կը պատրաստէ եւ ամենակարճ լեռնային ճամբաներէն կ'ուղարկէ Գորիսի ուղղութեամբ, նամակ մըն ալ տալով անոնց՝ տեղւոյն ռուսական հետեւակազօրաց բանակի հրամանատարին ուղղեալ: Այս նամակին մէջ կը գրէ, որ հետեւակազօրքը իսկոյն շարժման անցնելով օգնութեան փութայ հեծելազօրքին: Հոն, երկու միաւորները միասնաբար շարժման պիտի անցնէին եւ զօրաւոր յարձակողականով մը՝ Հայկական դիրքերը պիտի գրաւէին կարճագոյն ժամանակամիջոցի ընթացքին ու կիրճին անցքը պիտի բանային կառաւանին առջեւ, որովհետեւ ատիկա մեզի համար կենսական կարեւորութիւն ունեցող անհրաժեշտութիւն մըն էր :

Արդէն, հետեւակազօրաց հրամանատարն ալ այդպէս մտածած ըլլալով, իր հրամանները արձակած էր այդ ուղղութեամբ : Իսկոյն յարձակողականի անցնելով ալ՝ գրաւած էր Դաշնակցական դիրքերը ու ճամբուն վրայ գտնուող հայկական գիւղերը քանդած եւ աւերած, Դրոյի ուժերը իրենց դիրքերէն տեղահան ըրած ու քշած՝ Երեւանի ուղղութեամբ :

Այսպիսով բացած էին կիրճի անցքն ու լեռնային ճամբան եւ ոսկիի կառաւանը պատգամաւորութեան հետ Նախիջեւան հասած : Ռուսական պատուիրակութեան անդամներուն պատմածին համաձայն, ոսկի բեռցած կառքերէն եօթը հատը կռիւներու ընթացքին մնացած էին ճամբուն մէջտեղը, իսկ ութերորդը քշուած էր մօտակայ գիւղ մը, ուր ձոյլ ոսկիները գիւղացիներու կողմէ վար առնուելով պահուած էին ագարակի մը յարդանոցը: Աւելի ետքը, երբ գիւղացիները նեղը գրուած էին, անոնք խոստովանած էին իրենց արարքը եւ ոսկիի ձոյլերը երեւան հանած : Բայց քննութեան ընթացքին յայտնի եղաւ, որ մաս մը ոսկի քերթըւած է այդ կոյտերէն մէկուն վրայէն եւ գողցուած » :

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՊՈՆՏԱԿԱՆ ԱՄԱՍԻՈՅ, գրեց Գ. Յ. Սիմոնեան, ստուար հատոր 1040 էջ: Տպագրութիւն Վենետիկ 1966:

ԱՆՏԻՊ ՆԻՒԹԵՐ Հայկ. տպագրութեան պատմութեան վերաբերեալ (Ամասիա – Մարզուան – Սեբաստիա), գրեց Գրիգոր Պամաճեան, Գահիրէ 1967:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, գրեց Գասպար Յակոբեան (1884 – 1932) : Թեհրան 1967:

ԱԶԳՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տոքթ. Վահրամ Ջիլինկիրեան, որ 15 տարիներէ ի վեր, բեղուն աշխատանքով եւ ձեռնհասօրէն կը վարէր Փարիզի Ազգքատախնամի Նախագահութիւնը եւ երեք Հանգստեան Տուներու Տնօրէնութիւնը, 2 Նոյեմբեր վարչական ժողովի ընթացքին իր հրաժարականը ներկայացուց յայտնելով թէ ժամանակը եկած է իր հանգստեան, որով կը քաշուի իր անձնական գործունէութենէն ինչպէս նաեւ Ազգքատախնամի իր զբաղումներէն :

Տոքթ. Վ. Ջիլինկիրեան, օժտուած գիտական եւ վարչական բարձր կարողութիւններով, Փարիզի Ազգքատախնամը հասցուց իր այսօրուան փայլուն դիրքին տալով անոր հանրային օգնութեան պէսպիսուն մարզերուն մէջ նոր եւ աննախընթաց թռիչք մը :

Տէր եւ Տիկին Վ. Ջիլինկիրեանի մեկնումին առիթով եւ ի պատիւ իրենց «Եանց» ակումբին մէջ Նոյեմբեր 24ին ճաշ մը կազմակերպուած էր որուն ներկայ եղան վարչութեան անդամները իրենց կիներով ինչպէս նաեւ Հանգստեան Տուներու Տնօրէնութիւնը :

Ազգքատախնամի վարչութիւնը, իր վերջին ժողովներէն միոյն մէջ, Տոքթ. Վ. Ջիլինկիրեանը Պատուակալ Նախագահ արձանագրեց եւ միաձայնութեամբ ընտրեց իր նոր դիւանը՝

Նախագահ՝ Նուպար Յովհաննէսեան
Փոխ–նախագահ Արմենակ Աճէմեան
Ատենադպիր Ոստանիկ Աճէմեան
Գանձապահ՝ Նշան Հայքայեան

(ԿՆԻՔ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Դեկտ. 20ին իր մահկանացուն կնքած է Յակոբ Անտոնեան, ութսուն տարեկանին: Ծնած էր Պոլիս եւ ուսումը ստացած նախ Տատեան վարժարանը, ապա Ռապըրթ Քոլէճ : Նիւ Եորքի մէջ ալ, 1921ին աւարտած է իրաւաբանական համալսարանը : Ծանօթ բանաստեղծ եւ թարգմանիչ, հրատարակած է զանազան հատորներ քերթուածներու : Թարգմանած է Հիւկոյէն, Վերլէնէն, Պօտլէրէն, Շէյքսփիրէն: Աշխատակցած է հայ մամուլին :

×

ՇԻՔԱԿՈՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ծանօթ բժշկապետ, մասնագէտ – վիրաբոյժ Տոքթ. Համբարձում Քէքլիկեան սրտի տագնապ մը ունեցած է, եւ բարեբախտաբար ապաքինման շրջանի մէջ է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած է համամիութենական փառատօն մը, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակին առթիւ :

Ա. Յովհաննիսեան «Սով. Արուեստ»ի 9 – 10 միացեալ թիւին մէջ քննութեան կ'առնէ փառատօնին արժէքը արուեստի տեսակէտով եւ կ'ընէ կարգ մը հաստատումներ :

Ստորեւ իր հիմնական միտքերը :

— Ութ ամիս շարունակ (1966 Հոկտեմբեր – 1967 Մայիս) հանրապետութեան ինքնագործ արուեստը ղեկավարող մարդիկ, խմբավարները, մասնակիցները, խորհրդատուները, ժիւրիի անդամները մեծ ջանքեր թափեցին արժանավայել դիմաւորելու եւ անցկացնելու յոբելենական ստուգատեսը :

Ինքնագործունէութեան ամենամեայ հանդէսներից այս փառատօնը տարբերւում էր իր կազմակերպուածութեամբ, ծաւալով, գործի շուրջ ստեղծուած հետաքրքրութեամբ, խմբերի արտաքին տեսքի վայելչութեամբ :

Միայն փառատօնի շրջանում հանրապետութիւնում ստեղծուել է 310 նոր խումբ : Առաջին փուլին մասնակցել են գեղարուեստական 1500 խմբեր, 35 հազար մարդ, 489 թատերախմբեր ու ժողովրդական թատրոններ, երգի – պարի 350, պարի 128, ժողովրդական գործիքների 173 անսամբլներ, էստրադային, կամերային, սիմֆոնիկ ու փողային 94 նուագախումբ, տասնեակ երգչախմբեր եւայլն :

Փառատօնի եզրափակիչ տասնօրեակին (վեց համերգ) ներկայացան 157 խմբեր, 5371 մասնակիցներով, 24 երգչախումբ, երգի – պարի 16, պարի 37, ժողովրդական գործիքների 39, էստրադային երեսուն, սիմֆոնիկ եւ կամերային եօթը, փողային չորս նուագախմբեր ու 178 մենակատարներ :

Փառատօնի ընթացքում, ինչպէս ասում են, սենսացիաներ չեղան : Զգալիօրէն չտարբերուեց ու չառանձնացաւ որեւիցէ խումբ, որն իր կատարողական մակարդակով, թարմութեամբ ու համարձակութեամբ դառնար օրուայ, աւելի ճիշդ տարուայ նորութիւն ու ձեռքբերում :

... Տասնամեակներ առաջ, երբ հանրապետութեան փոքրիկ քարտէսի վրայ հարիւրաւոր սպիտակ կէտեր կային, երբ պրոֆէսիոնալ արուեստի ներկայացուցիչները քրմերին հաւասար ներգործութիւն կարող էին ունենալ, եւ երբ մշակութային խոպանը հերկուած չէր վերից վար, միակ ելքը, այո, ձեռքը սեփական ծնկին դնել ու բարձրանալն էր: Այն ժամանակ գեղարուեստական ինքնագործունէութեան պիոներներն, իրօք, հսկայական գործ կատարեցին ու ծառայութիւն մատուցեցին : Փոյթ չէ, թէ պատշաճ մակարդակ չկար :

Այսօր դրա կարիքը չկայ եւ նպատակն ամէնեւին էլ դա չէ: Այժմ գեղարուեստական նոր կինոնկարները Երեւանից շուտ դիտող Արարատեան դաշտի բնակիչներին, ռադիոն գրպանում եւ հեռուստացոյցը քթի տակ ապարանցուն սեփական արտադրութեան «Պիլպիլ»ով չես գոհացնի... այժմ միայն դատարկ շշերի վրայ «Աղջի Մարան » նուագելով մրցանակ չես շահի, նաեւ Ալան Յովհաննէս եւ Վիվալտի է պէտք : Քառաձայն զտարին երգեցողութիւն է պէտք, ճշմարիտ արուեստ է պէտք, օրիժինալութիւն ու թարմութիւն է անհրաժեշտ :

ԾԻԾԱՂ

Անգլիացի մը, Սկովտացի բարեկամի մը տունը ճաշի կը հրաւիրուի : Երբ ուտել կը սկսին, կը տեսնէ որ տանտէրը ախորժակով կ'ուտէ ու կը զրուցէ հետը, մինչ կինը՝ բերանը կը շարժէ առանց ուտելու : Երբ սպասուհին կուգայ եւ երկրորդ կերակուրը կը բերէ, տանտէրը եւ կինը դուրս կ'ելլեն ու պահ մը ետք կը վերադառնան : Այս անգամ սակայն, կինը կը սկսի ախորժակով ուտել, իսկ ամուսինը՝ առանց բան մը ուտելու կը սկսի բերանը շարժել : Քիչ ետք, երբ սպասուհին պտուղները կը բերէ, այր ու կին նորէն դուրս կ'ելլեն :

Անգլիացին առիթէն օգտուելով սպասուհիին կը հարցնէ՝ թէ ինչո՞ւ տան տէրըն ու կինը այսպէս կ'երթան ու կուգան :

Սպասուհին ցած ձայնով կ'ըսէ .

— Որովհետեւ, մէկ հատ ատամնաշար ունին : Կ'երթան ու կը փոխուին : Մէյ մը մէկը կ'ուտէ, մէյ մըն ալ միւսը ...

×

Իրլանտացի մը, Սկովտիա գտնուող իր եղբօրը կը ղրկէ հետեւեալ հեռագիրը . «Ամերիկա գտնուող Ճոն հօրեղբօր հասցէն ունի՞ս » :

Յաջորդ օրը կը ստանայ իր հեռագրին պատասխանը . «Այո՛» :

×

Դաշտին մէջ, իշուկ մը տրտմաձայն կուլայ :

Շուն մը անոր մօտենալով կը հարցնէ անոր լացին պատճառը :

Իշուկը կը պատասխանէ .

— Դուն ալ պիտի չլայի՞ր՝ եթէ քու հայրդ ալ էշ մը ըլլար ... :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ինչեւիցէ, երբ Պ. Մատըլէն «ես» ըսաւ, ինչպէս վերը նշանակեցինք, Ժավէր, ոստիկանութեան տեսուչը գունատ, սառնահար, շուրթերը կապտագոյն, նայուածքը յուսահատութեամբ համակուած, ամբողջ մարմինը անըմբռնելի շարժումով մը երերալով դէպի պարոն քաղաքապետը դարձաւ եւ աչքը վար առնելով այլ հաստատուն ձայնով մը սա անլուր խօսքն ըսաւ.

— Պ. քաղաքապետ, անկարելի է այդ բանը :

— Ի՞նչ ըսիք, պատասխանեց Պ. Մատըլէն :

— Այս թշուառական կինը քաղքենի մը նախատեց :

— Ոստիկան Ժավէր, մտիկ ըրէք ինծի, կրկնեց Պ. Մատըլէն հաշտարար եւ մեղմ ձայնով մը: Պարկեշտ մարդ մըն էք դուք· հետեւաբար ձեզ բացատրութիւն տալու չեմ դժուարիր ամենեւին: Ահաւասիկ ճշմարտութիւնը: Հրապարակէն կ'անցնէի երբ կը տանէիք այս կինը· տակաւին հոն հոս գունդագունդ մարդեր կային, տեղեկութիւն առի անոնցմէ· ամէն բան իմացայ· յանցաւորը քաղքենին է· եւ լաւ ոստիկանութեան մը պարտքը կը պահանջէր որ ան բռնուէր:

— Այս թշուառական կինը քիչ մը առաջ ձեզ ալ նախատեց, պարոն քաղաքապետ :

— Ատիկա ինծի կը վերաբերի, ըսաւ Մատըլէն: Ինծի եղած նախատինքը գուցէ ինծի է· ուզած կերպովս կրնամ վարուիլ այդ մասին :

— Ներեցէք, Պ. քաղաքապետ, ձեզ եղած նախատինքը ձեզ չի վերաբերիր, այլ արդարութեան :

— Ոստիկա՛ն Ժավէր, պատասխանեց Պ. Մատըլէն, առաջին արդարութիւնը խիղճն է: Լսեցի այս կնկան ամէն ըսածները: Ես ըրածս գիտեմ :

— Բայց ես ալ, պարոն քաղաքապետ, չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է տեսածս :

— Ապա ուրեմն հնազանդեցէք միայն:

— Պարտաւորութեանս կը հնազանդիմ: Պարտքս կը պահանջէ որ այս կինը վեց ամիս բանտարկուի:

Պ. Մատըլէն քաղցրութեամբ պատասխանեց.

— Աղէկ մտիկ ըրէ ըսելիքս: Եւ ոչ իսկ օր մը պիտի բանտարկուի ան:

Ժավէր այս վճռական պատասխանին վրայ համարձակեցաւ ուղղակի քաղաքապետին երեսը նայելու, եւ ըսաւ՝ միշտ խորին յարգանօք հանելով ձայնը:

— Յուսահատութեամբ կը ստիպուիմ դիմադրելու պարոն քաղաքապետին, կեանքիս մէջ առաջին անգամն է որ այսպիսի անհնազանդութիւն մը կ'ընեմ· բայց եթէ կը հաճիք, ներեցէք ինծի ըսել որ այդպէս վարուելովս պաշտօնիս սահմանէն դուրս չեմ ելլեր: Քանի որ պարոն քաղաքապետը այդպէս կը կամի, մի միայն քաղքենիին դէպքը ամբաստանութեանս հիմ կ'ընդունիմ: Այս աղջիկը Պ. Պամաթապուայի վրայ յարձակեցաւ. Պ. Պամաթապուա ընտրող է եւ տէր այն պատշգամաւոր գեղեցիկ տունին, որ հրապարակին անկիւնը կը կազմէ, երեք դստիկոն ունի եւ վերէն վար քարուկիր: Վերջապէս այս կարգի մարդիկ ուրիշ բաներ ալ ունին: Ինչ եւ իցէ, պարոն քաղաքապետ, ասիկա փողոցի բարեկարգութեան վերաբերող բան մըն է որ ես կը խառնուիմ, եւ հետեւաբար չեմ թողուր Ֆանթին բռնուած կինը:

Այն ատեն Պ. Մատըլէն թեւերը խաչաձեւ վրայ վրայի դրաւ եւ ըսաւ այնպիսի խստութեամբ մը զոր քաղաքին մէջ ոչ ոք լսած էր տակաւին:

— Այդ եղելութիւնը թաղական ոստիկանութեան վերաբերող եղելութիւն մըն է: Պատժական օրինագրքին իններորդ, մետասաներորդ, հնգետասաներորդ եւ վաթսունեւվեցերորդ յօդուածներու տրամադրութեանց համեմատ այդ եղելութիւնը դատելու իրաւունքը ինծի կը պատկանի: Կը հրամայեմ որ այս կինը արձակուի:

Ժավէր վերջին ջանք մըն ալ ընել ուզեց:

— Բայց, պարոն քաղաքապետ...

— Կը յիշեցնեմ ձեզ յանիրաւի բանտարկութեան նկատմամբ 1799 Դեկտեմբերի 15ին հաստատուած օրէնքին 8րդ յօդուածը:

— Պ. քաղաքապետ, ներեցէ՛ք...:

— Ա՛լ խօսք անգամ չեմ ուզեր:

— Սակայն...

— Դո՛ւրս ելէք, ըսաւ Պ. Մատըլէն:

Ժավէր այս հարուածը ռուս զինուորի մը պէս ոտքի վրայ, երեսին կողմէն եւ ճիշդ կուրծքին վրայ ընդունեցաւ: Մինչեւ գետինը խոնարհելով բարեւեց պարոն քաղաքապետը եւ դուրս ելաւ:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Յարութիւն Ուշագլեան եւ զաւակը Րաֆֆի, Կարօ Ուշագլեան, Գէորգ Ուշագլեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշագլեան եւ իրենց զաւակը Հրայր, Այրի Տիկին Գարամաթոսեան, Այրի Տիկին Զարուհի Արթինեան, Օր. Ազնիւ Արթինեան, Յարութիւն Առաքելեան, Օննիկ եւ Վահրամ Մինասեան (Արժանթին), Փօյաճեան, Շալճեան, Մօրուքեան, Պադըրճեան, Կիրակոսեան, Մովսէսեան, Սանթուրեան, Կէօզիւմեան, Զիւրիւքտիշեան, Առաքելեան, Տէր–Մեսրոպեան, Արթինեան, Պօղոսեան, Պալըեան, Արիսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 27ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ օր (Դեկտ. 30) ժամը 15.45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Փառանձեմ Վարժապետեան, Այրի Տիկին Սիրարբի Բաբելեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Պօյաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, (31 Դեկտ.) առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Մարիամ Գասպարեանի մահուան առթիւ, հայրենակից Նշան Դարբինեանի եւ բոլոր պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուրժ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին Ս. Յակոբի մատաղօրհնէքին, նիւթապէս եւ բարոյապէս:

Պարտք կը զգայ ի մասնաւորի յիշել Փարիզաբնակ Տիկին Գազանճեան եւ Օր. Ալիս Մուրատեան, որոնք իրենց սրտաբուխ մասնակցութիւնը բերին: Նաեւ շրջանիս Կապոյտ Խաչի տիկիններուն որոնք մատաղը օրհնելու եւ պատրաստելու գործը յանձն առին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին կը նուիրեն.—

Տոքթ. Օտապաշեան, Տիկին Սաքըզ, Պ. Ս. Տէր–Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկ. Շմաւոնեան, Պ. Գնաճեան 200ական ֆր.: Տէր եւ Տիկին Գ. Նազարէթեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պ. Ճէզվէճեան, Պ. Ս. Պալապանեան, Պ. Մ. Գուրալեանց (Թուլուզ), Պ. Վ. Շապանեան, Զրբաշեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան, Պ. Ապունեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պօղազլեան, Տիկին Ե. Շէմէտիքեան, Պ. Ս. Տէր–Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ֆասուլեաճեան 100ական ֆրանք:

(Շար.)

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձնական միայն քսան ֆրանք: Հանգանակութիւն չկայ: Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Գեղուհի Մանուկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Յովհ. Մանուկեանի (Տէսին):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 4ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

×

ՊՈՒԼ. OSSO

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պուրժ. Օտտոյի մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 7, ժամը 3ին, Ռեսթորան տը լա Գոլոն, 347 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ:

Կը նախագահէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին արենոյշները խմբապետուհիներով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Դեկտեմբեր 31, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանս–Քիւլթիւրէն հայկ. յայտագիր:

Ծննդեան եւ Ջրօրհնէքի արարողութիւն, Հաղորդում՝ Ա. Պարթեւեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, Հեռ. 48–85–60, Պ. Արսլան Հեռ. 62–60–03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, Հեռ. 20–26–74:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Տօնածառի հանդէս Սէնթ Անթուանի Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցին:

Կազմակերպուած եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ կրթական յանձնախումբին կողմէ:

Այս Կիրակի (31 Դեկտ.) կէսօրէ ետք, ժամը 4ին եկեղեցւոյ մէջ: Խմբերգներ, արտասանութիւններ, դպրոցականներու կողմէ, եկեղեցւոյ դպրաց դասը կը բերէ իր մասնակցութիւնը, այս ազգապահպանման ձեռնարկին: Կը նախագահէ Թաղիս հոգեւոր հովիւ Տէր Վազգէն Վրդ. Քէլէշեան: Դպրոցականներու պիտի բաշխուին կաղանդչէքներ:

Կը հրաւիրուին բոլոր թաղեցիները անխտիր:

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամֆիթատրոնը
Մարտ 10ին

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաժողովին, Յունուար 11ին, իր տան մէջ, 5 Րիւ Փափէռ, ժամը 13էն 19: Մանկական թատերգութիւն, երգ, արտասանութիւն, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Պատուականեանի:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), Հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան; Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10.30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ **ԼԻՈՆ** **ՄԱՐՍԷՅԼ**

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են
L'ARMENIE Թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE Թիւ CLVLX 182 (պարերգ)
Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական
Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական
Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 - 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). Գին՝ 30 Ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MINIATURES ARMENIENNES de la Bibliothèque des manuscrits des Mekhitaristes — Venise, 1967, in-folio, relié 62 pages de texte et 84 belles planches en couleurs.

Շքեղ հրատարակութիւն չորս լեզուներով (առանձին հատորներ)
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն
ԳԻՆ՝ 400 ՖՐԱՆՔ

MINIATURES ARMENIENNES, texte et notes de LYDIA A. DOURNOVO, Paris 1960, in-4°, cartonné, 191 pages de texte, 84 planches en couleurs, prix 120 F.

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - Paris (VIe)
DAN. 88-65, Chèque Postal : Paris 1278-35

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ
31
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
31 DECEMBRE
1967

Le Numéro 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11099
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.099

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ

Տարի մը եւս թաւալեցաւ անհունին ծոցը :

Օղակ մը եւս փրթաւ մեր կեանքի շղթայէն :

Օրերն ու տարիները կը սահին անվերջ՝ միջոցին ու ժամանակին մէջ, որոնք ո՛չ սկիզբ ունին, ոչ ալ՝ վախճան :

Մարդիկ են, որ փորձած են չափ ու սահման դնել անսահման ժամանակին :

Ուրեմն Նո՛ր Տարի :

Հանդրուան մը մարդկային կեանքին մէջ, որ տարիներով կը համրուի :

Բարեբաստիկ առիթ մը փոխադարձ շնորհաւորութեանց եւ մաղթանքներու : Ու նաեւ՝ նոր յոյսերու շողշողուն երազներու եւ փայլուն հեռանկարներու :

×

Նոր Տարին կը սկսի քաղաքական այն անստոյգ կացութեան մէջ, որով նախորդը սկսած էր :

Ո՛չ մէկ հարց վերջնական լուծում է գտած :

Աշխարհ կ'ապրի մղձաւանջի մէջ երկրագունդի մէկ ծայրէն միւսը :

Աւելի քան երկու տասնեակ տարիներ անցան երկրորդ աշխարհամարտի վախճանէն ի վեր, եւ սակայն թնդանօթը կ'որոտայ տակաւին Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

Վերջ են գտած աշխարհակալութիւնն ու գաղթատիրութիւնը Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ եւ բազմաթիւ ազգեր, ամէն գոյնէ, անկախութեան են տիրացած :

Սակայն կան տակաւին բազմաթիւ ուրիշ ազգեր, Եւրոպայի սրտին վրայ եւ այլուր, դարաւոր քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի տէր ժողովուրդներ, որոնք կը սպասեն իրենց ազատագրութեան :

Գաղափարախօսութիւնն է յաջորդած գաղթատիրութեան :

Աշխարհակալական ձգտումները գաղափարակա՛ն պատմուճան են հագած :

Արեւելք – արեւմուտք հակամարտ զոյգ ճակատները իրարու դէմ կը պայքարին «յանո՛ւն գաղափար»ի :

Մինչ Խորհրդային Միութիւնը համայնավարական վարդապետութիւնն է պարտադրած աշխարհի մէկ վեցերորդ — թերեւս աւելի — մասին, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները տարիներէ ի վեր անհուն զոհողութիւններ կ'ընեն թումբ կանգնելու համար բոլշեւիզմի ծաւալման Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

Հսկայ Չինաստան «ուղղափառ մարքսականութեան» ախոյեան է դարձած եւ ասպարէզ կը կարդայ Մոսկուայի :

Մերձաւոր Արեւելքը մրցադաշտ է դարձած աշխարհի երկու մեծերուն համար :

Յունիսի վեցօրեայ պատերազմը փոխանակ կարգադրելու աւելի բարդացուց կացութիւնը եւ կատարեալ թնճուկի մը վերածեց արաբաիսրայէլեան հակամարտութիւնը :

Կիպրոսի հարցը կը շարունակէ պատրուակ ծառայել Թուրքերուն՝ ժողովուրդի մոլեռանդութիւնը գերագրգիռ վիճակի մէջ պահելու համար :

Յունաստանի ներքին յեղափոխութիւնը խռովայոյզ կացութիւն է ստեղծած Միջերկրականի ափերուն վրայ :

Եմէնի մէջ վերջ չեն գտած եղբայրասպան կռիւները :

Քաղաքական անստոյգ կացութեան հետ միաժամանակ տնտեսական աննախընթաց ու համաշխարհային տագնապ մը ծանրապէս կը ճնշէ ժողովուրդներու կեանքին վրայ :

Նոր տարուան սեմին ո՛րքան պիտի ուզէինք լաւատես ըլլալ, ի սպառ վանելով սեւ մտածումները :

Ու սրտագի՛ն ողջունելով 1968ի արշալոյսը, համայն մարդկութեան մաղթել երջանիկ ու խաղաղ օրեր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ

ԱԹԷՆՔ ԻՐԱՐ ԱՆՑԱԾ Է

Կիպրոսի Թուրք փոքրամասնութիւնը «առժամեայ կառավարութիւն» մը կազմած է : Այս ձեւով ալ աւելի կը մեծնայ երկու համայնքները բաժնող փոսը : Այս «կառավարութեան» պաշտօնն ու նպատակն է Մակարիոսի կառավարութենէն անկախ գործունէութիւն մը ունենալ :

Կղզիին Թուրք համայնքին պետն է, Տոքթ. Քիւչիւք, նաեւ փոխ – նախագահ ցորչափ կը յարգուէր 1960ի Սահմանադրութիւնը, որ կը նախագահէ այս «կառավարութեան» : Փոխ – նախագահն է Տենքթաշ, որ Անգարա կը մնայ, նախ բանտարկուելէ ապա արտաքսուելէ ետք Կիպրոսէն : Թուրք Կիպրացի բանբերի մը համաձայն սակայն «անջատ կառավարութիւն մը չէ, որ կազմուած է, այլ առժամեայ վարչութիւն մը որ կոչուած է համախմբելու վարչական մարմինները, թրքական հարցերու յատուկ ,Սահմանադրութեան համաձայն» :

Նիկոսիոյ դէտերը կը խորհին սակայն թէ ասիկա առաջին եւ կարեւոր քայլ մըն է Թուրք կիպրական անկախ Պետութեան մը հռչակման ճամբուն վրայ : Արդէն քիչ ետք կը հաղորդուէր նաեւ թէ «առժամեայ կառավարութիւնը» որոշած էր ժողովներ հաստատել, որոնք օրէնսդրական եւ գործադիր պաշտօններ պիտի ունենան :

Գերպ. Մակարիոս ստիպողաբար նախարարներու արտակարգ նիստ մը կը հրաւիրէր, որմէ ետք կը յայտարարէր թէ Թուրք կիպրացի պարագլուխներու որոշումը՝ ապօրինի և անարժէք է : Անգարայի մէջ, ընդհակառակն, կը յայտնուէր թէ Թուրք կառավարութիւնը ամբողջովին համաձայն էր կղզիին Թուրք փոքրամասնութեան տուած որոշումին :

Աթէնքի մէջ, անշուշտ, բոլորովին տարբեր հակազդեցութիւն կայ, Եղածը «ծանրակշիռ դէպք» մը կը նկատուի, Արտաքին Նախարարութեան հրապարակած զեկոյցն ալ կ'ըսէ .— «Այդ գործունէութիւնը բռնաբարումն է վերջին համաձայնութեան Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ դէմ է Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումին ինչպէս Ու Թանի կոչին որ կը հրաւիրէր շահակից կողմերը որ իրենց պաղարիւնը պահեն խուսափելու համար կացութիւնը վատթարացնելէ» :

Վերջապէս չէզոք դէտերու համար, վերջնական բաժանման մը սպառնալիքը կրնայ ըլլալ Թուրքերուն նպատակը, Նիկոսիա թէ Անգարա, ճնշում բանեցնելու համար մէկ կողմէ Մակարիոսի, միւս կողմէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին վրայ, այն պահուն երբ Ապահովութեան Խորհուրդը Կիպրոսի հարցով կը զբաղի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագուհին կորնթացուց սպասած զաւակը : Կը կարծուի թէ վերջին դէպքերու հետեւանքով է որ Ան–Մարի վիժում ունեցած է :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ մեծ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչէ Թիթոյի իշխանութեան գլուխ գալուն երեսնամեակը :

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ընդառաջ երթալով Պապին կոչին, Վիէթնամի 12 ժամ պիտի երկարաձգէ նախապէս 24 ժամուան համար որոշուած կաղանդի դադարը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, թէ Դեկտեմբեր 29ին իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Երուանդ Յարութիւնեան :

Ողբացեալը ծնած էր Տրապիզոն, 13 Սեպտեմբեր 1883ին : Աւարտած է տեղւոյն ազգային Լուսաւորչեան վարժարանը : 1904ին անցած է Կրասնոտար, ուր զբաղած է հանրային գործերով : Հայ – Թաթարական ընդհարումներու ժամանակ զէնք փոխադրած է Օտեսա – Պաթում գիծին վրայ :

Օսմանեան սահմանադրութեան ժամանակ ան վերադարձած է Տրապիզոն : Համաշխարհային Ա. պատերազմի նախօրէին անցած է Կովկաս եւ զինուորագրուած է կամաւորական Բ. գունդին մէջ :

Կամաւորական ուժերու ցրուումէն ետք կը զբաղի Պոնտահայերու կազմակերպումով՝ Սեւ Ծովի շրջաններէն մինչեւ Քուպան :

Հայաստանի Հանրապետութեան օրով կ'անցնի հայրենիք : 1919 Յուլիս 29ին Պաթումի մէջ կը գումարուի Տրապիզոնցիներու համագումարը, ուր կ'որոշուի նաւային ընկերութիւն մը հաստատել Սեւանի մէջ : Առաջարկը կը ներկայացուի Հայաստանի կառավարութեան, որ սիրով ընդառաջ կ'երթայ : Պատուիրակութեան մաս կը կազմէր ողբացեալ ընկերը :

Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք կ'անցնի Պաթում, ապա Պոլիս, հուսկ ուրեմն՝ Տրապիզոն : Յետագային կը վերադառնայ Պոլիս, անկէ կ'անցնի Ռումանիա, ի վերջոյ կը հաստատուի Փարիզ :

Ֆրանսայի մէջ իր նախաձեռնութեամբ 1924ին կազմուեցաւ Պոնտահայերու Հայրենակցական միութիւնը :

Դաշնակցական շարքերը մտած է կանուխէն, եղած է անդամ Հ. Յ. Դ. Արեւմըտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի եւ մինչեւ վերջը եղած է նուիրեալ կուսակցական մը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յունուար 2) առաւօտ ժամը 11·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Ե. Յարութիւնեանի :

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն կ'ողբայ իր վեթերան ընկերոջ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 29ին :

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԵՒԱԿ

Նիսէն կը հաղորդեն թէ իր մահկանացուն կնքած է Ռուբէն Սեւակի այրին : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին : Ողբացեալը գրական շնորհք ալ ունէր :

Մեր ցաւակցութիւնները զաւկին՝ Պ. Չիլինկիրեանի (Լիոն) :

ԿԱՂԱՆԴԻ առթիւ «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Յունուար 3ին : Խմբագրատունը գոց է Երկուշաբթի օր :

ԵՐԳ... ԵՐԳՈՑ

Ես Հայ եմ, հին, ինչպէս լեռն այս բիբլիական :
Թաց են ոտքերս դեռ ջրհեղեղի ջրից :
Իմ սուրբ հողն է տեսել Նոյն առաջին անգամ ,
Բաբելոնեան Բելը խորտակուել իմ սրից :

Իմ մատների հետքն է կրում կողի վրայ
Քարն առաջին մամռոտ, որ իմ ձեռքով տաշուած
Եւ միացած հողին՝ շաղախով իմ արեան՝
Արարատեան դաշտում մեհեանի վէմ դարձաւ :

Սուրբ մեհեանի, որտեղ արեգակից առաջ
Ես վառեցի հուրն իմ ատրուշանում խայտաց ,
Երբ դեռ Մասիսն ինձ պէս ճահել էր ու խաղաղ ,
Ծաղկունքով ու սօսեաց անտառներով պատած :

Իմ նահատակ որդոց արիւնով է ռոռգ ,
Ամէն ծաղիկ ու ծառ հողում հայրենական :
Ամէն բլուր քաջի մի շիրիմ է նորոգ ,
Եւ կոթողի բեկոր, ամէն սանդուղք ու քար :

Ես Հայ եմ, հին, ինչպէս լեռն այս Արարատեան,
Հազար սուր է բախուել իմ վահանին անհեղ ,
Բայց փշրել եմ նրանց ես ցասումով արդար
Եւ լեռներիս նման՝ գլուխս վե՛ր պահել :

Ամէն դար իմ հոգում մի կնճիռ է պեղել,
Որդիներիս ցրել աշխարհով մէկ արար,
Կտրել ընձիւղ տունդ ամէն ծառ ու եղէգ,
Արարատը սուզել հեղեղներում արեան :

Բայց հեղեղից փրկուած տապանի պէս Նոյի ,
Արարատից իջած իմ ոտանները աւեր ,
Որբի յամառութեամբ ես ապրել եմ նորից ,
Արիւնս իւղ արած՝ կանթեղներս վառել :

Եւ վերստին պանդուխտ որդիներս գտած ,
Աչքերս լիքն արցունք՝ ինչպէս վէրքը արիւնով,
Աւեր բոյնս եմ շինել, կրել խոփ ու գութան,
Նոր եղեւնը երգել նոր Նարեկիս ձայնով :

Ես Հայ եմ, հին, ինչպէս լեռն այս բիբլիական :
Չէր դիմանայ լեռը տառապանքիս հանդէպ ,
Ինձ է խոցել ամէն սուր առաջին անգամ,
Ամէն ելնող Աքիլլ իմ երկիրն է քանդել :

Ես դարերով սովոր կոտորածին ,գաղթին,
Ինչպէս յաւերժ ձիւնին՝ գագաթներին Մասեաց,
Մի բուռ ցորեան՝ փրկուած անցեալի մեծ սրտից ,
Նոր օրերի բերքին ու նոր հերկին հասած :

Ես Հայ եմ, հին, ինչպէս լեռն այս Արարատեան :
Ես՝ դարերով պանդուխտ իմ հայրենի հողում ,
Խաղաղութեան լոյսով հայրենիքս գտած,
Յաղթութեան ու փառքի ոսկեդարս եմ տօնում :

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ՕԳՏԱԿԱՐ Է

(ԱՆԿՈՂՆՈՅՍ ՄԷՋ ԳՐՈՒԱԾ)

Նո՛ր միայն գտայ այս ճշմարտութիւնը:

Ինչո՞ւ կը զարմանաք: Ճշմարտագանցութի՞ւն կը համարէք ընդունիլ թէ գեղեցիկ ծաղիկներ կը բուսնին աղբիւսներու վրայ՝ պատճառաբանելով որ փտութիւնը չի կրնար ստեղծագործել, ոչ եւս մեռելութիւնը ընդունակ է կենսագործելու:

Չկարծէ՛ք, երբեք չկարծէք թէ ապացուցական զինարան պիտի վազէի՝ հաստատելու համար, բնախօսական օրինակներով, թէ պատուաստները եւ այլազան ախտաւորումներ, փոխանակ դէպի քայքայում առաջնորդելու, նորոգ կենդանութիւն մը կը պարգեւեն երերեալ, տատանեալ եւ երիթացեալ էակներուն:

Հարկ չեմ տեսներ փիլիսոփայական պեղումներ կատարելու: Ամէն մարդ գիտէ թէ հիւանդութիւնը ազդարար մըն է, եւ ազատարար մը, որ կը խզէ կապանքները, վերջ կը դնէ պարտադրանքներու, մանաւանդ բռնադատեալ վիճակներու:

Չեմ ուզեր Նարեկացի կարդալ ձեր գըլխուն՝ մեղքի ծաղիկներով պատրանք տալու կեանքի գարնան: Կամ Պօտլէր կարդալու՝ «ախտածաղիկներու» գեղեցկութիւն ցուցադրելու համար այստեղ: Ի՞նչ հարկ խորանալու այդքան կամ աւելի:

Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք,— առօրեայ աշխատանքներու տիրակալութեան ենթակայ՝ կը շարժինք ու կը գործենք սովորութեանց ստեղծած մեքենականութեամբ: Ոչ այն ազատութեամբ՝ զոր պահածոյի կը վերածենք մեր ուղեղին մէջ, այլ յօժարութեամբ մտնելով ցանկապատի մը մէջ՝ զոր «ուրիշը» կը կազմէ մեր շուրջը:

Խոստովանեցէք, խոստովանեցէք որ կ'ապրինք ... վարժութեամբ, նոյնիսկ ոչխարանալու տրամադրութեամբ: Թերեւս կալ դարձող կենդանիներու նման: Եթէ կ'ուզէք՝ համաձայն աւանդութեանց, եւ առանց երբեք վերադնահատութեան: Ընդունելով ինչ որ կը շնորհուի, եւ ոչ ինչ որ կը պահանջուի: Վախնալով քանդելէ՝ վերաշինութեան անկարող:

Հիւանդութիւնը քանդում մըն է՝ վերաշինութեան կիրքով ու կամքով: Պայքար՝ անկողնոյ մէջ, ուր տեղի պիտի ունենայ, եւ պէ՛տք է ունենայ mue.

Ի՛նչքան անհրաժեշտ է այս մորթափոխութիւնը: Գաղափարներ կան, մտածումներ, սովորութիւններ, որոնք կը թանձրանան, կը կարծրանան, կը քարանան, եւ ահա բանտարկուած ես: Պէտք է հիւանդանալ երբեմն, նոյնիսկ երթալ մինչեւ ... գերեզման, հոգին յանձնելու համար այդ խեչերանքը ու տուն վերադառնալ եթէ ոչ իբրեւ յարուցեալ, անպայման վերանորոգեալ: Գերեզմանը հողի շերտ մը չէ միայն՝ գիւղին ոտքերուն տակ տարածուած,— գերեզմաններ կը կրենք մեր անձին մէջ, եւ վա՛յ անոր որ գերեզման չունի, իր մարմնոյն մէջ, իր մտածման դաշտերուն մէջ, այնտեղ թաղելու համար ինչ որ կը մերժէ ժամանակը:

Օ՛ ես շատ գերեզման ունիմ: Ամէն անգամ՝ երբ կը հիւանդանամ, բառ մը կը թաղեմ, գաղափար մը կը թաղեմ, վերանորոգելու համար ինքզինքս:

Ու կը խորհիմ, այժմ, թէ ես ի՛նչ պիտի ըլլայի՝ եթէ մնայի այն միակ շապիկով որուն մէջ ծնայ, այն գաղափարներով, որոնցմով սնուցին զիս:

×

Հայրս ու մայրս, երկու մեծատուն գերդաստաններու շառաւիղներ, առանձին բոյն կազմած, ինչպէս օրէնք է: Չեմ գիտեր ի՛նչ պատճառաւ՝ հայրս ինքնազըրկումով ժառանգական իրաւունքներէ հրաժարած, կ'ապրէինք գիւղին ծայրը՝ աղքատ, ինչպէս կ'ըսէր մայրս:

Երեկոյ մը մօրս ըսի՝ ես դեռ երախայ.

— Հիմա հարուստ ենք, ահա կաթնապուր ունինք:

Ժպիտով մը, որ արցունքոտ էր, մայրս շոյեց գլուխս եւ ըսաւ.

— Երբ մեծնաս, կը գիտնաս թէ ի՛նչ կը նշանակէ հարուստ ըլլալ:

Բայց այժմ, մեծցած, կը խոստովանիմ, դեռ եւս չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կը նշանակէ հարուստ ըլլալ: Վասնզի գիտնալ չէ բառարան բանալը,— բառարանը ի՞նչ գիտէ բառը քանդել, փշրել ու լուծել մըտածման ջուրերուն մէջ, զտել ու մաքրել մակաբոյծ նիւթերէն, զորս աւանդութիւնը կը դիզէ վրան, երբ յաճախ ծիծաղելի բան մը կը մնայ՝ իբրեւ ... գիրտ սակայն: Ա՛յ օրինակ, խոշոր բառ մը ձեզի, — ի՞նչ կը նշանակէ հայրենիք:

Ո՛րքան ծիծաղելի է այս բառը իր արմատական մերկութեան մէջ: Եւ խորհի՛լ որ ամէն ժողովուրդ նոյն արմատական ձեւով կազմած է այս բառը, նոյն փուշին ու նոյն յարդը շաղախելով: Հայրենակա՛ն ժառանգութի՛ւն ու կալուած: Եթէ այս է հայրենիքը, թողէք որ ժողովուրդները երթան չարժեն իրենց հայրերուն օրօրոցը կամ երթան բանան իրենց հայրերուն գերեզմանը:

Երբեմն կը մտածեմ թէ հայրենիքը իրաւունք մը չէ որ պայմանաւորուած ըլլայ թրիքով՝ հօրմէ մօրմէ մնացած, ինչպէս կ'ըսէ Էնգէլս: Հայրենիքը կազմուածք մըն է բազմաշերտ, — հարկ կը համարիմ գործածել սա օտար բառը, սթրիւքթիւր, որ ունի իր սիւփէրսթրիւքթիւրները: Հաւաքական կամք մը կը զօդէ, կը խտացնէ, կ'ամրացնէ այդ շերտերը՝ զանոնք կազմող անհատներուն տալով կամ այդ անհատներէն առնելով նոյն ու միակ տենչը, իրաւունքը, հարստութիւնը, միասնաբար վայելելու եւ աճելու կարելիութիւններով կամ ցանկութեամբ:

Ուրեմն, միաբանութիւն մըն է հայրենիքը,— տեսակ մը վանք:

Այս բառը թող չխրտչեցնէ ձեզ, ոչ ալ յիշեցնէ Ներսէս Պարթեւը,— պատմութենէն ատան-ատան խլած իր տիտղոսով՝ «Մեծ» հայրապետը,— ոչ եւս իր կազմակերպութիւնները: Ներսէս, թէեւ աշակերտ Բարսեղ Կեսարացիին՝ զոր ոմանք կ'անուանեն «Հելլէններուն մէջ Հըռովմայեցի», իր վարպետին հետեւողութեամբ՝ «Հայոց մէջ Հելլէն», չէ ըմբռնած մտածումն անոր որ ամէն ապահովութիւն տալու համար արեւմտեան մըշակոյթին բոցավառման կամ յունական լեզուին խոյանքին, այլ բացատրութեամբ՝ պաշտպանելու համար աթենական ագորան ընդդէմ Միթրային, ուզեց ամբողջ Հայաստանը վերածել սահմանապահ բերդաքաղաքի, Հայութիւնը որձատելով, Հայկեան արութիւնը եւ ինքնութիւնը տկարացնելով: Կը զարմանամ, շա՜տ կը զարմանամ այս մարդուն վրայ,— նախ զինուորական, յետոյ ... փօփերի՛ստ: Այս կաթողիկոսը, զոր, ձեռքս խղճիս վըրայ դնելով, կրնայի նախադաս միայն ընտրել արդի ժամանակներու Աղքատախնամ ընկերութեանց եւ ոչ երբեք ուրիշ բան, Բարսեղ Կեսարացիին գլխուն վրայէն ցատկած ու գացած ընդօրինակած է Ս. Պակոմը, նոյնպէս նախկին զինուորական, ապա ապաշխարեալ (Որովհետեւ յետագային իրական ձեւ պիտի տար հոգեկան ներքիններու այդ ուղղութեան), վերջապէս անապատացեալ՝ աւազի ծովին մտերմութեան մէջ: Արդարեւ, հիմնադիր եւ վանահայր հինգ հազար վանքերու (ձեզի կը թողում հաշուել վանականները), որդեգրելով ժողովուրդին ծանօթ բառը, որ ըստ էութեան՝ կը նշանակէ տառապանք միայն, բայց թարգմանուած է ունայնութիւն, վերջապէս ներշնչուելով աւազի ծովին անկենդանութենէն ու մանրափուշի խիճերու խշրտուքէն, ձեռնարկեց աւազի վերածել քաղաքակրթական ժառանգութիւններն ու ցանկութիւնները՝ դէպի անապատ, դէպի ընկերութեան քայքայում առաջնորդելով ժողովուրդը:

Ճակատագրուած որ մնանք կայսրութեանց սահմանային գոյացութիւն,— Օ՛ մանկութիւն՝ որ կ'ուրախանայիր կաթնապուրով... հարստացած,— կը թուի թէ գաղափար չունինք դեռ որ հայրենիք չի կազմուիր առանց աշխարհագրական իրողութեան նպաստին: Այս ճշմարտութիւնն, դառն ու թերեւս շատ ցուրտ, գիտէր անշուշտ մեծ-հայրիկս ալ, որ իր կեանքը չանցուց դպրոցներու մէջ կամ գիրքերու դէզի ետեւ: Բայց այս ճշմարտութիւնը, ինչպէս ուրիշ ճշմարտութիւններ, դպրո՞ցը սորվեցուց ինծի, գիրքե՞րը ներշնչեցին ինծի: Ցորենին հատիկը, ծլելու համար, կը սպասէ որ բանի իր ներքին ժամացոյցը հողին ջերմութեամբ եւ գիշերուան թաց համբոյրով,— այն ատեն կը պատռէ փոճոկը, կ'արձակէ ծիլը կանանչ բոյի մը նման:

Նմանօրէն ծլելու համար՝ պէտք էր որ հիւանդանայի, անկողին իյնայի, չկարենայի զբաղիլ հանապազօրեայ աշխատանքներով, մեքենական խօսակցութիւններով, սովորական պարտաւորութիւններով: Ու բանայի յոռետես, սկեպտիկ, բանի չհաւատացող, բուրդ գզելու պէս բառերը քայքայող, աւանդական գաղափարները ձիւնադնդակի պէս փշրող գրագէտի տոպրակս:

Այսքանը՝ իբրեւ հատուած մը հիւանդի մը առողջ ու դառն մտածումներուն շարքէն: Կաղանդի օրով, վերանորոգութեան մաղթանքներով:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՏՕՆԵՐԸ

ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

— * —

Դարեր առաջ, կռապաշտները մեծ հանդիսութեամբ կը տօնէին ձմրան արեւադարձը: Ան կը խորհրդանշէր պայքարը, որ տեղի կ'ունենար կեանքի արեւ-աստուածին եւ խաւարի եւ ցուրտի զօրութիւններուն միջեւ:

Այն ատեն ալ, կ'ընտրէին օրուան թագաւորն ու թագուհին: Անոնց արքունիքին կենսայորդ զուարթութիւնը, խեղկատակութիւնները, զուարճութիւնները կը վերապրին տակաւին, հասարակաց գիծերը դարձած են բոլոր երկիրներու տարեգլխի տօնական օրերուն:

Նոր Տարիին, մանուկներուն կ'այցելէ նաեւ նուիրաբաշխ առասպելական անձնաւորութիւն մը, որուն կը հանդիպինք ամէն երկրի աւանդութիւններու մէջ, հոգ չէ թէ զանազան անուններու տակ: Ան ընդհանրապէս կը ներկայանայ պատկառազդու ու առոյգ ծերունիի մը երեւոյթով:

Փոքր Ասիոյ մէջ, Դ. դարերուն ապրած է եպիսկոպոս մը, Ս. Նիկողոս (Սէն Նիքոլա): Բազմաթիւ երկիրներ, անոր անունով կը ճանչնան Կաղանդ Պապան:

Հոլանտայի եւ Պելճիքայի մէջ մարդիկ կը զգեստաւորուին եպիսկոպոսի մը նման, կը դնեն խոյր, եւ ճոկան ի ձեռին, կը շրջագային տունէ տուն, հետաքրքրուելով տղոց վարքի մասին եւ նուէրներ կը բաժնեն:

Պառկելէ առաջ մանուկները իրենց կօշիկներուն մէջ քիչ մը յարդ կամ ստեղին կը դնեն, սուրբին սպիտակ ձիուն համար: Եթէ բարի են, յաջորդ առաւօտ անոր տեղ խաղալիկ ու շաքար կը գտնեն, իսկ եթէ չար են գաւազան մը:

Զուիցերիոյ, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Դրացիները այս տեղեկութիւնները քաղած էին տան մէջ գտնուող ծառայէն որ Մինաս անուն Հայ մըն էր. ըստ երեւոյթին՝ միամիտ, ապուշ եւ շատախօս մէկը.

— Խե՛ղճ էֆէնտիս իր կնոջ մահուընէ ի վեր խելքը կորսնցուցած է, ըսած էր Մինաս զինքը հարցափորձող կիներուն, ատեն ատեն վրան «մէռաք» մը կուգայ ու չի կրնար տունը նստիլ, անոր համար այս տունը բռնած է որպէսզի ուզած ատեն գայ կենայ:

— Իսկ այն թուրք կի՞նը որ երբեմն կուգայ:

— Ան ալ իր մօրաքոյրն է, խեղճը կը սիրէ իր քեռորդին եւ միշտ ետեւէն կը պտըտի վախնալով որ յուսահատութենէն գլխին փորձանք մը բերէ:

— Իսկ այն երիտասարդը որուն հետ յաճախ կը տեսնենք զինքը:

— Դպրոցական ընկեր մըն է... իր միակ բարեկամը, որուն հետ քիչ մը կը խօսի ու ժամանակ կ'անցընէ... Ուրիշ մարդու հետ բարեւ տալ անգամ չուզեր:

... Խեղճ էֆէնտիս, առաջ տեսնէիք ի՛նչ ուրախ, զուարթ, երջանիկ, խաղացող, խնդացող մարդ մըն էր, բայց ափսո՛ս որ այս փորձանքը գլուխը եկաւ:

Ահա՛ ինչ էր որ կը պատմէր Մինաս եւ ինչ որ գիտէին դրացիները այդ կղզիացած տան վարձակալին նկատմամբ:

Ու այդ տեղեկութիւնները գոհացուցած էին ամէնքը ու ալ չէին զբաղած այդ դժբախտ ու «մէռաքլը» մարդով:

Բայց այդ առտու, յանկարծ Նէնի Մահալլէ լեցուած էր լրտեսներով, ոստիկաններով, պաշտօնեաներով ու նոյնիսկ պալատական թիկնապահներով: Հակառակ խիստ գաղտնապահութեան մը դրացիները իմացած էին թէ բոլոր այդ իրարանցումը այդ կղզիացած տան վարձակալին համար էր: Դրացիները տեսած էին՝ առտուն «մէռաքլը»ին գալը իր «դպրոցական ընկեր»ին հետ, յետոյ եկեր էր նաեւ «մօրաքոյր»ը, իսկ ծառան անգամ մը դուրս ելլել ու վերադառնալէն ետքը, ալ ոտքը դուրս չէր դրած: Կէսօրէն ետքը իրողութիւնը աւելի ճըշդուեցաւ. շրջակայ տուները լեցուեցան ոստիկաններով, լրտեսներով, բարձրաստիճան պաշտօնեաներով: Լերան կողմէ զինուած ոստիկաններ ու հեծեալ ժանտարմաներ կ'երեւային, գիւղին ամէն փողոցներուն անկիւնը նոյնպէս լրտեսներ ու ոստիկաններ կեցած էին: Ընդհանուր սարսափ մը կը տիրէր գիւղին մէջ եւ ոչ ոք կը համարձակէր տունէն դուրս ելլել:

Իրիկուան դէմ՝ պալատական ձիաւոր թիկնապահ մը վազն ի վազ եկաւ եւ ուղղակի դիմեց այն տունը ուր կը գտնուէին Շէֆիք փաշա եւ ոստիկանատան ուրիշ կարեւոր պաշտօնեաները եւ որ պաշարեալ տունէն հարիւր քայլի չափ հեռուն էր:

Յայտնի էր որ թիկնապահը նոր հրահանգ մը կը բերէր Ելտըզէն: Իր հասնելէն քիչ ետքը իրարանցում մը տիրեց. ոստիկանութեան նախարարին գտնուած տունէն հրահանգներ ուղղուեցան ամէն կողմ եւ լրտեսներն ու ոստիկանները որոնք մինչեւ այն ատեն հոս հոն ծածկուած էին, երեւան ելան եւ կղզիացած տունը բոլորովին պաշարեցին. մարդկային անանցանելի շղթայ մը ձեւացնելով շուրջը:

Ապտիւլ Համիտի համբերութիւնը սպառած էր եւ կ'ուզէր ժամ առաջ ձեռք ձգել իր զոհերը առանց սպասելու որ նորանոր մարդիկ իյնան ծուղակին մէջ ու իր թիկնապահին հետ սա հրամանը ղրկած էր.

— Առանց այլեւս սպասելու, տանը մէջ գտնուողները ձերբակալեցէք:

Շէֆիք փաշա կատարելապէս համամիտ գտնուեցաւ իր վեհափառ տիրոջ հրամանին:

— Այո՛, անմիջապէս պիտի ձերբակալենք, ըսաւ իր շուրջը գտնուողներուն, լաւագոյնը այդ է, չորս հոգի, որոնք տան մէջ կը գտնուին՝ բաւական են միւսներն ալ երեւան հանելու համար, մանաւանդ որ այս չորսին մէջը կին մըն ալ կայ որ խօսելու, գաղտնիք յայտնելու համար, տասը մարդ կ'արժէ, ինչպէս ամէն կիները:

Ստորադաս պաշտօնեաներուն մէջ արտասովոր եռանդ մը կը տիրէր: Ամէն մէկը կ'ուզէր կարեւոր դեր մը կատարել այս գործողութեան մէջ, ինք առաջին անգամ մտնել տունը եւ ձերբակալել հոն եղողները, վարպետութիւն մը, քաջութիւն մը ցոյց տալ եւ աչքի զարնել ու արժանանալ կայսերական շնորհներու:

Պարտիզպանը՝ Խոմէր աղա, որուն 500 ոսկի խոստացուած էր ձերբակալումէն ետքը, առաջ անցաւ:

— Փաշա էֆէնտի, ըսաւ խօսքը ոստիկանութեան նախարարին ուղղելով, պէտք է որ ես ալ ընկերակցիմ առաջին անգամ տունէն ներս մտնողներուն: Ասիկա կը պահանջեմ ոչ թէ իբրեւ շնորհ մը, այլ իբրեւ իրաւունք մը:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, պատասխանեց փաշան, թող այդպէս ըլլայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(11 – Շար.)

մէջ տղաքը մանաւոր աղօթք մը ըսելէ ետք՝ Կաղանդ Պապային ձիուն համար յարդ, ու ծառային համար դաւաթով ըմպելի կը պատրաստեն եւ կը դնեն իրենց կօշիկներուն մէջ: Կաղանդ Պապային հետ կը պտըտի նաեւ սարսափելի Քլաուպաուֆը, որ եղջիւրներ ունի, խոշոր կարմիր լեզու եւ շղթաներ,— ան կը պատժէ չար տղաքը:

Շուէտի մէջ, տարեգլխի տօները կը սկսի Սէնթ Լիւսիով, որ կը զուգադիպի Դեկտեմբերի ամէնէն կարճ օրուան: Լուսացին, սպիտակ հագած, տան ամէնէն սիրուն աղջիկը իր գլխուն կը դնէ տերեւներով ու լուսաւոր մոմերով պսակ մը եւ երգով մը կ'երթայ արթնցնել տան բոլոր բնակիչները:

Սիկիլիոյ մէջ եւս Սանթա Լուչիան լոյսի տօնն է: Արեւը մարը մտնելէ ետք, երիտասարդներ, ծերեր ու տղաք ջահազնացութիւն կը կատարեն փողոցներուն մէջ, կը պտըտցնեն սրբուհիին պատկերը, որուն ձեռքը տրուած է ափսէ մը, որուն մէջ իր աչքերը կան, որովհետեւ ըստ աւանդութեան կոյր է Սանթա Լուչիան: Յետոյ մեծ կրակներ կը վառեն հրապարակներու վրայ:

Աւստրիոյ մէջ, այս նոյն տօնին, երիտասարդ աղջիկներ, կէս գիշերին կ'երթան գետեզերք՝ իրենց ապագան կարդալու համար ջուրին մէջ:

Դանիոյ մէջ, Կաղանդին կը տօնեն Ս. Թովմասը:

Դպրոցականները ամէն իրաւասութիւն ունին այդ օրը: Խաղեր կը խաղան խեղճ ուսուցիչներու գլխուն: Յետոյ կը վազեն հաւի մը եւ աքլորի մը ետեւէն: Այն աղջիկը որ հաւը բռնէ, օրուան թագուհի կը հռչակուի, իսկ այն տղան որ աքլորին հասնի, օրուան թագաւորն է:

Պոհեմիոյ գիւղերուն մէջ կը հաւատային, թէ Ս. Թովմաս բոցավառ կառքով մը կ'անցնի փողոցներէն կէս գիշերին, եւ գերեզմաննոցներու մէջ՝ Թովմաս անունով մեռելները կ'ելլէին իրենց գերեզմանէն, սուրբին օրհնութիւնը առնելու համար: Տուներու մէջ, գիւղացիները կը սպասէին կառքին աղմուկին եւ աղ կը ցանէին իրենց կովերուն վրայ ըսելով. «Ս. Թովմասը պահէ քեզ ամէն հիւանդութենէ»:

Աւանդութիւնը Ս. Ստեփաննոսը կը կապէ ձիերուն: Անգլիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ այդ օրը արիւն կ'առնէին ձիերէն: Կարգ մը գիւղերու մէջ երիտասարդներ ձիերը հեծած հինգ անգամ շրջանը կ'ընեն եկեղեցիին, մինչ քահանան կ'օրհնէ կենդանիները:

Շուէտի մէջ, հին ատեն, ձիերուն ջուր կը խմցնէին դէպի հիւսիս վազող գետէն, որպէսզի ամբողջ տարին լաւ աշխատին:

Գալով անգլիական Պոքսինկ Տէյին, հաւանաբար մնացած է Հռովմայեցիներէն, որոնք տօնական օրերուն հողէ ամանները կը ներկայացնէին նուիրահաւաքումի համար: Այդ օրն է որ կաթնավաճառը, հացագործը, նամակաբերը կ'երթան Կաղանդի տարեկան նուէրը ըստանալու:

Կաղանդէն քանի մը օր ետք է Յայտնութեան տօնը: Անգլիական հին սովորութեան մը համաձայն, «Բակլայի Թագաւոր» կ'ըլլայ այն որ «Արքայից Կարկանդակ»ի իր բաժնին մէջէն բակլայի հատիկ մը գտնէ:

Այդ նոյն տօնը Հոլանտայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ ալ կը գտնէք կարկանդակը եւ արքաները, որոնք երեք մոգերուն յիշատակը կը պանծացնեն:

Սպանիոյ մէջ մոգ արքաները նուէրներ կը բերեն խելօք տղոց, եթէ իրենց կօշիկները գիշերը դուրսը դնեն: Հռոմի մէջ Պեֆանան, որ տգեղ բայց բարի վհուկ մըն է, նուէրներ կը բաժնէ այդ օրը:

Իսկ օրթոտոքս եկեղեցին ծովերու, գետերու եւ ջուրին օրհնութիւնը կը կատարէ այդ օրը Քրիստոսի մկրտութիւնը տօնելով:

Ամերիկայի մէջ դերասաններ կը վարձեն, որպէսզի Կաղանդ Պապան ներկայացնեն:

Նիւ Եորքի մէջ հիմնած են «Ֆատըր Քրիսթմըս Ինքորփորէյթըտ» (Կաղանդ Պապա անանուն ընկերութիւն), որ տասը տոլարի փոխարէն կը ղրկէ դասական Կաղանդ Պապա մը, երկար կարմիր վերարկուով, սպիտակ մօրուքով: Բայց քանի տոլար է սակը՝ եթէ հարկ ըլլայ որ ծխնելոյզէն վար իջնէ ...:

Այժմու տղաքը այլեւս շատ չեն հաւատար Կաղանդ Պապային, բայց բանաստեղծական այս աւանդութիւնը կը պահէ իր ուժը:

Ք.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՂԱՆԴԻ ՄԱՍԻՆ

Նոր Տարիի սկզբնաւորութիւնը հաճելի օր մըն է անոր համար, որ այդ օրերը կը տօնուին չափազանցուած կամ անսահման բերկրութեամբ, հինէն ի վեր,— կ'ուտէին, կը խմէին, կը պարէին: Վերջապէս կը զուարճանային բացառիկ կերպով, բոլոր հին ազգերը, որոնց հետ նաեւ Հայերը:

Հայերը իրենց Նոր Տարին կ'անուանէին Նաւասարդ, որ կը կարծուի նուիրուած ըլլալ Վանատուր աստուծուն, , իբրեւ չաստուած «ամենաբեր նորոց պտղոց»: Ե՞րբ, ո՞ր ժամանակ, սկսած է տօնել Նաւասարդը, եւ կամ ո՞վ, ո՞ր թագաւորը հաստատած է Նաւասարդի տօնը. այս հարցումներուն միայն մէկ աղօտ փաստը կը գտնենք մեր պատմութեան մէջ:

« Վերջին Տիգրան Թագաւորը Բագրեւանդ գաւառին մէջ գտնուող Բագնաց աւանի մէջ թաղուած իր եղբօր՝ Մաժակայ քրմապետի գերեզմանը պատուելու համար՝ անոր վրայ Բագին մը շինեց, որ ճամբորդները անոր մէջ կարենան գիշերել եւ վայելել զոհերէն իրենց ինկած բաժինը: Անկէ տարիներ ետքը Վաղարշ Թագաւորը « Տօն աշխարհախումբ կարգեաց ի սկզբան ամի նորոյ, ի մուտն Նաւասարդի »:

« Ամանորն» եւ «Վանատուրը» զատ-զա՞տ աստուածներ էին, թէ աստուած մը կար որ երկու անուն ունէր,— անյայտ է: Սակայն, ընդհանրապէս կը կարծուի թէ « Ամանորն » ու «Վանատուրը» Տարեգլուխի, Հնձաքաղի ու Պտղաքաղի դիքերուն կամ դիքին տրուած մակդիրներ են եւ այս չաստուածներուն նուիրուած էր Նաւասարդ Մէկի տօնախմբութիւնը: Հայոց ամենամեծ աստուածներն էին Արամազդը եւ Անահիտը, եւ մեր ժողովուրդը զանոնք կը նկատէր Հունձքի եւ Ամանորի աստուածներ:

Նաւասարդի տօնախմբութիւնը տեղի կ'ունենար Բագաւանի եւ Նաւասարդի մէկին, այսինքն՝ հայկական տարեմուտքի առաջին ամսու առաջին օրը, երբ հայաշխարհի բոլոր կողմերէն բազմութիւններ ուխտի կուգային, նուէրներ կը բերէին իրենց հունձքէն ու պտուղներէն, ինչպէս նաեւ կենդանիներ ու թռչուններ՝ զոհ ընելու համար:

Նաւասարդը կը տեւէր օրերով, երբ տեղի կ'ունենային խաղեր՝ ժողովրդական եւ մարզական, յետոյ՝ կրակ-վառ եւ ջուրի սրսկում, որսորդութիւն, ըմբշամարտութիւն, ձիարշաւ, լող, վազք, երգ, պար, մականական խաղեր: Նաւասարդը ուրախութեան ու զուարճութեան տօն էր, որուն կը մասնակցէին թագաւորական, նախարարական ընտանիքները, հայ ազատորեարն ու ժողովուրդը:

Գրիգոր Լուսաւորիչ հեթանոսական գոյն ու բոյր ունեցող Նաւասարդը յատկացուց Ս. Յովհ. Մկրտիչի եւ Ս. Աթանագինէսի տօնախմբութեան՝ Բագաւանի մէջ եւ հրահանգեց զայն տօնել խանդավառ ուխտաւորութեամբ, նուաստացնելու, մոռցնել տալու համար հեթանոս Նաւասարդը, բան մը՝ որ եղաւ եւ շարունակուեցաւ դարերով:

Հետաքրքրական է գիտնալ, թէ Նաւասարդի տօնախմբութիւնը ո՞ր եղանակին կամ ո՞ր օրը կը կատարուէր: Մութ հարց որ կը կարօտի լուսաբանութեան: Հայերը ունէին իրենց քաղաքական տոմարը, Պարսիկներէն փոխ առնուած, որ փոփոխական էր, հաւանաբար Ք. Ա. 488ին: Անկէ զատ, Հայերը ունէին ուրիշ անփոփոխ տոմար մըն ալ, որ յատուկ էր կրօնական տօներու: Նաւասարդեան տօնը Հունձքի եւ Պտղաքաղի տօն էր, եւ իբր զուարճութեան առիթ՝ այդ օրը տեղի կ'ունենային լող, որսորդութիւն, կրակ-վառ եւ ջուրի սրսկում: Նկատի ունենալով այս պարագաները, կարելի է հետեւցնել, թէ Նաւասարդի տօնախմբութիւնը չէր կրնար կատարուիլ գարնան կամ ամրան, այլ աշնան սկիզբը: 1085ին կազմուած անշարժ տոմարը, եւ անկէ ետք հեղինակուած Յայսմաւուրքները՝ Նաւասարդ մէկը կը դնեն Օգոստոս 11ին, որ տարիներ ետքը եկած, ինկած է աշնանասկիզբը, այսինքն այգեկութքէն ետք:

Հին Պարսիկները Նաւասարդը կը տօնէին աշնան, Միհր ամսուն, եւ կը կոչուէր Միհրական:

Հրեաները այդ տօնը կը տօնէին աշնան գիշերահաւասարին, այսինքն, Սեպտեմբերին, իսկ Բիւզանդացի Յոյները՝ Սեպտեմբեր մէկին:

Հայերը հետեւեցան իրենց դրկից Պարսիկներուն, իսկ քրիստոնէական շրջանին՝ քրիստոնեայ Հայը լքեց Նաւասարդը, ընդունեցաւ Յունուար մէկը իբր Ամանոր եւ զայն տօնեց Նաւասարդեան ոգեւորութեամբ:

Ք. Ա. 46ին, Յուլիոս Կեսար իր անունով կոչուած տոմարին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուց, տարեգլուխը փոխադրեց Յունուար մէկին: Զանազան ժողովուրդներ զայն որդեգրեցին, Ֆրանսա՝ 1564ին, Հոլանտա՝ 1575ին, Գերմանիա՝ 1648ին, Վատիկան՝ 1694ին, Ռուսիա՝ 1699ին, Իտալիա՝ 1756ին, Անգլիա՝ 1773ին:

Հայերը ե՞րբ ընդունեցան Յունուար մէկը իբր Կաղանդ, յայտնի չէ: Մինչեւ 19րդ դար, հայկական զանազան գաւառներու մէջ շարունակուած է տօնուիլ Նաւասարդը իբրեւ Նոր Տարի, ու դեռ մինչեւ վերջերս, կարգ մը շրջաններ Կաղանդը Նաւասարդ կ'անուանէին: Հաւանաբար, Հայերու կողմէ Յունուար մէկը Նոր Տարիի առաջին օրը ճանչցուած է 1650էն ետքը:

Նոր Տարին կոչուած է.—

Զաւախքի մէջ՝ Կաղինդ, Համշէնի մէջ՝ Կալոնտար. Սիվրիհիսարի մէջ՝ Աւետիս, Խոյեցւոց մէջ՝ Խլլէկ, Տիգրանակերտի մէջ՝ Լոլէի Գիշեր, Ղարաբաղի մէջ՝ Նաւասարդ, Վանի մէջ՝ Տարի-գլուխ, Մուշի մէջ՝ Կախընդող; Շապին Գարահիսարի մէջ՝ Կալնդոս, Ապուչեխի մէջ՝ Կաղոնդ, Ուրֆայի մէջ՝ Կալանդող, Կիլիկիոյ մէջ՝ Կաղանդոս, եւն.:

Այս տօնը անուանուած է ոմանց կողմէ Սանթա Քլոզ, նաեւ Սէն Նիքոլա, Հայոց մէջ՝ Կաղանդ Պապա: Ո՞վ է այս մարդը: Բուն անունը Ս. Նիկողոս է, Փոքր Ասիոյ Լիկիա նահանգին Միրա քաղաքին առաջին արքեպիսկոպոսն էր, որ ապրած ըլլալու է (Յ. Ք.) 300ի ատենները, կ'ըսուի թէ ներկայ եղած է Նիկիոյ տիեզերական ժողովին, 325ին: Մինչեւ Զ. դար, այնքան ժողովրդականութիւն չահած էր այս մարդը, որ Յուստինիանոս կայսրը, իր անունով եկեղեցի մը շինեց Պոլսոյ մէջ: Այս սուրբը երկու տօն ունէր, մէկը՝ Դեկտեմբեր վեցին եւ միւսը Մայիս 9ին: Երբ եկեղեցիները իրարմէ բաժնուեցան, Արեւելքը որդեգրեց Մայիս 9ը, իսկ Արեւմուտքը Դեկտեմբեր վեցը:

Արեւմուտքի մէջ սուրբը ճանչցուեցաւ իբրեւ մանուկներու պաշտպան եւ բարեկամ, եւ իր տօնը, (Դեկտեմբեր 6ը) կը նկատուէր Ծննդեան տօներու սկզբնաւորութիւն: Մանուկները, Դեկտեմբեր 5ի գիշերը, օճախին վերեւ կը կախէին իրենց գուլպաներն ու կօշիկները եւ առտուն անոնք լեցուած կ'ըլլային խաղալիկներով, մրգեղէնով եւ շաքարեղէնով: Մինչեւ երկու եւ կէս դար առաջ, Կաղանդի օրը նուէր տալու սովորութիւն չկար, ի բաց առեալ Գերմանիոյ Հռենոսի շրջանէն, ուր չոճիի ծառը կը լուսազարդէին եւ Քնեխթ Ռուփրիխթ (ծառայ Ռոպէրթ կամ Ռոպէրթ Ախպար) անուն անձ մը նուէրներ կը բաշխէր:

Այս զոյգ օրերը յետագային իրարու միացուեցան եւ ձօնուեցան Քրիսմըսի եւ դարձաւ քրիստոնեայ աշխարհի մանուկներու ամէնէն գեղեցիկ եւ նշանակալից տօնը:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ֆանթին դրան քովէն ասդին եկաւ տեղ տալու համար որ անցնի Ժավէր, եւ արմանքով ու զարմանքով գրաւուած Ժավէրին նայեցաւ որ իր առջեւէն անցնելով դուրս ելաւ:

Սակայն Ֆանթին ալ տարօրինակ գըլըրդում մը կը զգար: Տեսած էր թէ երկու դիմադիր իշխանութիւն իր առջեւ կերպիւ իւիք մրցեր էին մին կամ միւսը զինքը գրաւելու համար:

Տեսած էր որ իր առջեւ երկու մարդիկ իրարու հետ կռուեր էին իրենց ձեռքը ունենալով իր ազատութիւնը, կեանքը, հոգին, զաւակը այս մարդուն մէկ դէպի մթութիւն կը մղէր զինք, մինչդեռ միւսը դէպի լոյս կը վերադարձնէր. այս կռիւին մէջ որ երեւակայական սարսափի պէս մեծ կռիւ մը երեւցած էր իրեն, կարծեր էր թէ այդ երկու մարդերը երկու հսկաներ էին. մին իբր իր սատանան կը խօսէր, միւսն ալ իբր իր պահապան հրեշտակը: Հրեշտակը սատանային յաղթած էր: Ֆանթին մարմնովին կը սարսռէր մանաւանդ տեսնելով թէ այդ հրեշտակը այդ ազատիչը ճիշդ այն մարդն էր զոր ինք կ'ատէր, այն քաղաքապետն էր զոր երկար ժամանակէ ի վեր իր ամէն դժբախտութեանց հեղինակը կը համարէր, վերջապէս Մատըլէնը, որ կ'ազատէր զինքը ճիշդ այն պահուն, ուր զայն նախատած էր այնքան սոսկալի կերպով: Սխալա՞ծ էր արդեօք Ֆանթին: Կը պարտաւորուէ՞ր արդեօք փոխել իր սիրտը... Չէր գիտեր, եւ կը դողար: Շուարած մըտիկ կ'ընէր. ահուդողով կը նայէր, եւ Մատըլէնի ամէն մէկ խօսքին հետ կը զգար թէ իր սրտի ատելութեան սոսկալի խաւարը կը ցրուէր, անհետ կ'ըլլար, եւ սրտին մէջ չգիտեմ ի՛նչ քաջալերական եւ անպատում զգացում մը կը ծնէր, զգացում մը որ ուրախութիւն, վստահութիւն եւ սէր էր:

Երբ դուրս ելաւ Ժավէր, Պ. Մատըլէն դէպի Ֆանթինը դարձաւ եւ լալ չուզող ծանրաբարոյ մարդու մը պէս խօսելու դժուարութիւն զգալով կամաց ձայնով մը ըսաւ.

— Լսեցի ամբողջ ըսածներդ: Ամենեւին տեղեկութիւն չունէի անոնց վրայ: Կարծեմ թէ իրաւ է ինչ որ ըսիր, եւ կը զգամ թէ իրաւ է: Եւ ոչ իսկ գործարանէս ելած ըլլալդ գիտէի: Ինչո՞ւ չդիմեցիր ինծի: Ինչ է ահա քեզ ըսելիքս: Պարտքերդ պիտի վճարեմ, զաւակդ բերել տալու եմ կամ եթէ կ'ուզես քովը պիտի ղրկեմ քեզի: Պիտի ապրիս կամ հոս կամ Փարիզ, կամ ուր որ կ'ուզես: Թէ՛ քու եւ թէ զաւկիդ բոլոր հոգը այսուհետեւ իմ վրայ է: Եթէ կ'ուզես ալ մի աշխատիր: Որքան ստակի պէտք ունենաս ես պիտի տամ: Նորէն երջանկութիւնդ տեսնելով նորէն պիտի սկսիս պարկեշտ ըլլալ: Մանաւանդ որ եթէ իրաւ է ինչ որ ըսիր եւ անտարակոյս կը հաւատամ թէ ճշմարիտ են ըսածներդ, այժմէն կը յայտնեմ քեզ թէ Աստուծոյ առջեւ միշտ առաքինի եւ անարատ մնացած ես: Ո՛հ, խեղճ կին:

Ֆանթինի կարողութենէն վեր էր այսպիսի անակնունելի երանութիւն մը տանիլ: Քովէթը քովը ունենալ. դադրիլ անուանարկութեամբ ապրելէ. Քովէթի հետ ապրիլ ազատօրէն, հարստութեամբ, երանութեամբ եւ պատուաւոր կերպով. իր թշուառութեան աւերակներուն վրայ յանկարծ իրական դրախտի մը վայելումները նշմարել: Ֆանթին ապուշի մը պէս նայեցաւ անգամ մը այս մարդուն որ իր հետը կը խօսէր եւ երկու կամ երեք անգամ հեծեծեց միայն ո՜հ, ո՜հ, ո՜հ ձայնելով: Ծունկերը կրկնեցան. Պ. Մատըլէն առանց ժամանակ ունենալու որ արգիլէ, տեսաւ որ Ֆանթին իր ձեռքը կը բռնէր եւ կը համբուրէր:

Համբուրելէն ետքը Ֆանթին նուաղեցաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արաքսի Յարութիւնեան, Օր· Եւա Մկրտիչեան, ինչպէս նաեւ Յովսէփեան, Ինճէեան, Զաքրեան, Գալֆայեան, Հաճիճաննեան ընտանիքները եւ իր սիրելի բարեկամները Փարիզ թէ արտասահման խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, մօրեղբօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ· 29ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտ (Յունուար 2) ժամը 11·15ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր· Միութեան Կեդր· վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Ղ· Մելոյեանին եւ զաւակներուն, Զըրբաշեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն իրենց սիրելի վեթերան գրագէտ եւ դաստիարակ ողբ· Ղեւոնդ Մելոյեանի *կսկծալի մահուան առթիւ :*

×

Կապ· Խաչի Սեվրանի ընկեր – ընկերուհիները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Հրանդ Բալուեանի իր ամուսնոյն կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ա· Բալուեանի, ընկերուհի Ա· Տէր – Վարդանեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, ողբ· Հ· Բալուեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր· Օր· Մատլէն եւ Էլիզապէթ Նորիկեան, ինչպէս ամէն կաղանդի, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մայրիկին Տիկին Նորիկեանի (Պանեէօ) :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Տիկին Իւղաբեր Եագուպեան իր ամուսնոյն Աւետիս Եագուպեանի մահուան տարելիցին առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Ֆ· Կապ· Խաչին Մանուկներու օրուան առթիւ :

◆ ◆ ◆

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ· կայանին կը նուիրեն·—

Տէր եւ Տիկին Տ· Տէյիրմէնճեան (Գուրպըվուա), Տէր եւ Տիկին Քլաք Ղազարեան, Տիկին Առաքել Նուպար, Տիկին Յակոբեան, Տիկին Ճէվիզեան (Ժուան լէ Փէն), Պ· Գաբիկեան (Էքս), Պ· Տէր Գէորգօֆ, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան (Վիլմօմպլ), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան (Քլերմօն Ֆերան), Պ· Մ· Էգնաեան, Սաատէթեան ընտանիք (Անկէն), Տէր եւ Տիկին Պատմանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան (Առնուվիլ), Ֆրէնկեան հաստատութիւն, Պ· Նշանեան (Վիշի), Պ· Ա· Սարգիսեան, Պ· Ա· Պապուչեան (Թուլուզ), Երամեան ընտանիք (Վիլմոմպլ), Տիկին Գ· Խօրասանճի, Օր· Եագըճեան (Օպօն), Տիկին Ս· Այտընեան 50ական ֆրանք :

Պ· Ռընէ Հիւմբիւզեան, Պ· Ա· Ակօբօֆ, Տէրպէտէրեան ընտանիք (Գուրպըվուա), Սահաթճեան ընտանիք (Նիս), Պ· Ն· Գույումճեան (Մարսէյլ), Տիկին Վահրամ Նուպար, Հ· Քիրազեան (Վիրօֆլէ), Պ· Յակոբեան (Լը Վալուա), Ա· Մինասեան (Քուրպըվուա), Տէր Տիկին Ս· Տամլամեան (Քլամառ), Պ· Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Մարկարոսեան, Տիկին Ա· Շատարեւեան, Պ· Մ· Փանոսեան, Օր· Ս· Տօմուզեան, Տէր եւ Տիկին Ն· Իփլիքճեան (Մարսէյլ), Պ· Յ· Յովակիմեան (Նիս) 30ական ֆրանք :

Պ· Ա· Պէքեան (Անիէռ) 40 ֆրանք :

Պ· Ալպէր Գէորգօֆ (Լ'Հէյլէրօզ), 35 ֆրանք :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս· ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ
ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Երկուշաբթի, Կաղանդ եւ Տարեմուտ · *Ս· պատարագը կը սկսի ժամը 10ին :*

Ուրբաթ, (5 Յունուար) · Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեան եւ Ընթերցուածներու՝ երեկոյեան ժամը 3·30ին : Ընթերցուածները պիտի կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները : Պատարագ՝ ժամը 5ին :

Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ· ՎՐԴ· ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ :

Շաբաթ (6 Յունուար) · Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 7·30ին, Բազմաձայն Ս· պատարագ՝ ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

Կիրակի, (7 Յունուար) ·— Յիշատակ Մեռելոց : *Ս· Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝*

ԳԻՒՏ Ծ· ՎՐԴ· ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Շաբաթ, (13Յունուար) ·— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի* տնօրհնէք :

×

ԼԻՈՆ Ս· ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 Յունուար) ·— Ճրագալոյց Ս· Ծննդեան, *երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30, Ընթերցուածք 16, պատարագ 16·30, Նախատօնակ 17·30 :*

Կիրակի, (7 Յունուար) ·— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10 : Կարգ Ջրօրհնէք 12·30 :*

Երկուշաբթի (8 Յունուար) ·— *Մեռելոց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10 : Հոգեհանգիստ 11 :*

Ծանօթ ·— Ս· Ծննդեան տօնին առթիւ, Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դ· Ծ· ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՊՈՒԼՎ· OSSO ,Ս· ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 Յունուար) ·— Ճրագալոյց, *պատարագ, երեկոյեան ժամը* 6ին :

Կիրակի, (7 Յունուար) ·— Ծնունդ, *ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·30 :*

Երկուշաբթի, (8 Յունուար) ·— Մեռելոց, *ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ, ժամը 9ին,* Գերեզմանօրհնէք, *ժամը 11 – 12, Օքանէի գերեզմանատուն, ժամը 14ին Սէն Լուի գերեզմանատուն :*

×

Ս· ԳՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՎԱԼԱՆՍ)

Շաբաթ, (6 Յունուար) ·— Ճրագալոյց, *երեկոյեան ժամը 6ին :*

Կիրակի, — Տօն Ծննդեան եւ մկրտութեան Յիսուսի եւ Քրիստոսի, *առաւօտեան ժամերգութիւն 8·30, պատարագ 10 :*

ՏԷՍԻՆ ·— Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Շաբաթ, (6 Յունուար) ·— Ճրագալոյց, *երեկոյեան ժամը 5ին :*

Կիրակի, (7 Յունուար) ·— Ս· Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք, ժամը առաւօտեան 8·45ին : մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն· Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս· Ոստանի տընօրէն Փրոֆ· Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ· Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան) *, տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21·30 : Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները :* Մուտքը ազատ է :

Հայ Ուսանողներու Օգն· Միութեան Վարչութիւն

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ· Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան *ակումբը, ժամը 4ին :*

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ՊՈՒԼ. OSSO

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Պուլվ· Օսոյի մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 7, ժամը 3ին, Ռեսթորան տը լա Քոլոն, 347 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ :

Կը նախագահէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին արենոյշները խմբապեհուհինեռով :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ֆ· Կ· Խաչի Մանուկներու օրը կը տօնուի 7 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ : Հովանաւորութեամբ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ· ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝

Պ· ՎԱՀՐԱՄ ՄԽՍԹԻՔԻ

◆ ◆ ◆

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յովհ· Կարապետի Պոստանեան, կեսարացի, որ Լիոն կը բնակի, մօրը անունը Նուրիցա : Զինքը կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Թադէոս Կարապետի Պոստանեան (Պաղտատ) : Հասցէն ·—

Haïg Bostanian
327 Bustan Khas
BAGHDAD (IRAQ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Դեկտեմբեր 31, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանս – Քիւլթիւրէն հայկ· յայտագիր :

Ծննդեան եւ Ջրօրհնէքի արարողութիւն, Հաղորդում՝ Ա· Պարթեւեան :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Բ· Ը· Մ·ի Մարսէյլի մասնաժողովին, Յունուար 11ին, իր տան մէջ, 5 Րիւ Փափէռ, *ժամը 13էն 19 : Մանկական թատերգութիւն, երգ, արտասանութիւն, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Պատուականեանի :*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

◆ ◆ ◆

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ· Ֆրանսայի Հայոց Ազգ· Կեդր· վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : *Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :*

◆ ◆ ◆

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր ·Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի *շքեղ սրահներուն մէջ,*

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ· Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ· 48–85–60, Պ· Արսլան հեռ· 62–60–03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ· Եավէրին, հեռ· 20–26–74 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր·

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63